88422

(8

SAM. L. B. A PUFENDORF

DE

JURE NATURÆ

ET

GENTIUM

LIBRI OCTO.

Cum integris Commentariis Virorum Clariſſimorum

JO. NICOLAI HERTII

ATQUE

JOANNIS BARBEYRACI,

ACCEDIT

ERIS SCANDICA

Recenſuit, & ANIMADVERSIONIBUS illuſtravit

GOTTFRIDUS MASCOVIUS.

TOMUS OCTAVUS.

Biblioteca Nazionale V. E. III NAPOLI

NEAPOLI MDCCLXXV.

Sumtibus Joſephi de Dominicis, & Michaelis Staſi.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Digitized by Google

CAPUT I.

DE JURE DIRIGENDI ACTIONES CIVIUM.

I. *De indole legum civilium in genere.*
II. *An lex civilis poſſit repugnare legi naturali.*
III. *An eadem crimina pro lubitu definire poſſit.*
IV. *Præcepta decalogi an ſint leges civiles.*
V. *Num aliquod juſtum fuerit ante leges civiles.*
VI. *An quis aliquando exſequi pravum mandatum ſuperioris poſſit ſine peccato.*
VII. *Juſſu ſuperioris, ſcelus non recte patratur.*
VIII. *An civis juſſu regis recte militet in bello injuſto.*

POSTQUAM explicata ſunt ea, quæ ad naturam ſummi imperii in genere ſpectant; jam evoluendæ quoque ſunt quæſtiones præcipuæ, quæ circa ſingulas partes ſummi imperii moventur. Et quidem cum poteſtas dirigendi actiones civium primo a nobis loco poſita ſit, abs qua leges civiles promanant, illis, quæ ſupra de legibus in genere tradidimus, nunc addenda ſunt, quæ peculiariter ad leges civiles, & juſſa ſummorum imperantium pertinent. Lex igitur civilis dicitur vel reſpectu *auctoritatis*, vel reſpectu *originis*. Priori ſenſu civiles leges vocari poſſunt omnes leges, juxta quas in foro civili jus dicitur, ex quacunque demum origine promanent. Conf. GROTIUS de Imperio ſummarum Poteſt. circa ſacra c. 3. n. 3. 4. 11. & c. 4. n. 1. Equidem leges naturales & divinæ omnes homines, quibus latæ ſunt, obligant, & earum tranſgreſſores pœna coram tribunali divino decernenda manet. Sed ut illæ plenam vim legis in foro civili obtineant, ex imperio civili oritur (1); cujus eſt definire, ob quæ delicta pœna

 in

(1) Hinc ULPIANUS *L. 6. D. de Juſt. & Jure, Jus civile eſt, quod neque in totum a naturali recedit, nec per omnia ei ſervit. Itaque cum aliquid addimus vel detrahimus juri communi* (naturali) *jus proprium, id eſt, civile efficimus.* V. *Diſſert. de Colliſ. Leg. Sect.* 3. H.

in foro civili ſit exigenda (1); quæ vindictæ Numinis ſint relinquenda. Item ex qua obligatione naturali actio detur in foro civili (2), quæ obligatio actionem non pariat, ſed ſolo pudore & probitate hominum contineatur. Unde in civitatibus ob violatas leges naturales, quibus auctoritas legis civilis data non eſt, nemo convenitur, aut punitur pœna proprie dicta. Nam talia peccata utique comitantur illa mala, quæ pœnæ naturales ſolent vocari (3). Et habent quidem in omnibus civitatibus vim juris civilis illa naturæ præcepta, citra quorum obſervationem pax interna inter cives ſtare omnino nequit. Quibusdam autem illa vis neque expreſſe, neque per praxin fori eſt tributa, tum quod illorum, quæ contra eadem admiſſa dicuntur, diſceptatio nimis obſcura erat futura; tum ne tribunalia immenſo litium numero perſtreperent; tum ut viris bonis præcipua laudis ſuæ materia velut illibata relinqueretur, quæ eſt, ſola Numinis reverentia citra metum pœnæ ab hominibus infligendæ recte egiſſe. Quæ ſane laus perit, ubi diſcernere non licet, formidine pœnæ, an virtutis amore quis egerit. Quo ſpectat illud SENECÆ de Ira L. II. c. 27. *Quam anguſta res eſt ad legem bonum eſſe? quanto laxius officiorum patet, quam juris regula? quam multa pietas, humanitas, juſtitia, fides exigunt? quæ omnia ſunt extra publicas tabulas.* Aſt lex civilis reſpectu *originis* eſt, quæ unice a voluntate ſummæ poteſtatis civilis profecta eſt, ac circa illa verſatur, quæ per jus naturale ac divinum indifferentia ſunt relicta, ad peculiarem tamen civitatis utilitatem faciunt. Quæ tamen non minus civibus, quam aliæ leges ſunt obſervandæ (4): quippe cum evidenter magis conducat ad ſocialitatem, ut in adiaphoris ſententia imperantium valeat, idque pro bono habeatur a ſubditis, quod imperanti tale videtur, quam ut æternæ inter eos lites ea de re maneant, unde bella & cædes, quæ ſine dubio mala ſunt, merito forent expectandæ. CICERO de Invent.

(1) V. infra c. 3. §. 14. H.

(2) V. ſupra L. I. c. 2. §. 8. & inprimis L. III. c. 4. §. 6. & in annot. H.

(3) V. L. II. c. 3. §. 21. H.

(4) Etiam in conſcientia, perperam diſſentiente HOBBESIO, ut jam ſupra notavimus. H.

vent. L. I. (c. 38.) *Omnes leges ad commodum Reipublicæ referri oportet, & eas ex utilitate communi, non ex ſcriptione, quæ in literis eſt, interpretari. Nemo enim leges legum cauſa ſalvas eſſe vult, ſed Reipublicæ.* Sic Philo Judæus de Joſepho. (p. 351. B. Ed. Pariſ.) *inſtituta particularium civitatum appendices naturalis juris* vocat, circa ea, quæ ſingulis civitatibus in commune videntur conducere (1). Harum autem complexio cum vulgo nomine juris civilis veniat, obſervandum eſt, non omnia, quæ in corporibus aut codicibus juris civilis continentur eſſe leges proprie dictas: ſed præter mandata, quæ a ſummo imperio ob peculiare bonum civitatis civibus injunguntur multa inſerta reperiuntur, quæ ad diſciplinam juris naturalis ſpectant. Pleraque ad diſciplinam juris civilis pertinent, quæ ad duo præcipue capita poſſunt reduci (2). Vel enim præſcribuntur certæ formulæ, certique modi, qui obſervari debeant in negotiis, quibus jus in alterum confertur, aut obligatio in aliquo naſcitur, ut illa firmitatem in foro civili obti-

ti-

(1) *Ὥστε εἰκότως προσθῆκαι μᾶλλον αἱ κατὰ μέρος πολιτεῖαι μιᾶς τῆς κατὰ τὴν φύσιν. προσθῆκαι μὲν γὰρ οἱ κατὰ πόλιν νόμοι τοῦ τῆς φύσεως ὀρθοῦ λόγου. προσθήκη δ' ἐστὶ πολιτικὸς ἀνὴρ τοῦ βιοῦντος κατὰ φύσιν.*

(2) Porro, ut plura inveniuntur, quæ Jus Naturæ modo tantum generali & indefinito ordinat, tempus, modum, locum, adplicationem ad certas perſonas & alias ſimiles circumſtantias judicio & prudentiæ uniuſcujuſque relinquens; ita hæc omnia legibus civilibus definiri ſolent ordinis & tranquillitatis publicæ cauſſa, quæ & iis interdum præmia proponunt, qui id genus actionum, ad quas indeterminati non obligantur, in caſibus particularibus ſponte facere voluerint. Explicant eædem quoque quicquid in Jure naturæ aut in adplicatione ejus obſcurum eſſe poſſit, & obſtringuntur privati ad obſequium deciſionibus his, auctoritate publica compoſitis præſtandum, etiamſi iis injuſtæ eſſe videantur. Exercitium præterea eorum jurium, quæ cuivis naturaliter competunt, a legibus civilibus circumſcribi ſolet, quod tamen, niſi exigente utilitate publica, fieri non debet. Ceterum cives legibus civilibus quatenus Juri divino non aperte repugnant abſciſſe obtemperare tenentur, non velut ex nudo pœnæ metu, ſed ex intrinſeca obligatione, per ipſum Jus Naturale confirmata, quippe inter cujus præcepta quoque eſt, legitimis Imperantibus eſſe parendum. Offic. Hom. & Civ. L.II. c. 12. §. 6. 7. 8.

tineant; vel traditur modus, quo quiſque jus ſuum in foro debeat perſequi. Sic, ut ubi juri naturali ſua vindicaveris (1), quæ interpretes juris civilis hactenus promiſcue fere tractarunt, jus civile ſat modicis deinceps finibus ſit uſurum. Ne nunc dicam, quod ſemper, ubi lex civilis deficit, ad naturalem rationem recurritur, adeoque in omnibus civitatibus defectum legum civilium jus naturæ ſupplet (2). Quo reſpectu HOBBES de Cive c. 14. §. 14. legem naturalem vocat *legem civilem non ſcriptam*. Hinc & apud declamatores *inſcripti maleficii* datur actio. De qua ita apud QUINTILIANUM Declamat. 252. *Diligentiſſime majores hanc videntur excogitaſſe legem, quod cum ſcirent, nullam tantam eſſe prudentiam nullam immotam certam divinationem, ut omnia quæcunque ingeniis malorum excogitari unquam potuiſſent, providentia caventium videret: hac lege omnem malitiam, veluti quadam indagine cinxerunt; ut quidquid alarum legum effugiſſet auxilium, quaſi extrinſecus circumdaretur.* (Add. Declam. 344.)

§. II. CETERUM HOBBESIUS de Cive c. 14. §. 10. ſat paradoxe negat fieri poſſe, ut *lex civilis naturali juri repugnet, niſi forte illa in contumeliam Dei lata ſit*. Idque hoc præcipue argumento, quod *in civitatem coituri pacto ſeſe obligent ad obſequendum mandatis ejus, qui ſummum imperium habet, id eſt, legibus civilibus; atque idem pactum lex naturæ ſervare jubet. Cum autem illud pactum, adeoque & obligatio ad ſervandas leges civiles ſit antiquior ipſa legum promulgatione: ejuſdem legis naturalis vi de non violandis pactis juberi nos obſervare omnes leges civiles. Nam ubi obligamur ad obedientiam, antequam ſciamus, quid jubebitur, ubi univerſaliter & in omnibus obedire obligamur.* Enimvero heic præſupponi debet, homines in civitatem coituros jam tum juris naturalis fuiſſe intelligentes; ac inter fines civitatum conſtituendarum vel hunc præcipuum fuiſſe, ut leges naturales, quibus pax generis humani regitur

(1) Quod non in contemtum juris Juſtinianei dictum exiſtimari debet, ſed potius ad gloriam ejus trahi, quippe non tantum juris arbitrarii, ſed & naturalis ſcita explicantis. H.

(2) Et tum æquitas vocatur. V. ſupra ad L. 5. c. 12. §. 21. H.

tur, ſecure poſſent exerceri (1): denique in legibus naturalibus nihil eſſe, quod naturæ ac fini civitatum repugnat, quin contra ad eundem illas amice conſpirare. Igitur, qui in civitatem coalituri pacto ſeſe ad legum civilium obſervantiam obſtrinxerunt, ſane præſuppoſuiſſe cenſendi ſunt, nihil contra jus naturale per leges civiles ſtatuendum; neque peculiarem civitatum utilitatem, a qua civiles leges proveniunt, communi civitatum fini repugnare. Inde poſſet quidem lex civilis ferri, juri naturali adverſa: ſed talem legem ferre non niſi veſanus velit, & cui civitatem deſtruere cordi foret. De cetero merito dictus fuit inſaniri Stratocles, qui legem Athenis promulgavit, *ut quidquid juſſiſſet Rex Demetrius, id & apud Deos fas, & apud homines jus eſſet*. PLUTARCHUS Demetrio (pag. 900. 901.) Ac deteſtandæ adulationis rea eſt Paryſatis, dum Artaxerxi perſuadet, ut contemtis Græcorum legibus propriam filiam duceret, addens; *πέρσαις νόμον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ δικαιωτὴν αἰσχρῶν καὶ καλῶν ἀποδεδειγμένον*; *Legem Perſi: ipſum a Deo, honeſtique & inhoneſti datam normam*. IDEM Artaxerxe (p. 1022. B.)

§. III. ULTERIUS pro ſuo dogmate pugnat IDEM de Cive c. 6. §. 16. c. 14. §. 9. 10. *Etſi lege naturæ furtum, homicidium, adulterium, atque injuriæ omnes prohibeantur; quid tamen in cive furtum, quid adulterium, quid denique injuria adpellanda ſit, id non naturali lege, ſed civili determinandum eſſe. Non enim quamvis ablationem rei, quam alius poſſidet, ſed rei alienæ tantum, furtum eſſe. Aſt quid noſtrum, quid alienum ſit, legis civilis quæſtionem eſſe. Sic non quamvis occiſionem hominis eſſe homicidium, ſed ejus tantum, quem vetat occidi lex civilis. Sic & illum duntaxat concubitum eſſe adulterium, quem lex civilis pro tali declarat. Denique promiſſi violationem eſſe injuriam, ubi ipſum promiſſum eſt licitum; ubi vero paciſcendi jus non eſt, ibi nullum jus tranſire, adeoque non ſequi injuriam. Quæ autem paciſci poſſumus, & quæ non poſſumus, a lege civili dependere*. Ad iſthæc reponi poteſt,

(1) ARISTOTELES III. Pol. 6. *Τῶν καλῶν ἄρα πράξεων χάριν θετέον εἶναι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν*. *Honeſtarum igitur actionum gratia ſtatuendum eſt conſtare civilem ſocietatem*. H.

teſt, apud nos, qui ſacras ſcripturas veneramur, ex ipſis legibus, quæ divinitus Judæis latæ ſunt, & ex aliis revelationibus de multis ſane criminibus conſtare poſſe, quomodo Deus auctor legis naturalis eadem definiri velit: adeo ut licet de facto civitas quoſdam actus ab illa criminis nota exemerit, iſti nihilominus legi divinæ adverſentur. Præſertim cum ſufficiens ratio monſtrari nequeat, quare iſtis actibus in lege divina tales definitiones attribuerit Deus, quæ apud ceteras gentes non æque locum habere debeant. Sic Spartani permittebant quidem ſeni invalido, ut juvenem aliquem robuſtum impræ gnandæ uxori ſuæ poſſet ſubſtituere; ita ut Spartæ neque maritus iſte lenocinii macula, neque juvenis & uxor adulterii crimine laborarent; quia leges civiles ejus urbis talem concubitum cum uxore alterius auctore marito ſub adulterii nomine non fuerunt complexæ. Et tamen cum ex legibus divinis adpareat, per legem de adulterio quemvis concubitum cum muliere, quæ actu adhuc alteri matrimonio jungitur, prohiberi, utique contra legem quoque naturæ iſtas vicarias operas fuiſſe exercitas dicendum eſt. Deinde ſi quis contendere velit, definitiones certorum actuum in ſacris literis traditas ad populi Judaici Rempublicam duntaxat pertinere & ſic juris eſſe poſitivi; is tamen hoc ſaltem concedere cogitur; definitiones actuum lege naturæ interdictorum ita eſſe formandas per leges civiles, ut ne intentio & finis legis naturalis in irritum cadat, qui eſt, ut honeſta & pacifica ſocietas inter homines conſervetur. Quod ſi igitur definitio aliqua legis civilis huic fini adverſetur, eandem quoque legi naturali adverſari omnino fatendum eſt. Sic ſi quis, verbi gratia, adulterium vellet definire, ſi quis cum alterius uxore *nolente* rem habuerit; aut furtum, ſi quis *noctu* rem ſurripuerit; aut homicidium, ſi quis *aperta vi* aliquem obtruncaverit; quin hoc modo tranquillitas civitatis ſubverteretur, dubium non eſt. Nec eſt quod credamus, paci hac ratione ſatis conſuli, quod ejuſmodi definitiones ſint univerſales: ita ut licet fors interdum incommodo aliquem afficiant, altera vice eundem iterum juvare poſſint; ac æqualitatem juris, quam ejuſmodi leges inter cives conſtituunt, cauſam querelarum ſubmovere. Etſi enim fors nonnulla ut ſolis nobis licita eſſent, cuperemus: tamen ſi aliis quoque

ad-

adverſus nos licita ſint futura, ne nobis quidem ipſis ea licere deſiderabimus. Talia ſi legibus civilibus conſtituantur, non poterit non pax, & decens ordo, quem natura ſervatum cupit, turbari. Quid quod ſi ſola iſthæc æqualitas ſat valida eſſet cuivis juri introducendo, eadem opera omnes leges tollere liceret; cum hac ratione maxima æqualitas introduceretur. Quod nemini ſano facere in mentem veniet. Sic de Tartaris tradit Sigiſmundus Baro Herbersteinius de Rebus Muſcoviticis: *Juſtitia apud illos nulla eſt. Nam ut quiſque re aliqua indiguerit, eam ab altero impune rapere poteſt. Si quis apud judicem de vi, illataque injuria queritur, reus non negat, ſed ea re ſe carere non potuiſſe dicit. Tum judex talem proferre ſententiam ſolet: ſi tu viciſſim re aliqua egueris, rape ab aliis.* Etſi eum morem paulo mollius videatur deſcribere Haythonus (1) de Tartaris c. 48. *Tartari*, inquit, *cibum libenter dividunt cum hoſpitibus, & volunt ſibi per viam ſimilem reſponderi, alioquin accipiunt violenter.* Per definitionem igitur Tartaricam furtum erit, quando invito domino ſubtrahitur, quo is, qui ſubtraxit, non eguit. Quæ definitionis anguſtia quod legem naturæ de furtis tantum non plane ſubvertat, in aprico eſt. Ac non niſi perditis nebulonibus ejuſmodi lex optanda foret; cum apud induſtrios homines ſæpiſſime poſſit evenire, ut ipſis eripiatur id, quo minime omnium carere velint, cujuſque ſimile apud alium non inveniant, aut ob cuſtodiam domini auferre prohibeantur (2). Præterea falſum eſt, quod

(1) Joachimus Pastorius autem L. I. Hiſtor. Polon. *pleniores* deſcribit *ſimplicitate legum & fide pactorum multis aliis populis ſuperiores: inter ſe porro mites ac compoſitos, in peregrinos etiam mercatores non inhoſpitales.* Thuanus quoque L. LXVII. ad A. MDLXXVIII. de Iisdem: *Duo illa juſtitiæ columina, ut ne cui noceatur, & communi utilitati ſerviatur, religioſiſſime omnia ſervant; & quod magis mirum in tam barbara & fera gente, bellis & prædis aſſueta, nulla latrocinia aut furta ſunt, nullæ amiſſæ res deperduntur.* H.

(2) Ubi obſervandum eſt, gentes, quæ non penitus a ratione deflexerint, ſed Juris Naturæ præcepta aliquo adhuc loco habuerint, leges tales non ideo ſanciviſſe, quod ignorarent, eas repugnare inſtitutis Juris Naturæ, ſed, quod in ea mente fuerint, ac ſi ſummæ poteſtati naturam criminum pro lubitu determi-

quod præſupponit, juris civilis preſſe dicti quæſtionem eſſe, quid ſit alienum, quid noſtrum; & extra civitates non eſſe proprietatem rerum. Nam etſi longe certior & firmior ſit rerum ſuarum proprietas illis, qui in civitatibus, quam qui extra eaſdem vivunt; cum illorum bona junctis multorum viribus, & per auxilium prætoris defendantur, hi autem propriis duntaxat viribus nitantur: tamen quin & ante civitates inſtitutas dominium rerum fuerit, gratis negatur. Sic cum hodie Reges & Reſpublicæ invicem in ſtatu naturali vivant, eorumque dominia non communi aliqua lege aut judice, ſed ſolis pactis, ac naturalibus adquirendi modis nitantur; quis tamen aſſerere auſit, regem unum alteri etiam quicum pactum ipſi non interceſſit, res ſuas clam aut vi poſſe eripere citra furti aut raptus crimen? Sic utut concedamus, non poſſe aliquem valide paciſci circa rem, per leges civiles interdictam; tamen quin illi, qui inter ſe in libertate naturali vivunt, paciſci queant, ſic ut pacto violato fiat injuria, quis inficias ibit? Ergo & hoc falſum, unice ex legibus civilibus petendum, quid ſit injuria. Quis porro negabit, homicidii reum eſſe, etiam qui ſolo jure naturali regitur, qui alterum extra bellum, aut neceſſitatem propriæ defenſionis interficiat? Porro adulterium eſſe fidei conjugalis violationem, etiam citra

minare liceret, quoniam per circumſtantias ſæpe fiebat, ut e re eſſe judicaretur, delicta quædam relinqui impunita, magni incommodi evitandi cauſſa. Sic apud Ægyptios lex erat, qua ex furto & rapinis vivere volentes, nomen profiteri debebant apud quemdam latronum Ducem ea lege, ut quicquid deinde prædæ feciſſent, ad ipſum deferrent. Qua ratione ii, quibus aliquid ſubreptum erat, facile id recuperabant, modo eos non fugeret, dies, hora & locus perpetrati facinoris, & præterea quadrantem veri pretii Duci ſolvere parati eſſent. Quare DIODORUS SICULUS, relata lege tam abſurda, addit, eos, qui eam tulerint, impedire ſaltem hac ratione voluiſſe, ne immenſis ſumtibus opus eſſet, ſi quis rem furto ſibi ablatam recuperare vellet, quum iis fingi non poſſe viſum ſit, ut omnes a furtis abſtinerent. Ἀδυνάτου γὰρ ὄντος, inquit, τοῦ πάντας ἀποστῆσαι τῆς κλοπῆς, εὗρε πόρον ὁ νομοθέτης, δι' οὗ πᾶν τὸ ἀπολύμενον σωθήσεται, μικρῶν διδομένων λύτρον. L. I. p. 72. Ed. Rhodom. Ægyptii enim perinde ut Arabes, obſervante CLERICO ad Exod. XX. 15. vehementer ad furta ferebantur.

citra ſubſidium legum civilium ex ſolo jure naturali intelligitur. Quin tamen leges civiles contractui matrimoniali certa quædam capita poſſint ſuperaddere, quibus deficientibus idem in civitate invalidum, & nullum habeatur, aut certis effectibus deſtituatur, apertum eſt. Denique accurate eſt diſtinguendum inter id, quod legibus civilibus præcipitur, & quod iisdem permittitur duntaxat, ſeu non prohibetur ſancita pœna, in foro civili infligenda. Hæc enim invicem non adverſantur, jure naturali eſſe interdictum, & legibus civilibus permiſſum? Nam permiſſio legis civilis non facit, ut actus aliquis non ſit contra legem naturæ, aut ut quis citra peccatum in Deum eundem poſſit admittere; ſed duntaxat declarat, per poteſtatem civilem non prohiberi, qui eum velit committere, nec eo nomine pœna affici; atque in foro humano, iſtis actibus eosdem concedi effectus, qui alias conſequuntur actus jure naturali licitos (1). Unde Tartaricæ leges non præcipiunt aliis res ſubripere, neque puto dominos prohibent contra raptores res ſuas defendere: ſed qui id fecerit non plectitur, nec ad reſtitutionem adigitur; adeoque in foro ejus gentis iſta ſubtractio, inſtar legitimi modi adquirendi habet. Idem judicandum de Laconicorum puerorum furtis. Nam illud apud PLUTARCHUM Apophthegnatum Lacon. κλέπτειν νενόμιστο τὺς παῖδας non neceſſum eſt verti, *lege jubebantur*, cum etiam notare poſſit, *lege permittebantur*. Quod enim XENOPHON περὶ ἀναβάσ. L. IV. (c. 6. §. 11.) dicit, Spartanorum pueris ὐκ αἰχρὸν εἶναι, ἀλλὰ ἀναγκαῖον κλέπτειν. *Non turpe eſſe, ſed neceſſarium furari*; id joco ab ipſo dictum, & ut Chiroſophum Laconem morderet. Neque vero

(1) V. ſupra L. I. c. 6. §. 15. Sane qui malum permittit, non ipſum malum vult, ſed ejus permiſſionem: quemadmodum quoſdam corporis morbos perferimus potius, quam ut vitam in ancipitem dubiæ curationis aleam conjiciamus. In ipſa Hæbræorum Republica ad quædam vitia Deus connivit. Apud alios populos tolerantur improba fœnora, & ob magnam inprimis cœlibum turbam, quo facilius cuſtodiantur matrimonia, impudicitiam profeſſæ mulieres: apud veteres Germanos, poſtea Francos vindicta in homicidas propinquorum permiſſa: alia alibi. Vid. Lamb. VELTHUYSIUS Diſquiſit. de tolerando malo in Republica. H.

vero tam fœdus erat iſte mos, ut a nonnullis creditur, aut prout in eum invehitur ISOCRATES Panathenaico; cum tantum circa hortos & cibaria ea licentia pueris fuerit indulta; & compertis verbera & fames pro piaculo forent. Vid. PLUTARCHUS Lycurgo, & XENOPHON de Republ. Lacedæmon. (cap. 2. §. 7. & ſeqq.) Longe fœdiora de licentia furtorum apud Colchos tradit BUSBEQUIUS Epiſt. III. p. m. 155. Huc facit & illud, quod IDEM Apophth. (p. 175. F.) refert de Dionyſio: *Cum maleficia reliqua acerbe vindicaret, veſtium furibus* (λωποδύταις) *ſolis pepercit, ut Syracuſani aliquando cogerentur finem convivandi & ſe invicem inebriandi facere.* Add. *L. 1. D. de Aleator.* (1). Sic & Spartæ nullum præceptum neque maritum vetulum, neque juvenem admiſſarium urgebat; ſed ſi ipſi conſenſiſſent, leges non intercedebant, & ex tali concubitu genitos pro legitimis habebant, & ad paternam hereditatem admittebant. Sic ubi duella, privato fervore ſuſcepta, permiſſa ſunt, cædes in iis perpetrata a pœna homicidii in foro duntaxat civili, non item in foro divino eximitur. An vero poteſtas civilis talia recte poſſit permittere, & quidem non per nudam conniventiam, ſed expreſſa in leges publicas relatione, aſſerere non auſim (2), cum utique hoc modo tantum non cives invitet ad talia patranda, quæ legi naturali repugnant. Diſſimulatio talium utcunque excuſari poteſt, ſi conditio temporum, & genius populi directa per remedia iſtiuſmodi libidinem ſiſti non ferat (3). Sicut & illud ratio-

(1) Prætor ait, *Si quis eum, apud* QUEM ALEA LUSUM ESSE DICITUR, VERBERAVERIT, DAMNUMVE EI DEDERIT, SIVE QUID EO TEMPORE, DOLO EJUS SUBTRACTUM EST, *judicium* NON DABO. V. Celeb. BARBEYRACUS de Ludo L. III. c. 9. §. 15.

(2) CICERO IV. Tuſculanar. Quæſt. *Qui vitiis modum apponit, is partem ſuſcipit vitiorum, quod cum ipſum per ſe odioſum eſt, tum eo moleſtius: quia ſunt in lubrico, incitataque ſemel in proclive labuntur, ſuſtinerique nullo modo poſſunt.* Conf. EUNDEM de Finib. H.

(3) Videatur fragmentum Philemonis adductum ab ATHENÆO *L.* XIII. p. 569. & locus Auguſtini, qui adducitur a CLERICO p. 298. ex quo etiam adparet, quare alicubi tolerentur mulieres probroſæ. Eidem argumento inſervit VELTHUYSII Diſquiſitio de tolerando malo in Republica.

tione non caret, quod jus Romanum actionem *rerum amotarum* (1) vocat, ubi revera furtum fuit patratum.

§. IV. Idem de Cive c. 14. §. 9. tradit, præcepta decalogi eſſe præcepta *civilia*, non *naturalia*; & hoc modo explicanda: *Parentibus honorem civili lege definitum non denegabis: hominem, quem leges vetant occidere, non occides: legibus vetitum concubitum fugies; rem alienam domino invito ne auferas; leges & judicia falſo teſtimonio non fruſtraberis*. Ubi notanda eſt falſa hypotheſis (2), quaſi ante civitates nihil proprium, nihil alienum, nullum patrimonium, & quidlibet in quemlibet fuerit licitum. Sane patet, illa præcepta eos invicem ſtringere, qui non in communi civitate, ſed in ſtatu naturali vivuat, ſoloque jure naturæ invicem utuntur. Nam iſti utique pacto inter ſe res potuerunt dividere, & actu diviſerunt. Ergò hi non minus in ſeptimum præceptum peccant, ſi vi aut clam alterius res invadant, aut ſurripiant, quam ſi civis civi hoc faciat. Sic quis negare auſit, adulterium committere, qui thorum ejus, unicum in naturali libertate vivit, violat. Vid. Gen. XX. 3. XXVI. 10. Denique cum in ſtatu naturali ſaltem arbitri locum habeant, qui quæſtiones facti interventu teſtium decidunt, Hobbes de Cive c. 3. §. 23. ibidem quoque octavo præcepto uſus erit. De cetero pleraque præcepta decalogi materialiter utique ad jus naturale referuntur (3). Quando tamen conſiderantur,

(1) Cui locus, quando alter conjugum alteri aliquid ante divortium ſubtraxit. Quod arctæ conſuetudini datum, quæ tempore matrimonii inter eos fuerat. In honorem enim ejus *rem amotam* quam *furtum* dicere maluerunt ejuſmodi contrectationem, etſi reapſe furtum eſſet. Vid. *L.* 1. *D. de Actione rerum amot.* & Noodtius in Julio Paullo c. 7. p. 40. 41.

(2) V. ſupra L. I. c. 6. §. 10. & c. 7. §. 13. & L. III. c. 5. §. 3. H.

(3) Bene *materialiter*. Exemplo ſit Sabbati ſanctificatio, quæ formaliter, ſive qua ad diem ſeptimum reſtricta, haud dubie eſt ex arbitraria conſtitutione: neque enim ulla diebus nativa ineſt ſanctitas. Hinc cum ſeptimum diem Deus in religioſam mundi conditi memoriam & celebrandas laudes ſuas voluiſſet eſſe ſanctum, primi illi Chriſtianæ Religionis Propagatores diem dominicum in honorem reſurrectionis Chriſti vel ſurrogarunt, vel uſurparunt. At ratio profecto ipſa etiam citra ſpecialem re-

tur, prout duabus tabulis inſculpta, & per Moſen populo Iſraëlitico promulgata fuerunt, civiles leges recte vocari poſſunt, vel potius ſumma capita juris civilis ejus populi; quæ deinceps in ſpecialia præcepta, additis ſanctionibus pœnalibus, diſpeſcuntur. Add. PHILO Judæus de Decalogo. Quo ſpectat, quod tradit GROTIUS ad Matth. V. 27. in decalogo non omnia delicta, ne ea quidem, quæ lege civili puniuntur, (expreſſis verbis) comprehenſa ſunt, ſed ea duntaxat, quæ in quoque genere ſummam habent atrocitatem. Neque enim vulnerationis fit mentio, ſed homicidii, neque omnis lucri cum jactura alterius, ſed furti, neque omnis perfidiæ, ſed falſi teſtimonii.

§. V. EVOLUENDUM quoque jam, quod IDEM dicto loco c. 12. §. 1. inter ſeditioſas opiniones, & ex quibus civitates intrinſece ad ruinam diſponuntur primo loco hanc recenſet: *Cognitionem de bono & malo pertinere ad ſingulos. Regulas enim boni & mali, juſti & injuſti eſſe leges civiles; ideoque quod legislator præceperit, id pro bono; quod vetuerit, pro malo habendum. Inde iniquum eſſe dicterium: Regibus non eſſe obtemperandum niſi juſta præceperint. Ante imperia juſtum vel injuſtum non extitiſſe, ut quorum natura ad mandatum ſit relativa: actionemque omnem ſua natura eſſe adiaphoram; quod autem ſit juſta vel injuſta, a jure imperantis provenire. Reges igitur legitimos quæ imperent juſta facere imperando, quæ vetent, vetando injuſta. Privatos autem homines, dum cognitionem boni & mali ad ſe trahunt, cupere eſſe ſicut reges; id quod ſalva civitate fieri nequit.* Circa iſthæc notandum, id quidem penes reges eſſe, legibus naturalibus vim juris civilis in foro humano exſerendam addere vel demere, addita ſanctione pœnali, aut negata; ſimulque multa, quæ ſunt extra leges naturales jubendo juſta, vetando injuſta facere. Verum quod ante imperia civilia juſtum vel injuſtum non extiterit, per jus naturale definitum, & conſcientias hominum ſtringens, id vero æque falſum eſt, ac ſi aſſerere velim, veritatem & rectitudinem ab arbitrio hominum, & non a natura rerum dependere,

aut

velationem luculenter homini inſinuat, tempus aliquod ſeponi oportere, quod divino cultui ſacriſque meditationibus impendatur. H.

aut rerum naturam a ſummis imperantibus pro lubitu poſſe fingi, aut veritatem de eadem re diverſam eſſe poſſe. Et res ipſa Hobbesio ſatis reclamat. Scilicet iſti patresfamilias, quorum coitione civitates initio exſtitere, cum adhuc disjunctim viverent, ad brutorum inſtar agebant; non ſervabant pacta cum aliis inita; ſuo jure, quando libitum erat, aliis vitam & bona eripiebant; & quæcunque patrabant, pro adiaphoris habebantur. Hodie quoque reges abſoluti, qui utique inter ſe in ſtatu naturali vivunt, quando pacta non ſervant, aliis ſua ereptum eunt, nullam juſtitiam violaſſe cenſentur; quos tamen legibus civilibus haudquaquam ſubjectos conſtat. Quin contra neque coaleſcere poterant civitates (1); neque coalitæ ſervari, niſi ante ipſas aliquid juſtum vel injuſtum extitiſſet. Nam pacta in civitatibus conſtituendis interveniſſe certum eſt. At quomodo homines pactorum aliquem heic eſſe uſum perſuadere ſibi poterant, ni antea ſciviſſent, juſtum eſſe pacta ſervare, injuſtum non ſervare? Et ſi ante definitionem legum civilium non eſt juſtum pacta ſervare; quid obſtat, quo minus pro lubitu ſubjecti obſequium exuant, ac civitatem, cumque ea omne diſcrimen juſti & injuſti tollant? Nam utique fruſtra quis ſperaverit, ſola vi metuque tantam ſeſe hominum multitudinem perpetuo continere poſſe. Unde etiam nullus unquam Rex credo tam demens fuit, ut aliquid præciperet, quod generalibus naturæ legibus eſt interdictum, aut vetaret, quod iiſdem eſt præceptum; puta ut nefas ſit fidem ſervare, ne quis alteri ſuum tribuat, ne honeſte vivat, ut quilibet quemlibet quantum poſſit lædat. Aſt cur non tales quoque leges poſſent ferri, ſi nihil eſt juſtum, & injuſtum ante definitionem legum civilium? Aſt talia non magis præcepto imperii civilis bona & juſta fieri poſſunt, quam ejuſdem mandato venenum vim nocendi humano corpori exuere poteſt. Ex quibus etiam facile colligitur, in quantum a vero abeat Polybius Libro VI. qui itidem originem juſti & injuſti a civitatibus videtur arceſſere. Quem citra judicium exſcripſit Machiavellus Diſcurſ. ad Livium libro 1. capite 2. Add. Rich. Cumberland. de Leg. nat. c. 5. §. 5. Enim-

(1) Obſerva heic, quomodo Hobbeſius, qui videri voluit principiis ſuis firmaſſe civitates, eas revera ſubvertat. H.

nimvero in alio ſenſu theſis Hobbeſii admitti poteſt; ſi nempe bonum & malum accipiatur pro eo, quod Reipublicæ expedit vel non. Nam hæc ſane ſeditioſa eſt opinio; *cognitionem boni & mali*, id eſt, ejus, quod bonum & malum, utile, vel inutile eſt Reipublicæ *pertinere ad ſingulos*. Id eſt, ſingulis competere facultatem judicandi de aptitudine mediorum, quæ ad promovendum bonum publicum uſurpare jubet princeps, cum hoc effectu, ut ab illo judicio cujuſque ad obſequendum obligatio ſuſpendatur. Huc enim adplicari poteſt illud TACITI (1) H. I. 83. *Tam neſcire quædam non milites ſolum*, ſed & ceteros ſubditos, *quam ſcire oportet. Si ubi jubeantur, quærere ſingulis liceat, pereunte obſequio etiam imperium intercidit.* Nec ea laus militis, qui *juſſa ducum interpretari*, *quam exſequi mavult*. IDEM H. II. 39. CATO de Re ruſtica c. 5. *Villicus ne plus cenſeat ſapere ſe, quam dominum*. Et hactenus recte M. Terentius apud EUNDEM Ann. VI. *Non eſt noſtrum æſtimare, quem ſupra ceteros, & quibus de cauſis extollas. Tibi ſummum rerum judicium dii dedere; nobis obſequii gloria relicta eſt* (2). Item illud PLATONIS Politico: Ὀυδὲν δεῖ τῶν νόμων εἶναι σοφώτερον. *Nihil oportet legibus eſſe ſapientius* (3). Cui conſpirat ARISTOTELES Rhetor. L. I. c. 15. Τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ᾽ ἐστιν ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. *Se legibus ſapientiorem eſſe ſtudere eſt id quod in laudatis legibus prohibetur* (4).

§. VI. EST quoque hoc loco examinanda quæſtio ſatis ardua; an peccare unquam queat ſubditus exſequendo mandata ſui principis, ſi ſcilicet ipſe præ ſe ferat, ſeſe nudam obire exſecutionem, omni cognitione ſimulque neceſſitate reddendæ rationis in jubentem devoluta. Nam differunt quidem leges, & mandata principum, in

(1) Vid. ſupra L. IV. c. 4. §. 5. H.

(2) Vid. ſupra L. V. c. 4. §. 5.

(3) Qui locus PLATONIS ut vel prima ejus inſpectio docet, non ad Reſcripta Principis, de quibus AUCTORI ſermo eſt, ſed ad Edicta & Leges perpetuas pertinet. Idem dicendum de ſequente loco ARISTOTELIS.

(4) *L. & ideo* 21. *D. de LL.* Pertinet etiam huc Lex Minois, qua juvenibus in leges patrias, bene an ſecus habeant, inquirere interdixit, a Platone etiam celebrata. H.

in eo, quod illæ ſint mandata generalia, quosvis ſubjectos ſpectantia; hæc autem pro re nata certis ſubditis injunguntur. Circa producendam tamen obligationem in eo, ad quem diriguntur, parem cum legibus effectum obtinent. Igitur pervulgata ſententia eſt, admitti quandoque peccatum, ſi quis juſſis imperii civilis pareat; adeoque poſſe & debere civem talia juſſa ad propriam conſcientiam bene informatam exigere. Apud SOPHOCLEM ita Antigone (v.458. & ſeqq. p.232. Ed. H. Steph.) Οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ κηρύγμαθ᾽. ὥστ᾽ ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄντ᾽ ὑπερδραμεῖν. *Neque poſſe tua, tantum putavi tua edicta, ut nonſcriptas, & certas Deorum leges poſſit mortalis violare.* Quin & ſub hac conditione intelligi debere promittere obſequium bonos viros, quibus ſedet, de actionibus ſuis rationem ſibi tribunal apud divinum reddendam, & regnum omne ſub graviore regno eſſe, quod nempe juſſa imperantium capeſſere velint, modo cum jure naturali & divino manifeſto non pugnent. Nam ubi contra civilem legem jubeat quid facere Rex, quin citra peccatum pareri poſſit; dubium non eſt. Contra HOBBES de Cive c. 12. §. 2. pro ſeditioſa opinione declarat hanc: *Peccare ſubditos, quoties mandata principum ſuorum, quæ ſibi videntur injuſta eſſe, exſequuntur.* Ubi id ſane periculoſum eſt tam civitatibus, quam conſcientiis privatorum, credere, ſi ſcrupulus duntaxat, aut dubium circa æquitatem juſſorum oriatur, recte poſſe eadem detrectari (1). Præterea (2) hoc modo ſæpiſſime neceſſum eſt; ut in peccandi neceſſitatem cives incidant; dum contra conſcientiam facturi ſint, ſi obediverint; contra fidem ſuperioribus datam, ſi non obediverint. Nam illud utique in confeſſo eſt, conſcientiam, inter dubia momentorum nutantem, ſibi optime conſulere, electa illa parte, ex qua minus peccandi periculum. Jam autem longe præſentius eſt periculum peccandi propter dubium illiquidum fidem expreſſe datam negligere; cum juſſa ſuperiorum ſemper comitetur præſumtio juſtitiæ, & eadem ſæpe ex tali procedant ratione, quam

(1) Vid. ſupra L. I. c. 3. §. 8. in not. H.

(2) Legebatur hic antea, *Hoc enim*, ſed quum hic nova ratio addatur, recte Celeb. BARBEYRACUS monuit, legendum eſſe *Præterea*.

quam privatis dijudicare haudquidquam conceſſum. Deinde illud probe notandum eſt, quod IDEM d. l. ſubjicit: *Peccatum meum eſt, quod faciens peccatum meum eſſe puto; quod vero peccatum alienum eſſe puto, poſſum quandoque ſine peccato meo facere. Nam ſi jubear facere, quod peccatum jubentis eſt, modo qui jubet dominus meus ſit, id ſi facio non pecco*. PROCOPIUS Hiſtor. Goth. L. I. (p. 175. Edit. Auguſt. Vindel.) *Legatus mittentis juſſu verba enunciat, eorum culpam, ſi quid peccatur, non ipſi, ſed ei qui imperavit, æquum eſt imputari: cum legato obſequii incumbat neceſſitas*. SENECA Troadibus. (v. 870. 871.) *Ad auctores redit ſceleris coacti culpa*. Add. L. 1. D. *de His, qui not. infam.* verb. *non juſſu ejus*. M. SENECA L. IV. Controv. 27. *Non eſt impudica, quæ arceſſita fuit a tyranno, non dicitur ſacrilegus, qui deorum immortalium dona manibus ſuis tulit ad tyrannum, aut qui funeſtas tyranni imagines inter effigies deorum immortalium conſecravit*. Poteſt enim utique quis ab imperante injunctam ſuſcipere meram exſecutionem (1) actionis

[1] Imo nec meram executionem actionis, quam injuſtam eſſe noverit, Jure ſuſceperit quiſquam. Quacumque enim ratione ſubditus agat, ſuo ſcilicet an Principis nomine, fieri ejuſmodi Actio nequit, quin voluntas ipſius ad eam concurrat, indeque ſaltem pro parte ea ipſi imputantur. Nec Auctoris ſententiæ aliquopere profuerit, ſi quis tale factum Privilegio neceſſitatis excuſare velit. Vid. L. I. c. 5. §. 9. nota 3. & L. II. c. 6. §. 2. nota 5. Quare ſupereſt, ut dicamus, neminem, etſi ei vis intentetur, ſalva conſcientia ejuſmodi actiones ſuſcipere poſſe: licet in foro civili interdum excuſari, & a graviori pœna abſolvi queat. Datur tamen caſus, quo juſſa Principis manifeſte injuſta exſequi licet. Si ſcilicet is, in quo actio illicita perpetranda eſt, in eam conſentiat, & penes eum conſentiendi ſit poteſtas, veluti ſi Princeps gemmam viro juſtæ ætatis per vim auferri jubeat, neque is renuat. Nam falleret hoc in eo, qui, jubente id per injuriam Principe, occidi ſeſe a nobis ſinere vellet; quoniam vita non eſt in manu concedentis. Conf. TITIUS Obſ. 630. 631. Præfracte tamen AUCTOR noſter in Apolog. §. 20. contendit, ſi ſua non admittatur ſententia, neceſſario, quamquam abſurde dicendum eſſe, omnes milites, lictores, carnifices, Politices ac Juriſprudentiæ gnaros eſſe debere, ideoque lictores ex JCtorum ordine petendos fore. Amplius eoſdem quotidie obſequia detrectare poſſe addit eo obtentu, quod minime con-

nis, quæ in peccatum imputatur ſoli imperanti, non

convicti ſint de juſtitia earum quæ juſſi ſint; id quod everteret omnem auctoritatem Principis, dum a miniſtris juſtitiæ quæreretur, ſintne juſſa Principum juſta, nec ne. Sed his tantum conſit, neceſſe non eſſe, ut ſubditi juſtitiam omnium Principis juſſorum edocti ſint, non autem, ut mandatis imperantium obtemperent, etiamſi ea vel manifeſte injuſta eſſe, intelligant. Itaque, quamvis miles, exempli gratia, gregarius, idemque ſimplicitati deditus, licite Principi bellum injuſtum gerenti pareat; quamdiu ei de belli injuſtitia non conſtat: alia tamen omnis cauſſa erit Ducis, Tribuni vel Centurionis, quibus exploratum ſit, bellum, quod geritur injuſtum eſſe, utpote quos etiam vitam potius ponere, quam Principi in bello injuſto adeſſe oportet. Belli autem injuſtitia, quibuſcunque coloribus tegatur, adeo parum plerumque occultari poteſt, ut vel ex ſolis declarationibus bellicis pateſcat, in primis ſi hæ declarationibus oppoſitis componantur & conferantur. Idem dicendum videtur de Senatu, a quo Princeps Edictum manifeſte injuſtum Regeſtis inſeri cupiat; de Miniſtro Principis & Legato, quibus is Mandata aperte iniqua dederit, de Magiſtratu denique bellico, cui Princeps cædem hominis innocentis commiſerit. Neque tamen viri Optimates, doctrinave inſtructi ſoli hoc caſu obſequium detrectare debent: pertinet id ad cives omnes, etiam ſimpliciſſimos, quotieſcunque juſſuum injuſtitiam intelligunt. Et ſic milites quinquaginta, cum Duce ſuo, miſſi a Rege Ahaſia ad prehendendum Eliam, tanquam miniſtri nequitiæ Regis, ignibus a Deo cœleſtibus abſumti fuerunt ad preces hujus Prophetæ. 2. Reg. I. v. 10. Quamobrem lictores & carnifex quoque, ſi reum, cui ſupplicium paratur inſontem norint, a ſupplicio ei inferendo etiam cum ſuæ vitæ periculo abſtinere debent. Vid. Grotius L. II. c. 26. §. 4. num. 9. Sidnejus de Gubernatione c. 3. ſect. 20. & Xenophontis Apologia Socratis, ubi belliſſime docet, nunquam nos Superioribus obedire debere contra officium; ſed potius quantum in nobis eſt, viribus omnibus injuſtitiæ eorum occurrere; eamque impedire, noſtrum eſſe. Recte idcirco ſatellites Saulis, ſacerdotes innocentes, morti ab eo deſtinatos, occidere recuſabant, 1. Samuel. XXII. v. 17. & ſeqq. majorique laude digni fuiſſent, ſi pro eis apud Regem interceſſiſſent. Vid. Clericus ad dictum locum & Adamus Rechenberg de miniſterio, quod crimen eſt. Exſtat etiam Chriſtiani Thomasii Diſſertatio de injuſto Pontii Pilati judicio, oppoſita Stellero cuidam, qui Pilatum ea ratione excuſaverat, quod executor tantum ſententiæ Judæorum fuiſſet. Stelleri Diſſertatio prodiit 1674. Dreſdæ. Refutavit eum Thomasius in dicta Diſſertatione ſua, quæ prima eſt inter Lipſienſes, & cui Stelleri opuſculum ſubjicitur.

item exſecutionem facienti (1). Ad quod tamen hæc requiri arbitramur, primo, ut mera duntaxat exſecutio illi injungatur, id eſt, ut ipſe tantum membra ſua, vireſque corporis actui accommodet; de cetero autem neque occaſionem aut prætextum præbeat, neque excuſationem adhibeat; ac eundem exſequatur prorſus tanquam alienum, non tanquam ſuum. Deinde ut & illud ipſum miniſterium quantum poteſt averſetur & deprecetur. Memorabile exemplum extat apud Ad. OLEARIUM Itin. Perſici. Lib. V. cap. 32. Denique ut propter detrectatam iſtam exſecutionem ipſi præſens vitæ periculum, aut aliud grave malum, ad quod pro altero ſubeundum neque juſtitia, neque charitas obligat, intentetur a mandante; cui malum id repræſentandi vires ſunt, & præſertim ubi is etiam citra noſtram opem alteri malum ſit illaturus. Equidem id manifeſtum eſt, nullam ineſſe vim obligandi, id eſt, conſcientiis intrinſecam aliquam neceſſitatem injiciendi quorumvis hominum mandatis divino juri repugnantibus; & omni crimine carere, qui illis obſequi neglexerit. Enimvero longe diverſa ſunt; aliquid per conſcientiam teneri facere, & aliquid citra peccatum poſſe facere, malo graviſſimo declinando. Multa quippe ſunt, ad quæ nequaquam intrinſece obligamur, quæ tamen recte a nobis, urgente neceſſitate, ſuſcipi poſſunt. Heic autem non quæ-

(1) Aliter Stoici ſentiebant. JUVENALIS Satyr. 15.

Melius nos
Zenonis præcepta monent: nec enim omnia quædam
Pro vita facienda putat.

Et ſane quid intereſt, manum, an linguam, an alia membra quis turpi alterius facto commodet? Apud EURIPIDEM Phœniſſis cum Creon interrogaret,

Πῶς; τ' ἀντεταλμέν' οὐ δίκαιον ἐκπονεῖν;
Quomodo? non eſt juſtum exequi mandata?

Reſpondet Antigone:

Οὐκ, ἢν πονηρά τ' ᾖ, κακῶς τ' εἰρημένα.
Non, ſi quidem mala ſunt, & male imperata.

Conf. ſupra L. VII. c. 8. §. 5. poſt med. Recte autem AUCTOR negat, pro conſervanda vita mea operam poſſe afferri ad perdendum alium innocentem. Illud quoque dari poteſt, ſi quæ metu mortis ad explendum alterius libidinem ſe ſubigi patiatur, non peccare, ſaltem apud bonos excuſari. H.

quæritur, an ad tale quid teneamur, ſed an citra proprium peccatum id exſequi poſſimus, ne fruſtra vitam noſtram perdamus. Neque ſtringit nos illud PLINII III. Ep. 9. ubi memorat, ſenatui ſeſe adprobaſſe, *etiam miniſterium crimen eſſe*. Iſti enim, in quos peroraverat, rei non fuerant meri exſecutores alieni facinoris, ſed calumnias innocentibus intentarant, ut proconſuli occaſio foret in opes ipſorum invadendi: & delationes exercebant non tanquam actum alienum, ſed tanquam ſuum; ac ſuo nomine reos criminum inſimulabant, non proconſulis nomine, & velut ab ipſo juſſi. Neque metu mortis ad calumnias obeundas adigebantur. Equidem dicebant, *ſe eſſe provinciales, & ad omne imperium proconſulum metu cogi*. Verum longe probabilius erat, ex cupidine lucri ipſos talia patraſſe; & ut forte minas in detrectantes adhibuiſſet proconſul, non tamen credibile eſt, præſens mortis periculum ipſum intentaſſe, quod declinandi nulla facultas foret. Quo facit illud apud TACITUM A. XIII. (c. 43.) *Suilius nihil ex his ſponte ſuſceptum, ſed principi paruiſſe defendebat. Tum juſſa Meſſalinæ prætendi, & labare defenſio. Cur enim neminem alium delectum, qui ſævienti impudicæ vocem præberet? Puniendos rerum atrocium miniſtros, ubi præmia ſcelerum adepti, ſcelera ipſa aliis delegent*. Hinc merito laudatur Julius Græcinus, qui *Marcum Silanum accuſare juſſus, & quia abnuerat interfectus eſt*, apud TACITUM Agricola, quem inſigni quoque encomio mactat SENECA de Benef. II. 21. Sed & in hoc caſu preces ſuperiorum neceſſitati & imperio æquipollere non arbitramur. Utut alias notum ſit illud PLATONIS Ep. VII. *Τὰς τῶν τυράννων δεήσεις ἴσμεν, ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. Preces tyrannorum neceſſitati permixtas non ignoramus*. Sed neque Doëgi exemplum 1. Samuel. XXII. nobis adverſatur. Nam & ipſi hoc expreſſe addidimus, ut quantum quis poteſt, tale miniſterium deprecetur: id quod laudabiliter ceteri ſatellites Saulis fecerunt. (Sicuti & laudabiliter obſtetrices immane juſſum Pharaonis etiam falſiloquio eluſerunt. Exod. I.) Sed Doëgus ille promto animo ad exſequendum regis juſſum, cui nulla comminatio adjuncta legitur, proſiliit, cum antea innocentibus viris falſum crimen impegiſſet, quaſi clandeſtina conſilia cum Davide in regem miſcuiſſent. Nam

 falſa

falſa quædam ipſum detuliſſe, ex Pſalmo LII. ſatis adparet (1). Fatendum tamen eſt, etiam nudam exſecutionem quorundam actuum multis ipſa morte acerbiorem videri; puta ſi quis a tyranno jubeatur parentes aut liberos ſuos jugulare, aut cum matre, filia, aut beſtia concumbere. Ad quale miniſterium effugiendum mortem potius vir fortis elegerit. Sicuti & nemo facile reprehenderit conſtantiam Romanorum, quos Hannibal inter ſe compoſuit, & fratres quidem cum fratribus, patres cum liberis, cumque cognatis cognatos dimicare juſſit. Qui tormentis potius immori, quam manus propinquo ſanguine polluere maluerunt. DIODORUS SICULUS in Excerptis Peireſcianis. Apud LACONICUM CHALCOCONDYLAM, L. I. Amurates *parentibus eorum, qui ſe junxerant Sauzi ſeditionem concitanti, præcepit, ut filios necarent ſuis manibus. Patres duo fuere, qui noluere tam crudele exequi imperium. Hinc & ipſi trucidati ſunt ſimul cum filiis. Nam dicere ſolebat, nequaquam iſtos citra conſilia parentum defeciſſe ad Sauzem. Nunc autem cum fortuna utantur dubia, eos nutare in utramque partem*. Illud tamen haudquaquam fas eſſe arbitramur, ut pro vita mea ſervanda operam meam velim afferre ad occidendum alterum innocentem. Hoc enim foret in pretium propriæ vitæ offerre vitam alterius. Et non pauca ſunt, quæ pro pretio facere non poſſumus, quæ alia tamen ſub conſideratione facere licet. Abr. ROGERIUS de Braminibus Part. I. c. 19. memorat, apud Bramines credi, uxorem ſine peccato poſſe facere, quæ maritus jubet, utut illud malum ſit peccatum quippe non ipſi, ſed marito imputari, cui illa obtemperare teneatur.

§. VII. DE cetero non poſſe aliquem juſſu ſuperioris ſuſcipere actionem tanquam ſuam, quæ conſcientiæ rectæ dictamini repugnat, nemo cui aliquis pietatis ſenſus eſt, negabit. Hinc recte judices illi apud JOSEPHUM de Bello Judaico L. IV. c. 19. qui Zachariam innocentem damnare nolebant, utut præſens ſibi periculum a Zelotarum furore impendere intelligerent (2). Contra ma-

(1) Vid. AUCTORIS Diſſertatio de Obligatione erga patriam, §. 16. & ſeqq.

(2) Quod exemplum parum ad rem facit. Erant enim hi zelo-

maximo ſeſe ſcelere obſtrinxere judices, de quibus eſt 1. Reg. XXI. Pronunciabant enim ſententiam non tanquam a rege pro imperio dictatam, ſed tanquam liquido crimine ab ipſa juſtitia ſuggeſtam. Par ſcelus illorum teſtium erat. Idem judicandum de delatoribus, qui calumniis viros potentes aut opulentos onerant, ut malis principibus occaſio naſcatur eosdem ſubvertendi. Inter quos quondam non obſcurum nomen fuit Marcellus Eprius, Thraſeæ delator famoſus, qui in excuſationem ſui apud TACITUM H. IV. c. 8. adfert; *Non magis ſua oratione Thraſeam, quam judicio ſenatus affictum*. Quod erat crimen communicare, non purgare. *Sævitiam Neronis per hujuſmodi imagines illuſiſſe*. Sed nimirum ut tu potiſſimum eum mimum inſtrueres, ſubigebat avaritia, & libido præpoſtera via ad honores graſſandi. Alii, qui eandem artem factitaverant, excuſabant, ejuſmodi operis *dignitatem* aut *ſalutem* ſe *redemiſſe*. Quorum *defenſiones*, quod ſcilicet *perdere alios* quam periclitari *ipſi maluerint*, non ideo *tolerandas* cenſet Curtius Montanus apud EUNDEM dicto loco c. 42. quod omni eos crimine vacare credat; ſed per figuram quædam concedere videtur, ut reliqua eo gravius urgeat. Nec injuſte *ſenatus occiſo Nerone delatores, & miniſtros more majorum puniendos flagitabat, genus hominum publico exitio repertum*. IBIDEM c. 30. Quorum ille ipſos *in foro flagellis ac fuſtibus cæſos, ac noviſſime traductos per amphitheatri arenam partim ſubjici in ſervos, & venire imperavit, partim in aſperrimas inſulas avehi*. SVETONIUS Tito c. 8. Hic quaſſis navigiis impoſitos tempeſtatibus abſorbendos, aut in deſertos ſcopulos impingendos attribuit. PLINIUS Panegyr. c. 34. 35. Sic *occulta Tiberii mandata* Cn. Piſonem crimine necati Germanici non ſolvebant, ſi modo is revera mortis ejus cauſa. Ac ut maxime ea promſiſſet apud patres, in pudorem quidem Tiberium dediſſet, cui non relinquebatur, quomodo vindicaret ſcelus a ſe juſſum; patribus tamen integrum erat reum damnare, quia in eo patrando non juſſum principis præ ſe tulerat; ſed

 ipſe

lotæ turba factioſorum & ſceleſtorum hominum, nulla in LXX. hos ſenes pollentes auctoritate, quos ex populo ſelegerant ad perdendum, ſub juſtitiæ ſpecie, Zachariam, credentes, LXX. ſolce judices furori ipſorum obſecundaturos eſſe.

ipſe potius, quæ honeſte juberi non poterant, cupide ſuſceperat, ut flagitio Tiberium ſibi haberet obnoxium. TACITUS A. III. 16. Sed nec Joabum plane immunem arbitramur a reatu ex cæde Uriæ contracto. 2 Samuel. 14. 15. 16. utut dicto loco c. XII. 9. ſolius Davidis, tanquam cauſæ principalis, mentio fiat. Recte quoque Papinianus, quod Getæ cædem excuſare detrectavit (1), addito famoſiſſimo dicto; *non tam facile parricidium excuſari poſſe, quam fieri*. Alii tradiderunt, dictare noluiſſe orationem, qua invehendum erat in fratrem, cauſatum; *aliud eſſe parricidium, accuſare innocentem occiſum*. Id tamen rejicit SPARTIANUS in Caracalla c. 8. ea ratione, quod ipſe, utpote *præfectus non potuerit dictare orationem:* (etſi quo minus hoc ipſi extra ordinem injungi potuerit, non adparet;) & addit; *conſtare, quod occiſus ſit, tanquam fautor Getæ*. Quidquid hujus ſit, recte quis ingenium ſuum ſceleribus defendendis commodare detrectat, etiamſi alieno nomine id ſcriptum ſit promulgandum. Nam ſubtilis excogitatio ſpecioſorum argumentorum, adhibito colorum ac delenificæ ſuadæ lenocinio, pro pura exſecutione alieni actus haberi nequit. Secus tamen videtur ſentiendum, ſi ejuſmodi orationem, abs ſe aut alio compoſitam, Caracallus cuipiam in ſenatu recitandam injunxiſſet, conſtituta in detrectantem capitali pœna (2). Huc quoque non pauca loca ex PLATONIS Apologia Socratis adplicari poſſunt (3). Facit etiam huc, quod de Salluſtio

(1) Adde de Thoma Moro STAPLETONUM in ejus Vita. De Uria Sacerdote, extruente altare, Hugo GROTIUS ad 4. Reg. XVI. 11. *Male contra legem regi paruit, qui quidvis potius perferre debuit, quam miniſterium ad rem illicitam præbere*. H.

(2) Vid. CLERICI Bibliotheque choiſie T. VI. p. 362. 363.

(3) EURIPIDES Helena Theoclymenem & chorum ex ſervis conſtantem ita colloquentes inducit;

Θεο. Οὐ σὲ τὰ μὰ χρὴ δικάζειν;
Θεο. Ἀρχόμεσθ' ἄρ', οὐ κρατοῦμεν.
Th. *Non oportet te res meas judicare?*
Th. *Ergo ſervimus non dominamur?*
Χο. Ἢν γε βελτίω λέγω.
Χο. Ὅσια δρῶντά σ' ἐκδικῶ.
Ch. *Imo vero, ſi meliora dicam.*
Ch. *Defendendo hanc, quia pie fecit*. H.

ſtio refert Dio Cassius L. XLIII. quem *Cæſar Numidis verbo quidem regendæ, re autem ipſa diripiendæ regionis cauſa præfecit. Enimvero Salluſtius & pecuniæ captæ, & expilatæ provinciæ accuſatus ſummam infamiam reportavit, quod cum ejuſmodi libros compoſuiſſet, in quibus multis acerbiſque verbis eos, qui ex provinciis quæſtum facerent, notaſſet, nequaquam ſuis ſcriptis in agendo ſtetiſſet. Itaque etſi a Cæſare abſolutus fuit, tamen ſuis ipſius verbis proprium crimen abunde quaſi in tabula propoſitum divulgavit.* Enimvero ubi factum principis nondum liquido injuſtitiæ eſt convictum, cavebit civis, & cumprimis miniſter publicus id præmature atro calculo notare; cujus eſt ſemper pro juſtitia domini ſui præſumere. Vid. ſolœciſmus politicus Aligrii, Cancellarii Galliæ, apud Gramondum Hiſt. Gall. L. XVI.

§. VIII. Ex iisdem fundamentis eſt definiendum, an civis juſſu principis in bello injuſto recte arma ſumat? Ubi Grotii L. II. c. 26. §. 4. eſt ſententia; quando manifeſtum eſt, injuſta arma a principe alteri inferri, haud fas eſſe civi, ut ſit ſatelles ſcelerum. Sed in dubio ſequendam eſſe partem tutiorem, quæ ſit, abſtinere bello. Enimvero caute nobis iſta videntur temperanda, ne exinde vis civilis imperii deſtruatur, & in negotio tanti momenti obſequium civium a ſingulorum judicio ſuſpendatur; præſertim cum heic facile ſit timiditati & ignaviæ ſcrupulum conſcientiæ obtendere (1). Equidem ubi ad deliberationes quis admittitur, & ſuffragii ferendi jus habet, ſi citra conſenſum proprium ceterorum decreto non obligatur, ne id quidem, de quo dubitat, recte poteſt ſuſcipere, nedum id, de cujus injuſtitia liquido conſtat. Id quod etiam locum poteſt habere, ſi ipſi optio concedatur militandi aut quieſcendi. Quid ſi autem ſimpliciter parere jubeatur? Ubi arbitramur, apud omnes gentes, queis aliqua honeſti cura eſt, in deliberationibus de bello ſuſcipiendo cauſam belli juſtificam ſemper præſupponi. Hoc qui facere negligunt, apud illos de conſcientia nequidquam diſputaveris. Sed circa hoc potiſſimum deliberatio inſtituitur, an heic & nunc reipublicæ expediat ex tali prætexto

(1) Vid. Diſſert. Auctoris de Obligatione erga patriam §. 19.

texto bellum alteri inferre? Heic cui cura Reipublicæ peculiariter incumbit, & vires civitatis penitiſſime perſpectæ, ſane clarius præſumitur cernere, quid ex uſu ſit, quam privatus aliquis. Quod ſi autem quis, poſita licet juſtitia belli, dubitet, num ſatius ſit, injuriam Reipublicæ illatam negligere aut condonare, quam bello exſequi; is ſciat, nullo modo videri ſufficere hanc cauſam, quare civis poſſit imperio civili obſequium denegare, ejuſque rigorem in ſe irritare, quia judicat, ab eo adverſus alterum non obſervari virtutem aliquam, cui vis imperfectæ duntaxat obligationis ineſt. Adeoque tutiſſimum fuerit, ſi civis heic ſimpliciter pareat, ſummumque imperantem ſuper juſtitia belli Deo rationem reddere permittat (1). Recte Hector apud HOMERUM Iliad. μ. (v. 243.) Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. *Optimi eſt inſtar augurii pugnare pro patria* (2). Apud TACITUM Hiſtor. II. (c. 25.) *publicum facinus* vocatur, quod in acie patrem filius interfeciſſet. Add. *L.* 2. §. 1. *D. de Noxal. act. L.* 37. *D. ad L. Aquiliam*. Notandum tamen hæc ad cives tantum pertinere, qui ſummi imperii juſſu arma capiunt. Nam qui ultro militiam alieni principis ſuſcipit (3), omnino de juſtitia cauſæ ejus, quem ſequitur, certus eſſe debet. Unde non immerito apud ſapientes male audiunt, qui citra ullam cauſæ conſiderationem vitam ſuam ære locant. De quibus GÜNTHERUS Ligur. L. VII.

Ære dato conducta cohors, & bellica miles
Dona ſequens, pretioque ſuum mutare favorem

Sue-

(1) Adde, ſi libet quæ dixi Diſſ. de Colliſion. LL. ſect. 5. 18. H. (Conf. quæ de milite dicta ſunt in nota 5. ad §. 6. BUDDEUS in Diſſert. de Officio Imperantium circa conſcribendum militem, quæ eſt inter ejus ſelecta Jur. Nat. & Gent. etiam ſola dubitatione impediri contendit, quo minus Principis juſſu ad bellum proficiſcantur. Qui etſi non evertat rationes ab AUCTORE noſtro proditas, cum utilitate tamen legitur hæc ejus diſſertatio, plena quippe rerum bonæ frugis.

(2) Qui locus aliquantulum remotus eſt ab Auctoris argumento.

(3) Bene GROTIUS ad Matth. V. 40. *Qui mercede conducti militant, multoque magis externi, nihil habent, quo cauſam ſuam poſſint tueri, niſi plane ipſis conſtet juſte pieque ſuſceptum eſſe bellum, cui operam addicunt. Et ut hoc conſtet, quicunque non caritate populi periclitantis, ſed mercede aut præda illecti bellum in genere quæſtus habent.* H.

Digitized by Google

Suetus & accepto pariter cum munere bello,
Hunc habuiſſe, dator pretii, quem juſſerit, hoſtem.

Nec præclare nimis de hiſce ſentit Thom. Morus Utopia. L. II. (1).

CAPUT II.

DE POTESTATE SUMMI IMPERII IN VITAM CIVIUM EX OCCASIONE DEFENDENDÆ CIVITATIS.

I. *Summus imperans poteſt cives vitæ periculo exponere in bello.*
II. *An militiam detrectare liceat propter pactum cum hoſte.*
III. *Nemo ſe ad militiam inutilem reddere debet.*
IV. *Quanta ſit militum obligatio.*
V. *An civitas civem innocentem poſſit dedere.*
VI. *Civitas poteſt civem ſuum alteri obſidem dare.*

Quanquam eo fine in civitates ab hominibus coitum ſit, ut cum alia ſua bona, tum præcipue vitam in tuto collocarent: ad conſervationem tamen civitatum neceſſarium fuit, ut ſummum imperium aliquam in vitam civium haberet poteſtatem; idque duplici fine, tum avertendo aliquo a civitate malo; tum compeſcendis peccatis (2). Ex priori capite id poteſtatis ſummo imperanti competit, ut ad defenſionem civitatis, atque aſſerenda iſtius jura vitam civium ancipiti periculo exponat; poſtquam infeſta arma gerentibus id agitur, ut ſibi mutuo vitam eripiant. Quin & cum ad arma recte tractanda uſus requiratur, etiam ad huncce capeſſendum periculo vitam civium exponi poſſe judi-

(1) Helvetiorum tamen morem, cives ſuos ſervitiis militaribus Principum extraneorum locantium egregie tuetur Dn. Ludovicus de Bochat dans les Ouvrages pour & contre les ſervices militaires. Quæ collectio Genevæ prodiit, Genevæ 1738. 3. Vol. in 8vo.

(2) Vide quæ dixi ad L. VII. c. 4. §. 3. & Auctorem infra c. 3. §. 1. H.

dicavit Plato de LL. L. VIII. (pag. 907. A. B. Edit. Wechel.) (etſi non ſuffragantibus,) dum in exercitiis militaribus vult adhiberi tela, quæ ad vera & periculoſa proxime accedant, ac timorem incutere apta ſint; addita lege : *Si quis cæde involuntaria in his certaminibus morietur, qui interfecit, ſecundum legem expiatus mundus ſit in poſterum. Putare enim debet legislator, paucis ita mortuis hominibus ceteros non deteriores futuros. Timore verò in omnibus his extincto, nihil amplius ſe inventurum, quo a deterioribus meliores diſcernat, quod ni fiat, multo magis civitati malum eſt, quam illud*. Talia exercitia militaria etiam in uſu ſunt apud Japonios. Vid. Bern. Varenius Deſcr. Japon. c. 19. Apud Demosthenem adverſus Ariſtocratem extat lex Attica; *Si quis occiderit in ludis invitus, ne exulato* (1). Ratio ſubjungitur; quia *non eventum conſideravit, ſed ejus, qui fecerit animum, qui fuit, viventem ſuperare, non occidere. Quod ſi ille infirmior fuit, quam qui ferre poſſet eum, quem victoria requirit laborem, ipſum ejus mali ſibi cauſam extitiſſe lex cenſuit* (2). Munerum porro militarium exactio non immerito rigidiſſima diſciplina conſtat; quippe cum in bello exiguam ob negligentiam ſæpe de ſumma rerum ſit actum. Inde cum alias togatum apud judicem affectibus, qui animum hominis vehementer percellunt, facilius venia ſoleat indulgeri, inter militaria judicia id non æque obſervatur. Heic enim ſæpe capite plectitur (3), qui ut mortem imminentem effugeret aſſignatam ſtationem deſeruit. Livius L. V. c. 6. *Fuſtuarium meretur, qui ſigna relinquit, aut præſidio decedit*. Add. Mich. Montaigne Eſſais L. I. c. 15. Quanquam aliqui ignaviam militum ignominioſis potius pœnis coercere efficacius judicarunt. Vid. Justinus Lib. XXXII. c. 3. in fine, Ferdinandus Pinto c. 10. Sicuti & graviſſimis alicubi pœnis notatum, militiam ſubterfugere (4) : Vid. L. 4.

(1) Quæ lex Attica ab hoc loco aliena videtur.
(2) Conf. not. ad L. III. c. 1. §. 6. lit. b. H.
(3) V. not. ad L. II. c. 6. §. 2. & L. III. cap. 7. §. 5. H.
(4) Athenis grave erat ἀποςασίας, hoc eſt, detrectatæ militiæ crimen, ut ex Demoſthene, Scholiaſte ejus Ulpiano & Harpocratione diſcimus. Apud Francos mulcta erat ſexaginta ſolidorum

L. 4. §. 10. D. de Re militari. Sic LYCURGUS Orat. contra Leocratem (p. 183.) tradit, Spartæ legem fuiſſe, *de omnibus nolentibus pro patria ſubire periculum, ut moriantur: ad illud ipſum pœnam adducentes, quod maxime metuunt. Propoſitis enim duobus vitæ diſcriminibus*, πολὺ μᾶλλον αἱρήσο ται τὸν πρὸς τὺς πολεμίυς, ἢ τὸν πρὸς τὺς νομυς καὶ τὺς πολίτας. *Multo magis eligent id quod ab hoſte, quam quod a civibus & legibus imminet*. Add. Lex LONGOBARDORUM L. III. Tit. 13. §. 1. Et quanquam in pleriſque civitatibus quidam cives, alias per ætatem & vires ad arma gerenda idonei, immunitate a militia gaudeant, vel ob vitæ genus (1), vel ex ſingulari indultu civitatis: id tamen privilegium eo uſque valet, quoad ceteri cives, aut alii ſocii vel conducti præſto ſint, qui civitati defendendæ ſufficiant. Ceterum ubi ſumma neceſſitas ingruit, etiam immunes illi pro aris & focis arma capient. Et præſtat, ut eorum privilegia tantiſper quieſcant (2), quam ut propter intempeſtivam eorundem religionem civitas pereat. *Vocant extrema pericula cunctos*. Sicut Romæ quondam vacationes a bello, quibus alias ſeniores & ſacerdotes gaudebant, bello Gallico ingruente ceſſabant. APPIANUS de Bello civili L. II. (p. 523.) Add. *L. ult. C. de Quibus munerib. nem. lic. ſe excuſare*. Vid. quoque Andreas MAUROCENUS Hiſt. Venet. L. IV. p. 147. Etſi & merito commendatur lex (3) ſive Solonis ſive Piſiſtrati apud PLUTARCHUM Solone (p. 96. C.)

αὐs

rum dicta heribannum. Vid. Carol. CANGIUM Gloſſar. hac voce. Apud Tartaros Precopienſes, ſi quis ad diem indictum non venerit, capitale eſt, teſte THUANO L. LXVII. ad A. MDLXXVIII. Has pœnas non injuſtas eſſe ipſe HOBBESIUS c. 21. Leviathan. concedit, quanquam ſubjungat: poſſe quem ſine injuſtitia aliquando recuſare militiam, quando alium non minus idoneum ſubſtituat. H.

(1) Clerici & Monachi. Paulus OROSIUS L. VII. Hiſtor. 32. reprehendit merito legem, quam Valens Imp. dedit, *ut monachi, hoc eſt, Chriſtiani, qui ad unum fidei opus, dimiſſa ſecularium rerum multimoda actione, ſe redegerant ad militiam cogerentur*. H.

(2) Conf. ſupra L. V. c. 12. §. 22. GROTIUS L. I. de J. B. & P. c. 5. §. 4. H.

(3) Quam legem non tantum Athenis, ſed & aliis civitatibus fuiſſe, teſtatur ARISTOTELES II. Pol. 6. H.

τοῖς πηρωθεῖσι ἐν πολέμῳ δημοσίᾳ τρέφεσθαι. *Ut mutilati in bello ex ærario alantur*. Quin & ubi res civitatis id ferunt, omnino mercedis aliquid & præmii debetur illis, qui ceteris domi deſidentibus militant, quippe qui non ſolum rem ſuam familiarem negligere coguntur, ſed etiam quatenus plus operæ pro rata ſua civitati conferunt, quam pagani, penſationem aliquam merentur. Addantur quoque, quæ ſuper inſtitutis Ægyptiorum circa milites tradit Diodorus Sicul. L. I. c. 73.

§. II. Quo loco quæritur; ſi captivus ab hoſte detentus ut dimitteretur promiſerit, quod contra ipſum arma deinceps non ſit geſturus, an iſte poſtea a civitate ſua recte poſſit obligari, ut contra promiſſum ſuum in hoſtem militet? Tale pactum aliqui pronunciarunt ipſo jure nullum (1), quia ſit contra officium, quod civitati debetur. Ad quod nobis non tam hoc videtur reponendum, quod non omnia, quæ contra officium fiunt, ſtatim quoque ſint irrita & nulla (2), quam negandum, id eſſe contra officium civitati debitum, libertatem ſibi parare, id promittendo, quod jam in hoſtium eſt manu. Niſi enim hoſtis ipſum dimitteret, nunquam arma adverſus ipſum ferre poſſet. Unde tali pacto nihilo deterior fit civitatis conditio; quippe cui is, qui captus eſt, ni liberetur, jam periiſſe eſt cenſendus. Adeoque quem ipſa ex captivitate receperit, hac lege recepiſſe cenſetur, ut illi relinquat facultatem ſervandi promiſſum hoſti factum; præſertim ubi non civitatis, ſed propria ope libertatem recuperaverit. Sed anne in iſthanc civis obligationem eminens illa ſummi imperii vis efficaciam ſuam exſeret, ſi ſalus publica id poſtulaverit? puta ſi civitas in præſenti periculo verſetur, ni iſte quoque arma capiat. Heic arbitramur, cum abſurdum ſit, eſſe me civem, & habere obligationem, qua etiam in extrema neceſſitate inutilis civitati reddar; nec minus, ſimplici me pacto poſſe obligari, ne alterius vim injuſtam ad perniciem meam meorumque tendentem repellere queam; ideo pactum illud eſſe interpretandum de bello

(1) Alberic. Gentilis L. II. de J. B. c. 11. & l. 3. c. 14. Quomodo pactum hujuſmodi, & quidem juratum, eluſerit Comes Fontanus vid. ſupra L. IV. c. 2. §. 12. H.

(2) V. ſupra L. VI. c. 2. §. 14. Grotius L. III. de J. B. & P. c. 23. §. 7. H.

bello duntaxat offenſivo, non defenſivo: præſertim ſi cum ipſa civitate mea quoque ſalus ſit periclitatura. Quid enim ille alter libertatem mihi conceſſit, ſi voluit me adſtringere, ut in poſterum ipſius vim a vita fortuniſque meis non poſſim repellere? Unde nequidquam obſtabit pactum iſtud, quominus juſſu ſummi imperantis arma pro defenſione civitatis induam. Vicina huic quæſtio eſt, an ſub conditione ab hoſte dimiſſus, conditione non impleta teneatur redire in (1) captivitatem? Quod circa privatos quidem affirmatur (2). Sed circa reges dubium moveretur (3) apud BUSSIERES Hiſt. Franc. Lib. XVI. de rege Franciſco. Quod quidem ego in medio relinquo. Suaſerim tamen, ut qui regem captivum teneat, non temere eum prius e manibus amittat, quam conditionibus actu impletis.

§. III. Ex quo conſequitur, quamvis præſens Reipublicæ neceſſitas forte operas civium militares non exegerit; tamen ad eas obeundas ſe aut alios inutiles reddere gravi pœna dignum eſſe. M. SENECA L. I. Contr. 7. *cetera membra mea ſunt, manus publicæ ſunt.* Ejuſmodi ignaviæ exempla quam plurima in Martio illo Quiritium populo legimus. Apud SUETONIUM Tiberio c. 8. *Tiberio cura injuncta repurgandorum ergaſtulorum, quorum domini in invidiam venerant, quaſi exceptos ſupprimerent non ſolum viatores, ſed & quos ſacramenti metus ad hujuſmodi latebras compuliſſet.* Quæ etiam fortaſſe cauſa fuit, quare ergaſtula penitus ſuſtuliſſe

(1) Vid. GROTIUS L. III. c. 21. §. 6. & BUDDEUS in Specim. Juriſprud. Hiſtor. §. 65. quod eſt inter ejus Selecta Juris Naturæ. Sed quando eventus conditionis deficit ſine cujuſquam culpa, veluti, ſi captivus bellicus, qui cum eo, qui jam dimiſſus ſit, permutari debebat, ante permutationem factam moriatur, recte GROTIUS dicto loco §. 30. ait, eum qui libertatem jam recuperaverit, neutiquam cogendum eſſe, ut in ſervitutem revertatur, ſed ſufficere, ſi ſui lytri cauſſa tantum præſtet, quantum mortuo, pro redemtione ſua ſolvendum fuiſſet.

(2) Non paucis tamen diſſentientibus. Vid. Commentar. de Lytro ſect. d. §. 27. H.

(3) Rediit tamen in captivitatem Joannes Rex Galliæ dimiſſus ante ab Anglis. V. Æmilium de Reb. geſt. Francor. L. IX. & Henricus Auſtriæ Archidux captus a Rege Bohemiæ. V. Nicol. BURGUNDUS L. I. Hiſtoric. Bavar. ad Ann. MCCCCXXVII. H.

Digitized by Google

liſſe dicatur Adrianus apud SPARTIANUM c. 18. ad quem locum vide quæ notavit SALMASIUS. Apud VALERIUM MAXIMUM L. VI. c. 3. C. Vettienus ſiniſtræ manus digitos ſibi abſcidiſſe memoratur, ne bello Italico militaret; quem ſenatus publicatis bonis in æterna vincula conjecit. Sic Auguſtus referente SVETONIO c. 24. *Equitem Romanum quod duobus filiis adoleſcentibus cauſa detrectandi ſacramenti pollices amputaſſet* (1), *ipſum bonaque ſubjecit haſtæ*. AMMIANUS MARCELLINUS L. XV. (c. 12. p. 115. Ed. Gronov.) ſub finem, ubi de moribus Gallorum loquitur: *Nec eorum*, inquit, *aliquando quiſquam ut in Italia, munus martium pertimeſcens pollicem ſibi præſcidit, quos jocu̧lariter Murcos appellant* (2). Iſti flagitio reprimendo complures leges latæ. *Eum qui filium debilitavit, delectu per bellum indicto, ut inhabilis militiæ ſit, præceptum Trajani deportavit*. L. 4. §. 12. *D. de Re militari*. Extat quoque lex Conſtantini I. Cod. THEOD. de Filiis militar. apparitorum & veteranorum. *Veteranorum liberos aptos militiæ, quorum quidam ut deſides recuſant militarium munerum functionem, quidam adeo ignavi ſunt, ut cum diſpendio corporis militiæ velint neceſſitatem evadere, jubemus, ſi ad militiam inutiles, reſectis digitis judicentur, curialibus muneribus atque obſequiis adgregari*. Conſimilia habentur in L. 4. & 10. C. *Theod. de Tironibus*. *Qui ſpurca amputatione digitum declinat uſum armorum, non evadat illa, quæ vitat, ſed inſignitus macula ferat impoſitum militiæ laborem, qui declinaverit dignitatem. Ipſis quin etiam provincialibus, qui ex horum auſis juniorum ſæpe patiuntur penuriam præbendorum, hæc optio decernatur, ut tempore delectus agitandi duos mutilos juvenes pro uno integro offerant*. Sed longe ſeveriſſima eſt L. 5. *d. t. Si quis ad fugienda ſacramenta militiæ fuerit inventus truncatione digitorum damnum corporis expediſſe, & ipſe flammis ultricibus concremetur, & dominus ejus qui non prohibet, gravi condemnatione feriatur*. Videtur tamen hanc pœnam locum habuiſſe in ſervis duntaxat; quæ autem jam *cit. ll.* dictata fuit, in-

(1) Nimirum & ipſi parentes, teneriore moti affectu, delectu per bellum indicto, filios ſuos debilitare ſolebant. Vid. *L.* 3. *D. de Re militar.* Rufus *in Legibus militaribus* §. 47. H.

(2) Quaſi murcidos, deſides, ignavos. H.

ingenuis. Nam olim quidem apud Romanos ſervos militia excluſos, præterquam in maxima Reipublicæ neceſſitate, in vulgus notum. Id poſterioribus ſeculis non amplius obſervatum ex *L. 16. C. Theod. d. t.* conſtat, ubi Impp. Arçadius & Honorius ita ſanciunt: *Contra hoſtiles impetus non ſolas jubemus perſonas conſiderari, ſed vires, & licet ingenuos amore patriæ credamus incitari, ſervos etiam auctoritate hujus edicti exhortamur, ut cumprimum ſe bellicis ſudoribus offerant, præmium libertatis ſi apti ad militiam arma ſuſceperint, pulveratici etiam nomine binos ſolidos accepturi.* Nam L. 11. d. t. quæ etiam extat in *Cod. Juſtin. L. 2. de Tiron.* loquitur de *mancipio alieni juris, quod qui in tirocinium militiæ duxerit offerendum, libram auri ærario principis cogebatur inferre. Lex* autem 8. *C. Theod. d. t.* non ſimpliciter vetat ſervos militiæ adſcribi, ſed duntaxat decernit, *inter optimas lectiſſimorum militum turmas neminem e numero ſervorum dandum eſſe.* VEGETIUS de Re militari L. I. c. 7. queritur, *quod poſſeſſoribus indicti tirones per gratiam aut diſſimulationem probentur, taleſque ſocientur armis, quales domini habere faſtidiunt.* Ceterum ab hac pollicum truncatione multi eruditorum credidere Italos & Gallos ſuos *poltrones* derivaſſe (1). Sed rectius mea ſententia Ægid. MENAGIUS in Origin. linguæ Francic. id vocabulum deducit ab Italico *poltro* (2), quaſi diceres, qui ſemper pulvinar domi premit.

§. IV. Qui igitur ad militiam ſubeundam obligatur, is utique tenetur juſſu ducis talem tueri ſtationem, in qua probabiliter prævidet vitam ſibi amittendam. Et quanquam alias civibus onera ſecundum proportionem debeant imponi, ad quæ univerſi ſimul concurrere poſſunt; aut ſi hoc fieri nequeat, vel non opus ſit, alternis obeunda, vel æquipollente onere redimenda, vel etiam ſorte aſſignanda ſint: tamen ut periculoſæ illæ ſtationes ſemper per ſortem attribuantur, ratio belli non fert. Adeoque penes ducem erit eligere aptiſſimos, aut ſi plu-

(1) Quorum nomina profert GONZALEZ ad c. 5. de corpore vitiat. n. 7. H.

(2) Addetur SICHTERMAN de Pœnis militaribus Romanorum cap. 9.

ſi plures ſint idonei, quos viſum fuerit. Niſi adſint, qui ultro iſta ſibi pericula depoſcant; quod fecit Calpurnius Flamma apud FLORUM L. II. c. 2. & ante eum P. Decius Mus apud LIVIUM L. VII. c. 34. Nec vir fortis querelas movebit, ſi ipſi talia pro imperio injunguntur. SENECA de Provid. c. 4. *Quare in caſtris periculoſa fortiſſimis imperantur? Dux lectiſſimos mittit, qui nocturnis hoſtes aggrediantur inſidiis, aut explorent iter, aut præſidium loco dejiciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit, Male de me Imperator meruit; ſed, bene judicavit.* Quin & cum beneficio civitatis vita noſtra per longum temporis ſpatium ſit ſervata, quæ dudum periiſſet, ſi in naturali ſtatu fuiſſemus expoſiti: non gravis jactura eſt habenda pro civitate vitam effundere, cui præſertim tam multa alia beneficia debemus. Adeoque nihil iniqui eſt, ſi juſſu civitatis raro, & non niſi in magna ejus neceſſitate vitam exponamus periculo, quam ipſa nobis velut in dies, & perpetuo tribuit. Præſertim cum in naturali ſtatu quilibet ſe ſolis ſuis viribus, ni perire aut opprimi malit, cogatur defendere. Nunc autem longe tolerabilius eſt cum multis periclitari, non ſolum propter certiorem ſpem victoriæ, ſed & quia licet qui pugnat moriatur, bona tamen ipſius & neceſſitudines ope civitatis fere ſalvæ ſunt; de quo in ſtatu naturali nulla ſpes erat. Hoc tamen obſervandum, ejuſmodi juſſorum non eſſe hanc intentionem, aut ſaltem non eſſe debere, ut directe vita militis perdatur. Dico, *non eſſe debere*. Nam aliquando heic a ducibus peccari, documento eſt Rex David 2. Samuel. XI. 15. qui ideo etiam homicida audit, d. l. XII. 9. Nec ea infrequens ars, inviſos ſibi hoſtium ferro conſumendos objicere. Vid. CURTIUS L. VII. c. 2. POLYBIUS L. I. c. 9. DIODORUS SICULUS L. XIV. c. 73. Item L. XIX. c. 48. JUSTINUS L. XII. c. 5. n. 8. ZONARAS Tom. II. in Mauritio. Apud SALLUSTIUM Jugurtha a Micipſa Numantiam miſſus dicitur, ut oſtentando virtutem, aut hoſtium ſævitia caderet. Sed hoc ſpectare debent tam rigida ducum juſſa, ut dum veluti citra miſſionem milites pugnant, a civitate magnum avertant malum, aut inſigne eidem bonum concilient, etſi contigerit eos, dum talia conantur, aut patrant, occumbere. Ejuſmodi decretoriæ pugnæ hæc eſt lex, ut vel hoſtem perdamus, vel

vel ſimul cum ipſo pereamus. Hoc enim præſtat, quam ut ſoli cadamus. Unde etiam multi haud abſurde videntur αὐτοχειρίας crimine abſolvere navarchos illos (1), qui juſſu ſuperiorum expreſſo, aut ex genere belli recte præſumto ignem pulveri pyrio injiciunt (2) potius, quam ut una cum navi in poteſtatem hoſtium perveniant; quibusque adeo *non perdere letum Maxima cura fuit*. LUCANUS L. III. (verſ. 706. 707.) Ponamus enim utrinque æqualem eſſe numerum navium. Ubi una noſtrarum capta fuerit, hoſtis duabus navibus nos ſuperabit, ſi noſtra ſola perierit, unica tantum; ſed ſi utraque ſimul pereat, in æquilibrio vires manebunt. Vix autem aliter fieri poterit, quin, ſi noſtra diſſiliat pulvere navis, non unam quoque aut plures hoſtilium navium ſimul adfligat. Nam ne capiaris, tunc demum eſt periculum, quando navis navi adhæſerit. Et plerumque hoſtibus plus damni hoc modo datur, quam nobis. Validiores enim utique ſunt, qui noſtram navem ad incitas redigunt. Ad ſubmerſionem autem vitandam non putem a contrario elemento remedium petendum. Nam illic aliqua adhuc enatandi ſpes eſſe poteſt (3). Apud Chineſes quoque antiqua lege capite plectebatur dux (4), qui etiam citra ſuam culpam infeliciter pugnaverat; ut nempe, quando in aciem deſcenderent, nihil aliud in animo haberent, quam vincere, aut mori, (Quod manifeſte injuſtum eſt. Ceterum qui militiæ eſt adſcriptus, haudquidquam aſſignatam ſtationem ex formidine deferet, ſed ad extremum potius ſpiritum pugnabit: niſi intelligat, Imperanti, voluntatem eſſe, ut potius vitam, quam locum conſervet; aut locus iſte tanti non ſit ci-

 vi-

(1) Diſſentit Joann. LOCCENIUS L. III. de Jure marit. c. 10. *Nonne*, inquit §. 5. *vita, etiam qualiſcunque, tolerabilior eſt tam ancipiti & periculoſa morte?* Ante dixerat: *Eventum prælii Deo committendum, non voluntaria morte prævertendum eſſe, ne judicium Dei petulanter involemus*. H.

(2) Ut non raro fit. GROTIUS L. II. Hiſtor. Belgic. ad A. MDLXXXIX. *Sæpius accidit, ſemel memorandum, quia priſca facinora adæquat, pars ut altera, alterius navigiis circumventa, pulvere tormentario ſeque & hoſtem incenderit. Tanta eſt cura vitam deſperantibus, non inultos mori*. Adde SCHEFFER. Memorab. gent. Suetic. c. 14. §. 8. H.

(3) Et ſtultitia eſt, ne moriare, mori. H.

(4) Vid. ſupra notat. ad L. I. c. 5. §. 14. H.

vitati, quam vita iſtorum (1) civium.)

§. V. Sed quid ſi citra pugnam vita civis depoſcatur, puta placandæ potentis alicujus iræ, quo clades aut exitium a civitate avertatur (2)? Heic videndum, quibus cauſis alter fuerit motus, ut civem noſtrum ſibi dedi poſtulet. Si enim id fiat ob aliquod ipſius delictum, licet fortaſſe omnibus modis calamitatem ſubterfugere poſſit, id tamen cavere debet, ne ſui cauſa civitatem malo involvat. Adeoque etiamſi ponamus talem non teneri, ut ſeipſum in hoſtis poteſtatem ultro tradat, tenebitur tamen alio ſe transferre, ubi receptatoribus ſuis nihil negotii faceſſat. Nec dubito, quin a civitate etiam invitus ideo expelli queat; ſiquidem illa fors inhumanius crediderit, eundem poſcenti dedere. At quid, ſi ob publicum delictum ad necem depoſcantur quidam civium, qui ejuſdem delicti non fuerunt auctores? Qualem in calamitatem incidiſſe memoratur civitas Attica, ob interfectum Androgeon. Cujus mortem ut ulciſceretur Minos, Athenienſibus bello ſubactis tributi loco ſeptenos pueros, & totidem puellas imperavit in pabulum Minotauro. Vid. Maro Æneidos, VI. verſ. 20. Hyginus Fab. XLI. Ovidius Metam. VIII. verſ. 170. Plutarchus Theſeo. Heic non video, quo obtentu civis periculum ſortis queat detrectare, (quo medio inter pares jure aptius nullum eſt;) ſi non inveniatur aliquis Theſeus, qui ultro ſibi Minotaurum debellandum ſumat. Sed quid dicendum, ſi innocens depoſcatur ad mortem, aut malum morti comparandum, non ex cauſa publici aut privati criminis? Caſus in eam rem extat apud Libanium Tom. I. Declam. 27. *Tyrannus ex urbe propinqua poſtulavit formoſum adoleſcentem, adjectis de bello inferendo, ni traderetur, minis. Civitas bellum maluit tolerare, quam adoleſcentem tradere. Cum jam gravi obſidione eam premeret tyrannus, pater adoleſcentis interfectum filium de mœnibus projecit; cadis mox, ſoluta obſidione, accuſatur.* Vid. Boeclerus ad Grot. L. I. c. 1. §. 6. p. m. 95. Nobis heic par-

(1) Quæ hoc loco uncis incluſo continentur, eorum verba priora nexus cauſſa adjiciuntur. Reliqua autem hauſta ſunt ex Offic. hom. & civ. L. II. c. 13. §. 2.

(2) Vid. Boecleri Diſſertatio de Dominio eminente pag. 831. & ſeqq. Vol. I. quod prodiit 1700.

patrem neque accuſare, neque defendere vacat, qui plauſibilius cauſam ſuam poſſe orare videtur, quam Virginius ille, de quo LIVIUS L. III. c. 50. Illud extra dubium ponendum judicamus, non teneri civitatem ejuſmodi hominem cum exitio ſuo defendere. Sic enim & ipſa peribit, & innocens ille nequidquam ſervabitur. Neque ille poſtulare poteſt, ut pro ſe & ſecum tota civitas pereat. Ergo hoc relinquitur miſero, ut quantum poteſt ſibi ipſe conſulat fuga, aut auſo quamvis periculoſo. Ubi omnia incaſſum cecidere, ferat calamitatem, in qua tamen utique animus ſervari impollutus poteſt, (vid. *L. 1. §. 6. D. de Poſtulando.* (ſiquidem nefas eſt voluntaria morte ejuſmodi fœditatem declinare. Civitas autem, poſtquam ipſum pro viribus defendit, & omnem movit lapidem, ut per fugam aut alia ratione elabi poſſet, ubi iſthæc non ſuccedunt, & clades imminens aliter depelli nequit, illum deſerere demum poteſt, id eſt, non prohibere, quo minus eundem tyrannus adprehendat. QUINTILIANUS Declam. 253. *Bene redimi capite unius civis pacem putarem.* Ut autem ipſa eum in tyranni manum tradat, aut ut eundem cogat, quo ſeipſum dedat, neque fas eſſe neque neceſſarium arbitramur. Exemplum de Megacle Meſſanenſi vid. apud MARSELAER Legato L. I. c. 33. Expendi quoque meretur exemplum (1) Sperthiis & Bulis, qui ultro Xerxi ſeſe dediderunt, expiando facinori, quod Lacedæmonii admiſerant ob occiſos Perſarum Legatos, apud HERODOTUM Polymnia. (p. 269. Ed. H. Stephani.) Conf. GROTIUS (2) L. II. de Jure B. & P. c. 25. §. 3. De cetero majoris debet eſſe civitati vita ſuorum civium, quam ut eam declinando periculo incerto, aut adquirendo aliquo bono parum neceſſario prodigere velit; neque in tales uſus vitam ſuam civis offerre tenetur. Inde plus, quam poſtulari ab ipſis poterat, pro patria fecerunt Philæni fratres, de quibus eſt apud SALLUSTIUM de Bello Jugurthino; & POMPONIUM MELAM L. I. c. 7. Et peſſime adplicabat bonam alias ſententiam Cajaphas Joh. XI. 50. quaſi liceret homi-

(1) Et Athenienſium; qui Demoſthenem dedere renuerunt, idque poſcenti Alexandro M. H.

(2) Cujus argumenta expendi *Differt. de Colliſion. legum Sect.* 2. §. 23. H.

men poſt Carolus ſalvos dimiſit. Inde cum ejuſmodi pacta rupta cauſam belli dent in eum, qui ea violavit, adparet, poſt pacta rupta, bellumque conflatum in hoſtium abire numerum obſides quoque eodem modo, quo omnes ejus Reipublicæ cives, etiam qui ad cauſam belli nihil peculiariter contulerunt. Et conſtat, multos in obſides eadem ſtatuiſſe, quæ in quoſvis hoſtes ſolent (1). Etſi multis inhumanum viſum (2), miſerorum illorum & innocentum calamitate ex aliena conceptum injuria dolorem mulcere. Minus recte autem dicitur, obſides ea intentione tradi, ut excipiant pœnas pacti a civitate violati. Non enim adparet, qua ratione finis, quem in pœnis ſumendis ſibi homines debent propoſitum habere, obtineri queat, ſi plectatur obſes innocens, qui proprie in violationem pactorum non conſenſit, ſed duntaxat non recuſavit, quo minus ipſe loco alterius malo poſſet affici: in quo per ſe nullum eſt delictum. Satis quoque cautionis adhuc eſt in obſidibus, etiamſi per jus naturæ pœna proprie dicta ob alienum delictum ab ipſis lui nequeat. Sufficit enim, quod in tali ſint ſtatu, ut licentia bellica in ipſis confeſtim poſſit exerceri; adeoque eorum ſalus ex arbitrio læſi & irati hoſtis pendeat. Hæc quanquam ita ſint, verius tamen videtur, civitatem directe obſidis duntaxat libertatem corporalem oppignorare, quam vitam. Quia ipſa firmum propoſitum habet, aut habere debet, fidem ſervandi; adeoque caſum illum, quo in obſidis vitam alteri licentia fieri poſſit, moraliter pro nullo ducit. Nec dubium eſt, quin injuriam obſidi faciat civitas, ſi ipſa injuſte pacta violet, & miſerum illum alterius iræ objiciat; aut ſi hoc fine eundem tradat, ut alterum in ſecuritatem datum eo graviore damno mactare queant. Quid autem dicendum, ſi is, qui obſides accepit, iiſdem abuti velit ad perfidiam in nos exercendam, & gravibus nos injuriis laceſſat, exitium obſidibus noſtris interminatus, ſi ipſi reſiſtamus? Heic probabile videtur, ſiquidem injuriæ illæ ſint tantæ, ut præſtet, innoxios iſtos periclitari,

 quam

(1) Vid. ſupra ad L. II. c. 4. §. 18. H.

(2) V. Cominæum d. *L.* II. Comment. ubi graviter deteſtatur crudelitatem eorum, qui atrociora in obſides ſuaſerant, cum de iis interficiendis in Concilio Caroli Burgundi deliberaretur. H.

quam civitatem easdem tolerare, poſſe iſtorum periculum negligi, & perfidi hoſtis vim repelli. Nec magis eo caſu civitas obſidibus injuriam facit, quam ſi quibusdam civibus in bello talem aſſignat ſtationem, in cujus pertinaci defenſione aut cadendum ſit, aut captivitas ſubeunda. Et ferent iſti hanc tanquam fatalem calamitatem, nequidquam irati patriæ ſuæ, quæ talem caſum prævidere non potuit (5). Vid. AMMIAN. MARCELLINUS L. XXVIII. c. 6. Sicuti nec ideo ſtatus civilis minoris erit: cum ejuſmodi caſus non niſi rariſſime emergant. Statum autem naturalem ejuſmodi incommoda non poſſint non frequentiſſime incurrere. Idem pronunciandum eſt de illo caſu, qui Uticenſibus accidit, quorum aliquos cives interceptos Agathocles in machina primo loco conſtituit, ſic ut hi primo loco a ſuis eſſent confingendi, ſiquidem hoſtem repellere placeret. Vid. DIODORUS SICULUS L. XX. c. 55. Huc aliquo modo poſſunt applicari, quæ apud GUNTHER. LIGUR. L. X. extant de obſidibus Cremenſium, quos Fridericus machinis adpenderat. Conf. GROTIUS L. III. c. 11. §. 18. c. 20. §. 52. ſeqq. BOECLERUS ad Grot. L. I. c. 1. p. m. 102.

(1) Imputabunt autem damnum, ſi quod inferetur, non patriæ, ſed hoſti, a quo imminens periculum declinari aliter non poterat. Conf. ſupra L. II. c. 6. §. 4. H.

CAPUT III.

DE POTESTATE SUMMI IMPERII IN VITAM AC BONA CIVIUM EX CAUSA DELICTI.

I. *An jus vitæ & necis a ſingulis potuerit in civitatem conferri.*

II. *In libertate naturali pœnæ humanæ non eſt locus.*

III. *Sed tantum in civitatibus.*

IV. *Quid ſit pœna.*

V. *Sumere pœnas ad quam ſpeciem juſtitiæ referendum.*

VI. *Hominem ab homine pœnas ſumere non eſt iniquum.*

VII.

VII. *Cui competat poteſtas pœnas exigendi.*
VIII. *Pœna humana debet habere aliquem finem.*
IX. *Primus pœnæ finis emendare peccantem.*
X. *An quilibet quemlibet caſtigare poſſit.*
XI. *Alter pœnæ finis cavere læſo.*
XII. *Tertius pœnæ finis ſecuritas omnium.*
XIII. *Quatenus privati pœnas poſſint exſequi.*
XIV. *Quænam peccata ſupervacuum ſit punire in foro civili.*
XV. *An quandoque liceat ignoſcere.*
XVI. *Quatenus id liceat ante legem pœnalem:*
XVII. *Et poſt eandem.*
XVIII. *Magnitudo delicti æſtimatur tum ex objecto:*
XIX. *Tum ex affectu, quo quis impulſus fuit:*
XX. *Tum ex intentionis magnitudine:*
XXI. *Tum ex firmitate animi delinquentis:*
XXII. *Tum denique ex habitu.*
XXIII. *Quid circa determinandam pœnæ quantitatem ſpectetur.*
XXIV. *Quæ ſit pœnarum menſura.*
XXV. *In pœnis reſpicitur quoque perſona ejus qui patitur.*
XXVI. *An lex Hebræa adæquata ubique pœnarum menſura.*
XXVII. *De talione.*
XXVIII. *Quomodo univerſitas aliqua puniatur.*
XXIX. *Delicta univerſitatum lapſu temporis demum extinguuntur.*
XXX. *Non quodvis malum fatale pœna humana eſt.*
XXXI. *Aliud eſt damnum directe datum, aliud quod per conſequentiam venit.*
XXXII. *Aliud eſt occaſio, aliud cauſa mali.*
XXXIII. *Ob alienum delictum nemo eſt puniendus.*

COMPETIT quoque ſummo imperio civili poteſtas in corpus ac vitam, ut & bona civium ex cauſa delicti; quæ preſſe ſolet vocari jus vitæ & necis. (A quo jure diverſum plane jus eſt Dei in creaturas; Pſalm. CX. 4. & hominum in bruta.) Circa quam iſte primo loco ſcrupulus occurrit, quomodo ejuſmodi poteſtas in civitatem a ſingulis per pacta potuerit conferri. Nam cum pœna ſit aliquid, quod invito infligitur, quod autem quis ſibi ipſi infert, accidere invito nequeat; explicari difficulter poteſt, quomodo quis facultatem puniendi ſeipſum habeat, eamque in alium transferre queat.

queat. Nam quas aſcetæ, aut alii caſtigando corpori, aut ex vi diſciplinæ apud quoſdam eccleſiaſticæ proprio corpori dolores inferunt, partim pœnæ proprie dictæ non ſunt, ſed velut medicamenta reprimendis libidinum ebullitionibus; partim non ſponte, ſed imperio ſacerdotum, opinione divini muneris ubnixorum, ſuſcipiuntur. Ubi naturæ pœnæ nihil decedit, quod verbi gratia flagellatio propriis manibus peragitur; cum utique motus iſte ex conſideratione majoris mali, quod in obſequentem manſurum erat, exprimatur. Sicut videmus maleficos ad ſupplicii locum ambulare, trahendos, ni ultro ſequerentur. Quinimo apud nonnullos populos ſontes juſſu magiſtratus ſibi ipſis manus inferunt (1). De Æthiopibus DIODORUS SICULUS L. III. c. 5. *Unus ex lictoribus ad reum mittitur, ſignum mortis præferens; quo illo viſo domum abiens ſibi mortem conſciſcit* (2). Heic igitur ſciendum, quemadmodum in naturalibus ex commixtione & temperatione plurium ſimplicium provenire poteſt compoſitum quid, cui tales adſint qualitates, quæ in nullo ſimplicium mixtionem ingredientium deprehenduntur: ita & corpora moralia, ex pluribus hominibus conſtantia, aliquod jus habere poſſunt (3), ex ipſa illa conjunctione reſultans, quod formaliter penes neminem ſingulorum fuit; quale jus ex ejuſmodi velut coalitione ortum per rectores iſtorum corporum exercetur. Vid. *L. 46. D. de Adquir. rerum domin.* (4). Sic nemo dixerit, homines ſingulos habere facultatem ſibi ipſis leges ferendi; & tamen, dum omnes voluntatem ſuam

(1) Apud Romanos etiam ultro, ut eorum humarentur corpora, manerent teſtamenta; *pretium feſtinandi*, ut ait TACITUS VI. Annal. 29. Conf. XV. Ann. 59. 6. XVI. Ann. 9. 4. & alibi. H.

(2) Adde de Japoniis, apud quos honeſtiſſimum ſupplicium capitale, ventris ſectio, propriis reorum manibus adminiſtrari ſolet. Bern. VARENIUM Deſcript. regni Japon. c. 18. Vid. infra §. 4. H.

(3) V. ſupra L. III. c. 3. §. 4. H.

(4) *Non eſt novum, ut qui dominium non habeat, alii dominium præbeat. Nam & creditor, pignus vendendo, cauſam dominii præſtat, quam ipſe non habuit.* In qua tamen lege non agitur de juribus, quæ *univerſitati* quidem competant, ſed *ſingulis* ex ea non competant; ſed dicitur ea tantum, jus, quod quis ipſe non habeat, interdum in alium transferri poſſe.

ſuam unius voluntati ſubjiciunt, oritur poteſtas omnibus leges præſcribendi. Eodem modo in capite corporis moralis poteſt exſiſtere facultas pœnis ſingulos coercendi, qualis facultas tamen antea in ſingulis non erat. Poteſt autem iſta facillime provenire, dum ſinguli ſeſe obligant, quod non ſolum non defendere velint, ſed & ſi opus ſit, vires ſuas accommodare contra eum, quem rector civitatis ſupplicio eſt affecturus. Ex quo ipſo etiam ratio patet, quare non ſequatur, quod aliqui volunt; quæ a ſuperiori auferuntur per modum pœnæ, volentibus auferri; quia in ſuperioris actiones ratas habendas jam olim conſenſum eſt. Quia enim caſus, quo ſuperioris poteſtas in vitam ſubditi ſeſe exſertura eſt, in ipſius ſubditi eſt poteſtate, quem in infinitum prohibere penes ipſum eſt; ideo iſte caſus tanquam nunquam eventurus a ſingulis conſideratur. Conf. Hobbesius de Cive c. 2. §. 18. Qui Leviath. c. 28. tradit, jus puniendi, quod habet civitas, non eſſe ortum a conceſſione Civium, ſed ejus juris fundamentum eſſe ſitum in eo jure, quod ante civitatis conſtitutionem unicuique faciendi quidlibet, quod ad conſervationem ſui videretur ipſi neceſſarium, competeret. Unde jus illud civitati non datum, ſed relictum eſſe; quo ipſa tamen, utpote quæ tantas vires habet, ad præſervationem omnium civium ſuo arbitrio uti poſſit. Ad quod tamen reponi poteſt (1), jus pœnas ſumendi eſſe diverſæ naturæ a jure ſeipſum conſervandi: cumque illud exerceatur in ſubjectos, intelligi non poſſe, quomodo jam tum in ſtatu naturali extiterit, ubi nemo alteri ſubjectus eſt (2). Illud quoque verbo monendum, nos hoc loco tantum agere de illis tantum pœnis, quæ ex arbitraria velut diſpoſitione legislatorum humanorum in delicta ſunt conſtituta & contradiſtinguuntur illis malis, quæ naturali connexione peccata conſequantur.

§. II. Ceterum dum iſthoc jus pœnas a ſubjectis exigendi evoluimus, proteſtandum prius eſt, nos preſſe agere de illo jure, quod homo in hominem exercet. Nequaquam autem hæcce dogmata extendi velle ad proceſſum & velut formulam tribunalis divini; quod utique in

(1) Præterquam quod Hobbesius perperam pactum ſecundum negat, de qua hypotheſi ſupra actum L. VII. c. 2. §. 8. H.

(2) Vid. nota 3. ad §. 4.

in multis partibus diverſam a tribunalibus humanis indolem obtinet. Quod ex parte etiam videtur agnoviſſe PLUTARCHUS de ſera Numinis vindicta. (pag. 549. F.) *De Deo non facile aliud quidquam firmum homo pronunciabit, quam eum, ut qui optime oportunum medendi flagitiis tempus habeat cognitum, medicamenti inſtar pœnam ſceleri cuivis imponere, neque eadem in omnibus magnitudinis menſura, neque eodem temporis articulo definitam*. Ut igitur rem ab ovo repetamus, ſciendum eſt, in pleriſque peccatis, inprimis quæ ad alium terminantur, duo inveniri, ipſum defectum ſive diſtantiam a norma legis, & damnum alteri per iſta directe aut indirecte datum. Id porro certum eſt, quemlibet hominem ex lege naturæ teneri ad penſandum alteri damnum ſua culpa quoquo modo datum, & ubi ex malitia id proceſſerit, cautionem de non offendendo in poſterum dare. Sed circa cautionem hanc exigendam diſcrimen occurrit inter eos, qui in naturali libertate, & qui civitatibus ſubjecti degunt. Inter illos ad nullam aliam cautionem præſtandam jus naturæ videtur obligare, ſiquidem quis pœnitentia tactus, ultro & non vi adactus, ad damnum penſandum ſeſe obtulerit, quam ut ſimplici aſſeveratione, aut juratus fidem ſuam obſtringat de omittendis in poſterum offenſis. Idque quia pœnitentia ultronea ſufficienti eſt indicio de mutatione animi, ac firmo propoſito ab injuriis deinceps ſeſe abſtinendi. Adeoque ſi qui injuriam acceperat, iſthac contentus eſſe nolit, ſed ex iniqua diffidentia, aut aſperitate animi ampliorem cautionem per vim velit extorquere, cum per legem naturæ alter ad eam non teneatur, culpa violatæ pacis penes ipſum hærebit, eidemque ab altero recte reſiſti poterit (1). Quo caſu fit, ut qui injuriam intulit, juſtum, qui accepit, injuſtum bellum gerat. Verum ubi per vim quis ad ſatisfaciendum eſt adigendus, cum id ipſum ſatis obſtinationem ejus in malitia oſtendat, nec ſatisfactio obtineri queat, niſi offenſus lædentem viribus ſuperaverit; penes victorem erit, quali cautione ſecuritati ſuæ quam rectiſſime judice proſpectum. Ubi non tantum ad ereptionem armorum, demolitionem aut occupationem locorum munitorum, ad perpetua vincula, & ſimilia poteſt procedi; ſed & ad

(1) Vid. ſupra L. II. c. 5. §. 19. H.

ad ipſam mortem, ſiquidem ſatis conſtiterit, libertati reſtitutum nobis exitium intentaturum, nec eidem evitando commodius remedium occurrat. Ceterum uti ejuſmodi cautionis exactio per modum belli, non per modum pœnæ proprie dictæ inſtituitur: (nam aliqui quævis mala, quæ naturali quadam conſecutione peccata comitantur, adeoque & illa, quæ in naturali libertate ob antegreſſas injurias infliguntur, pœnarum vocabulo in laxiore ſenſu notant:) ita ad eandem præſtandam (1) aliquem teneri recte dici non poteſt. Quia iſta in eo, ex quo extorquetur, ſupponit & involuit vitium aliquod animi, & peccatum in legem naturæ, nempe denegationem ultroneæ ſatisfactionis, & violentam peccati ſui defenſionem. Cum porro mala, quæ per modum belli inferuntur, pœnæ proprie non ſint, uti ex ſequentibus clarius patebit; manifeſtum quoque eſt, in eos, qui in libertate naturali degunt, pœnam humanam proprie dictam, & quæ ab imperio humano provenit, non cadere (2). Sed quod tales quoque obnoxii ſint illis malis, quæ ex naturali connexione a peccatis proveniunt, in aprico eſt.

§. III. Enimvero in civitatibus ſi quid damni ſit alicui datum, non ſolum facilius recuperatur, quam in libertate naturali per bellum propriis viribus geſtum contingit; ſed & civibus, quantum rerum humanarum conditio admittit, ſuper injuriis & damnis non accipiendis in anteceſſum cavetur (3); ſancita nimirum in violatores legum pœna (4), in foro civitatis exigenda. Poſtquam voluntas humana, in utramque partem per naturam nunquam non flexilis, aliter efficacius dirigi atque coërceri nequit, quam præſentaneo malo intentato.

§. IV. In genere pœna deſcribi poteſt per malum paſſionis, quod infligitur ad malum actionis; ſeu malum aliquod moleſtum, quod per modum coactionis & pro

(1) Sequitur hic Auctor falſam hypotheſin ſuam, de indole & natura Obligationis. V. infra §. 4. nota 8.

(2) Vid. infra §. 7. H.

(3) Hic enim finis civitatum conſtituendarum præcipuus eſt μήτ' ἀδικεῖν, μήτ' ἀδικεῖσθαι, *ne invicem coëuntes facerent paterenturve injurias*, ut loquitur Plato L. II. de Republica. H.

(4) Vid. infra §. 16. H.

pro imperio alicui intuitu antegreſſi delicti imponitur. *Malum paſſionis* dicimus. Quanquam enim ſæpe loco pœnæ opera quædam injungi ſoleant; puta ſi quis damnetur ad metallum, ad remum, ergaſtulum, extruendum vallum, purgandas plateas; ea tamen ſpectantur duntaxat, quatenus laborioſa & facienti moleſta ſunt, ideoque ad paſſiones ſunt referenda. Quia porro pœnam infligi diximus *intuitu delicti antegreſſi*, ſequitur, pœnas proprie dictas non eſſe incommoda illa, quæ quis patitur ob morbum contagioſum, aut corpus mutilum, aliamve impuritatem: qualia multa extant in lege Hebræa, puta quod leproſi ceterorum converſatione arcerentur, quod a ſacerdotio excluderentur membro aliquo mutili. Quæ non magis pœnæ ſunt, quam ſi quis peregrinus aut plebejus certo genere functionis in civitate prohibeatur, aut, ſi cui dolores ſint perferendi, dum ipſius crus fractum iterum ſolidatur. Quanquam talia ob ſimilitudinem aliquando ἀκύρως pœnæ vocabulo adpellentur; ſicut vulgo de inſigniter debilibus ac monſtroſis dicitur, eos ſibimet ipſis in pœnam vivere. Ex hoc illud quoque ſequitur, incarcerationem, quæ eum finem habet, ne reus aufugiat, proprie pœnam non eſſe; cum nemo juſte puniri poſſit, antequam judicetur. Inde contra legem naturalem eſt, ſi reus, antequam audiatur & condemnetur, plus mali per cuſtodiam patiatur, quam ad eandem eſt neceſſarium: adeoque id erit vel penſandum, vel de ſubſequenti pœna detrahendum. V. *L.* 8. §. *9. D. de Pœnis* (1) *L.* 23. *C. de Pœnis* (2). Porro dum pœnam *pro imperio* imponi diximus (3), eo

(1) *Solent Præſides, in carcere continendos damnare, aut ut in vinculis contineantur. Sed id eos facere non oportet: nam hujuſmodi pœnæ interdictæ ſunt: carcer enim ad continendos homines, non ad puniendos haberi debet.*

(2) *Omnes, quos damnationis conditio diverſis exiliis deſtinatos, metas temporis præſtituti in carceris impleviſſe cuſtodia deprehenderit, ſolutos pœna vinculiſque laxatos, cuſtodia liberari præcipimus nec formidare miſerias ullas exſilii. Sit ſatis immenſorum cruciatuum ſemel luiſſe ſupplicia, ne hi qui diu privati ſunt auræ communis hauſtu, & lucis adſpectu, intra breve ſpatium catenarum ponderibus prægravati, etiam exſilii pœnam ſuſtinere iterum compellantur.*

(3) Deſerit hic Auctorem noſtrum celeberrimus ejus interpres, Dn.

eo ipſo ſeparamus eam ab illis malis, quæ invitis in bello, pugnave, & inter reluctantiam, vel etiam per meram alterius injuriam infliguntur (1). Unde etiam verbi gratia amputatio auriculæ, ictus fuſtium, non minuunt per ſe exiſtimationem, ſed cauſa (2). Equidem SELDENUS de J. N. & G. L. IV. c. 11. *cædem bellicam in pœnæ ratione ſatis contineri* aſſerit. Verum id alio ſenſu non admittitur, quam quod bellum juſte alicui ob antegreſſam injuriam illatum, & mala inde in auctorem injuriæ redundantia pœnæ naturalis rationem habeant; quodque mala bellica a pio bellatore quantum fieri poteſt ad illum modum temperanda ſint, quem, pœna fori humani obſervare ſolet. Quanquam & aliud diſcrimen inter pœnas, & mala bellica inſinuet TACITUS A. I. (c. 48.) *in pace cauſas & merita ſpectari: ubi*

Dn. BARBEYRACUS, motus inprimis auctoritate LOCKII, & tranſit in caſtra H. GROTII, qui L. II. §. 20. & Libri primi principio, poteſtatem puniendi ex Jure Naturali deſcendere exiſtimat. Verum hac ratione, quod proprie vindicta eſt, improprie pœna adpellatur, adeoque ſolo nomine ludi videtur.

(1) Vel ſponte ſuſcipiuntur. Quo pertinet quod de gente Abiponum in America refert Nicol. del TECHO Hiſt. Paraquar. L. XIII. c. 6. *Suos etiam magnates habent & heroes, ad cujus dignitatis apicem per crudeliſſimos gradus aſcendunt: qui enim herois titulum ambit, ſuam fortitudinem immaniſſimorum tormentorum patientia aliis probet, neceſſe eſt; Suras, crura, brachia, linguam & alias, quas honeſtius eſt ſilere, corporis partes terebrant: deinde aſpero lapide omnium membrorum cutem lacerando abradunt. Denique eadem carnificina quique e Senioribus candidatum exercent, qui ſi vel tantillo geſtu doloris ſenſum oſtenderit, in magnatum ordinem non admittitur. Si vero inter tormenta fortiter ſe geſſerit, tum ſe ſuo in ſanguine volutans, in ſignum lætitiæ triumphanti ſimilis, adeptæ dignitatis inſignia recipit. Quo vero ſecurius eum honorem nanciſcantur, a teneris unguiculis hujuſmodi punctionibus abraſionibuſque ſeſe exercent.* Eadem fere idem refert de Guaicuræorum populo, L. III. c. 37. Plane ut hodie furandi artem profeſſi variis ante tormentorum generibus ſe exercent, ut interrogati quondam de crimine tortores eludant. H.

(2) *Ictus fuſtium infamiam non importat, ſed cauſſa, propter quam id pati meruit, ſi ea fuit, quæ infamiam damnato irrogat. In ceteris quoque generibus pœnarum eadem forma ſtatuta eſt.* L. 22. D. de His, qui notantur infamia.

ubi bellum ingruat, innocentes ac noxios juxta cadere. Sic & in foro humano pœnæ rationem non habent, quæ naturali quadam conſecutione peccatum comitantur; ut, dum aliquis illicito actu valetudinis jacturam facit, aut dum alterum invadit cum plagis repellitur. Nam hæc mala non pro imperio a civili imperante imponuntur. Inde & ſi quis per peccata ſua valetudinem aut fortunas ſuas graviter afflixerit, aut aliis ſeſe hominibus, abs quibus alias multa bona expectare poterat, inviſum ſeſe reddiderit; non eo minus tamen pœnæ obnoxius eſt. Denique addimus, pœnam per modum coactionis, ſeu *invitis* imponi. Citra hoc quippe pœna finem ſuum inter homines haudquidquam conſequetur, qui eſt, acerbitate ſua homines a peccatis deterrere. QUINTILIANUS Declam. XI. *Ne cui nocenti pœnæ præſtetur arbitrium. Infinitam, judices, ſceleribus aperitis audaciam, ſi pœnam licet eligere condemnato: nec jam ullam mortalium innocentiam trepidatione contineas, ſi patitur deprehenſus quiſque, quod ipſe maluit. Levat omnes cruciatus, omnem dolorem, præparata mentem compoſuiſſe patientia. Fallitur quiſquis humana tormenta ſola nominum atrocitate metitur: nulla pœna eſt, niſi invito. Non habemus ullum, niſi ab impatientia dolorem; & ut aliquid crudele, ſævum ſit, metus facit. Supplicium quiſquam vocat, ad quod proſilitur? quod expoſcitur? Illo trahite damnatos, quo non ſequantur.* Etſi ſæpe optio pœnam non faciat videri voluntariam, quippe per quam duntaxat gradus aliquis aut modus pœnæ declinatur aut lenitur; ut tamen ipſa quæ eligitur pœna in ſe invito accidat. SENECA L. IV. Contr. 24. *Non erat mihi pœna in carcere eſſe; mea voluntate illo perveneram.* ARRIANI Epictetus L. I. c. 12. Ὅπου τὶς ἄκων ἐστὶν, ἐκεῖνο φυλακὴ αὐτῷ ἐστι. *Ubi aliquis invitus eſt, is ei locus eſt cuſtodia.* Addatur CHARRON de la Sageſſe L. I. c. 39. n. 9. Exinde quoque colligitur, proprie dici non poſſe, ad pœnam aliquem teneri, ſeu pœnam ab aliquo deberi (1); quia pœna ſignificat aliquid,

(1) Quæ ab AUCTORE hoc loco & paullo inferius dicuntur, ea admitti niſi eo ſenſu non poſſunt, quo nemo ad ſe ipſum *deferendum* obligatur. Hoc enim poſterius ideo ratione ipſius Rei verum eſt, quia is ſe ipſum emendare poteſt, adeoque non opus

quid, quod invito eſt imponendum, & voluntatis averſionem ab illa involuit. At vero ad quæ proprie tenemur, talia eſſe intelliguntur, ut ad eadem præſtanda ultro ac lubenter moveri debeamus. Unde adparet ratio, quare verbi gratia, quando in eodem vallo extruendo idem opus faciunt ruſticus aliquis imperio domini citra mercedem, & maleficus ad id condemnatus, huic opus illud pœna ſit, illi non item: quia illi ex obligatione; adeoque ultro id facere intelligitur; alteri vero idem tanquam aliquid ab ipſius voluntate abhorrens imponitur. Addatur *L. 22. D. de His qui notantur infamia*. Quod autem verbi gratia in Japonia damnati ad mortem ipſi ſibi ventrem cultris diſſecant, id non magis pro ultronea actione habendum, quam quod apud nos damnati ad locum ſupplicii ambulant; aut quod, uti fertur, in Hiſpania lictor dicat ad reum, ſequere me, nec ligatus ſit. Sicuti & olim in Lithuania memorant moris fuiſſe (1) ut damnati ſibi crucem erigerent, & ſuis ſe manibus ſuſpenderent (2). Hæc enim omnia pro actionibus ipſorum reorum haberi nequeunt, iiſdemque majores moleſtiæ, quæ fruſtra reluctantes manſuræ erant, declinantur. Extraordinarium eſt, quod apud Livium L. XXIV. c. 16. milites ignavos Gracchus jurejurando adegit, *non aliter, quam ſtantes cibum potionemque*,

opus habet auxilio Magiſtratus. Intuitu reliquorum civium autem inde confirmatur, quoniam occulto adhuc exemplo delicti, deficit etiam neceſſitas pœnæ. Sed perperam ſimul negatur, eum, qui deliquerit, penitus ad pœnam non obligari. Potiſſima ratio in eo ſita eſt, quod ſine pœnis finis Reipublicæ, qui eſt tranquillitas civitatis obtineri nequit, adeoque unuſquiſque civis, quum in finem hunc conſenſiſſe cenſeatur, præſumatur etiam conſenſiſſe in pœnas, tanquam media eo ducentia. Accedit, quod Principi ſine controverſia jus eſt, pœnas infligendi. Jam autem jus intelligi nequit ſine obligatione, quæ ei reſpondeat. Obvertitur huic poſteriori rationi miles, qui jus habeat hoſtem occidendi, quum tamen hic pati id non teneatur. Verum concurrit in hoc exemplo colliſio jurium, quæ regulam in ſe conſideratam non infringit. Vid. L. III. c. 5. §. 1. nota 1. Illuſtrari id poteſt exemplo ejuſdem militis, qui, etſi ſæpe ſpe evadendi omni deſtituatur, tamen locum tueri, etiam in certiſſimo mortis periculo, obſtrictus eſt.

(1) Infra c. 4. §. 6. H.

(2) Vid. infra c. 4. §. 6. nota 3.

quoad ſtipendia facient, capturos. Nam invitis utique injecta erat religio, ut ſatius ducerent, ultro ignominiam ſubire, quam perjurio ſeſe adſtringere. Sic nec ille pœnam proprie dictam patitur, qui dum pro altero fidejubet, mulctam poſt exſolvere cogitur. Nam quare hic damnum ſentiat, alterius peccatum occaſio duntaxat eſt, ſed cauſa proxima eſt ipſius obligatio ultro ſuſcepta. Ex dictis etiam hoc conſequitur [1]; quemadmodum quis ubi damnum a ſe datum ſarcivit, haudquidquam ſeipſum deferre tenetur, quo pœna a legibus ſtatuta in ipſum decernatur: ita ob eandem rationem negatione, occultatione, aut per fugam iſti ſeſe ſubducere citra ullius obligationis violationem licere. QUINTILIANUS Declamat. 313. *Ea natura eſt omnis confeſſionis, ut poſſit videri demens, qui de ſe confitetur*. IDEM Declamat. 328. *Neque eſt quiſquam tam perditus, tam inutilis ſibi, qui non ſcelera committat propoſito negandi* (2). Nam ſatis intricate loquitur BOECLERUS Præfatione ad Grotium p. 9. *Pœna inter homines meritum juris eſt naturalis, tum qua illud jus eſt, tum qua naturale eſt. Si jus eſt, obligationem parit: obligatio autem nulla neque eſſet, neque concipi poſſet, ſine pœnæ alicujus violationi juris imminentis ratione*. Certum eſt, legis naturalis transgreſſores pœnam manere, quia hæc legis cujuſque certa comes; & naturæ haudquidquam repugnat, ut qui malum fecit, malum patiatur. Sed illa nimis imperita foret illatio, ſi quis diceret; jus parit obligationem; ergo qui legem violat, obligatur in foro humano ad pœnam ultro ſibi arceſſendam. Argute HOBBESIUS de Cive c. 14. §. 7. *Secunda pars legis, quæ pœnaria appellatur, mandatoria eſt, & loquitur tantum ad miniſtros publicos*. Non extat in lege hoc præceptum; tu fur patrato furto ad patibulum ultro ambulat; ſed hoc extat; tu magiſtratus furem convictum ſuſpendi curato. Ergo non peccat in eo fur, ſi non ſuſpenditur, ſed magiſtratus, qui proficuam Reipublicæ animadverſionem intermiſit. Quæ apud PLATONEM in Critone (p. 37. & ſeqq. Ed. Wechel.) Socrates diſputat, cum Crito fugam e carcere ſuaſiſſet; *Hoc modo*

leges

(1) Vid. ſupra L. IV. c. 1. §. 20. H.
[2] Vide ſupra L. IV. c. 1. §. 20.

leges patriæ violari, ad quas quilibet bonus civis teneatur: ſtandum eſſe judiciis, quæ civitas tulerit; patriæ injuriam non reponendam, aut demonſtrandum, ipſam iniqua facere: magnanimitatis dictata ſunt; quæ fortaſſe certo in caſu viro magno & innocenti ſequenda ſunt; ſed noſtræ aſſertioni nequidquam opponuntur. Ex illis porro & hoc colligitur, quemadmodum in tribunali humano ſeipſum nemo deferre, aut de crimine ultro fateri tenetur; ita iniquum eſſe, in cauſis criminalibus reo juramentum calumniæ injungere (1). Quale in Areopago exigi ſolitum tradit DEMOSTHENES contra Ariſtocratem; & quidem horridum valde; ut ſibi ipſi, gentique ac familiæ ſuæ exitium imprecaretur, inſiſtens conſecratis carnibus apri, arietis, & tauri. Hic HOBBESIUS de Cive c. 2. §. 19. colligit, *reſponſiones in tormentis facti teſtimonium non eſſe, ſed inveſtigandæ veritatis adjumenta; ita ut ſive verum ſive falſum cruciatus reſpondeat, ſive non omnino reſpondeat, jure faciat.* Conf. *L.* 1. §. 23. *D. de Quæſtionibus L.* 18. §. 2. d. t. CHARRON de la Sageſſe L. I. c. 37. n. 8. MONTAIGNE Eſſais L. II. c. 5. (2). Ubi etiam notandum,

 quod

[1] Quod aliqui ſine ulla diſtinctione afferunt. V. GONZALETZ ad cap. final. de Jurament. calumn. n. 12. alii autem id reſtringunt ad reos capitis. V. LAUTERBACHIUS Tract. ſynopt. de Juramentis §. 7. n. 103. Conf. ſupra L. IV. c. 2. §. 22. & in not. H.

(2) GROTIUS epiſtolarum 1686. excuſarum Amſterodami DCXCIII. innumera exſtitiſſe exempla ait, hominum injuſte ſupplicio adfectorum propter confeſſionem per tormenta extortam. Quare minime mirum ſit, fuiſſe, quibus inter Chriſtianos tormenta diſplicerent, in primis, quum in lege Moſaica nulla eorum mentio fiat. Apud Anglos non minus ſecure vivi, quam alibi, quamvis tormenta ibi non ſint in uſu: imo libera Republica nec civem Romanum quæſtionibus ſubjici potuiſſe. Illud certum eſt, violentum hoc remedium non niſi rarenter adhiberi debere, nec fidem confeſſioni Rei, in tormentis factæ, habendam eſſe, ſi quicquam defuerit ſummæ circumſpectioni, quam judicem in decernenda ea adhibere oportet. Dudum id Romanis conſtitit, ut adparet ex L. I. §. 23. D. de Quæſtion. *Quæſtioni fidem non ſemper* inquit Ulpianus, *nec tamen nunquam habendam, Conſtitutionibus declaratur: etenim res eſt fragilis, & periculoſa, & quæ veritatem fallat. Nam plerique patientia ſive duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, ut exprimi eis veritas*

quod Ctesias Indicis refert, eſſe apud Indos fontem, cujus aqua ſimul atque hauſta fuerit, in morem caſei coagulatur: cujus coagulatæ ſi quis tres obulos cum aqua biberit, quæcunque admiſerit patefacit, eo enim die mente alienatur. Eo autem utitur rex erga eos, qui an objectis criminibus ſint affines, certo vult cognoſcere; nam ſi quis id de quo accuſatur effutiverit, mortem ſibi cogitur conſciſcere: ſin indicio ſuo nullius criminis convincatur, abſolvitur. Accurate tamen obſervandum, in pleriſque legibus partem quaſi diſpoſitivam & comminatoriam concipi per duas orationes abſolutas, hoc modo, *non facies* & *qui fecerit*, *pœnas dabit*: in quibuſdam poſteriorem partem eſſe velut conditionem prioris interdicti; hoc modo; *non facies*, *niſi hoc mulctæ nomine exſolvere malis*. Et in hoc genere legum, quæ ſanctio pœnalis videri poteſt, revera eſſe inſtar tributi; dum in arbitrio ſubjectorum relinquitur, pecuniam lege dictatam exſolvere velint, an actu aliquo abſtinere. Id quod potiſſimum in legibus ſumtuariis uſu venit, quarum finis ſæpe eſt alternativus, aut ad frugalitatem cives adducere, aut ærarium locupletare. Nam licentiam violandi leges naturales pecunia redimendam proſtituere illicitum fuerit. Sed reliquæ leges regulariter id tantum per pœnam intendunt, ut cives a peccatis abſterreantur (1). Inde naturam pœnæ haudquidquam intellexit ferox ille juvenis (2), qui cum a prætore ſciſcitaretur, quanta mulcta eſſet ſolvenda pro inflicta

ritas nullo modo poſſit: alii tanta ſunt impatientia, ut in quovis mentiri, quam pati tormenta velint, ita fit, ut etiam vario modo fateantur, ut non tantum ſe, verum etiam alios comminentur. Exemplum Iſaac. Orobii, cum aliis innumeris Judæis Hiſpanis, inter tormenta obtinentis, ſe eſſe Chriſtianum, vid. in Clerici Biblioth. univerſ. T. VII. p. 280. & ſeqq. & apud Bælium dans ſon Dictionaire Hiſtor. & Critique T. II. p. 1399. 2. Ed. Add. Jo. Grevii Tribunal reformatum, libellus quem captivus ſcripſit in ergaſtulo Amſtelodamenſi, tortus antea, quatuor certatim operantibus carnificibus, nullo mortalium, præter ipſos carnifices, præſente. Nobilis quoque in hoc argumento Thomasii Diſſertatio eſt, de Tortura ex foris Chriſtianorum proſcribenda.

(1) Conf. ſupra L. IV. c. 2. §. 23. H.

(2) Apud Gellium L. XX. N. A c. 1. H.

ſlicta alapa, pecuniam depoſuit, & ipſi prætori alapam inflixit. Nam leges ſuper injuriis non ſolent eo modo ferri, ut licentia injuriam alteri inferendi certa pecunia redimatur. Unde & adparet, in illis duntaxat legibus, ubi prohibitio eſt alternativa aut conditionalis, a culpa regulariter immunem eſſe, qui mulctam exſolverit, aut exſolvere paratus eſt, ad quam præſtandam etiam obligatur: non autem in aliis legibus, in quibus abſolute aliquid interdicitur. Addimus autem & hoc, non debere eſſe leges pure pœnales; ſeu quæ nihil aliud intendant, quam ex mulcta lucrum facere (1). Equidem ſunt, qui legem pure pœnalem adpellent, quæ ſimplici ordinationi pœnam tantum adponat, nec quidquam tamen expreſſe aut jubendo præcipiat, aut vetando. Ejuſque exemplum tale afferunt: *Qui civium electus præturam recuſaverit, centum aureos in commune pendito.* Verum nos arbitramur, huic & ſimilibus ſtatutis iſthoc præceptum ſubeſſe: *Ne quis rite electus operam ſuam Reipublicæ ſubtrahat;* ſic ut prius illud hujus ſit velut annexa clauſula pœnalis. Conf. Rob. SANDERSON. de Obligat. conſcient. prælect. 7. §. 13. ſeqq.

§. V. PORRO cum & judex juſtus audiat, qui delinquenti competentem pœnam infligit, & juſtitia adminiſtrari dicatur, ubi pœnæ recte decernuntur: inde inter Philoſophos diſceptatum, ad quamnam juſtitiæ ſpeciem pœnarum impoſitio pertineret, ad commutativam, an diſtributivam, ſeu ſi Grotii termini placeant, ad expletricem, an attributricem. Qui pœnarum exactionem ad juſtitiam diſtributivam retulerunt, hoc argumento utuntur, quod ſicuti in bonorum, ita & in pœnæ diſtributione plus merenti plus, minus merenti minus detur. Et cum ex mente illorum juſtitia diſtributiva vertetur circa illas res, quæ a toto dantur partibus, ſeu a civitate ſingulis civibus, pœnæ utique a civitate ad ſingulos perveniant. Quibus reponitur: falſum eſſe, quod iſti ſupponunt, juſtitiam diſtributivam toties locum habere, quoties inter terminos plures duobus inſtituitur æqualitas, ſeu quoties aliquid inter plures uno proportionaliter eſt partien-

D 3

(1) Et ſunt pro laqueis, caſſibus, plagis, retibus, in quæ incidentes miſeræ aviculæ deplumantur. V. MACHIAVELLUS L. III. Diſſert. ad Livium 19. & Bacon. de VERULAMIO in Hiſtor. Henrici VII. Angl. Regis. H.

Digitized by Google

tiendum. Nam in contractu ſocietatis partes lucri inter plures uno ſocios pro rata diſtribuuntur, & tamen in hoc contractu alio modo partes lucri, quam aut præmia aut pœnæ debentur. Sane enim ex pacto pœnas non deberi manifeſtum eſt, neque quiſpiam, dum civitati ſe ſubjicit, pœnas ſibi utique pro delictis infligi ſtipulatur (1). Eoque pœnarum impoſitio haudquidquam ad juſtitiam diſtributivam, quam nos ſupra deſcripſimus, quadrat. Deinde quod magis nocentes gravius, minus nocentes levius puniuntur, id duntaxat eſt per conſequentiam, & ex accidenti, non quod iſtud primo & per ſe ſpectetur. Nam in imponenda delicto alicui pœna non neceſſum eſt, ut illud delictum cum alio delicto comparetur, & quam rationem gravitatis illa inter ſe habent, eandem quoque pœnæ utrinque decretæ habeant: ſed cuivis delicto velut ſeorſim pœna decernitur, gravior aut levior, prout publica id utilitas requirit. Etſi hoc plerumque eveniat, ut gravi delicto gravior pœna, levi levior conſtituatur. Eorum, qui ad juſtitiam commutativam pœnas retulerunt, aliqui hoc negotium ita conſiderarunt, quaſi delinquenti aliquid per pœnam tribuatur, ſicut in contractibus fieri ſolet. In quem errorem eos induxit vulgaris locutio, qua dicimus, *pœnam deberi illi, qui deliquit*. Quæ tamen locutio plane eſt ἄκυρος. Nam cui proprie debetur aliquid, is in debitorem jus habet, ut debitum illud ab ipſo poſſit exigere. Quis autem dixerit; delinquentem jus habere, ut a magiſtratu pœnam ſibi infligendam poſtulare queat? Igitur ſenſus iſtius locutionis eſt hic; magiſtratus a ſonte pœnam legibus definitam recte poteſt exigere. Grotius L. II. c. 20. §. 2. in pœnis exercendis tradit juſtitiam expletricem ſpectari primo ac per ſe; idque *quia, qui punit, ut recte puniat, jus habere debet ad puniendum, quod jus ex delicto alterius naſcitur*. Enimvero decepit iſtum ambiguitas vocabuli *juris*. Diverſiſſima enim ſunt: jus habeo ad aliquid agendum, & jus habeo ad aliquid ab altero accipiendum. Prioris ſenſus eſt, poteſtas mihi com-

[1] Eſt id quidem ſatis exploratum: ſed quoniam tamen Principi jus vitæ & necis, ſive jus gladii confertur, eidem ſine dubio tacite etiam promittitur, fore, ut nemo civium reſiſtat, ſi hoc jure Princeps in ipſius perſona ut velit.

competit certum actum exercendi, & in eo me impedire nemo debet. Poſterioris ſenſus hic eſt: jus eſt mihi ab altero quid habendi, ita ut eidem alteri quoque inſit obligatio id mihi tribuendi. Atqui quando de juſtitia expletrice agitur, juris vocabulum non in priori, ſed in poſteriori ſignificatu accipitur. Idque jus hæret in eo, qui aliquid accipit, non in eo, qui aliquid tribuit, verbi gratia, quando operario mercedem ſolvo, dicor juſtitiam expletricem exercere, non ideo quia ego facultatem habeo iſti quid dandi; ſed quia ille jus habet mercedem me poſcendi. Sic recte utique dico, jus habeo ſervo meo imperandi, ut calceos mihi detrahat. Sed quis inde velit concludere, ergo quando iſtud miniſterium ſervo impero, juſtitiam exerceo? Par autem eſt huic illa collectio; quia pœna non recte poteſt infligi, niſi ab eo, qui jus habet illam infligendi, ergo per pœnam exercetur juſtitia expletrix. Alterum GROTII argumentum eſt, *quod in delictis & pœnis ſit aliquid, quod ad contractuum naturam accedat. Nam ſicuti qui vendit, etiamſi nihil peculiariter dicat, obligaſſe ſe cenſetur ad ea omnia, quæ venditioni ſunt naturalia: ita qui delinquit, ſua voluntate ſe videtur pœnæ obligaſſe; quippe cum cuilibet ratio ſuggerat, crimen grave non poſſe non eſſe punibile, ſicut qui directe & deliberato conſilio peccare voluit, per conſequentiam etiam pœnam voluit mereri.* Inde & ſacris literis familiare eſt, peccatum vocare nomine debiti, ad quod luendum æque teneamur, atque illi, qui creditoribus ſuis ob mutuum ſunt obſtricti. Add. *L. 34. D. de Jure fiſci* (1). *L. ult. C. ad L. Juliam majeſtatis* (2). Apud TACITUM A. XII. (c. 53) fœmina, quæ ignaro domino alieno ſeſe ſervo conjunxiſſet, *in ſui ſervitutem conſenſiſſe fertur.* Ad quod argumentum reſpondemus, id equidem manifeſtum eſſe, ſi quis ſciat delicto alicui pœnam conſtitu-

 tam,

(1) *Imperatores* Severus *&* Antoninus (Aſclepiadi) *ita reſcripſerunt: Tu, qui defenſione omiſſa redimere ſententiam maluiſti, cum tibi crimen objiceretur, non immerito quingentos ſolidos inferre fiſco juſſus es: omiſſa enim ipſius cauſæ inquiſitione, ipſe te huic pœnæ ſubdidiſti.* L. 34. D. de Jure Fiſci.

(2) *Nam ex quo ſceleratiſſimum quis conſilium cepit, exinde quodammodo ſua mente punitus eſt.* L. 8. princ. ad Leg. Jul. Majeſt.

tam, & tamen ſponte id admittat, eum de injuria ſibi illata non poſſe queri, aut quod inhumaniter ſecum agatur, quando ad pœnam trahitur. Et hunc ſenſum pleraque citatorum dictorum non ſine figura exprimunt. Verum ideo haudquidquam recte dicitur, aliquem in pœnam ſuam directe & immediate conſenſiſſe, aut potius ex proprio conſenſu ad eandem ſuſtinendam ſeſe obligaſſe. Cum nemo delictum admittat, quin ſimul ſperet, ſeſe latendo, aut alia ratione pœnam declinaturum. THUCYDIDES L. III. (c. 45. princ. Edit. Oxon.) *Conſtitutum eſt in Rebuspublicis capitis ſupplicium multis delictis: tamen homines ſpe incitati pericula capeſſunt, nec quiſquam deſperans inſidias ſucceſſuras, in ancipitem ſe caſum dare ſolet. Quæ vero unquam civitas defectionem molita eſt, quæ ſe majorem adparatum habere non ſit opinata?* Fruſtra quoque eſt VASQUIUS Controv. illuſtr. L. I. c. 28. n. 12. 13. qui exinde delinquentes ſuo conſenſu ad pœnam ferendam obligari contendit, quod utique leges etiam pœnales ſunt quædam conventio civium; aut quod ſaltem poteſtas legiſlatoria ex conventione civium proveniat. Nam leges pacta aut conventiones non eſſe, alibi demonſtratum: & non abſurdum eſt, meo conſenſu poteſtatem aliquam conſtitui, quæ poſtea actus quoſdam in me invitum queat exercere. Etſi quod in eam poteſtatem ipſe conſenſerim, faciat, ut queri non poſſim, ſi iſta deinceps in me vires ſuas exſerat. Peccatum autem cum debito comparatur, non quaſi ad eam ſuſtinendam ex conſenſu ſuo quis teneatur; ſed quia legislator non minus poteſtatis nactus fuit ad pœnam a delinquente, quam creditor ad mutuo datam pecuniam a debitore exigendam, & quia peccatoris corpus atque bona non minus magiſtratui pro delictis, quam debitoris bona creditori pro debitis ſunt obnoxia. Circa diviſionem obligationum in eas, quæ *ex conſenſu*, & quæ *ex delicto* oriuntur (1), in elementis juris Romani traditam, obſervandum, ex delicto oriri obligationem proprie dictam ad damnum ſarciendum, non autem ad pœnam ſuſtinendam. Eaque ipſa obligatio proprie fundatur non in eo, quod quis in pœnam

(1) *Aut enim* (Obligationes) *ex contractu ſunt, aut quaſi ex contractu: aut ex maleficio, aut quaſi ex maleficio*. §. 2. Inſt. de Obligat.

nam conſenſit; ſed quia ejus reſtitutionis neceſſitas poſt introductum rerum dominium ex jure naturali provenit. Sic quod ARISTOTELES *contractus* alios facit *ſpontaneos*, alios *invitos*, illud ita eſt explicandum. Quemadmodum in contractibus oneroſis æquale æquali eſt penſandum, ita & in delicto damnum æquipollente reſarciendum. Cur autem obligationi ad ſarciendum damnum vocabulum contractus inviti fuerit inditum, inde eſt, quia, verbi gratia, in mutuo creditoris voluntate fit, quod ipſius pecuniam debitor acceperit; ſed quod, verbi gratia, fur rem mihi ſubductam aut ejus æſtimationem tenetur reſtituere, id non meo conſenſu factum, ſed ille me invito hanc ſibi obligationem conciliavit. Nam ſane ego maluiſſem, ut meam mihi rem iſte intactam reliquiſſet, quam ut mihi onus injungeretur, actionem furti eidem intendandi, præſertim ubi illa non niſi in ſimplum datur. Ceterum ad rem & hoc facit conſideraſſe, regulariter omni juri obligationem in altero reſpondere. Quando igitur delictum fuit patratum, in læſo eſt jus ad poſtulandam damni reparationem, in lædente obligatio ad penſandum damnum. Id quod ad juſtitiam expletricem ſpectat. Sed quatenus delictum eſt aberratio a lege, in rectoribus civitatum eſt poteſtas pœnam convenientem exigendi; ſed in delinquente nulla eſt obligatio ad pœnam ultro explendam (1). Quo intuitu pœnarum exactio ad juſtitiam expletricem non quadrat. Quæ cum ita ſint, nihil aliud reſtat, quam ut dicamus ad neutram juſtitiæ ſpeciem pœnas pertinere; ſed eaſdem peculiari ſpecie juſtitiæ temperari. Ni diceres malis, tam impoſitionem pœnarum, quam diſtributionem præmiorum, ſuper quibus peculiari pacto in antecessum

(1) Bene dicit *ultro*: nam ut §. antecedente eſt evictum, reus ſe ipſum deferre haud tenetur. Hactenus tamen in reo utique eſt obligatio, quod is ſummo imperanti aut ejus miniſtris, pœnam exigentibus, reſiſtere haud poſſit; carceres etiam effringens novæ ſe pœnæ obnoxium faciat. (vid. *L.* 1. *pr. D. de Effractor.* & *L.* 1. *C. de Cuſtod. reor.*) Quæ obligatio, quoniam ex voluntate in civitatem coeuntium & ſummam poteſtatem deferentium, in reo eſt perfecta, quid vetabit, pœnas delictorum, quibus Reſpublica ſemper vel proxime vel remote læditur, ad juſtitiam expletricem referri? Certe juſtitia vindicativa, quam AUCTOR hic comminiſcitur, in effectu ab illa non differt. H.

ceſſum non fuit conventum, partes eſſe prudentiæ, quæ cum officio regendi alios eſt conjuncta: eoque ad juſtitiam univerſalem referenda.

§. VI. Illud igitur ab omnibus ſanis admittitur, ut natura omnes homines ſint æquales, & in ipſa pœna ſit aliquid aſperum atque durum, dum ultro homo hominem afflictum aut perditum it; & licet quoque ſapientiſſimus Creator naturam rerum & hominum ita diſpoſuerit, ut malitiam mala ultro comitentur, & auctorem ſuum velut ulciſcantur: pœnam tamen etiam poſitivam humanam in ſe nihil habere æquitati naturali repugnans, quin potius ob ſalutarem uſum eandem generi humano maxime eſſe neceſſariam. Nam uti ſalus humani generis requirebat, conſtituto imperio æqualitatem hominum tolli; ita in tanta hominum malitia, rectique averſatione vis imperii peribat, ni repræſentatione alicujus mali mortales pravi in ordinem redigi poſſent (1). Cum porro & facienda, & omittenda, nec non ipſa pœna, quæ ſecus facientes manet, publice prius promulgentur; neminem habet, quem accuſet, præter ſeipſum, qui ultro contra leges peccando pœnarum aſperitatem in ſeſe irritat.

§. VII. Cui porro homini, & abs quo pœnas ſumendi poteſtas competat, ſuper eo Grotius d. l. §. 3. ita cenſet (2): *Per ipſam naturam non determinatum, cui homini jus pœnas ſumendi competere debeat; niſi quod ſatis indicet natura, convenientiſſimum eſſe, ut id fiat ab eo, qui ſuperior eſt; non tamen ut omnino hoc demonſtret eſſe neceſſarium. Niſi vox ſuperioris eo ſumatur ſenſu, ut is, qui male egit, hoc ipſo ſe quovis alio inferiorem cenſeatur feciſſe. Cui conſequens ſit, ut ſaltem*

tem

(1) Hinc Rempublicam duabus contineri rebus, pœnis & præmis, dixit Solon, & probat Cicero in Bruto. H.

[2] Grotium ſecutus, Auctor Anglus Libello de Gubernat. civitatum c. 2. §. 4. & ſeq. cujus argumenta expendi Diſſertat. de Socialit. primo jur. natur. princip. ſect. 3. §. 25. Grotius ipſe ad Matth. V. 40. Videtur opinionem ſuam deſerere. *Juſtam*, inquiens, *cauſam ſuſcipiendi belli eſſe non arbitror, hoc unum, quod populus alter a recta pietate abhorreat. Quis enim in illum populum alteri populo aut Regi judicium dedit:* Σπάρτην ἔλαχες, ταύτην κόσμει. *Spartam, tibi quæ contigit, orna.* Et recte a Plutarcho dictum; *Alieni cupiditatem eſſe uti hoc prætextu, quod barbariem emolliat.* H.

tem ab æque nocente nocens puniri non debeat. Vid. Joan. VIII. 7. Roman. II. 22. Enimvero nobis fixum ſedet, poteſtatem pœnas ſumendi eſſe partem imperii (1), adeoque neminem poſſe pœnam proprie dictam alteri imponere, niſi qui in ipſum imperium habet. Licet enim, poſita hominum malitia & ad alios lædendos proclivitate, ad conſervandam inter homines ſocialitatem neceſſum ſit pœnas exerceri; quilibet autem actiones ſuas ad ſocialitatem, tanquam bonum univerſi generis humani, referre debeat: tamen non ſequitur, ſingulos debere quoslibet actus ad ſocialitatem facientes exercere, qui ſcilicet utiliter exerceri nequeunt, niſi poſitis certis requiſitis. Sicuti & imperio inter homines opus eſt, nec tamen quilibet in quoslibet illud exercere poteſt aut debet. Deinde non omne malum, quod ob antegreſſum peccatum infertur, pœna eſt; ſed quod antea denunciatum, & poſt cognitionem delicti fuit impoſitum. Adeoque a pœnarum cenſu excluduntur mala per modum belli illata, licet & ipſa cautionem de non accipiendis in poſterum injuriis efficiant. Nam in bello cautionem ſibi quiſque propriis viribus, & proprio ex arbitrio procurat: per pœnas læſis cautio per vires, & ex judicio ſuperioris procuratur. Ut bello aliquis coërceatur, directe intereſt duntaxat ejus, qui fuit læſus: ſed ut pœnis quis caſtigetur, non hujus tantum intereſt, ſed & totius civitatis. Sic an bello quis injurias exſequi velit, in arbitrio læſi eſt; ſed an pœna ſit exigenda, in ſuperioris eſt poteſtate, qui etiam iſto deprecante eandem poteſt exigere. Denique pœnæ quantitas ante delictum regulariter definita eſt; cautio bellica pro conditione ſtatus noſtri & hoſtium ſumitur. Porro licet natura non determinet, Cajus an Sejus pœnarum exactor eſſe debeat, non magis quam eadem Cajum aut Sejum reges deſignavit: ipſa tamen ratio ſatis liquido oſtendit, pœnam, utpote ſententiæ judicialis exſecutionem, a ſuperiore proficiſci debere, ſeu tali, qui in ſontem imperium habet. Neque opus eſt arguta illa interpretatione vocabuli *ſuperioris*. Nam falſum eſt, quælibet peccata ita deformare hominis dignationem, ut ob ea patrata ſtatim velut inter beſtias ſit re-

(1) Vid. not. 3. ad §. 4. ub contra diſſentententes adſeritur hæc AUCTORIS ſententia.

referendus (1). Neque ſequitur, hic homo delictum admiſit, ergo mihi competit poteſtas pœnam de ipſo ſumendi. Si enim delictum ſit commiſſum contra me, in libertate naturali degenti reparationem damni & cautionem per modum belli exigere licet. Ubi in alium, cujus defenſio mihi peculiariter commiſſa non eſt, peccatum fuit, illius ultionem non magis extra cauſam fœderis mihi arrogare poſſum, quam jus dicere illis, qui mihi non ſunt ſubjecti. Vid. Exodi II. 14. Dictum Democriti, *natura imperare congruit præſtantiori*, ita eſt explicandum: ſi conſenſu plurium in aliquem ſit conferendum imperium, ubi nemini præ altero ad illud habendum peculiare jus competit, rationi eſt convenientiſſimum, ut idem deferatur præſtantiſſimo, & qui præ ceteris poſſet artibus ad bene imperandum idoneis. Nequaquam autem hic imperium in alios prætendet, niſi ultro ipſi ſeſe ſubjecerint (2). Effatum autem GROTII, *non debere æque nocentem ab nocente puniri*, proprie non pertinet ad eos, queis poteſtas publica competit pœnas exigendi; ſed qui nulla ex neceſſitate officii, & oſtentando adverſus vitia odio ad cenſuram, aut accuſationem vitiorum privata auctoritate prorumpunt. Etſi ſane indecorum, & ad reverentiam magiſtratuum legumque minuendam valde ſit efficax, ſi exactor juſtitiæ iiſdem maculatus deprehendatur vitiis, quæ in aliis vindicatum it. Cum non iraſci vitiis, ſed eorundem dulcedinem aliis videatur invidere, qui in aliis punit, quæ ipſe committit. Vid. PLINIUS L. VIII. Epiſt. 22. (3). PLATONI Minoe (p. 568. D. Ed. Wech.) Φαῦλος ἄνθρωπος, *improbus homo* vocatur, qui ἐνόμιζε μὲν ἑτέ-

ρα,

[1] Præſertim in ſtatu naturali, ubi nemo alterum ſuperiorem vel judicem agnoſcit. H.

(2) Sane judicii præſtantia & immunitas a vitiorum labe aptitudinem tribuit ſolam, non jus, ceu quod ſine alterius conſenſu non naſcitur. Et quomodo quis præſtantiam ſuam alteri eam neganti probabit. Vid. ſupra L. I. c. 6. §. 10. ſequ. L. III. c. 2. §. 2. infra h. l. c. 4. §. 15. 17. Adde H. GROTIUM ipſummet L. II. de J. B. & P. cap. 22. §. 9. & 10. H.

(3) *Noſti ne hos, qui omnium libidinum ſervi ſic aliorum vitiis iraſcantur, quaſi invideant; & graviſſime puniunt, quos maxime imitantur, quum eos etiam, qui non indigent clementia ullius, nihil magis quam lenitas deceat.*

ρα, ἐποίει δὲ ἄλλα παρ᾽ ἃ ἐνόμιζεν, *alia ipſe feciſſet*, *alia facienda mandaſſet*. Add. GRATIANUS Cauſ. 3. quæſt. 7. c. 3. 4. ſeqq. Neque tamen Neroni matricidæ non licebat capitalia ſupplicia in ſontes pari ex crimine exigere (1). *Non tamen Domitiano mulieres adulterii damnare, quas ipſe ſtupraverat*: apud ZONARAM Tom. II. Quo ſpectat illud dictum, Medææ apud SENECAM (v. 500. & ſeqq.) *Cui prodeſt ſcelus, fecit. Tibi innocens ſit, quisquis pro te eſt nocens*. Multo magis autem ultronei delatores & cenſores cavere debent, ne ſibi occinatur illud JUVENALIS Sat. 2. (v. 22. & ſeqq.) *Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus, Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes? Quis cœlum terræ non miſceat, & mare cœlo. Si fur diſpliceat Verri, ac homicida Miloni, Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum. In tabulam Sullæ ſi dicant diſcipuli tres*. Aut illud EJUSDEM Sat. 3. (v. 38. 39. 40.) *Felicia tempora, quæ te Moribus opponunt: habet jam Roma pudorem, Tertius e cœlo cecidit Cato*. SENECA L. II. Controv. 14. *Turpe eſt ſic caſtigare vitia, ut imiteris*. CICERO Tuſc. Quæſt. L. III. (c. 30.) *Eſt proprium ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliviſci ſuorum*. PLAUTUS Trucul. (Act. I. ſc. 2. v. 58.) *Qui alterum incuſat probri, eum ipſum ſe intueri oportet*. Nam *ſic agitur cenſura, & ſic exempla parantur, cum judex alios, quod monet, ipſe facit*. OVIDIUS Faſtor. L. VI. (c. 647. 648.) Ceterum in eo nobiſcum ſentit HOBBESIUS Leviath. c. 28. quod pœnam a ſuperiori, ut tali proficiſci ſtatuit. Etſi alias definitio pœnæ, quam tradit, juſto ſit anguſtior, quod & comprehendat duntaxat pœnas ab imperio civili inflictas, & unius tantum finis mentionem faciat. *Pœna*, inquit, *eſt malum transgreſſori legis auctoritate publica inflictum, eo fine, ut terrore ejus voluntates civium ad obedientiam conformentur*. Ex eo tamen recte infert, pœnas proprie dictas non eſſe, injurias aut ultiones privatorum, mala auctoritate publica inflicta, ſed citra antegreſſam condemnationem, mala inflicta ab uſurpatore imperii, mala inflicta ſine conſilio

(1) Aut Auguſto adultero, ut mori cogeret Proculum, ex accepriſſimis libertis, compertum adulterare matronas. SVETONIUS in Auguſto. c. 67. H.

lio cives reformandi (1) ſed hæc omnia facta eſſe hoſtilia. Ubi tamen notandum, non ſtatim ex ejuſmodi pœna ſpuria ſtatum hoſtilem reſultare, aut jus præberi licentiam hoſtilem exercendi, ſeu eum, qui tali malo afficitur, ſtatim accipere licentiam hoſtilia alteri reponendi, qui malum infert. A pœnis itidem excludit mala, quæ malas actiones naturaliter conſequuntur, puta, cum quis vim alteri inferens occiditur aut vulneratur; aut quando ab actione illicita morbum contrahit; etſi pœnæ divinæ rationem id habere poſſit. Item ſi malum inflictum minus ſit, quam bonum, quod crimen commiſſum naturaliter ſequitur, eſſe potius pretium ſeu redemtionem criminis, quam pœnam. Sub factis quoque hoſtilibus numerat, ſi pœna major infligatur, quam quæ lege eſt determinata; ſi pœna ſumatur ob factum nulla lege vetitum; ſi plectatur rex; ſi malum inferatur hoſti manifeſto. Sed quod addit, ſi qui civis fuerat hoſtem ſe declaraverit, non ut civem ſed ut hoſtem pati; adeoque reos læſæ majeſtatis puniri poſſe pœna arbitraria tanquam hoſtes; id ideo admitti non poſſe videtur, quod utique pœna rebelli inflicta ex vi imperii procedat, & tanquam a ſuperiore, utut rebellis ille hoſtilem in huncce animum ſumſerit, & aliquando acie fuerit vincendus, ut reus peragi poſſit. Sicuti qui fugitivum ſuum perſequitur, id utique jure dominii, non jure belli facit. Accedit quod mala hoſti illata infamiam non habeant; quæ tamen ejuſmodi pœnas rebellibus inflictas cumprimis comitatur.

§. VIII. Videndum deinde eſt de fine pœnarum, quem homines ſibi circa eaſdem exigendas propoſitum habere debent, poſtquam damnum jam eſt reparatum, aut per naturam reparari nequit. Ubi primo hoc ponendum, etiamſi in ſe non iniquum videatur, ut qui malum fecit, malum patiatur; Pindarus Nem. Od. 4. (v. 52.) ῥέζοντά τι καὶ παθεῖν ἔοικε. *Eum qui afficit alium malo aliquo, etiam aliquod malum ab alio pati, conſentaneum rationi eſt.* Euripides Hecuba, (v. 1250. 1251.) Ἀλλ' ἐπεὶ τὰ μὴ καλὰ πράσσειν ἐτόλμας, τλῆθι καὶ τὰ μὴ φίλα. *Sed poſtquam quæ honeſta non ſunt facere auſus es, ſuſtine etiam quæ non grata ſunt:* tamen non

(1) Quod verum non eſſe, in fine §. ſequentis obſervat Auctor, modo punitio alias legibus Reipublicæ convenienter fiat.

non recte hominem pœnas exigere, niſi aliqua inde reſultet utilitas. Et ideo Hobbesius de Cive c. 3. §. 11. inter leges naturales hanc quoque poſuit; *in ultione ſeu pœnis ſpectandum eſſe non malum præteritum, ſed bonum futurum; hoc eſt, infligere pœnam nullo alio fine licitum eſſe, niſi ut ipſe, qui peccavit, corrigatur, vel alii ejus ſupplicio moniti fiant meliores*. Plato Protag. (p. 226. A. B. Ed. Wech.) *Qui ratione punire aggreditur, non præteriti ſceleris cauſa punit; neque enim aſſequi poteſt, ut quod eſt factum, ſit infectum; ſed futurum reſpicit, ne iterum aut ipſe, aut alius quilibet exemplo ejus adductus delinquat* (1). Idem dictum allegatur a Seneca de Ira, L. I. c. 16. (2). Add. Grotius ad Levit. c. XIX. 18. Equidem in pœnis omnino quoque eſt *reſpiciendum* ad malum præteritum, ſeu antegreſſum delictum, cum citra hoc pœna plane non exſiſtat; eſt tamen præterea etiam *proſpiciendum*, ad finem ne fruſtra male ſit homini, nocenti licet, nobis tamen cognato, ob factum, quod emendari amplius non poteſt (3). Confirmat autem legem ſuam Hobbes duplici ratione, tum quia unuſquiſque lege naturali tenetur alteri ignoſcere, modo cautum ſit prius de futuro tempore; tum quia ultio, quatenus ſolum præteritum conſideratur, nihil eſt aliud quam triumphus, & gloria animi, quæ ad nullum finem dirigitur; adeoque vana eſt, & præ-

(1) Ὀυδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας, πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων, καὶ τούτου ἕνεκα ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται· ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν, ὀυ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται, (ὀυ γὰρ ἂν τόγε πραχθὲν ἀγένητον θείη) ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ ἄυθις ἀδικήσῃ μήτε ἀυτὸς ὅυτος, μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα.

(2) Nam, ut Plato ait, Nemo prudens punit, quia peccatum eſt, ſed ne peccetur. Revocari enim præterita non poſſunt: futura prohibentur. Add. Platonis Gorgias in fine p. 357. E.

(3) Quam ob cauſam a furioſo pœna non ſumenda, utut is ante furorem delictum commiſiſſet. Idque Baldo jam olim viſum *in L. Furioſum. 9. C. qui Teſtam. facer. poſſ.* & plerisque aliis placuit, teſte Catell. Cotta in Memorabil. voce homicidium. Carpzovius Praxi criminal. 145. n. 22. Add. Joann. a Sande *ad L. 9. D. de Reg. jur.* H.

Digitized by Google

& præter rationem. Digna eſt Attila ſententia apud JORNANDEM de Rebus Geticis c. 39. *Quid forti ſuavius, quam vindictam manu quærere? Magnum munus a natura, animum ultione ſatiare*. Add. BACO Sermon. fidel. c. 4. Quin contra judex, ubi neceſſario ad pœnam procedendum eſt, haudquaquam ex ſupplicio noxi rum voluptatem debet captare. VALER. MAXIMUS L. II. c. 9. ſ. 3. CLAUDIANUS de conſulatu Mallii, (v. 224. & ſeqq.) *Qui fruitur pœna, ferus eſt, legumque videtur Vindictam præſtare ſibi. Diis proximus ille eſt, Quem ratio, non ira movet: qui facta rependens Conſilio punire poteſt*. VULCATIUS GALLICANUS in Avidio Caſſio, (c. 12.) *Non unquam placet in Imperatore vindicta ſui doloris*. Recte quoque Auguſtus apud SVETONIUM c. 32. *Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina abolevit*. SENECA de Ira L. VI. *Rector civitatis damnatum cum dedecore & traductione vita exigit: non, quia delectetur ullius pœna, ſed ut documentum omnium ſint; & qui vivi noluerunt prodeſſe, morte certe eorum Reſpublica utatur*. Haudquidquam tamen cum HOBBESIO Leviath. c. 28. factum hoſtile vocabimus, ubi genuinum pœnarum finem præ oculis non habuerit imperans; modo alias pœna ſecundum leges civitatis infligatur. Add. *L. 7. in fine D. de Servis exportandis*. GROTIUS dicto loco §. 5.

§. IX. CETERUM genuinus pœnarum finis eſt præcautio læſionum; quæ provenit, ſi vel in melius emendetur, qui peccavit, aut alii ejus exemplo, ne deinceps velint peccare, vel ſi ita coërceatur qui peccavit, ut non poſſit deinceps peccare. Quod GROTIUS dicto loco ſic exprimit (1): *In pœnis reſpici vel utilitatem ejus, qui peccavit, vel ejus, cujus intererat non eſſe peccatum, vel indiſtincte quorumlibet*. Conf. SENECA de Clement. L. I. c. 22. (2) Primum genus pœnæ huc ſpe-

(1) Græci autem ad tria vocabula revocant, νυθεσίαν, ἀποπλήρωσιν, παράδειγμα. V. GELLIUM L. VI. N. A. c. 14. H.

(2) *In quibus* (alienis) *injuriis vindicandis hæc tria lex ſecuta eſt, quæ Princeps quoque ſequi debet: aut ut eum, quem punit emendet; aut ut pœna ejus ceteros meliores reddat: aut ut ſublatis malis ceteri ſecuriores vivant*. SENECA de Clement. L. I. c. 22.

ſpectat, ut iſtius animus emendetur, & a libidine peccandi purgetur eo medendi modo, qui eſt per contraria. Nam quia omnis actio, præſertim deliberata & frequens, gignit quandam ſui proclivitatem, quæ adulta habitus dicitur; ideo vitiis quam primum adimenda eſt illecebra. Quo pertinet illud Socratis apud PLATONEM Gorgia, (p. 325. 326.) *Injuſtus miſerior eſt, ſi injuriarum pœnas nunquam luat: minus vero miſer, ſi luat, ſuppliciumque juſtum diis, hominibuſque reportet.* Nam *qui luit pœnas, a pravitate animæ liberatur.* SENECA de Ira L. I. c. 5. *Caſtigatio ſincera, & cum ratione aliquando neceſſaria eſt. Non enim nocet, ſed medetur ſpecie nocendi. Quemadmodum quædam haſtilia detorta ut corrigamus adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, ſed ut explicemus, eliſimus: ſic ingenia vitio prava, dolore corporis animique corrigimus.* Id tamen non neceſſarium eſt, quod dicto loco paulo poſt ſequitur; *Sive per nos, ſive per alium quempiam nobis charum inferatur injuria, ſponte noſtra judici nos puniendos, tanquam medico, feſtinanter offerre; ne inveteratus injuriæ morbus ſic inficiat animum, ut inſanabilem reddat.* Nam cui ita diſpoſitus eſt animus, ut ad vitium corrigendum ultro velit pœnam arceſſere, judice medico opus non habet, ſed ſibi ipſe ad curationem eſt ſufficiens. APULEJUS de Dogmate Platonis, (p. 615. Ed. in uſum Delphini.) *Gravius & acerbius eſt omni ſupplicio, ſi noxio impunitas differatur, nec hominum interim animadverſione plectatur.* PLATO de LL. L. IX. (ſub init. p. 1098. A.) *Nullum ſupplicium lege factum ad malum tendit. Sed duorum alterum fere ſemper ſolet, efficere. Nam aut melior, aut certe minus pravus, qui pœnas dedit fieri ſolet.* ARISTOTELES Nicom. II. c. 2. Αἱ κολάσεις ἰατρεῖαί τινές εἰσιν· αἱ δὲ ἰατρεῖαι διὰ τῶν ἐναντίων πεφύκασι γίνεσθαι. *Caſtigationes medicinæ ſunt. Medicinæ autem per contraria fieri ſueverunt.* ALCINOUS de Doctrina Platonis c. 32. *Conducit improbo dare pœnas, quemadmodum ægro corpus curandum dare medico. Omnis enim caſtigatio peccantis animæ medicina eſt quædam.* TACITUS A. III. *Corruptus ſimul & corruptor, æger & flagrans animus haud levioribus remediis reſtinguendus eſt, quam libidinibus ardeſcit.* PLATO Critia, (p. 1098. A.) Δίκη δὲ ὀρθὴ, τὸν πλημμε-

λῦντα ἐμμελῆ ποιεῖν. *Juſta pœna ejus, qui per negligentiam peccavit, eſt, ut cautus efficiatur.*

§. X. Circa exactorem hujuſmodi caſtigationis ita ſtatuit Grotius dicto loco §. 7. *punitionem, quæ emendationi peccantis inſervit, natura cuivis exercere liberum eſſe, modo quis judicio polleat, & ejusdem generis, aut aliis vitiis non teneatur.* (Isocrates de Permutatione, (p. 539. Ed. Pariſ.) *Eos ego improbiſſimos omnium, & maxima pœna dignos eſſe puto, qui de iis rebus alios accuſare audent, quibus ipſi conſtricti tenentur.* Lactantius Div. Inſtit. L. IV. c. 23. *Antequam mores aliorum corrigas, tuos corrige.* Apud Tacitum H. II. (c. 10. in fine.) cum Fauſtum Criſpus, qui easdem accuſationes cum præmio exercuerat, damnaſſet, additur: *Non pœnam criminis, ſed ultorem diſplicuiſſe.* Arnobius adverſus Gentes L. I. (p. 21. Ed. Lugd. Bat.) *Res agitis injuſtas, ut id in nobis conſtituatis damnabile, quod & ipſi vos factitatis: aut quæ vobis licere permittitis, conſimiliter aliis licitum eſſe nolitis.*) *Aſt vero in verberibus, & aliis remediis, quæ coactionis quid habent, naturam non feciſſe diſcrimen inter perſonas, quibus id liceat vel non liceat in alium ſtatuere. Niſi quod ratio parentibus in liberos ejus juris uſurpationem pro affectus neceſſitudine peculiariter commendarit. De cetero leges civiles recte ad proximos duntaxat affectus reſtrinxiſſe communem illam hominum propinquitatem, rixarum vitandarum cauſa.* Enimvero hæc nobis non ſatisfaciunt. Nam jam monitum (1), pœnam proprie dictam non poſſe ſumi niſi ab imperante, quicunque demum iſtius finis ſit (2). Unde & caſtigatio, quæ verbis fit, magis conſilium, & admonitio videtur, quam pœna: & ubi ea vehementioribus verbis peragitur, non tam communi aliquo jure conceſſa, quam peculiariter ex amicitiæ lege ſancita. Indicio eſt, quod ignotum caſtigare conanti ſtatim occinitur illud Terentii Heauton. Act. I. Sc. 1. (v. 23. 24.) *Tantumne ab re tua eſt otium tibi, Aliena ut cures; eaque nihil quæ ad te attinent?* Unde & d. l. Chremes ad caſtigandum alterum accedens, ad jus vicinitatis provocat, quam ipſe *in propinqua*

(1) §. 4. & 6. H.

(2) Quam ſententiam Acutoris ab objectionibus diſſentientium vindicavimus ſupra in nota 3. ad §. 4.

qua parte amicitiæ putat (3). Curtius L. III. de Hephæſtione (c. 12. n. 16.): *Libertatis in admonendo eo non alius jus habebat; quod tamen ita uſurpabat, ut magis a rege permiſſum, quam vindicatum ab eo videretur*. Cicero Offic. I. (c. 17.) *Conſilia, ſermones, cohortationes, conſolationes; interdum etiam objurgationes in amicitiis vigent maxime*. Homerus Iliad. λ. Ἀγαθὴ δὲ παραίφασίς ἐστιν ἑταίρου. *Bona eſt admonitio ſocii*. Præterquam quod & heic cumprimis adhibenda prudentia, ne intempeſtive præbita medicina nobis moleſtiam pariat; alterum in morbo obfirmet. Quo facit illud Taciti H. III. (c. 81.) de Muſonio Rufo. Parentes autem duplici nomine caſtigandi ſuos liberos jus habent, tum quia educatione per naturam imperata recte fungi nequeunt (4), niſi ipſis conceſſum ſit pro captu aliquid aſperioris diſciplinæ adhibere: tum quia extra civitates degentibus in liberos imperium competit; quod licet in multis civitatibus ſatis ſit acciſum, ubique tamen id fere remanſit, ut ſuo ex judicio poſſent eos caſtigare propter illa peccata, quæ magis ex prudentia juvenili, quam robuſta animi malitia committuntur, & magis domeſticam, quam publicam pacem turbant. Add. *L.* 7. §. 3. *D. de Injuriis*. Libanius Declam. 20. Parem fere poteſtatem obtinent, queis loco parentum gubernanda juventus, puta, tutores, præceptores, magiſtri, qui citra modicam coërcitionem officio ſuo vix ſatisfacere poſſunt (5). Seneca de Ira L. II. c. 27. *Parentum & præceptorum caſtigatio ſic accipienda eſt, quomodo ſcalpellum, & abſtinentia, & alia, quæ profutura torquent*. Quid reliquis in alios heic poteſtatis competat, videatur *L. un. C. de Emendatione*

E 2 pro-

(1) *Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas*
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit ut audacter moneam, & familiariter
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præterquam res adhortatur tua.
Heautontim. Act. I. Scen. 1. v. 4. & ſeqq.

(2) Hæc verior eſt cauſa patriæ poteſtatis, quam illa, qua Auctor ſupra uſus L. VI. c. 2. §. 4. & 11. ut ibi dictum. H.

(3) Vid. Noodtius ad legem Aquiliam c. 6. quo lucem pro more ſuo adfundit compluribus veterum JCtorum fragmentis, quæ huc pertinent.

propinquorum. Plato de LL.L.VII. (p.893.A.) in ſua civitate decernit: cum puer ſit πάντων θηρίων δυσμεταχειριστότατον, *omni beſtia intractabilior, ut liberum quidem puerum doctrinarum potiſſimum cauſa præceptores; ut autem ſervum, caſtiget quicunque ex liberis forte deprehenderit, puerum ipſum & pædagogum, & præceptorem, ſi qua in re eos delinquere conſpexerit*. Xenophon de Republica Lacedæmoniorum. (c. 6. §. 2. Edit. Oxon.) *Lycurgus ſtatuït, pueris quemque ſuis, alieniſque juſta imperare. Quod ſi quis aliquando puer caſus ab alio patri deferat, turpiſſimum factu ducitur, niſi & ipſe filium aliis verberibus affecerit*. Quod autem idem Xenophon ait L. V. (c. 7. §. 5.) Περὶ ἀναβάσεως: *Si quem ut prodeſſem verberavi, pœnam me debere profiteor, qualem parentes filiis, & magiſtri diſcipulis. Nam & medici ægrotum ſuo ipſius bono urunt ac ſecant*: ad diluendam quidem petulantiæ calumniam ſibi intentatam facit. Sed non ſtatim quod duci, id etiam cuivis in quemvis licet. Ceterum hoc genus pœnæ ad mortem uſque procedere poſſe negat Grotius; cum abſurdum ſit, emendationis cauſa aliquem in eum conjicere ſtatum, ubi emendationis nullum ſpecimen exhibere poſſit. Etſi inemendabili malitia laboranti melius aliqui judicent, ut plane non ſit; præſertim cum talis quam maxime aliis ſoleat moleſtus eſſe. Seneca de Ira L. I. c. 16. *Tibi inſanabilis animus eſt, & ſceleribus ſcelera contexens: & jam non cauſis, quæ nunquam malo defuturæ ſunt, impelleris, ſed ſatis tibi eſt magna ad peccandum cauſa peccare. Perbibiſti nequitiam, & ita viſceribus immiſcuiſti, ut niſi cum ipſis exire non poſſit. Olim miſer mori quæris. Bene de te merebimur: auferemus tibi iſtam, qua vexaris, inſaniam; & per tua alienaque volutato ſupplicia, id, quod unum bonum tibi ſupereſt, repræſentabimus, mortem*. Idem de Benefic. L. VII. c. 10. *Ingeniis talibus vitæ exitus remedium eſt, optimumque eſt obire ei, qui ad ſe nunquam rediturus eſt*. Plato Gorgia, (p. 349. B.) Οὐκ ἄμεινόν ἐστι ζῆν τῷ μοχθηρῷ ἀνθρώπῳ· κακῶς γὰρ ἀνάγκη ἐστὶ ζῆν. *Flagitioſo homini non expedit, ut vivat. Neceſſe eſt enim, ut male vivat*. Sic Sulpicius Aſper cauſam ſuſceptæ in Neronem conjurationis hanc allegabat, *non aliter tot flagi-*

tiis

Digitized by Google

tiis ejus ſubvenire potuiſſe. TACITUS Ann. XV. (c. 68. num. 1.) aut uti SVETONIUS Nerone c. 36. loquitur: *Nonnulli etiam imputaverunt, tanquam aliter illi non poſſent niſi morte ſuccurrere, dedecorato flagitiis omnibus*. JAMBLICHUS in Protreptico c. 2. *καθάπερ τῷ ἐμπύῳ βέλτιον τὸ καίεσθαι τοῦ διαμένειν, καὶ τῷ μοχθηρῷ τὸ τεθνάναι τοῦ ζῇν. Sicut ſupparato conducibilius eſt uri, quam ita manere: ſic flagitioſa mori, quam vivere ſatius eſt*. ROSARIUM PERSICUM c. 1. *Cujuſcunque ſomnus vigiliis præſtat; Illi pariter mori melius eſt, quam male vivere*. Charitas tamen utique ſuadet, ut non facile aliquis pro deſperato habeatur. Redundat autem hoc genus pœnæ etiam in utilitatem aliorum. Nam cujus animus per dolorem pœnæ emendatur, de eo aliis ſatis cautum eſt: & ubi incorrigibilis quiſpiam e medio tollitur, ſatis conſtat ceteris, ab iſto nihil ſibi negotii deinceps faceſſendum. Quanquam ut non niſi incorrigibiles morte afficiantur, quod PLATO de LL. L. IX. (1) vult, id circa modica crimina, & quæ intra atrocitatem ſubſiſtunt fortaſſe recte obtinebit. Sed ad atrocia delicta haudquaquam adplicari poterit. Cum enim ille demum incorrigibilis pronuncietur, qui aliquoties in eodem delicto deprehenſus fuit; ſane parum expediet Reipublicæ expectare, quoad aliquis atrociſſimum ſcelus ſemel atque iterum patraverit.

§. XI. ALTER pœnarum finis eſt utilitas ejus, cujus intererat non eſſe peccatum, ſeu, qui alterius peccato læſus fuit; ut ne tale quid in poſterum ab eodem, aut aliis patiatur. Id quod obtineri poteſt tribus modis; ſi tollatur, qui deliquit; ſi vires nocendi ipſi, ſalva vita, adimantur, puta ſi in cuſtodiam detur, ſi arma & inſtrumenta nocendi auferantur, ſi in remotum locum ſeponatur; & demque ſi malo ſuo dedoceatur delinquere; quod cum emendatione, de qua jam egimus, eſt conjunctum. Ne autem, qui læſus eſt, ab aliis deinceps lædatur, punitione non quavis, ſed aperta & conſpicua, quæque ad exemplum

(1) *Οὕτω μὲν δὲ τῶν τοιούτων (οὓς ἂν ἀνιάτως εἰς ταῦτα ἔχοντας αἴσθηται νομοθέτης) περὶ νομοθέτῃ κολαστὴν τῶν ἁμαρτημάτων θάνατον ἀνάγκη νέμειν· ἄλλως δὲ οὐδαμῶς.*

Digitized by Google

pertinet, obtinetur. Unde eſt, quod fere ſupplicia ſumi ſolent non intra angulos carcerum, ſed locis celebribus, & cum terribili adparatu, qui horrorem animis vulgi incutere valeat. Eſt autem iſte finis adeo proprius pœnis, ut etiam, ubi per fervorem iræ, & præcipitante vindictæ cupidine lædentem nos graviſſime depexum dederimus, demum ſubjicere ſoleamus; i nunc, alia vice nos laceſſe. Iſthanc autem pœnam ſumere penes ſummum imperium eſt. Etſi in nonnullis civitatibus legiſlatores propter ferociam atque pervicaciam populi pravo illi affectui, quo læſi propria ultione iræ noſtræ litare ardemus, aliquid indulſerunt. Quale quid in ipſa lege divina occurrit circa vindicem ſanguinis, Num. XXXV. & Deuter. XIX. V. SELDENUS de J. N. & G. L. IV. c. 2. & GROTIUS ad Exodi XXI. 12. Nî dicere velimus, id fuiſſe ex reliquiis ſtatus naturalis. Add. quoque ROCHEFORT Deſcript. Antill. Part. II. c. 19. Conſimilis moris veſtigium aliqui colligere volunt ex HOMERI Odyſſ. *ο*. de Theoclymeno. Sane vix aliter explicari poteſt illa lex, apud EURIPIDEM Oreſte v. 515. homicidam *φυγαῖσι ὅσιον, ἀνταποκτείνειν δὲ μὴ exilio expiabant, non autem viciſſim occidebant*. Nempe quod vetus iſte mos privatæ vindictæ abrogatus eſſet, ne velut progreſſus in infinitum foret. Quæ ratio non quadrat in pœnam, quam magiſtratus ſumit. Quanquam & mulcta pecuniaria proximo cæſi ſoluta exilium redimi ſueviſſe ex HOMERI Iliad. *ἰῶτα*, v. 702. ſeqq. Vid. quoque APOLLONIUS RHODIUS Argonaut. L. I. v. 90. Sic & hodie in Mauritania non ſolum cognati occiſi cum homicida poſſunt tranſfigere, ſed & iidem reum, ſi nondum a magiſtratu apprehenſus ſit, abſque forma proceſſus occidere poſſunt (1); quod regula apud ipſos ſit, vindictam non

(1) Apud Braſilienſes coguntur hi, qui ſanguine conjuncti ſunt homicidæ, eum tradere illis, qui cæſi necem propter ſanguinis communionem & propinquitatem perſequuntur, ut tradit Hieronym. OSORIUS L. II. de Geſt. Emanuel. Idem *eodem libro* refert, apud Indos eſſe genus devotionis, quo inter ſe alii aliis interdum fœdere conjunguntur, exſecratione ſe devincientes, ſi, uno per injuriam occiſo, reliqui non in illo vindicando mortem oppeterent. Apud novi quoque Belgii incolas homicidium non a magiſtratu ſed a conſanguineo, qui occiſum proxime at-

non eſſe peccatum. Poteſt quoque aliquo modo huc trahi illud Taciti de Mor. German. (c. 21.) *Suſcipere inimicitias patris ſeu propinqui neceſſe eſt* (2). *Nec implacabiles durant. Luitur enim homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque ſatisfactionem univerſa domus.* Nec minus illud apud Dionys. Halic. L. I. (c. 81. p. 68. Edit. Sylburg.) Τῆς τιμωρίας τὸν Νομίτωρα ποιεῖ κύριον, εἰπὼν ὡς τῷ δράσαντι δεινὰ τὸ ἀντιπαθεῖν οὐ πρὸς ἄλλου τινὸς μᾶλλον, ἢ τῆς πεπονθότος ὀφείλεται. *Pœnæ modum permittens Numitoris arbitrio, quod æquum videretur, penes eum eſſe jus ſupplicii, cui facta eſſet injuria.* Add. Grotius dicto loco §. 8.

§. XII. Tertius pœnarum finis eſt utilitas indiſtincte quorumlibet, dum per ſeveritatem pœnæ ſecuritati omnium conſulitur. Plato de LL. L. XI. (p. 977. 13.) *Pœnis maligni vexantur, non quia peccaverunt; nam quod factum eſt, infectum eſſe non poteſt; ſed ut poſthoc & peccatores ipſi, & qui puniri iniquitates viderunt, injuſtitiam oderint* (1). Seneca de Ira L. I. c. 6. *Rector civitatis damnatum cum dedecore & traductione vitæ exigit; non quia delectetur ullius pœna, ſed ut documentum omnium ſint; & qui vivi noluerunt prodeſſe, morte certe eorum Reſpublica utatur.* Tullus apud Livium L. I. c. 28. *Audeat deinde talia alius, niſi in*

attingit ſanguine, intra viginti quatuor horas plecti poſſe, auctor eſt Adrianus Donckius. Apud Habeſſinos homicidæ occiſorum propinquis quaſi noxæ deduntur, qui etiam de illis, quo genere mortis voluerint, ſupplicium ſumere poſſunt. Jos. Ludolf. Hiſt. Æthiop. L. II. c. 19. n. 8. H.

(1) Qui mos admodum diu apud Germanos Septentrionaleſque populos duravit. Hinc faida, quæ non omnem ſimultatem, ſed capitalem illam denotabat, quando privatæ inimicitiæ per totam cognationem diffundebantur, adeo ut ſi quis ex ea interfectus fuiſſet, cædis pœna a tota cognatione exigeretur, ac in eam pro lubitu vindicaretur. V. Caroli Cangii Diſſert. ad Joinvillam 29. & in gloſſar. voce faida. Conſ. ſupra L. III. c. 1. §. 7. in fin. H.

(2) Οὐχ ἕνεκα τοῦ κακουργῆσαι διδοὺς τὴν δίκην (οὐ γὰρ τὸ γεγονὸς ἀγένητον ἔσαι ποτὲ) τοῦ δ' εἰς τὸν αὖθις ἕνεκα χρόνον, ἢ τὸ παράπαν μισῆσαι τὴν ἀδικίαν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτὸν δικαιούμενον, ἢ λωφῆσαι μέρη πολλὰ τῆς τοιαύτης ξυμφορᾶς.

Digitized by Google

hunc inſigne jam documentum mortalibus dedero. Tu tuo ſupplicio doce humanum genus ea ſancta credere, quæ a te violata ſunt. Sic & ab rege Anco *carcer ad terrorem increſcentis audaciæ media urbe, imminens foro, ædificatur*. Ibid. c. 33. Add. Agathias L. IV. Princip. Lucianus Phalaride I. (p. 735. in fin. Edit. Amſtel.) *Ceterarum rerum nulla foret expectanda utilitas, niſi metus malefactoribus eſſet propoſitus, ac certa ſpes conſtituta luendi pro flagitiis ſupplicii.* Quo genere pœnæ aut hoc agitur, ne is ipſe, qui uni nocuit, deinceps aliis quoque noceat; id quod obtinetur, ſi nocens aut occidatur, aut debilitetur aut conſtringatur, ut nocere amplius nequeat, (Guntherus Ligurino L. I. (v. 527. & ſeqq.)

Nec melius ſtultæ furor atque ſuperbia plebis
Puniri poterat, quam tanti ut cauſa tumoris
Eriperentur opes, ut quos opulentia major
Fecerat elatos, in ſe revocaret egeſtas:

Loquitur de Ultrajectinis, quos tumultuantes Fridericus magna pecunia mulctarat,) aut acerbitate pœnæ libidinem peccandi exuat: vel hoc quæritur, ne alii quivis ſcelerum impunitate illecti, aliis quibuſvis ſint moleſti. Id quod ſuppliciis conſpicuis obtinetur, quæ παραδείγματα, ſeu exempla vocari moris eſt, in quæ reliqui inſpicientes pii ſint. Vid. L. 1. C. *ad L. Jul. repetund.* L. 7. C. *ad L. Fabiani de plagiar.* Quintilianus (1) Declam. 274. *Quoties noxios crucifigimus, celeberrimæ eliguntur viæ, ubi plurimi intueri, plurimi commoveri hoc metu poſſint.* Seneca de Ira L. III. c. 19. *Animadverſiones quo notiores ſunt, plus ad exemplum emendationemque proficiunt.* Etſi apud Lacedæmonios in contrarium mos va-

(1) Seneca IV. Controv. 25. *Feriatur in foro, omnes videant.* Mox: *Scelus eſt, in convivio damnari hominem*. Paull. Orosius L. VI. Hiſt. 11. *Multum ad coercendam audaciam valet propoſitum punitionis exemplum, cum ipſa miſeri præſens forma viventis & ad recordationem admonet conſcios, & ad ſciſcitationem cogit ignaros.* Conf. Mariana L. XXII. Hiſtor. Hiſpan. c. 6. ubi notat, *Alphonſum Regem exiſtimationem ſuam conſumſiſſe, in abdito juſtitiam exercendo*. Apud Romanos præterea brevibus verbis cauſa ſive titulus ſupplicii indicari ſolebat, aut præconis voce, aut ſcripto. V. H. Grotius ad Matthæi XXVII. 37. H.

valuerit, ut nempe non interdiu, ſed nocte fontes plecterentur. HERODOTUS Melpomene, (p. 170.) Ed. H. Stephani.) niſi forte & ipſas tenebras ad terrorem aliquid facere crediderunt. Conf. VALER. MAXIMUS L. II. c. 9. §. 3. Sub hocce pœnarum fine etiam comprehendi poteſt illa utilitas, qua per easdem ſarta tecta præſtatur, aut reparatur auctoritas imperii civilis, quæ per malitioſas cumprimis & enormes legum tranſgreſſiones non parum delibatur. Hæc enim ut ſalva perſiſtat, totius civitatis intereſt, eademque illæſa improbitatem hominum quam validiſſime coërcet. Præter hoſce autem fines ut alium quoque cum SELDENO de J. N. & G. L. I. c. 4. ſtatuamus *ſatisfactorium*, *purgatorium ſeu expiatorium*, aut ut deviatio a lege velut exæquetur, & illa inæqualitas actionis velut corrigatur, neceſſarium non videtur. Et ſi quæ ex Sacris literis adducuntur argumenta, ad tribunal divinum, aut peculiarem populi Hebraici ſanctimoniam ſpectant.

§. XIII. CIRCA exceptiones autem, quas GROTIUS dicto loco §. 9. addit iſti dogmati, quod pœnarum ad exemplum facientium exſecutio ſit penes rectores civitatum, id obſervandum: ſi quid perpetratur in illis locis, atque inter illas perſonas, quæ certis judiciis non ſubſunt, puta in piratas; id ad jus belli pertinere (1), quod a poteſtate pœnas exigendi diverſum eſt. In piratas enim ac prædones, cum omnium hoſtes ſint, quilibet quoque homo miles eſt. Etſi non ſpernendum ſit, quod IDEM dicto loco §. 14. monet: conſultius eſſe, navigaturos inſtrui mandatis a publica poteſtate ad perſequendos piratas, ſi quos in mari repererint: ut data occaſione uti poſſint, non quaſi ſuopte auſu, ſed ut publice juſſi. Lex autem Deuteron. XIII. 9. etſi non cuivis privato jus dare videatur ducem ad idololatriam interficiendi, ſed potius ut iſte in jus rapiatur, & cauſa cognita a multitudine lapidibus obruatur: ponamus tamen cuivis privato iſtius criminis manifeſtum interficiendi facultatem datam, ſane ejuſmodi lex antea extans efficiet, ut quod a privato heic ſuſcipitur, velut a miniſtro ſummi imperii, adeoque publica auctoritate ſuſceptum intelligatur. Add. GROTIUS ad dictum locum:

Ne-

(1) Jure enim Pœnæ, tanquam inter pares, id fieri non poſſe, monitum fuit in nota 3. ad §. 4.

Neque id inſuper habendum, factum Phineæ ſingulari Dei adprobatione niti. Nam alias ejuſmodi zelus cuique permiſſus (1), civilem ordinem non mediocriter turbaturus, & impotentibus affectibus prætextum præbiturus fuerit. De judicio zeli addatur SELDENUS L. IV. c. 4. Jus vitæ & necis, quod in quibusdam civitatibus patresfamilias in liberos & ſervos obtinent (2), licet a civitatibus originem non habeat; in his tamen videri poteſt particula quædam imperii publici, quod patribusfamilias in ſuos exercendum velut auctoritate publica indulgetur. Eſſe porro in civitate magiſtratum, qui certis in caſibus ſontes extra ordinem indicta cauſa punire queat, nihil repugnat, modo ne iſte tanto jure abutatur. Sic quando in proſcriptorum capita certum præmium conſtituitur, ubi quis eos interfecerit, publica id auctoritate feciſſe cenſetur. Etſi enim ejuſmodi declaratio non ſemper vim præcepti habeat; ubi tamen ejuſdem intuitu cædes facta ſit, veluti publica auctoritate ſuſcepta defenditur. Add. *L. 1. C. Quando liceat unicuique*. GROTIUS ad Eſther. IX. 10. notat, antiquitus ſententiam illam apud Hebræos obtinuiſſe: *Si quis Iſraëlitam aut bona ejus prodere voluiſſet gentibus, aut ſi quis totam Judæorum univerſitatem magna affeciſſet contumelia, nihil mali facturum Iſraëlitam, ſi ei perniciem procuraret, bonis tamen ejus relictis heredi*. Etſi iſta exſecutio & licentia vindictæ, quam tunc Judæi exercebant, ab indole vitæ civilis non parum abhorrere videatur. Apud ANDOCIDEM Orat. 1. (p. 220. Ed. Wechel.) talis lex extat: *Si quis democratiam Athenis evertat, aut ſi quis, imperio populari ſoluto, magiſtratum aliquem habeat, Athenienſium hoſtis eſto, impuneque interficiatur*. Sequitur iusjurandum, quo populus Athenienſis tributim juraverat, ſe talia patrantem interfecturum. Apud LIVIUM L. III. c. 55. Valerius talem legem ſancit: *Ne quis ullum magiſtratum ſine pro-* vo-

(1) *Non eſt ſingulis concedendum, quod per Magiſtratum publice poſſit fieri, ne occaſio ſit majoris tumultus faciendi*. L. 176. D. de Re J. Conf. BUDDEUS de Jure Zelotarum in gente Hebræa, excuſa Halæ, 1694. & cum additionibus typis repetita, 1699.

(2) Vid. ſupra L. VI. c. 2. §. 11. 12. & c. 3. §. 6. H.

vocatione crearet, qui creaſſet, eum jus faſque eſſet occidi: neve ea cædes capitalis noxæ haberetur. Apud Panchæos *ſacerdotibus conſecratam regionem egredi nefas erat; egreſſos vero quiſquis offendit, occidendi poteſtatem habet*. DIODORUS SICULUS (1) L. I. c. 46. Ubi obſervandum, in his & ſimilibus Legibus generale edictum, accedente facti evidentia, & quæ diſceptationem ancipitem non admittit, vim latæ ſententiæ obtinere, ſic ut ſubſecuta cædes velut decreto magiſtratus facta videatur (2). Quod ſi autem privatus ex impulſu ejuſmodi legis, ubi juſtis ſubnixa ſit rationibus, cædem patrarit, non modo id impune feret in foro civili, ſed & in conſcientia purus erit, ſiquidem non privato odio ductus fuerit, ſed quod civitati ſeſe hoc modo prodeſſe credet: præſertim ſi ideo pœnæ exſecutionem quibuſvis lex indulſerit, aut injunxerit, quod ex illis facinoribus præſentaneum Reipublicæ malum immineat. Secus atque in illis cædibus fit, in quibus lex juſto dolori, & vehementiſſimæ indignationi indulget, ac pœnam duntaxat humanam, non vitium actus tollit. Quo pertinet lex maritis indulgens, uxorem adulteram & mœchum, in ipſo actu deprehenſos, occidere. Nam dolori tantum ex acerbiſſima injuria concepto lex in foro humano ignoſcit; licet alias convenientius foret injuriam eam per magiſtratum puniri, neque ex dilata vindicta periculum civitati immineret. Vid. GRATIANUS (3) *c. Qui-*

(1) In Italia, præſertim Venetiis, moris eſt, præmium ei conſtituere, qui bannitum, ut vocant, vivum ſtiterit magiſtratui, aut eum interfecerit, caputque humeris avulſum in argumentum cædis obtulerit. Vid. Philippus MAUSSACUS in Harpocrationem p. 179. Conf. infra §. 17. in fine. Bannitis olim ſimiles apud Anglos erant Utlagati, ſive extra legis protectionem poſiti, qui ob contumaciam, dum in jus vocarentur, capitaliter convicti, capitis damnabantur. De quibus plura congeſſit Joann. SELDENUS L. II. de Synedr. Hebræor. c. 14. §. 3. De Germaniæ conſuetudine v. LIMNÆUS ad A. B. c. 1. §. 2. Obſerv. 14. H.

(2) Nec eſt quamobrem conceſſiones hujuſmodi rationi adverſari putet ARNISÆUS L. II. de Jurib. majeſt. c. 3. n. 8. & 9. Cujus argumentis reſpondet LOCCENIUS Synopſ. jur. Suetic. Diſſert. 28. quæſt. 15. Sed nec faciendum cum FREHERO L. III. de Infam. c. 22. n. 15. hujuſmodi occiſorem fieri infamem, ſaltem infamia facti ſtatuente. H.

(3) Supra L. II. c. 5. §. 15. & L. VI. c. 1. §. 11. H.

Digitized by Google

Quicunque 33. *cauſ.* 23. *qu.* 8. SENECA Controv. L. I. Controv. 4. L. IV. Controv. 24. XENOPHON de Educ. Cyri. L. III. (pag. 41. Ed. H. Steph.) VALER. MAXIMUS L. VI. c. 1. §. 13. BOECLERUS ad Grot. L. II. c. 1. §. 14. Ant. MATTHÆUS de Crimin. ad *L.* 48. *D. tit.* 5. *c.* 2. GROTIUS in Flor. ſparſ. ad *L.* 22. §. 4. *D. ad L. Jul. de Adult.*

§. XIV. Ex fine autem pœnarum, ut & humanæ naturæ conditione adparet, poſſe dari actus quoſdam in ſe vitioſos, quos tamen in foro humano pœna affici ſuperfluum atque inutile ſit. Quo referri primo ſolent actus mere interni, id eſt, cogitatio (1) de peccato aliquo, cupiditas, deſiderium; etſi poſt caſu quodam, puta per ſubſequentem confeſſionem ad notitiam aliorum perveniant. Add. GROTIUS de Imperio ſumm. Poteſt. circa ſacra. c. 3. n. 1. Nam cum ejuſmodi motu interno nemini noxa inferatur, nullius quoque hominis intereſt, ut ob eundem quiſpiam puniatur. Vid. *L.* 18. *D. de Pœnis*. Illud enim PHILONIS Judæi libro, quod deterius potiori inſidietur, (p. 173. A. Ed. Pariſ.) *dum turpia cogitamus, vel ſola mentis imaginatione, jam rei ſumus cogitationis*; ad forum divinum pertinet (2). Etſi & illa ipſa ex ſola ratione pro veris peccatis habenda, multis ethnicorum ſcriptorum teſtimoniis oſtendit GROTIUS ad Matth. V. 28. Add. BODINUS de Republ. L. IV. c. 7. p. m. 734. Inde exemplum deteſtandæ calumniæ memoratur (3) apud AMMIANUM MARCELLINUM L. XV. c. 2. de Mercurio quodam: *Qui ſi per quietem quiſquam, ubi fuſius natura vagatur, vidiſſe aliquid amico narraſſet, id venenatis artibus coloratum*

(1) *Cogitationis pœnam nemo patitur*, L. 15. D. de Pœnis. De Placitis Juris R. huc pertinentibus conferatur GRAVINA in Orig. Jur. Civ. L. III. p. 419. & ſeqq. & BYNKERSHOEKII Obſervationes Juris Civilis L. III. c. 10.

(2) Vid. Canon. Homicidium 28. Diſt. 1. de Pœnit. can. qui viderit 32. quæſt. 5. H.

(3) Nec melius eſt, quod de Chriſtiano II. Rege Dan. in ejus Vita A. MDXVI. memorat Joan. MEURSIUS. Mori fecit ille Torbernum Oxium, quod confeſſus eſſet, optaſſe aliquando Columbulæ copiam ſibi dari; etſi Senatus pronunciaret: *Noxam id ſibi non videri, neque ullam cogitationi pœnam legibus ſtatutam eſſe*. Vid. ſupra ad L. I. c. 8. §. 3. H.

ratum in pejus, *patulis Imperatoris auribus inſundebat: & ob hoc homo tanquam inexplicabili obnoxius culpæ, gravi mole criminis pulſabatur. Hæc augente vulgatius fama, tantum aberat, ut proderet quiſquam viſa nocturna, ut ægre homines dormiſſe ſeſe præſentibus faterentur externis; mœrebantque docti quidam, quod apud Atlanteos nati non eſſent, ubi memorantur ſomnia non videri.* Aſt aliud eſt, quando actus interni cum externis conjuncti æſtimantur. Nam iſti ad qualitatem, tum etiam ad quantitatem actionum maximum utique momentum afferunt. Sicuti & ſcelera puniuntur, quæ ad aliquem conatum, licet non ultimum finem pervenerunt (1). Vid. GROTIUS in Flor. ſparſ. *ad L. 14. D. ad L. Cornel. de Sicariis* (2). Deinde nimis quam durum foret, pœnis humanis ſubjicere velle minutiſſimos quoque lapſus, quos in iſthac naturæ conditione non datur effugere, quantamcumque attentionem quis adhibere inſtituat. Recte THEMISTIUS Orat. X. cum lapſuum humanorum tres claſſes eſſe dixiſſet, *ἀτύχημα, ἁμάρτημα καὶ ἀδίκημα*, *caſum*, *errorem*, *ac facinus*, ſubjungit, *προσήκει τὸν βασιλέα τὸ μὲν οἰκτείρειν, τὸ δὲ ἐπανορθοῦν, μόνον δὲ τὸ ἔσχατον τιμωρεῖσθαι*. *Oportet principem prioris quidem miſereri, corrigere alterum, poſtremum duntaxat ulciſci*. Conf. Rob. SANDERSON de Juramenti obligat. prælect. 3. §. 18. Quo facit, quod de Alphonſo Congenſi Rege memorat Hier. OSORIUS L. X. *Quinque libros Luſitanarum legum cum diligenter evolueriſ; legum quidem ſapientiam, atque ordinem & diſciplinam Reipublicæ laudavit: ſed rebus etiam minutiſſimis leges certas inventas eſſe, non facile probabat. Itaque hanc legum exactiſſimam diligentiam irridens, de Luſitanis quæſivit: quænam pœna eſſet iis, qui in terra pedem ponerent, ſtatuta?* JULIANUS in Cæſaribus de Probo, (pag. 314. C. Edit. Spanhemii.) *Οὐ γάρ ἐστιν, οὔτε ἵππων, οὔτε βοῶν, ἄρχειν, οὔτε ἡμιόνων, ἥκιστα τῶν ἀνθρώπων μὴ τι καὶ τῶν κεχαρισμένων αὐτοῖς συγχωροῦντα,*

(1) SENECA IV. Epitom. controv. 7. *Scelera quoque, quamvis citra exitum ſubſederunt, puniuntur*: Vid. infra §. 18. & §. 23. H.

(2) *In maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus*. L. 16. D. ad Leg. Cornel. de Sicariis.

Digitized by Google

σα, ὥσπερ ἔσθ' ὅτε τοῖς ἀσθενοῦσιν οἱ ἰατροὶ μικρὰ ἐνδιδόασιν, ἵν' ἐν τοῖς μείζοσιν ἔχωσιν αὐτοὺς πειθομένους. *Non poteſt equis, bobus aut mulis, multo minus hominibus imperari, niſi quis aliquid eorum, quibus delectantur, indulſerit; ſicut aliquando ægrotis medici exigua quædam concedunt, ut in majoribus eos habeant obſequentes.* Add. GROTIUS L. II. c. 30. §. 19. Quanquam illud dicto loco non ſatis accurate dictum ſit, *ipſos lapſus vix proprie peccata dici, cum libertatem, quam in ſpecie habere videntur, in ſua generalitate conſiderati non habeant.* Non enim ſequitur: moraliter impoſſibile eſt, ut hominem non aliqua peccata incurſent; ergo iſta peccata quotidianæ incurſationis, quæ vocant, peccati rationem exuunt. Adjungit IDEM dicto loco §. 20. non eſſe punienda peccata, quæ nec directe, nec indirecte ad ſocietatem humanam, aut alterum hominem ſpectant. Nam nullam eſſe cauſam, quare non talia peccata Deo relinquantur punienda, qui & ad ea noſcenda eſt ſapientiſſimus, & ad expendenda æquiſſimus, & ad vindicanda potentiſſimus. Quare ab hominibus punitio talis inſtitueretur plane ſine utilitate, & proinde mendoſe. Etſi an talia peccata dentur, ſi cogitationes in actum non prodeuntes excipias, merito dubites. Præterea multis actibus leges civiles vim producendæ actionis denegant, aut pœna humana eoſdem eximunt, ob tranquillitatem civitatis, aliaſve rationes, puta, ſi ſplendidior futurus ſit actus, ubi ex intuitu pœnæ humanæ non videatur ſuſceptus, aut ſi non videatur tanti momenti, ut judices ideo ſint inquietandi, aut ſi obſcuriſſimæ ſit res diſceptationis, aut ſi inolitum plane malum citra convulſionem civitatis tolli nequeat, (quo ſpectat epiſtola Tiberii ſuper luxu apud TACITUM A. III. (c. 53.)) aut ut nimia litium multitudo amputetur. Add. SENECA de Clementia L. I. c. 22. Denique & a pœna humana eximi, neceſſe eſt illa vitia animi, ex corruptione mortalium communi reſultantia, quæ ita frequentia reperiuntur, ut non poſſent non deſtrui civitates, ſi pœnis humanis in iſta animadverteretur: quouſque in enormes actus non eruperint, uti eſt avaritia, ambitio, inhumanitas, ingratus animus, hypocriſis, invidia, ſtudium aliis detrahendi, ſuperbia, iracundia.

dia, diſcordia, & ſimilia. Quæ Salvator noſter ſanctimonia ſuorum præceptorum potiſſimum eradicare inſtituit. Et hactenus quoque valet illud SENECÆ de Ira L.II. c.31. *Si puniendus eſt, cuicunque pravum maleficumque ingenium eſt, pœna neminem excipiet.*

§. XV. NEQUE tamen, ſi qua delicta ſunt idonea, ut in foro humano puniantur, pœna neceſſario ſemper eſt exigenda, quin quandoque veniæ locus eſſe poſſit (1). Quicquid quondam Stoici in contrarium tenderent, quorum ſententia exprimitur apud STOBÆUM Serm. XLIV. *φασὶ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ τὸν νοῦν ἔχοντα*, *dicunt virum prudentem nemini veniam dare.* Ratio eſt, quia *ejuſdem hominis ſit veniam dare, & putare eum, qui peccavit, non ſua culpa peccaſſe, cum tamen omnes ex propria malitia peccent: propterea recte dici, veniam non eſſe dandam peccantibus.* Videntur ita velle argumentari: aut ſua culpa quis peccavit, aut non ſua culpa. Si non ſua culpa, non eſt peccatum, cum omne peccatum patretur παρὰ τὴν ἰδίαν κακίαν, ex propria malitia; adeoque heic venia opus non eſſe. Sin per ſuam culpam, jam ideo veniam adhiberi non poſſe, quod illa utique conveniat delictis (non (2)) ſpontaneis. Quæ ratio manifeſte petit id, quod eſt in principio. Addebant, οὐκ ἐπιεικῆ εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα. Τὸν γὰρ ἐπιεικῆ παραιτητικὸν εἶναι τῆς κατ' ἀξίαν κολάσεως. *Virum bonum non eſſe æquum & mitem; mitem enim deprecari & mitigare quam quis meritus eſt pœnam. Atqui quibus quis ſit dignus, ea omnino eſſe tribuenda.* Verum alia eſt ratio ἀξίας, *dignitatis* ſive *meriti* ad bonum, & ad malum. Bonum quod alicui debetur, id ipſi recte ſubtrahi nequit. Sed mali eſt natura, (quod ſcilicet non tendit ad utilitatem ejus, cui infertur,) ut citra injuriam negari queat. Denique tradunt: *Nihil differre, aliquem eſſe mitem, aut putare lege conſtitutas delinquentibus pœnas nimium duras eſſe; aut exiſtimare legiſlatorem indignas pœnas præſcribere.* Sed & hæc ratio nihili eſt. Nam non repugnat, pœnas lege

(1) Hinc jus ignoſcentiæ, ſi licet voce GELLII uti, VII. N. A. 3. H.

(2) Adjecimus, hanc negativam, poſcente ſenſu Præivit Cl. BARBEYRACUS.

ge definitas eſſe juſtas, & tamen eaſdem quandoque recte remitti. Nam leges in genere definiunt, quæ pœnæ cuique delicto debeantur, non conſideratis peculiaribus circumſtantiis, quæ in certa perſona, aut certa Reipublicæ conditione quandoque occurrunt. Aſt venia ſingulis indulgetur ob certas rationes, quæ haudquidquam in omnibus peccantibus, aut ſemper deprehenduntur. Videatur quoque CICERO pro Muræna, (c. 29.) & SENECA de Clementia in fine, ubi ait: *Venia eſt remiſſio pœnæ debitæ: ſapiens autem quod facere debet, facit* (1). Sed deceptio latet in vocabulo *debitæ*. Si enim intelligas, ei qui peccavit, pœnam deberi, id eſt, eum ſine injuria, aut citra juſtam querelarum cauſam puniri poſſe, jam non ſequetur: ſi quis non puniat, facere, quod facere non debet. Multa enim recte & licite poſſum facere, quæ tamen non ſemper factu mihi ſunt neceſſaria. Deinde uti illud recte non dicitur, delinquenti pœnam deberi, quaſi in delinquente hæreat aliquod jus, quod per pœnam ſit explendum, (nemo enim queritur, pœnam ſibi condonatam, niſi forte omiſſis caſtigationibus ad ſolam emendationem ſpectantibus, vel poſt diſſimulata vitia puerilia ſæpe in virilia ſcelera prorumpitur;) ita & hoc improprium eſt, delinquentem pœnam debere, ſeu ad pœnam ſuſtinendam aliqua obligatione teneri; cujus ratio ſupra eſt expoſita. Quod ſi autem vocabulum *debitæ* ita capiamus, quaſi ſapiens ex obligatione aliqua debuerit pœnam exigere, dicendum primo: neminem heic poſſe obligari, niſi cui cuſtodia legum publice vel privatim ſit commiſſa. Deinde obligatio quæ in imperantibus eſt, non ſpectat ipſos delinquentes, ſed totam civitatem aut ſocietatem, cujus ſalutem iſthoc quoque modo, pœnis improbos coërcendo, promovere debent. Id ubi facere negligunt rectores civitatum, nocentibus non inferunt injuriam, ſed illam obligationem, qua civitati tenentur, unique violant. Aſt vero ſalutem civitatis non ſubverti, ſed quandoque ſtabiliri, venia in loco & tempore ad-

(1) Venia eſt pœnæ meritæ, (aut ut inferius AUCTOR loquitur debitæ) remiſſio. Sapiens ſecundum Stoicos, nemini ignoſcebat. *Parcit enim Sapiens, conſulit & corrigit. Idem facit, quod ſi ignoſceret, nec ignoſcit.* SENECA c. I. Add. BUDDEUS in Juriſpr. Hiſt. Spec. §. 60. & ſeqq.

adhibita (1), manifeſtum eſt (2).

§. XVI. Quod autem GROTIUS dicto loco §. 22. tradit, veniæ locum eſſe etiam *ante legem pœnalem*, id dextre eſt explicandum. Alias enim tralatitium eſt, ubi non ſit lex, ibi nec pœnam, nec delictum, nec delicti veniam inveniri. Et lex pœnalis eſt, non ſolum ubi certum genus pœnæ expreſſe definitum eſt, ſed & ubi pœnæ qualitatem ac quantitatem definire in arbitrio judicis relinquitur (3). Heic igitur ſciendum, ſi qua civitas jure ſcripto non utitur, loco legum civilium eſſe leges naturales, juxta quas jus ibi dicitur, & qui eas transgreſſus fuerit, pœna arbitraria a judice coërcetur. Sed & ubi leges civiles ſunt conſcriptæ, cum tamen omnes modi, quibus humana ſe malitia exſerit, diſerte vix poſſint exprimi, ubique legum civilium defectum lex & ratio naturalis ſupplere intelligitur: & qua ſanctio pœnalis expreſſa deficit, in arbitrio judicis eſt pœnas definire. LYCURGUS contra Leocratem, (p. 108. Ed. Wechel.) *Prætermitti ſuper ejuſmodi criminibus pœnam contigit non per ſocordiam eorum, qui tum ſanxerleges, ſed quod prioribus temporibus nihil ejuſmodi acciderit*. Hoc modo intelligitur, qua ratione pœna ante legem pœnalem locum habeat. Et ex hiſce etiam explicandum eſt illud CICERONIS in Verrem L. I. (c. 42.) *In nulla lege tempus præteritum reprehenditur, niſi ejus rei, quæ ſua ſponte ſcelerata ac nefaria eſt, ut, etiam ſi lex non eſſet, magnopere evitanda fuerit*. Quanquam autem in ejuſmodi civitatibus rectores earundem utique facultatem habeant malos pœnis mulctandi: non tamen ideo omnes & ſinguli delinquentes ſunt puniendi. Sed hoc dependet ex connexione finium, ob quos pœna eſt inſtituta, cum ipſa pœna. Quare ſi certo in caſu fines illi morali æſtimatione non ſint neceſſarii, puta, ſi non videatur conſultum certum aliquod delictum divul-

(1) Quo pertinet Jus Aſyli, de quo evolui poſſunt BUDDEUS in Spec. Juriſp. Hiſt. §. 15. & ſeqq. & THOMASIUS de Jure Aſyli, legatorum ædibus competente, quæ numero XVI. eſt, inter Lipſienſes.

(2) Adde Stoicos etiam clementiæ locum facere. Hinc SENECA ipſe II, de Clement. 7. *De verbo [ut mea fert opinio] controverſia eſt, de re quidem convenit*. Conf. §. ſequ. in fine. H.

(3) Supra L. I. c. 6. §. 14. H.

Digitized by Google

divulgare ; aut ſi fines alii ex oppoſito occurrant non minus utiles & neceſſarii, puta, ſi ex omiſſione pœnæ eadem aut major utilitas poſſit obtineri ; aut denique ſi fines pœnis propoſiti alia ratione commodius obtineri poſſint : jam ſane adparet nihil eſſe, quod ad pœnam in foro humano præciſe obliget. Vid. GRATIANUS cauſ. 23. quæſt. 3. c. 18. 24. Primi caſus exemplum ſit in peccato pauciſſimis cognito, cujus proinde publica traductio non ſit neceſſaria, aut etiam damnoſa. Nam multi a peccato ſeſe abſtinent magis ex ignorantia vitiorum, quam amore virtutis (1), qui ejuſmodi delicti antea incogniti pœna non tam deterrentur, quam per petulantem curioſitatem ad idem patrandum incitantur, ac in vetitum tendunt. Quo ſpectat ratio Solonis, quare legem de parricidio non tulerit, ne non tam prohibere, quam admonere videretur (2). APULEJUS Metamorph. L. X. (p. 319. Ed. in uſ. Delph.) *Quod nemo novit, pene non fit*. Add. SENECA de Clementia L. I: c. 23. BUSBEQUIUS Ep. 3. *Turcæ in occulta flagitia non valde inquirunt, ne locum aperiant calumniæ, manifeſta & comperta graviter puniunt*. Quod non multum abit a conſilio, quod Auguſto circa exactionem pœnarum dat Mæcenas (3) apud DIONEM CASSIUM L. LII. Se-

(1) Quod JUSTINUS Scythis tribuit, quos Græcis opponit, in verbis ſupra jam adductis L. II. c. 3. §. 7. nota 5.

(2) *Is, quum interrogaretur, cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum, qui parentem necaſſet, reſpondit, ſe id neminem facturum putaſſe. Sapienter feciſſe dicitur, cum de eo nihil ſanxerit, quod antea commiſſum non erat, ne non tam prohibere, quam admonere videretur*. CICERO Orat. pro Sexto Roſc. Amerino c. 25. Ἐρωτηθεὶς διὰ τί κατὰ πατροκτόνου νόμον οὐκ ἔθηκε, διὰ τὸ ἀπελπίσαι. DIOG. LAERTIUS L. I. §. 59. Ed. Amſt. *Præterea videbis, ea ſæpe committi, quæ ſæpe vindicantur --- Summi - - - prudentia altiſſimi viri, & rerum naturæ peritiſſimi maluerunt, velut incredibile ſcelus, & ultra audaciam poſitum præterire, quam, dum vindicant, oſtendere, poſſe fieri. Itaque parricidæ cum Lege cœperunt, & illis facinus pœna monſtravit - - - - Periculoſum eſt, mihi crede, oſtendere Civitati, quanto plures mali ſint. Pater tuus plures intra quinquennium culleo inſuit, quam omnibus ſecutis inſutos accepimus*. SENECA de Clement. L. I. c. 23.

(3) Eodem pertinet, quod præſtet aliquando videri potius inve-

Secundi caſus exemplum poteſt eſſe in eo , qui bene merita ſua aut parentum majorumve penſari digna præſenti culpæ opponit . Nam quandoque æque aut magis Reipublicæ proficuum eſſe poteſt , certi egregium facinus præmio affici , quam malefactum puniri . Ac non ſuperveniens (1) modo , ſed & antegreſſum (2) beneficium injuriam adparere non patitur . PROCOPIUS Hiſt. Vandal. L. II. (c. 16.) *Quod perperam actum eſt , id nullo tempore infectum fiat : ſed compenſatum factis eorundem hominum melioribus per honeſtum ſilentium ad oblivionem deducitur*. Tertii caſus exemplum ſit in eo , qui verbis emendatus eſt (3), aut læſo verbis ſatisfecit, cavitque , ut ad hos fines pœna amplius opus non ſit ; nec delictum exemplo ſit noxium . SENECA de Ira , L. I. c. 16. *Sapiens dimittit ſæpe eum , cujus peccatum deprehendit , ſi pœnitenti a facti ſpem bonam pollicetur ; ſi intelligit non ex alto venire nequitiam , ſed ſummo , quod*

F 2 *ajunt,*

veniſſe bonos , quam feciſſe : quia fides habita ipſam obligat fidem , & grave eſt conſcientias hominum irritare , qui ſi latere ſe putent , non raro mutantur in melius : ſin deprehenſos ſe ſentiant , malum malo pellere , & infamiam alterius exitio mutare conabuntur . Hoc autem in dubiis Reipublicæ temporibus maxime locum habet , *ne animi ſublata ſpe veniæ contumacia accendantur , aut ſparſa per multos formidine reviviſcant incompoſiti turbines* , ut AMMIANUS MARCELLINUS loquitur . Vid. Crateri ſermo ad Alexandrum apud CURTIUM L. VI. c. 8. PICCARTUS V. Obſ. Polit. 5. FORSTNERUS ad XIV. Ann. 23. Adde de virulentis ſermonibus *Elem. pr. civil. part. 2. ſect.* 25. §. 17. H.

(1) Verbis SENECÆ de Benef. L. VI. c. 6. in f. AUCTOR utitur, prouti referuntur a GROTIO L. II. c. 20. §. 22. n. 1. Longe tamen alio ſenſu ipſe loquitur SENECA : *Quomodo* , inquiens , *ſi quis ſcriptis noſtris alios ſuperne imprimat verſus , priores litteras non tollit , ſed abſcondit : ſic beneficium ſuperveniens injuria adparere non patitur* . Vid. nota Cl. BARBEYRACI ad dictum locum Grotii .

(2) Vid. locus CICERONIS , qui laudabitur ad §. ſequentem nota 8.

(3) *Quiſquis vacuus ira , meritam cuique pœnam injungit . Dimittit ſæpe eum , cujus peccatum deprehendit ; ſi pœnitentia facti ſpem bonam pollicetur ; ſi intelligit , non ex alto venire nequitiam , ſed ſummo , quod ajunt , animo inhærere . Dabit impunitatem , nec accipientibus nocituram , nec dantibus* . SENECA de Ira L. I. c. 16. p. 20. Ed. Gron.

ajunt, animo inhærere. Dabit impunitatem, nec accipientibus nocituram, nec dantibus (1). Ex quibus & hoc obiter adparet, quatenus per tranſactiones cum accuſatore aut læſo crimen extinguatur (2). Nempe regulariter quod accuſatoris aut læſi privatim intereſt, iſti remittere poſſunt; quo ipſo tamen non præjudicatur ei, quod Reipublicæ intereſt (3). Adeoque ſecundum finem pœnarum pacta privatorum tollere poſſunt, non ita tertium. TACITUS A. III. *Sane lentus in ſuo dolore eſſet; Reipublicæ injurias ne condonaret*. Quo etiam referre poſſis delicta, quæ vocantur juventutis, quibus æqui viri facile veniam indulgent, ubi poſt deſpumatum ætatis fervorem ad frugem reditur. JUVENALIS Sat. 8. (v. 166.) *Quædam cum prima reſecantur crimina barba* (4). Add. ARISTOTELES Rhetor. L. II. c. 3. ſub init. Huc ſpectat quoque illud ARRIANI de Exped. Alex. L. VII. *Qui injuriam accepit, non ita graviter læſum ſe judicat, ſi is qui læſit, perperam ſeſe feciſſe fateatur: & bona alicui ſpes ſit, ſe non amplius injuria affectum iri, ſi is, qui affecit, pœnitentiam facti ſui præ ſe ferat*. Et talibus in caſibus in veniam magis, quam pœnam propendere pars clementiæ habetur. Nam quia pœna omnis, præſertim gravior, habet aliquid, quod in ſe ſpectatum non quidem juſtitiæ, ſed charitati ex communi cognatione reſultanti repugnare videtur; inde facile patitur ratio, ut pœna ſuperſedeatur. PLUTARCHUS Quæſtion. Roman. 82. (p. 283.) *Cur magiſtratuum virgæ feruntur colligatæ, appendentibus & ſecuribus?*

(1) Demipho apud TERENTIUM Phormione:
Quando jam accuſando fieri infectum non poteſt,
Ignoſce: Orat, confitetur, purgat, quid vis amplius? H.

(2) Conf. t. t. Pand. de Tranſactionibus, & NOODTII Diocletianus & Maximianus una cum loco TACITI jam adducto L. IV. c. 2. §. 9. nota 4. Generalis ceterum eſt regula, qua *privatorum conventio non derogat juri publico*. L. 45. §. 1. D. de R. I. j. l. 27. D. ead.

(3) V. ſupra L. I. c. 9. §. 3. & ibi dicta. H.

(4) *Defenſor culpæ dicet mihi: fecimus & nos*
Hæc juvenes; Eſto: deſiſti nempe nec ultra
Foviſti errorem. Breve ſit, quod turpiter audes,
Quædam quum prima reſecentur crimina barba
Indulge veniam pueris.
JUVENALIS Sat. VIII. v. 163. & ſeqq.

bus? An ſignum hoc eſt, non debere promtam ſolutamque iram eſſe magiſtratus? An vero quia cunctationem quandam, & moram iræ adferunt lente evolutæ faſcibus virgæ, idque ſæpe nonnullos ad decretæ pœnæ pœnitentiam duxit? JUVENALIS Sat. 6. (v. 220.) *Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa eſt.*) *Quandoquidem vero vitia alia ſunt ſanabilia, alia inſanabilia; virgæ eos corrigunt, qui in melius mutari poſſunt, ſecures præcidunt id, quod corrigi non poteſt.* Aliquando enim major ac juſtior charitas quaſi irrefragabiliter pœnam poſtulat, ne ex unius venia multi alii malis onerentur. Nam uni noxio parcere, ut multis innoxiis inde male ſit, crudelis eſt miſericordia. JULIANUS Miſopogone, (p. 371. Ed. Spanhem.) Ἡ πρὸς τοὺς πανούργους καὶ κλέπτας πρᾳότης αὔξει, καὶ τρέφει τὴν ἐν ἀνθρώποις κακίαν. *Lenitas erga nebulones & fures auget & alit inter homines malitiam.* APPIANUS Alexandr. Mithridatico, (p. 250. A. Ed. H. Stephani) Ἀχάριστον ἡ πονηρία συγγνώμης τυγχάνουσα. *Ingrata res eſt malitia, nacta veniam.* Eoque venia non danda, niſi quos malitiæ ſuæ pœnitet. GUNTHERUS Ligurino L. I. (v. 478. & ſeqq.) *Plus ſæpe nocet patientia regis quam rigor: ille nocet paucis, hæc incitat omnes, Dum ſe ferre ſuos ſperant impune reatus.* SADUS Roſar. c. 8. *Ignoſcere laudatum atque virtus eſt; Verum vulneri illius, qui mortales vexat, non inungendum eſt balſamum. An neſcit ille, qui ſerpenti facit miſericordiam, ſe mortalibus injuriam facere?* JACOBUS Rex Dono regio L. II. pro criminibus, quibus nullo modo ignoſci debeat, habet hæc: *Magiam, latrocinium, inceſtum, ſodomiam, veneficium, falſationem monetæ, oppreſſionem ſeu vim publicam* (1). Huc pertinet etiam ſententia Lepi-

 di

(1) Et maxime delicta adverſus Reipublicæ ſtatum. Quanquam & in his ſummus imperans ad ſe ipſum, & ad illum qui puniendus eſt, reſpicere, nec minus rationem temporis aliarumque circumſtantiarum habere debet. Vid. SENECA I. de Clement. 9. ubi elegans conſultatio de Cinna, qui conjuraverat. BACO de Verulamio Hiſtor. Henrici VII. FORSTNERUS ad XII. Ann. TACITUS 19. & ad XIV. Ann. 50. Leviores injurias, etiam ſibi illatas, ſummus imperans ſine noxa condonare poteſt. Vid. L. *unic.* C. *Si quis Imperat. maledic.* Cujus ſententiam ſæpe in ore habuiſſe & laudaſſe Eliſabetham Angl. Reginam, teſtis eſt CAMDENUS. H.

di (4) apud TACITUM A. III. qui ideo cum ſtolido Poëta mitius agendum cenſet, quod *neque ſervatus in periculum Reipublicæ*, *neque interfectus in exemplum* ſit iturus. Hiſce caſibus Stoici dicebant, ſapientem *parcere*, non *ignoſcere*. Quaſi vero nobis non liceat cum vulgo ignoſcere vocare, quod illis parcere dicitur. Aut quaſi non ſapiente ſit indignum, ſuper vocabulis ambitioſe diſceptare, ubi de re convenimus.

§. XVII. ENIMVERO poſt expreſſam legem pœnalem major videtur difficultas, ut delinquens pœna ſolvatur; ſeu facilius venia locum habet, ubi pœna eſt arbitraria, quam ubi illa expreſſe legibus eſt definita. Idque non tam eorum ob cauſam, quod par ſit, ut legislator ſuis ſe legibus conformem gerat; quam quia auctoritas legum vileſcit, ſi citra graviſſimam cauſam earundem exſecutio omittitur. Et quia ad peccandum ultro invitare videtur magiſtratus, qui æqualem aut majorem cauſam præbeat veniam ſperandi, quam pœnam metuendi. ARNOBIUS L. VII. (p. 216. Ed. Lugd. Bat. B.) *Creſcit multitudo peccantium, cum redimendi peccati ſpes datur: & facile itur ad culpas, ubi eſt venalis ignoſcentium gratia.* Igitur etſi quarumvis legum humanarum vis a voluntate humana pendeat non in origine tantum, ſed & in duratione, non tamen illæ tolli aut mutari debent, niſi gravi urgente cauſa; alioquin in regulas prudentiæ rectricis impingitur. Imo gravius videtur citra probabilem cauſam legem manentem certis in perſonis non exſequi, quam eandem penitus tollere: cum illic acerbiſſimis querelis occaſio præbeatur, quod æqualia meriti æqualiter non habeantur. Neque minus tamen, ubi juſta adfuerit cauſa, ſicuti totam legem poſitivam tollere poteſt ſummus imperans; ita & effectum ejus circa certam perſonam, certumve factum tollere, manente de cetero lege. *Summus imperans*, *dico*. Nam judicibus pedaneis occini poteſt illud LYSIÆ (2) Orat. 2. in Alcibiadem. *Si cui mulcta videtur gravis*, *aut lex ſeverior: cogitandum erit*, *vos non ut legem feratis*, *ſed ut ſecundum leges latas judicetis*, *huc veniſſe*. THEMISTIUS Orat.

(1) Et Liviæ de Cinna apud SENECAM d. l. *Deprehenſus eſt. Jam nocere tibi non poteſt; prodeſſe famæ tuæ poteſt.* H.

(2) Conf. ſupra not. ad L. V. c. 12. §. 21. H.

Orat. V. *Alia regis, alia judicis laus ac virtus eſt; huic ſequendæ leges, illi interdum etiam corrigendæ, earumque ſeveritas ac duritia declaranda; utpote qui viva ſpiranſque lex ſit* (1). L. 12. §. 1. *Qui & a quibus manumiſſi*. L. 1. §. 2. *D. Quæ ſentent. ſine appellat. reſcind.* Cauſas porro liberandi aliquem a pœna poſt legem pœnalem GROTIUS dicto loco §. 24. facit intrinſecas vel extrinſecas. Intrinſeca cauſa ipſi eſt, quando pœna non quidem eſt futura injuſta, quippe antea rite ſancita & denunciata; ſed tamen dura eſt ad factum comparata. Quamquam ego judicaverim, ſi pœna legibus præſcripta in univerſum ſit nimis dura, totam potius legem eſſe corrigendam, quam ut uni paucisque venia indulgeatur, reliquis iniquæ pœnæ obnoxiis. Quodſi autem in hujus vel illius facto peculiares circumſtantiæ occurrant, quæ ipſius atrocitatem, qualem & quantam lex præſupponit, minuunt, ex ipſa æquitate judices pœnam non quidem penitus tollere, ſed tamen mitigare tenentur. Quo caſu in ipſo facto velut intrinſece hæret cauſa non quidem veniæ, ſed pœnæ temperandæ. Igitur potius eſt, ut dicamus, proprie loquendo extrinſecas duntaxat cauſas dari pœnam relaxandi; puta meritum aliquod antegreſſum ipſius delinquentis. (Vid. DIODORUS L. XV. c. 11.) aut ipſius majorum vel propinquorum; vel alia res commendans, vel denique ſpes magna fore, ut peccatum illud inſignibus factis eluatur. SICULUS de Invent. L. II. (c. 35.) *Oportet eum, qui ſibi ut ignoſcatur poſtulat, commemorare, ſi qua ſua poterit beneficia; & oſtendere ea majora eſſe, quam hæc quæ deliquerit, ut plus ab eo boni, quam mali profectum eſſe videatur. Deinde majorum ſuorum beneficia, ſi qua extabunt, proferre. Deinde oſtendere, non odio neque crudelitate feciſſe, quod fecerit, ſed aut ſtultitia, aut impulſu alicujus, aut aliqua honeſta aut probabili cauſa.*

 Po-

(1) Γινώσκων (ὁ τοῦ νόμου κύριος) ὅτι ἄλλη μὲν δικαστοῦ, ἄλλη δὲ βασιλέως ἀρετή· καὶ τῷ μὲν προσήκει ἕπεσθαι τοῖς νόμοις, τῷ δὲ ἐπανορθοῦν καὶ τοὺς νόμους, καὶ τὸ ἀπηνὲς αὐτῶν καὶ ἀμείλικτον παραδεικνύναι, ἅτε νόμῳ ἐμψύχῳ ὄντι, καὶ οὐκ ἐν γράμμασιν ἀμεταθέτοις καὶ ἀσαλεύτοις.

Poſtea polliceri & confirmare, ſe & hoc peccato doctum, & beneficio eorum, qui ſibi ignoverint, confirmatum omni tempore a tali ratione abſuturum. Sic multi majorum ſuorum famæ (1) meritiſque (2), aut gratioſorum interceſſionibus fuere condonati. Hadrianus in reis pœnam pro numero liberorum minuiſſe ſcribitur, apud XIPHILINUM Epit. Dionis. Vid. LIVIUS L. VIII. c. 35. Sic aliqui abſoluti, quod ultimi ex illuſtri ſtirpe forent. Sic Phryne meretrix cum capitis cauſam Athenis diceret, a Lyſia (3) oratore hoc modo fuit liberata, dum veſtem ſuperiorem ipſi detrahit, ut nudum pectus a judicibus poſſet conſpici. Sic M. Antonius liberavit M. Aquilinum, manifeſtum criminis repetundarum: dum cauſa prope perorata, eum in conſpectu omnium conſtituit, tunicamque ejus a pectore abſcidit, ut cicatrices populus Romanus judiceſque adſpicerent, adverſo corpore exceptas. CICERO in Verrem L. V. (c. 1.) Sic POLYDORUS VERGIL. Hiſt. Anglic. L. XXVI. tradit, quondam in Anglia ob quodcunque præter majeſtatis crimen non morte, ſed carcere duntaxat perpetuo punitos, *qui legere ſciverint*. Eoque magis hæ cauſæ ſufficient, ſi in facto, de quo anquiritur, ratio legis ſaltem particulariter ceſſet. Eſt quippe ratio, quare lex ſit obſervanda, univerſalis quidem, auctoritas & voluntas legislatoris ſummo imperio præditi, quæ etiam, ubi nulla alia ratio adparet, ſufficere debet; ſed particularis ratio eſt inſigne aliquod commodum in Rempublicam redundans, aut damnum, quod obſervata lege declinatur, verbi gratia, ponamus exſiſtere alicubi leges ſumtuarias. Harum ratio generalis eſt voluntas legislatoris; particularis autem, ne inutilibus, & immodicis ſumtibus patrimonia privatorum exhauriantur. Heic etſi ad ſuſtinendam legis auctoritatem ſufficiat ratio legis univerſa-

lis

(1) Vide quæ de Manlio dicuntur a BUDDEO in Specim. Juriſpr. Hiſtor. § 51. & ſeqq. E quibus adparet, QUINTILIANUM Declam. 310. in fine nimis generaliter dixiſſe, *Qualecunque crimen donari meritis, donari virtuti poteſt*.

(2) *Ad beſtias damnatos, favore populi Præſes dimittere non debet: ſed ſi ejus roboris vel artificii ſint, ut digne Populo Romano exhiberi poſſint. Principem conſulere debet.*

(3) Imo potius ab Oratore Hyperide.

lis (1) : ceſſatio tamen rationis particularis efficiet , ut facilius , & minori cum damno auctoritatis legum pœna remitti queat ; ſi nempe tranſgreſſori tantæ ſint opes, ut iſtis ſumtibus non fatiſcant. Apud rigidos tamen dominos haudquidquam tutum eſt legem aut mandatum negligere ideo tantum , quod particularis ipſius ratio ceſſet. Sicuti apud HERODOTUM Thalia (p. 112. Ed. H. Stephani) gaudebat quidem Cambyſes ſervato Crœſo; ſed qui eum interficere mandato regis neglexerant , capite pœnas dabant (2). Multum quoque ad veniam impetrandam facit , ſi delictum per ignorantiam ſit commiſſum, non quidem omni culpa carentem, ſed per negligentiam obortam ; aut ſi intervenerit imbecillitas animi , non ſine difficultate ſuperabilis. Ad priorem claſſem referri poteſt factum Charondæ , qui per imprudentiam gladio accinctus in concionem contra legem abs ſeſe latam acceſſerat . Qui ſane ut gladio incumberet , opus non habebat. Vid. DIODORUS SICULUS L. XII. c. 19. Simile quid IDEM L. XIII. c. 33. refert de Diocle Syracuſano, qui inter leges ſuas & hoc tulit : *Ut , ſi quis cum armis in forum prodiret , capite plecteretur ; nec ullam imprudentiæ aut circumſtantiæ veniam conceſſit*. Is cum nunciata hoſtium in agrum irruptione , gladio accinctus in forum egrederetur , ac interim tumultu in forum excitato, eodem cum gladio properaret, a privato monitus ſeipſum transfixit . Etſi miſerationem ipſe conſumſerit , quod in ſua lege imprudentiam ſimileſque circumſtantias non exemerit . Atque iſthæc nequidquam convelluntur per ea , quæ Anton. MATTHÆUS de Criminibus ad L. XLVIII. tit. 19. c. 5. prolixe diſputat. Denique & hoc addendum , uti alias menſuram pœnæ in foro humano utilitas civitatis metitur ; ita & eadem ſæpe veniam indulgeri jubet delinquentibus ob multitudinem. Etſi enim alias a delicto non excuſat paria peccantes allegaſſe (3). Vid. ISOCRATES laudat Buſiridis (p.397.)

(1) Vid. ſupra d. c. 12. §. 10. infra h. l. c. 6. §. 11. H.

(2) Vide quæ diximus ad L. V. c. 4. §. 5.

(3) Quæ ſit auctoritas ejus , qui ſe alterius facto , non ſuo defendat ? CICERO Orat. in Vatin. c. 6. pag. 243. Ed. Grævii. Ad quem locum conferendi etiam Auctores , quos adducit Abrahamus.

(p. 397.) circa finem (1) : eſt tamen prudentum rectorum providere, ne quæ ſervandæ ſocietati humanæ inventa eſt juſtitia, ad civitatem evertendam valeat. LUCANUS L. II. (v. 141. & ſeqq. 198. & ſeqq.) *Dumque nimis jam putrida membra recidit, Exceſſit medicina modum, nimiumque ſecuta eſt, Qua morbi duxere manus: perire nocentes, Sed cum jam ſoli poſſent ſupereſſe nocentes.* IBID. *Tot ſimul infeſto juvenes occumbere leto, Sæpe fames pelagique furor, ſubitæque ruinæ, Aut cœli terræque lues, aut bellica clades, Nunquam pœna fuit.* CLAUDIANUS de Bello Getico: (v. 120. & ſeqq.) *Cautius ingentes, & proxima cordi Ulcera Pæonia tractat ſolertia curæ, Parcendoque ſecat: ferro ne longius acto Irrevocandus eat ſectis vitalibus error.* SENECA de Ira, L. II. c. 10. *Neceſſaria venia eſt, ubi totus deſeruit exercitus.* Inde laudem meretur Princeps, qui *Multa metu pœnæ, pœna qui pauca coërcet.* OVIDIUS de Ponto L. I. Ep. (2. v. 127. 128.) Sicut & ſæpe neceſſitas ſubigit prædurus leges moderari, aut plane ut obſoleſcant pati. Apud TACITUM A. III. (c. 25. 28.) refertur *de moderanda Papia Poppæa*, ideo quod *multitudo periclitantium gliſceret, cum omnis domus delatorum interpretationibus ſubverteretur.* Et quia *altius penetrabant, urbemque & Italiam, & quod uſquam civium, corripuerant, multorumque exciſi ſtatus; & terror omnibus intentabatur.* Notatu quoque digna Tiberii epiſtola apud EUNDEM A. L. III. (cap. 54.) ubi conſultius judicat, *omittere potius prævalida & adulta vitia, quam hoc aſſequi, ut palam fieret, quibus flagitiis impares eſſemus.* Cum ſatius ſit iisdem *intra animum me-*

(1) Ἐι γὰρ τῶν μὲν ἀδικημάτων ὀυ ῥάδιον εὑρεῖν, ὁ μήπω τυγχάνει γεγενημένον. τοὺς δ' ἐφ' ἑκάστοις αὐτῶν ἁλισκομένους μηδὲν ἡγόιμεθα, δεινὸν ποιεῖν, ὅτ' ἂν ἕτεροι ταὐτὰ φαίνονται διαπεπραγμένοι. πῶς ὀυκ ἂν καὶ τὰς ἀπολογίας ἅπασι ῥᾳδίας ποιήσαιμεν καὶ τοῖς βουλομένοις εἶναι πονηροῖς πολλὴν ἐξουσίαν κατασκευάσαιμεν. „ Prouti difficile eſt, invenire crimen quod nunquam commiſſum fuerit; ſi eos, qui cujusvis convicti fuerint, nihil grave admiſiſſe putaremus, quamprimum alii exemplum eorum ſequerentur, nemini ſane paratiſſima deeſſet excuſatio: id quod malis peccandi præberet licentiam. „

mederi, & expectare, donec principes *pudor; pauperes neceſſitas; divites ſatietas in melius mutet*. Scilicet non eſt homo propter pœnam, ſed pœna propter hominem. Inde ſi pœnam ſecutura foret pernicies eorum, quibus exigendi pœnas jus eſt, non magis ad eas ſumendas eſt obligatio, quam ad propriam vitam deſtruendam. Sic ſi gubernator in navi facinus admiſiſſet, nec alterius foret cum copia, omnium vectorem ſalutem deſtrueret, qui pœnas ab ipſo exigeret. Sic & multa peccata magiſtratui diſſimulanda ſunt, ex quorum vindicatione ruina Reipublicæ procurari poſſet, & quibus maculati homines ad conſervationem ſtatus noſtri ſunt neceſſarii. Etſi Magiſtratui ſuper peccatorum permiſſione nunquam directe paciſci liceat, aut exinde publicum velut quæſtum inſtituere. V. 2. Petr. II. 15. (1) Huc referri poſſit, quod in Italia quandoque bannitis veniam publice polliceantur ea lege, ſi caput alterius banniti afferat; quem morem tamen improbat Henricus STEPHANI Apolog. pro Herodoto. c. 18. ejuſque rationem potius Platoni & Ariſtoteli cuipiam, quam Chriſtiano probari poſſe dicit; quod ea ratione ſuſpecti inter ſe reddantur iſti nebulones, ne in cœtus ſeſe conjungere queant, gravia mala Reipublicæ daturos. Contra ſentit Th. MORUS (2) Utop. L. II.

§. XVIII. CONSEQUENS jam eſt, ut diſpiciamus de taxatione pœnarum (1), ſeu quantas pœnas cuivis delicto imponi par fuerit. Ubi præterea, quæ ſupra *de quantitate actionum* L. I. c. 7. attulimus, obſervandum, in foro

foro

(1) Quæri præterea ſolet, utrum permitti vel imperari ſingulis poſſit, ut, ſaltem in certis criminum generibus accuſatores agant, prouti hoc locum habebat apud Romanos qua de re videndus HUBERUS de jure Civitatis L. III. ſect. 2. c. 4. §. 27. & HERTII Diſſertatio de Herede occiſi vindice, ſect. 4. §. 3. T. III. collect. opuſc.

(2) Et recte. Conf. infra c. 6. §. 18. Plane ut nec ille mos Italorum improbandus, ut crimen aliquod detegant, non tantum vim pecuniæ promittentium, ſed & jus alios ob crimina extorres domum revocandi. Vid. ſub exemplo Pauli Servitæ H. GROTIUM L. XVI. Hiſtor. Belgic. ad A. MDCVII. H.

[3] Quam Papinianus *æſtimationem* vocat L. Sanctio 41. D. de Pœnis. Eſtque vel interna ex ipſo delicto, ſecundum ejus quatuor cauſas, finem, objectum, formam & efficientem: vel extraria ex ſtatu civitatis. H.

foro humano delicta potiſſimum æſtimari ex eorundem objecto, & prout multum parumve damni in Rempublicam inde redundat; & ex intentione, malitiaque delinquentis, quæ per varias conjecturas colligitur. Prout igitur objectum actionis nobile eſt, & pretioſum, quod violatum fuit, eo gravior quoque, ac deterior habetur actio. Inter iſta porro objecta uti nobilitate immenſum excellit Deus optimus maximus ita merito præ ceteris maxime deteſtanda habetur actio, quæ directe in ipſius contumeliam (1) tendit (2). Ejusdem autem cultus, in animo præcipue conſiſtens, uti univerſæ vitæ actum temperare debet; ita ipſo volente actiones, queis externus ipſius cultus expromitur, cedunt his, quæ inſignem hominibus utilitatem afferunt, aut grave damnum avertunt, ubi in mora periculum eſt. Vid. Lucæ XIV. 5. Proximum ab his gradum obtinent, quæ univerſam hominum ſocietatem tangunt: poſt quæ publicum civitatis ordinem perturbant. Inde ſequuntur delicta, quæ ſingulos homines tangunt. Ubi in foro civili primo loco ſtatuitur vita, quæ eſt fundamentum omnium bonorum temporalium; tum membra non vitalia, citra quorum uſum vita niſi miſerrima trahi non poteſt; quæ pro nobilitate ſui uſus æſtimantur (3). Add. ISOCRATES contra Lochitem. Sequuntur illa delicta, quæ familias privatorum quarum fundamentum eſt matrimonium, perturbant, maculantve. Etſi PHILO Judæus de Decalogo, & de Specialibus legibus præceptum de adulterio anteponat præcepto de homicidio (4). Poſt, quæ perdunt aut

[1] Qua de cauſſa Thales, unus ſeptem Greciæ ſapientum dicere ſolebat, perjurium terrius & enormius crimen, eſſe, quam adulterium. Πρὸς τὸν μοιχὸν, ἐρόμενον εἰ ὀμόσει μὴ μεμοιχευκέναι, Ου χεῖρον, ἔφη, μοιχείας ἐπιορκία; DIOGEN. LAERT. L.I. §. 36. Ed. Amſt.

[2] V. auth. Gazaros C. de Hæretic. & Manichæis. Novell. 77. H.

[3] *Unde atrociſſimi delicti reus eſt, quicunque vitam alicui eripuerit, aut membra non vitalia, citra quorum uſum vita niſi miſerrima trahi non poteſt; quæ pro nobilitate ſui uſus æſtimantur.* Ita hæc efferri mallet Celeb. interpres Gallicus adſuetus accuratione ſui ſermonis.

[4] Peſſime autem Felix ACCOROMBONUS in Annotat. ad II. Rhetor. Ariſtotel. præceptum de furto illi de adulterio antehabet.

aut avertunt alias res expetibiles vitæ neceſſitatibus aut commoditatibus inſervientes; idque vel directe, vel indirecte dolo malo cauſam damni dando. Denique quæ famam aut exiſtimationem civilem deſtruunt. Circa ſingula horum delictorum primum locum obtinent delicta conſummata, poſtremum, quæ ad actus aliquos, non tamen ultimum proceſſerunt; in quibus tanto quodque eſt gravius, quo ulterius proceſſit. Ubi obſervandum, naturaliter propoſitum & deſiderium facinus aliquod patrandi haudquaquam pari gravitate cum ipſo facinore perfecto cenſeri poſſe: quippe cum longe atrocior ſeſe mali facies animo repræſentet, quando cominus ad ipſum patrandum acceditur, quæque adeo obſtinato animi propoſito ſuperanda eſt; quam ubi velut eminus adhuc de facinore cogitatio ſuſcipitur. Quando igitur aliquando voluntas facto æquipollere dicitur, id intelligendum eſt de illa voluntate, quæ cum extremo conatu conjuncta eſt, ſic ut inter hanc, & eventum facinoris nulla nova voluntatis operatio locum habuerit, etſi ſucceſſus deſtinatus defecerit, puta, ſi qui telum in aliquem contorquens aberraverit (1) Th. Morus. Utop. L. II. *Solicitaſſe ad ſtuprum nihilo minus, quam ſtupraſſe, periculi eſt. In omni ſiquidem flagitio certum deſtinatumque conatum æquant facto: neque enim id quod defuit ei, putant prodeſſe debere, per quem non ſtetit, quominus nihil defuerit.* Sed pleraque mala magis minuſve æſtimantur pro ſubjectorum, quibus inferuntur, diſparitate quoad ſtatum, felicitatem, aut infelicitatem, ætatem, tempora ſeu neceſſitates, peculiarem affectum, quo in peculiare aliquod bonum inclinantur, vel a certa mali ſpecie abhorrent. Neque ſolum conſiderantur, quæ ex aliqua actione directe & immediate, ſed & quæ probabiliter ſecutura judicantur; uti in incendio & perfoſſo aggere multorum ſummæ calamitates & mortes quoque ſpectandæ ſunt. Grotius dicto loco §. 30. Inde apud Chinenſes, etiam qui ex negligentia incendium excitaverit, capite plectitur.

§. XIX.

bet. Etenim adulterium furtum quoque eſt, ſed non ſimplex, ſacrilegium dictum in L. 30. C. ad L. Jul. de adult. & damnum dat irreparabile: at furtum tantum eſt bonorum externorum, quæ reſtitui vel reſarciri poſſunt. H.

(1) V. ſupra §. 14. & infra §. 23. H.

§. XIX. Circa intenſionem aut remiſſionem *προαιρέσεως* expendi primo ſolent cauſæ, quæ ad peccandum homines impulerunt. Vix quiſquam gratis malus (1) eſt (2), aut ſi quem malitia propter ſeipſam delectat, vel etiam ſi quis ex mera petulantia peccet, aut cui *ratio peccandi eſt incredibiliter peccare*, uti loquitur Calpurnius Flaccus Declam. 2. is humanæ malitiæ extremum gradum attigit. Inde & eſt, quod *nemo impiorum tam audax unquam fuit, quin aut abnegaverit a ſe commiſſum eſſe facinus, aut juſti ſui doloris cauſam aliquam fingeret, defenſionemque facinoris a naturæ jure aliquo quæreret*. Cicero de LL. L. I. (c. 14.) Maxima pars mortalium ad peccandum affectibus ducitur, quorum aliqui impetu quodam animum impellunt ad declinandum præſens aut imminens malum; qui quidem ad excuſandum aut extenuandum delictum plurimum faciunt. Unde quæ mortis, carceris, magni doloris, aut ſummæ egeſtatis cauſa patrantur, maxime excuſabilia videri ſolent. Sic ſapienti Hebræo fur, quem egeſtas ad furandum ſtimulat, minus turpis, quam adulter pronunciatur. Sic furtum famis cauſa levius æſtimabitur, quam ob ſuperfluam avaritiam ſuſceptum: & perjurium ex metu mortis conceptum, quam depoſitum lucri cauſa abnegatum. Auctor ad Herennium L. II. (c. 19.) *Majus eſt maleficium ſtuprare ingenuam*, (alii malunt ingenuum) *quam ſacrum legere; quod propter egeſtatem alterum, alterum propter intemperantem ſuperbiam fiat*. Add. Valerius Maximus L. VIII. c. 1. in fine. Sic majorem meretur pœnam leno, qui fœdum ob lucrum aliis occaſionem libidinandi ſuppeditat, quam cui propria libido ad ſe demulcendum ſtimulos ſubdit (3). Sic Marcus Antoninus L. II. §. 10. recte judicat, *gra-*

viora

(1) *Nec quiſquam tantum a Naturali Lege deſcivit, & hominem exuit, ut animi cauſa malus ſit*. Seneca de Benef. L. IV. c. 17. *Omnes enim cum minima peccata cum cauſſa ſuſcipiunt, tum vero illa, quæ multo maxima ſunt maleficia aliquo certo emolumento ducti ſuſcipere conantur*. Auctor ad Herennium L. II. c. 19.

(2) Cicero pro Roſcio: *Si vita hominum eſt, ut ad maleficium nemo conetur ſine ſpe aut emolumento accedere*. H.

(3) Quod exemplum ab hoc loco alienum eſt. Commodius id Auctor retuliſſet in §. 21. l. 24.

viora eſſe, quæ per libidinem, quam quæ per iram admittuntur. Nam qui iraſcitur, cum dolore quodam & contractione animi occulta a rationis tramite declinare videtur: qui vero per cupidinem delinquit, quia voluptate vincitur, intemperantior quodammodo, & in peccando effœminatus videtur. Libanius Declam. 23. *Ira ad neceſſitatem vehementius inſtigat, quam amor. Etenim hic dat conſulendi ſpatium, & ſecum loquendi: ira autem perturbato corde prope ad inſaniam commotum adigit, & donec ipſi ſatisfecerit, effervescit.* Ceteri affectus tendunt ad bonum aliquod verum aut imaginarium. Inter vera bona quorundam naturæ repugnat ad peccandum ducere; ut ſunt virtutes, & earum actiones. Quædam in ſe quidem bona ſunt, quæ tamen peccatis occaſionem præbent, prout eſt iſtius animus, qui ea poſſidet. Et eorum ſunt quædam delectantia, ſeu jucunda; quædam delectantium procurandorum cauſa, quæ & utilia dicuntur. Horum cauſa perpetratum quodque delictum eo judicatur levius ceteris paribus, quo magis illud bonum quod quæſitum fuit, naturæ congruit, aut quo difficilius huic eſt illo carere (1). Bona autem imaginaria ſunt, qui-

(1) Unde dantur crimina, quæ in ſe quidem ſpectata parva videntur, & quæ talia etiam, quia in rebus exigui pretii committuntur, reapſe ſunt, ſed quæ nihilominus pro valde atrocibus habenda ſunt, ſi quis meditetur ingenii indolem ejus, a quo perpetrantur. Propter hanc enim ejuſmodi offenſio vel talibus admiſſis æquiparanda eſt, in quibus de rebus maximi pretii quæritur. Idcirco vetus Orator in accuſatione alicujus id vehementer inſectabatur, quod is pauperculis operariis, conductis ad ædiculam ædificandam mercedes exſoluturus, ſibi imperare non potuiſſet, quin ſingulis tres ſemi-obulos ſubduceret. Et obſervat Aristoteles L. I. c. 14. p. 244. Edit. Victor. apud quem rem relatam legimus, magis vituperabiles has ſordes eſſe, quam ſi accuſatus in magna aliqua ſumma fefelliſſet: ut contra magis laudabilis ſit, qui grande depoſitum reſtiterit, quam qui fidem ſervaverit in reddenda exiguæ ſumma. Ἀδικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας. Διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα. οἷον ὁ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια, ἱερὰ τοὺς ναοποιούς. Ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον. Ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει, ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβέλια κλέψας, κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσειεν.

quibus non niſi ſtoliditas ac vanitas hominum, pravitaſque pretium poſuit. Inter quæ ſunt vana gloria, ſive opinio excellentiæ præ ceteris, quatenus virtute non fundatur, nec utilitatis quid adjunctum habet; item vindicta, quatenus nullum niſi lædentis dolorem propoſitum habet. Iſta quo magis a natura abeunt, & quo facilius iis careri poteſt, eo fœdiora judicantur delicta ex iisdem patrata. Sed & illud conſtat, graviora longe eſſe, quæ ex errore, quam quæ liquida ex ſcientia admiſſa ſunt. Inter errores autem illum graviorem, in quem quis ex propriorum principiorum & ratiociniorum pertinaci perſecutione devolutus eſt, quam qui a publicis doctoribus fuit hauſtus. GROTIUS dicto loco §. 29. Id quoque bene ab HOBBESIO Leviathan. c. 27. obſervatum; idem contra leges factum, ſi ortum ſit a præſumtione virium, vel amicorum, vel divitiarum, quibus peccans fretus miniſtris publicis reſiſtit, majus eſſe crimen, quam ſi ſpe latendi vel fugiendi ortum eſſet. Sique adeo delinquentes *fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent*. JUVENAL. Sat. 6. (v. 97.) Quia illud eſt conjunctum cum contemtu legum; hoc non item. Add. ARISTOTELES Rhetor. L. I. c. 12. & 14. IDEM Rhetoricor. L. II. c. 3. *Inficiantes & contradicentes magis caſtigamus. Verum adverſus confitentes juſte ſe caſtigari, conquieſcimus excandeſcentes* (1). *Cauſa vero eſt, quod impudentia eſt manifeſta negare: aut impudentia eſt deſpicientia & contemtus*. SENECA de Ira L. I. c. 16. *Sapiens nonnunquam magna ſcelera levius, quam minora compeſcet, ſi illa lapſu, non crudelitate commiſſa ſunt; his ineſt latens, & operta, & inveterata calliditas. Idem delictum in duobus non eodem malo afficiet, ſi alter per negligentiam admiſit, alter curavit, ut nocens eſſet*.

§. XX. SED & hoc magnam proæreſeos intenſionem arguit, ſi præter communem cauſam, quæ quoſvis homines a peccato abſterrere debet, peculiaris quædam accedat, fundata in perſona delinquentis, aut ejus, in quem

(1) Rectius vertas: Placabiliores ſumus. SENECA Agamemnone:

Quem pœnitet peccaſſe, pene eſt innocens.

PHÆDRUS L. III. Fabul.

Sæpe impetravit veniam confeſſus reus. H.

quem delinquitur, aut alia quapiam circumſtantia. Huc facit illud JUVENALIS (1) Satyr. 8. (v. 140. 141.) *Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe Crimen habet, quanto qui peccat major habetur*. DIO CHRYSOSTOMUS Orat. I. de Regno: πολὺ μείζων καὶ φανερωτέρα πᾶσιν, ἡ παρὰ τοῦ ἄρχοντος πλημμέλεια. *Multo major, & omnibus apparentior eſt, quæ a principe proficiſcitur improbitas*. Poteſt huc quoque adplicari illud PLINII N.H. L. V. c. 1. *Haud alio fidei proniore lapſu, quam ubi falſæ rei gravis auctor exiſtit*. Sic idem ſpecie peccatum notorium a ſacerdote commiſſum gravius cenſetur eo, quod ab alio patratum; cum iſte ſuo exemplo ad ſanctimoniam morum aliis præire debeat. LIBANIUS Declam. 29. Εἰ δέ τις ἐφ᾽ ἃ τοὺς ἄλλους ἄγειν ἀξιοῖ, τούτων αὑτὸν ὡς πορρωτάτω φυλάττει, τὴν ἐκ τῶν λόγων συμβουλὴν τῇ παρὰ τῶν ἔργων λέλυκε· τῷ μὲν ἀσθενεστέρῳ παρακαλέσας, τῷ κρείττονι ἀποτρέψας. *Si quis ab his, ad quæ alios impellere vult, quam longiſſime recedit, dictorum conſilium factorum exemplo deſtruxit: dum eo quod eſt infirmius incitat, eo quod potentius exiſtit, avertit*. CICERO de Legibus L. III. (c. 14.) *Non tantum mali eſt peccare Principes, (quanquam eſt hoc magnum per ſeipſum malum,) quantum illud, quod permulti imitatores principum exiſtunt. Quo pernicioſius de Republica merentur vitioſi principes, quod non ſolum vitia concipiunt ipſi, ſed ea infundunt in civitatem: neque ſolum obſunt, quod ipſi corrumpuntur, ſed etiam quod corrumpunt, pluſque exemplo, quam peccato nocent*. SENECA Hercule furente, (v. 745. 746.) *Regnantium ſcelera taxantur modo majore*. TACITUS A. III. *Capito inſignitior infamia fuit, quod humani divinique juris ſciens egregium publicum, & bonas domi artes dehoneſtaviſſet*. CICERO Tuſcul. Quæſt. L. II. (c. 4.) *Ut, ſi Grammaticum ſe profeſſus quiſpiam barbare loquatur; aut ſi abſurde canat is, qui ſe haberi velit Muſicum, hoc turpior ſit, quod in eo ipſo peccet, cujus profitetur ſcientiam: ſic philoſophus in ratione vitæ peccans, hoc turpior eſt, quod in officio, cujus magiſter eſſe vult, labitur, artem-*

(1) Et quod eſt apud PLAUTUM Bacchides Act. 5. ſc. 2.
Hi ſenes, niſi fuiſſent nihili jam inde ab adoleſcentia,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus. H.

que vita profeſſus deliquit in vita. QUINTILIANUS Declam. 3. *Hæc conditio ſuperiorum eſt, ut quicquid faciunt præcipere videantur: & pernicioſiſſimus eſt malæ rei maximus quiſque auctor*. Apud Peruvianos ſub imperio Yncarum gravius plectebatur magiſtratus peccans, quam privatus; addita ratione, quod ille expreſſe ſit conſtitutus ad juſtitiam aliis reddendam, & quod ideo ei muneri fuerit admotus, quod probitate putaretur alios præcellere. Garcilaſſus de la VEGA Comment. Reg. L. II. c. 14. Sic gravius afficit ab amico, quam ab hoſte illata injuria. PETRONIUS, (c. 107.) *Qui ignotos lædit, latro appellatur; qui amicos, paulo minus quam parricida*. Etſi contra apud Celtas graviorem pœnam luebat, qui peregrinum, quam qui civem interemerat. Illi enim mors, huic exilium irrogabatur, teſte NICOLAO DAMASCENO de Moribus gentium. Et vice verſa ab hoſte profectum beneficium majus judicatur, quam ab amico. Utut TERENTIUS Adelph. Act. 2. ſc. 3. pronunciet: *Abs quovis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas. Verum enimvero id demum juvat, ſi quem æquum eſt benefacere, is facit* (1). Sic a ſordido aliquo homine illudi gravius, quam ab æquali aut majore; Vid. *L.* 17. §. 3. *D. de Injur.* (2) a liberis & ſervis propriis, quam ab alienis. Vid. 2. Samuel. XVI. 11. Sunt quoque delicta, quæ ob peculiare officium, quod certæ perſonæ debebatur, violatum, peculiari nomine notantur (3), & ſingulari fœditate laborare judicantur. Uti eſt impietas in parentes, inhumanitas in pro-

(1) Quo loco de voluptate quidem agitur, quam quis ex beneficio, quod in eum confertur, recipit, non autem de valore, aut magnitudine beneficii, conſiderati in ſe. Vid. verſio Gallica Dacieriæ. Conſtat e contrario, ſæpe ingratum eſſe beneficium, quod ab inimico proficiſcatur, quoniam, ut ſunt homines, triſte id iis accidit, ſi in iis anguſtiis verſentur, ut hominis, quem oderint, benevolentia ſibi opus eſſe videant.

(2) *Quædam injuriæ a liberis hominibus factæ, levis nonnullis momenti videntur: enimvero a ſervis, graves ſunt: creſcit enim contumelia ex perſona ejus, qui contumeliam fecit.*

(3) *Perſona atrocior injuria fit, ut cum Magiſtratui, cum Parenti, Patrono fiat*, L. 7. §. 8. D. de Injur. Perſona *dupliciter ſpectatur: ejus qui fecit, & ejus qui paſſus eſt. Aliter enim puniuntur, ex iiſdem facinoribus, ſervi quam liberi: aliter qui quid*

propinquos, ingratus animus in beneficos; quæ longe graviora ſunt, quam ſi quibuſvis aliis fuiſſent illata. Facit etiam huc illud Lysiæ Orat. 4. *Severiores, o Athenienſes, præbere vos debetis civibus, quam peregrinis ſacra polluentibus; quod horum quaſi alienum videatur peccatum, illorum vero domeſticum & inteſtinum.* Denique non parum refert, quo quid loco aut tempore fuerit patratum (1). Sic idem peccatum in loco publico & coram arbitris commiſſum gravius eſt, quam quod occultare quis ſtudet; tum quod, quæ teguntur, ſaltem exemplo minus noceant; tum quod valde intenſa judicetur fuiſſe malitia ejus, qui peccatum ſuum oſtentat, neque honeſtorum hominum conſpectum oculoſque veretur. Add. Aristoteles Problem. ſect. 29. quæſt. 14. Si fœdius eſt in templo ſtuprum committere, quam in caupona. Sic in conſeſſu judicum pulſari gravius eſt, quam intra privatos parietes. Sic qui profeſta die inebriatur, ceteris paribus, minus peccatum admittit, quam qui die precibus peculiariter deſtinato helluatur. Vid. *L. 7. §. 8. L. 9. §. 1. D. L. 17. §. 3. de Injuriis.* Sic Cicero Philipp. II. (c. 25.) crapulam M. Antonii, ob quam pro tribunali vomuit, graviter exaggerat. Quintilianus Declam. 252. *Ut pulſatus civis injuriarum aget, ſi magiſtratus erit, majeſtatis crimen obligabit, ſi legatus erit, bello vindicabitur, & jure gentium, & eadem pecunia ſublata ex privato furtum erit, ex ſacrario temploque ſacrilegium: ſic raptor ejus, qui nihil aliud quam virginitatem ultum ibit, X. millia ſolvet, alia erit conditio ejus, qui rapuerit in comitiis, qui rapuerit eam, quæ ſacerdotium petebat, imo, ne ingratus*

quid in Dominum Parentemve auſus eſt, quam qui in extraneum, in magiſtrum, vel in privatum. L. 16. §. 3. D. j. L. 28. §. 8. D. eod.

(1) Tempore (atrocior fit injuria) *ſi ludis & in conſpectu, nam Prætoris in conſpectu, an in ſolitudine injuria facta ſit, multum intereſſe ait: quia atrocior eſt, quæ in conſpectu fiat.* L. 7. §. 8. D. de Injuriis. *Sed & ſi in theatro, vel in foro cædit & vulnerat, quamquam non atrociter: atrocem injuriam facit*, L. 9. §. 1. D. eod. Locus *facit, ut idem vel Furtum, vel Sacrilegium ſit & capite luendum, vel minore ſupplicio.* Tempus *diſcernit emanſorem a fugitivo: & effractorem, vel furem diurnum a nocturno.* L. 16. §. 4. 5. D. de Pœnis.

ſim adverſus beneficia populi, jam, quantum in illo erat, acceperat. IDEM Declam. 264. *Petulantia aliis locis mediocrem habeat reprehenſionem. In templo vero, in quo verbis parcimus, in quo animas componimus, in quo tacitam etiam mentem noſtram cuſtodimus, pulſare velut in ſolitudine, velut in ſecreto quodam, non eſt ferendum.* Add. IDEM Inſt. Orat. L. VI. c. 1. DEMOSTHENES adverſus Midiam: ἐγὼ ὑπ' ἐχθρῦ νήφοντος, ἕωθεν, ὕβρει καὶ ὐκ οἴνῳ ποιῦντος, ἐναντίον πολλῶν καὶ ξένων καὶ πολιτῶν, ὑβριζόμην, καὶ ταῦτ' ἐν ἱερῷ, καὶ οἶ πολλὴ μοι ἦν ἀνάγκη βαδίζειν χορηγῦντι. *Ego ab inimico, ſobrio, mane, contumeliæ cauſa, non per ebrietatem, in conſpectu multorum & hoſpitum & civium ſum contumeliis affectus, atque inſuper in templo, quo mihi tanquam ædili multa neceſſitas eundi erat.* Add. *L. 16. D. de Pœnis. L. 28. §. 8. d. t.* Denique & modus atque inſtrumenta facinoris patrati ad idem exaggerandum aut minuendum ideo facere videntur, quod ex illis proæreſeos firmitas aut remiſſio ſæpe colligatur. Hinc gravius judicatur furtum cum effractione, parietum perfoſſione, aut ubi per inſtrumenta artificioſa clauſtra reſerantur, quam ſi quis per apertas fores in ædes ſe direxerit.

§. XXI. ILLUD quoque ad æſtimationem delictorum non parum facit, quam idonea fuerit perſona ad peccatum aliquod intermittendum. Alii quippe acriori ſunt intellectu præditi ad perſpiciendas rationes, ob quas a delictis eſt abſtinendum, quam alii. Nonnullos quoque acrior, quam ceteros, impetus in certum genus peccati rapit; id quod provenit ex corporis mixtura ſeu temperamento, ex ætate, ſexu, educatione, & circumſtantiis aliis. Vid. *L. 6. D. ad L. Juliam peculatus.* Nam utique & pueri, & fœminæ, & homines craſſo ingenio a natura præditi, aut alias prave educati diſcrimina juſti & injuſti, liciti & illiciti minus habent cognita, inque iis ponderandis parum pollent. PROCOPIUS Hiſt. Vandal. L. II. (c. 14.) *Eſt ut rarum, ita ſumme laudabile, ſi quis Herulus pro perfidia & violentia, gentilibus vitiis, honeſta induerit.* Sic in quibus bilis prævalet in iracundiam, in quibus ſanguis dominatur, in Venerem proni ſunt. In alia porro ſtudia ſenectus, in alia juventus propendet. GRAMONDUS Hiſt. Gall. L. XIII.

L. XIII. *Raro ſapiunt juvenes, quorum ſingulare privilegium eſt, peccare ut liceat*. LIBANIUS Declamat. 21. *Hæc ſunt adoleſcentiæ affinia; tranſilire quæ ex officio ſunt: ignorare aliquid eorum, quæ decora ſunt*. IBID. Ὅπουπερ ἀνθρώπων γένος, ἐκεῖ καὶ παραίτησις τοῖς νεωτέροις ὁ χρόνος. *Ubicunque genus hominum eſt, ibi quoque junioribus pro excuſatione eſt* (1) *ætas* (2). Sic quo propius malum videtur imminere, eo violentiorem metum idem elicit, & cui difficilius queat reſiſti. Sic & vehementius percellit animum recens iracundia, quam diuturno tempore mollita aut digeſta; recens dolor, qui rationem vix audiri ſinit, quam velut depletus atque egeſtus, & quem mora temporis jam fregerit. In univerſum autem fœdius habetur tranquillo animo ad facinus accedere, quam ab affectibus perturbato. CICERO Offic. I. (c. 8.) *Leviora ſunt ea, quæ repentino aliquo metu accidunt, quam ea, quæ meditata & præparata inferuntur*. PHILO Judæus de ſpecialibus legibus, (p. 791. B. Ed. Pariſ.) dicit, *dimidiatum videri facinus, cui non acceſſit longa deliberatio*. PLATO de LL. L. IX. (pag. 931. C. Edit. Wech.) *Majora ſupplicia illis decet imponere, qui conſulto per iram interfecerunt. Illis contra, qui repente & inconſulta leviora*. ARISTOTELES Nicom. VII. c. 8. *Unicuique pejor videretur, ſi quis aut nihil, aut leviter cupiens turpe aliquid perpetraret, quam ſi vehementi cupiditate affectus idem faceret; item ſi non iratus, quam ſi iratus verberaret quiſpiam. Quid enim ageret, ſi in affectu eſſet* (3) *conſtitutus* (4)? Niſi

(1) *Fere in omnibus pœnalibus judiciis & ætati & imprudentiæ ſuccurritur* L. 107. D. de R. J.

(2) Hinc proximi pubertati plerique pœna extraordinaria, rariſſime ultimo ſupplicio puniuntur. Vid. CAROLI V. Ordinat. Criminal. art. 164. BRUNNEMANNUS Cent. 4. Dec. 2. & Conſ. 90. STRUVIUS c. 19. Obſ. criminal. Obſ. 2. uſque ad 9. Jacob. GOTHOFRED. ad L. III. de Reg. Jur. Wiguleus HUNDIUS Bayer. Stammbuch Part. II. ſub Gente Machſſelrain p. 156. ubi notabile exemplum de capitali ſupplicio puero duodecim & puellæ tredecim annos natis, ex ſententia Maximiliani Imperator., dictato. H.

(3) Conf. NOODTII Probabilia Juris, in quibus, quæ huc pertinent, lectu digniſſima ſunt.

(4) Vid. ſupra L. I. c. 7. §. 16. & ibi dicta. & hoc cap. §. 19. H.

quod circa ebrietatem diverſum ſtatuebat lex Pittaci, quæ extat apud ARISTOTELEM Polit. L. II. c. 10. *Ut ebrii duplo majorem, quam ſicci pœnam luant, ſi quem pulſarint: nam eo quod plures ſint ebrii, quam ſicci, qui petulanter alios lædant, non ad veniam ſpectavit, quæ ebriis potius ſit habenda, ſed utilitatem* (1). Cujus legis quoque mentio fit apud PLUTARCHUM in Convivio VII. ſapientum (2). (p. 155. F.) Inter delicta autem per affectus excitata, illa minus odioſa ſunt, quæ ex affectu per ſpeciem mali accenſo proveniunt, quam ex voluptatis, præſertim ſuperfluæ, deſiderio (3). Nam & hæc mollius animum percellit, & facilius differri; aut aliam per materiam citra injuriam expleri poteſt. ARISTOTELES Nicom. III. c. 12. Χαλεπώτερον τὸ λυπηρὰ ὑπομένειν, ἢ τῶν ἡδέων ἀπέχεσθαι. *Difficilius eſt moleſta ſuſtinere, quam a jucundis abſtinere*, IDEM ib. c. 15. *Dolor quidem exturbat, & corrumpit naturam ejus, qui eo afficitur; voluptas autem nihil tale facit; magiſque ſpontanea eſt: atque idcirco majori opprobrio proſequenda*. IDEM L. VII. c. 7. Ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν. *Minus turpis eſt incontinentia iræ, quam cupiditatum*. IDEM Magnorum moral. L. II. c. 6. *Impetus ad voluptatem magis reprehendendus, quam intemperantia ex ira. Nam incontinentia ex ira ægrimonia eſt. Nemo enim iratus non ægreſcit. Sed incontinentia ex concupiſcentia cum voluptate eſt conjuncta. Et idcirco magis vituperabilis, quod non*

citra

(1) Νόμος δ' ἴδιος αὐτοῦ (Πιττακοῦ) τὸ τοὺς μεθύοντας, ἂν τυπτήσωσι πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων. διὰ γὰρ τὸ πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας, ἢ νήφοντας, οὐ πρὸς τὴν συγγνώμην ἀπέβλεψεν, ὅτι δεῖ μεθύουσιν ἔχειν μᾶλλον. ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον.

[2] Ubi Anacharſidi hæc lex juſto durior videtur. Τὸν τοῦ ἐκείνου τὸν χαλεπὸν φοβεῖται νόμον, ἐν ᾧ γέγραφας, ἐάν τις ὁποῦν μεθύων ἁμαρτάνῃ διπλασίαν, ἢ τῷ νήφοντι, τὴν ζημίαν. Sed ad excuſandum Pittacum ſufficit ratio ab Ariſtotele adducta. Vid. etiam DIOGENES LAERTIUS I. 76. ibique interpretes.

[3] Præſertim in Sene CICERO I. de Officiis. *Luxuria vero cum omni ætati turpis, tum ſenectuti fœdiſſima eſt. Sin autem libidinum intemperantia etiam acceſſerit, duplex malum eſt, quod & ipſa ſenectus concipit dedecus, & facit impudentiorem & adoleſcentiam*. H.

citra petulantiam videatur eſſe. Similis locus eſt apud ANTONINUM L. II. §. 10. Add. ARISTOTELES Problem. ſect. 29. quæſt. 16. Denique & hoc intra homines non parum ad pœnam leniendam facit, ſi quem neceſſitudines ſuæ ad peccandum permoverunt. Vid. *L. 2. D. de Receptator.* Add. GROTIUS dicto loco §. 31.

§. XXII. DENIQUE & illud ſolet conſiderari, primus quis (1), an aliorum exemplo ſeductus, ſemel, an ſæpius deliquerit. Nam qui primus in aliqua civitate peccatum exemplo noxium patrat, & illud alios velut docet, gravius utique peccat (2), quam cui peccantium circumſtans frequentia pudorem minuit (3), VELLEJUS PATERC. L. II. c. 3. *Non enim ibi conſiſtunt exempla, unde cœperunt, ſed quamlibet in tenuem recepta tramitem latiſſime evagandi ſibi viam faciunt*. (Conf. tamen GELLIUS L. X. c. 19. POLYBIUS Excerpt. legat. 93. c. 5.) Pari modo qui patrat peccatum, quod conſtanter puniri ſolet, gravius peccaſſe cenſebitur, quam ſi multa extent impunitatis exempla: quia in illo major imperantis & legis contemtus cernitur, quam in hoc. Repetitio autem rarior aut frequentior ejuſdem ſpeciei actionis eam in ſe meliorem aut deteriorem non reddit; niſi quatenus ea indicio eſt, eandem ex inolita conſuetudine proficiſci. Vid. *L. 28. §. 3. D. de Pœnis*. Ant. MATTHÆUS de Crimin. tit. de Furtis §. 9. ſeqq. & ad *L. 48. D. tit. 18. c. 4. §. 27. 28.* Quæ cum circa actiones morales maxime attendatur, (quippe cum ex illa ſuſceptæ actiones cum plena fere proæreſi fieri intelligantur, quo nomine & vulgo habitus mali acti-

(1) Καὶ ὁ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκεν. καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν, μέγα. ARISTOTELES Rhetoricorum L. I. c. 14. Et [infame eſt] *ſi quod eſt exemplum deforme poſteris traditum, quale libidinis vir Perſes in muliere Samia inſtituere auſus dicitur primus*. QUINTILIANUS Inſt. Orat. L. III. c. 7. p. 240. Ed. Lugd. Bat.

[2] ARISTOTELES I. Rhetor. 14. *Argis pœnam in eum ſtatuunt, qui cauſam legi ferendæ dedit, & propter quem ædificatus eſt carcer*. H.

(3) Theſprio apud PLAUTUM: *At jam ante fecerunt alii*. Apud TERENTIUM Adelphis Micio: *Jam id peccatum primum magnum, at humanum tamen. Fecere alii item ſæpe boni*. Vid. GELLIUM L. X. N. A. c. 19. PICCARTUM Decad. XVI. c. 3. H.

actibus pejores dicuntur,) ſatis claret, quare communiter præſtantior cenſeatur actio bona, quam quis ſæpe antea ediderat, illa, quam nunc prima aut altera vice exercet; & contra, cur mala ſæpius repetita gravior judicetur, quam quæ ſemel aut bis tantum ab eodem fuit commiſſa. Quo poſſis referre legem Juliani Imperatoris adverſus mendaces apud LIBANIUM Legatione ad Julianum: *Si quis eorum, qui mecum converſantur, ſemel mentitus fuerit, feram; ſi denuo idem auſus fuerit, id quoque patiar: quod ſi tertio convictus fuerit, quod vera non dicat, nondum incurrit in odium; verum ſi quarto apponit imponere, prohibitus eſt contubernio*. Peruviani tamen olim ſub imperio Yncarum omni cura hoc agebant, ut prima delicta punirentur, quod hoc modo impediretur, ne altera aut tertia vice peccari poſſet. Ni enim malæ plantæ in prima herba opprimerentur, non poſſe non ſegetem pravam inde provenire. Et ubi non niſi poſt iteratas injurias pœna ſumitur, privatos vix poſſe ſibi temperare, quin proprio auſu vindictam ſibi faciant, non ſine perturbatione quietis publicæ. Garcilaſſus de la VEGA Comm. Reg. L. II. c. 14. Neque obſtat, quod habitus bonus actionem bonam facilitet, malus contra difficultatem a mala actione abſtinendi pariat. Nam labor in comparando habitu bono impenſus facit, ne minoris ſit actio facile, & cum voluptate a bono exercita. Et eo majus eſt odium mali, quod tam ſæpe male agendo effecerit, ut vix aliter quam male poſſit agere; & quod ſæpius peccando pudor plane conſumtus ſit (1). Scilicet aliquando ignoraſſe, quid vita exigat, hominis eſt: at in iiſdem rebus ſæpius aberrare, emotæ eſt mentis. Add. Th. BROUNE de Religione Medici ſect. 41. Nec abſurde ille: *Peccatum illud, quod ſedecim annos natus commiſeras; non idem erit, licet cetera omnia paria ſint, cum quadragenarius fueris. Præter inveteratum enim nec excuſandum peccandi habitum, omnes tunc veniæ impetrandæ cauſas nobis præſcidit judicii maturitas*. Atque hæc omnia in ir-

[1] TACITUS IV. Annal. 3. de Sejano: *Ferox ſcelerum, & quia prima provenerant*. ARISTOTELES I. Rhetor. 14. Καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα. *Magnum eſt etiam, eadem in re ſæpe peccare*. H.

irrogatione pœnarum recte obſervantur (1). Facilius enim venia donatur, aut levius plectitur, qui prima vice uſitatum, non enorme delictum patraverit, quam qui ſæpius ad eundem impegit lapidem. LUCIANUS de Saltatione: Ἱκανὸν ἐστὶ ἅπαξ μανῆναι, *ſatis eſt ſemel inſaniiſſe*. Quandoque etiam priorum venia delictorum a futura emendatione tanquam a conditione ſuſpenditur; quæ ubi deficit, cum repetiti illius peccati vindicta antegreſſorum quoque pœna ſimul exigitur. Vid. 2. Regum I. 52. II. 23. Unde & hoc adparet, quo ſenſu verum ſit illud vulgare (2): *Nunquam creſcit ex poſtfacto præteriti delicti æſtimatio* (3). Quo loco expendi quoque debet, quatenus natura æquum ſit, quod apud Perſas fiebat, teſte HERODOTO in Clio, (c. 13.) ut vita anterior ſimul cum delicto in æſtimationem veniret, & ſi benefactis illa præponderaret, veniam delictum obtineret (4). Id enim proprie ad delicti æſtimationem intrinſecam non pertinebat. Sicuti nec id obtinuiſſe credimus in delictis atrociſſimis, & in quibus patrantis deſtinata malitia manifeſte adparebat. Sed uti GROTIUS dicto loco §. 30. arbitratur, id locum habebat, ſaltem habere debebat, in his, quibus alioqui non malis ſubito aliqua peccandi dulcedo ſubrepſerat: aut ubi probatio criminis erat illiquida, vita anteacta conjecturam præbebat, an tale quid ab iſto patratum probabile ſit; cum alias nemo repente peſſimus fieri dicatur. Extat tamen exemplum apud HERODOTUM Polymnia, (p.284. Ed. Gr. H. Steph.) de Sandoce, quem Darius cruci affigi juſſerat, quod cum ex judicibus regiis eſſet, iniquam ſententiam ob pecuniam tulerat, ſed cum recordaretur, plura ejuſdem beneficia in domum regiam extare, quam peccata, cruce detractum in amicitiam iterum recepit. Huc facit illud CICERONIS pro Sulla, (c. 25.) *Omnibus in rebus, judices, quæ graviores, majoresque ſunt, quid quiſque voluerit, cogitaverit, admiſerit, non ex crimine, ſed ex moribus ejus, qui arguitur,* eſt

(1) Vid. pluribus TIRAQUELLUS Libro de Pœnis temperaud. cauſ. 10. n. 3. & 5. H.

(2) In *L.*138. §. 1. *D.de Reg. jur.* ubi videatur Jacobus Gothofredus. H.

(3) *L.* 138. §. 1. *D. de* R. *J.*

(4) Conf. inſignis locus Lyſiæ περὶ τῶν Ἀριστοφχρημάτων. H.

eſt ponderandum. Scilicet quia *perinde ut opinio eſt de cujuſque moribus, ita quid ab eo factum, & non factum ſit, exiſtimari poteſt*. Idem pro Cluentio (1), (c. 25. in fine.) Eamque ob cauſam in judiciis Romanorum ſolemne erat, ut actores quidem univerſam reorum vitam reprehenderent; patroni contra eandem excuſarent, aut excitatis laudatoribus commendarent. Præſertim cum in iſthac generis humani corruptela judices humani non ſtatim extirpare civem debeant, in quo plus bonæ quam malæ frugis adpareat. Probe tamen obſervandum, mores & anteactam vitam gravem præſumtionem in crimine illiquido in utramvis partem præbere. Sed ubi quis objectum crimen liquido diluerit, recte poterit adplicare ſibi illud Auctoris ad Herennium L. II. (c. 3.) *Se non de moribus apud cenſores, ſed de criminibus adverſariorum apud judices dicere*. Aſt vero ubi quis ab initio bonus totum vitæ genus immutavit, illi recte leges duplici nomine iraſcuntur, & quod peccaverit, & quod ex bono malus evaſerit. Polybius L. VII. in Excerpt. Peireſcianis. *Cum vitæ inſtitutum priori contrarium eſſet amplexus, ac quotidie malum malo cumularet, conſentaneum erat, ut contrariam de illo opinionem cuncti conciperent*.

§. XXIII. Quamquam autem ex dictis ſatis adparet, unum delictum altero eſſe gravius, neque in foro humano omnia eadem pœna afficienda; fatendum nihilominus eſt, & qualitatem & quantitatem præciſam pœnarum humanarum a definitione imperii civilis dependere, quam utilitas cujuſque civitatis præcipue moderatur (2). Quo ſpectat inſtitutum regis Ægyptii Anyſis, qui ſe regnante, neminem morte voluit afficere, ſed pro ſui quemque delicti magnitudine damnabat ad agendam certam menſuram aggerum ad urbem, unde quiſque erat. Atque ita urbes ſunt ſublimiores effectæ, de-

(1) *Deinde* (in cauſſa conjecturali) *vita hominis ex ante factis ſpectabitur*, (ut probabile fiat.)

(2) Sive ratio, quam vocant, Status. Eliſabetha Angliæ Regina crudelitatis nota ab inimicis inuſta; immerito, ſi tempora illa videas & ingenium populi. Thuanus L. CXXIX. ad MDCIII. de ea; *Quod ex neceſſitate ad ſecuritatem publicam, ut res erant, decretum fuit, id crudelitati & ſævitiæ imputatum*. H.

declinandis incommodis ex inundatione Nili. Apud Herodotum Euterpe, (p. 90. Ed. H. Steph.) Add. Diodorus Siculus L. I. c. 65. Etſi ejuſmodi civitatum purgamenta in peculiarem deportare locum, & ubi alios contagio non poſſent inficere, potius viſum, Actiſani Rhinocolura condita, apud Eundem L. I. c. 60. Neque vero id eſt neceſſarium, ut eadem ſemper inter pœnas ſit proportio, quæ eſt inter objecta, per delictum violata; ſed ſingulis delictis ſua velut ſeorſim pœna poteſt imponi, prout eſt ex uſu Reipublicæ non conſiderato, an par, an vero minor pœna ſit impoſita alii delicto, quod in ſe minus, aut majus iſto videtur. Sicuti & Plato de LL. L. XII. (princ. p. 982. C. Ed. Wech.) ejuſmodi legem ſancit: *Si quis aliquid publicum furatus fuerit, ſive parvum, ſive magnum id ſit, pari ſupplicio puniatur. Nam qui rem parvam ſuſtulit, etſi minori vi, quam qui magnam rapuit, æqua tamen cupiditate furatus eſt. Et qui magnum aliquid inde removit, ubi ipſe non depoſuerat, is omnino iniquus eſt. Lex igitur non furti parvitate alterum minus, quam alterum puniendum cenſet; ſed eo forſitan intereſſe putat, quod alter ſit inſanabilis, ſanabilis alter* (1). Inde etiam judices hactenus quidem æqualitatem in imponendis pœnis obſervare debent; ut æqualiter peccantes æqualia patiantur, nec quod in uno vindicatur delictum, alteri citra graviſſimam cauſam condonetur: quippe cum ejuſmodi inæqualitas periculoſis in Republica turbis materiam ſoleat præbere: & effectu ſuo careat pœna, quæ non bono publico, ſed privato affectui data videtur. Illa tamen æqualitas intelligenda duntaxat eſt de illis, qui idem ſpecie delictum commiſerunt, non qui diverſum. Nam ſæpenumero delicto, quod in ſe levius videtur, in foro humano gravior eſt pœna conſtituta, & vice verſa, prout uſus Reipublicæ & arbitrium legislatoris tulerit. Super qua inæqualitate reus poſt nequidquam

(1) Ἐάν τις τι κλέπτῃ δημόσιον μέγα ἢ καὶ σμικρὸν τῆς αὐτῆς δίκης δεῖ. σμικρόν τι γὰρ ὁ κλέπτων, ἔρωτι μὲν ταὐτῷ δυνάμει, δὲ ἐλάττονι κέκλοφεν. ὅ τε τὸ μεῖζον κινοῦν, οὐ καταθέμενος ὅλον ἀδικεῖ. Δίκης οὖν οὐδέτερον οὐδετέρα ἐλάττονος, ἕνεκα μεγέθους τοῦ κλέμματος, ὁ νόμος ἀξιοῖ ζημιοῦν. ἀλλὰ τῷ τὸν μὲν ἴσως ἂν ἰάσιμον ἔτ' εἶναι, τὸν δὲ ἀνίατον.

quam queritur ; quippe quam utique præſcivit . CALPURNIUS FLACCUS Declam. 5. *Ubi quid futurum eſt denunciatum, culpa patientis eſt* . Sic verbi gratia , etſi furti crimen in ſe ſit longe levius homicidio ; nullam tamen fur querendi cauſam habet, ſi ipſe, qui cum homicida æqualia non commiſit, æquale tamen ſupplicium cum eodem patiatur . Quanquam & ideo non pauca delicta per ſe inæqualia, æque morte vindicantur, quia morte gravius inter homines ſupplicium non reperitur ; (LYCURGUS Orat. contra Leocratem , (p. 108.) Τὸ μὲν γὰρ μέγιστον καὶ ἔσχατον τῶν τιμημάτων θάνατος , *maxima autem & extrema pœnarum mors eſt* ,) niſi quod ad eam quandoque brevi & facili via , aliquando per lentos ac diros cruciatus pervenitur . OVIDIUS Heroid. Ep. I. 10. (v. 82.) *Mors minus pœnæ, quam mora mortis habet* . Etſi non deſint, qui celerem mortem miſera vita lenius ſupplicium ducant . Vid. Orat. Cæſaris apud SALUSTIUM Conjurat. Catilinaria . Apud SUETONIUM Tiberio. c. 61. hic *precanti cuidam pœnæ maturitatem reſpondit : Nondum tecum in gratiam redii*. SENECA Herc. fur. (v. 513.) *Miſerum vita perire, felicem jube*. IDEM Agamemn. (v. 995. 996.) Æg. *Rudis eſt tyrannus, morte qui pœnam exigit*. El. *Mortem aliquid ultra eſt?* Æg. *Vita , ſi cupias mori* . EURIPIDES Hippol. Coron. (v. 147.) Ταχὺς γὰρ ᾅδης ῥᾷστος ἀνδρὶ δυστυχεῖ. *Cita mors optata eſt homini miſero* . Quin & inter ſtultas vulgi opiniones numerat CHARRON de la Sageſſe L. I. c. 39. n. 11. vindictæ nomine alterum occidere ; hoc ipſo enim alteri omnem ſenſum tolli, ac omnibus malis ipſum recipi : niſi ſecuritatis noſtræ interſit, infenſum nobis hominem non eſſe ſuperſtitem . Sic quoque apud PHILOSTRATUM L. I. c. 37. Ed. Olear.) Apollonius eunucho, qui cum pellice regia concubuerat, vitam ſupplicii loco decernit (1) . Aliquando ignominia additur in cadaver (2) , aut memoriam . ÆLIANUS V. H. L. IV. c. 7. quæ etiam interdum infligi ſolet, quando nocens dudum rebus humanis fuit exemtus ; ſed & iterum aboleri . Vid SOCRATES Hiſt. Ecclef. L. VII. c. 44.

(1) Et apud SUETONIUM in Tiberio c. 61. *Mori volentibus vis adhibita vivendi* . H.

(1) Dum id vel honeſta ſepultura privatur , vel ſepultum refoditur . Vid. LYCURGUS Orat. contra Leocratem . H.

44. Quid quod & in pœna determinanda nonnihil faciat arbitrium legislatoris, non quidem ita abſolutum, quin ſemper ad uſum civitatis reſpicere debeat, ut tamen velut punctum illud pœnæ revera ab ipſo dependeat. Accedit, quod tanta eſt quorundam criminum atrocitas, ut etiam extrema pœna poſſit affici, qui in minimo gradu eorundem deprehenditur. Add. Ant. MATTHÆI de Crimin. Proleg. c. 1. §. 5. 6. & *ad L. 48. D. tit. 5. c. 3.* §. 10. *& tit. 18. c. 4.* ZIEGLERUS ad Grot. d. l. §. 39. VALERIUS MAXIMUS L. VI. c. 1. §. 8. *L.* 1. §. 2. *D. de Extraord. crimin. L.* 1. §. 3. *D. ad L. Cornel. de Sicar.* (1) *L.* 3. §. 1. 2. 3. *L.* 14. *d. t.* PHILO Judæus de Confuſione linguarum, (p. 343. C.) *Quamvis aliquis conatus per inſidias alterum interimere fruſtratus eſt, nihilominus homicidii reus eſt, ſicut decernit ſuper hoc caſu ſcripta lex. Si quis, inquit, conatus fuerit proximum ſuum dolo perdere, & ad altare confugerit, abſtractum afficies ſupplicio.* Eadem habentur apud EUNDEM de Specialibus legibus, (p. 791. Ed. Pariſ.) TACITUS H. II. *Qui deliberant deſciverunt.* Quo ſpectat illud apud PLUTARCHUM Cæſare: Ὀι κολάζοντες ȣ̉ τῆς πράξεως, ἀλλὰ τῆς βȣλήσεως τὴν δίκην λαμβάνȣσιν. *Aliquando qui puniunt non facti, ſed voluntatis piacula exigunt.* QUINTILIANUS Declam. 372. *Lex mentem punit.* LYSIAS Orat. in Simonem, (c. 12.) *Conſtat noſtrarum legum auctores non ſi quis pugnando alteri caput obtriviſſet, ideo patria eum pelli voluiſſe; ſed ſi qui dum alium interficere conantur, lædant, quamvis interficere non potuerint, de his tam graves pœnas ſumendas eſſe conſtituerunt: exiſtimantes, ipſos dare eorum pœnas oportere, quæ deliberata voluntate perficere conati eſſent.* Ἐι καὶ μὴ κατέχον, ȣ̉δὲν ἧττον τό γε ἐπ᾽ ἐκείνων πεποιῆσθαι. *Quia quanquam propoſitum non erant aſſecuti, feciſſe tamen, quod in ipſis erat.* Add. ÆLIANUS V. H. L. XIV. c. 27. Juſto tamen ſeveriores Areopagitæ, *qui damnaverunt puerum, coturnicum oculos eruentem; quod id ſignum eſſet pernicio-*

(1) *Lege Cornelia de ſicariis & veneficis tenetur - - - qui hominis occidendi furtive faciendi cauſſa cum telo ambulaverit - - - Divus* Hadrianus *reſcripſit, eum qui - - - hominem non occidit, ſed vulneravit ut occidat, pro homicida damnandum.*

cioſiſſimæ mentis, multiſque malo futuræ, ſi adoleviſſet. Quintilianus Inſt. Orat. L. V. c. 9. Seneca de Beneficiis L. V. c. 14. *Latro eſt, etiam antequam manus inquinet: quia ad occidendum jam armatus eſt, & habet ſpoliandi atque interficiendi voluntatem. Exercetur & aperitur opere nequitia, non incipit.* Apud Vellejum Paterculum L. II. c. 8. dicitur de illis, qui C. Catonem ob leve delictum damnaverant: *Magis voluntatem peccandi intuebantur, quam modum: factaque ad conſilium dirigebant, & quid, non in quantum, admiſſum foret, æſtimabant.* Add. *L. 4. princ.* C. *ad L. Jul. majeſtatis* (1), & Grotius in Flor. ſparſ. ad h. L. in crimine læſæ majeſtatis & proditionis etiam ſola conſcientia ſine aſſenſu, & ſilentio pœnam meretur. Exemplum eſt in Thuano apud Beni. Priolum Hiſt. Gall. L. I. c. 6. & Davide Berchinio apud Buchananum Rer. Scot. L. VIII. Conf. Diodor. Siculus (2). L. XI. c. 54. Quanquam etiam circa pœnas regulariter, quantum fieri poteſt, in mitiorem partem eatur (3), & merito damnandus ſit rigor ille Draconis, quem Solon correxit; (vid. Plutarchus Solone. Qualis rigor etiam apud Peruanos adhibebatur, qui omnia fere delicta morte vindicabant, non tam delictum reſpicientes, quam vio-

la-

(1) *Quiſquis cum militibus, vel privatis, vel barbaris ſceleſtam inierit factionem, aut factionis ipſius ſuſceperit ſacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illuſtrium, qui conſiliis & conſiſtorio noſtro interſunt, ſenatorum etiam, (nam & ipſi pars corporis noſtri ſunt,) vel cujuslibet poſtremo, qui nobis militat, cogitaverit; (eadem enim ſeveritate voluntatem ceteris, qua effectum, puniri jura voluerunt) ipſe quidem, utpote Majeſtatis reus, gladio feriatur, bonis ejus omnibus fiſco noſtro addictis.* L. 5. princ. D. ad Leg. Jul. Majeſt.

(2) V. Curtium L. VI. c. 8. de Philota, ubi Freinshemius in Comment. n. 10. Camdenum ad A. MDLXXI. Baconem de Verulamio Hiſtor. Henrici VII. ubi lex Henrici de conſciis criminis majeſtatis. H.

(3) Quod ad alteram partem clementiæ pertinet, quum altera pœna penitus remittatur, quoties utilitas publica eam non exigit neceſſario. Vid. Grotius *L.* II. c. 20. §. 36. & Parrhasiana T. II. p. 182. & ſeqq. Eodem & regula Juris Civilis redit, qua, in interpretatione legum pœnalium, aut Juris dubii partes ſemper mitiores ſequi debemus. *In pœnalibus cauſſis benignius interpretandum eſt*, L. 155 §. 2. D. de R. J.

latum Yncæ mandatum, quem Dei in vicem venerarabantur, apud GARCILASSUM Comment. Regii L. II. c. 12. 13.) recte tamen pœnæ exaſperantur, ſi id ſuadeat juſtior multorum charitas, quorum ſecuritati per nocentium ſupplicia eſt cavendum. Puta, ſi ingens periculum ab eo, qui deliquit, immineat, nî mature coërceatur. Quo facit illud narratum ab Henrico STEPHANO in Præparat. Apolog. pro Herodoto c. 17. de quopiam, qui cum a rege Galliæ ſeptimi homicidii veniam peteret, nec impetraſſet, regi exprobravit: ſe non niſi primum homicidium patraſſe; reliqua autem regi eſſe imputanda, quippe cum ipſe poſteriora non fuiſſet commiſſurus, nî rex primo veniam dediſſet. Aliquando etiam exemplum eſt ſtatuendum, quo reliquis terror incutiatur, præſertim ubi præſto ſint generalia peccandi incitamenta, quæ non niſi aſperis remediis coërceri queant; inter quæ præcipue ſunt facilitas, & conſuetudo. Ob facilitatem (1) lex Hebræa gravius punit furtum de paſcuo, quam de domo. Confer. Exod. XXII. 1. cum 7. & 9. *L. 2. D. de Effractor.* JUSTINUS L. II. c. de Scythis. *Nullum ſcelus apud eos furto gravius* (2), *quippe ſine tecto munimentoque pecora & armenta habentibus, quid ſalvum eſſet, ſi furari liceret?* Hinc & legibus quarundam gentium gravius judicatur furtum abs domeſtico, quam ab extraneo commiſſum. Etſi Leges Romanæ diverſum ſtatuiſſe videantur (3). *L. 11. §. 1. D. de*

(1) Vid. elegans locus CICERONIS, ſupra adductus ad L. V. c. 8. §. 4. in fine.

(2) Plane ut hodie apud Tartaros & Ruſſos leviſſima furta morte puniantur, quia in tuguriolis aut caſis humilioribus fortunæ cujuſque ſunt poſitæ. (Quod parum convenit definitioni furti Tartaricæ ſupra a Pufendorfio datæ, p. 1079.)

(3) Plane ut eædem ſubverſionem rei, fidei alicujus & cuſtodiæ concreditam, mitius punire ſolebant. *L. tres tutores* 55. §. 1. *de Admin. tutor.* Apud Venetos autem, cum antea fures domeſtici lege antiquitus inſtituta pœna multo leviore plecterentur, quam ii, qui eandem non incolerent, eaque ex re fieret, uti aucta ſervorum & inquilinorum audacia, omnibus pene in domibus furta exercerentur: majoribus in comitiis lex eſt perlata, qua lege eadem eſſet in ſervos reliquoſque fures contubernales pœna conſtituta, idem jus; qua pœna quoque jure in alienos exteroſque fures animadvertere civitatis magiſtratus conſueverit. Petr. BEMBUM Hiſtor. Venet. L. I. H.

D. de Pœnis L. 17. *L.* 36. §. 1. *L.* 52. *L.* 89. *D. de Furtis*. Vid. Ant. Matthæi de Crimin. tit. de Furtis. c. 3. §. 2. 3. Add. Aristoteles Problem. ſect. 29. quæſt. 14. ubi tractatur, quare qui ex balneis eſt furatus, aut ex palæſtra, aut ex foro, & ſimili loco, morte mulctetur: qui autem ex domo privàta, furti pretium duplum exſolvat? Vid. *L.* 1. *D. de Furib. balnear.* & Anton. Matthæi de Crim. ad h. t. & de Abigeis. Addantur quoque illa, quibus veneficii crimen exaggerat Philo Judæus de Specialibus Legibus. Huc facit illud Curtii L. IV. c. 6. de More Perſarum, *arcana regum mira celantium fide. Non metus, non ſpes elicit vocem, quæ prodantur occulta: vetus diſciplina regem ſilentium vitæ periculo ſanxerat. Lingua gravius caſtigatur, quam ullum probrum: nec magnam rem ſuſtineri poſſe credunt ab eo, cui tacere grave ſit: quod homini facillimum voluerit eſſe natura*. Conſuetudo facti, ſeu ubi aliquod vitium velut in publicos mores abiit, (nam de conſuetudine, quam ſinguli crebris peccatis ſibi contraxere jam dictum,) etſi aliquid de culpa detrahit, pœnæ tamen acrimoniam ex parte flagitat. Tacitus A. III. (c. 54.) *corruptus ſimul & corruptor, æger & flagrans animus, haud levioribus remediis reſtinguendus eſt, quam libidinibus ardeſcit*. *L.* 16. §. *ult. D. de Pœnis* (1). Claudianus in Eutropium L. I. (v. 11. & ſeqq.)

- - *Veteri poſt obruta morbo*
Corpora Pæonias nequidquam admoveris herbas;
Non leviore manu, ferro ſanantur & igni,
Ne noceat fruſtra mox eruptura cicatrix;
Ad vivum penetrant flammæ, quo funditus humor
Defluat, & vacuis corrupto ſanguine venis
Areſcat fons ille mali; truncatur & artus,
Ut liceat reliquis ſecurum vivere membris.

Hinc accurate monet Grotius h. l. §. 35. in judiciis conſuetudinem peccati facere ad minuendum delictum; quippe cum judicibus conſiderandum ſit, quantum culpæ ſit in ſingulis; quæ ſine dubio minor eſt, ubi quis velut torrente ſimilia peccantium fuit abreptus. Sed ubi leges ſunt ferendæ, invaleſcens conſuetudo efficit, ut eidem

(1) *Nonnunquam evenit, ut aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur, quoties nimirum, multis perſonis graſſantibus exemplo opus ſit.*

eidem reprimendæ pœna ſit intendenda ; quia leges utilitatem pœnæ magis in univerſalitate ſpectant. Nihilominus ubi vitium aliquod ita invaluit, ut propter delinquentium multitudinem pœnæ exigendæ locus non reſtet, niſi per ſupplicia civitatem exhaurire velis, aut evertere, Reipublicæ neceſſitas legem potius, quam civitatem peſſum ire jubet. Vid. Epiſtola Tiberii ſuper luxu apud TACITUM A. III. Scilicet δεῖ πρὸς τὸ δυνατὸν γράφεσθαι τὸν νόμον, εἰ βούλεται χρησίμως ὀλίγους, ἀλλὰ μὴ πολλοὺς ἀχρήστως κολάζειν. *Debet ad id, quod effici poteſt, lex accommodari, dummodo intendat cum fructu paucos, & non multos incaſſum punire*. PLUTARCHUS Solone, (p. 90. A.) Denique ſi neceſſitas Reipublicæ exegerit, verbi gratia, ingruente bello, ſi alii idonei deſint, quis dubitet ſtrenuo duci capitis ſupplicium remittere ; cum ejuſdem opera Reſpublica eo tempore carere nequeat. Quo ſpectat illud dictum Fabricii, ſuffragium ſuum ad conſulatum dantis Cornelio Rufino, bono duci, ſed avaro: *Se malle expilari, quam venire*. Sic poſt cladem Cannenſem dictator Junius edixit: *Qui capitalem fraudem auſi, quique pecuniæ judicati in vinculis eſſent ; qui eorum apud ſe milites fierent, eos noxa pecuniaque ſeſe exſolvi juſſurum*. LIVIUS L. XXIX. c. 14. Add. GROTIUS ad 1. Regum II. 6.

§. XXIV. Ex his igitur manifeſte arbitror conſtare, non dari in foro civili juſtitiam aliquam vindicativam, quæ certis delictis certam pœnæ menſuram, per naturam definitam, utique infligi jubeat : ſed veram pœnarum humanarum menſuram eſſe utilitatem Reipublicæ, & prout fines pœnarum commodiſſime videntur proventuri, ita eas per prudentiam ſummi imperii intendi vel remitti; ita tamen ut inſignis circa eandem latitudo occurrat. Igitur juſto major illa pœna (1), erit, ubi fines pœnarum molliori via obtineri poterant: juſto mitior, cui non ſatis acrimoniæ & efficaciæ ineſt ad producendos eoſdem fines, adeoque ad reprimendam civium malitiam, atque internam civitatis ſecuritatem procurandam, ſeu quæ a delinquentibus contemnitur. Vid. GELLIUS L. XX. c. 1. de L. Veratii petulantia. In illam partem ubi legislator peccaverit, a crudelitatis no-

(1) V. les Eſſais de MONTAIGNE L. I. c. 11. p. 309. Edit. Pariſ. in fol. & c. 27. p. 515.

ta non eſt immunis. Vid. HOBBESIUS de Cive c. 3. §. 11. In hanc ubi inclinaverit, pœnas reddit inutiles, ac vitiis liberum velut campum aperit (1). Cum enim comminatio pœnarum voluntatem hominis a libidine peccandi ad normam legis flectere debeat, & vero homines in deliberationibus commoda & incommoda ex eadem re provenientia velut in bilance ſoleant expendere: facile liquet, ubi commoda aut oblectamenta ex vitio aliquo provenientia damno & dolori per pœnam conciliando præponderant, haudquidquam animum hominis ſat valide a vitiis averti (2). Add. IDEM dicto loco c. 13. §. 16. & Leviath. c. 27. & AUCTOR de Princip. juſti & decori p. m. 200. & Rich. CUMBERLAND de Leg. nat. c. V. §. 39.

§. XXV. ADDENDUM quoque illud; cum eadem pœna non omnes pariter afficiantur, & conſequenter non pariter a peccato abſterreantur; facile patet, tam in pœnarum generali deſignatione, quam earundem ad ſingulos adplicatione reſpiciendam eſſe perſonam ipſius delinquentis, & in eadem illas qualitates, quæ ſenſum pœnæ ex ætate, ſexu, ſtatu, opibus, viribus, & ſimilibus minuere aut augere poſſint. V. *L.* 4. §. 1. (3) *L.* 12. §. 1. *D. de Incendio, ruina, L. ult. D. de Injuriis. L. 6. D. de Extraord. crimin. L. ult. D. de Sepulcro violato. L.* 1. §. 3. *D. de Abigeis. L.* 2. *D. de Termino moto. L.* 3. §. 5. *L.* 16. *ad L. Corn. de Sicariis L.* 1. *L.* 10. *L.* 16. §. 3. *L.* 28. §. *ult. D. de Pœnis. L.* 1. *D. de Fur. balnear. L.* 1. §. 1. *& ult. D. de Effractor. L.* 3. §. 2. *D. Stellion. L.* 1. §. *ult. D. ad L. Cornel. de Falſis* (4). Nam eadem mulcta pauperem onerabit, divi-

(1) Prudenter Fronto Conſul Romanus apud DIONEM CASSIUM L. LXVIII. in Nerva: *Malum eſt eum imperare, ſub quo nemini quicquam licet; pejus multo eſt, ubi omnia licent omnibus.* H.

(2) V. omnino Pauli SARPII ſive Servitæ, Conſiderazioni ſopra le cenſure della Santità di Paolo V. contro la S. R. di Venezia, p. 129. ſequ. H.

(3) *Et omnino, ut in ceteris, ita hujuſmodi cauſis, ex perſonarum conditione, & rerum qualitate, & diligenter ſunt æſtimandæ, ne quid aut durius aut remiſſius conſtituatur, quam cauſſa poſtulabit.*

(4) In pleriſque tamen legibus hiſce *injuſta* perſonarum acceptio

divitem non onerabit : & vili pœna ignominiam continens leve erit malum, honorato graviſſimum. Et ſexus virilis, ætasque plena ad ſuſtinendam pœnam longe firmior, quam fœminæ, aut pueri. Vid. *L. 38. §. 24. L. 39. §. 4. D. ad L. Jul. de Adult. L. 6. D. ad L. Jul. pecul.* (1) *L. 5. §. 3. C. ad L. Jul. majeſt. L. 37. §. 1. D. de Minor. L. 108. D. de Reg. jur.* Add. quoque Ad. Olearius Itin. Perſ. L. III. c. 6. de mulcta pecuniaria apud Ruſſos, ob illatam contumeliam, quam Biszeſtia ipſi vocant. Apud Mauritanos tamen hodie fœminæ ob ſcortationes gravius vapulant, quam mares; quod iſti credant, fœminas plerunque cauſam & illecebras ad libidines præbere. Ex quo tamen ſequitur, in pœnis imponendis obſervari proportionem geometricam, aut qua Bodinus de Reip. L. VI. c. ult. ſeſe jactat, harmonicam: ſed revera non niſi ſimplex heic eſt exæquatio inter delictum & pœnam, ad quam rite inveniendam perſonæ, conditio non parum facit. Quod ſi autem ob ejusmodi qualitates, quæ neque ad crimen, neque ad pœnæ ſenſum aliquid faciunt æquales meritis, inæquales pœnæ infligantur, ea vitioſa eſt προσωποληψία, abs qua non ſemper leges Romanas abſolvit Grotius (2). Exemplum ejus rei quidam afferunt *L. 1. §. 5. D. ad L. Cornel. de Sicar.* Ubi maritus, qui uxorem in adulterio deprehenſam occiderit; ſi humilior ſit, perpetuo exilio damnatur, ſi vero in aliqua dignitate poſitus ſit, ad tempus relegatur. Nam ignominia illa per uxorem illata æque humilem, atque illuſtrem virum poteſt urere, & æque moleſtum illi quam huic patria carere. Vid. quoque Edictum Regis Theodorici 91. Add. Zieglerus ad Grot. dicto loco §. 33. Notandum denique & hoc in certo pœnæ genere apud quasdam nationes pe-

ceptio notatur, quam Auctor ipſe paullo inferius reprehendit. Ceterum de diverſitate pœnarum ſecundum differentiam conditionum videatur Spanhemii Orbis Romanus Exercit. II. c. 24.

(1) *Sacrilegii pœnam debebit Proconſul pro qualitate perſonæ, proque rei conditione, & temporis, & ætatis & ſexus vel ſeverius vel clementius ſtatuere.*

(2) Juvenalis Satyr. XI.

Namque ibi fortunæ veniam damus; Alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus. Hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares nitidique vocantur. H.

peculiarem ineſſe ignominiam: EURIPIDES Helena, (v. 306. & ſeqq.) ἀσχήμονες μὲν ἀγχόναι μετάρσιοι, κἂν τοῖσι δούλοις δυσπρεπὲς νομίζεται, σφαγαὶ δ' ἔχουσιν εὐγενές τι, καὶ καλόν. *Turpes enim ſunt laquei ſublimes, quia etiam in ſervis hoc fœdum exiſtimatur. Sed cædes habent aliquid generoſi & pulcri*. PLINIUS N. H. L. II. c. 63. *Laquei pœna præpoſtera, incluſo ſpiritu, cui quæritur exitus*. Add. L. 28. §. 2. *D. de Pœnis*. Adplicare quoque poſſis huc illud DIONIS CHRYSOSTOMI Orat. ad Alexandrinos, (p. 376. C. Ed. Morell.) Τὸ μὲν ἐστιν ἀνδρὸς πονηροῦ θάνατος, τὸ δὲ ἀνδραπόδου δυστυχοῦς. *Illa viri pravi mors eſt, hæc autem infelicis mancipii*. Apud HOMERUM Odyſſ. χ. (v. 465. & ſeqq.) Telemachus nequam ancillas non vult extinguere καθαρῷ θανάτῳ, *pura morte*, id eſt gladio, ſed ipſas ſuſpendit. Etſi contra in familia Oſmanidarum ſtrangulationis ſupplicium ſit receptum, quod nefas eſſe putent tam nobili ſanguine terram conſpergi. Et ex Hebræorum ſententia gladio feriri turpius habebatur, quam ſtrangulari, aut lapidari. SELDENUS de J. N. & G. L. VII. c. 6. Sic PHILO Judæus in Flaccum indignatur, magiſtratus Judæorum & ſenatores Alexandriæ eo flagellorum genere cæſos, quo alias viliſſimi Ægyptiorum ſolebant. Huc pertinet illud SENECÆ de Conſtantia ſapientis c. 4. *Invenies ſervum, qui flagellis quam colaphis cædi malit*. Puto & illam pœnam ſat ignominioſam eſſe, de qua eſt in Additamento (1) I. Legis BURGUND. tit. X. Contra & in

(1) Apud Romanos ſecuri olim puniebantur ſontes, poſtea etiam gladio; quod ſupplicium (quicquid dicat BARONIUS ad An. CCXXVI.) illo levius & honeſtius viſum. Ideo in militem animadverſum a Caracalla, qui Papinianum ſecuri occidiſſet, juſſus gladio. Vid. Juſt. LIPSIUS ad XV. Annal. 67. Memorat BACO de Verulamio Sermon. fidel. 37. Sub initiis Reginæ Eliſabethæ rebellem quendam Hibernum ſupplicationem Deputato obtuliſſe, ut torque lignea, non fune ſuſpenderetur; quia illud rebellibus magis in more erat. Illud addendum, etiam cum exemplo opus, temperandas eſſe pœnas. Vere enim BUCHANANUS L. X. Rer. Scoticar. circa extrem. de Jacobi I. Reg. percuſſoribus ultra humanitatis modum crudeliter punitis. *Hujus generis ſupplicia vulgi animos non tam a ſævitia avocant, quam ad quidvis agendum & patiendum efferant; nec acerbitate tam pravos deterrent, quam aſſuetudine ſpectandi terrorem pœnarum immi-*

in quibuſdam pœnis nonnihil dignitatis ineſſe judicatur. Quo ſpectat, quod indignationem populo Athenienſi movit, Hyperbolum viliſſimum hominem oſtraciſmo ejectum. Vid. PLUTARCHUS Alcibiade, (p. 197. B.) ubi ex Platone Comico citantur hi verſus : *Quamvis ſuis ſit digna paſſus moribus, Seipſo tamen non digna, nec ſuis notis. Nam non repertum iſtius eſt cauſa oſtracum*, IDEM Nicia (530. E.) de eodem negotio: Ἐιναι γάρ τι καὶ κολάσεως ἀξίωμα. *Eſſe aliquam & hujus dignitatem pœnæ. Imo vero pœnam ducebant decennale exilium Thucydidi, Ariſtidi & ſimilibus eſſe. Hyperbolo vero honorem atque occaſionem jactantiæ, quod eſſet ob improbitatem ſimiliter atque ſummi viri mulctatus*. Sic ſolatii inſtar habetur illud, *Æneæ magni dextra cadis* (1). VIRGILIUS Æn. X. (v. 830.) & ibi de la Cerda.

§. XXVI. NON autem arbitramur neceſſarium, ut in omnibus civitatibus eadem delictis pœna imponatur, quæ in lege Hebræa exprimitur (2). Idque quia iſta pars legis eſt poſitiva, & civilis Hebræorum, ad genium populi iſtius & Reipublicæ attemperata. Abs quo cum aliorum populorum ingenia, & rationes Rerumpublicarum in multis abeant, pœnas quoque alio modo temperari par fuerit. An vero iſthæc ad capitalem quoque pœnam homicidii adplicari debeant, dubitari poteſt; cum ea non uni Judæorum populo, ſed univerſo humano generi promulgata videatur. Cuivis ſane pœnæ ratio patet. Nam cujus tanta eſt malitia, ut occidere ho-

minuunt; præſertim ſi facinoroſorum animi adverſus vivi doloris [cruciatus] *induruerint : apud vulgus enim imperitum confidentia pertinax conſtantis fiduciæ plerumque laudem accipit*. Quod THUANI quoque judicium eſt L. CXXIV. ad A. MDC. Ubi de exquiſitiſſimis ſuppliciis in Pappenſes præſidiarios, qui defecerant. LIVIUS L. I. c. 28. de Metii Suffetii ſupplicio : *Primum ultimumque illud ſupplicium apud Romanos exempli parum memoris legum humanarum fuit. In aliis gloriari licet, nulli gentium mitiores placuiſſe pœnas*. H.

(1) Conf. Judic. VIII. 21. IX. 54. Supra L. III. c. 7. §. 5. H.

(2) Quod Wilhelm. ZEPPERUS L. I. legum Moſaicar. forenſ. explanationis c. 10. Theologos quoſdam ſecutus ſtatuit. Conf. H. GROTIUM L. II. de I. B. & P. c. 14. H.

mines dolo malo non vereatur, ab illo ceteris nunquam ſatis cautum erit, ni eundem vita exturbent. Quo facit etiam illud ANTIPHONTIS Orat. 15. (p. 93. Ed. Wech.) *Omnia fora ſub dio homicidii judicia judicant, ne judices in eundem locum eant cum impuris manibus, ne actor cauſæ homicidii cum homicida eodem utatur.* Add. LIBANIUS (1) Progymn. loc. com. contra homicidam. Nihilominus ſi homicidæ propter tempora Reipublicæ pœna capitis remittatur (2), non ſtatim contravenietur præcepto Geneſ. IX. 6. Nam cum omnis pœnæ determinatio juris poſitivi ſit, quod ad neceſſitates Reipublicæ attemperari par eſt, merito quoque in iſta lege eadem exceptio ſubintelligi poteſt. GROTIUS ad Math. V. 40. & ad d. l. Geneſ. Etſi aliqui dicant, illo dicto non tam legem, quam comminationem divinam contineri, qua Deus declarat, ſe per homines, aut alios caſus tragicos vindictam in homicidas exerciturum, ſi vel maxime ſeveritatem fori humani effugerint (3). Vid. Actorum XXVIII. 4. Neque illa explicatio, quam GROTIUS L. I. c. 2. §. 5. adfert, exceptionem ex temporibus Reipublicæ petitam reſpuit. Add. IDEM in Flor. ſparſ. ad rubr. ad L. Cornel. de Sicar. SELDENUS autem L. IV. c. 1. expreſſe tradit, illud dictum a magiſtris Hebræorum accipi non pro lege ita lata, ut ultimum ſupplicium ſit neceſſario ſemper homicidii ſceleri irrogandum, ſed pro indicatione divina atque

(1) Electra apud SOPHOCLEM in ejus nominis tragœdia, ſi auctores cædis pœnas juſtas (ἀντιφόνους δίκας) non darent, ajebat:

"Ἔῤῥοιτο ἀμαιδώς, ἁπάντων
Τ' εὐσέβεια θνητῶν.
Perierit pudor & omnium
Pietas mortalium.

Apud Græcos tamen heroicis temporibus cædes patrata anni tantum exilio luebatur, ut ex EURIPIDE Hippolyto diſcimus. V. Henricus VALESIUS ad Excerpta Peireſciana Nicol. Damaſceni p. 66. ſeqq. & ſupra §. 11. H.

(2) Exemplo Davidis Joabo parentis 1. Samuelis III. 39. Add. THUANUM L. LXVII. ad A. MDLXXVIII. ubi Hodabendis Perſarum Regis errorem notat. Add. ſupra §.23. in fine. H.

(3) Et verba Dicti, Actorum XXVIII. 4. de eo tantum accipienda ſint, quod fiat utplurimum. Vid. CLERICI Commentarius.

atque expreſſa, in ſceleris odium, ex deſignatione pœnæ graviſſimæ, quam pro re nata, adminiſtrationisque publicæ varietate fas eſſet humano generi præſtituere, irrogareque. Inde etiam Hebræi ab proſelyti domicilii cædem, aliusve gentilis ab illorum aliquo patratam mortis pœnam forenſem non irrogabant. Etiam ubi plures Hebræi, aliive rite circumciſi, congenerem quempiam plagis ſeu jactibus ſic peremiſſent, ut eorum nullus ſeorſim id feciſſet, quod mortem inferre potuiſſet, cuncti liberi erant ultimo ſupplicio ex ſententia forenſi indigendo, quoniam nullus per ſe homicida. Vid. plura dicto loco. Quanquam ego nolim ſuadere, ut quis circa diſpenſationem iſtius pœnæ nimis ſit facilis. Neque temere probaverim, quod in conſtitutione quadam Regum Poloniæ (1) extat circa pœnam homicidii Nobilibus infligendam: *Nos divini juris rigorem moderantes*. Add. PHILO Judæus de Legibus ſpecialibus. Quo loco etiam tangi debent, quæ a multis anxie contra capitalia furum ſupplicia diſputantur. Super quibus videatur ſententia GROTII L. II. c. §. 14. (2) SELDENUS tamen de J. N. & G. L. VII. c. 6. dicit, apud Judæos ſupplicia in fures Noachidas fuiſſe capitalia; etſi in Hebræos ea eſſent mitiora. Apud JOSEPHUM Archæol. XVI. 1. nimiæ ſævitiæ damnatur lex Herodis, quod perfoſſores parietum, nocturnosque fures deprehenſos peregrinis etiam extra regnum vendi ſtatuerit. Athenis cum in ſimplex furtum dupli pœna lege Solonis eſſet conſtituta, ſi res ipſa reciperetur, aut eadem non recepta, decupli; addebatur tamen: *Si quis a Lyceo, aut ex Academia, aut Cynoſarge veſtem, aut laguncul am, aut quid-*

H 4 *quam*

(1) Lectu digna eſt Diſſertatio THOMASII de Jure aggratiandi Principis Evangelici in cauſſis homicidii, & alia de Statuum Imperii poteſtate legiſlatoria §. 43.

(2) Ubi legem jus necis non habere in omnes cives, ait ex quovis delicto, ſed demum ex delicto tam gravi, quod mortem mereatur. Ad quem locum, recte & ordine animadvertit Gronovius, delictum etiam minimum, ſi, ob cauſſas incidentes, ſub capitis pœna vetetur, capitale fieri. Sibi enim imputare debere, qui tranſgrediatur. Quomodo enim alias conſiſteret Imperium militare, in quo minima quoque vetita capite luuntur. Et quantum eſt, in ſe conſideratum, veſci de arbore? tamen capitale fuit, quia Deus dixerat, quo die ex ea veſceris, morte morieris.

Digitized by Google

quam aliud minimi pretii , *aut aliquod vaſculum e gymnaſiis aut portubus ſurripuerit* , *ſupra decem drachmas morte puniendum* . Add. ARISTOTELES Probl. ſect. 29. c. 14. Quid jus Romanum conſtituerit, notiſſimum eſt. JUSTINIANUS Novell. 134. c. ult. etiam vetuit ſimplicem furem membro mutilari ; cum alias non abſurdum videatur, ea quemque parte puniri , qua peccaverat . Sicuti quondam Alex. Severus Notarii , qui falſum cauſæ libellum , eumque brevem in conſilio Imperatoris retulerat, digitorum nervos incidi juſſit, ne unquam ſcribere poſſet. LAMPRIDIUS Alexandro (1) . (c. 28.) Sic Zaleucus adultero oculum erui voluit , quia primi inceſſant oculi nuptas , & libidinis eſt irritamentum ardentius adſpexiſſe matronam . Sic & lex divina mulieri manum abſcindi jubet, quæ in rixa marito ſuppetias latura, impudenter adverſarii virilia adprehendiſſet . Sic VULCATIUS GALLICAN. in Avidio Caſſio (c. 6.) refert , ab ipſo multis deſertoribus crura & poplites eſſe inciſos . Add. CUJACIUS Obſ. L. VII. c. 13. Verum Juſtinianeæ conſtitutionis rationem bene explicat Anton. MATTHÆUS de Criminibus tit. de Furtis , c. 2. nempe cum pleraque furta ex deſidia aut inopia ſuſcipiantur, noluiſſe ipſum fures manuum mutilatione puniri , ut ne amitterent inſtrumenta , medendo ſuo malo neceſſaria , quos potius vi ad opus faciendum adigi par fuerit . In Germania fures ſuſpendi ſanxit FRIDERICUS II. L. II. F. *tit. de pace tenenda* ; & poſt Carolus V. Conſtitutione criminali , qui Friderico poteſt videri aſperior , quod pretium argenti decreſcentis neglexerit . Ubi quanquam fatemur , quosdam judices circa aſſignandum laqueum eſſe plus juſto liberales , ac melius quandoque conſuli Reipublicæ furibus ad opus damnatis , (Vid. HERODOTUS Euterpe , DIODOR. SICULUS L. I. c. 65. de

(1) Et falſariis Ægyptiaca lex utramque manum præcidi juſſit, ut qua quiſque corporis parte peccaſſet, hæc ad finem uſque irreparabili cum damno & ipſe pœnam lueret , & alios pœna hac ſua commonefactos ab id genus facinore deterreret . Ut eſt a ud DIODORUM SICULUM L. I. c. 78. Idem juſſit Claudius apud SVETONIUM c. 9. Populi Darientes furibus amputata brachia de collo eorum ſuſpendebant . Lopez de GOMARA Hiſtor. general. Indiæ c. 68. Add. plur. FREINSHEIMIUM Commentar. in Curt. L. V. c. 5. n. 6. H.

de Rege Ægypti Sabacone, qui omnes capitis damnatos ad opus faciendum adplicuit, per eoſque multum utilitatis regioni attulit: & Thomas Morus Utopiæ L. I. tamen capitale ſupplicium in fures recte conſtitui potuiſſe, nobis certum habetur. Ad rationes quæ in contrarium afferuntur, inprimis ab Ant. Matthæo dicto loco ex hactenus dictis non difficilis eſt reſponſio.

§. XXVII. Denique nec illud neceſſarium eſt, ut idem quis patiatur, quod alteri intulit, ſeu ut per talionem delicta ſemper vindicentur. Quam ſententiam vulgo tribuunt Pythagoreis, quibus pœna definiebatur per ἀντιπεπονθὸς, quaſi diceres, parem paſſionem. Cui fini quoque adducitur illud Rhadamanti: Ἔικε πάθοι τά κ᾽ ἔρεξε, δίκη δ᾽ ἰθεῖα γένοιτο. *Si patiatur, quæ fecit, juſtitia recta fuerit*. Ovidius de Arte L. I. *Neque enim lex æquior ulla eſt, Quam necis artifices arte perire ſua*. Quintilianus Declam. XI. *Breviſſima eſt juſtitia vindictæ, cum facinus menſura pœnæ eſt*. *Et ſi naturam ultionis reſpicias, optime vindicatur quiſque quomodo miſer*. M. Seneca L. V. Controv. Præfat. (p. 276.) *Juſtiſſima patiendi vice, quod quiſque alieno excogitavit ſupplicio, ſæpe expiat ſuo*. Polybius L. XII. in Excerptis Peireſcianis: Πικρὸς γὰρ γεγονὼς καὶ ἀπαραίτητος ἐπιτιμητὴς τῶν πέλας, εἰκότως ἂν καὶ ὑπὸ τῶν πλησίον αὐτὸς ἀπαραιτήτου τυγχάνοι κατηγορίας. *Cum alios ipſe acerbe atque inclementer objurgare ſoleat, jure merito ab aliis pari inclementia tractabitur*. Iſtud ἀντιπεπονθὸς Aristoteles Nicom. V. c. 8. hoc modo abſurditatis arguit. *Si magiſtratum quis gerens percuſſerit, repercutiendus non eſt. Sin autem magiſtratum gerentem quis percuſſerit, non ſolum eſt percutiendus, ſed ſupplicio inſuper afficiendus*. Add. Idem Magnor. Mor. L. II. c. 34. Circa dicta Exodi XXI. 23. Levit. XXIV. 50. Hebræorum doctores communiter tradunt, non rigidam talionem præcipi, ſed potuiſſe etiam tales noxas mulcta pecuniaria redimi. Vid. Bodinus de Rep. L. VI. c. ult. qui legem iſtam unquam in uſu fuiſſe negat, verbi gratia, ut pro crure fracto alteri quoque crus frangeretur. Additur, formulam, *oculum pro oculo, dentem pro dente*, non eſſe cavillandam; cum iſta quaſi proverbiali locutione hoc tantum innuatur, pœnas delictis propor-

tio-

tionatas eſſe debere; ne ſcutica dignum horribili flagello ſectemur; aut ſecures meritum ſcutica, ſolaeve cædamus. Idque vel inde colligi, quod lex divina neque furtum furto, nec adulterium adulterio, nec vulnus vulnere plectit, ſed furtum duplo quadruplove, adulterium morte, vulnus pecunia. Sed jure divino reſpectum quoque haberi perſonarum, verbi gratia, ſi quis privato maledixerit, nihil gravius nominatim cautum reperitur: ſin privatus principi, aut filius patri maledixerit, capitale id habebatur. Contra Conſtantinus L' EMPEREUR Babakama c. 8. §. 1. pro literali ſenſu iſtorum dictorum pugnat. Quas lites componere non eſt noſtrum. Tandem tamen fatetur, penes judicem fuiſſe pœnam talionis corporalem in pecuniariam pro ratione circumſtantiarum mutare, argumento legis Exodi XXI. 29. 30. ubi alternatio etiam gravioris pœnæ admittitur. JOSEPHUS Archæol. IV. 8. *Qui cæcaverit quemquam ſimilia patiatur; privetur, quo privaverit alios: niſi forte pecunias accipere voluerit, qui cæcatus eſt, lege illi dante licentiam, qui paſſus eſt æſtimare paſſionis ſuæ caſum*. Pro talione quoque allegatur Deuter. XIX. 19. Conf. *L. ult. C. de Accuſ. & inſcript.* (1) *L. ult. C. de Calumniat. L. 7. C. ad L. Juliam de vi*. JOSEPHUS Archæol. IV. 8. *Venenum mortiferum nullus Iſraëlitarum habeat*. (Parem legem Ægyptiorum recitat DIODOR. SICUL. L. I. c. 77.) *Si vero inveniatur quiſpiam hoc poſſidere, moriatur, hoc patiens, quod toleraret ille, contra quem venenum probatur eſſe confectum*. Sed reponi poteſt, has leges minus recte hoc trahi, cum ea calumniantium pœna menſuram talionis excedat, pro conatu completo malo repræſentato, utut de cetero iſta pœna non ſit iniqua. Nam uti eſt apud QUINTILIANUM Inſt. Orat. L. VII. c. 9. *Maledicus à malefico non diſtat, niſi occaſione*. Et Declam. 331. *Homicidii genus videtur petere ſpiritum hominis, quem occidi non oporteret*. Et recte PLINIUS Panegyr. (c. 35. n. 3. in calumniatores: *Spectent paria præmio damna, nec majores ſpes quam metus habeant, timeantque quantum timebantur*. Sic lege divina diffamator virginis par habebatur vim inferenti. Deuter. XXII. 19. 29. ISOCRATES de Per-

(1) L. 17. C. de Pœnis. H.

Permutatione I. (p. 540. 541.) *Quid calumnia poſſit fieri maleficentius? quæ facit, ut de mentientibus bene exiſtimetur, ut plane innocentes injurii eſſe videantur, ut judices pejerent: Quæ denique veritatis lucem extinguit, & caligine mendaciorum auditoribus involutis, quemvis civium per injuriam interficit*. QUINTILIANUS Declam. 11. *Calumniantium nefas non poteſt niſi per judicium facinus imponere. Actum eſt de rebus humanis, ſi de criminibus noſtris tantundem mendaciis licet: nec ullus innocens hucuſque felix eſt, ut diligentiæ fingentium par ſit*. Conſtitut. SICULÆ L. II. c. 14. In L.XII. tabb. ita extat: *Si membrum rupſit, ni cum eo pacit, talio eſto*. Super qua lege videnda omnino ſunt, quæ Favorinus, & Sext. Cæcilius JCtus diſputant apud GELLIUM L. XX. c. 1. Eam tamen talionem Romæ penitus in deſuetudinem abiiſſe ex §. 7. Inſtit. de Injur. patet. Add. Ant. MATTHÆI de Crimin. tit. de Injur. c. 2. §. 2. 3. Apud DIODORUM SICULUM L. XII. c. 17. Lex Charondæ apud Thurios lata memoratur: *Si quis alicui eruerit oculum, reo pariter oculum eruito. Sed accidit, ut quis uno captus oculo, alterum quoque per vim illatam amitteret, & ſic facultate videndi prorſus orbaretur. Hic, etſi auctori facinoris unus contra oculus excuſſus ſit, minus tamen pœnæ, quam par ſit, illum exſolviſſe arbitratur. Qui enim civem excæcaverit, etiamſi ſat luiſſe pro lege ſcripta videatur, non pari tamen damno affectum contendit. Æquum igitur eſſe, ut illi, qui uno præditum oculo tota viſione privarit, ambo ſimul oculi effodiantur, ſi æqualis injuriæ pœna luenda ſit. Dolore igitur & indignitate rei perculſus ille cæcus, ad populum de calamitate ſua verba facere auſus tam miſeram conditionem vitæ ſuæ deplorat; tum ut legem illam corrigant, multitudini ſuadet. Tandem inſerto in funem collo, cum felicem ſuaſionis eventum impetraſſet, lex illa abolita fuit, emendatiorque in ejus locum ſurrogata, & ipſe ſtrangulationis necem effugit*. Idem refertur a DEMOSTHENE adverſus Timocratem. ARISTOTELES Rhetor. L. I. c. 7. οὐκ ἴση ζημία, ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ καὶ τὸν δύ᾽ ἔχοντα. *Non par pœna, ſi quis oculum excuſſerit monoculo, & duos oculos habenti*. Add. Petr. GREGORIUS THOLOSANUS Syntagm. L. XXX. a. 10. Quicquid hujus ſit, certum

ſte,

eſt, talionem ita crude intellectam non eſſe juſtam quarumvis pœnarum menſuram. Nam primo in plurimis criminibus illa locum plane non habet. Qua enim quis ratione per talionem punire vellet, verbi gratia, adulterium, ſtuprum, fœdos concubitus, crimen læſæ majeſtatis, convicium, calumniam, veneficium, crimen falſi, ſuppoſitionem partus, procurationem abortus, plagium (1), ambitum, inceſtum, ſacrilegium, termini motionem (2), ſepulcri violationem (3), ſtellionatum (4) prævaricationem, & ſimilia (5). Ex quo & hoc obiter patet, recte Theodoſium Imperatorem ſuſtuliſſe pœnam mulierum, in adulterio deprehenſarum, tunc Romæ uſitatam, qua in lupanari concluſis neceſſitas ſcortandi afferebatur, pulſato tintinnabulo, quando turpitudinem iſtam patiebantur. Nam licet tanta contumelia graviſſimæ loco pœnæ eſſet; tamen quia hæc pœna citra peccatum exerceri non poterat, peccatum potius auxiſſe, quam ſuſtuliſſe videbatur. SOCRATES Hiſt. Eccleſ. L.V. c. 19. Quanquam fateamur, leges, quæ talionem videntur ſancire, eam duntaxat accommodare ad injurias ſeu læſiones corpori illatas. Deinde licet fingamus caſum, quo crimen, quod commiſſum eſt pœne vice poſſit fungi, & in quo perſonæ, locus, tempus, qualitas, cauſa, crimen non elevant, aut aggravant: tamen ne ſic quidem ſimplex retaliatio ſatis commoda eſt futura. Ruſticus ruſtico colaphum impegerit in loco privato. Heic ſi percuſſus alteri colaphum reponere debet, quomodo æquilibrium ſervari accurate poterit (6)? Add. Lex WISIGOTHORUM L. VI. tit. 4. c. 3. Quod ſi executio ſit a tertio facienda, quomodo iſti conſtare poterit, qualiter libratus prior colaphus fuerit? In multis porro delictis talio nimis gravis erit futura, ſi non diſtinguatur, per

(1) *Quod committere dicebantur, qui liberos homines, vel alienos ſervos dolo malo celaſſent, vel ſurripuiſſent* L. ult. D. ad L. Fab. de Plagiar.

(2) Vid. tit. Dig. de Termino moto.

(3) Vid. Tit. Dig. de Sepulcro violato.

(4) Vid. ſupra L. III. c. 7. §. 11. in fine.

(5) In his enim talio vel impoſſibilis, vel idem crimen repetitura erat. H.

(6) Quod argumentum inprimis urget Favorinus apud GELLIUM dicto loco.

Google

per imprudentiam, an per malitiam factum quid fuerit, aut ſi perſonarum diſcrimina non obſerventur, verbi gratia, aliquis dum alteri colaphum infligere vult, gemma acuta, quam in digito geſtabat, oculum ipſi præter intentionem excuſſit. Duriter ſane cum ipſo ageretur, ſi oculus iterum ſit ipſi exſculpendus. Sic ſi honeſtus aliquis vir bajulo colaphum inflixiſſet, durum nimis foret, ſi & ipſi colaphus ſit reponendus, qui honeſto viro valde ignominioſus eſt, bajulo non item (1). Denique in pleriſque delictis talionis pœna juſto levior videtur. Idque contingit peculiariter quidem ex diſparitate perſonarum (2), quæ injuriam intulerunt, aut paſſæ ſunt; aut ex diſparitate loci, temporis, aliarumque circumſtantiarum. In univerſum autem rudem illam talionem deſtruunt argumenta a GROTIO dicto loco §. 32. adducta, ubi recte negat illi, qui alteri deliberato & ſine cauſis culpam valde minuentibus nocuit, tantundem nocumenti, & non amplius inferri debere. Add. Apocal. XVII. 6. Nam æquitati repugnat, ut par ſit periculum innocentis & nocentis (3), neque ſatis cavetur ſecuritati hominum, ſi malis non immineat major metus a legibus, quam bonis a malorum petulantia, quibus inſuper velut lucri adhuc vice eſt ſpes latendi, fugiendi, aut ſeveritatem judicum quocumque modo evadendi. Quid quod & ſanctiſſimæ leges eandem pœnam in inchoata, quam in completa ſcelera quandoque ſtatuunt.

(1) Πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ (τῷ δικαίῳ τὸ ἀντιπεπονθὸς) οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάταξεν οὐ πληγῆναι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι ἔτι τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον διαφέρει πολύ. Jus talionis juſtitiæ ſæpe non congruit. Nam ſi magiſtratus aliquis aliquem verberavit, nefas huic eſt, reverberare. Quod ſi e contrario Magiſtratum aliqui, verberaverit, non tantum reverberari debet, ſed præterea alio modo puniendus eſt. Præterea multum intereſt inter id quod voluntarie & quod involuntarie fiat.

(2) Nam pictor vel ſcriba dextra minus carere poteſt, quam cantor aut curſor. Luſco oculus magis eſt neceſſarius, quam qui utrumque adhuc ſalvum habet. H.

(3) Cum non pauci ſint eo animo, qui ſe perditos cupiant, modo ſimul inimicum perdant. Atreus apud SENECAM in Thyeſte:

Hæc ipſa pollens inclyti Pelopis domus
Ruat in me, dummodo in fratrem ruat. H.

Digitized by Google

tuunt. Vid. Deuter. XIX. 19. Exod. XXII. 9. Edictum regis THEODORICI c. 13. & 50. Memoratu quoque digna eſt lex Indorum, quam refert STRABO L.XV. (p. 710. Edit. Pariſ. 1036. C. Edit. Amſterod.) *Qui membro quempiam orbaverit, non modo talionis pœnam ſubit, ſed etiam manu truncatur. Quod ſi quis artifici manum oculumve ademerit, capitale eſt*. Solonis lege, qui alteri unum oculum eruerat, ei ambo erui debebant, apud Diogenem LAERTIUM Solone. (L. 51. §. 57. Ed. Amſterod.) Sic *L. 1. D. ad L. Cornel. de Sicariis* ea lege tenebatur, qui *occidendi hominis cauſa cum telo ambulaverit* (1). Cui rei etſi conſequens ſit, ut conſummatis criminibus major debeat reſpondere pœna: tamen quia in foro humano nulla pœna morte eſt gravior, eaque iterari nequit, intra eandem neceſſario ſubſiſtitur; additis interdum pro ratione delicti cruciatibus, aut ignominia, quæ mortem antecedat, aut ſequatur.

§. XXVIII. SUBJUNGENDUM quoque heic de pœnis, quæ in foro humano nomine delicti, ab alio patrati, ſolent exigi. Ubi illos quidem, qui revera de reatu delicti participant, pro ratione influxus ad facinus aliquod puniri poſſe, extra dubium eſt; cum iidem non alienum, ſed proprium delictum luant. Qui autem, & quo ordine de alieno delicto participent, ſupra eſt expoſitum (2). Add. Jac. GODOFREDI Diſc. ad *L. Quiſquis C. ad L. Juliam Majeſt. c. 9. & 10.* Illud tamen notandum, inter reſtitutionem damni, & pœnam id diſcriminis obſervari, quod in foro humano facilius quis damnari ſoleat ad refuſionem damni, quam ad pœnam ſimul ſuſtinendam; cum facilius imprudentia aut levior culpa ad pœnam deprecandam valeat, quam ad damni dati reparationem. Memorabilis eſt lex Thomæ Randulfi, Proregis Scotiæ, apud BUCHANANUM Rer. Scotic. L. IX. *Furta, ex belli contagione adhuc frequentia, ut compeſceret, legem tulit, ut ruſtici inſtrumenta, ruri colendo comparata, in agris relinquerent; neve noctu domos, aut ſtabula clauderent. Damni dati ſi quod eſſet, pre-*

(1) Recenſetur ea in nota 4. ad §. 23. Addatur GROTIUS L. II. c. 20. §. 39.

(2) L. I. c. 5. §. 14. SENECA IV. Epit. Controv. 8. *Æque dignus eſt pœna, qui vi ab alio admota ad lucrum ſuum utitur, ut ipſe, qui vim adhibet*. H.

pretium damni a præfectis juridicis peterent: præfecti a rege repeterent. Regi ex bonis latronum deprehenſorum ſatisfieret. Verum circa delicta univerſitatum obſervandum (1), quanquam regulariter decreta, in quæ major pars conſenſit, habeantur pro decretis univerſitatis, ſic ut etiam pauci diſſentientes ad iſtorum obſervationem atque exſecutionem teneantur; (Vid. POLYBIUS L. V. c. 49. in fine. PLINIUS L. VI. Epiſt. 13. *Singulos, integrare, diſſentire fas eſt; peracta, quod pluribus placuit, cunctis tuendum*, tamen ſi agatur de reatu inde reſultante (2), non inquinari intelligentur, niſi qui actu conſenſerunt. Innocens autem erit, qui & ab initio diſſenſerit, & in ſuo diſſenſu conſtanter perſeveraverit. Vid. Lucæ XXIII. 51. Hinc Alexander cum captis Thebis omnes Thebanos ſub corona vendidiſſet, illis libertatem reliquit, qui contradixerant (3) decreto circa exuendam Macedonum ſocietatem. PLUTARCHUS Alexandro, (p. 670. D.) Quin & excuſari, ſaltem in tantum, ſolent, qui cum ab initio diſſenſiſſent, poſt per plures victi decreto vitioſo exſequendo ſtrenuam operam navant. Sic Græci memorantur pepercilſe Antenori & Æneæ, qui auctores Helenæ reddendæ fuerant, utut hic pro patria non ſegniter arma geſſiſſet. Eſt porro & hoc notandum, alia pœna affici univerſitatem ut talem, alia ſingulos. Singulorum pœna interdum eſt mors. Ejus vicem in univerſitate ſuſtinet ejusdem diſſolutio. Add. Conſtitut. SICULÆ L. I. tit. 47. Atque hoc

(1) Ubi an univerſitas poſſit delinquere? non una diſtinctione utuntur JCti. V. REYGER in Theſaur. voce civitas n. 4. BESOLDUS in Delibat. jur. ex L. III. Digeſtor. quæſt. 26. Henric. HANN. ad Weſenb. tit. *Quod cujuſque univerſitat. nomin.* n. 6. Paulus SERVITA *Conſiderazioni ſopra le cenſure della Santità di Paolo V. contra la Sereniſſ. Rep. di Venezia*. H.

(2) Supra L. VII. c. 2. §. 22. H.

(3) Et cum Proceres Sueciæ contra Chriſtiernum II. Regem conjuraſſent, Joanni Praſcio, Epiſcopo Lincopienſi, qui diu cauſam Regis propugnaverat, & tandem aliis accedere coactus, in literis conjurationis ſub interiore cera ſcriptam manu propria ſchedam callide occultaverat, in qua legebatur, quicquid hujus admiſiſſet, id ab invito expreſſum eſſe, id pro innocentia fuit, & inter ſeptuaginta Proceres ipſe unicus evaſit. Joannes MEURSIUS Vita Chriſtierni II. ad A.MDXX. LOCCENIUS L. V. Hiſtor. Suecan. p. 191. H.

hoc modo ſi civitas eſſe deſinat, uſumfructum velut morte finiri dixit MODESTINUS in *L. 21. D. Quib. mod. uſusfr. amittitur*. Singuli quandoque pœnæ nomine in ſervitutem abſtrahuntur. Similem pœnam patitur univerſitas, ſi cum antea civitati immediate ſubeſſet, dein alteri ſubordinato corpori, aut civi ſubjicitur. Denique & ſinguli bonis mulctantur. Univerſitati ob delictum publicum publica quoque bona adimuntur, puta muri, navalia, naves bellicæ, arma, ærarium, agri publici, privilegia. Sic Theodoſius publicum delictum Antiochenorum, qui ob indictionem novi tributi ſtatuas Imperatoris in foro ſitas everterant, punivit, interdicto ipſis theatri & balneorum uſu; & ademto urbi nomine metropoleos, quo antea gaudebat. LIBANIUS Orat. XIII. Iisdem Marcus Imp. ſpectacula, & alia civitatis ornamenta ſuſtulerat, quæ poſtea tamen reddidit. VULCATIUS GALLICANUS in Avidio Caſſio, (c. 9.) Sic Severus Byzantium maxima ex parte diruit ſimul theatro, thermis, omnique cultu & honore detracto, in vici formam redegit, & Perinthiis adjudicavit, HERODIANUS L. III. c. 6. Sic Conſtantius Imperator Conſtantinopolitanis, qui ipſius ducem Hermogenem interfecerant, frumenti congiarium gratis antea donatum pœnæ loco ademit. Apud SOCRATEM (1) Hiſt. Eccleſ. L. II. c. 13. Etſi in delictis multitudinis & hoc rationis ſit, ut auctores potiſſimum puniantur (2). Vid. LIVIUS L. XXIX. c. 26. ab init. (3) Inde ad taxanda tam delicta, quam ſupplicia univerſitatum, non parum facit illud QUINTILIANI Declam. 11. *Perſuadentium vires ſunt, quicquid civitas facit: & quodcunque facit populus, ſecundum quod exaſperatur, iraſcitur. Sic corpora noſtra motum niſi de mente non ſumunt, & otioſa ſunt membra,*

(1) Integræ provinciæ infamatæ exemplum eſt in L. 9. C. *Theodoſ. de Indulgent. crimin.* Adde L. 5. C. *Theodoſ. eod.* H.

(2) Vid. H. GROTIUS L. III. de J. B. & P. c. 11. §. 5. & ad Judic. VIII. 16. H.

(3) *Certabant ſententiis* (Carthagini) *utrum in auctores tantum ſeditionis - - - animadverteretur, an plurium ſupplicio vindicanda tam fœdi exempli defectio magis, quam ſeditio eſſet. Vicit ſententia lenior, ut unde orta culpa eſſet, ibi pœna conſiſteret, ad multitudinem caſtigationem ſatis eſſe.*

bra, donec illis animus utatur. Nihil eſt facilius, quam in quemlibet affectum movere populum. Nulli, cum coimus, ſua cogitatio, ſua mens, aut ulla ratio præſto eſt, nec habet ulla turba prudentiam ſingulorum, ſive quod minus publicos capimus affectus, ſive negligentior eſt, qui ſe non putat ſolum debere rationem; & multi fiducia facimus omnium. CICERO pro Cluentio, (c. 46.) *Statuerunt ita majores noſtri, ut ſi a multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animadverteretur, ut metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perveniret.* Milites apud TACITUM A. I. c. 44.) *Puniret noxios, ignoſceret lapſis.* Add. POLYBIUS L. XI. c. 27. in fine. Et Excerpt. legat. XXVIII. c. 4. BODINUS de Rep. L. III. c. 7. p. m. 527. ſeqq. Ant. MATTHÆI de Crimin. ad L. XLVIII. D. tit. 18. c. 4. §. 30. Conſtitut. SICULÆ L. I. tit. ult. (1).

§. XXIX. Hoc loco quæſtio oritur: An pœna ob delictum univerſitatis ſemper exigi poſſit? puta, ſi delictum ante duas aut tres generationes publice ſit patratum. Qui affirmare velit, eo colore uti poſſet, quod quamdiu univerſitas duret, illa eadem maneat, mutatis licet ac ſuccedentibus ſibi ſingulis. Quo facit illud PLUTARCHI de ſera Numinis vindicta, (p. 559. A.) *Eſt civitas res quædam unica & continens, animalis inſtar; neque mutationibus ſecundum ætates ſuam exuit naturam, aut ratione temporis aliud fit ex alio: ſed ſemper eaſdem erga ſe affectiones, & naturæ ſuæ conſentaneas ſervat, omneſque eorum, quæ publice agit, aut egit cauſas in ſe continet, quamdiu communitas, quæ mutuis complexibus devincit, unumque corpus efficit, unitatem ſuam conſervaverit. Ergo urbem perdurantem volumus opprobriis majorum obnoxiam eſſe, quo etiam ſibi gloriam eorum & potentiam vindicat.* Verum rectius iſthæc quæſtio negatur, ſi de pœna humana ſermo ſit. Nam ne in ſingulis quidem hominibus adeo neceſſum eſt antiqua delicta, uti recentia, & velut adhuc flagrantia vindicare. Unde etiam non citra rationem in jure Romano de præſcriptionibus criminum traditur (2). Vid. Anton. MATTHÆUS de Crimin. L. XLVIII. tit. 19. c. 4. Deinde probe obſervandum, quod

(1) Vid. Fr. HOTMANNI Quæſtiones illuſtres c. 42.
(2) V. ſupra L. I. c. 9. §. 6. H.

quædam de univerſitate aliqua dicantur primo & per ſe, verbi gratia, habere ærarium, habere leges, jura, privilegia, quæ ſinguli, qui ſunt de iſto corpore, ſua dicere non poſſunt: quædam autem competunt univerſitati, non niſi ex derivatione a ſingulis: ſeu primo inhærent ſingulis, & poſt inde univerſitas denominationem accipit. Sic ſocietatem aliquam dicimus doctam, fortem, temperantem (1), bene aut male moratam, quæ plurimos ſocios doctos, fortes, temperantes, bene aut male moratos habet; etſi non repugnet, quo minus in ea nonnulli indocti, ignavi, aut intemperantes exſiſtant. Ex hoc genere quoque eſt, ſi dicamus univerſitatem aliquam pœnas eſſe commeritam. Meritum enim convenit ſingulis tanquam mentem habentibus, & prout ſcientes volentes agere poſſunt. Non habet autem univerſitas ut talis, & quatenus diſtinctum quid a ſingulis concipitur, animum, per quem poſſit edere actiones, meriti primo & immediate capaces, quæ quidem a ſingulorum actionibus plane ſint diſtinctæ. Ex quo ſequitur, ſiquidem illi cives, per quos civitas meritum contraxit, exstincti ſunt, neque idem a ſequentibus per actum aliquem fuerit continuatum, ipſum quoque meritum fuiſſe extinctum; ac proinde etiam aptitudinem ad pœnam, quæ ſine illo recte infligi nequit. Add. Grotius L. II. c. 21. §. 8. Equidem Plutarchus dicto loco, ad exemplum divini Numinis heic provocat, quod aliquando in poſteris delicta majorum vindicare legitur. Enim vero de tribunalis divini proceſſu ad forum humanum argumentum per omnia ducere non licet. Sic & non ſequitur; ſi æquum eſt, poſteros præmia & honores accipere ob merita majorum: ideo & æquum eſſe, eosdem ob delicta majorum puniri. Nam beneficii ea eſt materia, ut in quemvis etiam immeritum, & gratis conferri poſſit; pœnæ non item. Et obſoletum quoque beneficium allegare Romani plauſibile ducebant apud Justinum L. XXVIII. c. 1. ubi hanc rationem afferunt, quare Acarnanum defenſionem contra Ætolos ſuſciperent; quod Acarnanes ſoli quondam adverſus Trojanos, auctores originis ſuæ, Græcis auxilia non miſerint. Idem memo-

(1) Aristoteles V. Pol. 9. Εἴπερ γὰρ ἔστιν ἐφ᾽ ἑνὸς ἀκρασία ἔστι καὶ ἐπὶ πόλεως. *Si namque in uno crimen eſt incontinentia, eſt etiam in civitate.* H.

morat Strabo L. X. Etſi cordatiores facile intelligunt, iſtud jactatum, ut ullus ſaltem color videretur, quare Romani negotiis ad ſe nihil ſpectantibus ſeſe immiſcerent. Ridicula quoque eſt ſententia Mahometis II. ad Pium II. Pontificem: Se mirari, quod Itali fœdere jungantur contra ipſum, cum tamen ipſe communem a Trojanis originem ducat; & ipſius non minus quam iſtorum interſit ob Hectorem interfectum ulciſci Græcos, quibus nunc Itali faveant contra ipſum. Apud Mich. Montaigne Eſſais L. II. c. 36.

§. XXX. De cetero firmum manet iſtud: in foro humano ob delictum alienum, de quo nulla ratione quis participavit (1), recte aliquem puniri non poſſe. Sed quia in vita humana videmus ſæpe aliorum delicta occaſionem præbere, ut aliis male ſit; ne quis in errorem inducatur, obſervandum eſt; primo non omnia, quæ homini moleſta aut damnoſa ſunt, pœnarum rationem habere (2). Qui confiſcatis ob delictum bonis, ad egeſtatem redigitur, pœnam patitur. Aſt quam multi naſcuntur, quibus præter corpus nullum patrimonium? Quam multi incendio, naufragio, incurſu hoſtium omnia ſua amittunt; quibus ſua egeſtas non pœna humana, ſed fatale malum, aut ut alii loquuntur, infortunium eſt. Unde, ſi verbi gratia, quæ ob delicta principum ſubjecti mala ſentiunt, eadem conſiderare debent, tanquam incommoda alia, mortalium conditionem jam comitantia, uti ſunt imbecillitas corporis, ægritudo ſenii, intemperies aëris, ſterilitas, & ſimilia.

§. XXXI. Deinde ſciendum, aliud eſſe damnum directe datum, aliud quod tantum per conſequentiam venit. Illud eſt, quando alicui aufertur, ad quod jus proprie dictum jam habebat. Hoc autem vocatur, per quod intercipitur conditio, ſine qua iſte jus non erat habiturus. Exemplum extat in *L.* 24. §. *ult.* (3) *L.*26.

I 2 *D. de*

[1] Vid. omnino ſupra L. I. c. 5. §. 14. H.

[2] Sive effectum pœnæ diſtinguendum a pœna ipſa. H.

[3] *Item videamus, quando damnum dari videatur . . . . ut puta in domo mea puteum aperio, quo aperto venæ putei tui præciſæ ſunt: an tenear? Ait* Trebatius, *non teneri me damni infecti: neque enim exiſtimari, operis mei vitio damnum tibi dari in ea re, in qua jure meo uſus ſum.* Conf. Thomasii Diſſer-

D. de Damno infecto (1) *L. 63. D. ad L. Falcidiam*. Sic quando parentum bona confiſcantur, ſentiunt inde incommodum quidem & liberi. Sed id proprie non eſt pœna reſpectu liberorum; quia bona illa ipſorum futura non fuerant, niſi a parentibus ad ultimum ſpiritum forent conſervata: adeoque confiſcatio duntaxat intercipit conditionem, citra quam liberis ad paterna bona nullum jus proprie dictum competebat. Vid. *L. 3. D. de Interdict. & relegat.* (2). Etſi legem Mogaldi regis Scotiæ, *ut damnatorum bona fiſco addicerentur, nullam in partem liberis & uxoribus admiſſis*, iniquam ac inhumanam non immerito vocet BUCHANANUS Rer. Scotic. L. IV. Add. GROTIUS L. II. c. 21. §. 10. (3)

§. XXXII. DENIQUE & illud notandum, interdum imponi alicui aliquid mali, aut auferri aliquid boni occaſione quidem alterius peccati, aut quod alter ſuæ obligationi non ſatisfecit: ita tamen ut peccatum illud, aut defectus impletæ obligationis non ſit propria & proxima cauſa, cur iſte malum patiatur; neque alteri directe ex eodem peccato jus naſcatur, quare iſtum recte poſſit malo mulctare. Sic fidejuſſores ſæpe aliquid damni patiuntur, debitore, pro quo intervenerunt fidem violante. Aſt proxima cauſa obligationis, quare fidejuſſor alienum debitum luere teneatur, eſt ipſius promiſſio. Nam uti qui pro emtore fidejuſſit, proprie non ex emto tenetur, ſed ex promiſſo: ita & qui pro delinquente fidejuſſit, proprie non ex alieno delicto, ſed ex ſua ſponſione tenetur. Ex quo conſequitur, quod ubi fidejuſ-

ſertatio. Non ens actionis forenſis contra ædificantem ex æmulatione.

(1) *Eſſe autem præpoſterum, ante hoc locupletes dici, quam adquiſierimus*. L. 63. D. ad Leg. Falcid.

(2) *Eum, qui civitatem amitteret, nihil aliud juris adimere liberis, niſi quod ab ipſo perventurum eſſet ad eos, ſi inteſtatus in Civitate moreretur: hoc eſt, hereditatem ejus, & liberos & ſi quid aliud in hoc genere reperiri poteſt: quæ vero non a patre, ſed a genere, a civitate, a rerum natura tribuerentur, ea manere eis incolumia.*

(3) Qualis quoque illa, quam Florentiæ eſſe memorat THUANUS L. XXIII. Hiſtor. ad A. MDLIX. Si filius familias majeſtatis crimen commiſiſſet, partem eam, quæ ipſi ex bonis paternis ſeu maternis obventura eſſet, quamvis adhuc ſuperſtitibus parentibus, jam tum fiſco vindicandam ſtatuens. H.

juſſori aliquid mali ſit patiendum, id menſuram accipere debeat non ex delicto alterius, ſed ex ea poteſtate, quam ipſe in promittendo habuit. Adeoque quando delinquente elapſo ad vadem neceſſitas luendi devolvitur, non ſpectandum eſt, quantum mali delinquenti recte potuerit imponi; ſed ad quid malorum pro altero tolerandum nudo ſuo conſenſu obligare ſeſe quis potuerit. Ex quo etiam colligitur (1), quouſque in cauſis capitalibus vades admitti queant: nempe hactenus tantum, ut vel vas promittat magiſtratui, cui delicti eſt perſecutio, ſe damnum eo datum ſarturum, vel caveat de reo ſiſtendo; idque ut reus jam comprehenſus carceris moleſtia liberetur, neque ex vinculis cauſam dicere cogatur; vel ne in abſentem & indefenſum tanquam convictum aliquid ſtatuatur. Sed ut capitalem pœnam pro reo ſubeat vas, neque obligare iſte ſe poteſt, cum tanta homini in propriam vitam non ſit poteſtas; neque iſtam pœnam exigi proceſſus fori humani patitur. Pœna enim propter delictum infligitur, eo fine, ut improbitas hominum ſiſtatur. Atqui neque ipſe vas deliquit, neque actu fidejuſſionis reatum delicti in ſe derivavit. In eo enim nullum eſt crimen, velle, ut reus æquiore loco cauſam dicat, aut meliore ſit conditione, donec ſententia in ipſum feratur; aut promittere, ſe mulctam pecuniariam reo dictam exſoluturum, uti & id, quanti magiſtratus æſtimaverit, quod facultas pœnæ ſumendæ per fugam rei fuerit ſubtracta. Sed nec finis pœnæ humanæ obtinebitur, punito vade. Ille enim punietur, non quia peccavit, ſed quia alterius fidem ſecutus tanto ſeſe periculo expoſuit. Atqui per talem pœnam id duntaxat efficeretur, ne alii deinceps ita facile pro aliis intervenirent; non ut a delicto, quod reus in ſe admiſerat, abſterrerentur. Adeoque talis pœna non reſpiceret delictum rei principalis, ſed imprudentem crudelitatem vadis. Igitur non recte naturam pœnæ ac officium ſuum circa eandem exigendam intellexit magiſtratus, qui vadem ſupplicio affecit; niſi ubi dolo egiſſe ipſum adparuerit, ut diſciplinæ publicæ vim hac ratione eluderet. Sic & cum homini in propria membra non ſit tale jus, ut pro lubitu illa poſſit perdere; patet itidem, non poſſe aliquem ſeſe obligare ad ferendam pro altero

(1) Vid. ſupra L. II. c. 4. §. 18. & L. V. cap. 10. §. 12. H.

pœnam mutilationis. Aliud autem eſt, quando capite puniuntur cuſtodes reorum, qui per negligentiam, aut ex colluſione reis occaſionem elabendi dederunt. Hi enim non ob alienum; ſed ob proprium delictum puniuntur. Vid. 1. Regum XX. 39. ſeqq. Actor. XII. 19. (1) Quin imo licet alias liberis patribusfamilias de ſua civitate ſtatuendi jus ſit; non tamen vadi recte videtur exilium indici; tum quia illud pœnæ rationem non videtur obtinere poſſe, tum quia non intereſt civitatis, ejuſmodi civem exigere. Huc & referri poteſt, quod Gargilaſſus de la Vega Comment. Reg. L. VI. c. 3. refert, cum vicina urbi regiæ Cuſco oppida apud Peruanos quondam tributi loco miniſtros aulæ regiæ ſuppeditarent, ſi quis horum quid deliquiſſet, id oppidum a quo præſentatus fuerit, luiſſe (2). Sunt & alii caſus, ubi quis occaſione delicti alieni incommodum patitur. Sic, verbi gratia, ſi ego alterius ædes precario inhabitarem, eaſque ob delictum domini publicari contingeret, incommodum & ipſe ſentio, dum mihi jam eſt migrandum, cum fortaſſe diutius iſte me inhabitare permiſiſſet. Pœna tamen proprie non afficior. Nam fiſcus, qui dominium ædium nactus eſt, ſuo jure precarium uſum pro lubitu mihi finire poteſt. Sic proditorum & perduellium liberi ſæpe honoribus excluduntur; id quod parentibus quidem in pœnam redundat (3), dum propter ipſos cariſſimi coguntur inglorii vivere. In liberis autem idem pœnæ rationem non habet (4), quippe

(1) *L. 8. L. 12. D. de Effractorib. & expilator. L. 4. L. final. §. 2. C. de Cuſtod. reor.* Carpzov. Praxi criminal. quæſt. III. H.

(2) Supra quoque ad L. I. c. 5. §. 14. ex Martinio & Louberio diximus, nimis rigidam eſſe Sinenſium & Siamenſium legem, qua magiſtratus majores ob delicta minorum magiſtratuum, qui ipſis ſubſunt, obſtringuntur. H.

(3) Vere Æschylus inferiis:
Παῖδες γὰρ ἀνδρὶ κληδόνες σωτήριοι
Θανόντι φελλοὶ δ' ὥς ἄγουσι δίκτυον,
Τὸν ἐκ βυθοῦ κλωστῆρα σώζοντες λίνου.
Nomen ſuperſtes mortuis ſunt liberi,
Velutque ſuber, rete quo defendetur,
Submerſa plane fila, ne in fundum ruant. H.

(4) Nullam pœnam patientibus plus doloris vel ignominiæ infer-

pe cum in arbitrio civitatis ſit (1), cui velit honores mandare; adeoque ipſa ſuo jure ab honoribus poſſit arcere, etiam tales, qui ipſi nihil peccaverunt, ubi ex uſu Reipublicæ id eſſe judicatur.

§. XXXIII. His ita diſtinctis patet, in foro humano neminem reatus immunem ob alienum delictum recte puniri. Cujus ratio eſt, quia aptitudo ad pœnam ex merito oritur, cujus fundamentum eſt ſua cujuſque voluntas, qua homini nihil magis proprium, quæque niſi ex motu intrinſeco vitium contrahere non poteſt. Nam quod Grotius d. l. §. 12. putat exemplum etiam ſtatui poſſe extra perſonam delinquentis in perſona, quæ tenerrimo amoris vinculo ipſi jungitur; id falſum eſt. Neque ad rem facit, quod Plutarchus de ſera Numinis vindicta (p. 560. A.) adfert: *Magiſtrum uno puero cæſo reliquos officii monere, & decimatione facta, imperatorem totum plectere exercitum*. Nam & puer qui cæditur, & decimus quiſque qui plectitur, nocens erat. Cui conſequens eſt, liberos innoxios non debere puniri ob delicta majorum. Vid. *L.* 22. (2) *C. de Pœnis. L.* 26. (3) *D. de Pœnis*. Gratianus *Cauſ.* 1. *quaſt.* 4. *c.* 6. 7.

ferre Plutarchus ait, quam quæ poſteros in eamdem ſecum calamitatem trahat. Αἱ δὲ διὰ τῶν παίδων ἰοῦσαι (κολάσεις) καὶ διὰ γένους ἐμφανεῖς τοῖς δεῦρο γενόμεναι, πολλοὺς ἀποτρέπουσι καὶ συςέλλουσι τῶν πονηρῶν· ὅτι δ' οὐκ ἔςιν οἰχίων, οὐδὲ λυποῦσα μᾶλλον ἑτέρα κόλασις ἢ τοὺς ἐξ ἑαυτῶν κακὰ πάσχοντας δι' αὐτοὺς ὁρᾷν. De ſera Numinis vindicta p. 561. A. Ed. Wech. Et, durum eſſe, ſi liberi propter crimina parentum puniantur, Cicero quoque adgnoſcit. Epiſt. ad Brut. 12. etſi hæc iniquitas compenſetur utilitate publica, qua amor parentum erga liberos, tanquam viſcera ſua, cautiores eos reddat ne quid audeant contra utilitatem publicam. *Nec vero me fugit*, inquit, *quam ſit acerbum, Parentum ſcelera filiorum pœnis lui. Sed præclare legibus comparatum eſt, ut charitas liberorum amiciores parentes Reipublicæ redderet.*

(1) Vid. ſupra L. I. c. 7. §. 11. & L. III. c. 1. §. 3. H.

(1) *Sancimus, ibi eſſe pœnam, ubi & noxia eſt. Propinquos, natos, familiares procul a calumnia ſubmovemus, quos reos ſceleris ſocietas non facit. Nec enim adfinitas vel amicitia nefarium crimen admittunt. Peccata igitur ſuos teneant auctores: nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum.*

(2) *Crimen vel pœna paterna nullam maculam filio infligere po-*

6. 7. 8. Inde quidam illud Joſuæ VII. 24. exponunt, liberos Achani adductos, ut cum omni populo ſimul a Joſua erudirentur, monerenturque ſibi a talibus cavere; non ut interficerentur cum patre; eoque ſequentia verba *lapidarunt eos* intelligenda tantum de Achane & jumentis ejus. Quod ſi hæc explicatio non admittatur, confugiendum eſt ad eam reſponſionem, quam ſuggerit GROTIUS de J. B. & P. L. I. c. 3. §. 8. in fine (1). OVIDIUS Metam. L. IV. (v. 669. 670.) *Illic immeritam maternæ pendere linguæ Andromedam pœnas injuſtus juſſerat Ammon*. STATIUS Thebaid. L. I. (v. 668. & ſeqq.) *Ne perge queri, caſuſque priorum Annumerare tibi. Nec culpa nepotibus obſtat. Tu modo diſſimilis rebus mereare ſecundus. Excuſare tuos*. Sic abominanda, & quæ diritate omnes leges ſuperet, AMMIANO MARCELLINO L. XXIII. (c. 6. p. 416. Ed. Gronov.) dicitur lex Perſarum, qua ob noxam unius, qui in regem deliquit, omnis propinquitas perit. Vid. HERODOTUS L. III. de Intapherne. JUSTINUS L. X. c. 2. De ſimili Macedonum lege vide CURTIUM L. VII. c. 11. (2) L. VIII. c. 6. Equidem facile patet, diris hiſce ſuppliciis ſalutem ſuam munitum iviſſe reges. Apud JUSTINUM L. XXVI. c. 1. Hellanicus dicitur ad cædem Ariſtotimi tyranni animatus per ſenectutem & *orbitatem*, ut qui nec ætatis nec pignoris reſpectu timeret. Add. IDEM L. IV. n. 8. In ſimilem ſententiam loquitur A. Cæſellius apud VALERIUM MAXIMUM L. VI. c. 2. At qui ſuam contemnere vitam poteſt, timidior redditur, ſi norit, omnibus ſuis ſecum, & propter ſe pereundum. Dein cavere ſibi volebant, ne paternæ necis ultores eſſent filii. Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι. *Stultus, qui cum occiderit patrem, filios relinquat*. ARISTOTELES Rhet. L. II. c. 21. Sicuti nec facile creditur quis tantam rem moliri, non adhibitis in conſcientiam propinquis. Quas ob rationes Parmenionem ab Alexan-

poteſt. Namque unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubjicitur: nec alieni criminis ſucceſſor conſtituitur: idque divi Fratres, *Hierapolitanis reſcripſerunt*. L. 26. D. de Pœnis.

(1) Imo Achanis liberi, ejuſdem cujus pater ſacrilegii rei, eoque jure lapidibus obruti fuiſſe videntur. Conf. CLERICUS ad Joſuæ VII. 24.

(2) Et ibi FREINSHEMIUS in Commentar. n. 20. H.

xandro occiſum tradit. ARRIANUS L. III. (c. 26. Ed. Oxonienſ.) Jactatur quoque illud Caſſii apud TACITUM A. XIV. (c. 44.) *habet aliquid ex iniquo magnum exemplum, quod in ſingulos utilitate publica rependitur.* Conf. t. t. *D. ad SCtum Silanianum.* In *L. 4. C. ad L. Juliam Majeſtatis* dicitur : filii perduellium paterno ſupplicio perire debent, in quibus paterni criminis exempla metuuntur. Vid. Ant. MTTAHÆUS de Crimin. L. XLVIII. tit. 2. §. 10. Sic AMMIAN. MARCELLINUS L. XXVIII. (c. 3. in fine Edit. Gronovii.) memorat, quod Maratocupenorum, (qui erant latrones in Syria a vico, quem incolebant, ſic dicti,) ſoboles parva etiam tum cum parentibus ſit deleta, ne ad parentum exempla ſuccreſceret. HOBBESIUS Leviathane c. 28. hanc rationem profert, quod iſti majeſtatis læſæ rei hoſtes ſe civitatis profiteantur, adeoque jure belli coërceantur. Atqui in bello neque gladium judicare, neque victorem diſtinguere quatenus ad tempus præteritum inter nocentes & innocentes, neque cuiquam parcere, niſi quatenus conducit ad ſalutem civium. Sicuti & alias judicia majeſtatis hoc habent peculiare, quod ibi in cauſa propria Princeps eſſe judex poſſit (1); & aliquando abſque ambagibus proceſſus ab exſecutione fieri initium queat (2). Add. GROTIUS ad Joſuam I. 18. Etſi religioſo principi merito præ oculis habenda oratio Tiberii apud TACITUM A. III. (c. 12.) in cauſa Cn. Piſonis habita. Enimvero ne in bello quidem gladius recte ſævit in ætatem innocentem. Et cum qui in civitate naſcuntur, cives & ipſi ſint, non adparet, quomodo hoſtiliter ipſi tractari queant, niſi proprio facinore in hoſtes degeneraverint. Igitur nullo alio modo innocens filius rebellionem patris luere poteſt, quam ut ipſi intercipiantur ea bona, quæ alias a patre in eum erant devoluenda. Etſi apud Peruanos quondam ſub imperio Yncarum, ſi Curaca ob delictum morte affectus eſſet, filius ideo munere paterno non excludebatur, ſed potius delictum & pœna patris ob oculos ipſi ponebatur, ut ab iſto ſibi caveret; apud Garcilaſſum de

(1) Imo hoc in aliis cauſis quoque habet locum. Vid. ſupra L. VII. c. 6. §. 2. H.

(2) Vid. L. VII. c. 6. §. 12. H.

de la VEGA Comment. Reg. L. II. c. 13. Ab honoribus autem indebitis arceri pœna proprie dicta non eſt (1). Sed nec ceteræ rationes iniquitatem hujus pœnæ tollunt. Sicuti verbi gratia DIONYSIUS HALICARN. L. VIII. (p. 547. Ed. Sylburgi c. 80. Edit. Oxon.) tradit, Græcos, qui tyrannorum liberos ſimul vel necarunt, vel in exilium ejecerunt, perſuaſum habuiſſe; *quaſi natura non ferat bonos filios naſci e malis patribus, aut malos e bonis* (2). Add. PHILO Judæus de Specialibus Legibus. Et laudari meretur illud Marci apud VULCATIUM GALLICANUM in Avidio Caſſio, (c. 12.) *Quare filiis Caſſii, & genero, & uxori veniam dabitis. Et quid dico veniam? cum illi nihil fecerint*. Neque iſta per comminationes divinas excuſantur; cum de foro humano nobis ſermo ſit. Add. GROTIUS d. l. §. 14. Recte quoque commendatur lex Ægyptiorum, qua vetabatur, ne mulier prægnans mortis ſupplicio afficeretur, donec partum edidiſſet. DIODORUS SICULUS L. I. c. 77. ÆLIANUS V. H. L. V. c. 18. *L. 3. D. de Pœnis. L. 5. §. 2. L. 18. de Statu hom.* PLUTARCHUS de ſera Numinis vindicta, (p. 552. D.) quam aliæ gentes quoque receperunt (3). Add. tamen QUINTILIANUS Declam. 277. Quis contra ſit pœnarum rigor apud Japonios; vid. apud Bern. VARENIUM Deſcr. Japoniæ c. 18. Ferdin. PINTO Itin. c. 55. Bern. VARENIUS de Relig.

(1) Vid. infra c. 4. §. 32. in calce. Nec, ſi qui illius ſunt familiæ, nomen mutare cogantur. Vid. THUANUM L.CXXIV. ad A. MDC. *ubi de Ruvenis Gauriæ Comitibus, ob ſtructas Jacobo Scotiæ Regi inſidias, nomen Ruvenorum deponere, & in maternum vel aliud nomen adoptivum tranſire juſſis*. Aut ſi damnatum propinquum lugere vetentur. Quod Romanis uſitatum. L. XI. §. 3. *de His qui notantur infam.* SUETONIUS in Tiber. c. 61. hodie ſervat Gallia. H.

(2) Παρ' Ἑλλήνων δὲ οὐχ οὕτως ἐνίοις ὁ νόμος ἔχει, ἀλλὰ τοὺς ἐκ τυράννων γενομένους οἱ μὲν συναποκτείνεσθαι τοῖς πατράσι δικαιοῦσιν, οἱ δὲ ἀειφυγίᾳ κολάζουσιν. ὥσπερ οὐκ ἐνδεχομένης τῆς φύσεως χρηστοὺς παῖδας ἐκ πονηρῶν πατέρων, ἢ κακοὺς ἐξ ἀγαθῶν γενέσθαι.

(3) Græci & Romani. PHILO de Humanitate Joann. MEURSIUS L. II. Themid. Attic. c. 8. LANGLÆUS L. XI. Semeſtr. c. 1. Add. Speculum Saxonic. L. III. art. 3. H.

lig. Japon. c. 11. p. 192. Quo loco & illud monendum, poteſtate ſua abuſos legislatores, qui occaſione ex unius aut alterius delicto arrepta in totum aliquod genus duri quid ſtatuerunt; utut illud lapſu temporum mortis non ingloriosæ ſpeciem induerit. Sicuti contigit circa legem quorundam Indorum de cremanda cum defuncto marito uxore; cujus cauſa fuit, quod uxores maritorum feſſæ eos veneno tollere gauderent, ut recentibus maritis locum præberent. Vid. CICERO Tuſc. Quæſt. L.V. (c. 27.) SOLINUS c. 65. DIODORUS SICULUS L.XVII. c. 91. & L. XIX. c. 33. STRABO L. XV. (p. 1041.) Abr. ROGERIUS de Braminibus Part. I. c. 19. 20. Patet quoque ex hiſce (1), heredem de pœna non teneri, quæ corpus aut famam delinquentis affectura erat. L. XX. D. (2) *de Pœnis* (3). De mulcta tamen pecuniaria tenetur, etſi non ſupra vires hereditatis, ſi æquitatem velimus reſpicere. Vid. *L.* 1. *D. de Privatis delictis* (4).

CA-

(1) Conf. ſupra L. IV. c. 11. §. 19. L. V. c. 11. §. 12. H.

(2) *Civilis conſtitutio eſt, pœnalibus actionibus heredes non teneri, nec ceteros quidem ſucceſſores. Idcirco nec furti conveniri poſſunt. Sed quamvis furti actione non teneantur, attamen ad exhibendum, actione teneri eos oportet, ſi poſſideant, aut dolo fecerint, quo minus poſſideant.*

(3) *L. 26. D. eod. L. 7. §. 1. D. de Capit. minut. L. 1. §. 18. Depoſit. L. 2. §. 2. & 7. D. de Decurion.* H.

(4) *Si pœna alicui irrogatur, receptum eſt commentitio jure, ne ad heredes tranſeat: cujus rei illa ratio videtur, quod pœna conſtituitur in emendationem hominum: quæ mortuo eo, in quem conſtitui videtur, deſinit.*

CAPUT IV.

DE POTESTATE IMPERII CIVILIS CIRCA DEFINIENDUM VALOREM CIVIUM.

I. *Exiſtimatio definitur, & dividitur.*
II. *Exiſtimatio ſimplex naturalis;*
III. *Quæ eſt vel integra:*
IV. *Vel deminuta:*
V. *Vel conſumta.*
VI. *Exiſtimatio civilis ſimplex deficit vel ex ſtatu:*
VII. *Vel ex antegreſſo delicto.*
VIII. *Non eſt infame, duellum legibus vetitum detrectare.*
IX. *Exiſtimatio ſimplex ab arbitrio imperantium non dependet.*
X. *Neque pro illis conſumi poteſt.*
XI. *Exiſtimatio intenſiva.*
XII. *Ejus fundamenta.*
XIII. *An honoris fudamentum ſola potentia.*
XIV. *Per iſta fundamenta producitur tantum aptitudo ad honorem.*
XV. *Quis jure ſuo præcedentiam præ altero habeat.*
XVI. *Argumenta, ex quibus præcedentia prætenditur.*
XVII. *Examinatur antiquitas.*
XVIII. XIX. *Potentia, ejus qualitas, & tituli.*
XX. *Rex regi cedere non tenetur.*
XXI. *Quomodo reges convenire poſſint citra contentionem.*
XXII. *De ordine inter ſocios.*
XXIII. *Civium deſignare ordinem eſt ſummi imperii.*
XXIV. *Quomodo diverſarum civitatum cives comparentur.*
XXV. *Nobilitas natalibus non ineſt a natura:*
XXVI. *Sed ab impoſitione civitatum.*
XXVII. *Quæ tamen meritis niti ſolet & debet.*
XXVIII. *Indoles Romanæ nobilitatis primis temporibus.*
XXIX. *Eam poſtea geſti honores metiebantur.*
XXX. *Quæ indoles nobilitatis hodie in pleraque Europa?*
XXXI. *Alicubi nobilitati ſanguinis exiguum pretium.*
XXXII. *Quatenus honores civiles ab arbitrio civitatis dependeant?*

QUANQUAM extra civitatem quoque in libertate naturali exiſtant nonnulla fundamenta, quibus unus alteri merito præferri queat: tamen cum a pacto, aut definitione imperii civilis dependeat, ut iſta fundamenta alicui jus pariant, igitur hoc loco commodiſſimum

mum viſum, univerſam materiam de diſtinctione hominum ſecundum exiſtimationem exponere. Eſt autem exiſtimatio valor perſonarum in vita communi, ſecundum quem aptæ ſunt aliis perſonis exæquari, aut comparari, eiſque vel antehaberi, vel poſtponi. Habent ſcilicet non exiguam inter ſe cognationem duæ nobiliſſimæ ſpecies quantitatum moralium, exiſtimatio, & pretium, quarum illa in perſonis, hoc in rebus conſideratur (1), quod ex illa perſonæ, ex hoc res in vita communi æſtimentur. Et quemadmodum pretia rebus eo potiſſimum fine ſunt impoſita, ut res invicem permutandæ, aut ab uno in alterum transferendæ recte poſſint inter ſe comparari: ſic & exiſtimatio ei fini inſervit, ut ratione iſtius tanquam valoris homines inter ſe queant comparari, quo decorus inter ipſos ordo, ubi conjungi eoſdem contigerit, conſtitui poſſit: poſtquam omnimodam æqualitatem in genere humano commode ſervari haudquidquam poſſe ſatis adparebat. Poteſt autem exiſtimatio dividi in *ſimplicem* & *intenſivam* (2). Quarum utraque conſideranda venit, tam inter eos, qui in naturali utrinque libertate vivunt (3), quam qui eadem civitate continentur.

§. II. *EXISTIMATIO ſimplex* inter eos, qui in naturali invicem libertate ſunt conſtituti, in hoc potiſſimum videtur conſiſtere, ut quis talem ſe ferat, & pro tali habeatur; quicum agi queat tanquam cum viro bono (4), & ad ſocialitatis humanæ leges ſeſe accommodare prono, quique adeo legem naturalem adverſus alios, quantum in ſe, obſervare ſit paratus. Scilicet uti

(1) Supra L. IV. c. 1. §. 2. H.

(2) Illam etiam naturalem nuncupare poſſes, quoniam eſt ante factum humanum; hanc adventitiam. H.

(3) Quales ſunt liberi Principes & liberæ Reſpublicæ, tanquam perſonæ morales, ſi qua comparentur inter ſe.

(4) Cui *æſtimationi ſimplici*, in aliis reſpondet obligatio perfecta, vi cujus unuſquiſque ceteros omnes, ut viros honeſtos habere cogitur, quamdiu nulla eorum improbitas inſignis clare patefacta ſit. Unde manat, famæ eum aliorum parcere, neque ulla eam ratione atterere aut collutulare debere. E contrario fundamenta *exiſtimationis intenſivæ* in Statu Naturæ obligationem tantum gignunt imperfectam, ut ab AUCTORE infra oſtendetur. De cetero ad hunc locum conferri meretur Diſſertatio THOMASII de Exiſtimatione, fama & infamia extra Rempublicam in qua laboranti interdum Auctori ſuppetias tulit.

uti rem, quæ qualemcunque uſum in vita humana obtinet, alicujus pretii eſſe dicimus; inutilem penitus nullius pretii vocamus; ita aliquem ſaltem valorem dixeris eſſe ejus, quicum utcunque tanquam cum animante ſociabili poteſt agi. At ſi quis ineptitudinem ad ſocietatem palàm oſtentet, quod fit, legem naturæ, & officia inde aliis debita proterve adſpernando & proculcando, eum merito nullius valoris hominem judicaveris.

§. III. Isthæc exiſtimatio conſiderari poteſt, vel ut *integra*, vel ut *deminuta*, vel ut penitus *conſumta*. *Integra* eſt, quando quis nondum per malitioſum aliquod & enorme facinus ſciens volenſque dolo malo legem naturæ adverſus alium violavit. Nam peccata infirmitatis humanæ conditioni condonantur, neque per illa ſtatim opinio boni viri extinguitur, modo honeſtus animus, juſtumque ſectari cupidus perſtet. Atque iſthæc exiſtimatio omnibus adeſſe præſumitur, quouſque ipſi per malitiam eandem non delibent. Adeoque naturaliter cuique hæc æqualiter dicenda eſt competere, ac citra antegreſſum pravum factum omnes æque honeſti ſunt judicandi. Plinius L. V. Epiſt. 3. *Sanctitas morum non diſtat ordinibus*. Cui fundamento innititur tritum illud: *Quilibet præſumitur bonus, donec probetur* (1) *contrarium* (2). Neque obſtant illa, quæ ab Hobbesio de Cive c. 1. diſputantur de malitia humani ingenii, & ad lædendum alios libidine. Quæ ſi abſolute vera ſunt, ſane jam quilibet præſumetur malus, donec contrarium probetur, vel potius donec vis nocendi fuerit ademta. Enimvero quod ille præſupponit principium, univerſaliter verum non eſt: *Omnes homines ſibi invicem poſſe, & velle nocere*, uti ſupra oſtenſum. Quia tamen homines ſibi invicem *poſſunt velle* nocere, igitur naturaliter omnes homines habendi erunt pro bonis, ſed qui mali fieri poſſunt, & pro amicis quidem, ſed quibus non uſque quaque tuto fidas.

§. IV. *DIMINUITUR* iſthæc exiſtimatio per facinora

(1) Vid. les Nouvelles Lettres de Msr. Bayle à l'occaſion de la Critique de l'Hiſtoire du Calviniſme par Maimbourg T. I. p. 435. & Thomasius de Præſumtione bonitatis, in qua diſſertatione oſtendit, quando hæc regula locum habeat, vel etiam deliquium patiatur.

(2) Vid. ſupra L. III. c. 6. §. 9. Hoc præcipue verum eſt in ſtatu naturali temperato, ut notavimus ad L. II. c. 2. §. 4. H.

Digitized by Google

ra malitioſa, cumprimis enormia, contra jus naturæ aliis immerito illata: quæ efficiunt, ut non tutum ſit aliis deinceps fidem ejuſmodi deceptori habere, ac citra ſolidam cautionem cum ipſo negotii quid contrahere. Diminuitur tamen per prava facta alicujus exiſtimatio, non penitus conſumitur. Nam etſi ſuſpicari non improbabiliter poſſim, talem quemque fore erga me, qualem adverſus alios ſeſe geſſit: id tamen non ſemper ita ſolet eſſe certum, quin interdum contrarium adpareat. Quippe cum peculiares potuerint exiſtere cauſæ, quæ ipſum ad decipiendos alios irritaverint, quæ in me non deprehenduntur. Potuit & quis uno tempore pravis affectibus agitari, a quibus alio tempore eſt immunis. Poteſt tamen iſthæc exiſtimationis macula, ex prave factis contracta, deleri, præſtita ultro damni dati reparatione, aut æſtimatione, atque edito animi pœnitentis documento (1). Hæc enim ſponte elicita ſufficientem poſſunt fidem facere animi ſerio emendati.

§. V. Ast vero hanc exiſtimationem penitus *conſumit* vitæ genus, & inſtitutum, directe ſpectans ad aliis promiſcue nocendum, & rem ex manifeſtis aliorum injuriis faciendam. Equidem dantur & in civitatibus quædam vitæ genera, quæ exercitium certi cujuſdam vitii profitentur; ut ſunt meretrices, lenones, validi ac vagabundi mendici (2), quos & Plato de LL. L. XI. ex ſua civitate ejici jubet: & per quos civitatem καταισχύνεσθαι *probro affici* pronunciat Isocrates Areopagitico. Atticus Epiſcopus Conſtantinopolitanus: *Velis in eas conferre, non qui ventris cauſa quaſi mercaturam per totum vitæ tempus mendicando exercent, ſed qui mendicare erubeſcunt*; apud Socratem Hiſtor. Eccleſ. L. VII. c. 25. Sic mendici quondam apud Peruvianos ſub imperio Yncarum non tolerabantur. Vid. Garcilaſſus de la Vega Comment. Reg. L. V. c. 9. Sed ibidem qui alere ſeipſum ob vitium corporis non poterat, e publico ſuſtentabatur. Ib. L. V. c. 11. Item apud Ægyptios quondam fures profeſſi, de quibus Diodorus Siculus L. I. c. 80. *Qui furtis operam dare volunt, nomina apud furum principem profitentur, & e veſtigio furtum ex pacto ad eum referunt: qui res ſuas amiſerunt*,

(1) Vdi. ſupra L. II. c. 5. §. 19. H.

(2) Vid. de hoc genere mendicorum Menagius ad Diog. Laertium L. I. §. 55. Ed. Amſtelod.

runt, *conſimiliter unumquodlibet amiſſorum literis conſignatum exhibent*, *locumque ac diem*, *quibus jacturam fecerint*, *adſcribunt*. *Hoc modo cunctis facile repertis fraudatus taxatione rerum facta quadrantem harum perſolvit* (1), *& tum ſua recuperat*. *Cum enim fieri non poſſit*, *ut omnes a furto abſtineant*, *viam legislator invenit*, *qua tota res ſublata præter exiguum redemtionis pretium ſervaretur*. Enimverò crediderim, pauciori privatorum diſpendio id genus hominum poſſe ſuſtentari, adhibitis diligenter ergaſtulis, virgis, atque reſtibus. Talium quantilla ſit exiſtimatio, civitatis, quæ illos tolerat, eſt definire. Saltem communi hominum jure frui debet, cui publice vitium exercere indulgetur. Quo ſpectat expoſtulatio lenonis apud TERENTIUM Adelph. Act. 2. ſc. 1. (v. 34. 35.) *Leno ſum*, *fateor*, *pernicies communis adoleſcentium*, *perjurus*, *peſtis*: *tamen tibi a me nulla orta eſt injuria*. Vid. Conſtit. SICULARUM L. I. Tit. 20. Aſt naturalem exiſtimationem vehementer profligari per vitæ genus, qualiſcunque vitii profeſſionem habens, conſtat: ni tamen illud vitium cum aliorum injuria ſit conjunctum, non videntur tales tanquam communes omnium hoſtes poſſe tractari. Verum quorum profeſſio injuriam aliorum habet propoſitam, quique adverſus quoslibet homines, aut illos ſaltem, qui extra ipſorum conſortia degunt, promiſcue eadem, quà in beſtias, licentia utuntur, adeoque cum hominibus, non cum hoſtibus bellum gerunt; eos penitus illa exiſtimatio deficit, qua quoslibet alios homines metimur. Inter quos referuntur piratæ (2), prædones, latrones, ſicarii, manticularii, & id genus alii. Nec ab illo cenſu eximuntur, ſi qui non ad extremum in omnes promiſcue ſævire ſoleant, puta, quod contenti res rapuiſſe cædibus abſtineant, aut crumena pallioque deliniti recedant. Nam juſtitiæ laudiſque nihil habet, non omnes numeros injuſtitiæ implere. Sed & quin ſub hac claſſe cenſeri debeant integri cœtus piratarum & latronum (3), quamdiu quidem iſti vitæ generi non renunciaverint, du-

(1) Notabilis hæc exceptio a regula, quam habet AUCTOR L. IV. c. 13. §. 13. Cui fere ſimilis illa in Civitate Francofurtenſi circa Judæos. V. L. I. Patœm. Jur. Germ. 102. §. 3. H.

(2) Conf. L. II. c. 2. §. 20.

(3) Niſi quod priſcis temporibus hoc vitæ genus non habuit infamiam. Vid. ſupra L. II. c. 2. §. 10. H.

dubio caret ; utut forte inſtar aliquod juſtitiæ inter ſe videantur exercere (1) . Sicut apud HELIODORUM Æthiop. L. V. (c. 15. p. 264. Ed. Lugd. 1611. & c. 14. p. 244.) memoratur Νόμος λῃςρικὸς, ὃς τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι νηὸς πολεμίας, καὶ τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα προκινδυνεύσαντι, τὴν κατὰ βούλησιν ἐκλογὴν ἀπένειμεν. *Lex piratarum , quæ ei , qui primus navem hoſtilem conſcendit, & ſe pro omnibus certamini periculoſiſſimo obtulit , electionem pro ipſius arbitrio tribuit.* Et *ibid.* Σώζεται καὶ παρὰ λῃςαῖς τὸ συνειδὸς καὶ πρὸς τοὺς γνωρίμους φιλάνθρωπον. *Servatur & apud prædones conſcientia erga notos officii & humanitatis.* Imo nec excluſerim integras , ſi quæ eſſent civitates , quæ coiverint quidem juris inter ſuos fruendi cauſa ; de cetero autem in alios omnes hoſtilia exerceant, nulla pactorum & fidei aliis datæ habita ratione. Quod ſi autem ſint civitates , quæ pacta cum aliis inita ſervant, ſed vel adverſus alios quoſvis , vel ſaltem adverſus certas gentes quædam juri naturæ non congruentia citra juſtam cauſam inferre ſueverunt (2) , iis omnem exiſtimationem detrahere non licebit, etſi eam non parum deformatam exſiſtere liquet. Effectus porro, qui ejuſmodi homines exiſtimatione penitus deſtitutos apud alios conſequuntur , hi fere ſunt ; ut niſi vitam illam rapacem & cruentam abdicatum eant , ab aliis non magis parci ipſis conveniat, quam lupis , aut aliis truculentis belluis. Et ubi deprehenſi fuerint , atrocius plerunque ſolent tractari, quam alii hoſtes , utut & hi ultima nobis intentaverint. Sed & indigni habentur , quibus ullum humanitatis etiam ſimplicis officium exhibeatur , quippe quo ad nocendum aliis confirmantur . Quin & uti in ipſorum fide , quam dare velint , nihil fiduciæ locandum , cujus apud alios opinionem vitæ ipſorum atrocitas edidit : ita nec fidei ab aliis datæ ipſos capaces eſſe , quamdiu iſtius ſceleſtæ vitæ continuatio-

(1) Supra L. II. c. 3. §. 16. & in not. H,

(2) Id quod AUCTOR noſter in Diſſert. de Exiſtimatione , quæ numero tertia eſt inter junctim editas Upſaliæ 1677. §. 7. extr. adplicari vult ad incolas Barbariæ , qui pacta utcunque ſervant, & Muhamedanos ſuos non deprædantur , præſertim , addens cum dicere poſſint , dari quoque inter Chriſtianos , quibus implacabile in Muhamedanos bellum gerere officium habeatur . Vid. PARRHASIANA T. I. p. 204. I. Editionis ,

nem præ ſe ferunt, (id quod ſemper præſupponitur,) non abſurde videtur aſſeri poſſe. Vel enim ultro cum tali paciſcor, vel vi ipſius injuſta compulſus. Prius quomodo fieri poſſit non video, niſi ut & ipſe ſcelerum ejus contagione inficiar, dum tanquam cum amico ago, qui ſe communem omnium hoſtem, præterquam ſuorum complicum, fert. Quid quod ſæpe fidem latroni ſervare, verbi gratia, in depoſito, cum injuria aliorum eſt conjunctum. Vid. *L.* 31. §. 1. *D. Depoſiti*. Quod ſi autem latro operam mihi aliquam utilem præſtiterit, qualem quidem abs tali acceptare mihi non turpe fuerit, æquum ſane videtur, ut promiſſam mercedem ipſi exſolvam (1). Sed tunc iſte latro non amplius erit, qualem heic ſupponimus, communis omnium præterquam ſuorum ſociorum hoſtis. Pacta autem metu extorta eſſe invalida ſupra oſtenſum (2). Ceterum recuperari poteſt ejuſmodi hominum amiſſa exiſtimatio, ſi vitæ genus ſceleſtum exuerint, aliudque honeſtum ſuſceperint. Quod non in ſingulis tantum, ſed & integris in (3) cœtibus latronum & prædonum procedit (4). Ex quo tempore cum illis tanquam cum honeſtis hominibus erit agendum. Ut tamen prius injuriarum datarum reparationem fecerint, aut condonationem obtinuerint.

§. VI. *EXISTIMATIO ſimplex intra civitates degentium* (5) eſt, qua quis pro membro ſaltem vulgari, eoque integro civitatis reputatur; ſeu ut quis juxta leges & mores civitatis pro vitioſo ejuſdem membro non fue-

(1) Vid. ſupra L. III. c. 6. §. 11. in fine.

(2) L. III. c. 6. §. 11. ſequ. H.

(3) Conf. GROTIUS L. III. c. 3. §. 3 & BUDDEI Spec. Juriſprud. Hiſtor. §. 2. 3. 4. ubi hæc priſtinis Romanis adplicantur, quorum Reſpublica a latronum & aliorum ſceleſtiſſimorum hominum colluvie condita vulgo fertur. Videatur tamen HEINECCIUS Hiſtor. Jur. I. c. 1. §. 1.

(4) AUGUSTINUS L. XIV. de Civitate Dei c. 4. loquutus de prædonibus: *Hoc malum, ſi in tantum perditorum hominum acceſſibus creſcit, ut & loca teneat, ſedes conſtituat, civitates occupet, populos ſubiuget, evidentius civitatis nomen aſſumit*. H.

(5) Prouti de æſtimatione ſimplici in ſtatu Naturali in §. 2. egit AUCTOR; ita hoc loco de ea differit, quatenus ei locus eſt in Societate Civili. In qua eam perinde unuſquiſque vi æqualitatis naturalis exigere poteſt, quamdiu nihil admiſerit, quod eum indignum reddat fama viri probi & honeſti.

fuerit declaratus, & aliquo eſſe numero, caputque habere intelligatur. Iſthæc porro exiſtimatio in civitate deficit vel *ex mero ſtatu*, vel *ex delicto*. Prius contingit itidem duplici modo; vel ut ſtatus ille in ſe naturaliter nihil turpe habeat, vel ut cum vitio aliquo, aut ſaltem ejus opinione ſit conjunctus. Solus ſtatus, qui natura ſua nihil vitioſi habet, exiſtimationem ſimplicem in multis civitatibus adimit mancipiis, quæ pro perſonis civilibus non reputantur: ſeu quæ caput civile non habere, nulloque numero intelliguntur eſſe. Quam vilis iſtorum conditio apud Romanos fuerit, notiſſimum eſt (1). Speciminis loco vid. *L. 6. D. ad L. Juliam de Adulter. L. 23. L. 29. C. d. t.* Nec major ſervorum gentilium æſtimatio apud Hebræos. JOSEPHUS Archæol. IV. 8. *Sed neque ſervi teſtimonium perhibeant propter ignobilitatem animi, quos aut propter lucrum, aut propter timorem veriſſime poteſt credi, non poſſe vere teſtari*. Add. SELDENUS L. V. c. 3. Lex WISIGOTHORUM L. II. tit. 4. c. 9. In quibuſdam quoque civitatibus ſat tenuis ſpuriorum exiſtimatio; cum tamen quod tali modo ſint geniti, non ipſorum, ſed parentum culpa verſetur (2). Vid. *Tit. Cod. ad SCtum Orficianum*, & STOBÆUM Serm. 75. Niſi quod non plane de nihilo ſit illud PROCOPII in Hiſtoria arcana: *Fœminarum flagitia non ſolum in conjuges derivantur, ſed ad liberos multo magis pertingunt, quos notam diuturnæ turpitudinis ferre contingit, quaſi maternam labem natura referant*. Apud Indos quoque infamis habetur certa ſtirps hominum, Peneaë dicta; de qua vid. Abr. ROGERIUS de Bramin. Part. I. c. 2. Poſteriori modo ſtatus exiſtimationem civilem tollit aut minuit, quod in iſto conſtituti circa talia negotia occupentur, quæ ſine vitiis obiri non poſſunt, vel propter ſordes non niſi a viliſſimi, & abjectiſſimi hominibus animi exercentur, quo loco prioris ſortis homines cenſeantur, ex cujuſque civitatis legibus aut moribus patebit. Quam ad rem ſpectat, quod refert VA-

(1) Supra ad L. VI. c. 3. §. 7. Apud JUVENALEM eſt Satyr. 6. *O demens ita ſervus homo eſt?* H.

(2) Ad hoc verum eſſe queat, quod EURIPIDES Andromacha ait:

Νόθοι τε πολλοὶ γνησίων ἀμείνονες.
Et prole melior ſæpe legitima nothus. H.

LERIUS MAXIMUS L. VII. c. 7. de Q. Metello, prætore urbano, *qui Vecilio lenoni bonorum Juventii poſſeſſionem ſecundum tabulas teſtamenti non dedit : quia nec factum illius probare voluit, qui fortunas ſuas in ſtabulum contaminatum projecerat ; aut huic tanquam integro civi jura reddere, qui ſe ab omni honeſto vitæ genere abruperat*. IBIDEM, cum *Genucius, Magnæ Matris Gallus, a Cn. Oreſte prætore impetraſſet, ut reſtitui ſe in bona Næviani juberet*, Conſul Æmilius Lepidus decretum Prætoris reſcidit: *ne obſcœna Genucii præſentia inquinataque voce tribunalia magiſtratuum ſub ſpecie petiti juris inquinarentur*. Quo pertinet etiam *L. 1. D. de Aleator.* ubi prætor negat, ſe judicium daturum, *ſi quis eum, apud quem alea luſum eſſe dicetur, verberaverit, damnumve ei dederit, ſive quid eo tempore dolo ei ſubtractum fuerit*. Ad poſteriorem claſſem pertinet, quod in multis civitatibus carnifices, lictores, foricarii, & ſimilis farinæ homines ab honeſtiorum conſortio excluduntur. Id quod quarundam civitatum legibus expreſſe conſtitutum eſt. Sicut Romæ quondam *carnificem non modo foro, ſed etiam cœlo hoc ac ſpiritu cenſoriæ leges, atque urbis domicilio carere voluerunt* (1), *veluti cujus contagione concio funeſtaretur*. CICERO pro C. Rabirio, (c. 5.) Alibi communi duntaxat conſuetudine, & opinione talibus miſceri pudendum habetur. Idque tum quia miniſteriis illorum, cum atrocitate conjunctis, plerumque mores ſolent reſpondere, tum quia nonniſi viles animæ ad talia ultro ſeſe adplicant (2). Quanquam apud Romanos mili-

(1) Plane ut Athenis, ubi periphraſtice dictus carnifex ὁ πρὸς τῷ ὀρύγματι, *accola aggeris*, ſive *valli extra urbem*; & apud Rhodios, lex luit, τὸν δημόσιον μήποτε εἰσελθεῖν τὴν πόλιν, *ne carnifex unquam urbem intraret*. DIO CHRYSOSTOM. Orat. 31. Quod etiam hodie apud Tholoſates obtinere, ſcribit BODINUS III. de Rep. 8. H.

(2) Tanto minus mirum eſt, Chriſtianis exoſos fuiſſe carnifices, a ſanguinis fuſione uſque adeo abhorrentibus. ATHENAGORAS (cui ſimilia ſcribunt Arnobius & Origenes) *Apologia pro Chriſtianis* de Chriſtianis: *Quos ſciunt, ne id quidem ſuſtinere, ut vel juſte quenquam interimi videant; quiſquamne his objiciat, quod aut homines interficiant, aut homines devorent?* TERTULLIANUS Libr. de Idol. c. 11. *Homicidii introductio oſtendit mihi laniſtam ab Eccleſia arceri, eo quod crudelem rem faciat, licet Reipublicæ læſa non damnetur*. H.

lites exſequendis ſuppliciis frequenter adhibiti (1) non in caſtris modo, ſed & in urbe, citra ullam infamiam, aut detrimentum exiſtimationis. Vid. Petri Fabri Semeſtria L. II. c. *6.* quia aliud eſt ex peculiari mandato ſuperioris exſecutionem facere, aliud eſt eam velut artem profiteri. Sic & apud Judæos ſontes a toto populo lapidabantur. Ve Witoldo, Lithuaniæ duce refert Mich. Montaigne Eſſais L. III. c. 1. ipſum introduxiſſe, ut ad mortem condemnati ſibi ipſis manus inferrent; quod inconveniens ſit, tertium innocentem adhiberi, ac homicidio onerari. Quæ ratio tamen inepta eſt, cum carnifex ſane homicidium non admittat, pœnam exſecutioni dando. Aliqui hanc rationem afferunt, quia in præſtatione miniſterii ſui nihil præter dolorem in eo, qui punitur, ſpectare præſumuntur, quod humanæ naturæ manſuetudini repugnat. Sic legibus Romanis notantur, qui mercedis cauſa in ſcenam prodeunt. Vid. *L. 1. D. de His, qui not. infam.* aut qui operas ſuas, ut cum beſtiis depugnarent, locaverint. *L. 1. §. 6. D. de Poſtulando.* Ubi infamiæ irrogandæ fundamentum non tam conſiſtit in aliquo malo facinore, cum talia etiam innoxie poſſint obiri; ſed quod iſta ob lucrum patrare, tanquam fœdiſſimum Romanæ indoles gravitatis averſaretur. Nam ſæpe ſola merces operam aliquam vilem ſolet reddere. Sic & iiſdem legibus non niſi ob ſuſpicionem animi leviſſimi, & fidei amoriſque deſultorii infamiam pariebat (2), intra tempus luctui deſtinatum filiam viduam alteri nuptum locaſſe, talem duxiſſe, aut ſub ſua poteſtate conſtitutum pati ducere, aut hoc modo nubere. Sic apud antiquos Canariarum incolas magnum ignominiæ & dedecoris ſpecimen fuit habitum, lanii officio fungi; uti tradit Aloyſius Cadamustus

(1) Hinc Apud Suetonium Calig. c. 32. eſt: *Miles decollandi artifex quibuſcunque e cuſtodia capita amputabat.* H.

(2) Hæc vera & una cauſa non eſt, alioquin & vidui ignominia notarentur (*L. 11. D. de His, qui not. infam.*) Potiſſima eſt indecora ſanguinis ac ſeminis commixtio, ſive, ut Harmenopulus L. IV. Proch. tit. *6.* loquitur, διὰ μὴ σύγχυσιν τῆς γονῆς; & ne ſi ſtatim a morte prioris mariti nubat vidua alii, ac poſtmodum octavo aut nono decimove menſe pariat, de fœtu dubitetur. H.

Navigat. c. 8. Quod idem de Utopienſibus ſuis tradit Th. Mores Utop. L. II. Seldenus de J. N. & G. L. IV. c.5. refert, Hebræos quatuor hominum genera a teſtimoniis & judiciis ob infamiam arcuiſſe : aleatores, fœneratores, quæſtum facientes ex anni ſeptimi ſeu Remiſſionis anni frugibus, & qui columbas volare docebant, addita ratione, quod horum nemo incumbat rebus, quæ ad firmitudinem ſeculi, id eſt, ad bonum publicum, ſeu vitæ humanæ commodum ſpectant.

§. VII. *Ex antegreſſo* autem *delicto*, exiſtimatio ſimplex civilis plane deficit, quando quis juxta leges ob certum delicti genus, (nam omnia delicta civiliter exiſtimationem non extinguunt. Vid. *L.* 1. *C. de Modo mulctarum*) infamia notatur; idque vel ut vita naturali ſimul expellatur, & memoria quoque ejus damnetur, vel ut cum infamia civitate ejiciatur; vel ut in civitate quidem retineatur, non tamen velut membrum integrum, ſed tanquam infectum; ut qui domicilio quidem civitatis, & communi legum tutela gaudeat, muneribus tamen publicis, ac honeſtis ſocietatibus excluſus, & ad exercendos actus legitimos, exiſtimationem ſalvam præſupponentes, inhabilis, ſeu inteſtabilis. Quæ autem crimina ſint, talem infamiam conciliantia, ex cujuſque civitatis legibus eſt cognoſcendum. Vid. *L.* 5. §. 1. (1) 2. 3. *D. de Extraordin. cognit.* circa quam tamen obſervandum, in uno atque altero exemplo non ſatis accurate diſtingui exiſtimationem ſimplicem ab intenſiva. Notanda quoque heic lex Ægyptiorum, quæ *ordinum deſertoribus, aut imperatorum juſſa non exſequentibus, non mortis, ſed infamiæ extremam pœnam decernebat. Quod ſi poſtea ignominiam ſtrenuitate aboleviſſent, in priſtinam dignitatem reſtituebantur. Ita cum ignominiam gravius morte ſupplicium fecerit legiſlator, ſimul infamiam pro ſummo malo habendam docere voluit; ſimul nihil morte affectos vitæ communi profuturos amplius: honore vero dejectos priſtinæ ingenuitatis deſiderio plurimum adhuc boni effecturos cenſebat*. Diodorus Siculus L. I. c. 78. Obſervandum porro eſt ex mente JCtorum

(1) Exiſtimatio *eſt dignitatis inlæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus, qui ex delicto noſtro*, AUCTORITATE LEGUM, *aut minuitur, aut conſumitur*. In qua lege definitio honoris ſive æſtimationis civilis præſto eſt.

rum Romanorum, turpia facta, quibus infamia contrahitur, notari vel immediate ipſo (1) jure (2), vel antegreſſa cognitione, & condemnatione judicis, vel honeſtorum virorum quadam velut cenſura; quam vulgo vocant *infamiam facti*. Vid. L. 13. C. *ex Quibus cauſ. infam. irrog.* add. L. 2. D. *de Obſeq. parent. præſt.* L. 20. D. *de His qui notant. infam.* (3) L. 25. C. *ad L. Juliam de Adult.* Poſſis etiam huc referre, quod de Apalchitis tradit ROCHEFORT Deſcript. Antill. Part. 2. c. 8. furum ibi nullam aliam eſſe pœnam, quam ut in omnibus conventibus hoc ipſis exprobretur. Sed hoc pleriſque adeo acerbum videri, ut in incultas ſolitudines aufugiant. Circa quam tamen infamiam facti judicaverim, illam non tam immediate reſultare ex opinione virorum gravium, quam ex ipſa quoque lege infligi ideo, quod talia facta virorum gravium opinione damnantur, ac fœda habentur. Nam utut turpe ſit, viris probatis non probari: tamen niſi declaratio legis accedat, ſolo privatorum judicio nemo jacturam facit exiſtimationis hactenus, ut excludatur emolumentis & juribus illis, quæ integram exiſtimationem ex legibus civilibus comitantur. Unde & illud adparet, non ſtatim fieri infamem, qui accuſatus fuit de crimine infamiam pariente, aut cui illud eſt objectum. Nam uti recte Delphidio Oratori, exclamanti: *Ecquis nocens eſſe poterit uſquam, ſi negare ſufſecerit?* Julianus reponebat, *Ecquis innocens eſſe poterit, ſi accuſaſſe ſufficiet?* (Amm. MARCELLINUS L. XVIII. c. 1.) Quo poteſt adplicari & illud apud PLAUTUM Trinummo, (Act. I. ſc. 2. v. 44. 45.) *Ne admittam culpam, ego meo ſum pronus pectori. Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.* Sed tunc demum crimen infamiam parit, ubi quis de eodem fuerit condemnatus, aut idem agnoverit. Id quod etiam facere cenſetur, qui cum actore pa-

K 4

(1) *Hoc Edicto continentur etiam alii omnes, qui EDICTO PRÆTORIS, ut infames notantur.* L. I. §. 8. D. de Poſtulando.

(2) Cujus ratio eſt, quoniam quædam delicta ita ſunt comparata, ut vix excuſationem habeant, coloribuſque obtegi haud poſſint, quippe palam & inſpectante populo commiſſa. H.

(3) *Ea, quæ pater teſtamento ſuo filios increpans ſcripſit, infames quidem filios JURE non faciunt, ſed APUD BONOS ET GRAVES Opinionem ejus, qui patri diſplicuit, onerant.*

paciſcitur, ut is ab actione deſiſtat: quoniam intelligitur confiteri crimen, qui paciſcitur. *L.* 5. *D. de His qui not. infam.* Niſi forte oſtendi queat, non conſcientiam criminis, ſed alias fuiſſe probabiles cauſas, puta vexationem fori (1), judicis immanitatem aut inimicitias (2), ut quis maluerit pacto cum actore defungi. Apud ISOCRATEM adverſus Callimachum, (princ. p. 641. Ed. Pariſ. minor.) quidam ſuaſerant reo, ut cum actore tranſigeret. *Multa enim in judiciis præter opinionem evenire & inferendis ſuffragiis caſum potius quam æquitatem dominari. Quare utilius & conducibilius eſſe, parvo ſumtu magnis criminibus liberari, quam nulla pecunia numerata tantum periculum ſubire.* Quanquam autem eo ipſo integram quis exiſtimationem cenſeatur retinere, ſi ſuper objecto crimine a judice fuerit abſolutus (3); tamen ut rei innocentia eo latius innoteſcat, ſimul puniendo calumniatori, in multis civitatibus receptum, ut ipſe actor ad palinodiam adigatur (4), ſe ipſum mendacii arguere, deprecari, reoque honorem exhibere cogatur, & ſi quæ ſunt alia. Ex JOSEPHO de Bello Judaico L. IV. c. 39. patet, ignominiam ex vinculis ortam deleri ſolitam, ſi vincula non recluderentur, ſed

(1) Quam in rem commendant JCti, ut tranſigens perſpicuis id verbis teſtetur. Eſt autem tum omnino neceſſarium, ut tranſactio prope condemnationem, ubi litis moleſtiæ jam ſunt ſuperatæ, non adhibeatur. Vid. *L.* 4. §. 1. *D. de Alienat. judic. mutand. cauſ.* EYBEN. not. ad Perez. in tit. C. de His qui not. infam. H.

(2) Quibus addi poteſt, non tantum per immanitatem, & inimicitias judicum, verum etiam per ignorantiam ſæpe eorundem, opiniones porro præconceptas, & negligentiam fieri, ut, qui cauſſa etiam optima nituntur, inferiores diſcedant. Vid. PARRHASIANA T. II. p. 304. & ſeqq.

(3) Id quod etiam locum habere exiſtimant, ſi tortus ſuperaverit cruciatus, & hinc abſolutus fuerit. V. FREHERUS L. III. de Infam. c. 5. n. 14. *cum multis quos profert Dd.* RICHTER Dec. 80. n. 30. ſequ. Quam ſententiam pro dignitate jam excutere non vacat. H.

(4) Apud Romanos in levibus injuriis ſatis erat dicere: *Nollem dictum, nollem factum.* In gravioribus adhibebatur: *Jure te eſſe indignum injuria hac.* Vid. PLAUTUM in Amphitruone. TERENTIUM in Adelphis. Supra L. III. c. 1. §. ult. H.

ſed diſſecarentur : idque innocenter vinctis contigiſſe apud Romanos tradit.

§. VIII. Ex hisce id quoque colligitur, veram infamiam non poſſe alicui inde conciliari, quod injurias verbis aut re ſibi illatas non propriis armis, uti quibuſdam in locis inter nobiles inprimis, & militares viros mos invaluit, ſed per magiſtratum vindicare, aut easdem tacite concoquere voluerit; modo iſta patientia non arguat fœdi alicujus facinoris confeſſionem. Habet equidem multum ſegnitiæ & timiditatis viro indecoris quaſvis injurias & inſultationes deglutire, nec ad defenſionem libertatis aut juris ſui ſtrenue accingi. Et plures ſunt, qui ſuum velint facere illud Neoptolemi apud Quintum Calabrum L. IX. τεθναίην μᾶλλον, ἢ ἀπτόλεμος καλεοίμην. *Emoriar potius, quam nomen ignavi geram*. Tamen ſi quis quarundam injuriarum vindictam cum judicio magis adſpernetur, quam per formidinem deſerat, celſi ſatis animi documentum edit. Neque in eo quid eſt, quod exiſtimationem naturalem aut civilem extinguat. Hobbesius Leviathan. c. 27. *Civis a cive verba audit plena contumeliæ, quæ nulla tamen lege lata puniuntur; metuenſque niſi armis vindicet, pro homine haberi timido, ad arma provocat, & illum interficit. Crimen eſt, nec metu ejuſmodi excuſabitur. Quare? Quia civitas verba publica, id eſt, leges, apud cives plus valere vult, quam verba hominis ſingularis; cujus verbis pœnam conſtituere ideo neglexit, quia eos, qui ne verba quidem tolerare poſſint, pro molliſſimis omnium hominum habet civitas.* Vid. tamen Lex Salica tit. 32. Multo minus autem infamia contrahitur in illis civitatibus, ubi privata injuriarum exſecutio expreſſe per leges interdicta (1), ſi quis legibus potius parere, quam obtentu honoris periculo ſimul ancipitis pugnæ, legumque ſeveritati ſeſe velit exponere. *Injuſtum rigido jus dicitur enſe*. Ovidius Triſt. V. El. 7. Neque ſemper ſignum timiditatis eſt, cum alio quavis de cauſa in pugnam nolle deſcendere, vitæque & fortunarum diſcrimen temere

(1) Quæ leges haut dubie valent. Neque enim ferendi ſunt, qui pœnas capitales in certamina privatorum ſingularia ſtatutas improbant. V. Montaltius in Opere epiſtolico, ubi doctrina Jeſuitarum exhibetur contra edictum Ludovici XIII. Gall. Reg. pro duellorum juſtitia pugnantium. H.

mere ſubire; cum aliæ longe tutiores, & vitio carentes dari queant occaſiones, quibus quis fortitudinem ſuam queat oſtentare. Exemplum Pulſionis & Vareni centurionum, vid. apud CÆSAREM de B. G. L. V. (c. 44.) V. quoque BUSBEQUIUS Epiſt. 3. de Velibego. Sic apud PLUTARCHUM (in Pyrrho p. 404.) Pyrrhus Antigonum conſceleratum appellavit, provocavitque, ut in planitiem deſcenderet, atque de regno ſecum decerneret. Ille vero reſpondit: Τὸν μὲν αὑτοῦ ϛρατηγίαν οὐχ ὅπλων μᾶλλον ἢ καιρῶν εἶναι. *Ductum ſuum non armorum magis, quam temporum eſſe: Pyrrho, ſi vitæ pœniteret, multas patere ad interitum vias.* Apud EUNDEM Antonio, (p. 950. E.) Auguſtus Antonio in duellum provocanti itidem reſpondit. *Vias Antonio multas patere ad interitum* (1). De militibus in regno Tunquin refert Alexander de RHODES Itiner. L. II. c. 6. quod licet in hoſtem fortiter pugnent, vitæ ſuæ haudquidquam parci: inter ſe tamen ipſos fratrum inſtar invicem amare, nec unquam arma contra commilitones ſuos expedire. Idemque cum aliquando Gallum & Luſitanum duello congredi cernerent, attoniti dixerant: ſe barbariem ejuſmodi nunquam vidiſſe. Neque cordatum heic vulgi voculæ debent movere; cum cujuſque civis exiſtimatio judicio ſummi imperantis, legumque ſtet, cadatque; & in eo virtus ſit, legibus velle parere (2), ſpreta inani male feriatorum hominum opinione. Ex quibus adparet, quid reſpondendum ſit HOBBESIO Leviath. c. 10. qui vix fieri poſſe putat, ut non glorioſum habeatur in duella promte deſcendere, cum id indicium ſit potentiæ. Quare

(1) Huntlæo, Comiti apud Scotos, certamen ſingulare per æneatorem offerenti, reſpondebat Comes Hartfordiæ, Prætor exercitus Anglicani: Quod ſi lis inter ipſum & Comitem Huntlæum fuiſſet, ſe oblatam duelli conditionem recuſaturum non fuiſſe: ſed cum controverſia eſſet regni Angliæ cum regno Scotiæ, non eſſe in ejus poteſtate, tanti negotii diſcrimen proprio periculo ſubjicere: nedum cum publicam Ducis exercitus ſuſtineret perſonam, convenire, in certamen cum viro conditionis inferioris deſcendere. ZOUCHÆUS Part. II. Jur. fecial. ſect. 9. quæſt. 3. H.

(2) Vere enim ARISTOTELES V. Pol. 9. Οὐ δεῖ οἴεσθαι δουλείαν εἶναι τὸ ζῆν πρὸς τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ σωτηρίαν. *Non eſt putanda ſervitus, vivere Reipublicæ convenienter, ſed ſalus.* Conf. ſupra L. II. c. 5. §. 12. H.

re enim non indicium præſtantiæ poſſit haberi, impetum animi vireſque ratione temperare noſſe, easque non niſi ad præſcriptum legum exſerere? Etſi non inſuper ſit habendum, quod IDEM dicto loco c. 30. ſuadeat: legibus duella prohibentibus hanc quoque addendam, ut quicunque nobiles ſunt aut haberi cupiunt, juramento obſtringantur, quod concivem ad duellum non ſint provocaturi, nec provocati comparituri. Sic enim declinantes habituros honeſtiſſimum prætextum pugnam detrectandi. Conſtitutiones SICULÆ L. III. Tit. 33. §. 4. acerbitate pœnæ iſti malo obviam ire conantur, ſumendæ de illis, qui contumelia alterum affecerint. Obiter duellorum antiquitatem, & ex quo fonte ea ſint orta, docet DIODORUS SICULUS L. V. c. 28. *Galli inter ipſas epulas, cauſa ex jurgio quomodocunque arrepta, inſurgere, & ex provocatione, nihil vitæ jacturam æſtimantes, inter ſe digladiari ſolent.* Cujus rei ratio adſignatur, quod perſuaſi ſint, animas denuo in corpora reverti.

- - - - - - - Inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæque capaces
Mortis, & ignavum eſt rediture parcere vitæ.

LUCANUS L. I. (v. 460. & ſeqq.) Eandem rationem audaciæ Germanorum adſignat APPIANUS in Celtico, (p. 755.)

§. IX. MANIFESTUM porro & illud eſt, exiſtimationem ſimplicem naturalem non poſſe alicui adimi per imperantem pro mero arbitrio, niſi ex antegreſſo ipſius delicto, quod ſui fœditate, aut per legum ſanctionem expreſſam, infamiam habet comitem. Nam cum talis poteſtas nullo modo poſſit facere ad conſervationem aut emolumentum civitatis, eandem in imperantes non fuiſſe collatam intelligitur. Quanquam uti per injuriam imperans civem civitate poteſt ejicere; ſic itidem per injuriam poterit illum privare exiſtimatione civili (1), ſal-

(1) Quare etiam ſententia, ex qua infamia ſequitur, licet iniqua, ſi in rem judicatam tranſiit, infamem facit, quantum attinet effectus juris. Ut recte docet A. MATTHÆI de Criminib. ad tit. de Pœnis c. 3. n. 7. etſi diſſentiat BRUNNEMANNUS ad L. XXII. D. de His qui notant. infam. n. 3. & ad L. 8. C. eod. Sane in *L. 1. §. ult. D. de Quæſtion.* ſtatuitur, *a Prin-*

ſaltem hactenus, ut ſpolietur emolumentis illis, quæ exiſtimationem integram in civitate comitantur. Intrinſeca autem illa & naturalis exiſtimatio non magis tali adimetur, quam ipſius honeſtus animus. Accedit, quod contradictionem involvat, infamem aliquem declarare ex nuda libidine, id eſt, arguere aliquem affinem fœdorum criminum, non quia revera iſta patravit, ſed quia innoxium hoc modo tanquam noxium tractare placet *a*. Sed & illud certum videtur, neminem civem obligari, ut exiſtimationem ſuam ſimplicem civitati impendat, ſeu ut veram infamiam contrahat propter utilitatem civitatis. Facta enim turpia, ex quibus vera infamia oritur, neque a civitate imperari poſſunt, neque a cive præſtari debent.

§. X. Illud non ita liquidum eſt, an ab honeſto cive poſtulari queat, ut ipſe principis aut civitatis infamiam in ſe ſuſcipiat, ſeu pro iſtius ſceleribus ſeſe velut reum ſubdat? Heic etſi videatur, vix poſſe quenquam ſeſe ſceleſtum ſine ſcelere fingere; putaverim tamen, diſtinguendum eſſe inter delicta principis domeſtica ſive privata, & publica, ſeu quæ in totam civitatem redundant. Circa priora, ut quis ſe pro principe reum ſubdat; neque hic honeſte poſtulare poteſt, neque ille præſtare; eo nempe fine, ut vel plauſibilem prætextum ſceleri principis ſuppeditet, vel maculam, quæ hujus exiſtimationem naturalem affectura erat, in ſe derivet. Nam civilem exiſtimationem principi, ſupra judicia civilia poſito, nemo ademerit. Neque puto quenquam cordatum probaturum illud Aniceti factum, qui Octaviæ ſeſe adulterum jactabat, ut Neroni prætextus foret ipſam matrimonio exturbandi. Vid. Tacitus A. XIV. 62. Euripides Helena, (v. 106. 107.) Οὐδὲ συγγόνῳ χάριν δοίην ἄν, ἐξ ἧς δυσκλεὴς φανήσομαι, *neque in fratris gratiam facile ſuſcipiam maculas infamiæ*. Add. hiſtoria Antonii Perezii (1) apud Thuanum L. CIV. So-

a *Principe reſtituendum eum, qui nocens videbatur, ſi poſtea ratio innocentiæ conſtiterit*. Cujus exemplum eſt in Lycia provincia ab Arcadio Imperat. reſtituta. *L. 9. C. Theodoſ. de Indulgent. crimin.* ubi Jacobus Gothofredus in Comment. legi meretur. H.

(1) Conf. ſupra ad L. III, c. 7. §. 8. H.

Solet tamen non raro contingere, a miniſtro quidpiam tractari cum aliis ex mandato principis, aut contra eosdem ſuſcipi, ſed ita ut in Reipublicæ damnum ſit redundaturum, ſi publico id conſilio factum adpareat; quod damnum declinari queat, culpa in miniſtrum collata, quaſi privato id auſo ab ipſo fuerit ſuſceptum. Heic arbitror bonus civis non detrectabit ad avertendum a civitate ſua magnum malum ſimulare, nullo publico mandato ſeſe id egiſſe; modo ficta duntaxat infamiæ pœna defungi liceat. (Add. MARSELAER Legato L. I. c. 33. p. m. 200.) Nam mortem aut deditionem eo nomine ſubire, durum nimis foret. Illud autem quidquid eſt ſimulatæ pœnæ facile iterum tolli, aut alia via penſari poteſt (1). Ceterum id manifeſtum eſt, infamiam civilem aboleri poſſe (2) per eum, cui eandem infligendi poteſtas eſt. Vid. Cornel. NEPOS Alcibiade c. 6. JUSTINUS L. V. c. 4. LIBANIUS Orat. 7. *Diſſoluta eſſe, nec perfecta, quæ peracta fuerint, ex eo genere eſt, quod fieri nequit. Verum infamiam penitus delere ab ignominioſis, id integrum eſt. Hujus autem morbi medicus nullus alius eſt, niſi tu ſolus.* (Julianum Imperat. alloquitur.) Ita tamen, ut ſiquidem illa fuerit inflicta ex flagitiis, reſtitutio famæ tantum producat effectus civiles externos integræ exiſtimationis; naturalis exiſtimationis labem per ſe haud quidquam tollat.

§. XI. EXISTIMATIO *intenſiva* eſt, ſecundum quam perſonæ, alias quoad exiſtimationem ſimplicem æquales, ſibi invicem præferuntur, prout uni præ altero inſunt, queis aliorum animi ad exhibendum honorem permoveri ſolent. Eſt autem honor, qui intenſioni exiſtimationis reſpondet, ſignificatio judicii noſtri de præſtantia alterius. Unde revera honor non eſt in ho-

(1) Vid. omnino AUCTOR L. X. Rer. Brandenb. §. 104. ad A. MDCLXXI. ſub exemplo Mongomerii & Brandii. H.

(2) Vid. ſupra L. I. c. 9. §. 6. Famæ a Papa Caraſis reſtitutæ illuſtris eſt narratio apud NATALEM COMITEM *L.* XVI. Hiſtor. ad A. MDLXVI. Enimvero cum aliquando exiſtimaretur, veniam criminis citra notam dari haud poſſe, placuit ratio, quam verbis hiſce exponit AUGUSTINUS Epiſt. 259. ad Cecilianum: *Nec indulgentia illis danda viſa eſt, ne vel ſic aliquo crimine notarentur, ſed tantum commonitorium, quo eos ab omni moleſtia liberos dimittere juberetur.* H.

honorato, ſed in honorante. ARISTOTELES Nicom. L. c. 3. *Τιμὴ δοκεῖ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ.* Etſi enim quilibet ſibi ipſi valorem ponere pro lubitu queat, ſicuti venditor merces ſuas quanti vult, indicare poteſt: tamen ubi pretium mercium ultimato ab emtore definitur; ita quanti quis aliis videatur, penes hoſce eſt determinare. Vid. Joann. VIII, 54. *Quanticunque quis ſeipſum æſtimet, tanti tamen eſt, quanti æſtimatur ab aliis.* HOBBESIUS Leviath. c. 10. Ita tamen aliquis honore ab aliis ſibi delato afficitur, prout ille reſpondet valori, quem quiſque ſibi ipſi poſuit. Ceterum metonymica quadam ratione ipſa quoque exiſtimatio, ſeu id, quod honorem meretur, eo vocabulo inſignitur. Sicuti & peculiariter certi ſtatus, quos honos comitatur, honores dici ſueverunt (1). Id autem recte ab EODEM de Cive c. 1. §. 2. obſervatum eſt, cauſam gloriationis, & honorem, cum comparatione & præcellentia conſtet, ſi omnibus adſit, nemini adeſſe. Neque ſocietatem inter multos homines, aut multi temporis iniri poſſe gloriæ cauſa, ſeu ut ſocii mutuo ſeſe adjuvent ad nanciſcendam gloriam & honorem. Quippe cum tanti quiſque inter homines judicetur, quantum ſine aliorum hominum ope ipſe poteſt. Vid. SENECA Epiſt. 27. de Calviſio Sabino. Sicut contra quæ pluribus incumbit ignominia, multitudine elevatur. Iſthæc autem exiſtimatio intenſiva conſiderari poteſt vel inter eos, qui invicem *in naturali libertate vivunt*, vel qui *eadem civitate continentur*. Deinde expendenda erunt *fundamenta* iſtius intenſionis, & quidem prout producunt vel *aptitudinem* duntaxat ad honorem ab aliis expectandum, vel *jus* proprie dictum, quo idem ab aliis tanquam debitus poſtulari queat.

§. XII. FUNDAMENTA intenſivæ exiſtimationis in genere cenſentur omnia illa, quæ inſignem aliquam præſtantiam aut perfectionem habent, (CICERO de Natura Deorum L. I. (c. 17.) *habet venerationem juſtam, quidquid excellit*,) aut eandem judicantur arguere; & quidem talem, cujus effectus cum fine legis naturalis aut civitatum congruit. Nam ſtulto vulgi judicio eos quoque interdum videas celebrari, qui circa vitium aliquod exer-

(1) ARISTOTELES III. Pol. 7. *Τιμὰς γὰρ λέγομεν εἶναι τὰς ἀρχάς. Honores enim dicimus eſſe magiſtratus.* H.

exercendum cumprimis ſeſe ſtrenuos exhibent. Uti ſunt potatores bicongii & tricongii (1); & in quos cadit illud JUVENALIS Sat. 4. (v. 139.) *Nulli major fuit uſus edendi Tempeſtate mea*. ARISTOPHANES Acharnenſ. Act. 1. Scen. 2. (v. 78. Ed. Kuſteri.) Οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν καὶ πιεῖν. Item acerrimi præliatores Venerei ῥιψοκίνδυνοι, aſtutiſſimi fures, & id genus homines vitiorum ſuorum antelignani. Qui tamen quo perfectius artificium ſuum callent, eo nequiores a probis viris habentur. PHILO Judæus de Migratione Abrahami, (p. 413. A. Edit. Pariſ.) *In rebus inhoneſtis excellere, inſignis turpido eſt: ſicut ſecundo loco cenſeri, levior miſeria* (2). ARRIANI Epictetus L. III. c. 14. *Si mihi dixeris, te vehementer calcitrare; dicam & ipſe tibi, eo te ſuperbire, quod ſit aſini proprium* (3). Etiamſi iſta ſæpe robur corporis, aut vividum animum arguant, ſed qui in prava detortus eo vehementius vitiis exuberat, quo majore vigore floreſcit. Ex quibus & hoc facile colligitur, laudem, gloriamque tanti haberi, quanti ſunt illi, qui eam tribuunt; adeoque a laudatis demum laudari præclarum eſſe (4). Contra ſapiens, Οὐδὲ τὸν παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθεται, οἵγε οὐδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται, *laudem eorum nihili pendit, qui ne quidem ſibi ipſis placent*. MARCUS ANTONINUS L. III. §. 4. (5) In

(1) Quos alicubi in aulis politicos appellari, ſcribit CARPZOVIUS Quæſt. criminal. 146. n. 9. H.

(2) Τὸ γὰρ μὴ ἐν καλοῖς διαπρέπειν, ἐπιφανέστατον αἶσχος, ὡς τὸ φέρεσθαι τὰ ἐν τούτῳ δευτερεῖα, κουφότερον κακόν.

(3) Adjicit Cl. BARBEYRACUS dictum P. SYRI ad Luſores pertinens:

Aleator, quanto in arte eſt melior, tanto eſt nequior.

v. 772. Edit. Amſt. 1708. ad quem locum conferendus Commentarius poſtumus GRUTERI.

(4) *Lætus ſum laudari me, inquit Hector, opinor, apud Nævium, abs te pater, a laudato viro. Ea eſt enim profecto jucunda laus, quæ ab iis proficiſcitur, qui ipſi in laude vixerunt*. CICERO Lib. XV. ad Famil. Epiſt. 6.

(5) Vid. Commentarius GATAKERI, qui complura egregia veterum loca collegit ad illuſtrandam ſententiam Antonini, quæ hoc loco ab AUCTORE laudatur.

In ſpecie autem inter iſta fundamenta ſunt perſpicacia mentis, & capacitas animum variarum notitia rerum excolendi, maxime ubi actu iſta capacitas fuerit impleta. Idoneum circa res gerendas, & ambigua diſcernenda judicium. Vid. Eccleſiaſtes IX. 15. 1. Reg. III. 28. Animus firmus, & per externa inconcuſſus, illecebriſque & terroribus ſuperior (1). Facultas decore & copioſe animi ſenſa explicandi. Tum robur, decus, & dexteritas inſignis corporis (2), prout iſthæc præclara animi indicia, vel inſtrumenta judicantur. Vid. VIRGILIUS Æneid. V. v. 344. ISOCRATES in Encomio Helenæ, ubi tamen rhetorem nimis agit. BACO in Sermon. fidel. c. 41. 42. Quanquam autem in proceritate corporis heroicum quid aut magnificum ineſſe quid vulgo judicetur, eoque Deos heroeſque in theatris ſublimes cothurnis repræſentari moris eſſet; & multi ſint, qui ſtaturæ ſuæ aliquid addi, nemo qui demi optet: illud tamen nimis quam ſimplex, quod tradit THEMISTIUS Orat. XIV. ex Herodoti Thalia: Αἰθίοπες ἐχειροτόνων τὸν Βασιλέα πήχει καὶ μέτρῳ γνωματεύοντες τὴν ἀρετήν. *Æthiopes, cubito atque menſura comprobata, reges ſuos deſignabant* (3). Cui conſpirat judicium illius Americani e nova Francia, qui temporibus Caroli IX. in Gallia verſatus, inter alia hoc ſibi quoque mirum videri dicebat, quod Galli potius iſtum adoleſcentem tenui corpuſculo regem ſibi conſtituiſſent, quam aliquem ex proceris illis & robuſtis, ac barbatis, qui regem ſtipabant, ſatellites Helvetios innuens, apud Mich. MONTAIGNE Eſſais L. I. c. 30. Add. 1. Samuel. X. 23. 24. (4) Præſertim cum frequenter huc trahi poſſit illud OPPIANI Cyneg. L. III. v. 68. Μειόσι μὲν μείζων πελέθει, μεγάλοισι δὲ μείων. Et ſæpe *natura breves animis ingentibus artus finxerit*. CLAUDIANUS de Bell. Getico, (v. 184.) QUINTUS CALABER L. V. Ἠνορέη τε ἄπρηκτος τελέθει, μέγεθος δ' εἰς οὐδὲν ἀέξει ἀνέρος, εἰ μή οἱ πινυτὴ ἐπὶ μῆτις ἕπηται. *Robur virile inefficax eſt, & proceritas ad nihil conducit viro, niſi prudens eum conſilium comi-*

(1) Quibus dotibus inſtructus *eſt quaſi Deus inter homines*, ut ait ARISTOTELES III. Pol. 9. H.

(2) *Forma imperatoria* a Nepote inſignita. H.

(3) Conf. ARISTOTELES IV. Pol. 4. princ. H.

(4) Conf. CLERICUS ad 1. Sam. IX. 2.

comitetur. Bona præterea quæ vocantur fortunæ, prout arguunt vel dexteritatem in adquiſitione, vel facultatem aut materiam præclara patrandi. Maxime autem exiſtimationem intendunt res egregie geſtæ, quod & illæ intrinſecam præſtantiam præſupponant, eamque in uſum deductam & ad legitimos fines adhibitam oſtendant. ARISTOTELES Rhetor. L.I.c.5. *Τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες· οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν. Maxime honorantur, idque juſte, qui bene fecerunt. Sed & honoratur, qui bene facere poteſt*. PINDARUS Olymp. Od. VI. (v. 123. 124.) *Τεκμαίρει χρῆμ' ἕκαστον. Indicat opus quemque*. Et quidem prout præſtantia, aut res geſtæ in plurimorum notitiam pervenerunt, *claritas* proprie dicitur (1). Ubi autem comitatur aliquem apud alios opinio peculiaris prudentiæ ac ſapientiæ citra dextre determinanda dubia practica, aut veritates theoreticas *auctoritas* nuncupatur: quam rotundius aliqui *opinionem majoris ſcientiæ conjunctam cum probitate* definiunt. Neque alio intuitu ætas provectior exiſtimationem judicatur intendere, quam quia ex multo rerum uſu, & diuturna contemplatione negotiorum humanorum prudentiam conciliaſſe putatur. Vid. *L. 5. D. de Jure immunitatis*. QUINTUS CALABER L. V. *Αἰεὶ δ' ἐν βουλῇσι γέρων πολυΐδρις ἀμείνων Ὁπλοτέρου πέλει ἀνδρὸς, ἐπεὶ μάλα μυρία οἶδε. Semper enim in conſiliorum tractatione peritus ſenex potior eſt homine florentioris ætatis, cum plurimarum rerum cognitione valeat*. DIODORUS SICULUS L. XIX. c. 34. *In omnibus ſic comparatum videtur; ut plus reverentiæ & honoris grandioribus natu, quam minoribus exhibeatur*. OPPIANUS Halieut. L.I. *Γῆρας γὰρ ἐναίσιμον ἄνδρα τίθησι. Senectus venerabiles viros reddit*. Etſi non deſint, apud quos cani ætatis tantum, non ſapientiæ ſunt indices; aut in quos quadrat illud OVIDII Metamorph. L. IX. fab. 11. *Qui*

(1) DIODORUS SICULUS in Fragmentis Peireſcianis ab Henr. Valeſio editis: *Ἀννίβας διὰ μόνης περὶ αὐτὸν φήμης καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην περίβλεπτος ἐγίνετο κατὰ πᾶσαν πόλιν ἑκάστου σπεύδοντος θεάσασθαι τὸν ἄνδρα. Annibal ſola forma ſua* (jam aliis ornamentis amiſſis) *toto orbe habitabili erat ſpectabilis, per ſingulas civitates unoquoque ad intuendum tantum virum feſtinante*. H.

propter amara ſenectæ Pondera deſpicitur, nec quo prius ordine regnat. Et *ſtat magni hominis umbra.* LUCANUS L. I. (v. 135.) Eoque recte HORATIUS II. Sat. 8. monet: *Solve ſeneſcentem mature ſanus equum ne Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.* ANTIPHANES: Σφόδρ' ἐςὶν ἡμῶν ὁ βίος οἴνῳ προσφερὴς· ὅταν ᾖ τὸ λοιπὸν μικρὸν, ὄξος γίγνεται. *Valde vita noſtra vino eſt ſimilis; ſi parum adhuc supereſt, acetum fit.* Add. CHARRON de la Sageſſe L. I. c. 35. n. 5. STRABO L. XV. (p. 488. Ed. Genev. 1036. B. Ed. Amſtelod.) *Indi ætati ſenum prærogativam nullam tribuunt, niſi prudentia excellant.* PHILO Judæus de Abrahamo. (p. 387. C.) *Senior non ex longitudine temporis, ſed ex laudata vita ſpectatur. Siquidem qui multum ætatis in corpore vixerunt ſine probitate, longævi pueri dicendi ſunt.* Aliquando etiam locum habet illud VARRONIS de Re Ruſtica L. II. c. 2. *Ea melior ætas, quam ſequitur ſpes, quam ea, quam mors.* QUINTILIANUS Inſtit. Orat. L. II. c. 1. *Non id æſtimandum, cujus quiſque ſit ætatis, ſed quantum in ſtudiis jam effecerit.* ISOCRATES Archidamo, (init.) Ὀυ τῷ πλήθει τῶν ἐτῶν πρὸς τὸ φρονεῖν εὖ διαφέρομεν ἀλλήλων, ἀλλὰ τῇ φύσει καὶ ταῖς ἐπιμελείαις. *Non annorum ſpatium, ſed ingenium & diligentia in cauſa eſt, ut alios alii prudentia ſuperemus.* PHILOSTRATUS in Vita Apollonii Thyan. L. VI. (c. 8. p. 287. D. Ed. Morelli c. 16. Ed. Olear.) *Non prohibet adoleſcentia, ne quis poſſit melius etiam quam ſenes, aliquid diſcernere.* Imo in univerſum fœminæ a flore ætatis, quem ſenio commendari volunt. Hinc Lais ætate provectior ſpeculum Veneri dedicat, addita ratione: Ἐπεὶ τοίη μὲν ὁρᾶσθαι οὐκ ἐθέλω· οἵη δ' ἦν πάρος, οὐ δύναμαι. *Nam me cernere talem, Qualis ſum nolo: qualis eram nequeo*, uti eſt in Epigr. PLATONIS Anthol. L. VI. QUINTILIANUS Declam. 306. *Neque amatur anus, niſi memoria.* Add. BACO Sermon. fidel. c. 40. Sed & ſexui maſculino majorem præ fœminino dignitatem tribuere putatur *L. 1. D. Senatoribus*. Add. tamen Jacob. GOTHOFREDUS de Præcedentia Part. 1. c. 5. §. 35. Quanquam in univerſum ſexus fœmininus cum maſculino quædam exiſtimationis fundamenta habet communia; quædam peculiaria, uti eſt præcellentia in virtutibus, & functionibus, quæ in

eum ſexum præcipue judicantur cadere; quædam demum mutuatitia, ut quod radiis maritorum dicuntur fulgere, vid. *L.* 8. *D. de Senatoribus*, aut quod ſe numero & præſtantia prolis quam maxime efferunt. Vid. Ovidius Metamorph. VI. Fab. 4. v. 127. ſeqq. Valerius Max. L. IV. c. 4. §. 1. Plutarchus in C. Graccho (T. II. p. 836. E. Ed. Wechel.) de Cornelia. Add. quoque Oratio Kennedi ap. Buchananum Rer. Scotic. L. XII. ſub init.

§. XIII. Ex hiſce adparet, quid judicandum ſit de traditis ab Hobbesio Leviath. c. 10. ubi omnia honoris ſeu exiſtimationis intenſivæ fundamenta ad *potentiam* revocat; quæ definitur poſſeſſione præſentium mediorum ad obtinendum probabiliter aliquod bonum. Eamque facit vel *naturalem*, vel *inſtrumentalem*. Illa conſiſtit in excellentia facultatum corporis, aut animi; uti eſt inſigne robur, inſignis pulchritudo, prudentia, eloquentia, liberalitas, nobilitas, & ſimilia. Illa eſt, quæ per iſthæc aut per fortunam parta tanquam medium inſervit ad plura paranda; uti ſunt opes, honores, amici, proſpera fortuna. Et in univerſum, quælibet qualitas, quæ amorem vel metum multorum hominum gignit, vel hujuſmodi qualitatis opinio eſt. Inde *dignitas* definitur per valorem ſive pretium hominis tantum, quanti potentiæ ejus uſum aliquis emere vellet. Illum valorem declarare, ſeu manifeſtum facere, quanti aliquem æſtimemus, eſt *honorare* & *inhonorare*; nempe magni æſtimare eſt honorare; parvi, inhonorare. Hinc enumerantur ſigna honoris velut naturalia; uti ſunt opem poſcere, obedire, dona alicui magna & pretioſa dare, (ex quo fundamento, neſcio an ſat adpoſite, Zanagæ Princeps in Africa apud Leonem Africanum L. I. pro hoſpitibus multos camelos ac ſtruthiones mactabat. Quod hoſpites deprecarentur, reſpondit: *Non civiliter ſe facturum, ſi tam magnificis & nunquam antea viſis hoſpitibus parva tantum animalia præponat*,) in promovendo bono alieno ſedulum eſſe, loco cedere in re quacunque cupita, amoris vel metus indicia patefacere, laudare, magnificare, beatum dicere, alloqui conſiderate, dire decore, humiliterque (1), credere, fidere, conſilium

(1) Quo pertinet etiam procumbere vel proſternere ſe. Quem ho-

lium alicujus vel ſermonem quemcunque auſcultare, in opinionibus conſentire, imitari, honorare quos ipſe honorat, opera alicujus uti in capiendo conſilio, vel in rebus arduis. Dignitas porro civilis ipſi eſt valor ille, quem civitas alicui ponit, dum in illum imperium vel magiſtratum, vel negotium publicum quodcunque, vel etiam nomen vel titulum honoris cauſa confert. Ubi etiam recte obſervatur, civitatem poſſe conſtituere aliquod ſignum honoris, quod ſua natura indifferens alias videtur. Sicut verbi gratia, equo regis inſidentem per plateas circumduci apud Perſas ſignum honoris erat, Eſther VI. 8. item certa inſignia gerere. Sic apud Chinenſes officium ſalutandi capite & manibus peragitur: ſed Japonii calceos a pedibus excutiunt. Chinenſes aſſurgunt illis, quibus honorem exhibere volunt: Japonii in terra reſident, dedecori grandi ducentes, ſi quis erecto corpore conſiſtat in hoc officii genere. Bern. VARENIUS Deſcript. Japon. p. 21. Add. quoque NEUHOF in Gener. Deſcript. Chinæ c.4. Apud ROCHEFORT Deſcript. Antill. Part. II. c. 19. itidem quædam ſigna honoris rariora exponuntur. Iſthæc uti recte ſeſe habent, ita illud citra notam dimitti non poteſt, quod *honorem in ſolius potentiæ exiſtimatione conſiſtere* aſſerat, & inde inferat, *modo actio aliqua magna & ardua ſit, & proinde magnæ potentiæ argumentum, utrum juſta an injuſta ſit, parum referre. Itaque Ethnicis antiquis, qui Deos, quod in verſibus ſuis adulteria, cædes, aliaſque magnas* *qui-*

honorem Orientis Regibus habitum ſacra & profana hiſtoria nos docet. V. 1. Reg. I. 23. JOSEPHUS de Davide, Saulem venerante, προσκυνεῖται αὐτὸν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ὡς ἔθος. *Adorat eum in faciem procidens, ut erat mos*. Phœniſſæ apud EURIPIDEM ſic loquuntur:

Γονυπετεῖς ἕδρας προσπιτνῶ
Σ᾽ ἄναξ, τὸν οἴκοθεν νόμον σέβουσα.
Supplex te, Rex, venerans genubus
Patrio devolvor de more tuis.

ex qua gente Phœnicum oriundi Carthaginenſes eodem more uſi, apud LIVIUM L. XXX. c. 16. At Græci quibus proſterni, niſi in ſacris, mos non erat, eo more reges Perſarum venerari noluerunt. Vid. CORNEL. Nepos Vit. Cononis c. 3. ubi in notis Boſius. NICEPHORUS L. VIII. Hiſtor. Eccleſ. cap. 36. *ubi de Simeonide Seleuciæ Epiſcopo*. GROTIUS ad Matthæi IV. 9. H.

quidem, *ſed injuſtas vel immundas actiones commiſiſſe faciunt*, *non illos*, *ut exiſtimavere*, *dehoneſtaſſe*, *ſed valde honoraſſe*. Enimvero etiamſi concedere poſſimus, fundamenta honoris hactenus ad potentiam recte revocari, quod effectum aliquem in vita humana producere apta ſint; cum quod citra effectum bonum vel malum velut mortuum torpet, hominibus in neutram partem videatur æſtimari poſſe; ut tamen potentia ſola, citra conjunctionem cum bonitate, genuinum veri honoris ſit fundamentum, ipſi Hobbesio, & ſanæ rationi repugnat. Sane enim Idem de Cive c. 15. §. 9. honorem definit *per opinionem alienæ potentiæ conjunctæ cum bonitate*. Inde *honorem neceſſario tres affectus conſequi*: *amorem*, *qui ad bonitatem*, *ſpem & timorem*, *qui ad potentiam referuntur*. Scilicet hic verus honor eſt, quem tres iſti affectus junctim comitantur. Solus timor, quem excitat potentia ad malum determinata pro honoris indicio haberi nullo modo poteſt; cum metus habeat conjunctum odium; quem autem quis odit, perire cupiat. Silius Italicus L. I. *Et metui demens credebat honorem*. Sic Chriſtiani de magna Diaboli potentia, ſed quæ bonitate careat, & non niſi ad malum feratur, perſuaſi ſumus; quem tamen nemo ſanus eo nomine honorandum duxerit. Sicut & iſte, cum a Salvatore noſtro adorari vellet, non ungues, ſed dona oſtentabat. Matth. IV. 8. 9. Et nemo noſtrum adprobat rationem illam quorundam barbarorum, cultum diaboli hoc obtentu excuſantium; ne noceat. Unde etiam ferri non poteſt, quod Idem d. l. inter ſigna honoris refert, *adulari alicui*. Cum omnis adulatio vitium vel in eo, qui adulatur, vel cui quis adulatur, præſupponat, & indolem irriſionis habeat, & ſine affectu peragatur (1). Unde Lucano L. V. (v. 385. 386.) dicuntur *voces*, *per quas jam tempore tanto Mentimur dominis*. Vid. Plutarchus de Adulatoris & amici diſcrimine. Cordate Peſcennius Niger apud Spartianum (c. 11.) cum ipſi Imperatori facto quidam panegyricum recitare vellet, dixit: *Scribe laudes Marii*, *vel Annibalis*, *vel alicujus du-*

(1) Phædrus L. V. Fab. 2. de Athenienſibus ſub tyrannico imperio:

Illam oſculantur, *qua ſunt oppreſſi*, *manum*.
Tacite gementes triſtem fortunæ vicem. H.

ducis optimi, vita functi, & dic, quid ille fecerit, ut eum nos imitemur. Nam viventes laudare irriſio eſt, maxime Imperatores; a quibus ſperatur, qui timentur, qui præſtare publice poſſunt, qui poſſunt necare, poſſunt proſcribere. Quod autem attinet fabulas Poëtarum, ſunt equidem, qui per iſtas hoc innui arbitrentur, Deos ſupra leges eſſe poſitos (1). Etſi aliam rationem afferat SALLUSTIUS Philoſophus de Diis & Mundo c. 3. *Sed quamobrem adulteria, furta, genitorum vincula & reliqua improbitatis facinora fabulis complexi ſunt? Neque hoc indignum admiratione, ut, qua adparet abſurditate, ſtatim animus ſermones involucra eſſe exiſtimans, veritatem ex iis, quæ ſilentio involvenda ſunt, eſſe intelligat* (2). Sed quidquid hujus ſit, ego non magis adulteria & ſtupra ſua Jovi cedere honori judico, quam Meſſalinæ, quod ex lupanari *laſſata viris, nondum ſatiata receſſit*. Cordate PINDARUS Olym. Od. (1. v. 55. & ſeqq.) Ἔστι δ' ἀνδρὶ φάμεν ἐοικὸς ἀμφὶ δαιμόνων καλά. *Eſt autem homini conveniens dicere de diis honeſta.* Et ISOCRATES in laudat. Buſiridis (2. 395.) iſtas fabulas βλασφημίας, *maledicta* vocat, quibus *talia de diis ipſis commenti ſunt, qualia nemo in ſuos inimicos dicere audeat* (3). *Nec enim furta ſolum, & adulteria, & apud homines ſervitutes eis exprobrarunt; ſed & liberorum devorationes, & patrum exſectiones, & matrum concubitus, & multa alia tetra facinora de illis confinxerunt. Quorum nondum illi quidem meritas pœnas dederunt, non tamen omne ſupplicium effugerunt. Nam alii errones & mendici fuerunt, alii cœcati ſunt: alii pulſi patria, bellum perpetuum contra domeſticos ſuos geſſerunt. Orpheus autem talium fabularum præcipuus auctor, in fru-*

(1) Vid. BERNARD. dans ſes Nouvelles de la Republique des Lettres menſe Martio 1705. pag. 298. 299.

(2) Quibus Hiſtoriolas antiquas deſignat, quæ variis modis corruptæ & deformatæ fuerant: poſtquam primitus ad homines ſæpe vitioſiſſimos pertinuiſſent, quos ignorantia & ſuperſtitio in Deorum numerum retulerat. Vid. CLERICUS in Bibliotheca ſelecta T. VII. p. 88. & ſeqq. ubi liber Seldeni de Diis Syris recenſentur.

(3) Ἀλλὰ ταῖς τῶν ποιητῶν βλασφημίαις ἐπηκολουθηκὼς, οἳ - - τοιούτους λόγους περὶ αὐτῶν τῶν θεῶν εἰρήκασιν, οἵους οὐδεὶς ἂν περὶ τῶν ἐχθρῶν τολμήσειεν εἰπεῖν.

fruſta diſcerptus interiit. SENECA de Brevitate vitæ c. 16. *Quid aliud eſt vitia noſtra incendere, quam auctores illis inſcribere Deos, & dare morbo, exemplo divinitatis, excuſatam licentiam?* FULGENTIUS Mythol. L. I. (v. 55. 56. 57.) *Si furtis præfuere dii, non erat opus criminibus judice, ex quo culpæ habuere cœleſtem auctorem*.

§. XIV. PORRO omnia hæcce exiſtimationis intenſivæ fundamenta in ſe non producunt niſi jus imperfectum ad habendum ab aliis honorem & venerationem. Adeoque ſi eundem aliis etiam bene meritis quis denegaverit, non poteſt dici injuriam feciſſe, ſed duntaxat inhumanitatis, aut, ſi ita loqui licet, incivilitatis notam ſibi contraxiſſe (1). Nam inter eos, qui in naturali invicem libertate vivunt, naturaliter utique invicem æquales, non adparet, quomodo quis ſe & ſua proſequitur, judicare poſſit, talia in ſe eſſe, quæ omnino paria ſint, aut ſuperiora illis, quibus alter ſe effert (2), verbi gratia, Oſtentat aliquis canos ſuos: aſt alter juvenilem vigorem ſuum iſtis longe potiorem habet. PINDARUS Olymp. Od. 4. (in fine) Φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ, καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. *Naſcuntur autem & juvenes inter viros cani crebro, etiam præter ætatis juſtum tempus*. Alium ſpes ſua æque, atque alterum res inflat. Ferox eſt Ajax robore corporis: aſt Ulyſſes prudentia & facundia longe ſe præferendum iſti judicat, jactans illud apud SOPHOCLEM, Ajace Flagell. (pag. 69. Ed. H. Steph.) Οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ κρατοῦσι πανταχοῦ. *Non ſane robuſti viri ſunt firmiſſimi, ſed prudentes ubique præpollent*. Alius divitias jactat, alius animum regum opes æquantem. Hic eruditione ſua gloriatur; alter reponit illud PLATONIS Epiſt. X. Τὸ βέβαιον, καὶ πιστὸν καὶ ὑγιές, τοῦτο ἐγώ φημι εἶναι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν. *Firmitatem, fidem, ſinceritatem, veram eſſe Philoſophiam exiſtimo*. Hic adeptis ſe honoribus effert; alter occinit illud CICERONIS Epiſt. ad Famil. III. 13. *Inſignia virtutis*

(1) Conf. ſupra L. I. c. 6. §. 10. ſeqq. L. III. c. 2. §. 2. H.

(2) Hactenus verum eſt illud ÆSCHYLI Prometheo Vincto:
Οὕτως ὑβρίζειν τοὺς ὑβρίζοντας χρεών.
Contra ſuperbos jus habet ſuperbia. H.

tutis multi etiam ſive virtute aſſecuti ſunt. Alius denique canit illud EURIPIDIS Phœniſſis: (v.445.) Πένης οὐδὲν εὐγενὴς ἀνήρ. *Genus ſine pecunia nihil valet:* ac ridet illos, in quos cadit: Λαμπροὶ εἰς γένος γε. Χρημάτων δὲ δὴ πένητες, *genere ſplendidi, opibus egeni*. EURIPIDES Electra. (v. 37. 38.) Quin & tandem a ſapientibus ſtultum habetur, homines ex opibus (1), dignitatibus, honoribus, & omnibus, quæ extra ipſum hominem ſunt, æſtimare; perinde ac ſi quis equum ex ſella aut frœno vellet æſtimare (2). Deinde cum delatio honoris eliciatur per id, ut quis agnoſcat præcellentem in altero præſtantiam, ſeque eam ob rationem ipſi ultro ſubmittat; & vero hoc per vim externam non poſſit extorqueri, quæ contumaciam potius animi obfirmat: patet, inconveniens eſſe iſtis fundamentis in ſe tribuere vim juris perfecti, quod etiam vi armis poſſit aſſeri. Cultus enim qui cogitur per vim imperii, ſignum non eſt honorantis interne, ſed metuentis mortem. Accedit, quod cum externa honoris ſigna, ni ex animi ſubmiſſione proficiſcantur, ſint inania, & ludibrium potius, quam honor: ſtultum ſane fuerit propter horum denegationem in arma ruere. Inprimis ſi alter proteſtetur, ſe venerationem omittere non ex contemtu, ſed quia libertate ſua velit frui; quæ ipſi indulgeat, non cogi per vim ad ea, quæ ex ipſius arbitrio & humanitate debeant dependere. Sicuti quondam Scythæ ad Alexandrum: *Qui ſis, unde venias, licetne ignorare in vaſtis ſylvis viventibus?* (CURTIUS L. VII. c. 8. n. 16.) Et Arioviſtus apud CÆSAREM de B. G. L. I. (c. 34. num. 2.) *Si quid ipſi a Cæſare opus eſſet, ſeſe ad eum venturum fuiſſe; ſi quid ille ſe velit, illum ad*

(1) Quæ Auctori mutuo dediſſe videtur CHARRON de la Sageſſe L. I. c. 5. (35) §. 9. num. 5. Neque tamen PUFENDORFIUS profitetur, unde ſua hauſerit. Quod aliis quoque in locis ab eo neglectum fuiſſe ſupra aliquoties obſervatum fuit. CHARRON autem hic, ut fere ſemper ante oculos habuiſſe videtur Montagne Eſſais L. I. c. 42. princ.

(2) *Si quadringentis ſex, ſeptem millia deſunt,*
Eſt animus tibi, ſunt mores, & lingua fideſque
Plebs eris. At pueri ſudantes, Rex eris, ajunt
Si recte facies - - -
HORATIUS Epiſt. I. 1. v. 57. & ſeqq.

ad ſe venire oportere. Ad eundem fere modum Vologeſes Parthorum rex Neroni, a quo arceſſebatur, reſpondit: *Tibi quidem longe facilius eſt tam magnum mare tranſire, quam mihi. Si ergo in Aſiam veneris, conſtituemus, quando nobis congrediendum ſit*. XIPHILINUS Epit. Dionis. Ex quibus manifeſtum eſſe videtur, etiamſi rationi naturali congruum ſit, ut præſtantioribus honos deferatur; imo ſi quis velit, per nos quoque inter præcepta juris naturalis poſſit referri, digniores eſſe honorandos: id tamen officium inter illa eſſe referendum, quæ quis ſuo jure non poſſit exigere, ſed quorum præſtitorum laus alterius humanitati ſit relinquenda. Verum ut quis ſuo jure poſſit honorem, aut quodvis ejus ſignum ab altero poſtulare, neceſſum eſt, ut vel imperium in ipſum obtineat, vel tale ſibi jus quæſiverit ex pacto, aut lege per communem dominum lata vel adprobata. Huc ſpectat, quod MANDELSLO Itin. Part. II. refert, cum inter Luſitanos & regem Cochini poſt diuturnum bellum de pace tractaretur, rem diu hæſiſſe, quod nobiles Indi, Nairos dicti, poſtularent, ut Luſitani ipſis via decederent, ſicut plebeii apud Indos facere coguntur. Id cum Luſitanis indignum videretur, tandem res pugna ſingulari fuit commiſſa. In qua cum Luſitanus viciſſet, inde tenentur Nairos jam Luſitanis via decedere, & ſubſiſtere, quouſque illi præterierint.

§. XV. CETERUM inter privatos quidem ſuper honore atque eminentia illud pulcherrimum fuerit certamen, ſi inter ſe contendant, quis promtior fuerit in honore deferendo, aut modeſtior in eodem deprecando. Et merito ridentur, qui ſuper iſto acrius certaverint; præſertim ubi idem ſterilis, & nullo cum emolumento fuerit conjunctus. Ineptus, *per medium pugnat qui prior ire lutum* (1). MARTIALIS L. X. Ep. 10. (v. 8.) SENECA de Ira L. III. c. 37. *Minus honorato loco poſitus iraſci cœpiſti convivatori, vocatori, ipſi qui tibi, præferebatur. Demens, quid intereſt quam lecti premas partem? honeſtiorem te aut turpiorem poteſt facere pulvinus?* Sic ut merito commendari debeat ſententia illius principis, lata in duos miniſtros minorum gentium, ſuper priori loco in templo contendentes; ut qui ſtultitia inter

(1) Qui locus ab AUCTORE eleganter huc trahitur, quamvis apud Martialem ad aſſentatores pertineat.

inter ipſos excelleret, priori loco ſederet (1). Add. Mich. MONTAIGNE Eſſais. L. I. c. 16. Nam quod QUINTILIANUS Declamat. 252. *honorem* vocat *pretioſiſſimum pauperum cenſum*; id de exiſtimatione ſimplici capiendum eſt. Enim vero inter principes, atque integros populos ſuper eminentia dignitatis, & quæ inde dependet, præcedentia, majore prætextu nullis fere non ſeculis certatum deprehendimus (2). Sic ut in plurimos congruat illud apud OVIDIUM L. V. Faſtor. *turbaque cæleſtes ambitioſa ſumus*. Eas circa lites quæ argumenta ſoleant adferri, paulo preſſius conſiderandum. Illud igitur extra controverſiam eſt poſitum, ſi unus principum ab altero dependeat tanquam a ſuperiore, hunc iſto eſſe digniorem, eique præ hoc deberi præcedentiam ex jure perfecto; utut fortaſſe pari uterque titulo gaudeat. Sic dantur exempla majorum regum (3), qui alios ſub ſe habent nomine reges, revera magiſtratus & gubernatores provinciarum. Quidam regna ſua ab aliis agnoſcunt tanquam feuda, alii alio titulo. Sic apud TACITUM Agricola, (c. 14.) *vetus ac jam pridem recepta populi Romani conſuetudo* vocatur, *ut haberet inſtrumenta ſervitutis & reges*. Adherbal apud SALLUSTIUM Jugurth. (c. 14.) *Micipſa pater meus moriens mihi præcepit, uti regni Numidiæ tantummodo procurationem exiſtimarem meam; ceterum jus, & imperium penes vos P. C. eſſe*. Et qui fœdere inæquali alicui jungitur, is eo ipſo alterius dignitatem eminentiorem fatetur; dum ad iſtius majeſtatem comiter colendam ſeſe obſtringit (4). Sed & illud dubio caret, ubi princeps aliquis pro ſua perſona, aut tanquam caput ſuæ civitatis adver-

(1) Quod dictum, aut aliud ſimile in eandem certe ſententiam prolatum quidam Carolo V. tribuunt, enunciatum inter duas matronas, de priori loco decertantes.

(2) Tiberius apud TACITUM IV. Annal. 40. *Ceteris mortalibus in eo ſtare conſilia, quid ſibi conducere putent. Principum diverſam eſſe ſortem, quibus præcipua ad famam dirigenda*. Vid. BOXHORNIUS Diſquiſit. polit.caſ.27. H. GROTIUM Ep. 829. H.

(3) Vid. ſupra L. VII. c. 3. §. 9. Exemplum ſervilis adulationis Pruſiæ, Bithyniæ Regis, habes apud POLYBIUM Excerpt. Legat. n. 97. H.

(4) Eſt autem majeſtatem colere, omnia facere, quæ ad alterius Principis, aut populi majeſtatem tuendam ſunt neceſſaria. V. infra c. 9. §. 4. H.

Digitized by Google

verſus alium jus præſtantioris dignitatis, & præcedentiæ quæſiverit ex pacto, aut per conſuetudinem & patientiam alterius (1), cujus nulla probabilior ratio poſſit proferri, quam quod hic iſtum ſe digniorem agnoſcat, ei juri poſſe inhæreri, quamdiu durat iſte velut character dignitatis, ſub quo jus illud fuit quæſitum. Vid. Jac. GOTHOFREDUS de Præcedentia Part. I. c. 1. Add. quoque quæ apud Andr. MAUROCENUM Hiſtor. Venet. L. VIII. p. 301. ſeqq. ſuper præcedentia Oratoris Galli & Hiſpani diſputantur. Et Auctoris ANONYMI Memoires touchant les Ambaſſadeurs p. 328. Ubi recte monet, non debere tertium aliquem ſibi hoc ſumere, ut quæ inter alia agitentur ſuper præcedentia lites, definire velit (2).

§. XVI. ENIMVERO ubi nondum alicui tale jus fuit quæſitum, variis argumentis dignitas eminentior aſſeritur. Inter ea præcipue ſolet allegari antiquitas regni atque familiæ (3); amplitudo & opulentia ditionum, & po-

(1) Vid. de prærogativa Imperatoris Romani Petr. de MARCA L. II. de Concord. Regni & Sacerdot. c. 2. §. 9. Ubi tamen illa, quæ ex comitate fiunt, in argumentum trahi non debent, Periérit enim, quibus propria eſſe debet, comitatis ratio Principibus, ſi humanitate certare periculum ſit. Vid. BOECLERI Excerpt. ex actis Senatus in Parnaſſo membr. 5. Nec regula illa, quam ceremoniarum magiſtri inculcare ſolent (Vid. Jacob. GOTHOFREDUS Part. 2. de Præcedent. §. 7.) qui in alterius fines colloquii & congreſſus ergo tranſit, minorem ſe altero profiteri, & minorem ad majorem ſe conferre, vera eſt. Vid. de Friderico III. Imper. ex itinere Romano Neapolim ad Regem Alphonſum ſe conferente, Æneam SYLVIUM in Hiſtoria Friderici III. Imp. p. 82. ſequ. ubi alia exempla adferuntur, & L. III. Commentar. p. 66. H.

(2) Tamen non dubitandum, anteverti poſſe controverſias, quæ metuuntur, legibus a ſummo imperante, apud quem morantur legati, latis. Puta, ut inter æquales & de prærogativa certantes, qui regnum prius ingreſſi ſunt, prius audiantur. Item ne legati præſentes alterius Principis legato advenienti rhedas ſuas obviam mittant. Item ut a ſolemnibus actibus abſtinere jubeantur. Add. FREINSHEMIUS Diatr. 2. de Præced. Elect. & Cardinal. §. 48. §. 51. H.

(3) Vid. Jacob. GOTHOFREDUS Part. 1. de Præcedent. c. 3. §. 15. 16. A. L. VII. Rer. Sueciar. §. 137. ad A. MDCXXXV. ubi de lite ſuper antelatione inter ſequeſtres belli Sueco-Polonici, Gal-

potentia: qualitas poteſtatis, qua quis imperium in ſuo regno gerit; & ſplendor tituli. Antiquitatem civitatibus & familiis venerationis quid addere perſuaſum vulgo eſt; jactantque, qui iſthac nituntur, ſeſe jam tum ſua dignitate exſplenduiſſe, cum alia adhuc regna vilis pars ſervientium forent; aut cum familia illa, quæ jam novo diademate ſuperbit, adhuc intra plebejam obſcuritatem latitaret. Nefas eſſe de dignitate contendere adverſus illum, cujus majores alterius majoribus poterant uti miniſtris. Eſſe hanc velut naturalem, & communem legem, ut quæ poſterius tempore producuntur, prioribus ſubſint. Excurritur dehinc in magnificam commemorationem eorum, quæ ab iſto regno, aut per familiam regnatricem præclare bello ac pace geſta ſunt. Quorum novi iſti parum aut nihil oſtentare queant. Potentia autem venerationi terrorem quoque miſcet: & non imprudens (1) ſolum, ſed & temerarium videtur cum illo de dignitate velle contendere, cui plurima facultas nobis benefaciendi juxta atque nocendi. Et efficaciſſimus videtur modus ambiendi honores, ſi quis demonſtrato ſuo gladio poſſit dicere; *ſi vos non vultis, hic faciet*. Sed & eminentius judicatur ſumma libertate gaudentem ſoli Deo ſubeſſe, quam legibus humanis, aut pactis degere obnoxium. Denique cum per titulum res ipſa ſoleat exprimi, ejus quoque ſplendor & amplitudo non inferiorem dignitatem arguere putatur. V. quoque Andr. MAUROCENUS Hiſt. Venet. L. XII. p. 484. ubi de æmulatione Principum Italiæ agit, ea occaſione excitata, quod Pius V. Coſmum Magni Ducis titulo inſigniviſſet. Et Petrus SUAVIS Hiſt. Concil. Trident. L. V. p. m. 402.

§.XVII. HÆC & ſimilia quanquam ſat plauſibiliter poſſint jactari; fatendum tamen eſt, eadem omnia per ſe pro-

Gallo priorem, Anglo æqualem locum poſtulante, & L. 9. §.79. ad A. MDCXXXVII. ubi Sueci cum Anglis diſceptabant. H.

(1) Antea hic legebatur *impudens*. Sed prætulimus noſtram lectionem quia in Diſſert. AUCTORIS de Exiſtimatione §. 24. princip. ſic legitur. *Potentia autem hactenus quidem ſigna venerationis apud infirmiores poteſt elicere, quod ſtultum ſit illi non cedere, qui nocere poteſt*. Major autem pars hujus capitis ex dicta Diſſertatione deſcripta eſt.

producere duntaxat jus imperfectum, nî acceſſerit aliquod pactum expreſſum, aut tacitum, quod recepto mori ineſſe intelligitur. Neque deſunt, quibus vis ejuſmodi argumentorum poſſit elevari. Ipſam antiquitatem in ſe nihil habere dignitatis, cum ea nihil notet, niſi tractum durationis, quæ vilem æque atque præſtantem rem poſſit proſequi. Id habere omnia regna, ut ſint libera, & ab alio non dependeant. Id quamdiu obtinuerint, parum intereſſe. Equidem quod diu aliquod regnum floruerit, indicio eſſe, ejus compagem concinne diſpoſitam, idemque bene fuiſſe adminiſtratum. Tum fati benignitate, aut civium virtute exterum hoſtem defuiſſe, aut feliciter fortiterque depulſum. Sed non minus recentes civitates commode poſſe diſponi, & adminiſtrari, quam veteres. Imo fortaſſe commodius, quod harum bona inſtituta ex periculoſis ſæpe experimentis provenerint: illas autem optima quæque ab aliis jam inventa in uſus ſuos poſſe transferre. Diuturnam quidem fati clementiam ſibi neminem poſſe præſtare; id tamen effici poſſe, ne per prava inſtituta civitas in ſe trahere ruinam incipiat. Denique ex præſentibus quemlibet æſtimandum; præterita non amplius, futura nondum ad nos pertinere. Neque civitates aliquod velut ſyſtema, aut concilium inter ſe, conſtituere, ut recentiſſimæ cuique locus ſit infimus occupandus; ſed quamlibet ſeorſim ſua libertate gaudere. Quod una familia in civitate aliqua diu imperium tenuerit, ſæpe quidem indicio eſſe, minores majorum virtutem æmulatos; plerunque opes ipſam ſuas firmiter diſpoſuiſſe, ut non auſus fuerit aliquis ſolio eandem dejicere. Interdum ingenio populi, a rebus novis abhorrentis, aliquam familiam diuturnam imperii poſſeſſionem debere. Nonnunquam ſolius fati beneficium vocandum, quod Metelli Romæ ſint conſules. Aſt qui recentes ad illud faſtigium enituntur, reponere poſſunt tritum illud: *Et genus, & proavos, & quæ non fecimus ipſi, vix ea noſtra puto*. (Ovid. Lib. XIII. v. 140. 141.) *Item, Supplevit fortuna genus*. STATIUS Sylv. L. III. Nihil facilius eſſe, quam partam a majoribus opimam hereditatem cernere: ſed ſuum patrimonium ſibi ipſi adquirere virtutis opus eſſe. Sorti naſcendi illos ſuam magnitudinem acceptam ferre; ſe propriæ præſtantiæ. Illos

Digitized by Google

los aliena & obſoleta decora crepare; ſe propriis & recentibus eniteſcere. Denique ſummum nobilitatis gradum haberi, regem eſſe. Hæc recentem æque, atque antiquam familiam efferri OVIDIUS (Faſtor. L. V. v. 26.) de majeſtate: *Quoque die partu eſt edita, magna fuit*. Accommodari etiam huc poteſt illud ARNOBII L. II. (p. 93. in fin. Ed. Lugd. Bat.) *Nova res eſt, quam gerimus? quandoque & ipſa vetus fiet. Vetus quam vos agitis? ſed temporibus quibus cœpit nova fuit ac repentina*.

§. XVIII. POTENTIA autem hactenus quidem ſigna venerationis apud infirmiores poteſt elicere, quod ſtultum ſit illi non cedere, cui nocendi facultas. Sicuti facete Favorinus apud SPARTIANUM Hadriano, (c. 15.) *arguentibus amicis, quod male crederet Hadriano de verbo, quod idonei auctores uſurpaſſent; non recte, inquit, ſuadetis familiares, qui non patimini, me illum doctiorem omnibus credere, qui habet triginta legiones*. Nam *plurima ſunt, quæ non audent homines pertuſa dicere lena*. JUVENALIS Sat. 5. (v. 130. 131.) Enimvero ſi alicui regi tantum ſit virium, ut regnum ſuum commode poſſit tueri, ille ſane non habet, quare alicui cedat, opibus quidem ſuperiori, ſed quas ipſe neque metuere, neque ambire ſui conſervandi cauſa neceſſum habeat. Libertas quippe in æquo poſita eſt, quæ magnitudine opum haudquidquam diſtinguitur. Pateat igitur unius imperium per ſexcenta milliaria, alterius per centum duntaxat. Idem tamen imperium hic in modica ſua, quam alter in laxiore ditione obtinet: neque hic minus, quam alter finem civitatum inſtitutarum aſſequitur. Ne dicam quod ſola potentia, prout notat vires aliis nocendi, in ſeſe non ſignificet talem præſtantiam, quæ ſit idonea ſeriam venerationem elicere. Nam hæc amore quopiam temperata eſt. Nocendi autem vires odium conciliant. Add. Jacob. GOTHOFRED. d. tr. Part. I. c. 3.

§. XIX. PORRO poteſtatem abſolutam & nullis legibus limitatam habere, utique majorem venerationem terrore mixtam apud ſubjectos conciliat: non item apud alios principes, qui alterius abſolutam poteſtatem in ordine ad ſe pro nuda libertate naturali æſtimant: quæ per ſe nullam dat præeminentiam in eum, in quem

quis

quis imperium non habet. Et cum princeps non ex propriis tantum juribus, ſed ex conditione illius civitatis, cui præeſt, æſtimandus ſit; poteſt utique princeps limitatus ex iſthac talia habere, ut abſoluto aliquo longe ſit potior. Denique tituli, & quidquid eſt verborum uſu ſicut nummi valent; & cum in rege nihil præſtabilius poſſit inveniri, quam ſummum imperium, ſufficit ſi iſti hoc nativo ſenſu, aut ex uſu vulgi exprimant. Splendor aut modeſtia vocabulorum ipſi rei nihil addit, demitve. (Add. tamen Georg. BATEUS in Elencho motuum nuperorum in Anglia Part. II. p. m. 246. ſeqq. & AUCTOR Cardinaliſmi Part. I. L. III. p. m. 375. ſeqq.) Sic quod Turcarum monarcha vulgo dicitur imperator, Perſarum, rex, id in ſe nullam iſti præ hoc eminentiam tribuit. Ambitioſam autem encomiorum ſtruem proprio titulo adponere, ubi barbariem redolet; ita idem ſubjectos ſimpliciores fortaſſe ad venerationem movere poteſt, alios non poteſt. Quid enim intererat, verbi gratia, Imperatoris Romani, Sapores Perſarum rex *fratrem* ſe *Solis & Lunæ*, apud AMMIANUM MARCELLINUM L. XVII. c. 5. (add. IDEM L. XXIII. c. 6.) an Saturni & Veneris nuncuparet? Add. GROTIUS L. I. c. 3. §. 10. (1)

§. XX. EX HISCE omnibus ſatis firmiter videtur concludi, ex obligatione perfecta, quæ in altero jus proprie dictum præſupponit, regem revera talem non teneri loco cedere alteri regi tanquam digniori (2), utut hic conditionibus jam enumeratis præpolleat; neque civitatem liberam alteri civitati liberæ, licet antiquiori aut potentiori. Quin nec civitas popularis in ſe videtur dignitate inferior civitate monarchica (3), quamvis in civitate democratica nemo unus reperiatur, qui cum rege comparari poſſit. Unde nec civitatis liberæ legatus neceſſario legato regis loco cedere tenetur. Verum quia in dignitate vicaria & delegata tantum ſplendoris eſſe non

(1) Et libellus Algernonis SIDNEII de Gubernatione c. 3. ſect. 32.

(2) Vid. LOCCENIUM L. VIII. Hiſt. Suecan. ad A. MDCXII. H.

(3) Nam & illa ſummæ poteſtatis compos eſt. Vid. ſupra L. VII. c. 5. §. 5. H.

Digitized by Google

non poteſt, quantum in originaria, neque in magiſtratu tantum dignitatis, quantum in principe; & vero civitates liberæ cum regibus in eodem loco convenire non poſſunt, niſi per legatos aut deputatos; adparet ſane, omnino legatum civitatis liberæ cedere debere cuicunque regi (1) aut principi, cui ſummum eſt imperium.

§. XXI. Isthæc tamen æqualitas inter eos, qui ſummo ſunt imperio præditi, non impedit, quo minus ſi opus ſit, congredi queant per ſe, aut ſuos legatos, aut etiam in ſtabile concilium coaleſcere. Nam ſi unus regum ad alterum in ipſius ditionem accedat, lex utique civilitatis requirit, ut quis hoſpiti domi ſuæ primum locum deferat (2); niſi forte veniat tanquam ſubditus temporarius. Nam utut in territorio ſuo quilibet ſit ſummus; tamen uti legati, ſic & ipſi reges fictione quadam videntur conſtitui extra territorium regis (3), ad

(1) Idem dixero, ſi Regis legatus concurrat cum alio Rege. Vid. ſupra ad L. I. c. 1. §. 12. H.

[2] Exemplum Franciſci I. R. Gall. Ferdinando Aragon. Neapol. & Siciliæ Regi locum in eundo ſuperiorem concedenti, apud Suritam in Annal. Aragon. ad A. MDVII. Aliud apud Auctorem L. V. Vit. Caroli Guſtavi Suec. Reg. §. 14. A. MDCLVIII. Hiſpani in actione pacis Veruinenſi, apud Camdenum Hiſtor. Eliſabeth. ad A. MDXCVIII. *factam ſibi injuriam interpretabantur, ſi potior locus illis non concederetur vel ex hoſpitii jure, quandoquidem in Gallici imperii oppidum devenerint*. Vid. Freinshem. Diatrib. 2. de Præced. Elect. & Card. §. 22. ſeqq. H.

(3) Paucis verbis heic multa dicit. Reges quod attinet, de iis non una eſt JCtorum ſententia, ut videre eſt apud Knichen de Jure territor. c. 4. n. 4. Alciatum in cap. 1. X. *de Officio ordinar. n.* 17. Vasquium L. I. Controverſ. illuſtr. c. 22. n. 19. Arnisæum L. III. de Majeſt. jurib. c. 6. Hoornbeck Not. ad Politic. general. §. 47. n. 2. Ante omnia monendum, non quæri, quid honeſtius, ſed quid juris ſit: neque enim dubitandum, e dignitate ſummorum Principum eſſe, ut ultro quidem & in venerationem principalis faſtigii Principibus peregrinis & hoſpitibus indulgeant, ac potius hoſpitalitatis ac comitatis, quam rigidæ poteſtatis in eos affectatione certent. At ſi de jure quæſtio ſit, Princeps, cujus conſenſu & fide publica alter Princeps fines ejus regni ingreſſus eſt, huic ſaltem in domeſticos ſuos jurisdictionem reliquiſſe cenſetur: nam & illam habent Duces, qui cum exercitu alterius territorium tranſeunt & legati. Alia ſummæ poteſtatis jura exercere non poterit, niſi ex conceſſione; imo ſi ho-

ad quem ejusdem conſenſu accedunt, non exuto fortunæ ſuæ ſplendore. Ut enim princeps aliquis diſſimulata perſona, & non petita venia in alienam ditionem accedat, ego non ſuaſerim. Sane GRAMONDUS Hiſt. Gall. L. XIII. fidenter pronunciat: *Nihil peccari contra jus publicum ex larvati cuſtodia principis*. Cujus rei tamen rationem non ſatis diſpicio, niſi quod ſuſpicionem ejuſmodi acceſſus, & contemtum erga dominum territorii habere videatur (1). Ubi duo pluresve in loco tertio congrediuntur, facile caveri poteſt, ut ne unus alteri prælatus videatur. Nam & conclavia liceat comminiſci (2), ut judicari nequeat, quis in iis prior aut dignior locus ſit. Quo fine a multis in ejuſmodi congreſſibus adhibitæ menſæ circulares. AUSONIUS in Ludo ſeptem ſapientum, (v. 78. 79. 80.) *Recte olim ineptum Delphicus luſit Deus Quærentem, quiſnam primus ſapientum foret: Ut in orbe tereti nomina eorum inſcriberet, Ne primus eſſet, ne vel imus quiſpiam*. Poſſunt etiam ab initio proteſtari, ſeſe citra ullam præcedentiæ conſiderationem congreſſuros, ſed promiſcue ſeſſuros prout cuique lubitum, aut prout caſus tulerit. Sicut de Brachmanibus Indorum ſapientibus refert PHILOSTRATUS de Vita Apollonii Thyanæi L. III. (c. 8. p. 134. C. D.

ſi hoſtilia moliatur, poterit quoque puniri. Atque ex his etiam judicari de legatis poteſt. Hi ſane in familiam ſuam jurisdictionem habent, (Vid. exempla apud Richardum ZOUCHÆUM Libello de Legati delinquentis judice competente p. 33. ſequ.) & ratione actuum ſuorum exemti ſunt a legibus civilibus illius civitatis. At jus aſyli in domo ſua pro quibuſvis eo confugientibus ex conceſſione pendet ejus, apud quem agunt. Ut GROTIUS ipſe docet L. II. de J. B. & P. c. 18. §. 8. n. 2. Adde SLEIDANUM L. XII. Comment. ad A. MDXL. Ubi de Venetis, de quibus etiam PARUTA Hiſt. Venet. L. X. & XI. ad A. MDXLI. AUCTOR L. XVIII. Rerum Brandenburg. §. 19. ad A. MDCLXXXVII. H.

(1) AUCTOR Compendioſæ Deſcriptionis vitæ Caroli I. Angl. Regis, multis exemplis ex Anglicana hiſtoria probantem Principem, quamprimum in alterius regni fines ſine venia pedem intulerit, captivum fieri. H.

(2) Exemplum illuſtre in actione pacis Bredana A. MDCLXVII. ubi in deſtinato ad conventum publicum conclavi quatuor pro ſingulis legatis patebant ingreſſus, & in medio ejus menſa rotunda erat poſita. H.

Digitized by Google

Edit. Morelli c. 27. in fin. Ed. Olearii 1709.) *Nullum regi præcipuum locum aſſignantes, quod apud Græcos Romanoſque maximi æſtimatur; ſed ut cuique in mentem venit accubuere.* LUCIANUS Epiſt. Saturn. (ad divit. p. 628. T. II. Ed. Amſt.) Τὸ γὰρ ἥδιστον καὶ συμποτικώτερον ἡ ἰσοτιμία ἐστι. *Jucundiſſimum & conviviis aptiſſimum æqualitas.* Add. ATHENÆUS Dipnoſoph. L. I. c. 4. Idque eo facilius procedit, ſi iſti principes diſſimulata dignitate conveniant, & citra conſuetam pompam. Quo ipſo teſtantur, ſibi ſuper dignitate curam aut contentionem haudquidquam fore. Sed ſi hoc diſpliceat, ſorti res poteſt committi, idque ut vel ſemper quis illum locum retineat, quem ſemel eſt ſortitus, vel ut ordo per ſortem conſtitutus deinceps in orbem eat. Atque hæc facilius adhuc procedunt, ſi legati duntaxat congrediantur (1), præſertim cum circa hos aliud adhuc ſit medium colliſioni vitandæ, ſi non idem omnibus, ſed diſparis valoris velut character a ſuis principibus tribuatur. Nam iſti dignitatem gradus, cum ex mera impoſitione oriantur, facillime plurimis modis variari poſſunt. Vid. Auctor ANONYMUS des Memoires touchant les Ambaſſadeurs p. 428. Nec inſuper habendum, quod Rex Perſarum Abbas in convivio, qui ſectæ Perſicæ addicti erant, a dextris, qui Turcicæ, a ſiniſtris collocaret; quod manus dextra ſit honoratior apud Perſas, ſiniſtra apud Turcas: prout memorat Petrus de VALLE Itin. Part. II. Ep. 5. Add. Jacob. GOTHOFREDUS d. tr. Part. III. Et quæ ſuper controverſia ſuper præcedentia inter Legatum Gallum & Hiſpanum Romæ & Tridenti agitata ſunt apud Petrum SUAVEM Hiſt. Concil. Trident. L. VIII. Ubi tamen obſervandum, valorem ejuſmodi characterum communi Principum conſenſu eſſe definiendum. Nam ſi unus proprio auſu novum characterem comminiſci, ſuoque miniſtro imponere velit, ex quo hic apud alios certum honorem prætendere inſtituat,

(1) A. MDXCIII. Regii in Gallia legati nullos ſibi titulos ſumebant, & ab illis qui nomine Principum & Ordinum miſſi erant, petebant, ut ipſi quoque ſua nomina ſine titulis, ne præjudicium alterius ea re fieret, opponere contenti eſſent. Quod & obtinuerunt. THUANUS L. CVI. ad d. A. Adde alia hujus generis εὑρήματα apud Jacob. GOTHOFREDUM de Præced. Part. III. H.

tuat, ceteri ſe iſtius arbitrio non teneri recte excipient. Vid. jam citatus Auctor ANONYMUS l. d. p. 534. ſeqq. Quanquam fatendum ſit, ſæpe præſtare iſtam æquanimitatem, quam Ageſilaus præ ſe tulit, cum in choro loco obſcuro conſtitueretur: *Bene habet, inquit, oſtendam enim non loco virum, ſed viro locum cohoneſtari* (1). PLUTARCHUS Apopht. Lacon. (p. 208. D.) Aut Damonidas, qui in ſimili caſu dicebat. *Bene factum, inveniſti enim hujus quoque ſtationis ornandæ rationem*. IDEM Apopht. (p. 191. F.) Addatur quoque IDEM Sympoſiacon L. I. c. 2. 3. & in Convivio ſeptem ſapientum. Obiter quoque addendum commentum Alphonſi XI. qui, ut aliquo modo componeret antiquam litem ſuper præcedentia inter civitatem Burgenſem & Toletanam, antequam litis ulla mentio fieret, dum in concilio ſententias perrogat: *Toletanos, inquit, ſcio imperata libentiſſime facturos, loquantur Burgenſes*. Qua regis oratione conquievere, cum utrique ſe prælatos exiſtimarent. Toletani quidem, quod rex ante omnes eorum nomine locutus eſſet: Burgenſes vero, quod primi omnium per ſe ſententiam dixiſſent. Apud Hieron. OSORIUM de Rebus geſtis Eman. L. I. Add. quoque GRAMONDUS Hiſt. Gall. L. III. ab initio.

§. XXII. QUOD ſi autem inter plures æquales ſocietas aliqua duratura ſit inſtituenda, & ſinguli ſocii æqualitatem retinere velint, neque circa locum ſors aut alternatio placeat, alia ordinis ratio ſupereſt, quæ itidem ſortis inſtar habet, neque dignitati alicujus fraudi poteſt eſſe; ut nempe eo quiſque ordine in communi conventu ſedeat, quo in eundem fuit receptus. Id quod inprimis locum habet inter eos, qui ſocietati jam conſtitutæ deinceps accedunt. Nam illis, qui primi ſocietatem conſtituunt, locum ſorte aut per conventionem attribui præſtiterit. Et quia in plurimis conventibus & collegiis id uſurpatum, ut ſecundum ordinem receptionis locus cuique aſſignetur, hinc GROTIUS L. II. c. 5. §. 21. tanquam univerſale pronunciatum ponit: *Naturalem inter ſocios hunc eſſe ordinem, prout quiſque in ſocietatem venit*. Add. BOECLERUS ad d. *L.* 1. *D. de Albo ſcribendo*.

(1) Ἔυγε δείξω γὰρ ὅτι ὀυχ ὁι τόποι τοὺς ἄνδρας ἐντίμους, ἀλλ᾽ ὁι ἄνδρες τοὺς τόπους ἐπιδεικνύουσι.

de . L. 1. C. *de Conſul.* L. *ult.* C. *de Tiron.* L. 1. C. *de Præpoſ. ſacri cubiculi* . L. 2. C. *de Præf. prætor.* L. 10. C. *de Profeſſor.* Jac. GOTHOFREDUS l. d. tr. Part. II. c. 3. §. 17. 18. Ubi ſciendum, in ejuſmodi ſocietatibus priorem aut poſteriorem locum haudquidquam notare eminentiorem aut tenuiorem dignitatem ; ſed eſſe nudum ordinem inter pares dignitate ; ac inter tales revera obtinere tritum illum verſiculum : *Ultimus & primus ſunt in honore pares*. Nam illud AUSONII Panegyr. ad Gratianum : (c. 24. in fine Edit. Cellar.) *Nulla eſt quidem contumelia ſecundi , ſed ex duobus gloria magna prælati* ; locum duntaxat habet cum prælatio ob majorem in prælato præſtantiam facta eſt. Sed & illud GROTIO dicto loco notatum , eundem morem antiquitus in Chriſtianorum regum ac populorum conventibus, quibus ad conſtituendum Eccleſiæ velut univerſalis corpus concurrebant, obtinuiſſe , ut qui primi Chriſtianiſmum profeſſi forent (1) , in conciliis ad rem Chriſtianam pertinentibus præcederent ceteros. Quo argumento nonnullis præcipue niti placuit (2) , ad aſſerendam ſibi præ ceteris præeminentiam , tanquam jure ſibi debitam , etiam in aliis quibuſcunque congreſſibus . Enimvero utut in iſtis conventibus ſacris forte non ſine ratione dictus ordo fuit obſervatus : tamen ut in omnibus aliis congreſſibus (3) idem obſervetur , aut ut ex ſola antiquitate profeſſionis Chriſtianæ eminens præ aliis dignitas alicui generetur , neceſſarium non videtur . Præterquam enim quod inter decreta religionis Chriſtianæ eſt , τῇ τιμῇ ἀλλήλες προηγεῖσθαι. Roman. XII.10. Add. Philipp. II. 3. (4) etiam in conciliis multis ſacerdotes primas partes egerunt ; ſecu-

(1) Vid. Jacob. GOTHOFREDUS d. c. 3. §. 23. CHIFFLETIUS Vindic. Hiſpan. c. ult. H.

(2) AUCTOR L. IX. Rer. Sueciar. §. 79. ad A. MDCXXXVII. H. GROTIUS Ep. 722. & Ep. 797. H.

(3) In quibus non ut religionis Chriſtianæ participes , verum ut Reges qua tales conſiderantur. H.

(4) Ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν .

(5) *Ita* , addit Auctor in Diſſertat. de Exiſtimatione §. 27. *in conciliis illis ſacerdotes primas partes egerunt , ſeculares in acceſſorii fere locum venerunt , ac decretis illorum ſtare juſſi* - - -

En

culares (5) in acceſſorii fere locum venerunt, ac decretis illorum ſtare juſſi. Sed quidquid hujus ſit, non ſtatim qui in certo conventu ob certum reſpectum, qui ipſius dignitatem in univerſum haudquidquam afficit, alteri cedit: is ubique, & quando ejus reſpectus ratio non amplius habetur, alteri tenetur cedere. Sicut & in civitatibus videmus quoſdam diverſis intereſſe collegiis, & in uno collegio alteri loco cedere; extra illud autem, aut in alio collegio priorem præ eodem locum retinere.

§. XXIII. Enimvero illud manifeſtum eſt, imperio hanc vim ineſſe, ut prælationem tribuat per modum perfecti juris valituram adverſus eum, in quem exercetur. Nam utique præſtantius eſt imperare, quam parere; alterius voluntatem ſuæ voluntati habere obnoxiam, quam ad alteram ſeſe attemperare. Et neceſſum eſt, ut in me adverſus illum exſiſtat veneratio, cui & protectionem meam debeo, & qui metu pœnæ ad juſſa ſua obeunda me poteſt compellere. Sic ut imperium per ſe inæqualitatem inter homines introducat. Etſi præter venerationem, quæ muneri ejuſdem debetur, poſſit etiam peculiaris exſiſtere æſtimatio, ex ſingulari imperantis præſtantia proveniens. Neſtor apud Homerum Iliad. α. (v. 277. & ſeqq.) *Neque tu Pelide velis contendere cum rege ex adverſo; nam nunquam æqualem ſortitus eſt honorem Sceptriger rex, cui Jupiter honorem dedit*. Etſi Achilles magis ductum Agamemnonis, quam imperium proprie dictum agnoſcebat. Sed & illud apertum eſt, quo amplius eſt imperium, & efficacius, eo majorem

Ex cujus moris reliquiis fortaſſe etiam illud adhuc alicubi ſupereſt, quod quando in precibus publicis homines Deo commendantur, ſacerdotes obnixe primum ſibi locum vindicent; aut quod in enumeratione illa vulgari ſtatuum Eccleſiaſticus ſemper præmittatur. Alias enim non poterant cordati diſpicere, quam decorum foret, v. g. quod quando Kal. Jan. a votis concionum auſpicia petuntur, miniſter aliquis domino ſuo collegæ, diacono, ſibique propitium Numen ante omnia precetur, Principem demum in ſecundas partes vocet, quaſi in ipſis ſalus Reipublicæ & Eccleſiæ magis quam in Principe vertatur; præſertim cum iſte non ſit ex hoſtibus aut perſecutoribus Eccleſiæ, qualibus tamen Paullus Apoſtolus æque honorem attributum, id eſt, ex obligatione perfecta tribui jubet (Rom. XIII. 7.) ſed nutritius atque defenſor Eccleſiæ, imo ſummus in ſua ditione Epiſcopus.

id dignitatem imperanti apud ſubjectos circumponere. Quin ipſa imperii duratio, etſi per ſe ad vim ejuſdem nihil faciat, imperantis tamen dignationem non mediocriter auget. Id tamen non obſtat, quo minus ſubditus eum, qui ipſi imperat, hiſce honoris fundamentis excellat, quæ tantum jus imperfectum producunt. Unde nimis ambitioſum erat, quod Imperator Hadrianus æmulum ſeſe in quovis artis genere eminentibus ferret. Item quod Alexander, cum apud Homerum legiſſet, Græcos voviſſe, ut Ajacis aut Diomedis aut Agamemnonis ſors exiret, dixerit: *Occiderem illum, qui me tertium nominaſſet*. (Auſonius in Panegyr. Gratiani c. 25.) Nam ducis gloriæ nihil detrahit, robuſtiores ſub ſe habere bellatores. Non de nihilo tamen apud Tacitum Agric. (c. 39.) Domitianus judicabat: *Ducis boni Imperatoriam eſſe laudem* (1). Inter eos vero, qui in eadem Republica vivunt, exiſtimationi intenſivæ certam velut menſuram conſtituere, & ad præcedentiam præ altero perfectum jus concedere illius eſt, qui ſummum in civitate habet imperium (2). Quem iſte locum cuique aſſignaverit, cum uti adverſus concives recte tueri quis poteſt: ſic & eidem omnino adquieſcere tenetur. Vid. *L. 3. D. de Officio prætoris*. Recte quoque emeritus iſte centurio apud Livium L. XLII. c. 34. *Æquum eſt, omnia honeſta loca ducere, quibus Rempublicam defenſuri ſitis*. Et licet forte unus vel alter præter meritum præſtantioribus videatur prælatus; tamen nihilo ſecius tanquam contemtor poteſtatis ſummæ plecti poterit, qui aut illorum locum velit ſolicitare aut ſuo contentus non eſſe. Vid. *L. 1. C. Ut dignit. ordo ſervetur*. Huc ſpectat

(1) Vid. ſupra L. VII. c. 9. §. 2. not. 8.

(2) Hobbesius in Leviath. c. 18. Hinc ejuſdem eſt titulos, quibus prærogativæ ſunt annexæ, conferre, & qui externas dignitates in ſua civitate agnoſcunt, majeſtatis ſuæ curam habere non videntur. Vid. Camdenum Hiſt. Eliſabeth. ad A. MDXCVI. ubi de S. Rom. Imperii Comitis titulo honoribuſque Arondelio ab Imperat. collatis, quos Regina admittere nolebat. H. Grotius Ep. 268. A. MDCXXX. Statutum eam in rem factum in Comitiis Polonicis A. MDCXXXVIII. & A. MDCXL. ut prodidit Joachim Pastorius in Floro Polonico L. 6. ad d. A. H.

ſtat etiam (1), quod Solon apud DIOGENEM LAERTIUM aulicos *calculis* aſſimilat. Nec incommode huc trahi poteſt illud M. Terentii apud TACITUM A. VI. (c. 8.) *Non eſt noſtrum æſtimare, quem ſupra ceteros, & quibus de cauſis extollas. Tibi ſummum rerum judicium dii dedere; nobis obſequii gloria relicta eſt*. Uti & illud LUCIANI Judicio vocalium: *Eſt pulcrum, unamquamque literam in eo ordine, quem primum ſortita eſt, manere: tranſcendere vero eo, quo non oportet, ejus eſt, qui jus & æquum ſolvit. Et qui primus vobis has leges finxit & formavit, ordinem, per quem ſua quibuſque literis præſidentiæ dignitas firmiter permanet, definivit*. PLINIUS L. IX. Epiſt. 5. *Diſcrimina ordinum dignitatumque, ſi confuſa, turbata, permiſta ſint, nihil eſt ipſa æqualitate inæqualius*. Recte tamen fecerit princeps tollendis hominum ambitioſorum querelis, ſi in aſſignando loco honoratiore fundamenta dignitatis, ſupra enumerata, inſuper non habeat: ac inprimis ſingularia in Rempublicam merita (2), quæ eminente potius exiſtimationis gradu, quam pecunia, aut ſimilibus præmiis iis remunerari inter ſubtiliores regnantium artes eſt. Vid. XENOPHON Cyropæd. L. VIII. (p. 130. Ed H. Steph. c. 4. §. 2. Ed. Oxon.) ubi memorat, quo ordine Cyrus convivas ſuos collocaverit. Eoque magis, quod niſi dignitas & prærogativa eminentium civium menſuretur ex beneficiis & auxilio, quod ab ipſis in tenuiores proficiſcitur, aut proficiſci poteſt, inter inania ſit referenda. Quia tamen moleſtum foret principibus, ſi quidem ſemper cuique ex intrinſeca ſua dignitate locus foret aſſignandus, tam ſæpe ſuorum civium recenſionem inſtituere, in qua non poſſet non longe maxima pars eorum offendi, cum plerique non eos ſoleant numerare, quos a tergo reliquerunt, ſed quos ſibi prælatos cernunt: expeditiſſimum viſum, ſaltem primariis civibus ex muneribus, quibus in Republica funguntur, dignationem aſſignare. Add. BACO Sermon. fidel. c. 53. Ubi itidem querelis anſa præſcin-

(1) Et quod narrat SVETONIUS in Caligula: *Quum audiret forte Reges, qui officii cauſa in urbem advenerant, certantes apud ſe ſuper cœnam de nobilitate generis exclamavit*: Εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. Unus dominus eſto, unus Rex. *Ita ſtatim lis iſta quievit*. H.

(2) Vid. MONTAGNE Eſſais L. II. c. 7.

ſcindetur, ſi merentibus, & idoneis talia munera conferantur; (alias enim obtinebit illud CLAUDIANI in Eutropium L. II. (v. 322. 323.) *Quis non Conſule tali vilis honos?*) Sique ipſorum munerum ordo apte ſit diſpoſitus. Ordo autem munerum in Republica in univerſum hic maxime videtur concinnus, ſi eo major cuique adhæreat dignatio, quo præſtantiora negotia, & ad ſummam Reipublicæ plurimum facientia per id obeantur, & quæ nobiliſſimas animi artes requirant. OVIDIUS Metam. L. XIII. (v. 366. 367.) *Ratem qui temperat anteit Remigis officium*. Apud HOMERUM Iliad. α. (v. 280. 281.) præſtantia muneris ſanguini, ac fortitudini præfertur. Sic enim Neſtor ad Achillem: *Si vero tu fortis es, deaque te genuit mater: At hic quidem potentior eſt, quia pluribus imperat*. Fit tamen aliquando, ut quibusdam muneribus in Republica quo plus honoris, eo minus imperii & potentiæ tribuatur, & vice verſa; ne dignitati circumpoſitæ opes magiſtratus in perniciem Reipublicæ arment. Vid. BODINUS de Rep. L.III.c.6. p. m. 501. In ſingulis autem munerum generibus eo dignior quiſque habeatur, quo nobiliore opera fungitur. Etſi & hoc ſæpiſſime contingat, ut unum quidem munus in ſe altero ſit nobilius; non ſtatim tamen omnes & ſinguli, qui nobiliori muneri operam dant, omnibus & ſingulis in altero munere conſtitutis præferantur; ſed ut, verbi gratia, qui princeps eſt in poſteriori munere cedat quidem ei, qui priori in munere primas obtinet, reliquis tamen omnibus primo ſubordinatis præferatur. Illud rarius eſt, ut ex homine munus dignationem mutuetur; quod Thebis officio Telearchæ contigit, poſtquam Epaminondas id geſſerat. Vid. PLUTARCHUS in Præceptis gerendæ Reipublicæ (p. 211. B.) Etſi circa intrinſecam inſignium honoris & dignitatum æſtimationem verum ſit illud SALLUSTII Jugurth. (c. 4.) *Perinde, quaſi prætura, & conſulatus, atque omnia alia hujuſcemodi per ſeipſa clara, & magnifica ſint: ac non perinde habeantur, ut eorum, qui ea ſuſtinent, virtus eſt*. Nec inſuper habendum illud Antiſthenis, qui aliquando Athenienſibus ſuadebat, ut aſinos decernerent equos eſſe. Quod cum illi a ratione alienum dicerent; At, inquit, duces apud vos fiunt, qui nihil didicerunt, & tantum decreto veſtro declarati ſunt; apud DIOGE-

NEM

NEM LAERTIUM L. VI. (§. 8.) Quod ſi vero ipſi cives inter ſeſe ſuper loco conventionem ineant, aut ſi in aliqua civitate certus ordo ſit per conſuetudinem introductus, utrumque legis vim obtinebit, ſiquidem a ſupremo imperante ipſi non fuerit contradictum. Vid. *L. 2. C. Ut dignitatum ordo ſervetur*. Notandus quoque locus apud SVETONIUM Veſpaſiano c. 9. *Uti notum eſſet, utrumque ordinem non tam libertate inter ſe, quam dignitate differre, de jurgio quodam ſenatoris, equitiſque Romani ita pronunciavit: Non oportere maledici ſenatoribus: remaledici civile faſque eſſe*. Cui conſpirat illud SOPHOCLIS Ajace flagell. Ἐγὼ γὰρ ἀνδρὶ συγγνώμην ἔχω κλύοντι φλαῦρα, συμβαλεῖν ἔπη κακά. *Nam ego quidem illi ignoſco, qui maledictis provocatus remaledicit*.

§. XXIV. QUOD ſi autem inter ſe ſint comparandi eminentes viri diverſarum civitatum (1), patet, fundamentum intenſivæ exiſtimationis ne inter hos quidem aliud parere, quam aptitudinem recipiendi venerationem ab his, qui iſtis fundamentis minus pollent. Idque ſive præſtantior ille in civitatem alterius tanquam peregrinus veniat, ſive in loco tertio congrediantur. Niſi princeps civi ſuo injunxerit, ut peregrino cedat; aut tertius, apud quem convenitur, rem definiverit, aut conventione vel conſuetudine res ſit deciſa. Adeoque ne ipſa quidem præſtantia muneris, quod quis in ſua civitate gerit, jus ipſi dat ſeſe præferendi civibus alienæ Reipublicæ qui tali duntaxat munere gaudent, quod ipſe in ſua civitate præcedebat. Nam quod jus valet adverſus cives, id non ſtatim valet adverſus alios. Prorſus uti leges aliarum civitatum nos haudquidquam ſtringunt. Add. Memoires de VICQUEFORT touchant les Ambaſſadeurs p. 519. ſeqq. Neque obſtat, quod extraneus ille titulum ejus, quicum contendit, in ipſius civitate præcellit. Nam in cujuſque civitatis arbitrio eſt (2), quem valorem apud ſe velit imponere titulis, aliiſque honorum inſignibus, quæ abs ſe aut aliis collata ſunt. Quin & officiorum, quorum amplitudine utplurimum dignitates menſurantur, diverſus

(1) Vid. controverſiam apud BRUNNEMANNUM Centur. II. Deciſ. 56. H.

(2) Vid. ſupra ad §. 23. H.

ſus apud diverſos valor. Ipſæ quoque ſolidæ artes alibi plus, alibi minus æſtimantur. Sicut alibi pacis, alibi belli artes pluris fieri notum eſt. Cumprimis autem circa vocabula dignitatum gradus exprimentia obſervandum, quod illæ non ſolum diverſis in civitatibus diverſas notent dignitates, ſed etiam in eadem civitate aliquando plus aliquando minus, valeant: prout tractus temporis aliarum quoque rerum pretia minuere aut intendere ſuevit. Scilicet exiſtimationis exteriora ſigna valorem determinatum habent ex impoſitione ſingularum civitatum; etſi fundamenta exiſtimationis intenſivæ in ſe, & prout ſapientibus æſtimantur, valorem ubique ſuum obtineant. Unde nullibi non virtuti, & eximiis artibus, aut functionibus ſuus eſt honos. Sed ex illis ſolis certa honorum inſignia ſuo jure apud exteros poſtulare nemo poteſt, niſi modis ſupra dictis jus illud ſibi quæſiverit. Verum quia inſignia honorum ubique ob eximiæ virtutis opinionem tribui præſumuntur, cultiſſimæ quæque gentium exterorum honoribus eandem fere venerationem ſolent deferre, quam ipſorum civitas iiſdem aſſignat. Id tamen ex civitate & humanitate, non ex obligatione aliqua perfecta præſtare videri volunt. Quanquam nec deſunt, apud quos extranei honores in exiguo ſunt pretio. Sic enim CICERONI (in Verrem L. III. c. 23. p. 44. lin. ult. Ed. Grævii.) peregrini nonnulli, ſplendidis familiis orti, vocantur non abſolute, ſed *domi*, aut apud *ſuos nobiles*; ſcilicet quod peregrinæ nobilitati Romæ non idem eſſet valor, atque in ſua cuique civitate. EJUSDEM eſt vox valde inſolens in Orat. pro M. Fontejo (c. 8. in fine.) *An ſi homines ipſos ſpectare convenit, non modo cum infimo cive Romano, quiſquam ampliſſimus Galliæ comparandus eſt?* Sic quis ignorat, quantus honos Olympionicis apud Græcos quondam habitus? Quo nomine eorum levitatem perſtringit CICERO pro L. Flacco (c. 13. in fine.) Eundem ſi apud alios, queis tanti æſtimatæ non fuerunt vires corporis, aut dexteritas, exhiberi ſibi poſtulaſſent, rideri merebantur.

§. XXV. DENIQUE cum plurimas apud gentes natalibus aliqua dignitas judicetur adhærere, hoc loco non abs re fuerit curatius inquirere, quidnam nobilitati ſanguinis ſubſit, & quo illa in ſe ſpectata valore ſit æſtiman-

manda. Quam vix ullibi majoris fieri putaverim, quam apud Indos, de quibus Hieron. Osorius de Reb. geſt. Emmanuel L. II. *Si vir ignobilis nobiles attingat, nobilitatem contaminari, genuſque pollui cenſent, & tam inſignem injuriam illata cæde miſeris hominibus, qui in eos inciderunt, ulciſcuntur. Idcirco qui nobiles non ſunt, quoties iter faciunt, voces edere coguntur. Nobiles vero cum eos adventare ex vocibus illorum præſentiunt, eos deflectere de via jubent: & ſic fit, ut ignobiles mortis, nobiles maculæ ſempiterna periculum depellant. Illis neque nobilitatem obſcurari flagitiis, neque generis obſcuritatem illuſtrari virtutibus conceſſum eſt: ſed omnibus illa conditio neceſſario ſubeunda, in qua majores illorum verſati ſunt.* Iidem nobiles, quos Malabarica lingua Nairos vocant, id ſibi privilegium aſſerunt, ut cum alienis uxoribus concubant, quando, & ubi placet. Et ſi illorum quis apud uxorem ſit, (cujus ſignum eſt clypeus ad fores poſitus,) maritus non audet in propriam domum introire. Phil. Baldæus Deſcript. oræ Malabar. & Coromandel. c. 26. & de Idololatr. Indorum Part. II. c. 16. Mandelsloh. Itiner. L. II. c. 10. Add. Abrah. Rogerius de Braminibus c. 1. 2. Diodorus Siculus (1) L. I. c. 74. Id igitur in aprico eſt, natales nobiles per ſe haudquidquam tribuere præſtantius temperamentum corporis, utut ſæpe bonitas alimentorum aliquid huc faciat; aut præſtantiorem animum, eximiamque vim ingenii: ſed plebejis ex natalibus æque feliciter hæc poſſe provenire. Nec alio ordine in producendis nobilibus, quam plebejis, natura procedit. Sed & pari ſanctimonia plebejorum quam nobilium matrimonia coluntur aut coli poſſunt. Nec facile quis præſtiterit, minus frequenter auratos thoros ab adulteris perſultari, quam modicas ſpondas. Imo apud Euripidem Hippolyto Coron. (v. 409. 410.) de adulteriis dicitur: Ἐν γενναίων δόμων Τόδ' ἦρξε θηλείαισι γίγνεσθαι κακόν. *Claris e familiis hæc labes cœpit adſpergi in fœmineum genus.* Adeo ut ſi vel maxime virtus parentum in prolem ſemper transfunderetur, multis tamen difficillimum ſit

[1] Et de Nobilibus in inſula Ceylon Robert Knox Narrat. de illa Inſula L. III. c. 2. Græci quoque nobilitatem æſtimabant ex natalibus. Hinc Aristoteles II. Rhetor. 15. Εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστι. *Nobilitas dignitas majorum eſt.* H.

ſit futurum probatu, abs prima ſtirpis origine intaminatum, & citra alieni mixturam ſanguinem ad ſeſe demiſſum. Vid. DIO CHRYSOSTOMUS Orat. XV. poſt initium. p. m. 236. Et GROTIUS L. II. c. 7. §. 8. Sed nec illud vulgatum, *fortes creantur fortibus & bonis*, adeo citra exceptionem eſt, quin in contrarium æque invaluerit, *heroum filii noxæ* (1). Marius apud SALLUSTIUM Jugurth. (c. 89.) *Majores eorum omnia, quis licebat, illis reliquere, divitias, imagines, memoriam ſui præclaram: virtutem non reliquere, neque poterant: ea ſola neque dono datur, neque accipitur*. Porro plebeji non ſemper deterius educantur, quam nobiles; imo ſæpe quo plura his media indulſit fortuna bene excolendo animo, eo turpius iiſdem ad luxuriam, ſegnitiem, aliorumque vitiorum alimenta abutuntur. Recte PLATO Alcibiade I. (p. 440. 441. Ed. Wech.) *Bene natos, ſi & bene educati fuerint, probabile eſt ad virtutem perfectos fore*. Et ipſa res oſtendit, multos nobilium degeneres majorum gloriam obſuſcaſſe. ARISTOTELES Rhetoricorum L. II. c. 15. *Eſt autem nobile* (εὐγενὲς) *ex generis virtute; generoſum* (γενναῖον) *vero ex eo, non ut deficiat a natura. Id quod plerumque non accidit nobilibus, ſed ſunt multi abjecti*. Add. STOBÆUS Serm. 84. 85. Multos quoque obſcuro natos loco per ſuam virtutem ad ſumma provectos conſtat: nec ſolus *Tydides melior patre*. Quamquam autem ISOCRATES Encom. Helenæ nobilitatem inde commendet, quod non, uti cetera fortunæ bona, celeriter aut intereat, aut tranſeat ad alios, ſed ſemper apud eoſdem maneat, eoque pulcherrimum liberis patrimonium eam relinqui: tamen nî vel propria virtute ſis ſubnixus, vel eo nomine peculiaribus juribus in civitate fruaris, merito inter inania eſt referenda (2). Inde in ipſa quidem natura nulla adparet neceſ-

[1] Quos proinde non nobiles, ſed ſpurios & illegitimos eſſe exiſtimandos, ait JULIANUS Orat. 2. de Conſtantii Imperat. geſtis. H.

(2) EURIPIDES Electra:

Οὐ μὴ φρονήσεθ' οἳ κενῶν δοξασμάτων
Πλήρεις πλανᾶσθε ; τῇ δ' ὁμιλίᾳ βροτοὺς
Κρινεῖτε, καὶ τοῖς ἤθεσιν τοὺς εὐγενεῖς ;
Opinioni credulum vanæ genus,
Nunquamne poſito errore diſcitis viros
Vita æſtimare, nobileſque ex moribus? H.

ceſſitas, quare aut in munera, aut in exiſtimationis paternæ gradum ſolos ob natales filius debeat ſuccedere; præſertim cum ultimo demum omnes ex eadem ſtirpe genus deducamus. Marius apud SALLUSTIUM Jugurth. (c. 88.) *Ego naturam unam, & communem omnium exiſtimo, ſed fortiſſimum quemque generoſum eſſe.* Ille autem non tam majorum quam propria æſtimatur præſtantia, qui ſequitur illud TIBULLI L. IV. (Eleg. 1. verſ. 25. & ſeqq.) *Quanquam antiquæ gentis ſuperant tibi laudes, Non tua majorum contenta eſt gloria fama, Nec quæris quid quaque judex ſub imagine dicat, Sed generis priſco contendis vincere honores, Quam tibi majores, majus decus ipſe futurus.*

§. XXVI. NIHILOMINUS multis civitatibus placuit, ut præclare meriti cives ſtatum illum, certis privilegiis, certoque exiſtimationis gradu donatum, in quem ipſi per civitatem ſunt locati, in ſobolem ſuam per nativitatem velut aliquam hæreditatem transmitterent. LESBONACTES Orat. hortatoria, (p. 208. Ed. Wech.) *Τῶν ἐν τοῖς δεινοῖς ἀνδρῶν ἀγαθῶν γινομένων οἱ παῖδες εὐγενεῖς νομίζονται. Eorum, qui periculoſis temporibus ſtrenue ſe geſſerunt, poſteri nobiles habentur.* Sane enim natales nobiles præ plebejis naturaliter nihil habent eximii: ſed ea prærogativa oritur ex impoſitione & indultu civitatis, quæ conſtituit, ut certus ſtatus, cui annexa certa jura, graduſque exiſtimationis in aliquem ſemel collatus ad ipſius poſteros citra novam collationem per ſolos natales derivetur. Qua impoſitione ſublata, vel ſplendidiſſimi natales a plebejis ne hilum quidem diſcrepabunt. Add. HUARTUS Scrut. ing. c. 16. p. m. 488. ſeqq. Unde quando princeps plebejum inter nobiles tranſcribit, in ipſius natura ortuque nihil immutat, nec novum aliquem vigorem ejus animo infundit; ſed jubet ipſum cenſeri ſtatu plebejis contradiſtincto, quem una cum adhærentibus juribus ad poſteros ſuos ſit transmiſſurus. Cui illuſtrando facit commentum Amaſis regis Ægyptii, qui ut oſtenderet, obſcuritatem generis non obeſſe, quominus regi ſibi facto honos exhiberetur, auream pelvim, in ſimulacrum dei conflatum adorandam expoſuit. HERODOTUS Eut. (p. 99. Ed. H. Steph.) Vice verſa ſi quis ordine nobilium ejiciatur ob deli-

ſta (1), aut quod legibus nobilium in ſua civitate poſitis conformem ſeſe non geſſerit, ejus ſane neque natura, neque animus mutatur, aut quem ex majoribus traxit ſanguis; neque efficitur, ut nobilibus parentibus non ſit natus: ſed adimitur duntaxat ipſi ſtatus, atque jus nobilitati in ea civitate competens. Quo facto ſtatim plebejus eſt. Quemadmodum neque legitimatio, neque natalium reſtitutio aliquid in natura mutant, ſed meros tribuunt effectus morales. Quo ſenſu capiendum eſt illud apud Euripidem Phœniſſis (v. 821. & ſeqq.) Ὀυ ὃ μὴ καλὸν, ὄ ποτ' ἔφυ καλόν. οὐδ' οἱ μὴ νόμιμοι παῖδες, ματρὶ λόχευμα, μίασμα πατρός. *Nam id quod honeſtum non eſt, non fit honeſtum unquam, neque liberi illegitimi, matri turpis partus; patri probrum.* Vid. *tit. Cod. de Jur. aur. annulorum, & de natal. reſtituendis.* Huc facit, quod Nicol. Machiavellus Hiſt. Florent. L. III. tradit. Cum poſt oppreſſum ducem Athenarum ſumma rerum Florentiæ ad plebem rediiſſet, excluſis lege a magiſtratu gerendo nobilibus Bencho Boundelmontio, equeſtris dignitatis viro, ob ſtrenuam operam in bello Piſano navatam, præmii loco fuiſſe datum, ut in populi claſſe cenſeretur, ſeu pro plebejo haberetur. Idem beneficium aliis nobilibus collatum refertur ab Eodem L. V. Et apud Romanos P. Clodius per adoptionem a Patriciis ad plebem tranſibat, ut tribunus plebis poſſet fieri.

§. XXVII. Fatendum tamen eſt, pleraſque gentes in conferenda nobilitate præſtantes quaſdam artes & egregia merita reſpexiſſe. Quibus qui enituerat, uti recte reliquos dignatione eminebat; ita largius judicabatur æſtimari virtus, cujus præmia ad iſtos quoque derivarentur, quos natura quilibet quam cariſſimos habet. Præſertim cum ea res ſperaretur civium virtutem extimulatura, acrius affectandis ejuſmodi præmiis. Simul proles iſta, domeſticis exemplis excitata, parentum virtutem æmulatura credebatur, ſplendoremque illum iiſdem,

(1) Vid. ſupra L. I. c. 1. §. 23. Idem dicendum, ſi quis ultro exuat nobilitatem. Quod Romani facere ſolebant, ob paupertatem veniam aut jus exuendi ordinis ſponte petentes vid. de Propertio Celeri Tacitum I. Annal. 57. 3. de aliis eundem XI. Annal. 25. 4. & XII. Annal. 52. 4. H.

iiſdem, quibus partus erat, artibus tuitura (1). Nec minus putabantur parentes operam daturi, ut quantum in ſe prolem ſibi non indecorem Reipublicæ repræſentarent (2). Cui conſequens erat, ut poſtquam nobilitatem ſorte naſcendi adquiri receptum fuit, curioſe circà deligendas uxores verſarentur nobiles, ne diſpari ſe genere miſcentes proli ſuæ iſta jura interverterent: an ut æqualium potius, quam inferiorum filiæ in conſortium ejus dignitatis adſciſcerentur, aut ne nobiles pauperculæ poſt ditium mercatorum filias haberentur. Ac ne proli fortaſſe ſuper natalibus lites olim moverentur, accurate majores longa ſerie annotare rationis erat. Cum contra plebejis ſupervacuum foret, avos proavoſque ambitioſe diſponere; quippe quibus ex natalibus nihil privilegii, ſed propria cuique virtute & induſtria nitendum.

§. XXVIII. Hisce illuſtrandis non abs re fuerit Romanorum ſuper nobilitate inſtituta curatius excuſſiſſe. Ut igitur ſuam illam hominum colluviem Romulus in juſti formam populi componeret, ex univerſa multitudine centum delegit, conſilio ſibi præſto futuros, quos Patres adpellari placuit, exprimendo muneri, aut propter ætatem: reliqui plebs manſere. Iſtorum progenies patricii dicti, ſimpliciſſima denominatione, quaſi Patrum poſteri; aliis ideo, quod hi ſoli patres ſuos poſſent oſtendere: cum cetera turba fugitivorum fuerit, nec valentium proferre patres ingenuos, verbo, terræ filii. Vid. Plutarchus Romulo, (p. 24.) & Quæſt. Romanis. (p. 278. C. D.) In eam rem argumento uſi ſunt, quod quoties patricii convocarentur a regibus, precones quemque ſuo ac paterno cierent nomine; plebejos vero miniſtri quidam cornibus bubulis confertim buccinantes in concionem excitaverint. Etſi more ſuo Dio-

(1) *Cum ſit hoc generi hominum prope à natura datum, ut quæ in familia laus antiqua floruerit, hanc fere qui ſunt ejus ſtirpis cupidiſſime perſequantur*, ut ait Cicero Orat. pro Rabirio à princip. H.

(2) Accedit ex inſtitutis civitatis optimæ eſſe, ut antiquæ familiæ conſerventur, de quo alibi. Cicero Orat. pro Sextio: *Omnes boni ſemper nobilitati favemus, & quia utile eſt Reipublicæ nobiles homines eſſe dignos majoribus ſuis: & quia valet apud nos clarorum hominum & bene de Republica meritorum memorias etiam mortuorum.* H.

Dionysius Halicarnasseus Antiqu. Roman. L. II. (c. 8.) inſtitutum hoc mollius interpretetur, evocationem patriciorum per precones honoris, plebis per cornua celeritatis cauſa factam aſſerens. Contra Dionyſium tamen videtur valere illud Decii apud Livium L. X. c. 8. *En unquam fando audiiſtis, patricios primo eſſe factos, non de cœlo demiſſos, ſed qui patrem ciere poſſent, id eſt, nihil ultra quam ingenuos? Conſulem jam patrem ciere poſſum, avumque jam poterit filius meus.* Juvenalis Sat. 8. (v. 272. & ſeqq.)

Et tamen ut longe repetas, longeque revolvas,
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.
Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

Unde adparet, ad primævam in urbe Romana nobilitatem adquirendam ſuffeciſſe (1), ut quis ex legitimo natus eſſet matrimonio, parentibus ingenuis. Scilicet *in novo populo omnis repentina atque ex virtute nobilitas eſt.* Livius L. I. c. 34. Inde quoque eſt, quod patricii ſolis ſibi *gentem* eſſe jactarent, ipſoſque inter ſe *gentiles* eſſe. Sic enim gentiles definiuntur a Cicerone in Topicis: *Qui inter ſe eodem nomine ſunt, ab ingenuis oriundi, quorum majorum nemo ſervitutem ſervierit, qui capite non ſunt deminuti.* Boethius itidem in Topicis: *Gentiles ſunt, qui eodem inter ſe nomine ſunt, ut Bruti, Scipiones; quod ſi ſervi ſunt, nulla gentilitas eſſe poteſt. Quod ſi libertinorum nepotes eodem nomine nuncupantur, gentilitas nulla eſt, quoniam ab ingenuorum antiquitate gentilitas ducitur.* JCtus Cajus Inſtitut. *Libertinorum aut ſervorum gentilitas non eſt.* Etſi poſterioribus temporibus plebejos quoque gentem ſibi aſſeruiſſe conſtat. Add. Franc. Connanus Comment. jur.

(1) Bene *ad primævam nobilitatem*. Nam poſtea patritius fieri, niſi lege nominatim ad populum lata, nemo poterat. Quod fuit aut Regum, aut Conſulum, aut Dictatorum ampliſſimum beneficium. Tacitus XI. Annal. 26. *Cæſar vetuſtiſſimum quemque e ſenatu, aut quibus clari parentes fuerunt, in numerum patriciorum adſcivit: paucis jam reliquis familiarum, quas Romulus majorum & L. Brutus minorum gentium appellaverant; exhauſtis etiam quas Dictator Cæſar lege Caſſia, & Princeps Auguſtus lege Senia ſublegere.* V. Carol. Sigonius L. I. de Antiquo Jure civium Romanor. c. 7. H.

jur. civil. L. II. c. 11. Sic hodieque linguæ, quæ ex Latina profluxere, nobiles ſolent vocare *gentiles homines*. Enimvero cum deinceps plebeji quoque honeſta cum ingenuis inirent connubia, & lápſu temporum labes illa, ſi quæ fuit, ſordidæ originis exoleſceret; inde ut alia differentia a plebejis diſtinguerentur patricii, ſacris gentilitiis inſtitutis peculiarem ſibi ſanctimoniam circumponere ſunt aggreſſi. Quo nomine ſibi ſolis deferri poſſe magiſtratus contenderunt; quaſi qui ſoli haberent auſpicia. Vid. Livius L. IV. c. 2. VI. c. 42. X. 7. Quod ludibrium tamen poſtea plebs non immerito exploſit. Quanquam & plebejorum quidam, eludendæ iſti patriciorum prærogativæ, privata ſibi ſacra inſtituerunt. Quæ cum in heredes tranſirent non ſine onere, quomodo per coëmtiones extincta ſint, docet Cicero pro Muræna. (c. 2.) Add. Gothofredus ad Ciceronis Epiſt. Famil. VII. 29.

§. XXIX. Ast cum deinceps ſenatoria dignitas, & magiſtratus, qui hactenus penes ſolos patricios fuerant, cum plebe communicarentur, factum eſt, ut Romani dehinc nobilitatem non tam ex antiquitate generis & patriciatu, quam multitudine imaginum æſtimarent. Ex quo tempore familiæ nobiles in patricias & plebejas diſtingui cœptæ. Livius L. X. c. 7. *Numerarentur triumphi plebejorum: jam ne nobilitatis quidem ſuæ plebejos pœnitere*. Idem L. VI. c. 37. *Ex ea die in plebem ventura omnia, quibus patricii excellant, imperium atque honorem, gloriam belli, genus, nobilitatem*. Equites autem ex inſtitutis civitatis Romanæ nobiles proprie loquendo non erant (1). Nam quod eſt apud Tacitum

(1) Vere. Nam Cicero *equeſtri loco* ſeu familia *ortum* ſe dixit in *prima agraria & Orat. contra Rullum*, ipſe autem primus nobilitatem familiæ ſuæ intulit, novus proinde homo dictus. Neque tamen negandum, equeſtri dignitate exornatos a plebejis fuiſſe diſtinctos: Vid. Tacitum I. Hiſtor. 13. IV. Hiſtor. 59. Dionem Cassium L. LIX. Hiſtor. Roman. ubi de Caligula, multos etiam extra Italiam in ordinem equeſtrem adlegente, Josephum II. de Bell. Judaic. 14. ubi ſcribit, Judæos quoſdam in Judæa factos ἱππικῦ τάγματος, idque ἀξίωμα Ῥωμαϊκὸν vocat. Ceterum de prærogativis illorum, qui equeſtris dignitatis erant compotes, multa habet egregia Herm. Hugo L. V. de Militia equeſtri c. 1. Add. tot. tit. Cod. Theodoſiani de Dignitate equeſtri. H.

Agricola, eum habuiſſe utrumque avum procuratorem Cæſaris, *quæ equeſtris nobilitas eſt*; hunc habet ſenſum: ut eorum, qui ex ſenatoriis ſunt familiis, nobilitas ex magiſtratibus curulibus æſtimatur; ita inter equites procuratorem Cæſaris fuiſſe aliquod inſtar nobilitatis habet, cum poſt præfecturam prætorii vix ſplendidius munus in illum ordinem ut talem cadat. Sic igitur poſterioribus temporibus Romæ nobiles non conſtituebant peculiarem ordinem, & per inſignia jura a reliquis diſtinctum; ſed prout quis multos *fumoſos Equitum cum Dictatore magiſtros* in atrio diſpoſuerat, aut propria virtute ad honores adſpiraverat, ita majorum, aut propriis meritis nobilis cenſebatur. Quo facit illud CLAUDIANI Paneg. de Probini & Olybrii conſulatu: (v. 13. & ſeqq.)

- - - - - Quemcunque requires,
Hac de ſtirpe virum certum eſt de conſule naſci.
Per faſces numerantur avi, ſemperque renata
Nobilitate vigent.

Quanquam autem Romæ multi magiſtratus non minus belli quam pacis tempore valebant, puta, dictatores, magiſtri equitum, conſules, prætores: tamen quia pax eſt veluti ordinarium tempus Reipublicæ bellum extraordinarium, adeoque magiſtratus iſti & adpellatione, & indole ſua pacem magis quam bellum viderentur ſpirare; adparet, paci magis quam bello originem ſuam debere nobilitatem Romanam. Neque vero congruens erat, ex ſimplici virtute bellica, & quæ non eſſet conjuncta cum munere & artibus ducis, nobilitatem derivare, quæ quidem peculiarem ordinem, & multis juribus præfulgentem conſtitueret in tali Republica, in qua communis omnium civium velut profeſſio erat militia. Sic igitur apud Romanos nobilitas non tribuebat peculiarem ordinem in civitate, nec ex illa aliud fere emolumentum, quam quod majorum imagines aditum ad honores faciliorem panderent.

§. XXX. EX HISCE manifeſtum eſt, ab iſta diverſum eſſe genium nobilitatis hodiernæ in pleriſque Europæ regnis. Nam apud nos nobiles peculiarem ordinem conſtituunt (1), a reliquis civibus dignitate & eximiis juribus

(1) Notandum tamen jam a ſeculo XI. uſque inter illos nobiles

ribus diſtinctum. Dein nobilitas etiam citra officium publicum confertur ab eo, qui ſummum in Republica habet imperium, & quidem non ita frequenter togatæ, quam bellicæ virtutis intuitu. Cujus rei inter alia argumentum eſt, quod nobiles familiæ tam inter ſe, quam a plebejis diſtingui ſoleant inſignibus, quæ clypeo ſuſtinentur, impoſita galea, & inde *armorum* nomine veniunt. De quorum antiquitate teſtari poteſt illud Diodori Siculi L. V. c. 30. *Arma Gallis ſunt ſcuta ad ſtaturam hominis porrecta, & inſigni proprio variegata. Quidam æneas beſtiarum imagines, tam ad defenſionem, quam ornamenta affabre factas præferunt. Æneis præterea galeis cum magnis appendicibus ad prolixam oſtentationem factis capita muniunt. Nam vel cornua affixa, vel avium quadrupedumque facies in illis expreſſas habent.* Add. Hobbes Leviath. c. 10. De cauſis autem, quare virtuti bellicæ tantum iſtæ nationes detulerint, cum apud Chinenſes contra eruditi militares viros præcedere valeant, ita eſt habendum. Equidem in ſe non minoris ſunt, quæ togati in Rempublicam poſſunt conferre, quam quæ ſagati. Leges ſalutares condere, jus integre dicere, opes civitatis per artes & commercia introducta augere, eloquentia populi tumentes animos mulcere, & in quam partem expediat flectere, conſilio exterorum conatus adverſum nos ſubtiliter inveſtigare, atque eludere, præclariſſima utique ſunt, & quovis honore digna. Neque iſta tamen ſemper, apud imperitos inprimis, ſat ample æſtimantur, tum quod artes, ex quibus talia promanant; non adeo in oculos incurrunt, & a plebe parum intelligi poſſunt; tum quod cum tranquillitate quadam, & citra impetum atque periculum ſeſe videantur explicare. Quæ omnia in virtute bellica ſecus ſunt. Atque inde, quanquam adminiſtratio togata citra fortitudinem atque firmitatem animi non poſſit obiri; longe tamen ſplendidius creditum apud Martii ſpiritus populos, & qui ſanguine quam ſudore rem quæ-

biles in pleriſque regnis introductam dignitatem, quæ perſonæ adhæreſcebat ac cum perſona extinguebatur, quaque exornati milites & poſtea Equites dicti. Vid. Franciſci Menestrierii Liber Gallica lingua editus de Dignitate equeſtri antiqua & nova. H.

Digitized by Google

rere maluerunt, contra tam terribilem armorum adparatum, & ubi præſentem omnia mortem intentant, intrepidum offerre pectus, & pretioſiſſimam rerum humanarum periculo exponere, ut ceteris eo tutius ævum exigere liceat. Add. ARISTOTELES Probl. ſect. 27. quæſt. 5. Sic & pleriſque in regnis Europæ nobiles prædia ſua feudorum nomine poſſident, a multis immunia oneribus, quibus plebejorum bona præmuntur, ut iſti militarem operam Reibublicæ præſtent. Cujus rei origo videtur inſinuari apud LAMPRIDIUM (1) Alexandro Severo (c. 58.) *Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus & militibus donavit, ut eorum ita eſſent, ſi heredes illorum militarent, nec unquam ad privatos pertinerent, dicens: attentius eos militaturos, ſi etiam ſua rura defenderent.* Inde quoque nobilibus mercaturam exercere inſolitum, non quod illa in ſe habeat quid inhoneſtum & ſordidum (2), ſed ne per eam nobiles a ſtudiis militaribus abſtrahantur, & feuda ſua atque privilegia gratis poſſideant. Et ſi quibus in civitatibus nobiles citra diminutionem dignitatis mercaturæ dant operam (3), tuto judices licet, eam nobilitatem ex militia haudquidquam originem ducere. Conf. BODINUS de Rep.

[1] Conf. *L. 2. & 3. C. de Fundis limitrophis*. Quo pertinent etiam in Orientali Imperio κτήματα ϛρατιωτικὰ *poſſeſſiones militares*. De quibus Conſtantini Porphyrogennetæ Novella extat apud LEUNCLAVIUM, ſed emendatior apud Carolum LABBÆUM & Joannem MEURSIUM. Apud Romanos igitur quærenda feudorum incunabula. Ab iiſdem ſane Franci, qui eorum inſtituta in pleriſque ſequebantur, primi accepiſſe videntur; apud hos enim ſæpe fit mentio bonorum de munere Regio, ſive fiſci, ſive beneficiorum, quæ vaſſi tenebant. Ut alio loco fuſius docui. A Francis deinde ad alios Germaniæ populos fluxit. Quin & κτήματα illa apud Turcas (Græcorum imitatores & multa eorum inſtituta retinentes, ut docet LEUNCLAVIUS Pandect. Hiſtor. Turcic. n. 173.) peperiſſe videntur Tiniariotas, hoc eſt. Vaſallos & nobiles in Turcarum Imperio. V. TAVERNIER Relatione de Aula Turcica. p. 14. ſequ. H.

[2] Adde, poſtremis demum temporibus accidiſſe, ut mercatura pro ſordida & viris honeſtis indigna haberetur: primis enim ſeculis in magno honore fuit. Vid. POTTERI Archæologia Græca L. I. c. 8. p. 31. Ed. Lat. L. Bat.

(3) Ut Genuæ, Anconæ, Venetiis, Luccæ, Florentiæ, ubi nobiliſſimi inter ipſos maximi ſunt mercatores. H.

Rep. L. III. c. 8. p. m. 560. Aliqui tamen hujus rei rationem petunt ex Eccleſ. XXV. 29. & quia, uti CICERO Offic. I. (c. 42.) ait: *Nihil proficiunt, niſi admodum mentiantur*. Facit etiam huc, quod tradit HERODOTUS (1) L. II. apud Ægyptios, Scythas, Perſas, & Lydos, denique apud omnes fere barbaros haberi pro ignobilioribus civibus eos, qui artificia diſcunt, eorumque liberos; generoſiores autem eos, qui a manuariis operibus abſtineant, præſertim qui ceſſent ob bellum. Add. *L. 6. C. de Dignitatibus. L. 3. C. de Commerc. & Mercator.* (2). ARISTOTELES Polit. L. III. c. 3. SIRACIDES XXXVIII. 25. ſeqq. CICERO Offic. I. *Illiberales & ſordidi quæſtus mercenariorum omnium, quorum operæ, non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces autoramentum ſervitutis*. Quin & Romæ lex lata a Q. Claudio tribuno plebis; *Ne quis ſenator, quive ſenatoris pater fuiſſet, maritimam navem, quæ plus quam trecentarum amphorarum eſſet, haberet. Id ſatis habitum ad fructus ex agris vectandos, quæſtus omnis Patribus indecorus viſus eſt*. LIVIUS L. XXI. c. 63. Cum contumelia quoque JUVENALI Sat. 14. dicitur: *Vilis ſacci mercator olentis*. Et quandoque contumelioſum habetur pro pecunia quid ab aliquo velle obtinere. Add. tamen BODINUS de Rep. L. III. c. 8. p. m. 546. ſeqq.

§. XXXI. IN quibuſdam tamen civitatibus exigua natalium dignatio, & ſua cuique ex virtute propria, meritis in Rempublicam ac muneribus nobilitas (3). Dio-

(1) ARISTOTELES VII. Pol. 2. *In omnibus populis, qui vim habent ſubjugandi alios, virtus bellica honorem conſecuta eſt, ut in Scythis, Perſis, Thracibus & Gallis*. Conf. AMMIAN. MARCELLINUS L. XXIII. c. 6. & ibi VALESIUS. Et hodie in Moſcovia quilibet miles eſt nobilis eo ipſo, quum ſe addixit militiæ: & qui ſunt nobiles natalibus titulo militum utuntur, & militiæ operam dant, quoad per ætatem licet. Comes CARLISLIUS Deſcriptione Moſcoviæ p. 378. H.

(2) *L. 12. §. 3. C. de Cohortal. L. 7. C. de Inceſt. nupt. L. 1. C. de Natural. liber.* H.

(3) Apud Tartaros Precopienſes majori in dignatioue ſunt, qui plures captivos, cum moriuntur, poſſident. THUANUS Hiſtor. L. LXVII. Apud Tapujas, liberum Braſiliæ populum, nobiles cenſentur, qui lucta, haſtarum concurſu ac venatu præcellunt. BARLÆUS de Rebus geſtis in Braſilia p. 424. Apud Fri-

Diodorus Siculus L. I. c. 29. de laudationibus funebribus apud Ægyptios: *De genere quidem nihil, ut Græcorum conſuetudo habet, memorant; quin omnes æque nobiles in Ægypto eſſe cenſent, ſed ut a puero educatus, & inſtitutus, & ad virilem ætatem progreſſus pietatem in Deos, juſtitiam, itemque continentiam, & alias virtutes coluerit, recenſent.* Tullus Hoſtilius apud Dionys. Halicarnasseum L. III. (p. 148. Ed. Sylb. c. 11. Ed. Oxon.) 'Ου γὰρ ἐν ἄλλῳ τινὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐυγένειαν ὑπάρχειν νομίζομεν, ἀλλ' ἐν ἀρετῇ. *Nulla alia re quam virtute humanam nobilitatem conſtare dicimus.* Vetus Poëta: 'Ανὴρ ἄριστος ὐκ ἂν εἴη δυσγενής. *Vir optimus nunquam fuerit ignobilis.* De moribus Turcarum Auger. Busbequius Epiſt. I. *Turcæ neminem ne ſuorum quidem, niſi ex ſe pendunt: ſola domo Othomanorum excepta, quæ ſuis cenſetur natalibus.* Add. quæ ibidem de Gianizaris tradit. Add. Bodinus de Rep. L. III. c. 8. p. m. 557. Martinius Præfat. Hiſt. Sinicæ: *A vetuſtate ſanguinis nulla apud hanc gentem nobilitas. Pauperrimo cuique per literas patet iter ad ſumma.* Et ipſe Sinarum Imperator ejuſque liberi in deligendis uxoribus non proſapiam, ſed ſolam corporis formam reſpiciunt. Neuhof. in Legat. p. 280. Iſthæc uti a moribus noſtris abhorrent; ita illud a ſapientibus inculcatur, non debere nobiles ſolo ſanguine, ſed multo magis virtute niti (1). Seneca Her-

Friſios olim plurima prædia tenentibus maximus honos, eaque ſola nobilitas. H. Grotius L. IV. Hiſtor. Belgic. p. 215. Apud Siamenſes nobilem facit magiſtratum in regno actu gerere; ablato eo, a vili plebe quis non diſtinguitur. Louberius de Regno Siamenſ. Part. 3. c. 1. §. 7. Apud Guaicuræos & Abipones, Americæ populos, magnates & heroes habentur, qui immaniſſimorum tormentorum patientia fortitudinem ſuam probarunt, ut ſupra ad c. 3. §. 4. ex Nicolao del Techo docuimus. H.

[1] Juvenalis Sat. VIII. verſ. 19. & ſeqq. 24. & ſeqq. 131. & ſeqq.

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, Nobilitas ſola eſt atque unica virtus.
Paullus *vel* Coſſus *vel* Druſus *moribus eſto.*
\- - - - - - - -
Prima mihi debes animi bona ſanctus haberi,
Juſtitiæque tenax factis, dictiſque mereris
Agnoſco procerem - - -

Tune

Hercule Furente : (v. 339. 340.) *Qui genus jactat ſuum aliena laudat*. Boethius de Conſolat. philoſoph. (L. III. metr.6.) *Quid genus & proavos ſtrepitis? Si primordia veſtra, Autoremque Deum ſpectes, Nullus de genere extat; Ni vitiis priora fovens Proprium deſerat ortum.* Horatius Serm. L.I. Sat.6. ad Mæcenatem: *Referre negas, quali ſit quiſque parente Natus, dum ingenuus.* Claudianus L.II. da Laudibus Stiliconis. (v. 123. & ſeqq. Ed. Heinſ.) *Lectos ex omnibus oris Evehis : & meritum, nunquam cunabula quæris, Et qualis, non unde ſatus*. Add. Seneca de Beneficiis L. III. c. 28. & Epiſtola XLIV. Canulejus apud Livium L. IV. c. 3. *dum nullum faſtiditur genus, in quo eniteret virtus, crevit imperium Romanorum*. Herodianus L. V. c. 1. *Fortunæ munera etiam parum dignos exornant, animi virtus propriam cuique gloriam conciliat. Et claritas quidem generis, divitiæque, atque id genus reliqua, etſi beatorum propria putantur, minime in ipſis utpote ab aliis tradita, laudantur*. Graviter quoque Antigonus fortis centurionis ignavo filio ad honores adſpiranti ; Παρ᾽ ἐμοὶ, inquit, *ἀνδραγαθίας εἰσὶν οὐ πατραγαθίας τιμαί*. Apud Plutarchum de Vitioſo pudore, (p. 534.) & in Apophth. Plato in Theæteto, (p. 128. C. Edit. Wech.) *Innumeri unumquemque noſtrum avi atque proavi anteceſſerunt, quorum in numero divites & inopes, reges & ſervi, Barbari & Græci innumerabiles præceſſere*. Similis locus extat apud Dionem Chrysostomum Orat.

Tunc licet a Pico *numeres genus altaque ſi te*
Nomina delectent, omnem Titanida *pugnam*
Inter majores ipſumque Promethea *ponas*
De quocunque voles proavum tibi ſumito libro
Quodſi præcipitem rapit ambitio atque libido
Si frangis virgas ſociorum in ſanguine, ſi te
Delectant hebetes Caſſo lictore ſecures :
Incipit iſtorum contra te ſtare parentum
Nobilitas claramque facem præferre pudendis.

Poſterior Juvenalis locus ex Sallustio expreſſus videtur, de Bell. Jugurth. c. 88. *Quanto vita, inquit, illorum (majorum) præclarior, tanto, horum ſocordia flagitioſior. Et profecto ita ſe res habet : Majorum gloria poſteris lumen eſt ; neque bona, neque mala eorum in occulto patitur*. Nec Juvenalem laudare neglexit præſtantiſſimus Salluſtii interpres, Wasseus.

XV. de Servitute. *Hoc fieri non poteſt, ut ab omni ævo aliquod ſit hominum genus, in quo non innumerabiles liberi ſint procreati, nec pauciores, qui ſervitutem ſervierint: & tyranni, & reges, & vincti, & ſtigmatis notati, & caupones, & ſutores, aliarumque quæcunque inter homines ſunt, conditionum fuerint, omniaque opera, omnes vivendi conditiones, omnes fortunas atque calamitates viciſſim ſint experti.* Addit, ideo heroum genus ad Deos a Poëtis relatum, ut ne, dum ulterius id inveſtigatur, ejuſmodi ſordes detegerentur. M. SENECA L. I. Controv. 6. *Quemcunque volueris revolve nobilem: ad humilitatem pervenies.* Huc facit illud Lycurgi factum, exemplo duorum canum oſtendere conati, magis per diſciplinam, quam naturam ad virtutem nos formari; apud PLUTARCHUM Apophth. Laconicis, (p. 225.) & de Educ. liberis. Sic & novi homines antiquis nobilibus, ſed degeneribus, recte occinunt illud Iphicratis apud PLUTARCHUM Apophth. (p. 187.) cui cum Harmodius unus de priſci illius Harmodii poſteris exprobraret ignobilitatem, reſpondit: *Meum a me incipit genus; tuum in te deſinet.* Add. PHILO Judæus de Nobilitate. STROBÆUS Serm. 84. 85. 86. 87. Th. BROVUNE de Religione Medici Part. II. c. 1. *Vulgum cum dico, non plebeculam tantum & infimæ ſortis homunciones intelligo. Eſt & inter patricios plebeja quædam & ignobilis turba, ex eodem prorſus luto fictam diceres; hominum quidem genus ipſis mechanicis contribue, utcunque animi tenuitatem deauret cenſus, & crumena pro ſtultitia tranſigat.* Sunt etiam qui diſputant; iniquum videri propter ſolos natales, (qui neque per ſe quid virtutis conferunt, & quos nemo ſibi ipſi præſtare poteſt, πολλοὶ γὰρ ὄντες εὐγενεῖς, εἰσὶ κακοί. *Multi enim nobiles ſunt degeneres.* EURIPIDES Electra.) alicui conferre immunitatem a certis Reipublicæ oneribus in fraudem reliquorum civium, aut propiorem aditum ad munia Reipublicæ concedere; cum artes ad iſta munera obeunda neceſſariæ in aliis æque, aut magis quam in iſtis inveniantur: multoque magis, ſi quis ex illorum ſit cenſu: de quibus ARISTOPHANES Ranis Act. III. ſc. 1. v. 2. (v. 752. Ed. Kuſteri.) Πῶς γὰρ οὐχὶ γεννάδας, Ὅστις γε πίνειν οἶδε καὶ βινεῖν μόνον; & JUVENALIS Sat. 11. (v. 11.) *Quibus in ſolo vivendi cauſa palato*

lato eſt. Eſſe denique morbum Reipublicæ non mediocrem, ſi ſumma poteſtas civilis circa mandanda munia publica certo ordini ſit ita alligata, ut aliorum opera civium uti nequeat in negotiis, quibus maxime deprehenduntur idonei; præſertim ubi non ſit ipſi conceſſum egregios viros in iſtum ordinem cooptare. Nam ſi principi alicui nobiles ideo ſint fovendi, ut horum ope reliquos cives eo melius poſſit coërcere, id ſignum eſt poteſtatis titubantis, & paulo minus quam curru jam excuſſæ; dum velut in factionem cum parte civium cogitur coire, nec amplius aperta imperii vi, ſed callidis artibus nititur. Add. quoque BACO Sermon. fidel. c. 14. & de Augment. ſcient. L. VIII. c. 3. n. 3. ubi monet, *adſpirantibus ad magnitudinem regnis prorſus cavendum, ne nobiles majorem in modum multiplicentur*.

§. XXXII. ILLUD demum quæritur, an dignitas, honorumque inſignia in civitate, uti in origine, ſic & in duratione a ſummo imperio civili dependeant? Ubi putamus diſpiciendum, an honoris inſignia & jura unice adhæreant alicui muneri in Republica, quod conferre ſit penes arbitrium ſummi imperii; an vero tanquam proprium bonum in civem ſint collata. Ubi prius factum eſt, patet, ſummo imperio idem eſſe poteſtatis, quod circa magiſtratus conſtituendos aut removendos. Sic non magnanimitatis duntaxat ſpecimen exhibebat, ſed & civitatis poteſtatem agnoſcebat Fabius Cunctator, dum ſibi Dictatori magiſtrum equitum exæquari patienter tulit. Vid. LIVIUS L. XXII. c. 15. 22. Quo pertinet illud dictum Solonis apud DIOGENEM LAERTIUM, (I. §. 59.) quod etiam expreſſit POLYBIUS L. V. c. 26. *Qui apud tyrannos auctoritate valerent, eos calculis, quibus in componendis rationibus utimur, comparare conſueverat. Ut enim illi interdum majorem numerum, interdum minorem ſignificant: ita & tyrannos horum quemque prout libitum fuerit, aliquando illuſtrem & inclytum, aliquando obſcurum habere & ignobilem*. Addendum quoque factum Amaſis regis Ægyptii, qui ex pelvi ſtatuam dei cujuſdam faciebat, apud HERODOTUM Euterpe. (p. 99. Ed. H. Steph.) Et hactenus admittitur illud Ciceronis pro Plancio (1): *Eſt conditio liberorum populorum, poſſe ſuf-*

(1) Vid. ſupra L. III. c. 1. §. 3. H.

ſuffragiis vel dare vel detrahere , quod velit , cuique. Etſi vocabulum *detrahendi* magis denegationem honoris petiti , quam quæſiti jam ereptionem notare videatur ; verum ubi iſta poſteriori modo a civibus poſſidentur, regulariter ipſis adimi nequeunt , niſi per modum pœnæ. Quo facit illud Ariſtotelis apud ÆLIANUM V. H. L. XIV. c. I. *Non eſt ſimile, dignitatem aliquam non ſuſcipere, & cum acceperis, ea ſpoliari. Non enim grave eſt non adipiſci: at cum adeptus ſis, rurſum amittere , id moleſtum eſt* (1) . Huc ſpectat quoque DIONIS CHRYSOSTOMI Rhodiaca . Sed quæ honoribus adhærent , immunitates & privilegia, urgentibus Reipublicæ temporibus ſuſpendi aut tolli utique poſſunt, penſatione tamen, quatenus fieri poteſt facta ; cum omnia ejuſmodi privilegia exceptionem ſummæ neceſſitatis Reipublicæ intelligantur habere ; & abſurdum ſit, illis tantam ſanctimoniam tribuere , ut ne ſaluti quidem Reipublicæ eadem cedere debeant . Ex dictis etiam colligi poteſt, quatenus quædam civitates recte potuerint ſancire , ut proditorum filii ſint ἄτιμοι . Quale quid in *Antiphontem* Athenis decretum in *ipſius* vita patet. Et Sylla Romæ proſcriptorum liberos honores petere vetuit. Scilicet ab honoribus & magiſtratibus tales excludere potuerunt , exiſtimationem ſimplicem adimere recte non potuerunt (2).

CA-

(1) Ἀλλ' εὖ φρονῶν φῆσιν , μὴ ὅμοιον εἶναι , ἀρχήν τινα μὴ λαβεῖν, ἢ λαβόντα ἀφαιρεθῆναι . Τὸ μὲν γὰρ οὐδὲν μέγα μὴ τυχεῖν τὸ δὲ ἀλγεινόν , τὸ τυχόντα εἶτα ἀποστερηθῆναι.

(2) V. ſupra c. 3. §. 32. circa extrem. H.

CAPUT V.

DE POTESTATE SUMMI IMPERII CIRCA BONA TAM PUBLICA QUAM PRIVATORUM.

I. *Quid poteſtatis in bona regi ſit, ſi regnum ſit ipſius patrimonium.*
II. *Non ubique cives dominium rerum ſuarum debent civitati.*
III. *Summum imperium poteſt leges ferre, quomodo cives bonis ſuis uti debent.*
IV. *Idem poteſt tributa exigere.*
V. *Quid obſervandum circa impoſitionem vectigalium.*
VI. *Et tributorum.*
VII. *De dominio eminente.*
VIII. *Quid liceat regi circa bona publica.*
IX. *De alienatione regni, & ejus partium.*
X. *Rex non poteſt infeudare regnum, aut oppignorare ſine conſenſu populi:*
XI. *Neque alienare bona, quæ principatum ſequuntur.*

AD intelligendam poteſtatem imperii ſummi in bona civium, obſervandum; eam profluere vel ex ipſa natura ſummi imperii per ſe, vel ex peculiari modo adquirendi imperii. Sane enim non parum intereſt, an is, qui ſummum in civitate imperium gerit (1), ſibi ipſi velut cives fecerit (2), atque primus rerum, quas civitas complectitur, omnimodum dominium adquiſiverit; an vero ultro in imperium ſit vocatus ab hominibus, qui jam quorundam bonorum proprietatem habebant. Priori caſu patet, imperantem in quævis bona civitate contenta non id modo habere poteſtatis, quod ex imperio per ſe fluit, ſed & quod quivis paterfamilias in patrimonium ſuum habet; niſi forte ultro quid de jure ſuo remiſerit. Heic igitur ſi rex iſtud dominium ſibi

(1) Vid. ſupra L. VII. c. 6. §. 16.
(2) Vi armorum vel alia ratione. V. ſupra ad L. VII. c. 5. §. 10. & c. 6. §. 5. H.

ſibi illibatum ſervarit, cives ſua non alio tenebunt jure, quam quo ſervi quondam Romæ peculia ſua obtinebant; ſic ut eorum poſſeſſio ſit mere precaria, arbitrio Regis, quandocunque viſum fuerit, revocabilis. Quamdiu tamen iſtorum bonorum poſſeſſio civibus relinquitur, ex iisdem alimenta & alia vitæ ſuſtendandæ neceſſaria recte ſibi decerpunt velut loco mercedis ob impenſam in iisdem excolendis & cuſtodiendis operam. Atque de ejuſmodi duntaxat ſubditis verum eſt, quod male ad quoſvis cives extendit HOBBESIUS (1) de Cive c. 6. §. 15. & c. 12. §. 7. *Singulos cives ſuum ſibi proprium habere, in quod nemo concivium ſuorum jus habet; non autem proprium ita habere quidquam, in quod non habeat jus ille, qui habet ſummum imperium.* Sicut *filiiſamilias proprietatem rerum ſuarum a patre conceſſam habent, diſtinctam quidem a ceteris filiis ejuſdem familiæ, ſed non a proprietate ipſius patris. Sicut in familia filiorum ſingulorum propria ſint bona, quæ & quamdiu vult pater.* Quod ſi autem ejuſmodi rex de jure ſuo aliquid remiſerit, tantum ſubjecti in bona ſua habebunt juris, quantum regis conceſſio oſtenderit. Super quo a diverſis diverſo modo diſpoſitum. Sic Pharao dominus terræ Ægypti quintam partem frugum ſibi vindicabat, quatuor partes cultoribus relinquebat. Geneſ. XLVII. 23. 24. 26. Excipiebantur tamen agri ſacerdotum, ad quos tertia terræ pars ex donatione Iſidis ſpectabat. Vid. DIODOR. SICULUS L. I. c.21. 72. & GROTIUS ad Geneſ. XLVII. 26. De Indorum agricolis STRABO L. XV. (p.484.) *Cum regio tota ſit regis, ipſi eam conducti operantur pro quarta parte fructuum.* Add. DIODOR. SICUL. L. II. c.40. Id quod adhuc hodie in regno magni Mogolis obtinet (2), ubi & rex heres eſt ſuorum miniſtrorum & mercatorum. Add. Garcilaſſ. de la VEGA Comment. Reg. L. V. c. 6. Sic in regno Congo nemo proprii quid habet, quod ad here-

(1) Nullam ſcilicet agnoſcens differentiam inter Reſpublicas civiles & heriles. V. Notat. ib. H.

(2) Et in regno Siamenſi, ubi proprietas rerum immobilium ſemper ſpectat ad Regem, perinde ut in Imperio Habeſſinorum ad Imperatorem. V. ſupra ad L. IV. cap. 6. §. 4. Idem jus in Oriente olim viguiſſe, non temere colligas 1. Samuel. VIII. 14.

redes traſmittere queat, ſed omnia regis ſunt, qui adminiſtrationem & uſum bonorum pro lubitu diſtribuit, teſte Eduardo Lopez. In hiſce igitur regnis quicquid ſinguli juris in bona obtinent, id originarie ab indultu regis dependet, qui de univerſis bonis abſolutam diſponendi poteſtatem habet, quantum pacta aut conceſſiones irrevocabiliter ab ipſo factæ admittunt. Ubi tamen non inſuper habendum, quod Bernier de nuperis motibus in Imperio Magni Mogolis obſervavit (1), abſolutum illud Principum dominium in eo regno, aliiſque per Orientem imperiis in cauſa eſſe quare illæ regiones cetera feliciſſimæ, incultu, barbarie ac paupertate quotidie in deterius eant, aut ſaltem non eo ſplendore efflореſcant, quo pleraque Europæ regna, ubi dominia civium per imperantes parcius delibantur, ac ubi cives habent, quod ſuum etiam adverſus Principem dicere poſſint. Cui obiter addere poſſis, quod Garcilaſſus de la Vega Comment. Reg. L. V. c. 2. memorat; ex inſtituto Yncarum debuiſſe ſubditos ſuos prius agros excoluiſſe, quam ad Regis agros colendos accederent: quod fieri non poſſit, ut Regis res bene curentur, niſi ab iis quibus ſuæ res bene ſunt compoſitæ: contra pauperes cives pace ac bello inutiles ferebant.

§. II. Enimvero dantur civitates, ubi cives bona ſua originarie haudquidquam tanquam beneficium imperii civilis agnoſcunt (2). Idque videtur contingere duobus potiſſimum modis: vel quando populus aliquis auſpicio regis abs ſe creati novas ſibi ſedes quæſivit; vel quando plures patresfamilias, quibus jam ſuæ opes erant, in

14. *Agros quoque veſtros & vineas veſtras & oliveta optima tollet, & dabit ſervis ſuis*. Volebant enim Hebræi ad morem vicinorum regnari. Adde de Rege inſulæ Ceylon Robert. Knox Rel. Hiſt. de illa inſula L. II. c. 3. H.

(1) Et de regno Siamenſi Louberius de Regno Siamenſ. Part. III. c. 14. n. 28. ſequ. H.

(2) Errat enim Fridericus Hornius L. II. de Civitat. c. 4. §. 3. & 9. dum ſubditis non niſi utile dominium relinquere videtur, & verum ac directum penes ſummum imperantem eſſe aſſerit. Falſum quoque eſt, in hujuſmodi civitate poſſe Principem ſine cauſa de plenitudine poteſtatis ſubdito auferre dominium, quod plures affirmant apud Vasquium L. I. Controv. uſu frequent. c. 1. n. 7. etſi multi diſſentiant, ut dubitet ipſe, utra ſententia ſit receptior. H.

in civitatem ultro coivere, aut civitati jam conſtitutæ ultro acceſſerunt, & ſic ſeipſos ac ſua bona imperio civili ſubjecerunt. Circa prius ita regulariter fieri ſolet, ut ejuſmodi populus auſpicio rectoris ſui occupet regionem aliquam, terminis naturalibus aut ex arbitrio hominum circumſcriptam, per univerſitatem, cujus partes deinde ſingulis ſorte, aut arbitrio rectoris, rarius propria ipſorum electione, aſſignentur. Vid. Cornelius Nepos Miltiade c. 2. Ubi ſciendum, quanquam ſingulorum dominium non tam a propria ipſorum adprehenſione, quam aſſignatione rectoris populi videatur incipere; non tamen quod ſinguli habent, beneficium rectoris eſt; cum qui ejuſmodi expeditioni ſeſe ſocios ultro adjunxere, jus ſibi perfectum quæſiverint portionem aliquam de parta terra habendi. Vid. Geneſ. XIV. 14. 21. 23. 24. Add. ſuprà L. IV. c. 6. §. 3. 4. Multo minus autem dominia privatorum originarie dependent ab arbitrio & indultu regis, quando patresfamilias liberi, bonis jam inſtructi, ultro ſeſe ipſius imperio ſubjecerunt (1). Quin enim iſti, qui extra civitates degunt, proprii quid habere poſſint, manifeſtiſſimum eſt; quidquid repugnet Hobbesius dicto loco. Sane ponamus, naturam dediſſe cuique jus in omnia, quid tamen obſtat, quo minus interveniente pacto ſua cuique portio poſſit aſſignari (2). Et quanquam duorum aut paucorum pacta circa rem in medio poſitam reliquis nihil præjudicent, ſed iisdem jus ſuum primævum relinquant integrum: tamen ſi omnes ſuper dividendis rebus commune ineant pactum, expreſſum aut tacitum, quin vera proprietas rerum introducatur, dubitari non debet. Inde falſum eſt pronunciatum illud Hobbesii: *Patres diverſarum familiarum, qui neque patri, neque communi domino ſubjiciuntur, jus commune in omnia habent*. Vid. Geneſ. IV. 4. XIII. 5. ſeqq. Etſi hoc certum ſit, eorum qui in civitatibus vivunt, dominia longe eſſe firmiora, quam ſingulorum qui in naturali libertate degunt. Nam hi propriis duntaxat viribus nituntur: iſtorum autem bona viribus totius civitatis contra exteros juxta atque concives protegun-

(1) Quod poſterius quam prius præſumendum eſſe potius, docui ſupra ad d. L. IV. c. 6. §. 3. H.

(2) Et ſi jus illud Hobbeſianum in omnia jus eſt proprie dictum, cur non occupatione proprietas acquiretur? H.

guntur. Vid Geneſ. XXXIV. 30. Socrates apud XENOPHONTEM Memorabil. L. II. p. 433. Ed. H. Steph.) Κρεῖττον σὺν πολλοῖς οἰκοῦντα ἀσφαλῶς ἀρκοῦντα ἔχειν, ἢ μόνον διαιτώμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικυνδύνως πάντα κεκτῆσθαι. *Melius eſt cum multis ſecure habitare, modicaque poſſidere, quam bona omnium civium habere ſolum cum periculo viventem.* Et hactenus tantum admitti poteſt illud CICERONIS pro Cæcinna, (c. 25.) *Jure civili ſublato nihil eſt, quare exploratum cuiquam poſſit eſſe, quid ſuum, quid alienum ſit.* IDEM Off. II. (c. 21.) clarius: *Hanc ob cauſam maxime, ut ſua tenerentur, Reſpublicæ conſtitutæ ſunt. Nam etſi duce natura congregabantur homines, tamen cuſtodiæ rerum ſuarum urbium præſidia quærebant.*

§. III. IN civitatibus ergo, ubi bona civium originarie a rectoribus non dependent, ſummo imperanti id tantum poteſtatis in eadem competit, quantum ex imperii ſummi natura per ſe fluit, niſi cives amplius quid ultro ipſi detulerunt. Facit hoc illud SENECÆ de Beneficiis L. VII. c. 4. *Jure civili omnia regis ſunt: & tamen illa, quorum ad regem pertinet univerſa poſſeſſio, in ſingulos dominos deſcripta ſunt, & unaquaque res habet poſſeſſorem ſuum. Itaque dare regi & domum, & mancipium & pecuniam poſſumus; nec donare illi de ſuo dicimur. Ad reges enim poteſtas omnium pertinet, ad ſingulos proprietas. Fines Athenienſium aut Campanorum vocamus, quos deinde inter ſe vicini privata terminatione diſtinguunt. Et totus ager hujus aut illius Reipublicæ eſt: pars deinde ſuo domino quoque cenſetur. Ideoque donare agros noſtros Reipublicæ poſſumus, quamvis illius eſſe dicantur: quia aliter illius ſunt, aliter mei. Omnia rex imperio poſſidet: ſinguli dominio.* Add. GROTIUS ad 1. Regum XVI. 24. Hinc Adrianus populo, ſervum aurigantem ut in libertatem aſſereretur flagitanti, reſtitit his verbis: *Neque me alienum ſervum libertate donare, neque vos domino ejus vim afferre decet*, apud ZONARAM Tom. II. Et ibid. Imp. Claudius edicto vetuit, ne ab Imperatore res alienæ peterentur. Erat enim eo tempore opinio, Cæſarem talia donare poſſe. Unde & ipſe, quem privatus hoc modo acceperat fundum, domino reſtituit. Eoque probari non poteſt

teſt illud Friderici Imperatoris apud GUNTHERUM Ligurino L. III. (v. 480. & ſeqq.)

Quicquid habet locuples, quicquid cuſtodit avarus.
Jure quidem noſtrum, populo concedimus uſum.
Rege figuratam, regis patet eſſe monetam;
Cæſaris & domino ſub Cæſare fulget imago (1).

Iſta porro poteſtas ad tria potiſſimum capita revocari commodiſſime videtur: ad jus ferendi leges circa uſum bonorum ad ſalutem civitatis attemperandum; deinde ad jus indicendi tributa; & denique ad exercitium dominii eminentis. Ad primum caput referuntur leges ſumtuariæ (2), ſeu quæ modum ſtatuunt ſumtibus extra neceſſitatem poſitis, quibus privatæ domus, & inde civitas exhauritur, pecuniis ad exteros translatis, poſtquam in exoticas delicias luxuria cumprimis ſolet inſanire. PLINIUS N. H. L. VI. c. 28. *In univerſum gentes* (Arabum) *ditiſſimæ, ut apud quas maxime opes Romanæ Parthorumque ſubſidunt, vendentibus quæ e mari aut ſylvis capiant, nihil invicem redimentibus.* IDEM dicto loco c. 23. *Nullo anno imperii noſtri minus HS quingenties exhauriente India, & merces remittente, quæ apud nos centuplicato veneant.* Conf. IDEM L. XII. c. 18. Quo & illud incommodum accedit, quod qui opes ſuas per luxum diſſiparunt, ad ſumtus in Rempublicam erogandos fiant inepti. Qui enim, verbi gratia, duas quintas partes redituum ſuorum annuorum expendit, ſi duæ præterea quintæ partes in tributum ſint erogandæ, nihil incommodi ſentit, & ſortem inſuper ſuam una quinta parte auget. Cum contra qui univerſos ſuos reditus expendere ſuevit, ubi in publicum quid eſt conferendum, vel ipſa ſors ſit minuenda, vel de aſſuetis ſumtibus ſit detrahendum. Quales illæ leges fuerint in Republica Romana enumerat Paulus MANUTIUS (3) de LL.

[1] In ultimis duobus verſibus alluſio fit ad Reſponſum, quod Chriſtus diſcipulis Phariſæorum, & Miniſtris Herodis dedit, poſtquam ii, interroganti, cujus eſſet imago & inſcriptio nummi, qui Tributi nomine ſolvebatur, reſpondiſſent, *Cæſaris*. Receſſit enim: *Date ergo Cæſari, quæ ſunt Cæſaris & Deo quæ ſunt Dei*. Matth. XXII. v. 19. & ſeqq.

[2] Vid. CLERICUS in Parrhaſianis T. II. p. 275. & ſeqq.

[3] Sumtuarias leges ex rethris Lycurgi & axonibus Romam tranſ-

LL. Romanis ex Macrobii Saturnal. L. III. Plato L. VI. de LL. (L. VI. p. 810. D. E. Edit. Francof. Ficini.) ad nuptias non niſi decem ex propinquis vocari (1), & a ditiſſimis ſupra minam impendi non vult. Add. Ælianus V. H. L. III. c. 34. & Garcilaſſ. de la Vega Comment. Reg. L. V. c. 11. Item, leges contra aleam latæ (2). Vid. t. t. D. & C. *de Aleatoribus.* Add. Gratianus c. 7. 8. 9. Diſtinct. 86. Et quæ paſſim prodigos coërcent. Quo facit inſtitutum Periandri apud Corinthios, quo non permittebatur *δαπανᾶν πλέον, ἢ κατὰ τὰς προσόδους, non plus inſumere, quam cenſus ferret.* Heraclides de Politiis. Id quod cumprimis circa illos obſervandum, qui Rempublicam tractant. Quo facit locus Polybii L. X. in Excerptis Peireſcianis. Ὀυχ οἷόν τε τῶν κοινῶν προςατεῖν καλῶς τὸν ὀλιγωροῦντα τῶν κατὰ τὸν ἴδιον βίον, οὔτε μὴν ἀποχέσθαι τῶν τῆς πατρίδος, ὅςις πολυτελέςερον ζῇ τῆς κατὰ τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν χορηγίας. *Fieri non poteſt, ut is Reipublicæ recte præſit, qui in privata vita eſt negligens; neque a diripienda publica pecunia ſibi eſt temperaturus, qui ſumtuoſius vivit, quam privati reditus ferant.* Conſpirat illud Luciani in Antholog. (T. II. p. 834. Ed. Amſter.) Ὀυκ ἔςι κακῶς κεχρημένον ἀνδρα τοῖς ἰδίοις, εἶναι πιςὸν ἐν ἀλλοτρίοις. *Non poteſt male uſus propriis eſſe fidelis in alienis* (3). Item leges de modo & qualitate poſſeſſio-

Puſend. Jus N. & G. T.VIII. O num,

translatas, diuque obſervatas, & ſeneſcentes paulatim reparaſſe Syllam Dictatorem, notavit Ammian. Marcellin. L. XVI. c. 5. H.

(1) Menander Comicus Græcus Vitta meminit legis novæ, quæ jubebat coquos, quorum opera famularetur nuptiis, apud Cenſores nomen ſuum profiteri:

Ἵνα πυνθάνωνται τὲς κεκλημένους εἰς
Πλείους τις ἂν ἕξεςιν ἑςιῶν τύχῃ.
Interrogandos, num quis convivas ſibi
Vocaſſet plures, lege quam permitteretur. H.

(2) Vid. ſupra L. V. c. 9. §. 5. H.

(3) Apud Jamblichum, Philoſophum Pythagoræum, Pythagoras Sectæ ſuæ Princeps eos, qui negotiorum publicorum adminiſtrationi præſunt, monet, ut eadem ſollicitudine domum ſuam regant, qua moderanda ſit Reſpublica: Καὶ τὴν ἰδίαν οἰκίαν οὕτως οἰκονομεῖν, ὥςε τὴν ἀναφορὰν ἐξεῖναι τῆς προαιρέσεως εἰς ἐκείνην (ſub-
intel-

num, qualis erat Romæ lex Licinia, ne quis ultra D. agri jugera, neque pecoris majoris ultra C. minoris ultra D. capita haberet. Vid. P. MANUTIUS dicto loco. Huc pertinet Numer. XXXVI. 7. 9. Add. ARISTOTELES Polit. L. II. c. 5. 7. L. VI. c. 4. (5.) ubi memoratur lex in multis civitatibus democraticis uſitata, Μὴ πωλεῖν ἐξεῖναι τοὺς πρώτους κλήρους, *Ne primas agri partes liceat vendere*. Et lex Oxyli, Μὴ δανείζειν εἰς τι μέρος τῆς ὑπαρχούσης ἑκάστῳ γῆς. *Ne quis in partem agri cujusquam mutuum det*. Add. Lex BURGUNDIORUM tit. 84. §. 1. Huc ſpectat illud SCtum apud PLINIUM L. VI. Epiſt. 19. quo canditati jubentur patrimonii tertiam partem conferre in prædia Italica. Item, leges circa modum donationum (1), legatorum, & quibus teſtandi facultas circumſcribitur (2), aut quibus modus conſecrationi rerum ponitur. Vid. Exodi XXXVI. 6. Item illæ leges, quæ certos cives certum genus rerum poſſidere vetant. Sicuti de Indis refert STRABO (3), L. XV. (pag. 484. Ed. Gen. 704. Ed. Pariſ. 1034. B. Ed. Amſt.) *Privato homini equum & elephantum alere non licet. Utrumque enim regis poſſeſſio cenſetur*. Et leges contra otioſos (4) latæ. Qualis illa apud Nabathæos, qua *publice multabatur, qui opes ſuas imminuerat*, apud STRABO-

intellige) πολὺ ἀνενήνοχεν. De Vita Pythagoræ c. 9. num. 47. Ad quem locum vid. KUSTERUS & CLERICI Bibliotheca ſelecta T. XIII. p. 371.

(1) *L. 27. L. 32. L. 36. C. de Donation. tot. tit. de Donat. inter vir. & uxor.* H.

[2] Vid. ſupra L. IV. c. 11. §. 18. H.

[3] Et in inſula Ceylon ædes ſuas calce dealbare duasque contignationes in iis habere, eſt Regi ſoli reſervatum; cui & ipſi ſoli licet ſella cum fulcro dorſali uti, & capras alere. Robert. KNOX Relation. hiſtor. de Inſula Ceylon. L. III. c. 6. H.

(4) OVIDIUS de Remed. Amor. v. 135. & ſeqq.

Ergo ubi viſus eris noſtræ medicabilis arti
Fac monitis fugias otia prima meis.
Hæc, ut ames faciunt, hæc ut fecere tuentur,
Hæc ſunt jucundi cauſa cibuſque mali.
Otia ſi tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemtæque jacent & ſine luce faces.

Add. PARRHASIANA T. II. p. 279. & ſeqq. juncta Lege Ægyptiaca, quam laudavimus ſupra L. III. c. 3. §. 2. n. 2.

Digitized by Google

BONEM L. XVI. (p. 539. Ed. Gen. p. 783. 784. Ed. Pariſ. 1130. B. Edit. Amſt.) Et contra eos, qui res ſuas incultu perire (1) patiuntur. Vid. GELLIUS L. IV. c. 12. Item illa lex regis Amaſis apud Ægyptios (2); qua omnes apud provinciarum præſides ſingulis annis demonſtrare tenebantur, unde viverent; pœna mortis in ſecus facientes conſtituta. HERODOTUS Euterpe. Poſſis etiam huc referre leges, qua certæ res civibus adquiri, aut certus modus rem augendi vetatur. Sicut de Italia PLINIUS N. H. L. III. c. 20. *Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere conſulto patrum, Italiæ parcere jubentium.* Spectat quoque huc lex Venetorum (3), ut nullus teſtamento, venditione, aliave cauſa bona immobilia perpetuo Eccleſiaſticis relinquere, vendere, alienare inconſulto Senatu queat, apud MAUROCENUM Hiſt. Venet. L. XVII. Item, quæ vetant pecunias extra civitatem efferri, & commercia cum exteris ſola mercium commutatione expediri jubent.

§. IV. SED & hoc juris ſummo imperio competit, ut partem aliquam de bonis civium decerpere tributi nomine poſſit. Quippe cum tributa intra juſtum modum imperata, & recte impenſa nihil ſint aliud, atque merces, quam ſinguli pendunt civitati pro defenſione ſalutis ac bonorum ſuorum, & ad tolerandos, qui heic requiruntur, ſumtus. Hinc, cum *Nero dubitaret, an cuncta vectigalia omitti juberet, idque pulcherrimum donum generi mortalium daret; impetum ejus attinuere ſenatores, diſſolutionem imperii docendo, ſi fructus, quibus Reſpublica ſuſtineretur, deminuerentur.* TACITUS Annal. XIII. (c. 50.) Apud EUNDEM Hiſt. IV. (c. 74.) Cerialis ad Treveros: *Nos jure victoriæ id ſolum vobis addidi-*

O 2 *mus*,

(1) *Expedit enim Reipublicæ, ne ſua re quis male utatur*, §. 2. Inſt. de His, qui ſui vel alieni juris ſunt.

(2) Vid. ſupra L. III. c. 3. §. 2. Adde quæ Corinthiorum more ex Diphilo Comico & Perſis notavi Elem. Pr. civil. Part. II. ſect. 2. §. 25. in not. H.

(3) Quondam litis materia inter Paulum V. Pontific. & Rempublicam. V. Pauli SARPII Hiſtoria particularis L. I. ad Ann. MDCV. & MDCVI. Eadem lex eſt apud alios quoque populos. Vid. Diſſertat. de Superiorit. territor. §. 11. p. 205. & 210. H.

mus, quo pacem tueremur. Nam neque quies gentium ſine armis; neque arma ſine ſtipendiis; neque ſtipendia ſine tributis haberi queunt (1). Apud Isæum Orat. VI. dicitur: *Exiſtimans pro ſe modicos ſumtus facere oportere, & quæ reliqua erant civitati adquirere, ut impenſis ſufficeret*. Themistius Orat. XIV. *Athenis lex prohibet eos, quorum nomina in ærarium relata ſunt. Rempublicam prius capeſſere, quam debitum illud diſſolverint*. Quæ qui probe expenderit, fatebitur iniquas ſæpe & impudentes eſſe querelas vulgi, cui maxima fere miſeriarum ſuarum cauſa videtur tributorum gravitas (2). Quam ad rem cumprimis faciunt, quæ tradit Hobbesius de Cive c. 12. §. 9. Etſi multo improbiores ſint querelæ eorum, in quos cadit illud apud Plautum Epidico Act. II. ſc. 2. (v. 42. & ſeqq.) *Quaſi non fundis exornatæ multas incedant per vias. At tributus cum imperatus eſt, poteſſe pendi negant: Illis, quibus tributus major penditur, pendi poteſt*. Huc ſpectat quoque illud Archidami, qui bello Peloponneſiaco ſociis poſcentibus, ut tributi certam præſcriberet quantitatem, dixit: Ὁ πόλεμος ὐ τεταγμένα σιτεῖται, *Bellum definito non alitur emolumento*, apud Plutarchum Apophth. (p. 219. A.) Et Idem Craſſo: Ὁ πρὸς πόλεμον πλῦτος ἀόριςος. *Opes ad bellum definiri nequeunt*. Procopius de Bello Perſico L. II. c. 26. Πόλεμος τοῖς αὐτὸν διαφέρυσιν, ἐπὶ τοῖς ὡμολογημένοις ὐ μήποτε ἐςί. *Bellum ab iis, qui illud inferunt, non poteſt poni in rerum numero, quas certo tenent*. Et raro locum habet illud M. Catonis apud Livium L. XXXIV. c. 9. *Bellum ſeipſum alet*. Imo in univerſum ſumtus publici certa quantitate includi ſemper non poſſunt; ob varios caſus, qui non a nobis, ſed a vicinis noſtris dependent, ad quos diſpellendos pecunia opus eſt. Sed & ad quemvis adparatum bellicum adplicari poteſt, quod de claſſe extat apud Ni-

(1) Quintilianus Declam. 341. *Neceſſaria vectigalia civitati: exercitus ſtipendium accipiunt: bella quotidie geruntur adverſus barbaras & bellicoſiſſimas gentes: defendimus ripas & flumina & littora. His adjice & illud, templa exſtruuntur: multum impendiorum ſacra ducunt: aliquid ad ſpectacula opus eſt vectigalibus*. H.

(2) Frequens inde ſeditionum & bellorum civilium materia. Plenæ exemplorum hiſtoriæ veteres & recentes. H.

Nicetam Choniaten. L. I. ſuaſu Joannis Puzeni ſummi quæſtoris ſub Imperatore Manuele Comneno vectigalia nautica, olim in claſſem conferri ſolita, in fiſcum fuiſſe relata, triremeſque abolitas, quod diceret; *Triremes non ſemper Reipublicæ eſſe utiles: ſumtus vero, qui in eas fierent, & annuos eſſe & immenſos. Eos igitur in fiſcum referendos, neceſſitate vero poſtulante, ex Imperatoris theſauris ſtipendia promenda eſſe. Quæ cum dixiſſet, vir optimus, & rerum gerendarum peritiſſimus eſt habitus, cum revera ſententiam crudeliſſimo pirata dignam dixiſſet. Imperatorem enim ſumtuum magnitudine decepit, & parvitate impenſarum rurſus exhilaravit. Qua ſive temeritate, ſive tenacitate factum eſt, ut maritimæ provinciæ latrociniis vexarentur.* Inde ſecutas calamitates ei æque imputari potuiſſe, infert: atque *ſpicam ei, qui ſevit, acceptam ferimus, & is accuſatur, qui non reſecuit, & incendium non ei duntaxat imputatur, qui ignem injecit, ſed & ei, qui id reſtinguere cum poſſet noluit.* Gemina habentur apud Nicephorum Gregoram L. IV. qui talia ſub Andronico Palæologo quoque contigiſſe refert.

§. V. Est tamen prudentis rectoris, hactenus querulo vulgi ingenio ſe attemperare; ut quantum fieri poteſt minimo quaſi cum ſenſu & motu tributa colligantur (1).

 Et

(1) Hinc etſi ex neceſſitate juris haud ſit, ut ex conſilio civium tributa imponantur, ut demonſtravit Franciſc. Suaretz. L. V. de LL. c. 17. tamen prudentia id non raro poſtulat, & non audiendus Fridericus Hornius L. II. de Civitat. c. 4. §. 17. perſuadere volens, periculoſe Conſiliarios agere, qui auctores ſint Principi, ut cauſas petendorum tributorum ſubditis exponat. V. omnino Boeclerus ad Herodian. L. II. c. 4. p. 493. Ceterum ad triſtitiam tributorum mitigandam vocabula ipſa non exiguam habent efficaciam, præſertim apud vulgus. Plutarchus in Solone notat, Athenienſes, maxime juniores, aſperitatem rerum benignis & blandis vocabulis contexiſſe, invidia nominis urbane emollita, tributa appellare deſcriptiones, præſidia civitatum ſtationes. Hinc apud Anglos benevolentia, apud Gallos auxilia (les aides) alibi preces, & quæ ſunt mollia alia tributorum nomina. Non minus utile eſt, executores tributorum ex ipſo civium corpore deligi: quoniam id humanius & populo gratius. Quam in rem præclare diſſeruit Barclajus L. III. Argenid. H.

Et quidem vulgo durius longe videtur, illa, quæ ſemel in bonis ſuis numeravit, iterum erogare, quam quædam non adquirere. Vid. LIVIUS L. V. c. 23. Et PLUTARCHUS Camillo, (T. II. p. 132. 133.) ubi ægerrime tulit plebs quod decimam partem prædæ jam diviſæ cogeretur conferre. HOMERUS Iliad. α. (v. 125. 126.) *quæ ex urbibus captis diripuimus, ea diviſa jam ſunt. Populum vero non decet ea rurſus collecta congregare*. CLAUDIANUS de Laud. Stilichon. (v. 379. 380.) *Graviorem amiſſa dolorem, Quam necdum quæſita movent*. Add. *L.* 5. §. 13. *D. de Donat. inter vir. & uxor.* (1) Hannibal apud LIVIUM L. XXX. c. 44. *Tantum ex publicis malis ſentimus, quantum ad privatas res pertinet: nec in eis quidquam acrius, quam pecuniæ damnum ſtimulat*. Inde multis commodiſſimum viſum, ſemel iſto onere defungi, & partem bonorum in uſus publicos perpetuo diſponere (2). Vid. DIODORUS SICULUS L. I. c. 72. Et Paulus WARNEFRIDUS de Geſt. Langobard. L. III. c. 16. Aliqui minus affici vulgus judicant per moderata vectigalia (3), & aſſiſias, quas vocant, quam collectas & tributa. Quanquam circa vectigalia in merces importandas conſtituenda (4) conſiderandum ſit, an merces illæ ſint neceſſariæ (5) an vero luxuriam duntaxat inſtruant. Nam circa has illa recte intendi poſſunt, reprimendo luxui, & quia iſtis fere utuntur homines locupletes, aut qui alias multis privilegiis inſtructi Reipublicæ parum contribuunt. Vid. L. 16. §. 7. *D. de Publicanis*. Item an non eædem merces apud nos provenire, aut elaborari poſſint, ſi adſit indigenarum induſtria (6). Quam ob rationem recte merces exoticæ vectiga-

(1) *Neque enim pauperior fit, qui non adquirat, ſed qui de patrimonio ſuo depoſuit*.

(2) Hippodamus apud ARISTOTELEM II. Pol. 6. agrum dividendum cenſuit in ſacrum, publicum & privatum. Conf. VII. Pol. 10. H.

(3) QUINTILIANUS Declam. 341. pag. 673. Edit. Obrechti.

(4) Εἰσαγωγικὰ dicta STRABONI L. XVII. Geogr. p. 549. ubi agit de Civitate Alexandria. H.

(5) Quas nullis aut minimis vectigalibus onerari ratio exigit. V. L. 5. C. *de Vectigalib.* MEVIUM Part. VII. Dec. 126. H.

(6) Ita cum invectio rerum elaboratarum ſive factarum vetaretur, in Gallia a temporibus Henrici IV. Regis creverunt commer-

Digitized by Google

ctigalibus onerantur, illæ cumprimis; per quas luxus tantum inſtruitur, & per quas *exteri tributum a nobis accipiunt*, Φόρους παρ' ὑμῶν λαμβάνουσιν, οὐ τῆς χώρας, οὐδὲ τῶν βοσκημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνοίας τῆς ὑμετέρας *non pro regione, neque pro pecoribus, ſed pro dementia noſtra*; uti loquitur DIO CHRYSOSTOMUS Orat. 79. Circa exportandas merces videndum (1), an Reipublicæ interſit eas non exportari; an vero neceſſum ſit eas exportari, quod aliud non ſuppetat medium civibus rem faciendi. Prius facit, ut vectigalia intendi queant, poſterius ut remitti debeant. Neque id inſuper habendum, an exteri vehementer iſtis mercibus opus habeant; an eaſdem quoque aliunde poſſint habere (2). Cui enim ignota mercurialium hominum ſolertia? *Extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes*. Ita enim fieri ſolet, ut ſi in uno loco nimis onerentur mercatores, alia ſibi emporia quæſitum eant; aut occinant illud Gallieni apud TREBELLIUM POLLIONEM: (in Vita ejus c. 6.) *Quid? ſine lino Ægyptio eſſe non poſſumus. Non ſine trabeatis ſatis tuta Reſpublica eſt?* Sicuti & ad vectigalia maxime quadrare judicaverim illam HESIODI (O. & D. v. 40.) regulam, Πλέον ἥμισυ παντός; *Dimidium plus toto*. Nam ſterilis eſt portus, quem mercatorum frequentia deſtituit. Quo loco etiam obſervanda conſtitutio Neronis apud TACITUM A. XIII. (c. 51.)

mercia, & textura lanæ, ſerici, magna incrementa ſumſit. E contrario res rudes, quæ a peregrinis invehuntur, a vectigalibus, quantum fieri poteſt, ſublevandæ: quoniam cives ex rebus hiſce eas elaborando majus lucrum poterunt capere, quam ipſi venditores: multi quoque opifices hoc modo allicientur, alio etiam conceſſuri, ſi materiam, in qua induſtriam exerceant ſuam, non habeant. H.

(1) Quibus impoſita vectigalia ἐξαγωγικὰ vocat STRABO dicto loco. H.

(2) Ubi reſpectus ad alias civitates haberi debet, ut ſic majori immunitate data commercia attrahantur & lucrum aliis prævertatur. Apud Hollandos mercaturæ præ ceteris parci, teſtatur H. GROTIUS L. V. Ann. Belg. ad A. MDLXXXVIII. ſtudiis regnantium, tum ne maximum atque inſtabile commercium alio pelleretur. Cont. TEMPLIUS Obſervat. circa Stat. Fœderat. Belgii c. 6. p. 335. BOXHORN. Diſquiſit. polit. 28. H.

(c. 51.) *Ne cenſibus negotiatorum naves adſcriberentur, tributumque pro illis penderent*. Sicuti & id ſummi imperii eſt, quæ in quæſtum publicanorum ab ipſis ſubinde inveniuntur, nec non eorundem importunitatem, & vexationes, quæ ipſo vectigali gravius tolerantur, circumcidere (1). Apud DIONEM CASSIUM L. XLII. Cæſar dicitur Aſiam a publicanis, qui eam acerbiſſime habuerant, liberaſſe, & *vectigalia in tributi formam redegiſſe*. Add. L. 12. *Princip. D. de Publicanis*. Sic & laudat edictum Neronis TACITUS A. XIII. c. 50. *Ut leges cujuſque publici, occultæ ad id tempus, proſcriberentur: omiſſas petitiones non ultra annum reſumerent: magiſtratus jura adverſus publicanos extra ordinem redderent*. Sed nec nimium favoris tribuendum *fiſco*, *cujus cauſa nunquam mala eſt, niſi ſub bono principe*; & cui nunquam deſunt, qui *fronte gravi, & triſti ſupercilio ejuſdem utilitatibus contumaciter adſint*. PLINIUS Paneg.

§. VI. CIRCA imponenda autem tributa, & alia onera id maxime cavendum, ne ſubditis juſta querelarum cauſa oriatur. Id quod primo fit, ſi onera civitatis civibus inæqualiter imponantur. Nam, uti recte HOBBESIUS de Cive c. 13. §. 10. quod omnibus ſimul leve onus eſt, ſi multi ſe ſubtrahunt, ceteris grave, imo intolerabile erit. Neque enim homines tam onus ipſum, quam inæqualitatem ægre ferre ſolent, ob dolorem injuriæ, aut invidia adverſus immunes. Et cum id, quod a ci-

(1) Qui olim ubique male audierunt apud Græcos, Romanos, Judæos. ULPIANUS d. L. 12. D. de Publican. & Vectigal. *Quantæ audaciæ, quantæ temeritatis ſint publicanorum factiones, nemo eſt, qui neſciat*. Senator quidam apud LIVIUM L. XLV. c. 18. *Ubi publicanus eſt, ibi aut jus publicum vanum, aut libertatem ſociis nullam eſſe*. Conf. H. GROTIUM ad Matt. V. 46. ad Lucam III. 13. Illud addendum; apud QUINTILIANUM Decl. 341. legem eſſe: *Quod quis per publicanos improfeſſum tranſtulerit, commiſſum ſit*. Quæ ſic defenditur: *Num hæc injuſta pœna eſt, in qua furta deprehenduntur, qua lex vindicatur, quæ fraus transferentium detegitur?* Ubi tamen æquior eſt ſententia, quæ res domini ſive exercitoris, quorum nomine auriga vel nauta vectigal non ſolvit, a commiſſis eximit. In pacis inter Hiſpanos & Anglos legibus eſt apud H. GROTIUM L. XIII. Hiſtor. Belgic. ad A. MDCIV. *Nautarum delicta fraudi exercitoribus ne forent*. H.

Digitized by Google

a civibus in publicum confertur, nihil aliud ſit præter emtæ pacis pretium, rationis eſt, ut qui æque de pace participant, æquas partes ſolvant, pecunias aut operas Reipublicæ contribuendo. Sic ut immunitates & privilegia, quibus certi homines aut ordines in multis civitatibus gaudent, non aliter æqualitatem habeant, quam quatenus iſta nobilitate operæ, quam iidem Reipublicæ præſtant, penſantur. Vid. DIODORUS SICULUS L. IV. c. 73. de Machaone & Podalirio. Et ISOCRATES in Laudat. Buſiridis, (p. 389. 390.) de privilegiis ſacerdotum Ægyptiacorum. Enimvero ut iſta æqualitas recte inveniatur, accurate obſervandum eſt, non heic quæri æqualitatem pecuniæ, ſed oneris; ſeu in eo haudquidquam æqualitatem verti, ut ſinguli æquales pecuniarum ſummas ſolvant, ſed ut quæ ſingulis injungitur portio non magis unum quam alterum gravet. Quod fit, ſi æqualis ſit ratio inter onera & beneficia pacis. Quanquam enim pace omnes æqualiter fruantur; non tamen emolumenta pacis omnibus ſunt æqualia; cum alii plus bonorum, alii minus adquirant, & rurſus alii plus, alii minus conſumant (1). Inde quæſtio ab HOBBESIO movetur: an cives in publicum contribuere debeant

(1) Enimvero quemadmodum æqualitas illa inveniri queat, maximæ profecto difficultatis eſt: quoniam unuſquiſque laudat onera in aliud caſura, & facultates ſingulorum incertæ eſſe conſueverunt. Apud Romanos cenſus ita fiebat, ut omnia patrimonii, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque diſcrimina in tabulas referrentur. Quod inſtitutum Servii Tullii fuit, teſte FLORO L. I. Rer. Rom. c. 6. Conf. *L.* 4. *D. de Cenſibus*. Carol. SIGONIUS L. I. de Antiquo jure civium Romanor. c. 14. Iidem æquatores habebant, qui arbitrarentur, num quis injuſte cenſus eſſet, de quibus ſaluberrimæ leges extant *in tit. C. de Cenſ. & Cenſitor.* Hodie plurimis in locis ita fit, ut ſingulos cives profiteri oporteat, quantum in bonis, reditibus & obventionibus habeant, profeſſione jurisjurandi religione confirmata. Videatur de modo hocce æſtimandi MEVIUS Part. II. ad Jus Lubecenſ. tit. 3. Art. 3. & Part. IV. dec. 34. Ariſtidis hac in re fidem egregie laudat PLUTARCHUS Vit. Ariſtidis. Quibuſdam civitatibus, ut difficultates illas effugerent, placuit rebus ad victum comparatis tributum indicere. Quod inprimis uſum habet in civitatibus, quæ mercaturæ ſunt deditæ. Civitates quædam, præſertim liberæ, morem habent, ut, anguſtis Reipublicæ temporibus, de univerſis cujuſque bonis certam pecuniæ quantitatem

Digitized by Google

beant pro ratione eorum, quæ lucrantur, an eorum quæ conſumunt, hoc eſt, an perſonæ taxari debeant, ut pro ratione cenſus contribuant, an ut quiſque contribuat pro ratione eorum, quæ conſumit? Ubi primo omnium ita eſt pronunciandum, quia beneficio civitatis ſuum cuique patrimonium defenditur, igitur iſti poſſe imponi onera pro ratione redituum. Quo ſpectant ea, quæ Servius Tullius de ratione inſtituti cenſus diſſerit apud DIONYSIUM HALICARNASSEUM L. IV. (p. 215. Edit. Sylburgi) *Juſtum exiſtimo, & Reipublicæ utile, ut qui multum poſſident, multa conferant; parum vero, qui ſunt in re tenui* (1). Sicuti & quæ extraordinariis Reipublicæ temporibus imperantur, juxta cenſum imponenda ſunt. Deinde quia ope civitatis etiam cujuſque vita defenditur, quæ pauperibus æque ac divitibus cara eſt; inde ab illis æque ac his operæ militares poſtulari poſſunt, nec minus eodem nomine tributum modicum æquale exigi; uti eſt capitatio, in quo dives non plus quam pauper ſolvit. Verum quia etiam beneficio civitatis civibus occaſio præbetur, ut ſua induſtria rem ſibi augere poſſint, heic difficultas potiſſimum oritur, quomo-

tem exigant, puta centeſimam, ducenteſimam. Quanquam nec hicce modus difficultate careat, cum quia multorum opes ſunt incognitæ, & in locis, ubi mercatura viget, incertæ; tum quia ſuſpecta ſæpe eſt profitentium fides. Si tamen eo uti libeat, profuerit omnium opulentiſſimis certum ſummæ terminum conſtitui, qua exſoluta vlteriori profeſſionis onere leveutur. Ita complures definitam ſummam ſolvent, quam opibus ſuis non attingunt, ut opulentorum nomen nanciſcantur, & tenuitatem ſuam velare poſſint: divites vero profeſſione non habebunt opus. V. H. GROTIUM L. VIII. Hiſtor. Belgic. ad A. MDXCIX. Ex his judicari poteſt de tributo, quod in capita datur, & ἐπικεφάλια a CICERONE V. ad Attic. 16. capitis tributum ab ULPIANO *L. 3. D. de Cenſib.* dicitur, judicandum ſit. Nimirum onus hocce pauperes magis quam divites premit, &, niſi collatio ſit modica, tantum a neceſſitate temporum excuſationem habet. Fuit id apud Romanos ſubinde magnum. AMMIANUS de Juliano Cæſare: *Partes eas* [Galliarum] *ingreſſus, pro capitibus ſingulis tributi nomine vicenos quinos aureos reperit flagitari, diſcedens vero ſeptenos tantum.* H.

(1) *Δίκαιόν τε καὶ συμφέρον τῷ κοινῷ τὸ αὐτὸ ἡγοῦμαι, τοὺς μὲν πολλὰ κεκτημένους, πολλὰ εἰσφέρειν· τοὺς δ' ὀλίγα ἔχοντας ὀλίγα.*

modo iſto intuitu impoſitio onerum ſit facienda. Ubi commodiſſimum videtur, ut ea taxentur, prout quilibet conſumit, non prout quis lucratur; præſertim cum etiam homines ſæpiſſime pro modo lucri expenſas ſoleant facere. Nam ubi pro ratione eorum, quæ quiſque lucratur, impoſitio fieret, & vero contingeret eos, qui æqualia lucrati ſunt, non æqualia poſſidere, (quo nihil eſt frequentius, dum alter parta per parſimoniam conſervat, alter per luxuriam diſſipat;) neceſſum eſſet, beneficio pacis æqualiter gaudentes, civitatis onera non æqualiter ſuſtinere; verbi gratia, Duo per annum lucrati ſunt æqualia; uterque C. ſed unus conſumſit XL. alter LXXX. Heic cum uterque æqualiter pace fruitus ſit, æquum quidem videri poſſit, ut uterque æqualia ſolveret. Atqui duo heic occurrunt incommoda: primo quod difficillimum civitati ſit inquirere, quantum quisque civium ſingulis annis ſuam per induſtriam lucretur, neque recognitio cenſus tam crebro fieri queat. Deinde ſi impoſitio tributi fieret anno elapſo, ubi uterque rationes acceptorum, & expenſorum ſubduxit, & quidem pro ratione ejus, quod utrique ex lucro prioris anni ſupereſt, uni ſimplum, & alteri duplum foret ſolvendum; cum tamen uterque æque beneficio pacis fruitus ſit. Hoc modo & illud fieret, ut uni ſua parſimonia fraudi, alteri ſua luxuria levamento foret. Ergo commodiſſimum eſt, ipſas res conſumendas taxari, ut ſic unuſquiſque dum rem privatam conſumit, partem civitati debitam pro ratione eorum, quæ non habet, ſed beneficio civitatis habuit, imperceptibiliter perſolvat, dum id quod civitati perſolvitur pro parte pretii rei conſumtæ habetur (2). Ceterum, quod jamjam circa vectigalia monebamus, id ipſum circa tributa, & alia onera publica obſervandum. Quo ſpectat illud TACITI Agricola, (c. 19.) *Frumenti & tributorum auctionem æqualitate munerum mollire, circumciſis quæ in quæſtum reperta ipſo tributo gravius tolerabantur. Namque per ludibrium aſſidere clauſis horreis, & emere ultro frumenta, & vendere*

(1) His Tributis præterea per modum Acciſiarum cohibetur luxus. Si quis enim conviviis ſumtuoſis & veſtimentis pretioſis abſtineat, parum habebit, quod contribuat, ſibi imputaturus, ſi aliter rerum ſuarum ſatagat. Vid. HOCHSTETERI Collegium Puſendorfianum Exercit. II. §. 12.

dere pretio cogebantur. Divortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, ut civitates a proximis hibernis in remota & avia deferrent, donec quod omnibus in promtu erat, pacis lucroſum fieret. Add. CICERO Actione III. in Verrem. Sed & duram nimis arbitramur vocem Peſcennii Nigri apud SPARTIANUM, (in Vita ejus c. 7.) qui cum Palæſtini rogarent, ut eorum cenſitio levaretur, reſpondit: *Vos terras veſtras levari cenſitione vultis: ego vero etiam aërem veſtrum cenſere vellem*. Ceterum quos modos pecuniæ colligendæ quandoque neceſſitas adhibere ſubigat, ARISTOTELES Œcon. L. II. c. 1. prolixiſſime tradit. Obiter heic monere placet de ſingulari genere tributi (1), quo Yncæ apud Peruvianos ab extreme pauperibus quotannis aliquot cornicula pulicibus demta, tributi loco præfectis ſuis offerri jubebant, ut nemo ſe immunem jactaret, & ut ſe ab iſtis inſectis purgarent, apud Garcilaſſum de la VEGA L. V. c. 6. & L. VIII. c. 5. & 6. (2).

§. VII. DOMINII eminentis non tam rem, quam (3) vocabulum aliqui damnant. Ipſam enim vim imperii, propter ſalutem publicam inſtituti, ſufficientem principi titulum præbere, urgente neceſſitate utendi bonis ſuorum ſubditorum; eo quod omnia ſimul conceſſa intelligantur, ſine quibus obtineri bonum commune non poteſt. Ambitioſum quoque eſſe id vocabulum, quo mali prin-

(1) Nec omittendum hoc loco genus tributi ſingulare, viceſima ab Auguſto inventa, quæ de hereditatibus (non tamen parentum & liberorum) & legatis detrahebatur. Unde & lex viceſimaria. Vid. DIO CASSUIS L. LV. & PLINIUS in Panegyric. ad Trajanum. Hoc tributum poſtea, ut iniquum, ſublatum eſſe, teſtatur JUSTINIANUS *L. final. C. de Edicto D. Hadriani tollend.* H.

(2) De Modo ceterum, quo Princeps reditus ſuos, ita ut Civibus gravis non ſit, regere poſſit, Vid. CHARRON de la Sageſſe L. III. c. 2. §. 21. PARRHASIANA T. I. p. 274. & ſeqq. & BUDDEUS in Philoſophia Practica P. III. c. 5. ſect. 7.

(3) Vid. BUDDEI Hiſtoria Juris Naturalis inter ejus ſelecta Juris Naturæ, §. 53. Reminiſci autem debemus, quicquid finibus territorii alicujus clauditur, & Proprietario ſingulari deſtituitur, modo conſtanti conſuetudine non fuerit relictum in communione originaria, ad Rempublicam pertinere. Vid. L. IV. c. 6. §. 3. & ſeqq. & TITIUS in. Specim. Jur. Publ. Romano-Germanici, Lib. II. c. 3.

principes abuti poſſint ad diſſipandas ſubditorum facultates. Verum uti ſuper vocabulis litigare ſupervacuum eſt; ita particulam ſummi imperii, quæ certo ſeſe modo circa certam rem exſerit peculiari nomine inſignire, non præter rationem eſt. Ejus autem dominii quæ vis ſit, ex hiſce intelligetur. Naturalis eſt æquitatis, ut, ſi ad communem quampiam rem conſervandam ab iis qui de eadem participant, conferendum quid ſit, ſinguli ratam duntaxat partem conferant, nec unus ſuprà ceteros graviter oneretur. Idem & in civitatibus obtinet. Sed cum ſæpe ea ſint Reipublicæ tempora, ut vel urgens neceſſitas non admittat ratas partes à ſingulis colligi, vel certa quæpiam res unius aut paucorum civium ad neceſſarios uſus Reipublicæ requiratur; poterit ſummum imperium eam rem publicis neceſſitatibus adhibere; ita tamen, ut quod ratam partem dominorum excedit, a ceteris civibus ſit ipſis refundendum. Exempli loco hæc eſſe poſſunt. Si urbs ſit munitionibus circumdanda, horti, agri, prætoria privatorum foſſis aggeribuſque occupantur (1). In obſidionibus ædes, arboreſque privatorum dejiciuntur, aut perduntur, ne hoſtibus emolumento, obſeſſis fraudi ſint. Materia quoque, quam ſuis uſibus privati diſpoſuerant, adhibetur muniendo oppido. Urgente fame privatorum granaria recluduntur (2). Imminente neceſſitate, depoſita publice pecunia, aut privatorum gazæ invaduntur; ubi, quod civilius eſt, a volentibus civibus iſtas pecunias velut mutuo accipere non licet (3); ſicut apud XENOPHONTEM Cyropæd. L. VIII. (c. 2. §. 9. & ſeqq.) Cyrus fecit. Etſi dubiam habeat juſtitiam factum Cæſaris apud DIONEM L. XLII. licet legitimum dominum fuiſſe ipſum ponas: *Cæſar Romæ poſt victum Pompejum mutui nomen ei pecuniæ, cujus exigendæ probabilis alia ratio non extabat, prætexebat; quan-*

[1] *L. 9. C. de Operib. public.* MYLERUS de Princip. & Statib. Imp. c. 77. §. 3. I. a SANDE L. V. Deciſ. Friſicar. tit. 7. def. 4. H.

(2) Exemplum Caroli Flandriæ Comitis habes ad ÆMILIUM L. V. de Reb. geſt. Francor. H.

(3) Uti fit in Gallia & Hiſpania. Hinc etiam pecuniarum, quas Americana claſſis adfert; plurima pars, quæ ad privatos pertinet, regias manus, ubi neceſſitas urget, non ſolet effugere. Vid. GROTIUM Ep. 436. H.

quanquam vi alioquin eas quoque non ſecus atque debitas ſibi poſcebat, neque redditurus unquam erat. Si alia ratio non ſit hoſtem repellendi propria regio vaſtatur, quicquid uſui eſſe poteſt, quod avehi nequit, corrumpitur (1). Vid. CURTIUS L. III. c. 4. Imminente bello Romanorum Critolaus cum Achæorum magiſtratibus egit, *ut exigendi nomina jus ne eſſet, neve ducentem ſequi alieni æris gratia neceſſe eſſet, ad belli finem uſque debitorum ſolutione dilata*, POLYBIUS Excerpt. Legat. 144. c. 3. Add. *L. ult. D. de Lege commiſſoria*. Huc etiam pertinet, quod de pecuniis mutuis diſpoſuit Julius Cæſar apud SVETONIUM c. 42. Ex quibus adparet, dominio eminenti locum non eſſe, niſi Reipublicæ neceſſitas requiſiverit. De qua tamen BOECLERUS ad Grotium L. I. c. 1. §. 6. monet, neceſſitatem, quæ heic attenditur, habere utique ſuos gradus, neque ultimum ſemper ejus articulum ſumendum eſſe, ubi hoc vocabulum auditur. Neque tamen liberalis nimium ejuſdem juris facienda eſt extenſio, & quantum fieri poteſt, ad æquitatem idem temperandum. Quam in rem notabile eſt exemplum apud LIVIUM L. XXXI. c. 13. (2) Ex quibus & illud colligitur, civem a principe vi dominii eminentis ſolvi non poſſe; cum omni privilegio exceptio neceſſitatis Reipublicæ ineſſe intelligatur; ac contradictionem videatur im-

(1) Huic ſimilis eſt inundatio ſponte procurata. Vid. de illa A. MDCLXXII. qua Hollandi a Gallorum invaſionibus patriam liberarunt, MAURERIUM in Commentar. ad Hiſtor. Holland. pertinentibus p. 254. 259. ſequ. H.

(2) Idem, *cum fides tota Italia eſſet anguſtior, neque creditæ pecuniæ ſolverentur, conſtituit; ut arbitri darentur: per eos fierent æſtimationes poſſeſſionum & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuiſſent, utque ex creditoribus transderentur. Hoc & ad timorem novarum tabularum tollendum minuendumque, qui fere bella civilia & diſſenſiones ſequi conſuevit, & ad debitorum tuendam exiſtimationem eſſe aptiſſimum exiſtimans.* Ut ipſe memorat L. III. de Bello civili c. 1. Idem alio tempore vetera debitorum chirographa plane ſuſtulit, & combuſſit, ut ex DIONE L. LIII. diſcimus. Adde reſcriptum pragmaticum Impp. Theodoſii & Valentiniani circa A. CCCCXLIII. de Aſſiis promulgatum, & Novellis Theodoſii poſt codicis ejus fragmenta ſubjectum. TABOR de Præſid. debitor. egent. præfat. §. 18. 19. Utilitatem publicam præferri contractibus privatorum eſt in *L. 3. C. de Primipil.* Vid. infra c. 10. §. 7. H.

implicare, velle civem eſſe, & tamen aliquod jus prætendere, quo ſalvo civitas ſalva eſſe nequeat. Ceterum iis, qui hoc modo ſua publico impenderunt, aut perdiderunt, a tota civitate quantum fieri poteſt ea reſtitui, aut penſari, manifeſtiſſima æquitate (1) nititur (2). Exceptionem tamen aliqui faciunt, ſi damnum illatum inevitabile ſit, adeo ut tale futurum eſſe prævideri potuerit. Puta ſi ædes in ſuburbiis tempore belli diruantur. Horum enim compenſatio poſci nequit, quia norant conditionem ejuſmodi talibus locis annexam eſſe, eamque ipſi, dum nihilo ſecius ibi ædes ponunt, tacite jam ante confirmaverunt. Tanto minus compenſationi petendæ locus eſt, ſi omnes eadem neceſſitas ſtringat, aut, æquale damnum involvat. Publico enim ſatis eſt, ſi neminem ſua culpa deteriorem reddi patitur; & nunquam illud damnis ſubditorum ferendis ſeſe obligavit (3). Jo. Chriſtoph. Becmannus Meditat. Polit. Diſſ. XXI. §. 8.

§. VIII. De publicis autem bonis, quæ ad ipſam civitatem ut talem pertinent, circa ea in nonnullis regnis id diſcrimen deprehendi, quod quædam deſtinata ſint ad ſuſtentationem regis, alia ad ſumtus in conſervationem regni impendendos. Sicuti & Dion. Halicarn. L. III. (c. 1. Edit. Oxon.) aliud eſt *δημοσία κτῆσις*, aliud *τῶν ἀεὶ βασιλέων κλῆρος*, *poſſeſſio publica*, aliud *perpetuum regum patrimonium* (4). Apud Sinenſes no-

(1) Et quidem, ſi id in præſentiarum fieri nequeat, ſaltem in futurum quam id primum permiſerit Reipublicæ Conſtitutio. Vid. Grotius L. III. c. 20. §. 7. num. 2.

(2) Egregia hanc in rem exempla Principum adduxi Diſſertat. de Colliſ. legum ſect. 2. §. 26. H.

(3) Hinc verius etiam eſt, civitatem non obligari, ut repenſet damna, quæ ſubditi ab hoſte acceperunt, & ſummus imperans pacis legibus non incluſit, ſi modo is pacem aliter habere non potuit. Vid. infra ad c. 8. §. 3. H.

(4) Et in Republica Romana initio mutatæ Reipublicæ ſive ſub primis Imperatoribus diſtinguebatur inter fiſcum & ærarium vid. *L. 2. §. 4. Ne quid in loco publico*. Diſcrimen id factum Principe Auguſto notat Dio. Hinc Tacitus VI. Annal. 2. *Bona Sejani ablata ærario, ut in fiſcum cogerentur*. Plinius in Panegyric. ad Trajan. *Fortaſſe non eadem ſeveritate fiſcum, qua ærarium cohibes. Imo tanto majore, quanto plus tibi licere de tuo*

nona agri pars regi attributa eſt, uti tradit MARTINIUS Hiſt. Sin. L. IV. c. 24. Scilicet alicubi de publico regi ſunt aſſignata certa bona, quorum proventu regiæ ſuæ ſumtus toleret (r). Eorum uſumfructum quidem plenum habet rex, ita ut de eorundem proventibus pro arbitrio queat diſponere; & ſi quid inde comparſum ſit, id privato regis patrimonio accreſcit, niſi forte leges regni aliter diſpoſuerint. Huc facit illud SENECÆ de Beneficiis L. VII. c. 6. *Cæſar omnia habet, fiſcus ejus privata tantum, ac ſua: & univerſa in imperio ejus ſunt, in patrimonia propria*. Pertinax apud HERODIANUM L. II. cap. 4. Imperatoriis poſſeſſionibus nomen ſuum inſcribi vetabat: *non eſſe illas dictitans imperantium proprias, ſed communes Romanorum & publicas*. Sic olim apud Peruanos ſub imperio Yncarum agri erant tripartito diviſi, & una pars Regi, altera Soli, ipſorum Numini, tertia civitati aſſignabatur; inde & de ſua parte cives tributi nihil ſolvebant. Vid. Garcilaſſ. de la VEGA Comm. Reg. L. V. c. 14. Aſt eorum bonorum, quibus tolerantur ſumtus in Reipublicæ conſervationem impendendi, nudam duntaxat adminiſtrationem habet rex, quæ pro ſcopo ſalutem civitatis habere debet, & non minore religione eſt tractanda, quam tutori in bonis pupilli verſandum eſt. Paul. WARNEFRIDUS de Geſt. Longobard. L. III. c. 16. *In diebus Authari, ob reſtaurationem regni, duces, qui tunc erant, omnem ſubſtantiarum ſuarum medietatem regalibus uſibus tribuunt, ut eſſe poſſit, unde rex ipſe, ſive qui ei adhærerent, ejuſque obſequiis per diverſa officia dediti, alerentur*. Ex quibus etiam facile colligitur, ad quemnam pertineant bona, quæ abs rege durante ipſius imperio parantur; ad ipſum, an ad regnum? Nam ſi illa parantur ex bonis ad Rempublicam deſtinatis, aut per tributa & ſanguinem

tuo quam de publico credis. SPARTIANUS in Hadriano: *Damnatorum bona in fiſcum privatum redigi vetuit, omni ſumma in ærario publico recepta*. Lacedæmoniorum Regibus ἐξαίρετον γῆν, *aliquid præcipui agri* fuiſſe aſſignatum, ſcribit XENOPHON de Rep. Lacedæmon. Conſ. PLUTARCHUS in Lycurgo H.

(r) Dicuntur hodie domania & bona domanialia; in principatibus Germaniæ bona Cameræ, item menſæ ſuæ menſalia, maxime in Epiſcopatibus. H.

nem civium, ac per talem eorum operam, quam ex communi ſua obligatione civitati debent; eadem regno, non autem privato regis patrimonio accreſcere in aperto eſt. Sed tamen contingere quoque poteſt, ut non ex ærario, ſed ex ſuo patrimonio bellum rex inſtruat & gerat, ſine ullo civitatis onere aut periculo; vel etiam ex ſolis fructibus illius patrimonii, quod principatum ſequitur. Tali bello quod rex adquiſiverit, jure ſibi, non civitati poterit vindicare. Nam proventus ejus rei, cujus ego uſumfructum habeo, pleno jure mei ſunt, deque iis pro lubitu licet mihi diſponere. Add. GROTIUS L. I. c. 3. §. 12. (1).

§. IX. CONSEQUENS hiſce eſt diſpicere, quidnam regi liceat circa alienationem regni aut partium regni, & quidem non ejus, quod in patrimonio regis eſt (2), ſed quod ultroneo populi conſenſu ipſi eſt delatum? Agit de hac quæſt. GROTIUS L. I. c. 4. §. 10. & L. II. c. 6. §. 3. ſeqq. (ad utrumque locum addantur, quæ annotavit BOECLERUS) & L. III. c.20. §. 5. ſeqq. Summa huc redit, nihil agere regem, qui regnum in alium propria auctoritate transferre aggreditur, nec ſubditos iſto actu regis teneri; verum heic non minus populi, quam regis conſenſum requiri. Nam uti invito regi regnum non recte eripitur; ita nec invito populo alius rex poteſt obtrudi. Sed in alienatione partis præter conſenſum regis requiritur non ſolum populi, qui ſub priſtino rege remanet, ſed vel maxime conſenſus illius partis, de qua alienanda agitur. Cujus rei ratio eſt, quod qui initio in civitatem coivere, aut ultro poſt acceſſere, pacto ſe invicem obſtrinxerunt, quod uno eodemque imperio regi velint, quamdiu intra ejuſdem civitatis fines degere placeat. Unde quemadmodum ſinguli per iſtud pactum tale jus quæſiverunt, ut inviti non poſſint e civitate ejici, aut alterius ſub imperium tradi, niſi in pœnæ vicem; ita univerſis in ſingulos itidem jus eſt quæſitum ex eodem pacto, ut nemo poſſit alterius imperio ſeſe ſubjicere, aut ejus civitatis imperio renunciare, quamdiu intra ejuſdem fines degere placet. Adeoque cum civitates tanquam corpora moralia conſenſu partium coalue-

 rint,

(1) Quæſtionem, quæ in hoc §. tractatur, illuſtrat Franciſcus HOTOMANUS Quæſt. Illuſtr. 1.

(2) Vid. ſupra L. VII. c. 6. §. 15. in fine, & c. 7. §. 11. H.

rint, ex primæva coeuntium voluntate metiendum, quid toti in partes poteſtatis heic competat. Quæ voluntas haudquaquam præſumi poteſt talis fuiſſe, ut jus eſſet corpori pro mero lubitu partes & abſcindere a ſe, & alii in ditionem dare. Sic apud Frossardum L. IV. & Polydorum Virgilium Hiſt. Angl. L. XX. Aquitani nequidquam per donationem Richardi II. a regno Angliæ ſeparari volunt. Enimvero quod dicitur, non licere parti a corpore recedere, ſic ut intra eoſdem fines maneat; id hanc habet exceptionem, ni ſumma neceſſitas adegerit, ac aliter ſervari non potuerit, quam in alterius ditionem ſeſe dedendo. Nam in omnibus ejuſmodi conventionibus excepta videtur ſumma neceſſitas, quæ facultatem dat ſalutem ſuam quovis modo expediendi. Hinc nemo jure urbes reprehenderit, quæ ubi pro virili hoſtibus reſtiterunt, dedere ſe demum maluerunt, quam excidium pati (1). Scilicet qui ab initio in civitates coiverunt, jam antea per naturam jus habebant ſalutem ſuam quovis modo defendendi; Idque ut eo melius poſſent conſequi, civitates ſubjerunt. Eum finem ubi civitas ipſis præſtare amplius nequit, cenſentur ſoluti vinculo, quo civitati tenebantur, ac recepiſſe jus ſuo ſibi arbitrio conſulendi. Aſt ipſa civitas non habet aliud jus in membra ſua, quam quod per eos, qui eam initio conſtituerunt, eſt conceſſum. Hæc quemadmodum ſingulis defenſionem promittit ſub exceptione, niſi magna neceſſitate impediatur; ita ubi iſthæc ingruerit, non amplius intelligitur prohibere, quo minus quilibet, quantum poteſt, ſaluti ſuæ proſpiciat. Nam licet quidem directe perdere membrum aliquod, ut totum corpus ſervetur, quia membrum non vivit, niſi vita corporis: at membra corporum moralium etiam ſeorſim exiſtere atque vivere poſſunt, adeoque in hæc corpori tantum juris non erit, quantum in illa. Quod ſi autem rex neceſſitate adactus cum hoſte validiore pacem hac lege fecerit, ut ipſi certam regionem concedat, quæ tamen iſti ceſſioni contradixit; arbitramur, debere quidem ipſum ex eadem ſua præſidia deducere, & non impedire, quo minus victor ejus poſſeſſionem adprehendat. Haudquidquam tamen eandem coge-

(1) Vid. ſupra L. VII. c. 8. §. 10. H.

cogere poterit (1), ut omnino ſeſe in alterius ditionem tradat. Neque illa regio ulla obligatione videtur impediri, quo minus, ſi viribus ſuis confidat, ſe occupare volenti reſiſtat, aut peculiarem deinceps civitatem conſtituat. Sicuti, cum pacto urbem Niſibin cederet Perſis Jovianus Imperator, cives obſecrabant, ut propriis viribus patriam ſibi ſedem defendere liceret; apud Ammianum Marcellinum L. XXV. c. 12. & Zosimum L. III. Igitur ejuſmodi pacto rex quidem & populus jus ſuum ad iſtam regionem amittunt; victor autem ex ipſius conſenſu & fide data in eandem legitimum imperium nanciſcitur. De cetero quod aliqui jactant (2) vel de omnibus (3) regnis, vel de uno aliquo; bona coronæ inſerta, ſeu uti loquuntur, incorporata, nulla ratione poſſe alienari, nec longiſſimum temporis tractum, alteriuſque quietam poſſeſſionem impedire, quominus vindicari ſemper queant; id ſine dubio vanum eſt. Multo autem ineptius, uni alicui regno ejuſmodi privilegium aſſertum ire; ut ipſum quidem aliis ſua eripere poſſit, ſed quæ ſemel arripuerit, nunquam ullo modo ab eodem iterum ſeparari queant.

§. X. Ex dictis quoque intelligitur, regi non eſſe licitum citra conſenſum populi regnum ſuum deinceps tanquam feudum ab altero recognoſcere (4) ſub onere commiſſi ex felonia, aut ut deficiente familia ad ſeniorem illud devolvatur. Nam iſthac lege facta infeudatio pro alienatione conditionali habetur. Sicut & vice verſa populus irritam poteſt reddere remiſſionem homagii, quam rex vaſallo fecit ſine populi conſenſu. Sed & hoc conſequitur, non poſſe regem alteri pignori opponere partem imperii, ſic ut ejus adminiſtratio, & naturalis poſſeſſio tantiſper ſit penes creditorem, citra conſenſum populi, partiſque oppignorandæ, multoque minus ſi ſit

P 2 adje-

(1) Plane ut de cive innocente diximus ſupra c. 2. §. 5. H.

(2) Videatur Auctor Vindiciarum S. Romani Imperii & vicinæ Europæ contra Pradium fere per tot. & præſertim c. 15. H.

(3) Vid. nota Gronovii ad Grotium L. II. c. 6. §. 6.

(4) Quare videmus infeudationes ejuſmodi, inconſultis populis factas, ab ipſis reſciſſas eſſe. Quod exemplis probat H. Grotius L. II. de J. B. & P. c. 6. §. 9. Conf. *Libr. meum de Feudis oblatis Part.* 2. §. 27. H.

adjecta lex commiſſoria. Cujus rei ratio non ea ſolum eſt, quod pignoris dationem frequenter alienatio ſoleat (1) comitari; ſed etiam quia populus, regem ultro conſtituens, ab ipſo voluit gubernari non abs quovis alio. Et illi, qui in populum unum coiverunt, in plures particulas ut diſcerperentur, noluiſſe præſumuntur.

§. XI. Sed & illud manifeſtum eſt, citra conſenſum populi non poſſe a rege alienari bona ipſi aſſignata, ut ex illorum reditibus tolerarentur Reipublicæ aut regiæ dignitatis onera. In iſtis enim bonis non niſi uſusfructus regi competit, qui haudquidquam ad jus alienandi ſeſe extendit (2). Etſi forte rex ſibi ad vitam ſuam ſatis proſpectum judicet; tamen poſt ipſum alio rege populus opus habet, qui & ipſe pro dignitate eſt ſuſtentandus. Eſt tamen heic accurate diſtinguendum inter ipſa bona, ſeu patrimonium populi, & eorum fructus. Iſta quippe alienare regi vetitum: circa hos libera ipſi diſponendi facultas. Sic ubi in patrimonio regni ſit jus alluvionum, id in alium tranſcribere regi non licet. Sed quo minus circa partes per alluvionem adpoſitas pro lubitu diſponat rex, utpote quæ in fructu ſunt, nihil prohibet. Sic jus confiſcandi eſt in patrimonio, bona confiſcata in fructu. Illud Reipublicæ proprium; hæc ad regem pertinent. Poteſt nihilominus rex, cui poteſtas competit ex cauſa tributa nova proprio arbitrio indicendi, partes patrimonii publici, neceſſitate exigente, pignore opponere. Nam ſicuti populus tributa ab ejuſmodi rege ex cauſa indicta tene-

(1) Exemplum vid. apud Joann. Iſaac. Pontanum L. VII. Hiſtor. Danic. ad A. MCCCCXXXII. Adde etiam pignora talia difficulter recuperari. Anno MDCXXIV. Fœderati Belgæ Compendii fœdus innituri cum Rege Galliæ, recuſabant firmum aliquod oppidum ſupponere pignori, nondum obliti, quanta cura, ſollicitudine animique providentia Britannorum manibus pignori data oppida eripuerint. Ut memorat Leo ab Arcina in Hiſtor. Pac. Belgicæ. Adde de Orcadum Scotis oppignoratarum redemtione, quæ acta a Danis, Thormodum Torffæum Hiſtor. Orcadenſ. L. II. & III. H.

(2) Rupertus Archiepiſcopus Colonienſis plurima oppida & caſtella ad menſam Epiſcopalem pertinentia a deceſſore oppignorata revocavit. Trithemius Chronic. Sponhem. ad A. MCCCCXLVIII. Adde Joann. a Sande L. III. Deciſ. Friſicar. tit. 4. def. 1. Mevium Conſ. 27. H.

tenetur ſolvere; ita & rem ex cauſa pignori oppoſitam luere: cum perinde ſit, an cives pecuniam contribuant, ne talem rem pignori exponere neceſſum foret, an pecunia poſt collata eandem redimant. Ubi illud manifeſtum eſt, ſingulos cives non eſſe iſtius pecuniæ debitores (1), etſi ad eam exſolvendam quiſque ſuam portionem debeat conferre. Vid. SENECA de Beneficiis L. VI. c. 20. (2) Sic & ubi rex ex privato patrimonio in uſum Reipublicæ quædam erogaverit, merito patrimonium publicum eo nomine hypothecæ loco eidem judicabitur obſtrictum, quouſque a populo debitum illud expungatur. Iſthæc tamen omnia ita locum obtinent, niſi lex fundamentalis aut capitulatio aliter heic diſpoſuerit, & regis populive jus auxerit, aut reſtrinxerit. Add. GROTIUS dd. ll.

(1) Sunt enim aliud civitas, aliud ſinguli de civitate. Vid. ſupra L. VII. c. 2. §. 13. H.

(2) SENECA de Benefic. L. VI. c. 20. *Si quis Patriæ meæ pecuniam credat, non dicam me illius debitorem, nec hoc æs alienum profitebor aut candidatus, aut reus: ad exſolvendum tamen hoc, portionem meam dabo*. Add. GROTIUS L. III. c. 1. §. 1. num. 2.

CAPUT VI.

DE JURE BELLI.

I. *Partitio ſequentium.*
II. *Pax eſt ſtatus hominis ordinarius; bellum extra ordinem a natura indulgetur.*
III. *Bellum eſt vel defenſivum, vel offenſivum.*
IV. *Belli cauſa debet eſſe liquida.*
V. *Cauſæ bellorum injuſtæ recenſentur.*
VI. *In hoſtem dolo quoque licet uti.*
VII. *Quid in hoſtem quoque liceat.*
VIII. *In civitatibus jus belli ſingulis eſt ademtum.*
IX. *Bellum eſt vel ſolemne vel minus ſolemne.*
X. *Magiſtratus ut talis non habet jus bellum movendi.*
XI. *An idem bellum movere poſſit ex præſumta voluntate ſummi imperantis.*
XII. *Quatenus injuria civis præbeat cauſam belli contra civitatem.*
XIII. *De æquitate repreſſaliarum.*
XIV. *Pro quibus bellum recte ſuſcipiatur.*
XV. *De belli indictione.*
XVI. *Gentes in bello multum ſibi licentiæ ſolent ſumere.*
XVII. *De licentia in corpus.*
XVIII. *An liceat hoſtem interficere immiſſis percuſſoribus.*
XIX. *A licentia bellica non ſunt exemtæ res ſacræ.*
XX. *Quomodo res bello adquirantur.*
XXI. *Cuinam res bello captæ adquirantur.*
XXII. *Quatenus incorporalia bello adquirantur.*
XXIII. *An creditum bello adquiratur.*
XXIV. *Imperium in victos quot modis adquiratur.*
XXV. *Quomodo res captæ recuperentur.*
XXVI. *Quomodo integri populi hoſti iterum eripiantur.*

CUM non minus ſinguli in libertate naturali viventes, quam civitates a natura conceſſam habeant facultatem ſeſe contra vim injuſte intentatam defendendi, ac jura ſibi ab aliis læſa aut denegata per vim aſſerendi; conveniens puto fuerit prius diſpicere, quæ bella

bella ſingulorum & civitatum habeant communia; dein, quæ hiſce ſua natura aut moribus gentium ſint propria.

§. II. Id igitur legi naturali maxime congruit, ut ne quis alteri citra jus noxam, damnumve inferat; utique invicem ab hominibus officia humanitatis exerceantur, ac inprimis illa ultro præſtentur, de quibus peculiariter convenit. Quod ubi mortales invicem obſervant, pax dicitur; quæ eſt ſtatus humanæ naturæ quam maxime conveniens (1), & ad eam conſervandam idoneus, cuique conſtituendæ ac ſervandæ lex naturæ potiſſimum hominibus eſt inſita. Add. Polybius L. XII. c. 14. Imo pax eſt ſtatus humanæ naturæ, ut tali, proprius, quippe quæ oritur ex principio, quod homo præ brutis peculiare habet; cum bellum ex principio ſurgat, quod hominibus & brutis commune eſt. Scilicet & bruta inſtinctu naturali ſeſe vi defendere ac conſervare nituntur (2). Pacis autem indolem ſolus homo intelligit. Iſtius enim eſt ultro quid alteri præſtare, & a lædendo abſtinere intuitu alicujus obligationis, quæ eſt in me, & juris, quod eſt in altero; quæ citra rationis uſum intelligi nequeunt. Equidem præſtant jumenta dominis ſuis miniſteria, ſed ex metu plagarum, aut illecebra pabuli, non ex aliqua obligatione, cujus ſenſus in ipſa non cadit. Abſtinent quoque bruta a lædendis hominibus, aliiſque beſtiis, ſed vel ob imbecillitatem, vel quod in iis nihil inveniant adpetitui ſuo congruum. Quædam denique blandiuntur invicem, aut opitulantur, ſed ut ad illud ſe teneri non intelligant. Facit quoque huc illud Quintiliani Declam. 9. *Natura præter cetera animalia induit noſtris pectoribus quandam ſocietatem, quæ mutuo gaudere congreſſu, contrahere populos, condere urbes edocuit, & cum mentibus noſtris varios impoſuerit motus, nullum profecto meliorem benevolentia* *tri-*

(1) Supra L. II. c. 2. §. 5. & ſequ. c. 3. §. 15. ſequ. H.

(2) Quæ fere ſententia fuit Lactantii Div. Inſtit. L. V. c. 17. num. 30. Edit. Cellarii. *In omnibus enim videmus animalibus, quia ſapientia carent, conciliatricem ſui eſſe Naturam. Nocent igitur aliis, ut ſibi proſint, neſciunt enim, quia malum eſt, nocere. Homo vero, qui ſcientiam boni ac mali habet, abſtinet ſe a nocendo, etiam cum incommodo ſuo; quod animal irrationale facere non poteſt: & ideo inter ſummas hominum virtutes innocentia numeratur.*

tribuit affectum. Quid enim foret humano genere felicius, ſi omnes eſſe poſſent amici? Non bella, ſeditiones, latrocinia, lites, ceteraque mala, quæ hominibus ex ſeipſis nata ſunt, fortunæ acceſſiſſent. Id quia nimium Deo viſum eſt, at certe honeſtis convenire mentibus, fidem colere, amoris gratiam referre, omnibus temporibus, omnibus gentibus præcipuum, & quodammodo ſacrum fuit. Nihilominus ipſi quoque homini licitum, & quandoque neceſſarium ſit bellum (1), quando nempe alter dolo malo noxam mihi intentat, aut debitum detrectat. Tunc enim propriæ ſalutis cura mihi poteſtatem facit quoquo modo, etiam cum læſione violatoris, me ac mea aſſerendi atque defendendi; *aut jus per vim extorquendi, quod amice impetrari nequitum eſt*, uti apud DICTYN CRETENSEM L. II. (c. 21. p. 41. Ed. Amſt. 1702.) loquitur Ulyſſes. Huc etiam facit illud MAXIMI TYRII Diſſert. 14. Φαίνεται τοίνυν ὁ πόλεμος τοῖς μὲν δικαίοις ἀναγκαῖος, τοῖς δὲ ἀδίκοις ἑκούσιος. *Unde concluditur, bellum probis neceſſitate imponi, ſponte ſuſcipi ab improbis.* Add. BOECLERUS ad Grot. L. 1. c. 3. §. 1. Accedit, quod natura non ſolum acerbum injuriarum ſenſum animis hominum indidit, ut abhorreant injuriis aliorum vexari; ſed & manuum agilitate ac robore corpus armavit, ne eaſdem impune cogerentur tolerare. Ita tamen natura permittit bellum, ut id gerens pro fine ſibi conſtituere pacem debeat (2). ARISTOTELES Nicom. X. c. 6. *Bellum gerimus, ut in pace degamus. Nemo enim eſt, qui bellum expetat, vel apparatum bellicum faciat bellandi cauſa. Sanguinarius enim prorſus quidam eſſe videretur, ſi amicos ea cauſa ſibi hoſtes redderet, ut pugnæ & cædes orirentur.* THEMISTIUS Orat. 10. Πολέμου ἆθλον εἰρήνη. Καὶ ϛρατεύονται οἷς ἀνάγκη, οὐχ ἵνα διὰ τέλους ϛρατεύοιντο ἀλλ' ἵνα ἀσφαλῶς ἡσυχάσωσιν. *Belli pretium pax eſt; nec vero bella ſuſci-*

(1) Supra L. II. c. 5. §. 1. H.

(2) Τέλος γὰρ ὥσπερ εἴρηται πολλάκις εἰρήνη μὲν πολέμου, σχολὴ δ' ἀσχολίας. ARISTOTELES Politic. L. VII. c. 15. *Bellum autem ita ſuſcipitur, ut nihil aliud, niſi pax quæſita videatur.* CICERO de Offic. L. I. c. 23. *Juſtum eſt bellum, Samnites quibus nulla niſi inermis relinquitur ſpes.* LIVIUS L. IX. c. 1.

ſuſcipiunt, quibus id neceſſe eſt]; ut perpetuo bellum gerant, ſed ut tuto in otio ac quiete eſſe poſſint. TACITUS H. IV. (c. 76. num. 3. Ed. Reg.) *Nemo adeo in arma promtus, ut non idem pretium quietis, quam periculi malit.* Inde nequidquam probaveris, in quos cadit illud SILII ITALICI L. III. (v. 330. 331. Edit. Cellar.) *Nec vitam ſine Marte pati, quippe omnis in armis Lucis cauſa ſita, & damnatum vivere paci.* Præterea etſi qui me læſit, ſtatim mihi præbeat poteſtatem, quantum in ſe, bellum adverſus ipſum ſuſcipiendi, circumſpiciendum tamen eſt, quantum boni aut mali in me aut alios, qui me non læſerunt, probabiliter ſit redundaturum. Quæ enim injuriæ ſalutem meam non penitus evertunt, eas bello perſequi non debeo, ſi vel in me meoſque exinde graviora incommoda, quam commoda ſunt oritura; vel ſi aliis quibuſcum pax adhuc colitur, occaſione mei belli tanta damna ſint eventura, quæ per ejuſmodi injuriæ, qualis mihi illata eſt, inultam tolerantiam ex lege humanitatis debebam avertere. Adeoque injuriam ſibi illatam, ex qua vindicata majus malum exſurgere judicatur, quam bonum, recte & laudabiliter quilibet bello perſequi omittit.

§. III. JUSTORUM bellorum cauſæ (1) ad hæcce capita revocari poſſunt; ut nos & noſtra ſervemus ac tueamur contra alios, qui nos lædere, aut hæc intercipere aut perdere conantur; aut ut, ſi qua ab aliis nobis ex ju-

(1) Ἐπειδὰν πόλεμον ποιώμεθα, ὅ τι ἐγκαλοῦντες ἀλλήλοις πάθημα, ἐρχόμεθα ἐπὶ τὸ πολεμεῖν . . . . ἐξαπατώμενοί τι, ἢ βιαζόμενοι ἢ ἀποστερούμενοι. *Quando bellum inferimus, de injuria queri ſolemus, quæ nobis ab iis illata ſit, contra quos arma gerimus . . . . Dicimus enim, fraudem nobis factam, noſtrave intercepta eſſe bona vel vim.* Recte autem ab AUCTORE hoc loco omittitur bellum Punitivum, quia punire non eſt Paris, quales ſunt belligerantes, ſed Superioris. Vid. ſupra c. 3. §. 4. nota 3. Unde nec falſæ religionis cauſſa bellum inferri poteſt: Vid. BUDDEUS de Expeditionibus Cruciatis inter ejus Select. Juris Naturæ & Gentium p. 97. & ſeqq. neque proinde Inquiſitionis exſtirpandæ cauſſa bellum Principibus Proteſtantibus ſuaderi poteſt, quod facit Cl. BARBEYRACUS in nota 1. *Dei* enim injuriæ Deo curæ ſunt.

jure perfecto (1) debentur, aſſeramus, ubi ultro iſti eadem præſtare detrectant: aut denique ut illatorum nobis per injuriam damnorum reparationem obtineamus, cautionemque de non offendendo in poſterum ab eo, qui nos læſit prior, extorqueamus. Unde reſultat diviſio inter juſta bella (2) offenſiva, defenſiva, & quorum hæc arbitramur eſſe, quibus defendimus & retinere laboramus, quæ noſtra ſunt; illa autem, quibus extorquemus debita, quæ nobis abnegantur, aut injuſte erepta recuperatum imus, cautionemque in poſterum quærimus. Quanquam & aliquando favor defenſionis ab illius partibus ſtat, qui prior arma alteri infert, puta ſi quis ſubinde repentinis & vagis incurſibus fuerit vexatus, refugo ad ipſius adventum hoſte; aut ſi quis hoſtem invaſionis jam certum per celeritatem oppreſſerit, dum ille adhuc in adparando bello eſt occupatus. Vid. JUSTINUS II. 3. 12.

§. IV. IN univerſum autem (3) cauſæ bellorum inprimis offenſivorum liquidæ debent eſſe, neque dubii quidquam habere (4). Solent quippe heic ſæpenumero pro-

(1) In caſu tamen neceſſitatis jus imperfectum mutatur in jus perfectum, ita, ut is, qui, præſtare nobis quod petimus recuſat, juſtam belli cauſſam ſuppeditare videatur. Vid. L. III. c. 3. §. 5. nota 1.

(2) Conf. Obſervat. Halenſes T. IV. Obſ. 8. & GUNDLINGII Jus naturæ p. 94. §. 6.

(3) Satis perfunctorie jura belli tractavit AUCTOR, ſine dubio, quoniam, quæ dici de iis poterant, ſatis accurate dicta erant a Summo Viro, HUGONE GROTIO. Diſtinguit is L. II. c. 1. §. 1. & c. 22. cauſſas bellorum in *juſtificas* & *ſuaſorias* de quibus quæ differit, deſcribere ſupervacuum putamus, quum liber ejus in omnium manibus ſit. In Compendio præterea hæc omnia legi poſſunt apud BUDDEUM Philoſophiæ Practicæ P. II. c. 1. ſect. 2. §. 2. & ſeqq. Add. ejuſdem Juriſprudentiæ Hiſtor. Specimen §. 82. & ſeqq. ubi juſtitia bellorum Romanorum expenditur.

(4) Conf. Lib. I. c. 3. §. 7. 8. & GROTIUS L. II. c. 23. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Quæri porro ſolet: *An detur bellum utrinque juſtum?* quam quæſtionem recte negat BUDDEUS in Philoſoph. Pract. d. l. §. 16. quoniam fieri nequeat, ut pari jure alter rem petat, alter neget. Fit tamen, ut alteruter in ignorantia invincibili injuſtitiæ cauſſæ ſuæ verſetur, quo caſu exceptio adeſt a regula, & utrinque juſtum bellum dicendum videtur. Vid. GROTIUS L. II. c. 23. §. 13.

Digitized by Google

provenire dubia partim ex ignorantia facti, quando non liquido conſtat, an quid factum ſit, nec ne, aut quo animo factum, partim ex obſcura comparatione ſtricti juris cum lege charitatis; partim ex illiquida proportione utilitatum, quæ ex bello ſuſcepto aut omiſſo reſultare ſunt aptæ. Heic igitur neque ita temere etiam illiquida prætenſio jactanda: neque tamen ſtatim ad arma provolandum (1). Sed triplici potiſſimum via tentandum, ne res in arma erumpat; colloquio inter partes aut eorum mandatarios inito (2); provocatione (3) ad arbitros (4), aut denique ſorte (5). VALERIUS FLACCUS (Argonaut.) L. V. (v. 363. & ſeqq.) *An nullas præferre preces, nec ſœdera regis Ulla ſequi; cæca ſed cuncta impellere pugna Debuimus? ſic Thraces agunt.* Vid. GROTIUS L. II. c. 23. §. 7. 11. (Præcipue (6) autem hæc via tentanda illi, qui petit, quippe cum poſſeſſionem cum aliquo titulo favor utique comitetur.) Sed utut liquida ſit belli cauſa, cordato tamen viro, antequam in arma ruat, probe ſunt expendenda, quæ monet GROTIUS L. II. c. 24. Nec minus cogitandum, magnam eſſe ſtultitiam tam ſingulorum, quam civitatum, quod rebus integris conciliari nequeant. Ἐπὴν δὲ κακῶς ἀλλήλους διαθῶσιν, οὐδενὸς διαλύοντος αὐτοὶ διέστησαν; *Sed ubi alteri alteros mali mulctarint, nemine dirimente ultro diſcedunt.* ISOCRATES Orat. ad Philippum. (p. 154. Ed. min. Pariſ.)

§. V. INJUSTAS bellorum cauſas recenſet GROTIUS L. II. c. 22. quarum aliquæ improbabiles plane ſunt; aliquæ colorem, licet ſat dilutum, habent. Ad priorem claſſem refertur avaritia (7), ac libido ſuperflua ha-

(1) Supra L. II. c. 5. §. 3. H.

(2) Vid. ſupra L. V. c. 13. §. 3. & GROTIUS L. II. c. 23. §. 7.

(3) Vid. ſupra L. V. c. 13. §. 4. & ſeqq.

[4] Supra L. V. c. 13. §. 3. H.

(5) Vid. ſupra L. V. c. 9. §. 2. 3.

[6] Adjicitur hæc periodus ex AUCTORIS Officiis hom. & civ. L. II. c. 16. §. 3. Add. GROTIUS L. II. c. 23. §. 11. 12.

(7) Frequens cauſa. PLATO Phædone Διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων χρῆσιν πάντες οἱ πόλεμοι γίγνονται. *Omnia enim bella pecuniarum gratia fiunt.* Cerialis apud TACITUM IV. Hiſtor. 74. *Aurum & opes præcipuæ bellorum cauſæ.* Vid. FREINSHEMIUS ad Florum L. I. c. 11. n. 1. H.

habendi, ambitio & dominandi cupido, ardorque famam ex oppreſſione aliorum quærendi. Inter quas tamen illam ſtudioſe velut ſordidi animi indicem ſolent diſſimulare; hanc autem non pauci ſub ſpecie magnanimitatis venditant, *regiam laudem vocantes de alieno certare*. Cum tamen omnes reges ſibi dictum credere debeant illud Philiſci ad Alexandrum: Δόξης φρόντιζε, ἀλλὰ μὴ ἔσο λοιμὸς, καὶ μὴ μεγάλη νόσος, ἀλλὰ εἰρήνη καὶ ὑγιεία. *Ad gloriam incumbe, verum ne ſis peſtis, vel magnus aliquis morbus, ſed pax & ſanitas*. Quanquam enim Deus bello ſoleat uti velut purgatione generis humani, ſicut apud EURIPIDEM Helena (v. 38. & ſeqq.) Jupiter dicit colliſiſſe Græcos & Phrygas, ὡς ὄχλου βροτῶν πλήθους τε κουφίσειε μητέρα χθόνα, *ut turba mortalium & multitudine levaret terram matrem*: eo propoſito tamen ipſos principes in bella ruere, ſi nulla alia cauſa ſubſit, nefas eſt. Et tamen Hebræi permiſſum ſibi crediderunt (1), ad augendam majeſtatis Iſraëliticæ amplitudinem, citra aliam cauſam bello ex ſententia Synedrii indicto alios populos invadere, ipſosque cum rebus ſuis in poteſtatem redigere. SELDENUS de J. N. & G. L. VI. c. 3. & 12. (2). Ad poſteriorem (3) claſſem ſpectat *metus* ex vicini viribus ac potentia collectus; & *ubi velle putant, quodcunque poteſt*. LUCANUS L. III. (v. 100. 101.) Qui ſolus tamen ad juſtam belli cauſam non ſufficit (4), niſi de animo nos lædendi certitudine moraliter evidenti conſtet. Nam incerta periculi ſuſpicio id quidem ſuadere poteſt, ut mature tibi præſidia circumponas; non jus facere, ut prior vim adhibeas, ne ad hunc quidem finem, ut realem, quam vocant,

cau-

(1) Hauſit hæc Seldenus ex traditionibus Talmudiſtarum, quæ neque cum Hebræorum inſtitutis, neque cum eorum hiſtoria congruunt. Vid. inſignis Joſephi locus L. II. adverſus Apionem. H.

(2) CICERO de Offic. L. I. c. 19. *Sed ea animi elatio, quæ cernitur in periculis & laboribus, ſi juſtitia vacat, pugnatque pro ſalute communi, ſed pro ſuis commodis, in vitio eſt: non enim modo id virtutis non eſt, ſed potius immanitatis, omnem humanitatem repellentis*.

(3) V. L. II. c. 5. §. 6. & Offic. hom. & civ. L. I. c. 19. ubi cauſſæ bellorum injuſtæ recenſentur.

[4] Supra ad L. II. c. 5. §. 6. H.

cautionem de non offendendo alter præſtet. GELLIUS L. VII. c. 3. *Gladiatori compoſito ad pugnandum pugnæ hæc præpoſita ſors eſt, aut occidere, ſi occupaverit, aut occumbere, ſi ceſſaverit. Hominum autem vita non tam iniquis, neque tam indomitis neceſſitatibus circumſcripta eſt, ut idcirco prior injuriam facere debeas, quam niſi feceris, pati poſſis.* Quamdiu enim quis alterum non læſit, nec manifeſte in læſione adparanda deprehenditur, (inchoata enim injuria quandoque non minus, quam perfecta bello vindicari poteſt;) is in poſterum quoque officium facturus præſumi debet, præſertim ubi verbis & fide data id confirmet. Abs tali realem cautionem per vim extorquere iniquum fuerit; cum is hoc modo deteriore quam nos conditione eſſet, dum is utique nuda noſtra fide adquieſcere cogitur. Ceterum poſita juſta bellandi cauſa, gliſcens nimium vicini potentia in deliberationibus ſuper bello magnum habet momentum: cum experientia compertum ſit, pleriſque una cum viribus etiam dominandi libidinem creſcere. Add. CUMBERLAND de Leg. nat. c. 2. §. 15. in fine. Et BACO Sermon. fidel. c. 19. SENECA Œdipo, (v. 542. 543.) *Stat ingens arbor, atque umbra gravi ſylvas minores urget.* PROCOPIUS Hiſt. Goth. L. IV. *Gravis per naturam hominibus, quæcunque in vicino modum exceſſit potentia, & ad inferendas injurias parata. Neque enim deeſſe poſſunt præpollentibus, quas in finitimos, quantumvis innoxios obtendant bello cauſas.* HERODES Orat. de Republica, (p. 224. init. Edit. Wech.) Ὁι πλησίον οἰκῦντες ὐκ ἄχθονται ςασιαζόντων τῶν πλησίον· ὁι μὲν ἀσθενέςεροι, ὅπως ἄν μὴ ἄρχωνται. ὁι δ᾽ ὅμοιοι τὴν δύναμιν, ὅπως ἄν κρείσσονες γένωνται. ὁι δ᾽ ἰσχυροί, ὅπως ἂν ῥαδιέςερον ἄρχωσι. *Qui prope habitant vicinorum ſeditionem non moleſte ferunt: imbecilliores ne jugum ſubeant; pares viribus, ut potiores fiant; ſuperiores, ut imperium obtineant facilius.* POLYBIUS L. I. c. 83. Ὀυδενὶ χρὴ τηλικαύτην συγκατασκευάζειν δυναςείαν, πρὸς ἣν ὐδὲ περὶ τῶν ὁμολογυμένων ἐξέςαι δικαίων ἀμφισβητεῖν. *Nemini tanta eſt adſtruenda potentia, ut cum eo poſtea de tuo quamvis manifeſto jure diſceptare ex æquo non queas.* APPIANUS Alexand. Lybico, (p. 32. Ed. Steph.) Ἐι καὶ φίλος ἐςὶν, ὐ χρὴ ςεῤῥοποιεῖν ὐδ᾽ ἐκεῖνον ἀμέτρως. *Tametſi amicus eſt, tamen*

men ne ipſe quidem augendus ſupra modum. *Utilitati* par cum neceſſitate jus in res alienas dare, impudens foret; uti Athenienſes jactant apud THUCYDIDEM L. I. (c. 76. Ed. Oxon.) *Æquitatem nemo unquam tanti fecit, ut oblatam occaſionem aliquid vi conſequendi ob eam e manibus dimitteret*. Præſertim cum revera generi humano inutiliſſimum ſit futurum id juris introduci, ut quod mihi utile videtur, alteri etiam invito poſſim per vim eripere. Nam in me quoque eandem licentiam alii ſibi aſſerent, quam ipſe in eoldem ſumo. De reliquis prætextibus, qui dicto loco adducuntur, idem eſt ſentiendum. Sicuti nec nobis probatur illud BACONIS de Verulamio de Augm. ſcient. p. m. 348. quod ad bellum Americanis inferendum putat ſufficere, quod iſti poſſint intelligi, velut per ipſum jus naturæ proſcripti, ideo quia apud illos ſit conſuetudo ſacrificandi, homines, & humanas carnes manducandi. Ubi diſtincte conſiderandum fuerit; An princeps Chriſtianus Indos tanquam a natura proſcriptos bello poſſit invadere, tantum quia carnibus humanis, tanquam alio cibo, veſcuntur (1). An ideo, quia carnibus hominum ſuæ religionis veſcuntur? An, quia carnibus exterorum veſcuntur? Circa quos iterum diſquirendum, an illi extranei accedant tanquam hoſtes & prædones? an vero veniant tanquam hoſpites innoxii, aut vi tempeſtatum compulſi? Nam in hoc ultimo tantum caſu jus belli eſt illis, quorum cives ita crudeliter habentur; in ceteris non item (2).

§. VI. EST & hoc omnibus bellis commune, ut, quanquam proprius ipſorum modus ac velut genius ſit vis terrorque; dolo tamen aut fraude adverſus hoſtem liceat uti; modo perfidia, pactorumque, & datæ fidei violatio abſit. AGESILAUS apud PLUTARCHUM (Apophthegm. Lacon. p. 209. B.) *Fidem in fœdere fallere nihil aliud eſt, quam Deos contemnere: hoſtium vero circumventio non modo cum juſtitia, ſed & cum magna lau-*

(1) Ubi rurſus rectiſſime ſe habet AUCTORIS ſententia. Etſi enim injuſtum & inhumanum ſit, carnibus humanis veſci; tamen hujus injuſtitiæ vindictam a gentibus hiſce non vicini aut populi peregrini, petunt, ſed Deus exigit. Vid. nota 1. ad §. 3.

(2) Nam ἀνθρωποφαγία ſola non eſt juſta bellandi cauſa. Vid. ſupra c. 3. §. 7. H.

laude, *& jucundo conjuncta eſt compendio* (1). Et huc proprie pertinet illud Cleandridæ apud POLYÆNUM Strat. L. II. (c. 10. n. 5.) Ὅπου μὴ ἐξαρκεῖ ἡ λεοντῆ, πότε χρὴ καὶ τῆς ἀλωπεκῆς προσάπτειν. *Qua leonina non pertingit*, *vulpina eſt aſſuenda*. SILIUS ITALICUS L. I. (v. 219.) *Et metuens nudo ſine fraudibus enſi*. Add. XENOPHON Cyropæd. L. I. (c. 6. §. 19. Ed. Oxon.) LIVIUS L. XLII. c. 47. GROTIUS L. III. c. 1. §. 6. & ſupra L. IV. c. 1. §. 12. 19.

§. VII. UT autem recte intelligatur, quouſque per vim in hoſtem ejuſque res liceat graſſari, obſervandum eſt, aliter ſe habere licentiam in hoſtem, prout ſimpliciter ex ſtatu hoſtilitatis oritur, aliter prout ipſam manſuetudo legis naturalis temperare jubet. Scilicet cum exhibitio officiorum pacis ex lege naturæ mutua debeat eſſe; qui prior illa adverſus me abrupit, me quoque quantum in ſe abſolvit a præſtandis officiis pacis; eoque dum hoſtem ſeſe meum profitetur, licentiam concedit vim contra ipſum exſerendi in infinitum (2), aut quantum mihi videatur. Præſertim cum finis belli, ſive offenſivi ſive defenſivi, citra licentiam hanc, ſi neceſſum foret, vim adverſus hoſtem intra certum modum, & citra ultima ſiſtere, obtineri nequeat. Quam ob cauſam etiam condicta bella aliquod inſtar contractus talis habent; tenta quid ipſe valeas, ego itidem omnia experiar. Atque iſtud obtinet non ſolum, ſi ipſe hoſtis adverſus me in infinitum graſſari inſtituerit, ſed & ſi forte citra extrema in me injurius eſſe velit. Neque enim alter majus habet jus mediocrem, quam graviſſimam injuriam intentandi. Inde non ſolum eouſque vim licet in hoſtem adhibere, quoad ego periculum ab ipſo mihi intentatum depulero, aut quod injuſte mihi eripuerat, vel præſtare detrectabat, recuperavero, aut extorſero; ſed & ad cautionem in poſterum obtinendam progredi poſſum. Quam dum alter per vim ſibi patitur extorqueri, ſatis oſtendit ſibi ſupereſſe animum etiam in poſterum injurias mihi inferendi. Neque vero ſem-

(1) Ἔφη τοῖς φίλοις· Ἀποσπεισάμενον μὲν ἀδίκως, ἀσεβές· τοὺς δὲ πολεμίους παραλογίζεσθαι οὐ μόνον δίκαιον καὶ ἐπίδοξον, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ καὶ κερδαλέον.

(2) Supra L. II, c. 5. §. 3. in med. H.

ſemper injuſtum eſt, pro minori malo majus reponere. Nam quod quidam objiciunt, retributionem fieri debere proportionate; locum duntaxat habet in tribunalibus, ubi pœnæ a ſuperioribus infliguntur. Aſt quæ mala jure belli inferuntur, proprie pœnarum rationem non habent (1); quippe quæ nec a ſuperiore ut tali proficiſcuntur, nec ad emendationem lædentis aut ceterorum directe tendunt, ſed ad defenſionem atque aſſertionem ſalutis ac rerum juriumque meorum. Cui fini licet adhibere media, quæcunque videbuntur commodiſſima contra talem, qui injuria ſua effecit, ut nulla a me ipſi injuria poſſit inferri, quouſque denuo inter nos convenerit de omittendis in poſterum læſionibus. Aſt vero lex humanitatis non id ſolum conſiderari vult, quid hoſtis citra injuriam poſſit pati, ſed & quid humanum, adde & generoſum victorem facere deceat. Unde curandum, ut, quantum ejus fieri poteſt, & noſtra defenſio atque ſecuritas in futurum admittit, quæ hoſti inferuntur mala temperentur ad eum modum, quem in taxandis delictis, aliiſque litibus forum civile ſolet ſequi. De quo temperamento prolixe agit GROTIUS L. III. c. 11. ſeqq. ad 16. Sicuti & ad licentiam bellicam intelligendam non parum faciunt tres regulæ ab EODEM traditæ L. III. c. 1. §. 2. 3. 4. Sæpe quoque, ut licentiam bellicam temperemus, anceps belli alea ſuadet, ne quæ ipſi edidimus exempla, converſa fortuna in nos ſtatuantur. Vid. DIODORUS SICULUS L. XIV. c. 47. VIRGILIUS Æn. X. (v. 533.) *Belli commercia Turnus Suſtulit iſta prior, jam tum Pallante peremto*. Huc facit, quod apud Anton. GRATIANUM de Bello Cyprio L. V. refertur, cum Columna captos in prælio ad Naupactum Turcas Romæ liberaliter haberi præciperet, ad Mehemetem verſus, diſcite, inquit, a nobis humanitatem, qui tam acerbe ac tam crudeliter ſævire atque habere Chriſtianos captivos ſoletis. Cui barbarus: Ignoſcere nobis debes, inquit; neque enim capi & in hoſtium poteſtatem venire, hactenus noſtrorum fuit, & tantum facere captivos, non etiam eſſe, Turcæ didicimus. Quid autem liceat in eos, qui hoſti res duntaxat ſubmini- ſtrant

(1) Supra c. 3. §. 7. H.

ſtrant (1), IDEM docet L. III. c. 1. §. 5. & cap. 17. (2).

§. VIII. VIDEAMUS de quæſtionibus quæ peculiariter ſpectant bellum a civitatibus, earundemque rectoribus geſtum. Ubi ab initio obſervandum, jus belli, quod ſtatum naturalem comitatur, ſingulis (3) in civitate ademtum eſſe; adeoque ſingulis non amplius licere injurias ſibi factas propria vi, proprioque arbitrio ulciſci, aut ſi quid ſibi debitum denegatur propria violentia extorquere; ſed ſuper hiſce magiſtratus eſt adeundus, cujus eſt læſis reparationem damni, cautionemque in futurum præſtare, atque efficere, ut ſuo quiſque jure potiatur. Huc facit *L. 176. D. de Reg. juris* (4). *L. 11. §. fin. L. 12. D. Quod metus cauſa. L. 7. §. 3. D. Quod vi aut clam. L. 14. C. de Judæis & cœlicolis.* Quanquam autem ſingulis in civitate quandoque concedatur licentia propriis ſe viribus defendendi (5), ea tamen pro-

(1) Diſtinctio, quam Grotius ibi adhibet, multis placuit. Vid. MARQUARDUS L. I. de Jure mercat. c. 15. §. 14. Potius videtur, merces quaſcunque, quæ in bellis uſum habent, etſi & extra bellum, ad hoſtem portare non licere: adeoque illas tantum permitti, quæ uſum in bello nullum habent, & luxum tantum inſtruunt. Exempla hujuſmodi diſceptationum habet etiam GROTIUS L.I. Hiſt. Belgic. ad A. MDLXXXIX. circa finem. Et L. VI. ad A. MDXCVII. ubi Eliſabetha A. R. dicebat, *haud paſſurum ſapientem ulla ope eum juvari, qui ſuo exitio immineat.* Conf. Richard. ZOUCHÆUM Part.II. Jur. Fecial. ſect. 8. quæſt. 7. 8. 9. 10. 11. 12. ZEVECOTIUS not. ad L.II. Flori c. 10. SELDENUS L. II. de Mari clauſo c. 20. H.

(2) Quod plerumque ab iis fieri ſolet, qui *medii, non hoſtes, & Neutrales* dici ſolent. Vid. de juribus eorum BUDDEUS in Elem. Philoſ. Pract. P. II. c. 5. ſect. 6. §. 36. & ſeqq. & BYNKERSHOEKIUS Quæſtionum Juris Publ. L. I. c. 9. 10. Quod autem ad quæſtionem attinet, *utrum gens non hoſti, ſive neutra impediri poſſit, quo minus commerciis cum hoſte noſtro vacet*, confer. Epiſtola Auctoris noſtri in Jo: GRONINGII Bibliotheca univerſali librorum juridicorum p. 105. & Diſſertatio BOECLERI inſcripta, Quies in turbis p. 1004. collectionis Diſſertationum ejus, quæ prodiit 1701.

(3) Non tantum privatis, ſed etiam integris univerſitatibus, quæ dominationem populi, vel Principis cujuſdam ſubjerunt. Veteres tamen Reges Perſarum ſubditis ſuis jus mutui belli ſæpe concedere ſolebant. V. Eſther IX. 6. ibique CLERICUS.

(4) Supra L. V. c. 13. §. 10. in not. H.

(5) Vid. ſupra L. II. c. 5. §. 7. 8.

prie jus bellandi vocari nequit. Nam jus belli gerendi hoc utique continet, ut proprio ex judicio bellum poſſit ſuſcipi, idque quo uſque viſum fuerit geri, & per pacta cum hoſte componi. Atqui civibus vim propriam expedire indultum duntaxat in periculo inevitabili, nec ulterius (1), quam idem fuerit depulſum. Sicuti nec neceſſum eſt, ut per pacta privatorum pax inducatur, cum eam ſummi imperii auctoritas jam tum ſatis ſanciat. Quin ſi vel maxime inter privatos reconciliatio intervenit, ea tamen non impedit, quo minus integrum ſit magiſtratui injuriam vindicare, quæ civium rixæ cauſam præbuit. Interdum tamen contingit, ut ſingulis redeat jus defenſionis, quale in libertate naturali eſt; puta ſi quis deveniat in loca, quæ ad nullam civitatem pertinent (2), ſed in primæva adhuc communione ſubſiſtunt. Ubi tamen videndum, an quis ibi a ſuo cive, an vero ab alio invadatur. Priori enim caſu præſens duntaxat periculum vi poteſt depelli, perſecutio injuriæ ad communem dominum deferenda; niſi forte adpareat, invaſorem iſtum in patriam non reverſurum; nec iſte domi habeat, unde pro injuria ſatisfacere queat. Ab extraneo autem ſi quis in ejuſmodi loco invadatur, non prohibetur quidem ad extremum eundem perſequi, ubi prævaluerit. Licebit tamen & iſtum deferre (3) apud ipſius civitatem, ibique ſatisfactionem & pœnam exigere, adhibita quoque interventione propriæ civitatis, quæ, ubi civi ſuo juſtitia denegatur, jus nanciſcitur violento modo ſatisfactionem civi ſuo præſtandi (4). Unde ſi quis oceano libero invadatur, non ſemper neceſſum habet vim propriam ultra depulſionem periculi expromere; cum invaſori, ubi ad ſuos iterum adpulerit, actio in ſua civitate intentari queat. Sed & defenſionem ſuo arbitrio inſtituere quis poteſt, ſi judicis auctoritatem cives neglexerint, aut judex aperte juſtitiam adminiſtrare detrectet (5); præſertim ſi extra teri-

[1] Supra L. II. c. 5. §. 4. & ſequ. H.

(2) Inſulas deſertas. H.

(3) Manſit enim talis in conditione ſubjectorum, licet tum in loco, neminis imperio obnoxio, verſaretur. H.

(4) Repreſſaliis. Vid. infra §. 13. H.

(5) Vid. ſupra L. II. c. 5. §. 7. nota 1.

ritorium civitatis excedat. Quod ſi tamen judex tempora Reipublicæ prætendat, & ut perſecutionem mearum injuriarum differam, aut Reipublicæ condonem, hortetur; boni civis eſt, ipſius voluntati adquieſcere.

§. IX. Frequens eſt diſtinctio belli in *ſolemne*, & *minus-ſolemne:* ad quorum illud requiritur, ut geratur auctore utrinque eo, qui ſummum habet imperium, & ut rite ſit indictum. Minus ſolemne vocatur, quod denunciatum non eſt (1), aut quod in privatos geritur. Quorum illud ſpeciem fere incurſionis aut latrocinii habet (2): hoc autem ex altera involuit crimen rebellio-

Q 2 nis,

(1) Belli indictio publica & ſolemnis quibuſdam & inter eos Cl. Barbeyraco in nota 1. non tantum Juris gentium voluntarii, ſed etiam Naturalis videtur. Antequam enim manu & ferro res agatur, publice petendum eſſe, ajunt, quod nobis abſit, aut quod abeſſe queramur, adeoque publice renunciandum eſſe amicitiæ. Imo ultra pergunt, & ſolam belli denunciationem non ſufficere, exiſtimant; verum præterea exigunt, ut expectemus, donec alter, voluntatem ſuam declarando, ſignificaverit, velitne petita præſtare, an in negandis iis perſiſtere. Verum, utut laudandum ſit conſilium, quod præcipiti conſilio ad arma prolabi prohibet, ſic Jure ſtricto id nemo deſideret. Sufficit, privatim repeti, quod nobis vi & manu ademtum ſit, & ſi manifeſta negantis ſit læſio & pertinacia, nihil eſt, quod, omiſſa ſolemnitate indictionis, vim vi repellere impediat: quo ipſo concidunt, quæ de exſpectanda voluntatis declaratione, & præſtolando, donec ea ad nos pervenerit, adferuntur. Neque tamen Jure ſolum Naturali, quod ratione nititur, ſed etiam conſtante uſu gentium, adeoque Jure Gentium voluntario, neceſſitas deeſt huic inſtituto. Ecce enim bellum illud internecinum quod inter Hiſpanos & Belgas Fœderatos, quum hi Rempublicam liberam meditarentur, quum hi Rempublicam liberam meditarentur per LXXX. circiter annos geſtum eſt, abſque ulla indictione a vi mutua cœpit. Guſtavus Adolphus ſine ulla publica belli denunciatione Germaniam invaſit, & Ludovicus quoque XIV. Rex Galliarum Hiſpanis anno 1667. bellum non indixit, etſi eos ditionibus, quas tenebant, exutum iret. Regis Poloniarum Auguſti II. quoque copiæ ſine ulla publica belli indictione Livoniam ingreſſæ ſunt ſub finem ſuperioris ſeculi. Conf. Bynkershoekius Quæſt. I. Publ. L. I. c. 2.

(2) Legatus Anglicanus ad Imperatorem Moſcoviæ apud Camdenum Hiſtor. Eliſabeth. ad A. MDLXXXIII. *Chriſtiani non eſſe, nec jure gentium licere indictas inimicitias exercere, & bellum gerere, priuſquam ille, a quo injuria eſt orta, moneatur, illa-*

Digitized by Google

nis, aut ejuſmodi vitæ genus, quod indignum aliquem faciat juſti bellatoris nomine. Sic & minus ſolemnia ſunt bella civilia, quando civitas ita eſt diviſa, ut ex qua parte ſtet ſummum imperium, non ſatis adpareat. Ubi circa bellum ſolemne eſt obſervandum, quod qui illud gerunt populi, eorumve rectores ab auctoribus juſti hoſtes vocari ſoleant, latronibus & prædonibus oppoſiti. Vid. *L.* 118. *D. de Verb. ſignif. L.* 19. §. 2. *L.* 21. §. 1. *L.* 24. *D. de Captiu.* CICERO Philippica IV. (c. 6.) *Ille eſt hoſtis, qui habet Rempublicam, curiam, ærarium, conſenſum & concordiam civium, & rationem aliquam, ſi res ita tulerit, pacis & fœderis.* Etſi non ſtatim civitas pro cœtu latronum habenda (1), quæ nonnulla injuſta velut publice recipit. Neque cœtus latronum civitatis dignationem ſortitur; licet ipſi inter ſe ſpeciem quandam juſtitiæ ſervent. Add. GROTIUS L. III. c. 3. §. 2.

§. X. HOC LOCO occaſione eorum, quæ a GROTIO L. I. c. 3. §. 4. traduntur, quæſtio movetur; an magiſtratui proprie dicto, ut tali, competat poteſtas belli gerendi? Id quod utique negandum. Cum enim bellum vel præcipuum ſit ex iis negotiis, quibus univerſa civitas periculo poſſit involui, magiſtratui ut tali ex propria auctoritate de bello ſtatuendi poteſtatem dare idem eſt, atque eidem ſummum imperium tribuere (2). Vid. *L.* 7.

illatam injuriam exercere & ab injuria abſiſtere. Idem mos Muſulmannorum, ut diſcimus ex LEUNCLAVII Hiſtor. Muſulmann. L. VIII. Moris autem hujus antiquitatem expoſuit BOECLERUS Diſſertat. de Manifeſtis & clarigatione. Quanquam non deſint populi aut Reges, qui denunciatione uti noluerunt, ſi alter populus aut Rex ſciret, ſe, ut bello petatur, promeritum. Et ſane ut per Feciales bellum indicatur, eſt ſolemnitas moribus gentium introducta: Cujuſmodi mores vim obligandi non habere, & eos non obſervantes tantum in numerum male moratorum redigi AUCTOR docuit ſupra L. II. c. 3. §. 23. Ubi tamen neceſſarium erit, ut alter ſciat, auſpiciis ſummi imperantis bellum geri. Videantur quæ Colinius diſſerit apud THUANUM L. LI. ad A. MDLXXII. Ceterum quod GROTIUS d. c. 3. §. 11. aſſerit, ſi denunciatio non præceſſiſſet, effectus bello peculiares & inprimis captorum acquiſitionem ceſſare, id argumeuto nullo probat, & recte refutat ZIEGLERUS in Commentar. H.

(1) Supra c. 4. §. 5. H.

(2) AUGUSTINUS in can. 4. cauſ. 23. quæſt. 2. *Ordo naturalis, mor-*

L. 7. ad L. Juliam majeſt. (1) Equidem id manifeſtum eſt, ubi magiſtratui ab ſumma poteſtate particula negotiorum publicorum exſequenda injungitur, eidem quoque id virium tributum intelligi, quantum muneri iſti obeundo ſit neceſſarium. Unde juris Romani ſcitum eſt, mixtum (2) imperium cohærere omni magiſtratui, qui juriſdictionem habet, qua tali; idque mixtum imperium definitur per poteſtatem modice coërcendi refractarios ad tuendam juriſdictionem, & jus redditum exſequendum. Enimvero ſi qui juriſdictioni præeſt, magiſtratus vi cogat paucos quoſdam imparentes, haudquidquam bellum gerere eſt cenſendus. Vis quippe coactiva in ſubditos non eſt jus belli. Et bellum videtur geri inter æquales, aut qui tales ſeſe prætendunt eſſe. Quod ſi tamen refractariorum tantus ſit numerus, aut ex illorum irritatione tota civitas periculo poſſit involui, nec ordinarii lictores aut adparitores ſufficiant, recte magiſtratus ſummæ poteſtatis ſententiam ſuper tali negotio expectat. Unde fallitur Grotius L. I. c. 3. §. 4. dum tradit: *Si citra leges civiles res ſpectetur, omnem magiſtratum ſicut ad tuendam plebem ſibi creditam, ita ad exercendam juriſdictionem, ſi vis occurrat, jus habere belli gerendi.* Nam plebem tueri ſummo imperio proprie competit. Magiſtratus autem qui juriſdictioni præeſt, hactenus tantum plebem tuetur, dum tenuibus contra potentiores

Q 3 jus

mortalium paci accommodatus, hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli auctoritas atque conſilium apud Principes ſit. H.

(1) *Eadem lege (Julia Majeſtatis) tenetur, & qui injuſſu Principis bellum geſſerit, delectumve habuerit, exercitum comparaverit.*

(2) *Imperium aut merum eſt, aut mixtum. Merum eſt Imperium, habere gladii poteſtatem ad animadvertendum in facinoroſos homines, quod etiam Poteſtas appellatur. Mixtum eſt Imperium, cui etiam juriſdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſſione conſiſtit.* L. 3. D. de Juriſd. *Mandata juriſdictione privato, etiam Imperium, quod non eſt merum, videtur mandari: quia juriſdictio ſine modica coërcitione nulla eſt.* L. 5. §. 1. D. de Officio ejus cui mandata eſt juriſdictio. Petitur autem ratio denominationis Imperii meri & mixti a ſimilitudine vini, quod dilutum, adeoque mixtum, lenius eſt quam merum. Martialis,

Callidus impoſuit nuper mihi Caupo Ravennæ
Quum peterem mixtum, vendidit ille merum.

jus reddit. Cui fini haudquidquam neceſſarium eſt jus belli gerendi. Eſt & illud heic obiter monendum, etſi recte pœna, non bellum vocatur, quod Moſes ob aureum vitulum aliquot millia hominum trucidavit: tamen belli potius quam animadverſionis indolem habet cædes Beniaminitarum, Judic. XX. (1) etſi diverſum videatur ERASMO Roterodamo Epiſt. L. VI. Ep. 29. Quo loco congruum fuerit in univerſum quædam ſubjicere de poteſtate magiſtratuum militarium, ſeu ducum, qui alienis auſpiciis rem gerunt. Dux igitur, qui cum plena poteſtate mittitur ad bellum gerendum, offendere non minus hoſtem, quam ab eo ſeſe defendere poteſt omnibus modis, prout ipſi ex uſu videbitur eſſe. Hic tamen uti novum movere bellum nequit; ita nec motum jam pace componere, ſine auctoritate ſummi imperantis. Quod ſi alicui reſtricta mandata circa gerendum bellum ſint data, ex iis manifeſtum erit, quantum ipſi poteſtatis competat. Aſt vero omnes, ſive libera, ſive reſtricta mandata habeant, id poteſtatis obtinent, ut quovis modo ab ingruente hoſte ſeſe defendere queant, ubi imperium ejus honeſte retrocedendo declinare non datur. Atque in hoc duntaxat caſu admitti poteſt illud CICERONIS Epiſt. X. 16. *Ne in rebus tam ſubitis, tamque anguſtis a ſenatu conſilium petendum putes. Ipſe tibi ſis ſenatus quocunque te ratio Reipublicæ ducet, ſequare.* Defenſio autem non in eo tantum conſiſtit, ut intentata ab hoſte vis repellatur aut declinetur, ſed & ut hoſti vis reponatur. Unde, verbi gratia, navarchus, juſſus ſeſe duntaxat defendere, nequaquam prohibetur in claſſem hoſtilem fulminare, eamque perditum ire, ubi ab eadem laceſſitus fuerit; ſed tantum vetatur quieſcentem ultro laceſſere. Sic qui exercitui terreſtri præeſt, ubi hoſtem invadere interdictum fuit, ſi caſtra ſua oppugnentur, non modo recte hoſtem repellit, ſed & eruptionibus in eum pugnat. Idem ſi in itinere ab hoſte invadatur, ubi tuto & honeſte cedere non licet, prælio recte decertabit. Unde quilibet provinciis aut urbibus gubernandis præfectus, cumprimis ſi milites ſub ſe habeat, ubi abs hoſte invadatur reſiſtere poteſt, inconſulto ſummo imperio. Aſt non temere bellum in alienas terras transferre, niſi id expreſſe in mandatis habeat. Dux

(1) Vid. CLERICUS in Comment. ad h. l.

Dux vero aliquis inferior, cui cum præſidio militum commiſſum eſt urbem aut arcem tueri, ad eam defendendam omnibus modis conniti debet. Et quidem regulariter eouſque (1), donec internecio nulli uſui futura non amplius videtur poſſe evitari. Ex hiſce judicari poteſt de facto Pinarii apud LIVIUM L. XXIV. c. 37. Illi tuenda arx Ennenſis erat credita. Civibus autem claves tradere, flagitium erat capite luendum. Ergo cum judicaret internecionem ſuis imminere, ni in rebellionem ruentes occuparet, cives infidos cædendo nihil fecit extra limites ſuæ poteſtatis, niſi quod periculo depulſo præter neceſſitatem ſæviiſſe videatur. Neque vero novum bellum Pinarius ſuſcitabat; ſed jam publicum gerebatur bellum in Sicilia contra Pœnos, eorumque ſocios, quibus ſeſe adjungere moliebantur Ennenſes. Sed an in illum populum, qui auxilia hoſti ſubmiſit, præſertim ubi id bellum eſt compoſitum, arma ſint transferenda, ducis non eſt judicare. De facto Cn. Manlii in Gallo-græcos moventis, vid. LIVIUS L. XXXVIII. c.45. ſeqq. & L.XLI.c.7. & FLORUS L.II.c.11. Enimvero ſi cui præſidi provinciæ, cumprimis a metropoli imperii longius remotæ, facultas belli paciſque cum vicinis ſuis ſit conceſſa (2); abs tali ſuſcepta bella ſolemnia habebuntur; cum quis ejus auctor cenſeatur, qui ad certum quid agendum poteſtatem alicui detulit. Quod ſi autem præſes aliquis citra auctoritatem ſummi imperii bellum alteri intulerit, penes ſummum imperantem erit, factum ſui miniſtri probare velit, vel non. Si probat, pro ſolemni habendum erit bellum, atque iſthæc ratihabitio velut retro auctoritatem bello impertitur, ut ex eo tota civitas teneatur. Aſt ubi ſummus imperans ſui præſidis auſa improbaverit, pro latrocinio iſtius arma cenſebuntur, nec tota civitas eo bello implicabitur, ſi præſes iſte vel dedatur, vel domi plectatur, reparatione damni dati quantum fieri poteſt procurata. Eo ſpectabat interrogatio legatorum Romanorum, ſua an publica auctoritate Saguntum oppugnaret Hannibal, apud LIVIUM L. XXI. c. 18. Ubi recte excipiebant Pœni, illam prius

(1) V. Petr. BELLINUM Part. 10. de Jure milit. tit. 2. n. 102.

(2) Qualem poteſtatem accipere conſueverunt Regum Hiſpaniæ & Luſitaniæ Gubernatores in Indiis, & Præfecti ſocietatis Indicanæ Fœderati Belgii. H.

quæſtionem decidendam : an Sagunti oppugnatio fieri potuerit ſalvo fœdere inter ipſos Romanoſque ? Hac nondum deciſa, Romani gratis quærebant, an civis Pœnorum propria, an vero publica quid auctoritate feciſſet. Addantur, quæ ſuper facto Phœbidæ Cadmæam occupantis diſputantur apud XENOPHONTEM Rer. Græc. L. V.

§. XI. VLTERIUS quæritur, an præſes, qui generali aut peculiari mandato deſtituitur, poſſit extraneo bellum recte inferre, tantum ex conjectura voluntatis, ſeu quia credit, ſuum factum ſummo imperanti probari? Id quod negandum (1). Neque enim hoc ſufficit videre, quid placiturum ſit hoc rerum ſtatu ſummam poteſtatem habenti, ſi conſulatur; ſed hoc magis conſiderandum eſt, quid idem, ubi res moram fert, aut dubiam habet deliberationem, ſe inconſulto cupiat fieri, ſi lex ferenda ſit, ſeu ubi in univerſum ſuper ejuſmodi caſibus ſit conſtituendum (2). Heic ſine dubio id ſtatueretur, ne miniſter ſe inconſulto aliquid ſuſcipiat ſummam rerum ſpectans, quale eſt bellum, & inprimis offenſivum, de quo heic proprie quæritur, quodque regulariter moram fert. Adeoque etſi contingat, ut ſummus quoque imperans judicet nunc bellum adverſus certum hoſtem ſumi; non poteſt tamen non ipſi diſplicere, miniſtrum limites muneris ſui exceſſiſſe. Huc ſpectat factum Cambyſis, qui miniſtros occiderat, quod Crœſo pepercissent, quem tamen ipſe ſervatum gaudebat, apud HERODOTUM Thalia. Item factum C. Piſonis Proprætoris Siciliæ apud SENECAM de Ira L. III. c. 16. Add. tamen LIVIUS L. XLIV. c. 10.

§. XII. CETERUM qui in libertate naturali ſinguli vivunt, uti bello non poſſunt peti, niſi ob injurias a ſe profectas: ita quomodo in civitate reatus injuriæ, & cauſa quare bellum inferri poſſit ab iis, qui immediate eandem patraverunt, in totam civitatem diffundatur, ulterius quærendum eſt? Id igitur conſtat, communitatem tum aliam quamvis, tum civilem, ex facto ſingulorum,

(1) Quod & GROTIO viſum fuit L. I. c. 3. §. 5. num. 3. cui fruſtra contradicit GRONOVIUS, ipſe refutatus a Cl. BARBEYRACO, in nota 1. qui liquido oſtendit, exceptionem, ſine qua hæc dici vetat Gronovius, in ipſis verbis Grotii latere.

(2) Vid. ſupra c. 3. §. 17. & L. V. c. 12. §. 20. H.

lorum, non teneri ſine aliquo ſuo facto aut omiſſione culpabili. Nam quantaſcunque comminationes adhibeat civitas, ſemper tamen penes civium voluntatem naturalis libertas diverſum faciendi relinquitur; ſic ut nullo modo ſingulorum facta præſtare poſſit civitas (1). Add. GROTIUS L. II. c. 21. §. 2. & quæ ibi allegantur exempla ex LIVII L. XXIX. 16. XXXV. 31. XLV. 23. VALERIUS MAXIMUS L. VI. c. 6. §. 3. 5. Porro ex illis modis, quibus rectores civitatum bello obnoxii fiunt propter injurias a ſuis civibus patratas, duo potiſſimum conſiderandi ſunt: patientia & receptus (2). De patientia ita eſt habendum: qui ſcit delinqui, idemque prohibere citra probabile periculum gravioris mali poteſt, & tenetur, is ipſe deliquiſſe cenſetur. Scilicet conjunctim requiritur ſcientia & facultas prohibendi, nec alterutrum horum ſeorſim ad reatum alteri affricandum ſufficit. Vid. *L.* 1. §. 1. *D. Si familia furtum feciſſe dicatur*. (3) Sciri autem a rectoribus civitatum præſumuntur, quæ a ſubditis aperte & frequenter patrantur. Facultas prohibendi ſemper præſumitur, niſi ejus defectus manifeſte prohibetur. Facit huc illud LYCURGI Orat. adverſ. Leocratem: (p. 194. 195. Ed. Wechel.) *Delicta tantiſper, dum non judicata fuerint, apud auctores ſuos manent: ſimul ac vero ſententia de illis & judicium factum fuerit, apud eos manent, qui non jure illa ipſa ulciſcuntur.* Add. POLYBIUS L. IV. c. 27. ab init. GRATIANUS c. 1. & 3. Diſtinct. 86. Circa receptum autem, & quatenus civitas cauſam belli contra ſe præbeat recipiendo & defendendo eos, qui in alios deliquerunt, plene docet GROTIUS d. l. §. 3. 4. 5. 6.

§. XIII. DE repreſſaliis, ſive violentis exſecutionibus in cives aut bona civium alterius Reipublicæ, quæ juſtitiam adminiſtrare detrectat, (quibus (4) ſingulorum civium

(1) Maxime cum aliud ſint ſinguli, aliud civitas. Vid. ſupra L. VII. c. 2. §. 13. H.

(2) Supra L. I. c. 5. §. 14. H.

(3) *Is autem accipitur ſcire, qui ſcit & potuit prohibere, ſcientiam enim ſpectare debemus, quæ habet & voluntatem.*

(4) Adjicitur hæc definitio Repreſſaliarum ex Offic. Hom. & Civ. L. II. c. 16. Conf. de iis BUDDEUS Philoſ. Pract. P. II. c. 5. ſect. 3. §. 6. & ſeqq. & BYNKERSOEKIUS Quæſt. Jur. Publ. L. I. c. 24.

civium bona tenentur hactenus, ut extranei, quibus debetur, iſtis, apud ſe deprehenſis, manus injicere queant:) ſufficienter tradit GROTIUS (1) L. III. c. 2. Circa quarum æquitatem hoc quoque addiderim (2), quemadmodum ex conjunctione in corpus civile factum eſt, ut quæ uni infertur injuria per extraneos, ea totam civitatem videatur tangere; ita non iniquum viſum, ſingulos velut in ſubſidium pro debito civitatis obligatos eſſe; cum quod eo nomine illi erogaverint, a civitate ſua ipſis ſit refundendum. Quod ſi autem hoc modo unus aut alter civium damnum ſentiat, debet id inter illa incommoda referri, quæ civitates tantum non neceſſario conſequuntur; etſi hæc minimam partem faciant eorum malorum, quæ ſingulos extra civitatem manſura erant.

§. XIV. BELLUM non ſolum quemlibet pro ſe, ſed & ſæpe pro aliis gerere ſolere manifeſtum eſt. Sed ut hoc recte fiat, in iſto quidem, cui ſuccurritur, juſta bel-

(1) Cui tamen accedere non poſſumus aſſerenti d. l. §. 7. n. 3. jure gentium ſingulis pignorandi jus eſſe, ut Athenis ἐν ἀνδροληψίᾳ. Cujus ſententiæ etiam BODINUS fuiſſe videtur L. I. de Rep. c. 10. ſcribens: repreſſaliarum exercendarum jus minus recte inter ſummi imperii jura referri, quoniam ubique fere, & maxime in Gallia ad Carolum VII. uſque, magiſtratibus, antiquo etiam jure privatis, id commune fuerit. Enimvero uti in turbidis temporibus, qualia ſuperioribus ſæculis in Gallia & alibi fuere: ita nunc ſane univerſæ Europæ conſuetudo contrarium ſervat, nec id temere: quoniam ex repreſſaliarum uſu, non minus quam ex bello, univerſa Reſpublica in diſcrimen adduci poteſt. Vid. ZIEGLERUS L. I. de Jur. majeſtat. c. 34. §. 8. & Comment. ad H. Grotium d. l. Illud apertum eſt, inter cives ejuſdem Reipublicæ repreſſalias prorſus exulare debere. Vid. L. *unic. nullus ex vican. L. 4. C. de Executor. & Exactor. Novell. Juſtiniani*. 52. & 153. H.

(2) Diſplicet hæc ratio ZIEGLERO d. c. 54. §. 32. exiſtimanti, aliam eamque fortiorem ex juſtitia belli gerendi deduci poſſe: repreſſalias enim eſſe bellum quoddam particulare; ſed bellum licite inferri, quando Princeps aut civitas vindicare neglexit, quod a ſuis improbe eſt factum, aut reddere, quod a ſuis per injuriam eſt ablatum. Ergo & repreſſalias licite ac juſte decerni, ſi civitas vel civitatis rector negligat aut non curet, illatam vindicare injuriam, aut quodcunque ablatum eſt, reſtitui. Quanquam AUCTOR ab illa conjunctione, qua cives invicem devincti ſint, rationem petit, illam, quæ a jure belligerandi ſumitur, incluſiſſe quoque exiſtimari poſſit. H.

bellandi cauſa requiritur: in eo autem, qui auxilium alteri latum it, adeſſe debet peculiare aliquod vinculum, quo principali belligeranti nectatur; quod idoneum ſit, ut in gratiam unius hominis alterum æque hominem hoſtiliter tractare queat. Alias enim locum habebit illa querela apud LUCANUM L. IV. (v. 707. & ſeqq.)

Quis conferre duces meminit? quis pendere cauſas?
Qua ſtetit, inde favet: veluti fatalis arenæ
Muneribus non ira vetus concurrere cogit
Productos: odere pares.

Inter eos igitur, quos non recte ſolum poſſumus, ſed & debemus defendere; ſunt noſtri ſubditi. Idque non ideo ſolum, quia iſti ſunt velut pars rectorum, ſed & quia ut tali defenſione fruerentur, imperia liberi homines ultro conſtituerunt, aut ſubierunt. Sic apud LIVIUM L. VII. c. 31. & FLORUM L. I. c. 16. Campani inevitabilem Romanis neceſſitatem afferri credebant arma pro ipſis capeſſendi, dum ſe, ſuaque omnia iiſdem dedunt. Quanquam circa hoc exemplum obſervandum eſt, ſiquidem Campani Samnites antea bello injuſto laceſſierant, non recte a Romanis eorum utut dedititiorum defenſionem potuiſſe ſuſcipi, niſi prius æqua pro dato damno, bellique impenſis ſatisfactione oblata. Pro ſingulis tamen civibus rectores civitatum tunc demum recte arma ſumunt, ſiquidem id fieri poſſit ſine graviore incommodo omnium aut plurium civium. Quippe cum iſtorum officium magis circa totum, quam circa partem verſetur, & quo pars eſt major, eo propius ad totum accedit. Add. GROTIUS L. II. c. 25. Proximi a ſubditis pro quibus arma ferre teneamur, ſunt ſocii, in quorum hoc fœdere comprehenſum eſt. Qui tamen ſubditis noſtris omnino cedunt (1); ſiquidem utriſque ferri auxilium nequeat; idque ſalvo fœdere. Nam nulla civitas alicui magis obligatur, quam ſuis civibus. Ergo quando aliis auxilia promittit, intelligitur id facere ea lege, quatenus id ſalva obligatione erga proprios cives fieri queat. Inde etiam ſtultus eſt, qui confidit in fœdere, quod ſervari alterius non intereſt. Quemadmodum autem nemo bella injuſta aut temeraria debet ſuſcipere; ita & nemo fœderatum talia bella moventem adjuvare tenetur. Quod etſi præcipue in bellis offenſivis locum habeat; ali-

(1) Supra L. V. c. 12. §. 22. H.

aliquo tamen modo in defenſivis quoque obtinet. Nam ſi ſocius meus videat, ſe hoſti parem non eſſe, etiam adjunctis meis viribus, & tamen perſeveret in certam perniciem ruere, cum liceat tolerabilibus conditionibus tranſigere; ſtolidus forem, ſi alieno me furori comitem adjungerem. Et hactenus accipiendum illud Grotii d. l. *ad auxilium nos non teneri, ſi nulla ſpes ſit boni exitus; quia boni, non mali cauſa ſocietas contrahitur*. Nam ſi nullum plane periculum, aut damnum pro ſocio ſubeundum fuerit, fruſtra fœdus initur. Poſt ſocios locum inveniunt amici (1), ſeu quibus peculiari benevolentia jungimur. His etſi expreſſo fœdere auxilium certum atque definitum non ſit promiſſum, in ipſa tamen amicitiæ conjunctione mutua fidem ineſſe intelligitur, ut alteri alterius ſalus curæ ſit, quantum arctiores obligationes patiuntur, & quidem impenſius, quam alias communis inter homines cognatio poſtulat. Quæ ipſa tamen ſufficere poteſt, ut quis defenſionem alterius contra injurias aliorum manifeſtas ſuſcipiat; cum præſertim noſtra quoque facillime intereſſe poſſit, quin & publico omnium bono redundet, ut ne aliquis injuriis alios impune inſultet. Huc facit, quod Solon interrogatus, quomodo quam pauciſſimæ inter homines injuriæ ſint extituræ, reſpondit: Ἐι ὁμοίως ἄχθοιντο τοῖς ἀδικυμένοις οἱ μὴ ἀδικύμενοι. *Si perinde cum læſis doleant, qui non læſi fuerunt*. Diogenes Laertius Solone (2). Spectat quoque huc illud Quintiliani Inſt. Or. L. IV. c. 1. *Eſt naturalis favor pro laborantibus*. Euripides Supplicibus (v. 267. 268.) Ἔχει καταφυγὴν, θὴρ μὲν πέτραν, δῦλοι

(1) Amicis tamen Buddeus de comparatione obligationum, quæ ex diverſis hominum ſtatibus oriuntur §. 60. præferri, ſaltem æquiparari ſuadet eos, qui ejuſdem ſint religionis. Recte tamen addit in §. 62. religionis, quæ nobis vera videatur, obtentu, neminem ſibi omnia licita credere debere, in eos, qui religioni alii, qualiſcunque ea ſit, addicti fuerint. Deteſtari id pleroſque noſtrum in iis, quibus hoc vitium familiare ſit, etſi ab eo ipſi non penitus videamur liberi.

(2) Ἐρωτηθεὶς γὰρ (ὡς ἔοικεν) ἥτις οἰκεῖται κάλλιστα τῶν πόλεων, Ἐκείνη (εἶπεν) ἐν ᾗ τῶν ἀδικουμένων οὐχ ἧττον οἱ μὴ ἀδικούμενοι προβάλλονται καὶ κολάζουσι τοὺς ἀδικοῦντας. Plutarchus in Solone p. 88. D.

δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν. πόλις δὲ πρὸς πόλιν ἔπτηξε, χειμασθεῖσα. Habet refugium petram quidem fera, ſervi aras deorum ; civitas vero ad civitatem confugit, tempeſtate exagitata. Quæ tamen ita temperanda ſunt, ut non ſtatim quilibet, etiam qui in naturali libertate vivit, jus habeat bello alium, qui injuriam cuivis alteri intulit, coërcendi & caſtigandi, eo ſolo obtentu, quod boni publici ratio poſtulet, injurias innoxiis non impune inferri, ac quod unum tangit omnes tangere debere. Cum enim ei, qui tali modo invaditur, ademtum non ſit, alterius, quem ipſe utique non læſit, vim pari vi repellere ; jam pro uno bello duo bella genus humanum turbabunt. Quin & contra naturalem æqualitatem pugnat ultro ſeſe velut arbitrum rerum humanarum obtrudere. Ne nunc dicam, quod eadem res in magnum abuſum pateat, cum vix ullus ſit, in quem non hoc obtentu bellum ſumi queat. Igitur tunc demum injuria alteri illata ad cauſam belli nobis ſufficere poteſt, quando, qui eadem afficitur, nos in auxilium evocat ; ſic ut non noſtro, ſed læſi nomine, quidquid heic ſuſcipimus, agamus. Sed an & quis arma poteſt capere pro alienis ſubditis, ut ab ipſis injuriæ imperantis arceantur ? Super qua quæſtione videatur ſententia GROTII (1) L. II. c. 25. §. 8. Nobis tutiſſimum videtur ſtatuere, non alio caſu alienorum ſubditorum defenſionem licite ſuſcipi, quam quo ipſi immanem ſuperiorum ſævitiam armis recte abs ſeſe poſſint amoliri (2).

§. XV.

(1) Et merentur jungi conſultationes apud GUICCIARDINUM L. III. Hiſt. CAMDENUM Hiſt. Eliſab. ad A. MDLIX. & ad MDLXIII. H.

(2) Quod vero GROTIUS dicto loco putat, etiamſi daretur, ne in ſumma quidem neceſſitate arma recte a ſubditis ſumi, non tamen inde ſequi, quod arma pro ipſis ab aliis ſumi nequeant ; hypotheſi innitur ſupra ab AUCTORE rejectæ : poſſe quemvis delinquentem in ſtatu naturali ab alio innocente puniri. Sane alium plus poſſe ex charitate pro me, quam me ipſum, vix datur intelligi ; quum egomet proximus ſim mihi. Jam ſi externus veniat, ut oppreſſis opituletur, anne hi ſuppetias ſibi ferentibus adverſabuntur, aut opes cum eo jungere detrectabunt ? H.

§. XV. De (1) indictione, quæ ad bellum ſolemne requiritur, ſufficientem præbere poteſt informationem Grotius L. III. c. 3.

§. XVI. Ceterum licentiam in hoſtem, quam jus naturæ indulgere ſupra diximus, multas gentes ſine fine & modo exercuiſſe, copioſe deducit Grotius L. III. c. 4. ſeqq. Ubi tamen obſervandum, quanquam militibus frequenter a ducibus ſoleant leges præſcribi, quouſque hoſti debeant nocere, quas ubi tranſgreſſi fuerint, pœnas dant: id tamen fit, non quaſi hoſti injuriam fecerint, ſed ob violatum ducis imperium, & ſervandæ diſciplinæ militari. Sic & qui in bello ſolemni ultra, quam naturali lege conceſſum, cædibus aut rapinis ſæviit, pro homicida, aut raptore haberi, aut puniri non ſolet, ſi iſte ad tertium pacatum forte delatus fuerit (2). Idque non ideo ſolum, quia noſtra nihil intereſt, quid alibi quis deliquerit; ſed & quia tacite inter gentes videtur conventum, ne alienorum bellorum arbitria ad ſeſe revocent. Quare enim, qui neutri bellantium eſt ſocius, alienam litem temere ſuam fecerit? Quid quod etiam in juſto bello vix ſatis cognoſci poteſt, quis juſtus ſit ſe tuendi, damnum reſarciendi, vel cautionem exigendi modus. Sic ut præſtet iſthæc conſcientiæ bellantium relinquere, quam cum ſuo periculo eadem damnare. Præſertim cum ipſi bellantes tacito quodam pacto in ſævitiam Martis, cujuſque arbitrio exſerendam aut temperandam, conſenſerint (3).

§. XVII. In ſpecie autem, quouſque licentiam in perſonas hoſtium ſoleant multi extendere, late docet Idem L. III. c. 4.

§. XVIII. Illud heic peculiariter quæritur, an hoſtem

(1) Hunc §. perinde ac XVII. & XIX. omiſit Cl. Barbeyracus in ſuis Editionibus, tanquam meras ad Grotium remiſſiones continentes, quas ipſe in notis ſuis jam exhibuerat ad §§. ſuperiores.

(2) Conf. H. Grotium L. III. de J. B. & P. c. 4. §. 3. & 4. H.

(3) Cum Franciſcus Mendoſa captivus a Batavis ſervaretur, cumque vidua Bruckii Comitis & Clivenſium legati pœnas gravium facinorum expoſcerent, quæ ille partim ut neceſſaria, partim ut imperata defendebat, *non viſum Ordinibus Fœderati Belgii in captivum, belli jure munitum, judicia exercere*. H. Grotius L. XI. Hiſt. Belgic. ad A. MDCII. H.

ſtem liceat interficere immiſſis percuſſoribus? Ubi Grotius L. III. c. 4. §. 18. diſtinguendum judicat inter eos, qui fidem expreſſe aut tacite datam violant, uti ſunt milites, cives, vaſalli, recepti; & qui nulla fide tenentur. Poſterioris generis percuſſoribus uti nullo jure prohibitum. Add. Th. Mori Utopia L. II. Verum talibus uti, quorum facto perfidia ineſt, apud cultiores gentes infame habetur (1). Etſi adverſus rebelles, piratarumque aut latronum duces quoſvis etiam præmiis invitare religioſi quoque principes ſoleant; quod ob odium, quibus iſti laborant, non reprehenditur (2). Pari fere modo reſponderi ſolet ad generalem quæſtionem, an promiſcue quorumlibet in bello opera uti liceat? Ubi diſcrimen fit inter proditores ac deſertores ſuorum dominorum, qui ſe ultro offerunt, & inter eos, quorum fides promiſſis, aut per præmia corrumpitur. Priorum operam per mores gentium recte adhiberi, poſteriorum non item, ſentit Grotius L. II. c. 1. §. 21. 22. (Conferatur tamen Quintilianus Decl. 225.) Id quod tamen non extra dubium eſt poſitum (3). Quæ enim duo iſta hoſtis mei ſubditorum ſolicitatione quæruntur, auxiliis illum nudare, & damnum eidem dare, utrumque poſita juſta belli cauſa faciendi mihi jus eſt. Eum finem cur non etiam corruptis per ſpem præmiorum animis civium adſequi liceat, nulla ſufficiens ratio adparet. Præſertim cum omnes fateantur, poſſe hoſtis mei cives ad deditionem, adeoque ad deſerendum ſuum dominum fictis terroribus compelli; qualis deſertio ſane omni vitio non caret: nec

(1) Quod ex animi Principum magnitudine proficiſcitur. Nam ſi jus rigidum & ſtrictum exigas, licitum eſt, hoſtem quacunque ratione perimere, nec intereſt, an id fiat per militem, an per percuſſores, eoſque plures, an ſingulos ſive in fide teneantur, ſive non teneantur. Vid. Grotius l. c. & Buddeus in Specim. Juriſprud. Hiſtor. §. 49. & ſeqq.

(2) V. ſupra c. 3. §. 17. H.

(3) Forte autem Grotius cum Auctore conciliari poteſt, ſi ille de foro conſcientiæ, hic de externo jure belli intelligatur. *Nam non præſentis tantum ſæculi, ſed antiquorum etiam temporum dehoneſtamentum fuit, aliorum Principum miniſtros auro corrumpere, atque opera eorum ſubjectos populos ad rebelliones illicere*, ut loquitur & exemplis probat Forstnerus ad XII. Ann. 44. verb. *primores Armeniorum ad res novas illicit*. V. Auctor ipſe infra c. 11. §. 5. H.

nec leges militares minus ſupplicium capitis intentant iis, qui hoc modo imponi ſibi patiuntur, quam perfidis ac proditoribus, cum ignavia & credulitas officio militari non minus repugnet quam perfidia. Vis porro ita eſt legitimum medium hoſti nocendi, ut ideo dolus non ſemper illegitimum ſit medium. Ac licet illi deſertores ſine proprio peccato id non faciant; ex eo tamen in ſolicitatorem nihil culpæ videtur redundare; ideo quod nulla adparet obligatio, ut, qua commodiſſime datur, via jus meum conſequi intermittam, ne occaſionem præbeam peccandi illis, qui mecum commercia juris per injuriam ſuam abruperunt. Cur igitur argenteis lanceis oppugnare non poſſim, quos ferreis confodere licebat? Præſertim cum in arbitrio ipſorum relinquatur, quæcunque demum ſolicitationes adhibeantur, utrum hoſtem me experiri malint, an gratiam meam utili mihi opera redimere. At cur in pace, verbi gratia, alterius ſervum non poſſim ſolicitare, ut deſerto per flagitium domino ſuo, ad me tranſeat, duplex ratio eſt: tum quia nulla mihi poteſtas competit iſtius res intervertendi; tum quia ſervo ipſi nullum malum recte inferre poteram, ſi ſuo transfugio me ſibi non conciliaret. Quorum utrumque in iſthoc caſu adparet. Sicuti igitur dominium, quod hoſtis in res ſuas habet, reſpectu noſtri nullum eſt, quia eas poſſimus eripere; ita & jus illud, quod idem in ſuos ſubjectos habet, hactenus nobis nullum eſt, quod nos curare non teneamur, ut iſtud jus inviolatum ipſi perſiſtat. Unde quod alias huic ſententiæ opponitur; non poſſe aliquem incitare alterum ad id, quo facto is peccet; ſeu peccare, qui alteri peccandi cauſam aut occaſionem dat; inter non-hoſtes duntaxat valere videtur. Hoſtis enim in reſpectu ad me in eo eſt ſtatu, ut dum jus meum adverſus illum perſequor, non curandum mihi ſit, peccandi is anſam inde arripiat, an minus. Eoque licet argentum aut promiſſa noſtra alterum revera ad perfidiam moverint, nobis tamen in perfidia velut proprium peccatum imputari non poſſe videtur, quia in præſens per hoſtilem ſtatum commercia juris nobis cum illo abrupta ſunt, & ille quantum in ſe nobis licentiam adverſus ſe in infinitum dederit. Et cum ubi belli ratio exigit; nobis nefas non ſit hoſtem perdere, neque nefas videbitur anſam ipſi porrigere, ut peccato ſead-

ſtrin-

ſtringat. Nam ea ratio elumbis eſt, quam aliqui adſeruut: inter hoſtes fides ſervari debet, igitur ſubditi hoſtis non poſſunt ſolicitari ad perfidiam. Cavendum tamen eſt, ne quis ſibi ipſe heic exemplo noceat. Et qui, cum poſſet, illo agendi modo abſtinet, ſine dubio eximiæ cujuſdam generoſitatis laudem meretur. Sed & veritas conſtat illi effato apud PROCOPIUM Hiſt. Goth. L. I. (c. 8.) *Cui proditoris uſus contigit, in præſens quidem gaudet beneficio ob victoriam: in poſterum autem, ex rebus actis enaſcente ſuſpicione, eum, a quo beneficium accepit, & odiſſe & metuere incipit, habens apud ſe mala ipſius fidei documenta*. Add. VALER. MAXIMUS L. VI. c. 5. §. 7.

§. XIX. QUID in res hoſtium, etiam quæ ſacræ dicuntur, licentia hoſtilis ferat, docet GROTIUS L. III. c. 5.

§. XX. ADQUIRERE jure naturali, ac ſalva conſcientia juſto bello (1) ex rebus hoſtium ea quis poteſt, quæ ipſi debentur (2), aut debitis paria ſunt, & ob quorum detrectatam ſolutionem fuit ad arma veniendum; computatis ſimul impenſis in violentam juris exſecutionem factis, ac ſi quid ulterius hoſti eripi ad cautionem neceſſarium judicabatur. Unde ſi quis opum fiducia injuriam aliis intulerit, eidem victo recte ſuperfluæ opes detrahuntur, ut in poſterum ſit modeſtior. Sed moribus gentium in bello ſolemni quis ſine fine & modo fit dominus eorum, quæ hoſti eripit, etſi longe excedant prætenſionem, ob quam bellum fuit motum. Vid. GROTIUS L. III. c. 6. §. 1. 2. ſeqq. ubi etiam traditur, quando res tam mobiles, quam immobiles captæ intelligantur. Ubi tamen probe obſervandum, per adprehenſionem bellicam adquiri tantum jus, quod valeat adverſus quemvis tertium pacatum. Sed ut captor adquirat dominium, valiturum etiam adverſus eum, cui res erepta fuit, neceſſum eſt, ut acce-

(1) Vid. ſupra L. IV. c. 6. §. 14. ubi AUCTOR docet, qua ratione ab hoſtibus capta, noſtra fiant.

(2) Modo eæ hoſtium fuerint. Nam quarum domini nec hoſtium ſint ſubditi, nec hoſtilis animi, eæ bello acquiri non poſſunt, modo eas non eo animo miſerint, ut hoſti ſuppetias ferrent. Quod ad res attinet in hoſtium navibus repertas, in dubio eæ hoſtiles eſſe cenſentur, & proinde captæ cupientis dominium ſubeunt, niſi ſuperior præſumtio validis in contrarium probationibus poſſit elidi. Conf. GROTIUS L. III. c. 6. §. 5. 6.

dat hujus cum altero pacificatio & tranſactio. Citra hanc enim priori domino jus remanere intelligitur ad rem iſtam (1), quandocunque vires ſuperfuerint, hoſti iterum extorquendam.

§. XXI. Illud quoque quæritur, cuinam in bello ſolemni res adquirantur, an toti populo, an ſingulis, qui de populo ſunt, aut iis, qui primi eas adprehenderunt? Id quod nobis paucis videtur poſſe expediri. Conſtat igitur penes ſummum imperium eſſe jus belli, ſub quo comprehenditur jus cives armandi, & in expeditionem educendi, ut & jus iiſdem imperandi pecunias, aut alia ad bellum neceſſaria. Sed cum bella ſuſcipiantur vel ad aſſerenda privatorum debita, quæ hoſtis ultro exſolvere detrectat, vel ob cauſam, quæ totam Rempublicam ſpectat, facile adparet, priori caſu primo omnium id eſſe agendum, ut illi, quorum cauſa bellum geritur, ſibi quod debetur obtineant. Quod ſuperat, & ubi publicam ob cauſam bellum geritur, uti auctor belli eſt, qui ſummum imperium gerit; ita & huic primo adquiritur, quidquid in bello capitur, per quoſcunque id primum adprehendatur, ſive illi ſint mercenarii milites, ſive cives, quibus militia pro imperio, etiam citra ſtipendium fuit injuncta. Ælianus V. H. L. VI. c. 6. Οὐκ ἐξῆν ἀνδρὶ λάκωνι οὐδὲ σκυλεῦσαι τὸν πολέμιον. *Non licebat viro Lacedæmonio ne ſpolia quidem hoſtis legere*. Quia tamen bellum civibus ſingulis oneroſum eſt, ſive tributum, ſive opera militaris injungatur, recte & humaniter facit ille, cui ſummum eſt imperium, ut viciſſim aliquod emolumentum in ſingulos cives ex bello redundet. Quod fieri poteſt, ſi vel ſtipendium de publico civibus in expeditionem euntibus detur. Vid. Livius L. IV. c. 60. L. V. c. 4. vel præda inter eos dividatur, aut cuivis concedatur (2), ut, quod ipſe rapuerit, ſibi retineat; (ſicuti apud Græcos, quando bellum alicui populo indicebatur, τὸ λάφυρον ἐκήρυξαν, ſpolia jus faſque eſſe capere preconis voce ſignificabant. Vid.

(1) Cum Batavi A. MDCII. multas Luſitanorum naves cepiſſent, ſcribit H. Grotius L. XI. Hiſtor. Belgic. ad d. A. *Illud obſcurius, an quæ captis in navibus Italorum bona inveniebantur, in prædam cederent. Res inter æquitatem & jus belli media, tranſigendo deciſa eſt.*

(2) Quod hodie in pleriſque fere Europæ civitatibus uſitatum eſt. Circa perſonas autem captas quid obtineat complurium populorum leges adduxi Comment. de Lytro ſect. 2. §. 2. H.

Vid. Polybius L. IV. c. 26. 36.) vel præda in publicum redacta in poſterum inde onera & tributa civium leventur. Mercenariis autem præter ſtipendium nihil debetur, niſi ex liberalitate, aut ob præſtitam inſignem operam, aut incitandæ ipſorum fortitudini. Add. Grotius dicto loco §. 8. ſeqq. qui operoſe hanc quæſtionem deducit. Ubi circa diſtinctionem actuum bellicorum in publicos, & privatos, qui occaſione duntaxat belli publici ſuſcipiuntur, obſervandum: non extra dubium eſſe, omne id, quod privatis actibus, & injuſſo privatorum auſu in bello capitur, id capientium utique fieri. Nam & hæc eſt pars juris belli, deſignare, quinam hoſti nocere debeant, & quo uſque. Ergo privatis non licebit prædas ex hoſtico agere, aut quamcunque rerum hoſtilium invadere ſine permiſſu ſummi imperii. Cujus itidem eſt definire, quo uſque privati eam prædandi licentiam debeant exſerere, & tota præda, an pars aliqua ipſis cedere debeat. Sic ut quidquid heic privatis competit, id omne ex indultu ſummi imperii dependeat (1). Scilicet ut aliquis miles ſit, & actus bellicos offenſivos exercere queat, publice auctorandus eſt. Inde Cato *negat jus eſſe, qui miles non ſit, pugnare cum hoſte*, apud Ciceronem Offic. I. (c. 11.) Add. Zieglerus ad Grotii d. l. 5. 12. (2)

 §. XXII.

(1) A Grotio maluit ſtare Kulpisius Diſſert. de Privatis in hoſtem excurſion. §. 17. nominatim Auctorem refellens, eique exprobrans, quod confundat diſtinguenda. Nimirum talem privatum haud dubie occupatione bellica acquirere res hoſtium, & quidem ſibi, non civitati, cujus inſtrumentum non fuerit; quippe contra voluntatem ejus agens; Pœnæ tamen obnoxium eſſe, quatenus contra mandatum egit. Enimvero ſi hoc concedit Kulpiſius, ſimul etiam fateatur neceſſum eſt, dominium illud, quod acquiſivit talis capiens, non niſi revocabile eſſe. Quid enim vetat, quo minus ſummus imperans tali per modum pœnæ auferat contra jus acquiſitum. Ceterum de volonibus notat H. Grotius L. III. de J. B. & P. c. 6. §. 23. *tacita conſuetudine ubique fere introductum, ut ſua faciant, quæ capiunt ſubditi, qui ſine ſtipendio & ſuo ſumtu ſuoque periculo rem gerunt*. Interdum tamen pacta ſuper iſta re ineuntur, maxime ſi plures privati per ſocietatem aliquam expeditionem faciant, aut lege publica pars prædæ factæ publico ſeponitur. Vid. Grotium d. c. 6. §. 24. n. 6. H.

(2) Potuiſſet aliquid addere Auctor de Fœderatis, qui & ipſi

§. XXII. Circa adquiſitionem incorporalium in bello peculiariter obſervandum, iſta non adquiri, niſi cum ſubjecto, cui inhærent (1). Quod ſubjectum ſunt vel perſonæ, vel res. Rebus, verbi gratia, prædiis, fluminibus, portubus, oppidis, regionibus ſæpe quædam jura inhærent; vel potius perſonis, quatenus iſtas res poſſident, certa jura in alias res aut homines competunt. Sed heic videndum eſt, utrum iſti rei hoc jus competat ex pacto aliquo perſonali, an ex pacto reali; ſeu utrum is, qui primus illud jus cum re conjunxit, ita pactus fuerit, ut illud jus perpetuo penes poſſeſſorem ejus rei eſſet, quiſquis is ſit, & quocunque titulo ad eum res iſta pervenerit; an vero id jus duntaxat valere voluerit, quando certæ perſonæ eam rem certo titulo obtinerent. Si poſteriori modo jus alicui rei adhæreat, non ſtatim is, qui rem quoquo titulo occupavit, illud jus exercere poteſt, ſed videndum eſt, utrum id jus etiam titulum bellicæ adquiſitionis ex prima ejusdem inſtitutione ſequi debeat. Illa autem jura, quæ per ſe & immediate alicui perſonæ competunt, tendunt vel in alias perſonas, vel in res. Jura quæ perſonæ competunt in aliam perſonam, cum non niſi hujus conſenſu ſint quæſita, (qui conſenſus non promiſcue quemlibet ſpectavit, ſed certum duntaxat hominem,) haudquidquam ſimul adquiſita intelligentur (2), utut perſona, cui iſta competebant, in hoſtium manus pervenerit. Sic rege ab hoſtibus capto, non ſtatim hoſti regnum quoque fuit adquiſitum. Marito aut patre capto, non ſtatim poteſtas in uxorem & liberos adquiritur (3). Quando autem quis uxorem ſimul cum marito cepit, jus in uxorem captivam accipit, non ex eo quod maritum ſimul cepit, ſed unice ex eo, quod iſtam cepit; nec plus aut minus pote-

ipſi partem prædæ ferre debent, quamvis in ipſo fœdere nihil ea de re cautum ſit.

(1) Hinc chirographo capto jus debitum exigendi & accipiendi acquiſitum non eſt: nam jus illud perſonæ adhæret, & in chirographo tantum probatio debiti continetur. Vid. ſupra L. III. c. 6. §. 16. Joach. Burgerus Cent. 1. Obſerv. juridic. polit. militar. 26. H.

(2) Hinc captor creditoris non etiam hujus nomina, licet ejus oſſibus, ut loquuntur, inhærentia acquirit. Jus enim in debitorem eſt ex mutua conventione. H.

(3) Vid. H. Grotius L. III. de I. B. & P. c. 7. §. 4. H.

teſtatis accepit, ſive maritum ſimul, ſive non ceperit. Neque victor iſte in captam alterius uxorem poteſtatem maritalem accipit, ſed quale jus in captivos adquiri mos eſt. Conf. Grotius L. III. c. 7. §. 4. Circa jura autem in res diſtinguendum eſt, utrum aliquis vivat in civitate, an vero extra civitatem in ſtatu mere naturali. Si in hoc ſtatu vivat, qui perſonam cepit, omnes ſimul ipſius res cepiſſe intelligitur, aut ſaltem facultatem nactus eſt easdem quoque capiendi; quia nemo amplius obſtat, qui iſtarum occupationem prohibere jure poſſit. Verum in civitatibus receptum, ut non cum perſona res quoque ipſius pereat; ſed ut iſtius jus ad alias perſonas ejus civitatis devolvatur, aut his non extantibus publicis bonis adcreſcat. Unde ſi civis ab hoſte captus fuerit, bona iſtius, quæ ſimul capta non fuerunt, non adquiruntur capienti, ſed ad eum perveniunt, quem leges civiles ad ſucceſſionem vocabant, ſi iſte naturali morte functus eſſet. Quod ſi autem ſimul cum perſona hoſtis ipſius quoque bona ceperit, ſufficit ipſi ad dominium rerum captarum titulus captionis bellicæ, nec opus eſt, ut iſtud dominium demum arceſſat ex perſona prioris domini ſimul capti; adeoque perinde eſt, quantum ad jus captoris in res captas, ſive dominum ſimul ceperit, ſive non.

§. XXIII. Ad iſthæc illuſtranda facit quæſtio, apud Amphictyonas quondam agitata, de qua Quintilianus Inſt. Or. L. V. c. 10. *Cum Thebas evertiſſet Alexander, invenit tabulas, quibus centum talenta mutua Theſſalis dediſſe Thebanos continebatur. Has, quia uſus erat commilito Theſſalorum, donavit his ultro, poſtea reſtituti a Caſſandro Thebani repoſcunt Theſſalos* (1). Thebanorum rationes dicto loco adferuntur (2). Quibus Theſſali reponere poterant: I. Quod vi juſta ablatum eſt, haudquidquam repoſci poſſe. Conſuetudine porro gentium vim in bello ſolemni adhibitam pro juſta reputari, adeo ut priori domino in erepta tali bello nulla prætenſio remaneat, poſtquam pacificatio intervenerit. II. Jus

 belli

(1) Vide, quæ de eadem quæſtione exhibuit Titius Obſerv. in Comp. Lauterb. DLCCCXXXVIII. & Hofmani Quæſtion. Illuſtr. 5.

(2) Pro quibus etiam calculum poſuere Hotomannus Quæſt. illuſtr. V. Ayla L. I. de Jur. militar. c. 5. H.

belli utique aliquid valere in iis, quæ in judicium trahuntur. Sane enim poſt finitum bellum, ſi de re, quam bello adquiſivi, controverſia moveatur, ſufficit titulum bellicæ occupationis allegaſſe. III. Bello juſto parta vel maxime etiam in pace jure poſſideri, inprimis poſtquam pacto utrinque pax eſt conſtituta. Heic enim poſſeſſoris manere intelliguntur, de quorum reſtitutione expreſſe non fuit conventum. IV. Cum perſona capta adquiri utique poſſe jura illa, quæ proprie & ultimato in ipſis rebus fundantur, ita tamen ut captus per conſenſum ſuum ea in me transferat: quem conſenſum intentatione gravioris mali eliciendi facultas eſt. Unde quemadmodum donare alteri poſſum actionem meam cum hoc effectu, ut debitor id æque ipſi, quam antea mihi ſolvere teneatur: ita ſi captus conſenſu ſuo actionem ſuam in me tranſtulerit, utique debitor, quod capto debuerat, mihi debere incipit. Et hoc modo Alexander creditum illud ſibi adquirere poterat (1), ſiquidem Thebas civitatem reliquiſſet, adactis illis, ut jus ſum in ipſum transferrent: & revera adquiſiviſſe intelligitur, poſtquam citra ullius rei exceptionem Thebarum dominus factus erat. Qua ratione jus habebat id debitum a Theſſalis exigendi, aut illud iiſdem condonandi. Quin & Thebanos immediate adigere poterat, ut debitum illud Theſſalis remitterent. Unde Alexander, dum Theſſalis debiti tabulas concedit, non tam hoc agebat, ne Thebanorum civitas, quam ipſe delebat, aliquando debitum poſſet exigere, ſed ut teſtaretur, quod ipſe eo nomine nihil iſtos eſſet poſciturus. V. Illud falſum, quamdiu aliquis ſupereſſet civium, eſſe & cenſeri ipſum totius ſummæ creditorem, adeoque habere idem jus, quod civitas habebat, exigendi, quod huic debebatur. Qui ſinguli enim de diſſoluto plane civitatis corpore ſuperſunt, haudquaquam jus civitatis ſibi poſſunt aſſerere, cum ipſi nequaquam amplius eam civitatem conſti-tuant

(1) Nam imperio occupato jura ſimul publica ſunt occupata, ſub quibus uti ærarium, ita nomina quoque publica continentur. Hinc diverſus plane caſus eſt, ſi miles privatus chirographum occupaverit, de quo ad §. 22. dictum. Hic enim nihil acquirit, niſi quod manu cepit, abſtulit & in cuſtodiam deportavit. H.

tuant (1). Patet autem Alexandrum Thebanorum civitatem penitus deleviſſe, adeo ut qui cladi ſupereſſent, nequaquam pro populo aliquo poſſent cenſeri. Et qui poſt Thebanorum oppidum inſtaurarunt, novus plane fuere populus (2): qui ſi qua peculiaria veteres Thebani jura habuerant, nequaquam ſibi ex ſolo loco vindicare poterant, niſi de integro ea quæſiiſſent. Quod circa illud Theſſalorum debitum factum non erat. VI. Theſſali non quocunque modo poſſeſſionem tabularum nacti erant, ſed ultro eas acceperant traditas ab eo, qui omnia Thebanorum adquiſiverat, animo id debitum ipſis condonandi.

§. XXIV. Qua ratione in victos imperium quæratur, docet Grotius L. III. c. 8. (3).

§. XXV. Videndum & paucis eſt, quomodo res bello ereptæ iterum ad antiquos dominos redeant (4). Ubi illud quam maxime æquitati naturali congruere arbitramur, ut per bellum capti, ubi manus hoſtium quocunque modo evaſerint, neque illis fide data ſint obſtricti, atque ad ſuos redierint, non modo priſtinum ſtatum, ſed & omnia ſua bona ac jura recuperent (5). Quod au-

(1) V. infra c. 12. §. 8. H.

(2) Cui jus, jam aliis quæſitum, non potuit donare Caſſander. H.

(3) Et Auctor de Offic. Hom. & Civ. L. II. c. 16. §. 14. Add. L. VII. c. 7. §. 3. 4. Grotius L. III. c. 15. Buddeus Philoſ. Pract. P. II. c. 5. ſect. 6. §. 9. & ſeqq. & Lockius de Gubernatione civili c. 15.

(4) Quod fit Jure poſtliminii, quod inde dictum, quod quis ad limina ſuorum, aut amicorum redeat. Conf. Buddeus Philoſ. Pract. II. c. 5. ſect. 6. §. 25. & ſeqq.

(5) Idque jure poſtliminii, quod in ipſa naturali ratione eſt fundatum. Quandoquidem Reges aut populi liberi, qui bellum ſuſcipiunt, credi volunt, juſtas ſibi fuiſſe cauſas, cur id faciant: contra autem injuriam facere eos, qui adverſum ſe arma ferunt, ac proinde occupationem rerum eſſe injuſtam. Quanquam Romani non pauca in eo ex uſu ſuæ Reipublicæ conſtituerent; quæ proinde a quibuſdam ad jus gentium male referuntur. Nimirum jus poſtliminii non eſt tale jus, quod gentibus invicem intercedit, ſed eſt proprium civitatum, quod in illis ſummi imperantes ſecundum rationem naturalem, de qua modo dixi, indulgent civibus ſuis. Ex quibus jam ſponte ſua fluit deciſio quæſtionis, non ſemel inter populos diſceptatæ, an ſi perſona vel res captæ in

autem res attinet, quamdiu bellum durat, ſi hoſtibus iterum ſint ereptæ ſive per nos ipſos; ſive per noſtros cives aut milites, eas ad antiquos dominos redire par eſt, non immobiles tantum, ſed & mobiles, modo liquido a nobis poſſint dignoſci. Nam cum civitati incumbat quantum fieri poteſt bona civium defendere; ejuſdem quoque erit, quantum in ſe eſt curare, ut quæ ipſis erepta ſunt, recuperentur. Neque obſtat, quod illa a militibus ſint recepta. Hi enim miniſtri tantum ſunt civitatis, & quæ adquirunt, civitati, non ſibi proprie adquirunt. Cum autem iniquum ſit, ut iſta bona civibus erepta ſibi adquirat civitas, nihil aliud ſupererit, quam ut ea priſtinis dominis reſtituantur (1). V. 1. Samuel. XXX. 22. ſeqq. Apud HOMERUM Iliad. λ. præda diviſa memoratur inter eos, quibus res ab hoſtibus ante ereptæ fuerant. Sed quid jure Romano potiſſimum circa poſtliminium ſit diſpoſitum, accurate tradit GROTIUS L. III. c. 9. (2).

§. XXVI.

in civitatem, quæ neutrarum eſt partium, deveniant; libertatem jure poſtliminii conſequantur? Quod haud dubie negandum: quoniam illi, qui in bello ſunt medii, factum pro jure accipiunt, adeoque captivitatem improbare non poſſunt. H.

(1) Recte: hoc enim congruit rationi naturali, ob quam poſtliminii jus eſſe introductum modo dixi; & quæ GROTIUS heic pro jure gentium venditat; ad jus gentium interveniens perperam referuntur. Vid. ſi libet. L. I. Paroemiar. Jur. Germ. 86. §. 2. Adde Jus Militar. Hollandic. art. 63. ſequ. Apud Romanos expulſis hoſtibus ex agris, quos ceperant, dominia eorum ad priſtinos dominos redibant, nec aut publicabantur, aut prædæ loco cedebant. *L. 20. §. 1. D. de Captiv. & poſtlim. reverſ.* At mobiles res (ſervis exceptis, & ſi quæ aliæ erant ad belli uſum, veluti naves longæ atque onerariæ, item equi aut equæ fræni patientes) poſtliminii jure non gaudebant, ſi modo in caſtra ſive ſtationes hoſtium fuiſſent perductæ. Nam quod legimus apud LIVIUM L. III. c. 10. L. V. c. 16. L. X. c. 20. & c. 35. dominis res reſtitutas, id non jure poſtliminii factum, ſed quia eorum eſſe nondum deſierant; quippe ad præſidia hoſtium nondum perlata. Vid. *L. 44. D. de Acquirendo rer. domin.* Illa haud dubie mera liberalitas fuit P. Scipionis, quando capta Carthagine pronunciari per precones juſſit, ut Siculi ad ſua ſimulacra, quæ dudum amiſerant, recognoſcenda convenirent, eaque reciperent. CICERO VI. Verrinar. & PLUTARCHUS Apophth. regiis. H.

(2) Cui addendus BYNKERSHOEKIUS Obſervat. L. I. c. 20. & L. III. c. 6.

§. XXVI. Integer autem populus ſi vel propriis viribus, vel ſociorum armis jugum hoſtile excuſſerit, ſine dubio libertatem & ſtatum antiquum recuperat (1). Quod ſi autem aliqua pars bonorum, quæ antea ad ipſum pertinuerant, adhuc ſub poteſtate hoſtis remaneat, ad illam recuperandam prætenſionem retinet, quamdiu bellum pace nondum fuit compoſitum (2). Sed ſi tertius aliquis ſuo nomine hoſti ſubactum antea populum bello eripuerit, hic dominum tantum mutabit, neque libertatem recuperabit. Idem quoque de parte alicujus populi eſt dicendum. Quod ſi pars populi vindicetur ab illo populo, cui tantiſper avulſa fuit, aut iſtius ſociis, antiquo iterum corpori conjungetur, & in priſtinum locum ac jura redibit. Quanquam & cum ſociis ita convenire poſſit, ut ipſi retineant, quod quondam noſtrum hoſti eripuerint. Sicuti Demetrius malebat Philippo regnum ſibi ademtum cedere, quam id Romanis relinquere, apud Justinum L. XXIX. c. 2. Sed & ſi proprio auſu præſidia hoſtilia dejecerit, ad antiquum corpus revertetur, nec peculiarem conſtituere civitatem prætendet; cum civitas iſta ſuo juri ad iſthanc partem non renunciaverit.

CA-

(1) V. ſupra ad L. VII. c. 5. §. 21. H.

(2) Eumenes, etiamſi fractus opibus nihil præter arcem, in qua obſidebatur, ſuum dicere poſſet, dicebat apud Plutarchum in ejus Vita: *Superiorem ſe agniturum neminem, quamdiu gladium manu exſertum teneret*. H.

CAPUT VII.

DE PACTIS BELLICIS.

I. *Pacta, quæ bellum præſupponunt, dividuntur.*
II. *An pacta, quæ ad ſtatum belli tollendum non ſpectant, ſint valida.*
III. *Quid ſint induciæ?*
IV. *De duratione induciarum.*
V. *Induciæ relinquunt cauſam belli.*
VI. *Poſt inducias indictione non eſt opus.*
VII. *Induciæ expreſſo pacto contrahuntur.*
VIII. *De initio & fine induciarum.*
IX. *Quando induciæ obligent ſubditos.*
X. *Quid per inducias liceat, quid non?*
XI. *Quid ſi quis in hoſtico poſt elapſas inducias invitus deprehendatur?*
XII. *Quid ſi violentur induciæ?*
XIII. *De jure commeatus.*
XIV. *De captivorum redemtione.*
XV. *De pactis ducum.*
XVI. *De pactis privatorum in bello.*

DISPICIENDUM jam de pactis publicis, quæ ſtatum belli præſupponunt. Eorum aliqua ipſum ſtatum belli tollunt, alia eundem relinquunt, ſed aliquatenus temperatum. De his antequam ſigillatim agamus, in univerſum erit videndum de validitate poſterioris generis pactorum.

§. II. DE pactis igitur, quæ cum hoſte ineuntur, in univerſum pronunciat GROTIUS L. III. c. 19. ea ſervanda eſſe. Quod quanquam omnino obtineat circa pacta, quæ ad pacem tendunt; tamen circa illa, quæ ſtatum belli relinquunt, neque ad eum tollendum ſpectant, res non omni caret dubio (1). Neque enim adeo valida

(1) Imo hoc quoque genus conventionum, non minus quam aliud, religioſe ſervandum videtur, donec tempus ejus præterlapſum ſit, aut hoſtis, migrando conditiones ipſius, fide noſinet liberaverit. Quæ ab AUCTORE adferuntur, juſto plus probant. Nulla

da eſt argumentatio: hic intelligit, quid geratur, & poteſt conſentire; Ergo ex promiſſo ipſius alteri cuicunque naſcitur jus, aut ipſi adverſus alterum obligatio. Status enim belli, ut talis, proprium agendi modum vim agnoſcit; pacis autem proprium inſtrumentum eſt fides. Igitur incongruum videtur fidem adhibere, ubi de pace reducenda aut conſervanda non agitur; imo ubi ſtatus belli magis foveri, quam deſtrui videtur. Dein, quicum paciſcor, ab eodem poſtulo, ut fidem mihi adhibeat. Atqui implicat, poſtulare, ut alter fidem meam ſequatur, & nihilominus profiteri, me velle ipſius hoſtem manere, id eſt, qui quacunque via ipſi nocere velit. Nam hoſtilis ſtatus utique in ſe dat licentiam nocendi alteri in infinitum. Ergo proteſtatio de non uſurpanda adverſus alterum hoſtilitatis licentia facto videtur contraria, quamdiu quis in pleno ſtatu belli ſeſe permanſurum fert. Unde neque locum heic habere poterit, quod ſupra traditum fuit (1), eos qui inter ſeſe paciſcuntur, eo ipſo renunciaſſe exceptionibus, quæ ex alterius perſona deſumtæ metum poſſent facere, ne alter fidem fallat. Nam ſi ſerio iſtis exceptionibus renunciant, jam hoſtes eſſe deſinunt: ſin de hoſtilitate adhuc continuanda aperte profitentur, ipſa res verbis eorum fidem detrahit; ac potius præſumendum eſt, eos inter ſe inſidias ſtruere, & viam nocendi quærere altero in ſecuritatem dato. Quo facit illud apud PROCOPIUM Hiſt. Goth. L. IV. cum legati Narſetis ad Totilam dicerent; *In quod tempus prælium condicis? ille, poſt octo, inquit, dies pugnemus. Reverſi ad Narſetem legati audita,*

Nulla enim aliter ratione, bello finis imponi poſſet. Nam; eadem de cauſſa, licitum nobis videri poſſet rumpere inducias, ultre petentibus datas, & in vincula conjicere, quibus liber Commeatus conceſſus. Equidem, quamvis de pace agamus, hoſtes nondum eſſe deſiimus, imo potius reapſe induciæ tantiſper fiunt, ut adpareat, an bellum finiri queat. Quare & actus hoſtiles, ſi tractatio de Pace exitu felici deſtituatur, denuo incipiunt: Id vero facile dari AUCTORI poteſt, bene nobis cavendum eſſe, antequam hoſti promittamus, quoniam ad fidem fallendam proclives ſunt homines, quoties ſuis ſic conſulunt commodis, in primis quando cum talibus eis res eſt, quibus odio ipſi ſunt, quum odio eos proſequantur.

(1) L. III. c. 6. H.

dita, conventaque renunciant. At ille fraudem Totilæ ſuſpectans, parabat ſe, ut poſtero dimicaturus, neque eum fefellit ſua conjectura: ſequenti enim luce adeſt nuncium omnem præveniens cum toto exercitu Totilas. Quin nec alteri, qui ejuſmodi pacto decipitur, novum aliquod jus adverſus decipientem oriri poteſt; quippe cum jam ipſa hoſtilitas adverſus hoſtem in infinitum vim exſerendi præbeat. Quod ſi autem quis dicat, ideo ſtandum eſſe ejuſmodi conventis, ne hoſtis deceptus vehementer irritetur, & in nos deinceps acrius ſæviat; is hoc ipſo agnoſcit, eadem utilitate æſtimari. Quo referendum eſt illud AMBROSII Off. L. I. c. 29. *Si conſtitutus ſit cum hoſte aut locus, aut dies prælio, adverſus juſtitiam putatur, aut loco prævenire, aut tempore. Siquidem vehementioribus hoſtibus & infidis, & his qui amplius læſerint, vehementior refertur ultio.* Equidem non tenemur omnem licentiam belli in hoſtem exſerere, & ſæpe, cui extrema quæquæ poterant inferri, parcere cum laude eſt conjunctum. Sed tamen cum hoc fine bellum ſit conceſſum, ut jura noſtra tueamur, aut aſſeramus, ubi pacificis mediis id obtineri non poterat: igitur breviſſimam quamque viam, qua eo pertingi poſſit, naturæ quam maxime probari cenſendum eſt. Adeoque ubi per pacta illa, vim hoſtilem temperantia non niſi bellum alatur, naturæ eadem repugnare manifeſtum eſt. Conf. HOBBESIUS de Cive c. 3. §. 27. Utut iſta ſint, tamen inter cultiores gentes, uti plura alia, ita & hoc in favorem fortitudinis bellicæ receptum (1), ut & iſta pacta valerent, quæ ad ſtatum belli tollendum non pertinerent, ſed tantum ad hoſtilitatem cum aliquo moderamine exercendam ſpectarent. Qualia ſunt induciæ paucarum dierum aut horarum ſepeliendis mortuis, pactum de concedendo tranſitu per noſtra præſidia. Item ut certis locis, hominibus aut re-bus

(1) Ita ergo ex ſententia AUCTORIS, (Vid. ſupra L. II. c. 3. §. 23.) pacta iſthæc, vi juris non obligabunt. Quod minime admittendum cenſeo. Nam in pactis eſt juris tranſlatio, adeoque in iis aliquid plus eſt, quam in ſola teſtatione. Unde cadit argumentum AUCTORIS præcipuum: hoſtilem ſtatum licentiam nocendi dare in infinitum: id enim verum eſt, quouſque alter, qui ſe hoſtem ferebat, iſtud jus non abdicavit, vel omnino vel ex parte Conf. AUCTOR L. IV. c. 1. §. 19. H.

bus plane parceretur, ut certo tempore hoſtilitas non exerceretur, ut certa inſtrumenta nocendi non adhiberentur. Sic Ad. OLEARIUS Itin. Perſici L. V. c. 20. tradit, inter Perſas & Turcas pactum eſſe, ut mercatores etiam belli tempore utrinque tuto commercia queant exercere, & hinc inde commeare; quod utriuſque populi interſit commercia non intermitti. Scilicet expedire rebus humanis videbatur, quædam velut commercia belli inſtituere, & in artem quaſi bellum redigere, poſtquam plurimos in bella haud neceſſaria ambitio, & habendi cupido impulit; ut ſaltem innocentibus injuriæ eo fierent tolerabiles magis, ſi non omnem ſuam licentiam ſtatus bellicus exſereret. Accedit quod bellatoribus noxia fere ſit opinio perfidiæ, aut per pacta aliis illudendi; & quod cordatiores non niſi ſemel decipiantur. Prudentis tamen non fuerit, ejuſmodi pactis multum confidere (1), aut in ſecuritatem ſeſe reſolvendo hoſti nocendi occaſionem præbere; adeoque ad talia citra neceſſitatem non deſcendere, niſi ubi fallenti paria reponendi facultas ſuppetat, aut alias ſatis nobis cautum ſit.

§. III. INTER pacta, quæ ſtatum belli non tollunt, ſed ejus actus tantum ſuſpendunt, ſunt induciæ, quæ ſunt conventio, per quam bello manente, ad tempus bellicis actibus abſtinendum eſt. Quæ definitio illuſtratur a GROTIO L. III. c. 21. §. 1. Nam utique ad plures annos induciæ ſolent dari. Ubi tamen pro excuſando Varrone & Paulo (2) dici poſſit (3), eos ob oculos ha-

(1) Atqui AUCTOR hanc cautionem etiam in fœderibus commendat L. III. c. 6. §. 9. in fine: quæ tamen obligare non eſt dubium. Ceterum idem monitum eſt POLYBII L. VIII. Hiſt. c. 2. Τοῖς μὲν γὰρ ἀσκέπτως ἑαυτοὺς ἐγχειρίζουσι τοῖς ὑπεναντίοις ἐπιτιμητέον· τοῖς δὲ τὴν ἐνδεχομένην πρόνοιαν ποιουμένοις ἐγκλητέον τὸ γὰρ μηδενὶ πιστεύειν εἰς τέλος ἄπρακτον. *Nam illi quidem demum reprehenſione digni ſunt, qui temere ſuorum hoſtium fidei ſe permittunt: illi vero non ſunt culpandi, qui provide prout poſſunt ſibi cavent: nam credere quidem prorſus nemini, amittere eſt facultatem rerum gerendarum.* H.

(2) Induciæ *ſunt, cum in breve & in præſens tempus convenit, ne invicem ſe laceſſant.* L. 19. §. 1. D. de Captiv. & de poſtliminio.

(3) *L. 19. D. de Captiv. & poſtlim. reverſ.* H.

habuiſſe illas duntaxat inducias, quæ manentibus utrinque in expeditione exercitibus ſolent iniri (1); quæ regulariter non niſi paucorum dierum ſunt: non autem illas, quibus totus belli adparatus diſſolvitur, & quæ intra præfinitum tempus plenæ pacis inſtar gerunt; præſertim ubi iſthæc clauſula ſit expreſſe induciis inſerta, ut interea de plena pace conſtituenda tractetur. Obſervandum autem eſt & hoc, licet induciæ poſterioris generis regulariter complectantur omnes ditiones utrinque belligerantium; conveniri tamen ita poſſe & ſolere, ut certis duntaxat in locis induciæ obſerventur, in aliis autem bellum poſſit geri, verbi gratia, populi Europæ, qui in India Orientali aut Occidentali terras poſſident, inducias concludere poſſent per Europam valituras, bellum autem in Indiis continuare (2).

§. IV. Hoc loco quæri poteſt: ſi certus terminus temporis ſit paci additus, puta in annos XX. XL. an pro induciis illud ſit habendum. Nobis videtur omnem pacem ſua natura æternam eſſe, id eſt, quandocunque pax initur, partes ita paciſcuntur, quod ſuper illis controverſiis, ex quibus bellum extitit, nunquam deinceps arma ſint movenda; ſed quod vel illæ jam penitus tollantur, vel ad arbitros aut amicabilem compoſitionem rejiciantur. Unde pax iſta æterna haudquidquam rupta cenſebitur, etſi poſt inter eoſdem bellum ex nova, & a priori diverſa cauſa oriatur. Neque enim paci æternæ ineſt obligatio, alterius injurias citra reſiſtentiam in perpetuum devorandi. Hinc licet vocabulum pacis adhibitum reperiatur, ſi tamen certum tempus fuerit additum, quo uſque illa debeat durare, nec controverſia, ex qua bellum ſurrexit, penitus ſit ſublata, induciæ duntaxat erunt, per quas interea officia pacis invicem ſint exercenda. Sic apud Justinum L. III. c. 7. Lacedæ-

(1) Dicunturque hodie armiſtitia. Donatus ad Terentii Eunuchum: *Induciæ ſunt pax in paucos dies, vel quod in diebus dentur, vel quod in dies otium præbeant*. H.

(2) Hoc Hiſpani *prodigio* ajebant *ſimile*, apud H. Grotium L. XVII. Hiſtor. Belgic. ad A. MDCVIII. Plane ut olim Argivorum poſtulatum Lacedæmoniis ſtultum videbatur, ut Cynurius ager medius inter Argos & Spartam belli maneret materia, teſte Thucydide L. V. Hiſtor. H.

dæmonii in annos L. pacem pepigiſſe dicuntur (1); ſed mox cum poſt ſexennium bellum recruduiſſet, *inducias* rupiſſe arguuntur. Ex adverſo abſurdum videtur, verbi gratia, Romulum cum Vejentibus ad centum annos inducias feciſſe, apud LIVIUM L. I. c. 15. (quanquam ſimpliciter DIONYSIUS HALICARNASSEUS L. II. (c. 55.) σπονδὰς *fœdera* adpellet.) Cum nulla videatur injuria dari, quæ non tanto temporis ſpatio ultro velut exoleſcat, ſic ut ejus perſecutionem ultra ſeculum rejicere abſurdum ſit (2). Quod enim apud EUNDEM L. VII. c. 20. *populo Cæniti pax data* dicitur, ſed *inducias in centum annos factas in SCtum relatum* fuiſſe; id ideo factum crediderim, ne manifeſtam injuriam ita ſimpliciter condonando auctoritati ſuæ quid Senatus detraheret (3). Apud SOZOMENUM Hiſt. Eccleſ. L. IX. c. 4. Theodoſius II. cum Perſis inducias in centum annos pepigiſſe dicitur. Sic & pacis in centum annos inter Ambraciotas & Acarnanes mentionem facit DIODORUS SICULUS L. XII. c. 60. Sic Ferdinandus Catholicus & Alphonſus V. rex Luſitaniæ pacem fecerunt in annos centum & unum (4), apud CONNESTAGIUM de Unione Luſitan. L. I.

§. V. CUM igitur per inducias ſtatus belli maneat, id quod fieri nequit, niſi manente prætenſione, & nondum compoſita controverſia, ob quam bellum fuit exortum; patet abſurde peti (5), ut alter quidem inducias mecum ineat, & tamen omni prætenſioni adverſus me re-

(1) Et Guſtavus Seciæ Rex cum Chriſtiano Daniæ Rege in idem tempus, apud LOCCENIUM L. VI. Hiſtor. Suecan. ad A. MDXLI. H.

(2) Itaque tales uſi cenſentur συνεκδοχῇ, qua certum tempus pro incerto ponitur. H.

(3) Plane ut Henricus VII. Angl. Rex cum populus pacem averſaretur, inducias palam inibat cum Jacobo III. Scot. Rege, eaſdemque in vim pacis clam efformabat. BACO de Verulam. Hiſtor. Henrici VII. H.

(4) Bajazetes Turcarum Imperator cum Venetis in centum annos & unum diem. CROMERUS L. XXX. Rer. Polonic. ad A. MD. H.

(5) Simul quoque hinc intelligitur, bellum quod inducias ſequitur, non novum, ſed inſtauratum eſſe. Cujus obſervationis uſum ſub exemplo docet Richard. ZOUCHÆUS Part. II. Jur. fecial. ſect. 9. quæſt. 47. H.

Digitized by Google

renunciet. Hoc enim ſi fiat, quid ad pacem amplius deeſt? aut quare mihi velim reſervare licentiam poſt elapſum certi temporis ſpatium ſine cauſa bellum renovandi? Vid. BAUDIUS de Induciis belli Belgici p. m. 118.

§. VI. SED & hoc ex natura induciarum patet, ſi poſt illas elapſas ad arma iterum ſit redeundum, nova indictione belli opus non eſſe (1). Conf. GROTIUS L. III. c. 21. §. 2. Nihilominus in longioribus induciis, & quibus adparatus belli fuit plane ſolutus; quibusque regulariter clauſula hæc ineſt, aut ſaltem ineſſe debet, ut interea de controverſia penitus tollenda tractetur; ſi non neceſſarium, ſaltem decorum fuerit (2), aliquam denuo præmittere indictionem conditionatam, ut teſtemur nos bello non delectari, neque per nos ſtetiſſe, quo minus plena pax coiret.

§. VII. ID quoque monendum, inducias, quarum quidem ſervandarum aliqua ſit obligatio, non niſi pacto expreſſo contrahi, aut per tales actus amicitiæ pacique ſimiles, qui ad nullam aliam cauſam poſſunt referri; etſi tractatus de pace per ſe vim induciarum non habeant, niſi expreſſe ſit conventum. Unde ex eo ſolo, quod ab exercendis actibus hoſtilibus ego aliquantiſper abſtinuerim, hoſtis haudquidquam recte concludit, me cum ipſo in inducias conſenſiſſe. Nec ſi poſt ejuſmodi quietem, qua ipsum in ſecuritatem dedi, eundem de improviſo invadam, fidei tacitæ violatæ me poteſt arguere. Et hoc modo ſunt explicandi auctores, qui intermiſſum hoſtilitatis exercitium ad aliquod tempus citra pactum, induciarum tacitarum vocabulo ſolent notare. Vid. JUSTINUS L. VI. c. 7. LIVIUS L. II. c. 18. & c. 64. & L. XXIII. c. 40. Quorum locorum ſenſus eſt, per iſtud tempus hoſtes bona fide quieviſſe non ſecus, ac ſi ſuper ea re conventum fuiſſet.

§. VIII. DE tempore, quo induciæ circumſcribi ſolent, vid. GROTIUS d. l. §. 4. Ubi tamen id probare non poſſumus, quod tradit; a quo die menſura aliqua temporis incipere dicitur, is dies intra menſuram non erit;

(1) Eam ob cauſam Guſtavus Adolphus Rex Sueviæ Polonis bellum per Feciales indicere, ut Poloni ipſi exprobrabant, indicere non judicavit neceſſarium apud LOCCENIUM L. VIII. Hiſt. Suecan. ad A. MDCXXX. H.

(2) Vid. ſupra ad c. 6. §. 9. H.

erit; quia præpoſitionis *a* vis eſt diſcernere, non conjungere. Nam initium utique maxime eſt pars rei. Unde ſi ita conventum ſit: induciæ erunt in decem dies a calendis Juliis; ſane nemo hoc aliter interpretabitur, quam illas calendas induciis quoque comprehendi (1). Neque ſemper voculæ *a* vis eſt diſcernere eam rem, cui adponitur, a ſequente; ſed ſæpe etiam initium notat in aliqua re comprehenſum. Quid notius illis locutionibus a capite ad calcem, ab ovo ad mala (2)?

§. IX. Quando (3) induciæ ſubditos potiſſimum utrinque bellantium obligare incipiant, docet Grotius d. l. §. 5.

§. X. Quantum per inducias liceat, quantum non liceat, enumerat Grotius d. l. §. 6. ſeqq. Ubi tamen arbitramur, in quavis induciarum ſpecie actus mere defenſivos eſſe licitos (4), licet forte ſub alio prætexto induciæ ſint petitæ & obtentæ. Unde non erit illicitum, verbi gratia, ſi tantum ſepeliendorum hominum cauſa datæ ſint induciæ, ſeſe in locum tutiorem recipere, aut munitionibus circumdare. Aut ſi obſeſſi per inducias ſibi tantum ſtipulati ſint, ne oppugnentur, auxilia ab iisdem & commeatus admitti. Nec Grotii d. l. §. 10.

(1) Maxime cum ipſe Grotius d. l. §. 4. n. 2. dicat, temporis productionem favorem in ſe habere. H.

(2) Pufendorfii ſententia Grotianæ præferenda videtur, utpote quieti producendæ, quam contrahendæ aptior. Optime fecerint paciſcentes belli Duces, ſi ambiguæ diſceptationi diſertis verbis modum poſuerint. Quod ad reliqua, etſi hi inducias obſervare debeant a momento interpoſiti pacti; ad ſubditos tamen eæ non antea pertinent, quam quidem ipſis innotuerint. Quare nec Nulli ſunt actus hoſtiles, interea ab iis commiſſi, nec ulla indemnitas peti poteſt ab iis, quibus damnum illatum, etſi aliud viſum ſit Grotio III. 21. 5.

(3) Omiſit h. §. perinde ac 13. Celeb. Barbeyracus, quoniam remiſſiones, quas continent ad Grotium, in notis exhibuerat.

(4) An ſub iis actibus contineatur, in locis, de quibus controverſia eſt, munitiones extruere? Vid. diſceptationem apud Auctorem L. XIX. Rer. Brandenburg. §. 56. 57. 58. ad An. MDCLXXXVII. Singulare eſt, quod de induciis inter Hungaros & Turcas Paulus Jovius Hiſtor. L. XXXVI. obſervavit: *Ex inveterata conſuetudine in finibus minuta prælia & extraordinarias incurſiones eos admiſiſſe: niſi juſtis copiis cum juſto tormentorum muralium apparatu vix inferretur.* H.

lum moveat, a pœna receſſiſſe intelligitur. Etſi & illud pacto repugnet, neglecta pœna ſtatim ad arma ruere. Nam regulariter non ita ſolet conveniri, ut optio ſit alteri (1), pœnam commiſſam accipere, an arma reſumere velit. Vid. GROTIUS dicto loco §. 11. 12.

§. XIII. DE pactis circa indulgendum commeatum, ſeu præſtandum ſecurum itum & reditum per loca hoſti inſeſſa, & quomodo iſta ſint interpretanda, plene docet GROTIUS dicto loco §. 14. ſeqq.

§. XIV. PACTA circa redemtiones captivorum apud Chriſtianos multum habent favoris, præſertim ſi quis apud barbaros captivus detineatur, in quorum redemtionem etiam ſacra vaſa recte conſtantur. Vid. *L.* 21. *C. de SS. Eccleſ.* (2) GRATIANUS cauſ. 12. quæſt. 2. c. 13. 14. 15. Etſi moribus Romanorum ſecus erat, de quibus vid. LIVIUS L. XXII. c. 59. 61. HORATIUS Carm. L. III. Od. 5. SILIUS ITALICUS L. XV. (v. 654. 655.) *Noxam ſuperaverat omnem Armatum potuiſſe capi*. Apud EUTROPIUM L. III. (c. 6. num. 2.) Edit. Cellar.) Hannibali, qui Romanis captivos, ut redimerentur, obtulit, a ſenatu eſt reſponſum: *eos cives non eſſe neceſſarios, qui cum armati eſſent, capi potuiſſent*. PLATO quoque de Republ. L. V. p. 662. B. Ed. Wechel. Ficin.) Τὸν ζῶντα εἰς τοὺς πολεμίους ἁλόντα ἆρ᾽ οὐ δωρεὰν διδόναι τοῖς θέλουσι, χρῆσθαι τῇ ἄγρᾳ ὅ, τι ἂν βούλωνται; κομιδῆ γε. *Eum qui vivus ab hoſtibus captus fuerit etiam gratis reddere volentibus relinquendum, ut præda quomodocunque lubet utantur? Omnino.* QUINTILIANUS Declam. 339. *Longe feliciſſimum in bellis eſt vincere: fortiſſimum, ſi victoria non detur, pro cauſa mori. Eſt tamen tertium aliquod inter dedecora, in patriam certe redire, & ſi vincere non detur, effugere. Poteſt enim credi qui hoc fecit, ad ſecundam*

D. de Verb. Obligat. L. 4. §. 7. *de Doli mali & metus except.* L. 14. C. *de Pact.* L. 37. L. 40. C. *de Tranſact.* H.

(1) At ſecundum regulam Romani juris contrarium dici oportet *L.* 10. §. 1. *de Pactis L.* 28. *pr. de Action. emt. d.* L. 40. C. *de Tranſaction.* H.

(2) *Nam ſi neceſſitas fuerit in redemptione captivorum, tunc & venditionem præfatarum rerum divinarum, & hypothecam, & pignorationes fieri concedimus, quoniam non abſurdum eſt, animas hominum quibuſcunque vaſis vel veſtimentis præferri.*

ſe aciem ſervaſſe, & victum adverſis animum repoſuiſſe. Ille vero qui ſe inter virtutem hoſti dedit, qui abjectis armis paratas in vincula præbuit manus, quam tandem nobis ſpem in poſterum facit? Quæ ſpes in milite reſidua eſt, ſi nihil potius fuerit, quam capi? Quæ circa iſthæc obſervanda ſint, docet GROTIUS dicto loco §. 23. ſeqq. Ubi ad §. 28. addimus, quod apud Marinum BARLETIUM de vita Caſtriotæ L. VII. memoratur, cum captus adoleſcens barbarus Muſachio prædæ nomine conceſſus cum ipſo conveniſſet de CC. aureis loco lytri, eum mox iſtos ex veſte depromtos victori numeraſſe. Qui recuſavit eum dimittere, cauſatus, jam ſibi iſtos nummos cum perſona adquiſitos (1). Sed re ad Caſtriotam delata, ipſe pro barbaro pronunciavit (2).

§. XV. DE pactis ducum, & quid circa illa obſervandum, tradit GROTIUS L. III. c. 22. (3) Ubi tamen ad

(1) Quam rationem, Jure ſtricto probandam cenſerem, & ſi aliud videatur HERTIO. Quum enim *Spoliari*, & omnibus quæ ſecum habet privari Jure belli captivus poſſit, recte Muſachius cauſabatur, hos nummos ſibi jam cum perſona acquiſitos eſſe. Neque id aliter hodie fert mos militaris. Conf. de ceteris BOECLERI miles captivus in I. Vol. Diſſertat. quæ A. 1700. junctim publici juris factæ ſunt.

(2) Recte. Nam qui agit cum captivo, ut ſe liberet, is pretio quod ſtipulatur, contentum ſe fore declarat; ut adeo eo ipſo momento poſſeſſionem rerum, quas cum perſona nactus erat, amiſiſſe videatur. V. *L. 3. §. 6. D. de A. vel A. poſſeſſ.* Quæ ratio tanto magis valet inter populos, quos inter ſervitutis uſus deſiit. Eoque inprimis ſpectaſſe Grotius videtur, cui alioquin non temere contradixit ZIEGLERUS. Reliqua, quæ ad hoc argumentum pertinent, fuſe perſecutus ſum *Comment. de Lytro ſect.* 2. H.

(3) Utique ſcilicet Princeps obſtringitur ad ſervandum conventiones, factas a Ducibus ſuis bellicis, tanquam perſonam ipſius repræſentantibus, modo eæ nihil contineant, quod limites egreditur muneris ipſorum, aut mandatorum quæ iis data ſint, latitudinem. Neque intereſt, utrum de Mandatorum ſumma omnibus, an iis tantum, quibuſcum egerunt, conſtet. Imo, etſi conventio ab initio contra voluntatem Principis facta, deinde ab eo expreſſe, vel tacite ratihabeatur, palam eſt, conſenſum Principis retrotrahi debere. Conventionem Ducis ſui ſervare quoque Princeps tenetur, ſi is juſſa ſecreta ſua migraverit. Dux enim culpæ reus eſt, non illi, qui cum eo pepigerunt, & ſi ali-

ad §. 8. notandum: breviores duntaxat inducias conce-dere ducum eſſe (1), non autem tales, quibus adpara-tus bellicus plane diſſolvitur. Hoc enim eſt ſummorum imperantium.

§. XVI. Denique quouſque privati in bello cum hoſtibus paciſci queant (2), docet Idem L. III. c. 23. Quibus addi poteſt mos Anglis & Scotis quondam re-ceptus circa iſthæc pactorum genera (3). *Si quis ad diem dictum non redeat, hæc pœna eſt. In congreſſibus, quæ ob res reputandas fieri ſolent, qui deceptum ſe que-ritur, manus effigiem aut chirothecam in haſta oblonga omnibus conſpicuam circumfert. Ea ſumma apud ipſos infamia habetur: adeo ut, qui fidem violavere, amicis propinquiſque fiant deteſtabiles: nec paulo honeſtior eos convictu, ſermone, aut domo ſua dignetur.* Buchananus Rer. Scotic. L. IX. Notabile quoque eſt pactum mili-tis Gothi & Romani, qui in eandem foveam incide-rant, apud Procopium Hiſt. Goth. L. I. (c. 1.) qui mutuam invicem ſalutem ſtipulati ſunt; quorum con-ventionem Gothi ratam dein habuerunt.

aliter fieret, facile eludi poſſet vis omnis generis conventionum. Conf. Grotius L. III. c. 22.

(1) Petr. Bellinus Part. V. de Re militari tit. 1. *Commu-nis eſt*, inquit, *Doctorum opinio*, *Ducem non poſſe treugas* (ita barbare inducias vocant) *facere*, *niſi ſit treuga brevis*. Ubi exempla addit. V. & Tacitum XV. Ann. 5. H.

(2) Quod genus conventionum pro valido haberi nequit, niſi quatenus conſenſu expreſſo tacitove Reipublicæ vel Principis coa-luerit: quo caſu Princeps illos, qui eas inierunt, ſi in fide præſtanda negligentes ſint, ad eam implendam cogere poteſt. Leges autem & Mandata Principum ita ſemper explicari debent, ut nihil contineant, quod ſupra vires humanas ſit.

(3) Cui non multum diſſimilis mos hodie uſitatus, quando promiſſor fidem deſtituens publice infamis declaratur, & inter-dum ejus nomen patibulo affigitur, teſte Hojero ad Jus militar. Brandenb. art. 70. H.

Digitized by Google

CAPUT VIII.

DE PACTIS PACEM REDUCENTIBUS.

I. *An pacta pacis infirmentur per exceptionem metus?*
II. *An cum rebellibus valide pax ineatur?*
III. *Quatenus in pace bona privatorum condonari poſſint.*
IV. *Terminus implendæ pacis ſtricte interpretandus.*
V. *Quid ſi pax referatur ad eventum prælii?*
VI. *Obſes in principis locum ſuccedens non amplius tenetur.*
VII. *De ſponſoribus pacis.*

DE pactis, queis bellum plane finitur, ita plene exſecutus eſt GROTIUS L. III. cap. 20. ut vix quidquam niſi per modum ſpicilegii addere liceat. Circa quæ præcipua eſt quæſtio: num illa poſſint reddi irrita per exceptionem metus injuſte incuſſi? Id quod circa bella ſolemnia negat GROTIUS L. II. c. 17. §. 20. & L. III. c. 19. §. 11. cum contrarium jure gentium ſit receptum ideo, quod alias ejuſmodi bellis, quæ valde ſunt frequentia, nec modus nec finis potuiſſet imponi; id quod tamen fieri generis humani interſit. Etſi ſalva conſcientia bello injuſto extortum retineri nequeat. Enimvero uti de reſtitutione quidem dubium non eſt: ita nondum adeo liquido conſtat de jure aliquo gentium, per quod non liceat contra victorem injuſtum exceptionem metus opponere. Et ſi vel maxime tale jus extaret, non tamen tranquillitati generis humani multum videtur deceſſurum, ſi iſtud negligatur. Nam, tradente GROTIO, belli ſolemnis; qualemcunque habeat cauſam juſtificam, hic eſt effectus, ut dominium, quod ipſe vocat, externum rerum hoſtilium adquiratur (1). Si quis

(1) Intelligit autem GROTIUS jus proprietatis, quod tantum in judicio humano, & quidem coactivo, valeat, ita, ut nemo vi uti poſſit ad recuperandam rem; quæ hac ratione poſſidetur, etſi non intercedat vir eruditiſſimus; quo minus eam reſtituamus.

quis ergo ſolemne bellum antea victori poſt intulerit, utut nullam juſtificam belli cauſam præter metum illum habuerit; ubi fortuna arriſerit, non amiſſas modo per injuſtum bellum res, ſed & omnia hoſtis bona adquiret. Inde ſimplex valde eſt, ſi quis injuſta vi quid alteri extorſit, qui alia ratione quam vi poſſeſſionem ſuam magis ſtabiliri credit. Non minus ineptus, qui alterum per injuſtam vim ad duras pacis leges adegerit, ni ſtatim, quamdiu adhuc alterum oppreſſum tenet, exſecutionem pacis fieri curet; ſed ſolo victi pacto adquieſcat, eumque in tali ſtatu relinquat, ut malum, quod paſſus fuit, reponendi ſit facultas. Vid. Guicciardinus Hiſt. L. XVI. ſub fin. & L. XVII. ſub init. Ergo verius videtur, eum, qui bello injuſto petitus, poſtquam ad pacificam diſceptationem ſeſe obtulit, & bellum deprecatus eſt, ad iniquam pacem adigitur, nullo jure prohiberi, quo minus paci nondum impletæ exceptionem metus opponat; aut poſt occaſione data reparationem injuriæ quærat. Sicuti & Polybius L. III. c. 30. pronunciat, juſtam fuiſſe Pœnis cauſam belli ſecundi in Romanos ſuſcipiendi, eo nomine, quod quondam ipſis inter res domi ancipites verſantibus Sardiniam, & magnam vim pecuniæ Romani extorſiſſent. Καιρῷ γὰρ πεισθέντες, ἠμύνοντο τοὺς σὺν καιρῷ βλάψαντας. *Occaſione enim invitati, ultum iverunt eos, qui per occaſionem temporum ipſis nocuerant*. Aliter tamen dicendum fuerit (1), ſi inter belligerantes ab initio contractus velut aleæ fuerit initus. Id quod fieri intelligitur, quando de cauſa nondum liquida rejectis mediis pacificis ad arma protinus convolatur, aut perſecutio injuriarum, prætenſionumque, quæ via juris aut per tranſactionem haberi poterat, eventui belli committitur. Heic enim aperte Mars arbiter ſumitur, & hoc animo utrinque in bellum deſcenditur; aut bello jus injuriamve aſſeram, aut plura perdam. Hoc ſane modo qui in bellum ruunt, ubi adverſi quid patiantur, non magis de injuria ſibi facta conqueri poſſunt, quam ſi qui ex

S 4 con-

mus ex pudore conſcientiæ. Vid. ejus L. III. c. 7. §. 6. & c. 10. §. 5.

(1) Supra L. V. c. 9. §. 3. H.

condicto in duello pugnans vulneratur (1). Sic ut qui heic ſuccumbit, adplicare ſibi debeat illud PLAUTI Amphitruone Act. 1. ſc. 1. (v. 240.) *Ut lubet, quod tibi lubet fac, quoniam pugnis plus vales*. Conf. *L. 3. §. 3. D. de Injuriis, & L. 7. §. 4. D. ad L. Aquiliam.*

§. II. ILLA quoque quæſtio varie agitatur; an pax & tranſactio cum civibus rebellibus a civitate, eorumve rectoribus ſit ſervanda? GROTIUS L. III. c. 19. §. 6. ſeqq. affirmativam ſat copioſe deducit. Nobis autem planius ita dicendum videtur. Subditos rebelles qui per vim in ordinem redegit, quid de ipſis ſtatuat, ipſe viderit. Sed ſi per pacta res componatur, ipſa negotii natura oſtendit, regem rebellibus gratiam delicti facere; ſic ut obtentu rebellionis pacta nequeant irrita reddi (2). Rebelles autem per eam pactionem de integro civitati conjungi, eique obſequium ſpondere intelliguntur; cujus ſui obſequii velut conditionem præſupponunt obſervantiam ejus pacti a civitate præſtandam. Sic ut in regnis potiſſimum illud vim capitulationis aut legis fundamentalis obtineat. Iis tamen, qui ideo rebellant, ut principi cupita extorqueant, bene obſervandum illud GRAMONDI Hiſt. Gall. L. II. *extra fidem regi debitam nihil eſt præſidio ſubditis*.

§. III. QUANTUM circa condonanda privatorum bona per pacificationes civitati liceat, ex indole dominii eminentis intelligitur. Cujus vi utique bona privatorum, quocunque titulo quæſita, pro neceſſitate Reipublicæ aut magna ipſius utilitate poſſunt tradi; ita tamen, ut civitas illud damnum teneatur privatis ſarcire, de publico vel ſtatim, vel ubi ſolvendo eſſe cœperit (3).

Ce-

(1) Supra L. III. c. 1. §. 7. Et hic locum habet, quod eſt in *L. 20. pr. D. Quod met. cauſ. hos ſibi ipſis metum intuliſſe*. H.

(2) Contrarium ſuaſit Boxhornius L. I. Inſtit. Polit. c. 14. §. 19. & LIPSIUS, refutatus propterea a THOMSONO & LOCCENIO in Animadverſ. ad Lipſium. At nos cum AUCTORE facimus (v. ſupra L. III. c. 6. §. 11.) Niſi ſingulares cauſæ ſint, propter quas pacta hujuſmodi reſcindi æquitas ipſa ſuadeat. Quales quidem occurrebant in pactione Maximiliani I. Regis cum Flandris, quas in ſolemni Procerum Imperii judicio diſcuti curabat Fridericus III. Imperator, apud Sigiſmundum a *Bircken Oeſterreichiſchen Ehrenſpiegels* L. V, c. 38. ad A. MCCCCLXXXVIII. H.

(3) Supra c. 5. §. 3. H.

Ceterum illa diſquiſitio, utrum bona civi privato ſint auferenda aut condonanda, in monarchia ad regem ſpectat: ut autem ſingulis damnum hoc modo extra ſuam ratam ſarciatur, univerſitas civium obligatur rege exigente. Aſt exteri, quibus ea bona traduntur, non opus habent inquirere, ex uſu civitatis fuerit, n ec ne, illa ſibi tradi; ſed ſufficit illis ad dominium legitimum adquirendum factum regis, tum ob præſumtionem, quæ actus regis comitatur; tum quod nulla ratio foret cum extraneis tranſigendi, niſi fixum foret, rite geri, quæ a capite civitatis geruntur. Porro uti ejuſmodi bona hoſti conceſſa, ſic & damna privatis ab hoſte data per reliquos cives pro viribus ſarciri lex ſocietatis ſuadere videtur (1); præſertim ſi nulla ipſorum peculiari culpa bellum excitum fuerit. Vid. *L.* 52. §. 4. *D. pro Socio & t. t. D. de Lege Rhodia de jactu*. Etſi ſatis apertum ſit, ubique fere miſeros cives ejuſmodi damna inter fatales calamitates referre juberi.

§. IV. Si tempus præfigatur, intra quod conditiones pacis debeant impleri, illud ſtrictiſſime fuerit interpretandum. Sic ut ſtricto jure non admittatur purgatio moræ (2) ob breve tempus, niſi vis major impediverit, aut omnis doli ſuſpicio abfuerit. Ratio eſt, quia etiam breve tempus ad magnas rerum converſiones valere poteſt. Si igitur ad implendas pacis conditiones alteri mora indulgeretur, facile foret occaſionem nanciſci a pactis reſiliendi. Accedit quod alter exercitum, qui utique magno ſumtu ſuſtentatur, non prius tuto poſſit dimit-

(1) Diſſentiunt heic non temere Vasquius L. I. Controv. illuſtr. c. 4. n. 11. cum multis quos profert, & Zieglerus L. I. de Jure majeſt. c. 4. §. 5. Nam nihil commodi ex facto hoſtium in civitatem redundat, adeoque nec de vi majore, qualis eſt hoſtium incurſus, teneri civitas poteſt. Quod ſi dicas cum Auctore damna illa ſocietatis cauſa contigiſſe, & æquitatem velle ut reſarciantur. Negabunt diſſentientes, cives coëundo in ſocietatem civilem ad omnia damna reparanda ſe voluiſſe obligare. Nam damna ex chaſmate, incendiis, furtis & ſimilibus, ceteri cives non repenſant. Ergo nec illa, quæ facto civitatis non contigerunt, præſertim cum res pereat ſuo domino, nec dici poſſit, periiſſe illi cujus non fuit. Licet autem civitas bellum gerat, tamen jure id ſuo facit, & par ab hoſte expectare periculum cogitur. H.

(2) Grotius L. III. de J. B. & P. c. 20. §. 25. H.

mittere, quam conditiones pacis fuerint impletæ.

§. V. Quandoque pactiones pacis (1) referri ſolent ad eventum alicujus pugnæ, inter ſingulos, binos, ternos, pluresve, aut integros quoque exercitus ineundæ. Ubi ardua eſt quæſtio (2), an fortuna totius civitatis aleæ ejuſmodi prælii recte committatur? Equidem videtur hoc modo parci ſanguini humano, & calamitates belli velut in compendium mittuntur. Sed contra ſatius videtur vel cruento bello defungi, quam libertatem & ſalutem civitatis per ejuſmodi duellum ſimul & ſemel perdi (3); cum ex adverſo etiam poſt unum atque alterum infelix prælium fortuna belli reparari queat. Quod ſi tamen nulla ſpes boni eventus ſit (4), ſi viribus totius civitatis certetur, tanquam e malis minimum admittente hoſte ejuſmodi ſingularis pugna ſuſcipietur. Sed & ubi principes non de juribus civitatis, ſed propriis ſuper negotiis bellum gerunt; facile concedere poſſunt civitates, ut iſti inter ſe ſingulari pugna decernant. Exemplum vid. apud Diodorum Siculum L. IV. c. 60. Dionysius Halicarnasseus L. III. (Antiq. R. L. III. p. 149. 150. Ed. Sylb. c. 13. p. 144. Ed. Oxon.) *Duces ſi proprium aſſerant principatum, honeſte ac neceſſario tale inter ſe certamen ſuſcipere; quoties vero Civitates ipſæ de principatu contendunt, non modo periculoſam eſſe hujuſmodi aleam, ſed etiam turpem* (5). Etſi ipſi principes controver-

(1) Vid. Buddei Juris prudentiæ Hiſtoricæ ſpecimen a §. 21. ad §. 30. Quæ conſuetudo adeo apud veteres invaluerat, ut inventi ſint Principes, qui Regnum amiſerint, quod hanc conditionem ſubire detrectarent. Ita poſteritas Theſei regno Athenarum deturbata fuit. Conon Lib. XXXIX. apud Phot. Cod. 186. Vid. Perizonius de Prætorio p. *6. 7.* Ed. *1696.*

(2) Conf. ſupra L. V. c. 9. §. 3. & ibi dicta. H.

(3) Cujus victoria ſæpius fortunæ quam virtutis eſſe ſolet. H.

(4) Aſt tum non eſt credibile, alterum majoribus ſuccinctum opibus, victoriam, quam in manibus ſuis habere ſe confidit, incerto prælii ejuſmodi paucorum eventui permiſſurum. Jam & de viribus noſtris, præſertim ſi juſtitia cauſæ nitimur, deſperare non debemus. Eſt enim in cœlis Numen, quod ſæpius per paucos, quam per multos innocentiam defendere adverſus vim injuſtam ac tueri ſolet. H.

(5) *Λέγων (ὁ Ἀλβανὸς) ὅτι τοῖς μὲν ἡγουμένοις τῶν στρα-*

verſiam adhuc ancipitem tam violento modo recte non diſceptent. Ubi tamen obſervandum, qui ſic in eventum pugnæ deciſionem controverſiæ rejiciunt, de ſuo quod habent jure poſſe tranſigere, non autem alteri, quod jus penes ipſos non eſt, dare. Unde ſi rex ſuper regno, quod in ipſius patrimonio non eſt, certare velit, nihil aget (1), niſi accedat conſenſus populi, & eorum qui jam nati ad ſucceſſionem jus habent. Ceterum in ejuſmodi condictis præliis ſæpe in controverſiam venit, quis pro victore ſit habendus (2). Ubi ſciendum, regulariter ejuſmodi pugnas eſſe decretorias. Unde ſi inter duos pugnetur, ille victor erit, qui adverſarium occiderit, aut ita debilitaverit & oppreſſerit, ut victum ſe ipſe fateatur. Sicut Turnus gravi vulnere ſaucius faciebat, apud VIRGILIUM Æneid. XII. (v. 931. & ſeqq.) Ubi plures pugnant, illa pars victrix erit, quæ adverſarios occiderit, aut fugatos ita debilitaverit, ut reſiſtere amplius nequeant. Quod ſi res geratur inter integros exercitus, ſpolia legere, ad ſepulturam corpora concedere, in loco pugnæ pernoctare, prælio iterum laceſſere, per ſe victoriam non probant, cum talia poſſint etiam qui æquo Marte pugnaverunt. Sed ſi alia concurrant indicia, non parum momenti faciunt ad probandam hoſtium fugam. Et certe qui loco ceſſit poſt conflictum, in dubio magis eſt ut fugiſſe credatur. Ubi apud neutram partem firma ſunt victoriæ argumenta, res manet eo loco, quo fuit ante prælium; & ad bellum, aut novas pactiones erit redeundum. Memorabile eſt exemplum, quod refertur a PLUTARCHO in Paralellis, & HERODOTO in Clio. *Argivis & Lacedamoniis de agro Thyreatico altercantibus. Amphictyones pugna utrinque lectorum hominum rem decernendam cenſuerunt, victorique agrum detulerunt iſtum. Lacedamonii a parte*

ſua

ϛρατοπέδων, ὅπω᾽ ἰδίαν κατασκευάζωνται δυναϛείαν, καλὸς καὶ ἀναγκαῖος ἔϛαι ὁ περὶ τῆς ἀρχῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγών, ταῖς δὲ πόλεσιν αὐταῖς, ἐπειδὰν περὶ τῶν πρωτείων διαφέρωνται πρὸς ἀλλήλας, οὐ μόνον σφαλερὸς ἀλλὰ καὶ αἰσχρὸς ὁ διὰ μονομασχίας κίνδυνος, ἐάν τε τῆς κρείττονος λάβωνται τύχης, ἐάν τε τῆς χείρονος.

(1) Vid. ſupra L. VII. c. 7. §. 12. H.

(2) Conf. GROTIUM L. III. de I. B. & P. c. 20. §. [illegible] H.

ſua Othryadem ſummæ rei, Argivi Therſandrum præfecerunt. Prælio de Argivis duo ſuperſtites fuerunt, Agenor, & Chromius, qui de victoria civibus nuncium attulerunt. Facta autem quiete Othryades etiamnum vivens, fultuſque haſtilibus ſemifractis, mortuorum ſcuta abſtulit, tropæum erexit, ſuoque ſanguine id Jovi, tropæorum tutori, inſcripſit. Ego non dubitaverim ſecundum Argivos pronunciare. Add. Jo. MEURSIUS Miſcell. Lacon L. IV. c. 14.

§. VI. CIRCA obſides (1), qui pacis firmandæ cauſa dantur, præter tradita a GROTIO (2) L. III. c. 20. §. 52. ſequ. id quoque obſervandum, ſi contingat, ut obſes hæres & ſucceſſor fiat ejus, qui ipſum dedit, poſtquam hic fato fuerit functus, non amplius obſidem teneri, etiamſi fœdus iſto mortuo non expiraverit. Hic enim caſus tacite exceptus intelligitur, ut non amplius eſſet obſes, ſi in principalis debitoris locum ipſe tranſierit: ita tamen ut alium pro ſe teneatur ſubſtituere, ubi id poſtulatum fuerit.

§. VII. EST & alius modus cavendi ſecuritati pacis, dum alii inprimis qui mediatores paci intervenerunt, fidem ſuam interponunt, conventa utrinque ſervatum iri. Cui velut fidejuſſioni implicitum eſt fœdus (3) circa ferendum auxilium illi, qui contra pacta invaditur, adverſus injuriæ auctorem. (vid. DIODORUS SICULUS L. IV. c. 55.

(1) Vid. c. 2. §. ult. & BUDDEI Juriſprud. Hiſtor. Specimen §. 54. & ſeqq. ubi de Clœlia, virgine Romana obſide data agens, oſtendit, obſidi integrum non eſſe, ut fuga ſibi conſulat.

(2) Et ſupra c. 2. §. 6. H.

(3) Ut nominatim cautum in pace Olivenſi inter Sueciæ ac Poloniæ Reges A. MDCLX. inita art. 36. Et hujuſmodi fidejuſſiones a ſec. XII. uſque ſæpe interpoſitæ a ſubditis pro dominis ſuis. V. LEIBNITII Codic. diplom. dipl. 6. A. MCC. & Diplom. 15. §. 8. A. MCCLIX. Roger. ab HOVEDEN Part. II. Annal. in Johanne Angliæ Rege. MEYER L. XII. Annal. Flandr. ad A. MCCCXXXIX. & L. XVII. Ann. Flandr. ubi in conditionibus Pacis Peronenſis A. MCCCCLXVIII. eſt: *Si Rex Galliæ feſelliſſet, licere ab omnibus regni Principibus abſque ulla religione & dedecore ſe Carolo Duci Burgundiæ aut ejus heredibus adjungere contra Regem aut ejus ſucceſſores*. Adde tranſactionem inter Auguſtum Electorem Saxon. & Johannem Fridericum ejuſque filios Duces Saxon. A. MDLIV. §. 94. apud HORTLEDERUM L. III. de Progreſſ. Belli Germ. c. 88. H.

55.) Ad quod auxilium ferendum ſponſores non tenebuntur, ſi ex nova cauſa bellum ſit motum ; ſed tantum, ſi pax conventa rupta fuerit (1).

CAPUT IX.

DE FŒDERIBUS.

I. *Fœderum diviſio.*
II. *Fœdera, quibus nihil extra juris naturalis debitum diſponitur.*
III. *Quid fœdera æqualia ſint, & quotuplicia.*
IV. *De fœderibus inæqualibus.*
V. *Utri ex pluribus fœderatis potius ſit ferendum auxilium.*
VI. *Fœderum alia realia, alia perſonalia.*
VII. *Quæ dignoſcuntur vel ex conſideratione ſingulorum;*
VIII. *Vel ex generalibus notis.*
IX. *An fœdera pertineant ad reges expulſos?*
X. *An ſociorum nomine etiam futuri veniant?*
XI. *Fœdera tacite non intelliguntur renovari.*
XII. *Ad quid ſponſores teneantur ſponſione non ratihabita.*
XIII. *An ſponſio ratihabeatur per ſilentium ſummi imperantis.*

VIDENDUM deinceps eſt de illa pactorum publicorum ſpecie, quæ peculiariter fœderum nomine veniunt. Quæ a Theſeo inventa PLINIUS N. H. L. VII. c. 56. tradit. Quod admitti non poteſt, niſi hoc ſenſu, quod vel primus in Græcia iſte fœdera icerit, vel certos ritus, ſacraque adjecerit. Eorum diviſionem commodiſſime deſumemus ab eorundem materia, dum alia quid conſtituunt, quod jam antea juris erat naturalis ; alia autem officiis juris naturalis aliquid ſuperaddunt, aut ſaltem eadem, ubi indefinita videntur, ad certi quid determinant.

§. II.

(1) Pax autem ſecundum GROTIUM L. III. c. 20. §. 27. ſequ. rupta cenſetur, faciendo aut contra id, quod omni paci ineſt; aut contra id, quod in pace dictum eſt aperte; aut contra id, quod ex pacis cujuſque natura debet intelligi. H.

§. II. Ad priorem claſſem referuntur illa fœdera; quibus de ſimplici duntaxat humanitate hinc inde exercenda convenitur, aut de noxa invicem non inferenda. Vid. Geneſ. XXII. 23. In fœdere, quod Lacedæmonii cum rege Perſarum iniverunt, hæc clauſula legitur apud Thucydidem L. VIII. (c. 18. Edit. Oxon.) *Quaſcunque regiones, urbes, rex jam poſſidet, regiſque majores poſſederunt, in regis ditione maneant. Eas* (1) *ſive belli inferendi, ſive alio modo nocendi cauſa Lacedæmoniis, eorumve ſociis adeundi jus ne eſto, neve tributum exigendi Lacedæmoniis, ſociiſve eorum jus eſto. Regi de ſua ditione ſtatuere licitum eſto*. Niſi dicere velimus; hanc clauſulam continere renunciationem omnium prætenſionum, quæ ullo modo Lacedæmonii in Aſiam obtinere poſſent. Alias enim citra fœdus Laconicum Aſia regis erat; & ex natura dominii fluit, tum ne quis rem meam invadere debeat, tum ut de ſua re quiſque ſtatuere poſſit. Conferatur quoque fœdus pacis inter Athenienſes & Perſas apud Diodorum Siculum L. XII. c. 4. Ceterum ejuſmodi fœdera neceſſaria, apud antiquos cumprimis, habebantur inter eos, qui antea nihil invicem negotii habuiſſent. Nimirum quod apud complures dogma illud juris naturalis; (cognationem quandam inter homines eſſe a natura, ac nefas proinde alterum citra antegreſſam offenſam lædere;) obliteratum foret (2), adeo ut crederetur in ſolos cives humanitatis officia eſſe conferenda, exteros quoſque hoſtium eſſe loco, quos lucri noſtri cauſa lædere non nefas foret. Vid. Grotius L. II. c. 15. §. 5. Enimvero inter illos, qui juris naturalis obſervantiam cultu morum profitentur, talia fœdera non ſunt (3) neceſſaria (4). Niſi quod uti inter ſingulos, quando primum aliquid negotii

(1) Ὁπόσην χώραν καὶ πόλεις βασιλεὺς ἔχει, καὶ οἱ πατέρες βασιλέως εἶχον, βασιλέως ἔστω. Verba reliqua, quæ tanquam ejuſdem fœderis Auctor refert, apud Thucydidem non leguntur.

(2) V. ſupra L. II. c. 3. §. 8. ſequ. Hujus conſuetudinis reliquiæ videntur eſſe in *L. 5. §. 2. D. de Captiv. & poſtlimin. reverſ.* H.

(3) Vid. ſupra L. II, c. 2. §. 11.

(4) Utilitate tamen ea non carere oſtendit Obrechtus Diſſ. de Sponſor. pacis c. 1. §. 3. H.

tii invicem cœpit intercedere, prolixiorem amicitiæ conteſtationem adhiberi non indecorum ſit. Quo adplicari (1) poteſt illud CICERONIS Epiſt. ad Famil. XIII. 10. *Sed tamen in omnibus novis conjunctionibus intereſt, qualis primus aditus ſit, & qua commendatione quaſi amicitiæ fores aperiantur.* De cetero pudere propemodum debebat homines cultos pactum inire, cujus capita nihil aliud contineant, quam ne ſimpliciter ac directe jus naturæ violetur; quaſi citra illud pactum non ſatis quis officii ſit memor futurus. Conf. *L.* 50. *D. de Pactis*. Equidem veniunt iſta fœdera frequenter nomine amicitiæ. Verum fas amicitiæ proprie dictæ plura requirit, quam commune illud humanitatis officium. Nam utut præſtationes amicitiæ non ſint definitæ, ſicuti quæ ex pacto debentur; tamen in genere id quilibet amici novit eſſe, bona cum amico libenter communicare, de ipſius ſalute curam agere, monendo, conſulendo ſuccurrere, mala ipſi imminentia pro viribus propullare, eaque omnia intentiore cum affectu, quam quæ aliis ex nuda humanitate præſtantur. Ad hoc genus etiam GROTIUS dicto loco refert fœdera, quibus cavetur, ut utrique ſit jus hoſpitii, & jus commercii, quatenus iſta jure naturali debentur. Vid. ſupra L. III. c. 3. §. 9. 11. Enimvero ſocios & fœderatos proprie non eſſe, qui nil niſi communia humanitatis officia ſunt pacti, explicatur apud LIVIUM L. XLI. c. 24. Ubi Macedonibus ob offenſam in regem Perſea regione ſua interdixerant Achæi. Exinde horum ſervis fugitivis Macedonia receptaculum erat, quod illius fines ingredi vererentur Achæi ad vindicandum ſuos homines. Perſeus igitur eam gentem conciliare ſtudens, literis pollicetur, ſeſe fugitivos ipſis traditurum, modo tollatur decretum, quo Achaja prohibeantur Macedones. Cum ea res agitaretur in concilio Achæorum, Callicrates gratificandum regi negabat, ne Romani offenderentur. Contra Arco differebat, ſalvo fœdere cum Romanis regis petito poſſe ſatisfieri, addita ratione: *Non enim agi de novo fœdere aut nova ſocietate; ſed tantum peti commercium*

(1) Et ſi proprie is locus, ut verborum nexus & ſeries docent, ad litteras commendatitias pertineat, quibus aliquem in alicujus amicitiam admitti petimus.

cium juris præbendi repetendique, *ne interdictione finium & ipſi quoque regno arceamur*, *ne ſervis noſtris aliquo fugere liceat*. Neque hoc eſſe adverſus Romana fœdera, utpote in quibus nihil peculiariter adverſus Perſeā fuerit conventum.

§. III. Ast fœderum, quibus aliquid adjicitur officiis, quæ jure naturali homines invicem debent, alia ſunt æqualia, alia inæqualia. Illa ſunt, quæ utrinque eodem ſeſe modo habent, ſeu quando non ſolum utrinque æqualia promittuntur, ſimpliciter, aut obſervata virium proportione, ſed & æquali modo, ita ut neutra pars ſit deterioris conditionis, aut alteri obnoxia. Quæ inæqualia ſint, mox videbimus. Isocrates Panegyr. (p. 132.) *συνθῆκαι μὲν εἰσιν, αἳ τινες ἂν ἴσως καὶ κοινῶς ἐν ἀμφοτέροις ἔχωσι, προστάγματα δὲ, τὰ τοὺς ἑτέρους ἐλαττοῦντα*, *Pactiones* ſeu fœdera æqualia *ſunt*, *cum par & æquum jus utriſque tribuitur*: *juſſa vero*, ſeu fœdera inæqualia *cum alteri deteriore ſunt conditione*. Nam ut addatur *παρὰ τὸ δίκαιον*, non opus eſt. Utraque porro iniri potiſſimum ſolent ob aliquam ſocietatem contrahendam; quæ ſocietas ſpectat vel ad commercia, vel ad communitatem belli, ſeu auxilia mutuo præſtanda in bello offenſivo aut defenſivo; vel ad alias res. Æqualia fœdera circa commercia varia eſſe poſſunt: puta, ſi conveniatur, ne cives utriuſque fœderati ad alterutrius terras aut portus accedentes ullum vectigal ſolvant, aut non plus quam in præſens ſolvitur, aut ne ſupra certam quantitatem, aut ne plus quam cives, vel alii ſocii ſolvunt, & quæ ſunt ſimilia. Æqualia fœdera circa ſocietatem bellicam ſunt, ſi conveniatur, ut utrinque præſtentur paria auxilia militum, navium, aut alterius adparatus bellici: idque vel utroque tempore, ſive bello alteruter invadatur, ſive alteri bellum velit ipſe inferre; vel ſi alteruter bello impetatur. Quandoque etiam auxilia promittuntur ad certum duntaxat bellum, aut contra certos hoſtes, aut contra omnes quidem, ſed exceptis utriuſque fœderati ſociis. Denique æqualia fœdera circa alias res ſunt, ſi conveniatur, ne in confinio alterius alter arces habeat (1),

ne

(1) Aut ædificet. Quod citra pactum hocce licere, niſi juſtis indiciis appareat arces in finibus ſtrui, non tuendi, ſed nocendi cauſâ, recte aſſerit Grotius L. II. de J. B. & P. c. 22. §. 5.

ne ſubditos alterius defendat, aut recipiat, aut ut comprehenſos alteri tranſmittat, ne iter alterius hoſti præbeat, & quæ ſunt alia. Grotius dicto loco §. 6.

§. IV. Ex æqualibus porro fœderibus quæ ſint inæqualia, facile eſt intelligere: ſcilicet quando vel inæqualia ſunt, quæ invicem promittuntur, vel alterutra pars eſt deterioris conditionis. Inæqualia promittuntur aut a digniore fœderato, aut a minus digno. Illud fit, ſi potentior auxilia promittat alteri, nec reſtipuletur; aut ſi majora quam alter, ſeu huic non proportionata auxilia promittat. Hoc contingit, ſi fœderatus inferior plura teneatur præſtare, quam ab altero recipit. Iſtorum fœderum nonnulla cum imminutione ſummi imperii ſunt conjuncta. Quale erat fœdus Romanos inter, & Pœnos in fine belli ſecundi Punici; in quo cautum, ne cui Carthaginenſes bellum facerent injuſſu populi Romani. Quo poſſis referre Armeniam majorem, de qua Appianus Alex. Præfat. (p. 2. A. Ed. H. Steph.) Ἧς ῥωμαῖοι ὐκ ἄρχυσι μὲν ἐν φόρυ κομιδὴν, ἀυτοὶ δὲ ἀυτοῖς ἀποδεικνύυσι τὺς βασιλέας. *Nulla quidem Romanis tributa pendens, ſed ex eorum auctoritate reges accipiens.* Addatur quoque pactum Petri cum Theudato circa Siciliam initum, apud Procopium Hiſt. Gothicæ. L. I. (c. 6.) Vice verſa, illa fœdera ſummum imperium non imminuunt, quæ adjunctum habent aliquod onus tranſitorium, ſeu quo ſimul & ſemel licet defungi, verbi gratia, ſi in pace alteri parti injungatur ſtipendia alterius militibus ſolvere, ſumtus belli reſtituere, aut certam ſummam pecuniæ mulctæ loco numerare; item ſi teneatur mœnia arceſque diruere, locis quibuſdam decedere, obſides, naves, arma tradere. Sic Plinius N. H. L. XXXIV. c. 14. tradit: *in fœdere, quod expulſis regibus, populo Romano dedit Porſena, nominatim comprehenſum invenimus, ne ferro niſi in agricultura uterentur.* Conf. 1. Sam. XIII. 19. 20. Quo loco notatu dignum eſt, quod refert Procopius L. IV. Hiſt. Goth. cum ex induciis, quæ Juſtinianum inter & Chosroëm convenerant, ille his mille libras auri ſolvere deberet, haſce *illico poſcebat Iſdiagunus legatus Perſicus:*

Puſend. Jus N. & G. T. VIII. T *ſed*

§. 5. & *L.* III. c. 20. §. 40. Perperam diſſentiente Alberico Gentile, cujus argumentis reſpondit Zieglerus L. I. de Jur. Majeſt. cap. 35. §. 10. & ſequ. H.

ſed Juſtinianus dare volebat annis ſingulis quadringentas, ut a violandis induciis eo velut pignore Choſroëm retineret. Sed conceſſere tandem Romani, ſummamque totam præſente pecunia exſolverunt, ne annua tributa pendere viderentur. Adeo vocabula magis turpia quam res ipſas averſari mos hominum eſt (1). Sed de hoc potiſſimum dubitatur, utrum illa fœdera inæqualia, quæ permanentia & perpetuo duratura onera habent adjuncta, ſemper & in ſe ſummum imperium minuant; ſeu utrum alterius ſocius inæqualis poſſit retinere ſummum imperium? Onera iſta perpetua ſunt, verbi gratiâ, ut unus debeat eoſdem amicos cum altero habere, non vice verſa; ne liceat certis locis arces extruere; ne exercitum ducere; (ſicuti in fœdere Romanorum cum Latinis cautum erat, ne hi proprio arbitrio copias conſcriberent, eiſque ſuos duces præficerent, ac in expeditionem emitterent; ex quo fiebat, ut cum Romani ſoli de bello & pace decernerent, ſocii quidem laboris eſſent participes, gloria autem & fructus victoriarum in Romanos redundaret, quorum auſpiciis res gerebantur. Vid. DIONYS. HALICARN. L. VIII. (c. 15. Edit. Oxon.)) ne naves habere ultra definitum numerum; ne urbem condere, ne navigare, ne militem certis locis conſcribere; & quæ ſunt alia. Inprimis ſi unus fœderatorum alterius majeſtatem comiter teneatur colere (2); adeoque alterum dignitate ſe ſuperiorem agnoſcere, & in omnibus actionibus reverentiam quandam adverſus ipſum oſtendere. Id quod etiam explicat CICERO *pro L. Cornel.*

(1) Hanc ob cauſam non tributa, ſed dona vel pacta appellari ſolebant. V. Elem. Prud. civil. Part. I. Sect. 12. §. 12. in not. At fœdam mercedem vocat CLAUDIANUS. Vid. ſupra L. II. c. 7. §. 11. H.

(2) Quod & Juri Romano convenit. *Liber autem populus eſt is, qui nullius alterius populi poteſtati eſt ſubjectus: ſive is fœderatus eſt: item ſive æquo fœdere in amicitiam venit, ſive fœdere comprehenſum eſt, ut is populus alterius populi majeſtatem comiter conſervaret: hoc enim adjicitur, ut intelligatur alterum populum ſuperiorem eſſe, non, ut intelligatur, alterum non eſſe liberum: quemadmodum clientes noſtros intelligimus liberos eſſe, etiamſi neque auctoritate, neque dignitate, neque jure omni pares ſunt, ſic eos, qui majeſtatem noſtram comiter conſervare debent, liberos eſſe intelligendum eſt.* L. 7. §. 1. D. de Captivis & Poſtliminio. Vid. L. VII. c. 5. §. 18. in fine.

nel. Balbo. Sic ISOCRATES Panegyr. Athenienſes cum ſociis ita egiſſe tradit, ut penes ipſos quidem ſumma rerum directio eſſet, ſeorſim vero hiſce libertatem concederent, & formam Reipublicæ democraticam apud eoſdem conſtituerent. Ad iſthanc quæſtionem reſpondet GROTIUS L. I. c. 3. §. 21. ex *L. 7. D. de Captivis* (1). Enimvero ex ſubſequentibus mox JCti verbis difficultas movetur (2): *At fiunt apud nos rei ex civitatibus fœderatis, & in eos damnatos animadvertimus*. Nam id ſane ſubjectionem arguit (3), ſi jus alteri competat cives noſtros ad tribunal ſuum evocandi, eoſque plectendi. Quo ſpectat exemplum Decii Magii apud LIVIUM L. XXIII. c. 7. ſeqq. Inprimis autem, quod memorat PAUSANIAS in Achaicis, (p. 215. 216. Ed. Wech. c. 15. 16. Ed. Lipſ.) cum inſtinctu Callicratis legatus Romanus Achæorum principes partibus Perſei ſtuduiſſe argueret, eorum unus Xenon fiducia conſcientiæ dixit,

T 2 ſe

(1) Verba legis ſunt: *Non dubito quin* (Deſid. HERALDUS ſubſtituit *quanquam*) *fœderati & liberi nobis externi ſint*. Ubi BUDDÆUS contra exemplarium fidem, ut ipſe fatetur, legendum cenſet: *Externi non ſint*. Male. Nam externi apud Romanos dicebantur, qui non erant ſubditi: VIRGILIUS:

Omnem quidem ſceptris terram quæ libera noſtris
Diſſidet, extraneum reor.

Sequitur in d. l. *Liber autem populus eſt is, qui nullius alterius populi poteſtati eſt ſubjectus, ſive is fœderatus eſt: item ſive æquo fœdere in amicitia venit, ſive fœdere comprehenſum eſt, ut is populus alterius populi majeſtatem comiter conſervaret*. Ubi pro verbis *ſive is fœderatus eſt*, id eſt, *hoc æquo fœdere in amicitiam venit; ſive fœdere*. Notandum heic non omnes civitates, quæ apud Romanos dicebantur liberæ, in hunc cenſum veniſſe: Quædam enim ultro in clientelam ſe dederunt, & hæ haud dubie fuerunt liberæ: quædam hoſtibus ereptæ in libertatem reſtitutæ ſunt (Vid. LIVIUM L. XXVIII. c. 32.) & has jure poſtliminii libertatem recuperaſſe puto; quædam denique bello ſubjugatæ poſtea libertate redonatæ ſunt. Vid. infra ad c. 10. §. 9. Quæ non niſi improprie fuerunt liberæ dictæ, nec ſummæ poteſtatis fuerunt compotes. H.

(2) Vid. ſupra L. VII. c. 5. §. 18. H.

(3) CICERO de Provinciis conſularibus: *Omitto juriſdictionem in libera civitate? Contra leges ſenatuſque conſulta*. SVETONIUS in Caligula, de Germano: *Domi foriſque civilis, libera ac fœderata oppida ſine lictoribus adibat*. H.

ſe non dubitare vel in Senatu Romano ſuper hoc crimine judicium ſuſtinere. Quod a legato ſubdole arreptum, quaſi ultro Romam provocaret. Atque inde ipſe & plurimi alii Romam miſſi ſunt. Et tamen, uti POLYBIUS Excerpt. legat. 105. loquitur de iſtis evocatis: Τό, τε γὰρ κρίνειν ὐκ ἐνόμιζεν αὐτῇ καθήκειν. *Ut judicium de reis perageret Senatus, convenire ſibi non arbitravatur.* Heic planiſſima eſt reſponſio, priora verba capienda de antiquis temporibus populi Romani, quando major cura ipſi fuit fœderum leges obſervare, & alio modo tractare, qui ultro in amicitiam conceſſerant, quam qui bello victi fuerant. Sicuti CICERO Offic. II. penes antiquos *patrocinium* fuiſſe ſociorum, non *imperium* prædicat. Et Scipio jactat: populum Romanum *exteras gentes malle fide ac ſocietate junctas habere, quam triſti ſubjectas ſervitio.* Poſteriora autem verba capienda ſunt de ſequentibus ſeculis, quibus paulatim reverentia fœderum antiquorum minui cœpit, nulloque diſcrimine bello victi ac ſocii jugo præmebantur. Vid. LIVIUS L. XLII. cap. 1. APPIANUS de Bello civili L. I. (p. 414. Ed. Steph. 689. Ed. Amſt.) ubi memorat, Syllam adegiſſe omnes ſocios hactenus immunes ad tributum conferendum (1). Quo tempore id quoque uſurpatum, ut ex civitatibus fœderatis rei Romam evocarentur, atque velut ſubditi Romanorum plecterentur. Satis autem adparet, in epiſtola *Proculi* inter priora & poſteriora verba non pauca fuiſſe interjecta. Grotius autem poſtquam operoſe enumeraſſet controverſiarum genera, quæ inter ſocios oriri poſſunt, demum tamen ad motam difficultatem nihil reponit. Vid. quoque Antonius MATTHÆUS de Criminibus ad tit. ad L. Jul. Majeſtatis c. 1. §. 5, 6. Bene tamen monent prudentes (2), plerumque accidere, ut qui ſuperior eſt in fœdere, ſi potentia multum antecellat, paulatim imperium proprie dictum exerceat; inprimis ſi fœdus ſit perpetuum, & cum jure introducendi præſidia in oppida. Vid. BODINUS de Republ. L. V. c. 6. ISOCRATES Archi-

(1) Quod imitati ſunt poſtea Syllæ diſcipuli tres, ut ex eodem APPIANO L. V. ejuſdem Operis diſcimus. H.

(2) Idque exemplis probant. Vid. GROTIUS d. L. I. c. 3. §. 21. FORSTNERUS ad XIV. Annal. Taciti 31. Add. de Tataris Procopienſibus Joachim. PASTORIUM L. I. Hiſtor. Polon. plenior, p. 57. H.

chidamo: (p. 211.) Χρὴ τοὺς βουλομένους ἐλευθέρους εἶναι τὰς μὲν ἐκ τῶν προσταγμάτων συνθήκας φεύγειν, ὡς ἐγγὺς δουλείας οὔσας. *Cupidis libertatis fœdera cum mandato fugienda ſunt: parum enim differunt a ſervitute.*

§. V. Illam porro quæſtionem: ſi plures ejuſdem fœderati bellum gerant, utri potius auxilium ferre debeat, qui utrique eſt fœderatus; deducit Grotius (1) L. II. c. 15. §. 13. (2) Vid. etiam Simlerus de Repub. Helvetiorum L. I. p. m. 119. Ubi & illud addendum, in omnibus fœderibus, quæ rex aliquis cum extraneis circa ferenda auxilia init, ſubintelligi debere hanc exceptionem: ſiquidem per rationes proprii regni illud commode fieri poſſit, quæ etiam quibuſvis reſpectibus privatis, & ipſi ſanguinis atque affinitatis neceſſitudini præponderant. Add. Gellius L. II. c. 29. Nam cum nemini rex propius teneatur, quam ſuis civibus; non poteſt extraneo valide promittere, quod cum ipſorum utilitate aperte pugnat. Apud Guicciardinum Hiſt. L. XVI. Franciſcus rex dicit: *Præcedere juramentum Rhemis factum, quo obligentur reges Franciæ, ne quid de patrimonio coronæ alienent.* In quem ſenſum admitti poteſt, quod habet Baco de Verulamio de Sapientia veterum c. 5. *Inter principes unum eſt verum & proprium fidei firmamentum, neceſſitas, (magnum potentibus Numen) & periculum ſtatus, & communicatio utilitatis.* Ariſtotelis Nicom. L. VIII. c. 5. ſimplicius dixerat: Δοκοῦσι αἱ συμμαχίαι ταῖς πόλεσι γενέσθαι ἕνεκα τοῦ συμφέροντος. *Confœderationes inter civitates fieri utilitatis cauſa videntur.* Idem Rhetor. L. III. c. 14. Ἀπιστοῦσι ἄλλο τι πράττειν ἑκόντας, πλὴν τὸ συμφέρον. *Non credunt, aliud*

(1) Et in Appendic. epiſtolar. 16. H.

(2) Cujus ſententia huc redit. Quando duo fœderati utrinque ſibi bellum injuſtum inferant, neutri ſuccurrendum eſſe. Sed ſi alteruter juſtam belli cauſſam habeat, præferendum eum eſſe, non tantum extraneo, ſed etiam fœderato: niſi hoc quoque convenerit, ne adverſus eum auxilia mittere liceat. Quodſi fœderat in alios bellent, juſta quiſque de cauſſa, utrique auxilia mittenda eſſe, ſi id fieri poſſit, aut, ſi id fieri nequeat, eum præferendum eſſe, cum quo antiquius ſit fœdus. Add. Buddeus de comparatione obligationum, quæ ex variis hominum ſtatibus oriuntur; & Thomasius de Sponſione Caudina. §. 17. & ſeq.

aliud agere quenquam ſponte, præter id, quod utile eſt. VALERIUS FLACCUS L. IV. (v. 744.) *Certa fides animis, idem quibus incidit hoſtis*. ISOCRATES Orat. ad Philipp. (p. 156.) *Civitates neque inimicitiarum, neque ullius rei alterius rationem ducunt, niſi ſi quid ſibi profuturum putent*. Sic POLYBIUS L. II. c. 47. de Arato dicit: *Cum ſciret, reges natura quidem neminem vel hoſtem vel amicum ducere, verum ex ſuis utilitatibus ſemper amicitias & inimicitias æſtimare*. Andr. MAUROCENUS Hiſt. Venetæ L. I. de Senatu Veneto. *Amicitias publica utilitate dignitateque metimur* (1). Etſi de Rhodiis tradat POLYBIUS Excerpt. legat. 93. c. 6. eos per centum quadraginta annos nullum cum Romanis fœdus percuſſiſſe, licet in pluribus bellis auxilia ipſis miſerint. Ratio hujus inſtituti hæc ſubjungitur: *Qui enim nulli regum ſpem auxilii ſocietatiſque ſuæ vellent abſcindere, arctius ſe cum quoquam copulare, & libertatem ſibi jurejurando ac pactis præcipere nolebant; ſed omnia ſibi ſervantes integra, ſpes ſingulorum lucrari*. Ob aliam rationem a fœderibus feriendis abſtinere Utopienſes, tradit Th. MORUS Utop. L. II. Qui autem per fœdus, quod mutatis alterius rationibus expirat, damnum capit, habet quod ſibi imputet, quod non accuratius ſocii ſui conditionem perſpexerit. Vid. *L. 19. D. de Reg. juris* (2). Quanquam boni ſit ſocii, ubi res ſuæ non ferunt diutius in ſocietate perſiſtere, alterum monere, quo & ipſe rebus ſuis ſimul conſulere queat. Nam uti eſt apud EURIPIDEM Iphigenia in Tauris (p. 605. 606. 607.) Τὰ τῶν φίλων αἴχιστον, ὅστις καταβαλὼν εἰς ζυμφορὰς αὐτὸς σέσωσται. *Turpiſſimus eſt, qui poſtquam amicorum res in diſcrimen conjecit, ipſe ſolus ſervatur*. Inde in fœderibus bellicis maximi momenti habetur clauſula; ne ſeparatim & excluſo ſocio, liceat cum communi hoſte paciſci. Cui tamen aliqui ex æquitate hanc ineſſe reſtrictionem tradunt, dummodo alter ſociorum æquas pacis conditiones non reſpuat.

Hic

(1) Idque probant Exempla apud JUSTINIANUM Hiſtor. Venet. L. V. L. X. L. XII. L. XVI. PARUTAM L. V. Hiſtor. Venet. Ubi Leonhardus Hemus Senator Venetus loquitur. Adde ſupra L. III. c. 6. §. 9. in fine. H.

(2) *Qui cum alio contrahit, vel eſt, vel debet eſſe non gnarus conditionis ejus.*

Hoc enim caſu fœdus videri violatum, & alteri ſocio fas eſſe ſibi ſeparatim conſulere. Quod tamen cum grano ſalis accipiendum, ne anſa eludendo fœderi hoc modo quæratur, & unus ſociorum alterius velut judex conſtituatur. Vid. Joh. LABARDÆUS Hiſt. de Reb. Gallic. L. V. p. 313. Edit. Pariſ. An. 1671.

§. VI. (OMNIUM (1) autem fœderum, tam æqualium, quam inæqualium frequentiſſima ſunt, quæ ad auxilia in bello defenſivo aut offenſivo præſtanda, aut ad commercia regenda pertinent. Arctiſſimam autem fœderum ſpeciem producunt, quæ ad conjunctionem aliquam perpetuam plurium civitatum ſpectant.) Eſt & illa nobilis fœderum diſtinctio in realia & perſonalia; quorum hæc ſunt, quæ cum rege intuitu ipſius perſonæ fuerunt inita, & cum ipſo ſimul extinguuntur: illa vero, quæ non tam ipſius regis, populive rectorum, quam ipſius regni & Reipublicæ intuitu ſunt inita, ac perdurant, extinctis licet rectoribus populi, penes quos adminiſtratio Reipublicæ tempore fœderis initi erat. Ad utram claſſem quodlibet fœdus pertineat, ex ſequentibus manifeſtum erit. Illud igitur certum, quævis fœdera, quæ cum libero aliquo populo ineuntur, ſua natura eſſe realia, & perdurare uſque ad terminum in ipſo fœdere expreſſum; utut magiſtratus illi, quorum interventu id fuit percuſſum, extincti ſint aut mutati. Ex quo inferri poteſt (2), ſiquidem fœdus abs libero populo ſit initum, ac poſt ſtatus Reipublicæ ex democratico in monarchicum fuerit mutatus, fœdus eſſe manſurum; ideo quod idem populus maneat, forma licet Reipublicæ mutata. Et quia rex conſenſu populi in regnum adſcitus intelligitur id ſuſcipere cum omnibus obligationibus, quæ

(1) Verba hæc uncis incluſa exemplo Cl. BARBEYRACI ex Offic. Hom. & Civ. L. II. c. 17. §. 6. adjecimus.

(2) Vid. infra c. 12. §. 1. Equidem Tarquinio Superbo a Romanis expulſo, & principatu ac regio imperio in Rempublicam popularem commutato, negabant Sabini, fœdera cum Tarquinio ... durare, aut Romanis prodeſſe, apud DIONYS. HALICARNASSEUM L. V. Roman. Origin. Quod & Hernici cauſabantur ... eundem L. VIII. negantes, *fœdus uſquam ſibi ullum in...eſſiſſe cum populo Romano: quod autem cum Tarquinio ictum ... finitum eſſe, imperio ei ademto eoque mortuo in exilio*. Ve... CLAUDIUS d. L. V. ſatis coarguit Sabinos. H.

ab iſto populo, quatenus in ſe ſummum habuit imperium, ſunt contractæ. Accedit, quod cum fœdera ineantur ab his, qui ſummo imperio gaudent, cujus imperii commune ſubjectum eſt civitas: idem cenſebitur eſſe ſummum imperium, quod exercetur per ſuffragia univerſi populi, & quod geritur poſt a rege per conſenſum populi conſtitutum. Excipienda tamen heic ſunt illa fœdera, quæ præſentis ſtatus conſervationem pro fine habent; puta ſi duo liberi populi fœdus iniverint mutui auxilii contra illos, qui per vim ſtatum Reipublicæ mutare aggrediantur. Nam ſi tunc alteruter populus in mutationem ſtatus Reipublicæ libere conſenſerit, intelligetur ipſum quoque fœdus, ceſſante ejuſdem ratione, expirare. Enimvero non ſi fœdus, quod cum libero populo initur, regulariter eſt reale, ideo omne fœdus cum rege initum perſonale eſt, & cum rege extinguitur. Nam plerunque perſona pacto inſeritur (1), non ut perſona-

(1) V. Tabor Barboſ. locuplet. voce pactum axiom. 5. Neque enim perpetuum eſt, quod Turnus Herdonius diſputabat apud Dionys. Halicarnasseum Roman. antiq. L. IV. cum negaret ea, quæ Tarquinio Priſco a Latinis conceſſa fuerant, ad Tarquinium Superbum ejus nepotem, qui poſt Servium Tullum regnabat, pertinere: Διὰ τὸ μὴ προγεγράφθαι ταῖς ὁμολογίαις, τὴν αὐτὴν εἶναι δωρεὰν καὶ τοῖς Ταρκυνίου ἐκγόνοις: *Eo quod fœderi adjectum non eſſet, idem quoque datum Tarquinii poſteris*. Sabini etiam poſt exceſſum Servii Tulli fœdera cum eo icta ad Tarquinium Superbum pertinere negabant. Cauſati & idem Hetruſci, addito colore admodum contumelioſo: Se enim Tarquinio Priſco ἡγεμονίαν conceſſiſſe, Principi clarorum virorum: id non poſſe Servium Tullum, ejus ſucceſſorem, ταπεινὸν κατὰ γένος ὄντα, uſurpare. Quæ omnia Halicarn. d. L. IV. narrat. De Eduardo VI. Angliæ Rege, qui Carolo V. R. Hiſpan. ex fœdere, quod hic cum Henrico VIII. inierat, ſe obligatum negabat. Vid. Richard. Zouchæus Part. II. Jur. Fecial. ſect. 4. quæſt. 27. Cujuſmodi tricæ ut tollerentur quibuſdam utile viſum, mentionem heredum inſerere, aut formulis uti perpetuum fœdus ſignificantibus. Qualis illa in fœdere pacis inter Romanos & Latinos apud Halicarnass. Origin. Roman. L. VI. Μέχρις ἂν οὐρανός τε καὶ γῆ τὴν αὐτὴν στάσιν ἔχωσιν. *Quamdiu cœlum & terra eandem ſtationem retinebunt*. Alii non ſolum Principes, ſe & eorum populos, ut fœdus eſſet vere reale & perpetuum, comprehenderunt. Quam in rem ex Johanne Juvenale Ursino i

An

ſonale pactum fiat, ſed ut demonſtretur, qua perſona interveniente pactum ſit factum. *L.* 7. §. 8. *D. de Pactis* (1). Quia tamen conſtat, quædam fœdera a regibus inita omnino hac intentione facta, ut cum ipſorum morte expirent, quædam autem, ut & apud ſucceſſores continuentur; igitur certæ notæ ſunt habendæ, ex quibus pateat, ad quam ſpeciem quodvis fœdus regium ſit revocandum.

§. VII. Grotio L. II. c. 16. magis placet, ex cujuſque fœderis conceptis verbis hanc rem dijudicare, quam in univerſum aliquid definire. Sic igitur realia fœdera erunt, quibus clauſula hæc expreſſe eſt addita, ut ſint perpetua; aut quod ſint facta in bonum regni; aut quod ineantur cum rege & ipſius ſucceſſoribus; aut ſi durationi certum tempus ſit præfinitum. Sed & alia verba, & ipſa interdum materia fœderis, nec non cauſa ad id ineundum impellens, conjecturam poſſunt præbere non obſcuram. Quod ſi autem conjecturæ in utrumque ſunt æquales, ſupererit, ut favorabilia eſſe credantur realia (2), odioſa vero perſonalia (3). Favorabilia autem ſunt fœdera commerciorum cauſa. Fœdera autem bellica nequaquam ſunt omnia odioſa, ſed defenſiva magis ad

Annalibus Caroli VI. Gall. Reg. exemplum annotavit Deſid. Heraldus L. II. de Auctor. Rer. judicat. c. 18. §. 11. H.

(1) *Utrum autem in rem, an in perſonam pactum factum eſt, non minus ex verbis, quam ex mente convenientium æſtimandum eſt: plerumque enim (ut &* Pedius *ait) perſona pacto inſeritur, non ut perſonale pactum fiat, ſed ut demonſtretur cum quo pactum factum eſt.*

(2) Quod quum ſæpe anceps ſit, tutius eſt, fœdera in dubio pro *realibus* habere, quia, ſi aliud non pateſcat ex conceptis verbis ejus, Princeps nomine totius populi egiſſe intelligitur. In perſonalibus eximia plerumque & inuſitata Principis, quocum ineuntur, virtus reſpicitur. Ita ſtatus nonnulli Imperii morte Guſtavi Adolphi finitum fœdus ajebant. V. Pufendorfius Rerum Suecicarum L. V. §. 4.

(3) Hoc in conventionibus publicis admittit, in privatis locum invenire negat Schilterus Exercit. ad D. 8. §. 15. Quanquam quod addit in not. eam diſtinctionem, etiam quantum attinet publicas conventiones, non ſatis in jure fundatam, ſaluti & tranquillitati invicem multum nocere poſſe; fateor me non capere, ſi de fœderibus ſermo ſit. H.

Digitized by Google

ad favorem, offenſiva ad odium accedunt.

§. VIII. Paulo diſtinctius tamen videtur deduci poſſe, quatenus anteceſſoris regis fœderibus ſucceſſor teneatur. Nam primo conſtat, pace ab anteceſſore facta ſucceſſorem quoque teneri. Per pacem quippe antegreſſæ injuriæ, quæ bello cauſam dederant, plane extinguuntur. Legibus pacis rite expletis. Deinde dubium non eſt, quin ſucceſſor teneatur ſervare illas conventiones legitimas, quibus ab anteceſſore ſuo in tertium jus fuit collatum. Sed & illud certum eſt, quando alter fœderatorum ex fœdere jam quid præſtitit, & rex antequam quod ipſe debebat, repoſuerit, ſit mortuus; ab ipſius ſucceſſore id omnino ſolvendum. Cum enim id, quod ſub conditione præſtandi æquipollentis ab altero præſtitum fuit, in uſum Reipublicæ ceſſerit aut ſaltem ea intentione fuerit exhibitum: patet ſane, ni reponatur æquipollens, jus remanere alteri ad repetendam rem velut jam indebito præſtitam: adeoque ſucceſſorem teneri ad refuſionem rei ab altero præſtitæ, ni malit id ipſum, quod in lege tanquam æquipollens eſt expreſſum, exhibere. Denique circa illa fœdera, ex quibus aut nihil adhuc ab alterutra parte fuit præſtitum, aut quæ præſtita fuere, æqualia ſunt, in univerſum hoc videtur pronunciandum: regem ſi fœdus fecit tanquam caput ſui populi, & cum intentione commodum populi promovendi, intelligi reale fœdus feciſſe (1), quod ſucceſſorem quoque teneat. Quia iſtud fœdus totum quoque populum ſtringit, cujus caput ſequens rex eodem jure, eodemque ſub onere eſt, atque prior fuit. Aſt ubi fœdus directe ſpectavit commodum perſonæ ipſius regis, ejuſque familiæ; patet ipſo mortuo aut hac extincta, fœdus quoque expirare. In conſuetudinem tamen abiit, ut fœdera etiam indubie realia rege mutato renoventur, ſaltem verbis generalibus: ne forte excipi poſſit, cum ex illo fœdere nihil adhuc ſit in uſum regni converſum, fœdus ſola ineuntis fide ſtetiſſe, nec in ſucceſſorem tranſire. Præſertim cum fœdera ineantur ad promovendam Reipublicæ utilitatem (2); de qua cum diverſum judicare queat ſucceſſor, quam

(1) Vid. infra cap. 10. §. 8. H.

(2) Et niſi redintegrentur, refrigeſcere aut intermori ſoleant. Quam ob cauſam fœdere Athenienſium & Laconum conve-

quam anteceſſor, aliam quoque jure ſuo viam heic inſiſtere poteſt, adeoque negligere fœdus, quod jam ſuo regno inutile cenſet. Add. Joan. LABARDÆUS Hiſt. de Reb. Gallicis L. V. p. 74. 75. Edit. Pariſ. an. 1671. Eſt & hoc monendum, ſi quibuſdam inter ſe diverſa antehac fœdera interceſſerint, & iſta deinceps ab iisdem renoventur in genere; poſtremum potiſſimum intelligi renovatum; cum poſteriora ſemper prioribus derogent. Vid. POLYBIUS Excerpt. Legat. XLI. c. 4. Ubi tamen nullo modo excuſari poteſt fœda plane ſocordia tam legatorum, quam ejus, qui eos miſerat; quod cum renovare fœdus cum Ptolomæo rege inſtituerent, ipſi ignorarent, quæ fœdera olim Achæis cum rege interceſſiſſent, aut quodnam ex illis jam renovare vellent.

§. IX. ID quoque heic quæritur, ſi rex, quicum fœdus fuit initum, a ſubditis ſuis fuerit pulſus, utrum fœderatus teneatur illi ferre auxilia promiſſa, cum adhuc regno potiretur? GROTIUS dicto loco §. 17. affirmat; ideo quod jus regni maneat penes talem per injuriam expulſum, utcunque poſſeſſionem regni amiſerit. Nobis de eo quidem caſu certum videtur, ſi fœdus expreſſe ad defenſionem perſonæ regis, ejuſve familiæ ſit conceptum, quod ad recuperandum regnum auxilia debeant ferri. Sed ubi fœdus ſancitum ſit in utilitatem regni, valde dubium eſt, an rex expulſus fœdere auxilia poſtulare queat. Nam auxilia præſumuntur eſſe promiſſa adverſus hoſtes externos: de hoc autem caſu cogitatum non fuit. Etſi nec idem fœdus obſtare videatur, quominus legitimo regi ad depellendum invaſorem ſuppetias latum eamus. Sicuti & ubi fœdus nobis ſit cum populo libero, quem ſub ſervitium redigere inteſtinus invaſor laborat, recte auxilia ad illum dejiciendum ferre poſſumus, antequam in legitimum principem evaluerit. Nam qualitates in fœderibus; puta ſi dictum ſit, fœdus eſſe initum cum *rege*, & ejus *ſucceſſoribus*, notant jus proprie dictum, non

venit apud THUCYDIDEM L. V. Hiſtor. jusjurandum quotannis renovari ab utriſque. H.

(1) T. Quintius Flaminius cum Nabidem Lacedæmoniorum tyrannum, fœdera cum antiquis Lacedæmoniorum Regibus pacta allegantem, confutaret apud LIVIUM L. XXXIV. c. 34. *Amicitia & ſocietas*, ajebat, *nobis nulla tecum, ſed cum Pelope Rege*

non nudam uſurpationem (1), ſeu tales, qui juſto titulo regnum adquiſiverunt, non qui injuſta vi nituntur.

§. X. Est & illa quæſtio illuſtris, ſi in fœdere cautum ſit, ut utriuſque ſocii ab utriſque tuti ſint, num per ſocios intelligantur illi tantum, qui ſocii erant tempore fœderis initi, an & hi, qui poſtea ab alterutro adſciſcuntur? Ea ſuper quæſtione quid diſceptatum fuerit quondam inter Romanos & Pœnos ſub initium belli ſecundi Punici, vid. apud Polybium L. III. (c. 27.) & Livium (1) L. XXI. c. 19. Grotii deciſio d. l. §. 13. eo redit, ſalvo fœdere & Pœnos potuiſſe Saguntinis, a Romanis deinceps in fœdus adſcitis, bellum inferre, & Romanos eorundem defenſionem ſuſcipere. Quippe cum ſalvo fœdere fieri poſſit, ut duorum ſociorum unus eundem oppugnet, alter eidem auxilia mittat. Sicuti & ſuper eo caſu expreſſe in fœderibus ſolet conveniri. Vid. fœdus, quod Pœnos inter & Romanos ictum eſt tempore belli Tarentini, apud Polybium L. III. c. 25. Quanquam ex tali occaſione proximus ſit gradus ad rumpenda fœdera; cum pari ſenſu afficiant plagæ, quas alieno quis nomine, quam quas proprio infligit; inprimis ubi belli ſedes in auxiliatorum terras transferatur. Vid. Justinus L. III. c. 7.

§. XI. Est & illud monendum, fœdera ad tempus certum inita, elapſo illo, haudquidquam tacite renovata intelligi, non ideo ſolum, quod nemo præſumatur ad novum onus temere ſeſe adſtringere, ſed etiam quia iſthoc

Rege Lacedæmoniorum, juſto ac legitimo facta eſt. Num quid minus conveniret, quam nos, qui pro libertate Græciæ adverſus Philippum gereremus bellum, cum tyranno inſtituere amicitiam? & tyranno quam, qui unquam, ſæviſſimo & violentiſſimo in ſuos? Quanquam Romanos cum Nabide minus ſincere egiſſe, exiſtimet Boeclerus Differt. de eo quod egit civitas. H.

(1) Qui exiſtimarunt, non eſſe veriſimile, Romanos de iis, qui tunc ſibi ſocii eſſent, duntaxat ſenſiſſe: Siquidem nemini probari poſſe, Romanos aut nullos ſibi ſocios impoſterum adſciſcere voluiſſe, aut ſi quos ſibi adſciſcerent, iis carere noluiſſe. Ut igitur fœdus illud aliter acciperetur, aliquid adjiciendum fuiſſe, vel ut ſocios novos adſciſcere jus ne eſſet, vel hoc fœdere eos non comprehendi, qui ad ſocietatem poſt factam pacem acceſſiſſent. H.

iſthoc modo de ejusdem duratione conſtare non poſſet. Unde ſi qui poſt illud finitum exercentur actus, pro benevolentiæ magis, quam renovati fœderis indiciis habendi erunt (1). Nam ſimplex utique amicitia etiam poſt finitum fœdus perſiſtit. Denique ex communi natura pactorum eſt (2), ut ubi una pars fœdere non ſtetit, & alteri ab eo diſcedere liceat. Poteſt tamen a fœderatis conveniri; ut licet in uno capite fœderi non fuerit ſatisfactum, reliqua tamen inviolata obſerventur. Quod tamen ita capiendum eſt, ut altera pars non teneatur præſtare, quod capiti ab una parte neglecto reſpondebat, & ne ſimul poſitiva aliqua noxa alteri inferatur.

§. XII. VIDENDUM jam eſt de ſponſionibus, ſeu pactis illis publicis, quæ a miniſtro (3) ſummæ poteſtatis circa negotium ad eandem ſpectans ſine ipſius mandato ineuntur. Super quibus ardua cumprimis quæſtio movetur; ſi ſponſio pure ſit facta, citra adjectam conditionem ratihabitionis faciendæ a ſumma poteſtate, ubi eam ratihabere abnuit ſumma poteſtas, ad quidnam ſponſores teneantur illis, quibuſcum pepigerunt? De qua re acriter diſceptatum legimus occaſione ſponſionis Caudinæ

(1) Addit limitationem KULPISIUS Coll. Grot. Exercit. 7. §. 4. ſi actus nullam aliam quam renovati fœderis interpretationem recipiant, & tunc renovationem in ſingulos ſolum annos factam intelligi. Enimvero tales actus oſtendere erit difficile, & quod in annum fœderis renovatio fieri cenſeatur, rationem vix habet. Equidem ſocietas interdum tacite renovata intelligitur: Verum id eſt ex lege civili, & inter privatos tantum locum habet. Vid. *L. plane* 37. *D. Pro Socio* H. FELICIUS de Societat. c. 41. H.

(2) Vid. ſupra L. V. c. 10. §. 9. H.

(3) Prætermiſit AUCTOR Jura Legatorum, niſi quod in L. I. c. 3. in tranſcurſu ea adtigit. Eadem nec quiſpiam adhuc alius univerſim Latino ſermone pro dignitate perſequutus eſt. Nam GROTIUS L. II. c. 18. quando de Legatis, agit Jus Gentium voluntarium, ſive quod in moribus Gentium poſitum ſit, expendit. In genere igitur hic commendandus eſt Auctor Gallicus, Jean de WICQUEFORT de l'Ambaſſadeur, cujus optima Editio prodiit Amſterodami 1730. in 4to. De foro autem Legatorum, ſolerter pro more ſuo egit Corn. van BYNKERSHOEK in opere ſingulari; de Jure Aſyli vero legatorum ædibus competente Chriſtianus THOMASIUS.

dinæ apud Livium L. IX. c. 8. ſeqq. (1). Et ſane, ſi ſtricto jure rem velimus metiri, neque ad illam ſponſionem ratihabendam, neque ad rem in priorem ſtatum reſtituendam tenebatur S. P. Q. Romanus; ſed ſufficiebat ſponſores dedere. Vid. Grotius L. II. c. 15. §. 16. Valerius Maximus L. IV. c. 8. §. 1. Jo. Mariana Hiſt. Hiſpan. L. XXI. c. 12. Si tamen ex æquo & bono rem æſtimare velimus, omnino videbatur, populum Romanum ratihabere debuiſſe illam ſponſionem, utut ſuo injuſſu factam. Equidem penes conſules non erat citra peculiare mandatum de toto tranſigere, & pacem ac fœdera cum hoſte facere. Quia tamen iſti conſenſum populi non præter rationem præſumſerant (2), & tot millia civium, adeoque tlos ipſe populi, alio modo ſervari non poterant, & ab hoſtibus fuerat præſtitum, quod utique paci & fœderi æquipolleret, par ſane erat a populo ratihaberi conditiones nihil duri & iniqui habentes, (Vid. Guicciardinus Hiſt. L. XII. p. m. 542. & 544. ubi agit de ſponſione Tremollii Divione cum Helvetiis inita; & Templius in Obſervationibus ad ſtatum Provinciarum Unitarum Belgii p. m. 153. Ubi refert, ſe anno 1668. intra quinque dies tres tractatus cum Statibus Generalibus concluſiſſe, inconſultis provinciis, quod obſervato agendi modo ordinario illi omnino artibus aliorum forent diſturbandi, cum tamen iidem Reipublicæ eſſent ſumme neceſſarii. Additque, ni provinciæ factum ipſorum probaſſent, de capite ipſos fuiſſe periclitaturos, cum ea res alias iſtorum mandata excedat.) Nam tunc demum præfracte populus potuiſſet inſiſtere illi principio, ſe non poſſe injuſſu ſuo a magiſtratibus obligari, ſi intolerabile quid Samnites poſtulaſſent. Id mordebat ambitioſum populum, quod ſub jugum miſſus fuerat exercitus, ſtulto ſane conſilio ducis Samnitis, dum contumelia; viribus nihil detractura, iras

(1) Evolvatur Livius L. IX. c. 8. & ſeqq. cui adjiciendus Buddeus in Juriſprud. Hiſtor. ſpecimine & Thomasius de Sponſione Caudina & Numantina, quæ inter Lipſienſes 6. & 14. ſunt.

(2) Ad hoc alii reſpondent conjecturam voluntatis in talibus non ſufficere. Vid. ſupra c. 6. §. 10. Quibus reponi poteſt, heic non tantum eſſe periculum, quale eſſe ſolet, ubi quis alteri bellum facit. H.

iras ferocis populi immenſum accendit. Verum ea ignominia dignus erat exercitus, quod nullis præmiſſis exploratoribus in locum incognitum ita temere ſeſe conjeciſſet. Quam ipſam tamen ſufferre ſatius erat, quam vires populi R. exſcindendas præbere. Expendantur, quæ Lentulus ſponſionem ſuadens diſſerit apud Livium L. IX. c. 4. Quin & ſæpe a civitate ratihabentur promiſſa & acta ducum ob inſignem eorum auctoritatem (1), & ne ipſorum fidem aliis proſtituant. Inde apud Tacitum A. XII. (c. 18.) *Mithridates conſultat: cujus miſericordiam experiretur: quod Romanorum nemo id auctoritatis adeſſet, ut promiſſa ejus magni penderentur.* Sed nimirum ſuperbiſſimus populus nolebat conſiderare, ſibi non eſſe privilegium, quo minus & ipſe aliquando experiretur, quod aliis ſæpe intulerat. Generoſe tamen Samnites, quod deditos ſponſores non reciperent. Id autem ridiculum plane & ineptum erat, quod cum deditio fieret, Poſthumius genu ſuo A. Cornelii fecialis femur, quanta maxima vi poterat, perculerit, & clara voce inclamaverit: ſe Samnitem civem eſſe, illum legatum fecialem a ſe contra jus gentium violatum, eo juſtius bellum geſturos. Nec inſuper habendum, quod Livius ita de hoc proceſſu judicat: ſponſores; poſtquam dediti erant, & non recepti, iterum in caſtra Romana diſceſſiſſe, *ſua fide liberata*, ſed dubitabundus addit, *forſitan & publica*.

§. XIII. Ad quæſtionem denique: ſi ſumma poteſtas noverit a miniſtro ſuo ſponſionem factam, & ſiluerit, an inde colligatur hanc ab ipſa adprobari? reſpondet Grotius dicto loco §. 17.

C A-

(1) Cum A. MDCII. Franciſcus Mendoſa, Reg. Hiſpaniæ Dux, captivus promiſiſſet, curaturum ſe ut ſolverentur, quicunque Fœderatis populis ubicunque locorum capti tenerentur, *in tantum valuit apud Regem Hiſpaniæ aut Mendoſæ, aut futurorum Ducum reſpectus, ut pactis acceſſerit*. H. Grotius L. XI. Hiſtor. Belgic. ad d. A. H.

CAPUT X.

DE PACTIS REGUM PROMISCUIS.

I. *Ordo ſequentium.*
II. *Quatenus rex reſtitutione in integrum gaudeat contra extraneum:*
III. *Et quatenus contra cives ſuos:*
IV. *Contractus regum quatenus exemti legibus civilibus.*
V. *Rex de ſuo juramento valido diſpenſare nequit.*
VI. *Quatenus civi actio contra regem ex contractu ſit.*
VII. *Contractus civium ſubjacent dominio eminenti.*
VIII. *Quatenus ex contractu regum obligentur ſucceſſores.*
IX. *An donationes regum ſint revocabiles.*

RESTAT ut videamus de illis quæſtionibus, quæ circa pacta regum promiſcua agitari ſolent. Quæ ad tria capita revocari poſſunt, primo an regi competat peculiaris aliqua poteſtas circa pacta propria; deinde quid ipſi liceat in obligationes adverſus ſubditos contractas; & denique qua ratione ſucceſſores ſuos queat obligare.

§. II. CIRCA primum quæritur, cum rex cives ſuos in contractibus læſos in integrum queat reſtituere, aut juſtis de cauſis a juramento abſolvere, an idem quoque poſſit in ſe ipſo; ubi ſcilicet per dolum aut vim, vel ex lubrico ætatis cum altero damnoſe contraxerit, aut ſi alias in contractu enormiter læſus ſit, aut ſi temerario juramento ſeipſum obſtrinxerit. Ubi obſervandum, ſi iſthæc quæſtio ita crude, & uti verba jacent, accipiatur, eam contradictionem involvere. Nam reſtituere in integrum, abſolvere a juramento, tales ſunt actus, qui non ſolum in alium tendunt, ſed & qui proficiſcuntur ab eo, qui poteſtate aliqua ſuperiore eſt inſtructus in alterum (1), qui reſtituendus aut abſolvendus eſt. Ergo quæſtio ita potius exprimenda fuerit: ſi rex in obligatione aliqua contrahenda læſus fuerit, an poſtea læſione deprehenſa, propriam per auctoritatem poſſit declarare, obligatione illa ſeſe ob adhærens ei vitium non te-

(1) V. ſupra L. IV. c. 2. §. 24. H.

teneri? Heic ſciendum, quemadmodum qui in libertate naturali vivunt, nemini mortalium ſubjecti, ſuarum rerum ipſi ſint arbitri (1); ita ſi ab altero in pacto injuſte lædantur, ipſi per ſe reſtitutionem aut ſupplementum exigere poſſunt, modo læſio & injuria ſit manifeſta. Nam ubi ea dubii quid habet, par fuerit per arbitros rem definiri (2). Igitur ſi rex, utpote naturali gaudens libertate, pacto ſuo ineſſe aliquod vitium deprehenderit, per ſeipſum alteri poteſt declarare (3), ſe ex vitioſo illo pacto nolle teneri; neque neceſſum eſt, ut ab alio ejus relaxationem impetret, quod intrinſeca ſua natura ad obligationem & jus producendum eſt ineptum. Apud Gramondum Hiſt. Gall. L. II. Ludovicus XIII. aſſerit: *juſtam appellationem a rege in vinculis poſito ad regem liberum eſſe*. Enimvero quia fieri poteſt, ut quis per malitiam ad fidem fallendam incitatus perfidiæ ſuæ vitium aliquod pacti prætexat; inde in civitatibus recte conſtituitur, quinam actus ipſo jure pro invalidis & nullis ſint habendi, aut ſuper quibus cognitio & ſententia judicis ſit expectanda.

§. III. Quod ſi autem regi ſit negotium cum ſuis civibus, tunc de diſtinctis caſibus diſtincte putaverim pronunciandum. Minorennitas regis tamdiu durare judicatur, quod regni adminiſtratio penes tutores eſt. Intra eam cum extraneis quidem ipſe nihil contrahere poteſt. Sed ſi cum cive ſuo contraxerit, eoque deinceps contractu læſum ſe deprehendat; non adparet ratio, quare nec ipſe legum beneficio frui debeat (4), quod aliis indulget; cum alias deteriore conditione, quam privatus eſſet; nec propter ætatis infirmitatem præſumi poteſt, ipſum exceptioni minorennitatis valide renunciaſſe. Pacta cum extraneis per tutores regios legitime inita rex ſub obtentu minorennitatis poſt revocare non poteſt (5), quia alias nemo ſecure cum rege minorenni

(1) Et judices L. V. c. 13. §. 2. H.
(2) d. c. 13. §. 3. & ſequ. H.
(3) Etiamſi metu fuerit initum. V. ſupra L.III. c.6. §.11. H.
(4) Maxime cum & leges illæ contra ipſum valeant. V. §. ſeq. H.
(5) Niſi tutores mala fide egerint, aut poteſtas eorum a concilio aliquo fuerit ſuſpenſa. V. quæ dixi Diſſertat. de Tutel. regia ſect. 2. §. 12. H.

Digitized by Google

paciſci poſſet. Tutores tamen adminiſtrationis ſuæ rationem reddent. Sed nec ulla exceptio metus aut læſionis, dolive valet contra capitulationes (3), circa quas cum regibus limitatis populus in delatione regis convenit. Quod ſi leges iſtæ nimis duræ videbantur, nemo erat, qui regnum ſuſcipere cogeret. Nec præſumitur, populum aliquem adeo imprudentem eſſe, ut regem ſuum ejuſmodi legibus velit adſtringere, quæ ſummum imperium reddant mancum, aut velut immobile. Quo loco & illud obiter quæritur: an David potuerit retractare juramentum, quo Simei, qui profugum conviciis inſectatus fuerat, impunitatem promiſerat? Id quod negandum. Nam neque per vim metumve, aut per imprudentiam juraverat rex, ſed cauto potius conſilio, ut tanto clementiæ ſpecimine defectionis ſibi conſcius populus eo fidentius ad obſequium rediret. Et vero impunitas illa in ſe non erat illicita, poteratque delictum illud rex, utpote in ſuam perſonam commiſſum, citra cujuſquam injuriam condonare. Verum an recte fecerit, quod in ultimis mandatis Salomonem ſuper facinore iſto monuerit (4), quidam dubitavere. Nos arbitramur Davidem nihil heic contra juramentum ſuum feciſſe. Neque enim præcipiebat filio, ut ipſe Simei ob delictum plecteret; ſed monebat duntaxat, ut hominem pravum, & familiæ ſuæ infeſtum caute obſervaret, ne res novas moliretur, & ſi quid flagitii denuo committeret, in venia danda non adeo facilis eſſet. Hinc Salomon ipſi præcepit, ut Hieroſolymis ſub oculis regis habitaret, nec rivum Cedron tranſiret, ne adſpiciendo locum, in quo Davidi tam fœde maledixerat, ſuper impunitate ſua gaudium conciperet. Verum divina providentia ita diſpoſuit, ut leges tam faciles, abs ſeſe quoque adprobatas, violaret, ut juſta foret occaſio, condigno nequam hominem exitio tradendi.

§. IV. Observandum deinde, utut reges, quando actus quosdam cum civibus ſuis exercent non ut reges, ſed ut quivis alii privati, præſumantur ob oculos habuiſſe leges civitatis poſitivas (1), quæ ſuper validitate talium

(1) V. ſupra L. VII. c. 6. §. 9. H.

(2) Conf. L. IV. c. 2. §. 13. ubi hæc iiſdem fere verbis leguntur.

(3) Vid. ſupra ad L. VII. c. 6. §. 3. H.

lium actuum extant: tamen cum ipſi ſint ſuperiores legibus civilibus, nulla neceſſitate ſtringuntur, ut omnino eas leges etiam in privatis actibus ſequantur. Igitur ſi ſcientes volenteſque contractum aliquem ineant, qui alias per leges civiles invalidus erat; cenſentur contractum iſtum abs vi legum civilium, ſi qua eſt, exemiſſe, ex iiſdem irritum non declarandum; cum alias nihil ab ipſis foret actum. De facto Philippi II. regis Hiſpaniarum, qui obtentu legum ære ſe alieno exſolutum ibat circa finem ſuperioris ſeculi, videatur GROTIUS Hiſt. Belgicæ L. V. (1). Id tamen omnino admiſerim, ſi in contractu enormem læſionem, quam ab initio non videbat, poſtea rex deprehenderit; eum contractum ab ipſo poſſe reſcindi, aut ſaltem ad æquitatem reformari. Add. GROTIUS L. II. c. 14. §. 2.

§. V. ILLUD manifeſtum eſt, haudquidquam licere regi juramentum ſuum reſcindere, valide conceptum, & cui nullum adhærebat vitium, eo tantum obtentu, quod quædam ſuorum ſubditorum juramenta eidem liceat reſcindere. Nam quæ hoc modo reſcinduntur, jam antea hanc conditionem in ſe habebant; nî ſuperior noluerit. Atqui nullam poſſe contrahi obligationem, ſi quis ſuo arbitrio reſervaverit facultatem non præſtandi, in aprico eſt. Add. GROTIUS dicto loco §. 3.

§. VI. CETERUM etſi promiſſa ac pacta æque conſcientiam regis, quam alicujus privati ſtringant: in eo tamen eſt diverſitas inter obligationem regis & ſubditorum, quod iſte facili negotio a ſubdito tergiverſante debitum poſſit extorquere. Verum civi, quamdiu tali, nullum ſuppetit medium ab invito rege debitum extorquendi. Etſi nullus cordatus rex legitime contractum debitum ſolvere abnuet, qui cogitaverit, ſuam ſalutem atque eminentiam fide pactorum niti; ac indignum eſſe, ſi cui juſtitiæ aſſerendæ eſt ipſe conſtitutus, eam ipſe ultro proculcet. Quod ſi tamen reges ex contractu ſubditis adverſus ſe actionem concedant in proprio tribunali (2), iſta actio non tam jure civili, quam æquitate naturali nititur; quaſi cognita ſua obligatione non poſſint,

(1) Et L. XVI. Hiſtor. ad A. MDCVII. in fine ubi refert, Philippum III. Reg. Hiſp. creditoribus minuiſſe uſuras, ſibi prorogaſſe diem. H.

(2) Vid. ſupra L. VII. c. 6. §. 2. H.

ſint, quod debent, non velle præſtare. Adeoque ejuſmodi actione non id quæritur, ut rex cogatur ad ſolvendum debitum, ſed ut ſubditus liquido oſtendat, principem ad id ſolvendum ſeſe obligaſſe. In ejuſmodi autem judicio merito debet obtinere illud Siſimethræ apud HELIODORUM Æthiop. L. X. Τὰς ὑπεροχὰς ὐ δυσωπεῖ τὸ δίκαιον· ἀλλ' εἷς ἐστὶν ὁ βασιλεύων ἐν ταῖς κρίσεσι, ὁ τοῖς εὐλογωτέροις κρατῶν. *Faſtigia dignitatis non reſpicit æquitas: ſed is regnat in judicio, qui probabilioribus vincit rationibus.*

§. VII. ID quoque contingere poteſt, ut ſubdito jus quæſitum ex contractu auferatur, in pœnam, vel ex vi dominii eminentis; ut tamen heic neceſſitas Reipublicæ antecedat, & refuſio de publico fieri debeat (1). Sicuti etiam ex cauſa ſolutio differri poteſt, ubi magna Reipublicæ neceſſitas pecuniam, privato alias ſolvendam, tantiſper ſibi impendi imperat. Ex quibus etiam adparet, quid de tabulis novis judicandum ſit: quæ Soloni vocabatur σεισάχθεια. Vid. PLUTARCHUS Solone. CICERO Offic. II. (c. 24.)

§. VIII. PORRO ut adpareat, an & quatenus rex anteceſſor poſſit obligationem tranſmittere ſuo ſucceſſori ex contractu privato; videndum prius eſt, an rex regnum ſuum habeat in patrimonio, an vero idem poſſideat jure velut uſufructuario (2). Qui regi ſuccedit, cui priori modo regnum tenetur, is, ut in omnia ipſius bona, ſic & in debita, & obligationes, quæ non ultimato in ipſius perſona terminabantur, ſuccedere cenſendus eſt. Circa debita autem regum, qui poſteriori modo regna obtinent, GROTIUS L. II. c. 14. §. 11. cenſet, ad iſta exſolvenda non teneri ſucceſſores ἀμέσως, & eo ipſo, quod in locum alterius ſubeunt. Nam tales reges jus ſuum ad regnum non accipiunt ab eo, qui proxime deceſſit, ſed ab ipſo populo (3). Verum ἐμμέσως & per interpoſitam civitatem (4) etiam tales ſucceſſores ex debito anteceſſorum obligantur; non quidem veluti pro ſe, ſed tanquam capita civitatum, quam ultimato afficit debitum a rege tanquam iſtius

(1) Vid. ſupra c. 5. §. 7. H.
(2) Quam Regnorum diviſionem fundamento deſtitui ſupra monitum fuit.
(3) Vid. ſupra L. VII. c. 7. §. 12. circa fin. H.
(4) Sive populus populum [illegible] conjunctim. H.

iſtius capite contractum. Quod enim regibus competat facultas ipſam civitatem per debita obligandi, inde manifeſtum eſt, quod ſæpe alia ratione neceſſitatibus Reipublicæ non poſſit ſuccurri, quam ut ejuſmodi debita contrahantur. Cum autem regi competat facultas civitatem adminiſtrandi & conſervandi, etiam competent ipſi omnia media, ſine quibus finis ille non poteſt obtineri. Neque tamen illa poteſtas obligandi civitatem in infinitum abit; ſed tantum eo uſque, quoad probabilem rationem debitum contrahendi rex habuerit. Neque enim ad eas anguſtias redigendus eſt rex, ut non niſi illa debita in civitatem devolvere poſſit, quæ actu in utilitatem civitatis ceſſerunt; (licet municipales magiſtratus huc adſtringi poſſint; vid. *L. 27. D. de Rebus creditis:*) ſed ſufficit ſi probabilem rationem facti ſui habuerit (1), licet fors præter ſpem eventu deſtitutus fuerit. Vid. *L. 12. C. de Transact.* Sic igitur contractus regum obligabunt civitatem, qui non manifeſte abſurdi aut iniqui ſunt; etſi in dubio pro ratione regis præſumitur. Adeoque ex illis etiam ſucceſſores tenebuntur, quatenus capita civitatum. Quin & ipſe populus tenebitur, ſi rege ſublato, ſui juris eſſe cœperit (2). Nam & ſi quid populus antea liber contraxiſſet, obligaretur & is, quem poſtea populus etiam pleniſſimo jure conſtituiſſet. Atque hoc modo iſthanc quæſtionem definire melius eſt, quam adhibita diſtinctione inter læſionem modicam & magnam (3). Nam in adminiſtratione rerum civilium longe æquius eſt probabilem rationem, quam exitum ſpectare; cum etiam prudentiſſime cogitata improviſus caſus ſoleat intercipere.

§. IX. Isthæc, quæ de contractibus regum dicta ſunt, etiam ad donationes eorum adplicari debent; ut

 nem-

(1) Plane ut in adminiſtratione ex mandato & negotiorum geſtione negotium ex juſta neceſſaria vel utili ratione inchoatum vel ſuſceptum eſſe ſufficit, etſi id effectum non habuerit. *L. 10. §. 9. D. Mandati L. 10. L. 12. L. 22. D. de Negot. geſt. L. 17. D. de In rem verſo.* H.

(2) Infra c. 12. §. 2. H.

(3) Aut inter regna ſucceſſiva & electiva, in quibus ſucceſſores obligari negat Klockius de Contribut. c. 5. n. 53. ſeq. cum iis, quos profert. Non enim electus Rex ex perſona deceſſoris, ſed propter populum obligatur. H.

nempe illæ a ſucceſſoribus revocari nequeant, ſiquidem probabilem rationem habuerint. Vid. SVETONIUS Tito c. 8. PLINIUS L. X. Epiſt. 66. (1) GRATIANUS Cauſ. 25. quæſt. 1. c. 15. Contra Galba largitiones a Nerone factas repetere inſtituit, decima tantum liberalitatis parte apud quemque relicta. SVETONIUS Galba c. 15. TACITUS H. L. II. (c. 55. num. 4.) Et apud EUNDEM H. L. III. ridentur Vitellii Rempublicam lacerantis donationes, *quæ neque dari neque accipi ſalva Republica poterant*. Sic Senatus rurſus vectigales juſſerat civitates, quas Sulla pecunia accepta immunes fecerat. Quod tamen improbat CICERO Offic. III. (c. 22.) Et ſane videtur, pecuniam ipſis fuiſſe reſtituendam, ſiquidem ea in publicos uſus impenſa fuerat. Sic etiam Baſilius Macedo, cum anteceſſor ipſius Michaël omnem pecuniam publicam diſſipaſſet, decrevit, *ut qui nulla probabili de cauſa pecuniam accepiſſent, eam, ut ſaltem ejus ſemiſſem reſtituerent*, apud ZONARAM in Baſilio Macedone. Add. Hieron. OSORIUS de Reb. geſt. Eman. L. I. ubi de donationibus regis Joannis, morte inſtante factis, agit. Quanquam & circa ejuſmodi donationes obſervandum, de quonam factæ ſint. Si de ſuo rex donavit, plane irrevocabilis donatio erit. Sin de fructibus bonorum facta donatio fuerit, quorum adminiſtratio penes regem erat; ſpectandum omnino, an ea rationem, modumque habuerit. Nam uti nemo negaverit, quin ex ærario bene meritis aut merentibus donare quid poſſit, prout opes Reipublicæ fuerunt: ita ſi in homines nauci, atque inutiles immodica pecunia ſit profuſa, ærariumque per ambitionem exhauſtum, ſatius credo fuerit, inde revocari, unde publicæ egeſtatis cauſa (2). Add. BOECLERUS ad Grot. L. I. p. m. 107. GROTIUS d. l. §. 12. Non inſuper quoque habendum, quod de Ferdinando Arragonio refert Laurentius VALLA de Rebus geſtis ejus Regis L. III. *In patrimonio regali tuendo tenax, quod qui*

(1) Ubi edictum Divi Nervæ exhibetur. Quem morem in regno Franciæ, perquam religioſe obſervari, ſcribit CUJACIUS in Paralipom. oper. poſth. ad tit. X. *de Confirm. utili vel inutili*. H.

(2) Jacobus Rex Scotiæ donationes omnes, in præjudicium coronæ factas, & emtiones revocavit. Robert. JONHSTONUS L. V. Rer. Britannic. ad A. MDXCI. H.

qui alienarent, *ajebat*, *inimicos potius parare ſibi*, *quam amicos*, *quia ex ſubditis illos quoſdam regulos facerent*, *ſemper ſolicitos ac ſuſpicantes*, *eorum jura licentiamque iri deminutum*. Eadem quoque adplicari poterunt ad privilegia (1) & immunitates (2), ut nempe inſpiciatur, an & in ipſa rationem atque modum habuerint, & an cum ſalute civitatis conſiſtere poſſint. Nam quin hæc pluris eſſe debeat, quam inconſulta regis facilitas, dubium non eſt. Sicuti & alias ejuſmodi privilegia, quatenus ad onerandos reliquos cives pertinent, ſtricte interpretanda ſunt (3). Conf. *L.* 1. §. 10. 16. *D. Ne quid in loco publico*, & Oratio DEMOSTHENIS adverſus Leptinem. (p. 279. E. Ed. Steph.) Apud APPIANUM Alexandr. Ibericis, cum Romanis tributa & militiam exigentibus Celtiberi privilegia ab ipſis Romanis conceſſa opponerent; additur : *Et ita ſe res habebat*. *Sed cum Senatus ejuſmodi privilegia alicui indulget*, *ſemper hanc addit exceptionem* : Κυρίας ἔσεσθαι μέχρι ἂν αὐτῇ καὶ τῷ δήμῳ δοκῇ. *valitura*, *quamdiu ſibi populoque Romano libuerit*. Apud GUICCIARDINUM Hiſt. L. VII. Ludovicus rex, Genuenſibus rebellibus devictis, annullavit omnes conventiones inter ipſum, & eam civitatem initas (4): ſed tamen eadem omnia iterum conceſſit, tan-

(1) Vid. Obſervat. Halenſes T. II. Obſ. 12. 14. 15. Adde, Revocationem Privilegii, quamvis juſtiſſimis de cauſſis fiat, rem periculoſam eſſe, & quæ multum prudentiæ deſideret. Solent enim, ſi ſæpe Privilegia revocentur, inde ſeditiones oriri ſedatu ſæpe difficillimæ.

(2) Vid. quæ diſputata in Anglia ſuper privilegiis civitatum Hanſeaticarum apud GROTIUM L. VII. Hiſtor. ad A. MDXCVIII. CAMDENUM Hiſtor. Eliſabeth. ad A. MDXCVII. H.

(3) Vid. ZIEGLERUS L. I. de Jur. majeſt. c. 12. §. 14. Adde ſupra L. V. c. 6. §. 22. hoc libro c. 5. §. 32. H.

(4) In Romano etiam Imperio moris erat, cum provinciæ ſe ſubmitterent, ab Imperatoribus πρόσθεμα ſive edictum publicari, cujus tenore primum dominationem omnem & poteſtatem in illum populum ſibi vindicabant; deinde de jure ſuo remittebant, facta inſinuatione ſecuritatis & libertatis populi ſubditi. Provinciæ autem, ut horum privilegiorum honorem redderent Imperatoribus, in perpetuam memoriam omnia acta publica ab illo tempore computabant. Quod exemplo Antiochiæ, a Cajo Julio Cæſare libertate redonatæ, docet Joannes ANTIOCHENUS L. IX. Chro-

tanquam privilegia, non tanquam pacta; *ut ſemper ſoret in ſua poteſtate iſtis eandem privare*. Quod tamen circa quævis privilegia procedere non crediderim; ſed illa tantum, quæ non niſi vim precarii obtinent.

CAPUT XI.

QUIBUS MODIS CIVIS ESSE QUIS DESINAT.

I. *Civis quis eſſe deſinit, rege ſine ſucceſſore mortuo.*
II. *Item, ſi quis migret.*
III. *Quid in migratione obſervandum?*
IV. *An gregatim poſſit diſcedi.*
V. *An licitum ſit ſimulare transfugam?*
VI. *An civitas poſſit expellere civem pro lubitu?*
VII. *De exilio.*
VIII. *Civitas amittitur per vim hoſtilem.*
IX. *An deditus, nec receptus, civis maneat?*

INTER modos, quibus aliquis civis eſſe deſinit, a nonnullis & iſte numeratur, ſi rex ſine omni herede & ſucceſſore moriatur, aut regnum habere cœperit pro derelicto. Tunc enim ſingulos in libertatem naturalem abire. Sed cum planum ſit regnum ejuſmodi caſu non penitus diſſolvi, ſed in formam interregni recidere; igitur perit quidem tunc obligatio civium adverſus regem, qui nullus amplius exſiſtit, ita tamen, ut primævo adhuc civitatis pacto inter ſe cives conjuncti maneant (1).

§. II. ILLUD frequentiſſimum eſt, ut quis ſponte, permittente ſua civitate, in aliam civitatem concedat, ſedem ibi fortunarum fixurus. Iſthæc ſpontanea migratio quouſque civi-

Chronograph. MSS. apud Joh. GREGOR. not. & obſervat. ad loca aliquot ſcripturæ c. 36. Hæc forte cauſa, quare libertas quandoque ademta fœderatis civitatibus. Vid. SVETON. in Auguſto c. 47. in Tiberio c. 37. ubi de Cyzicenis, in Claudio c. 23. in Veſpaſiano c. 8. ubi de Achæis, Lyciis, & aliis. H.

(1) Vid. ſupra L. VII. c. 7. §. 7. H.

civibus ſit permiſſa, ex modis, quibus aliquis in civitatem ſit receptus, colligitur. Quidam enim juſto bello victi, aut extrema neceſſitate adacti in civitatis alicujus ditionem concedunt: qui quanta heic libertate gaudeant, ex legibus civitatis eſt cognoſcendum. At ſi quis liber homo, qui vel nullius imperio ante ſubjectus fuit, uti priſci illi patresfamilias, vel eo, quo antea tenebatur, jam ſolutus, ſponte ſeſe alicui civitati adjunxerit; itidem ex ſtatutis ejus civitatis erit judicandum, quidnam circa migrationem libertatis ipſi ſit relictum. Dantur enim civitates, ex quibus citra expreſſum earundem conſenſum migrare non licet. Alicubi certo onere ea licentia eſt redimenda; puta ſumma aliqua pecuniæ, aut aliqua bonorum portione. De Argivis Ovidius Metam. L. XV. (v. 28. 29.) *Prohibent diſcedere leges, Pœnaque mors poſita eſt patriam mutare volenti.* Ubi autem circa eam rem nullæ extiterint leges, quid liceat, ex conſuetudine aut ex natura ſubjectionis civilis colligendum. Quæ conſuetudo admittit, eorum licentiam quilibet civis habere cenſetur. Si neque hæc prælucet, & in ſubjectionis pacto in neutram partem ea de re mentio ſit facta: magis eſt, ut licentiam pro arbitrio migrandi liber ſibi homo reſervaſſe intelligatur (1); utque adeo *maxi-*

(1) Ego contra cum Arnisæo L. I. Rel. Pol. c. 5. ſect. 8. diſceſſum ſine venia impetrata nego eſſe licitum, ob duplex pactum, quo civitatem firmari ſupra diximus. Nec obſtat, primo pacto ſocietatem conſtitui, cui renunciare fas ſit. Etenim hoc ex conſtituto, & civili non naturali jure provenire, ſatis oſtendit fœderum obligatio, in qua id non obtinet. Quare ſic exiſtimo, ubi lex vel conſuetudo aliud non introduxit, ultroneam civis ſubditi demigrationem a voluntate ſummi imperantis pendere hactenus, ut æſtimet, an ea fraudi vel damno ſit Reipublicæ. Nam ſi nullo vel exiguo civitatis commodo diſceſſum & ſimul fortunam civis remoretur, ſummus imperans haud dubie peccat. Cui conſequens eſt, non injuſtum eſſe vectigal, quod ab imperantibus interdum ob peculiares Reipublicæ rationes (v. Nicol. Burgundum L. III. Hiſtor. Belgic. ad A. MDLXV.) exigitur. Deinde leges vel mores, emigrationem civium ſub pœna vetantes, quales olim apud Argivos, Ovidio teſte, hodie in Moſcovia, Ducatibus quibuſdam Italiæ, & alibi (V. Bodinum L. I. de Rep. 6.) univerſe pro irritis aut iniquis haberi haud poſſe. Poſtremo civem, emigrandi licentiam nactum, ob hoc ipſum & alia beneficia ante percepta antiquæ patriæ permanere obli-

Digitized by Google

mundanum ſe potius cum Socrate quam glebæ certæ adſcriptum ferre velit (1). Valerius Flaccus L. 7. (v. 227.) *Omnibus hunc communem animantibus orbem, Communes & crede deos; patriam inde vocato, Qua redit itque dies: nec nos diis nata malignis Cluſerit hoc uno ſemper ſub frigore meſſis, Fas mihi non habiles, & fas tibi linquere Colchos.* Qui enim civitati ſe adjungit, ille cura ſui ac rerum ſuarum haudquidquam ſeſe abdicat; ſed id potius agit, ut inſigne ſibi firmamentum circumponat. Quia tamen ſæpe contingit, ut publicum regimen privatis alicujus rationibus parum expediat, aut alibi commodius iiſdem queat proſpici: & vero poſtulari nequit, ut ad unius aut paucorum lubitum Reſpublica reformetur: proximum erit, ut ipſis ſit conceſſum per migrationem rebus ſuis conſulere. Cicero Tuſc. Quæſt. L. V. *Demaratus Tarquinii regis pater tyrannum Cypſellum quod ferre non poterat, fugit Tarquinios Corintho, & ibi ſuas fortunas conſtituit. Nam ſtulte antepoſuit exilii libertatem domeſticæ ſervituti?* Add. Diodorus Siculus L. I. c. 67. Aliis ut dotes animi exſerant, ſua civitas campum non præbet. In quos cadit illud Statii Sylvar. L. I. *Vidi ego tranſertos alieno in robore ramos Altius ire ſuis.* Alii experiuntur illud: Οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. *Nullus Propheta eſt acceptus in patria ſua;* quod livore tumeant igna-

vi

obligatum, quatenus novæ ſtatus patitur. Ita Joannes Storius Anglus, utut Hiſpaniæ Regis ſubditus juratus, quod multa contra Angliæ regnum machinatus eſſet, ex inſidiis captus, majeſtatis damnatus fuit: ajebant enim Angli, *neminem patriam, in qua natus ſit, exuere, nec ſolum natale aut Principem pro arbitrio ejurare poſſe.* Ut Camdenus ad A. MDLXXI. & Joan. Meursius in Vitâ Guilielm. Auriac. L. V. ad A. MDLXIX. referunt. Quanquam H. Grotius Appendic. Epiſt. 670. & 672. A. MDCXLIII. ſub exemplo Rougemontii ſecus ſentiat, ſcribens inter alia: *Ego exiſtimo, licere Belgis, ut & Hiſpanis, patriam derelinquere, ſine ullis vinculi reliquiis.* Ceterum & ille Ciceronis *pro Balbo* locus, quem Auctor adduxit, ſatis evincit, jus mutandi civitatem eſſe beneficium, & Romanis ex lege competiiſſe. H.

(1) Apud Platonem civis privato Athenis integrum erat, examinare leges & conſuetudines Reipublicæ, &, ſi eas e re ſua eſſe non putaret, cum omnibus bonis ſuis, quo vellet, ſecedere. Vide ejus Criton. p. 51. D. Edit. Serrani.

vi oculi, cum virtute ſupra ſe evectos ſentiunt, quos quondam in æquo, aut infra viderunt. Vel etiam quia, ut Lacydes ajebat apud DIOGENEM LAERTIUM L. IV. (§. 60. Τὰς εἰκόνας πόῤῥωθεν δεῖ θεωρεῖσθαι. *Procul ſpectari imagines oportet*; quia *minuit præſentia famam*. Talibus licentiam migrandi denegare velle, idem foret atque liberis hominibus imperare, ut ſupra parentum ſuorum conditionem nunqvam adſpirare audeant. Sed & ipſæ civitates ex hac migrandi licentia commodum ſentiri poſſunt, adſcitis aliunde egregiis viris. CICERO pro Balbo (c. 13.) *Jure noſtro neque mutare civitate quiſquam invitus poteſt, neque ſi velit, mutare non poteſt, modo adſciſcatur ab ea civitate, cujus eſſe ſe civitatis velit*. Et mox: *Multi etiam ſuperiore memoria cives Romani ſua voluntate indemnati & incolumes, his rebus relictis, alias ſe in civitates contulerunt. Et ex omnibus civitatibus via eſt in noſtram, noſtriſque civibus patet iter ad ceteras civitates*. Idque jus ampliſſimis verbis extollit: *O jura præclara*, inquit, *atque divinitus jam inde a principio Romani nominis a majoribus noſtris comparata, ne quis invitus civitate mutetur, neve in civitate maneat invitus. Hæc ſunt enim fundamenta firmiſſima noſtræ libertatis, ſui quemque juris & retinendi & dimittendi eſſe dominum*. Add. *L.* 12. §. 9. *D. de Capt. & poſtl.* & GROTIUS L. II. c. 5. §. 24. Neque obſtat, quod patresfamilias, qui initio civitatem conſtitutum iverunt, pacto intelligantur ſinguli ſingulos obſtrinxiſſe, quod ipſi ſuas vires in commune velint conjungere. Nam etiam aliis ſocietatibus renunciare poteſt ſocius, ſi id fiat citra dolum malum, non intempeſtive & in fraudem ceterorum, præſertim ſi ad certum tempus ſocietas non ſit contracta. Quanquam & ideo multæ civitates parum curent, an ſui cives migrent, quod multitudine hominum laborent, & potius circa eam minuendam ſint ſollicitæ.

§. III. ISTA tamen migraturo ex debito aut decoro obſervanda ſunt, ut, cum civitatis plerunque interſit noſſe civium numerum, indicet de ſuo diſceſſu. Niſi forte certis ex argumentis colligat, civitatis nihil intereſſe, gnara ipſa, an inſcia quis diſcedat. Illis autem utique expreſſo civitatis conſenſu opus eſt, qui ad peculiare munus, præſertim ad certum tempus, ſeſe obſtrinxere;

xere ; puta qui legationem obeunt , qui in expeditione verſantur (1) , aut alio in munere , quod ex ſingulari pacto fuit ſuſceptum. Sed & tempeſtive debet fieri diſceſſus, & quando civitatis non peculiariter intereſt, ne is fiat. Quam in rem hæc adfert exempla GROTIUS dicto loco. *Si magnum ſit contractum æs alienum, niſi paratus ſit civis in præſens partem ſuam exſolvere . Item ſi fiducia multitudinis aut virtutis certorum civium bellum ſit ſuſceptum , præſertim ſi obſidio immineat ; niſi paratus ſit civis ille alium æque idoneum ſubſtituere, qui Rempublicam defendat .* Vid. LYCURGI Oratio contra Leocratem. Nec bonos cives dixeris , in quos adplicari queat illud HORATII L. I. Od. 35. (v. 26. 27. 28.) *diffugiunt cadis Cum fæce ſiccatis amici , Ferre jugum pariter doloſi.* Id autem probe obſervandum , vocabulum migrandi ita heic accipi, ut quis alicujus civitatis fines & territorium excedat ; non ut imperio civitatis in ſe renunciare velit , & nihilominus intra ejuſdem territorium domicilium habere (2) . Quæ enim certis finibus ditionem ſuam circumſcripſit civitas, cenſetur ſimul prohibere , ne quis ipſa invita domicilium ibi habeat , qui ejus imperium nolit agnoſcere . Quo loco & illud obſervandum , ſpurium eſſe modum obligatione ſuæ civitatis ſeſe exſolvendi, qui olim Hiſpaniæ Proceribus frequentabatur, ut publicis tabulis patriæ renunciarent, & in alia loca ſe conferrent. Quo facto credebant , nefas ſibi non eſſe, arma Regi patriæque ſuæ inferre, nec eo nomine majeſtatis poſtulari ſe poſſe. Vid. MARIANA de Rebus Hiſpan. L. XIII. c. 11. Ex hactenus dictis etiam colligi poteſt, quam efficaciam habeant mandata avocatoria , queis indigenas ab exterorum miniſteriis abſtrahere vult civitas. Scilicet ſi ex civitate, in qua promiſcue jus emigrandi uſurpatur, aliquis nullo peculiari vinculo adſtrictus in aliam civitatem fortunarum ſedem tranſtulerit , in eum nihil amplius juris habet antiqua civitas ; adeoque nihil agit , ſi vel maxime diſpendium ſamæ

(1) Hinc transfugas licet , ubicunque inventi fuerint , quaſi hoſtes interficere, ut eſt in *L. 3. in fin. D. ad L. Corneliam de Sicar.* Conf. *L. 7. D. de Re militar.* CUJACIUS L. IV. Obſerv. 9. H.

(2) Quales olim in Germaniæ Principum regionibus erant Phalburgeri dicti , variis Imperatorum Conſtitutionibus repreſſi. H.

famæ non pariturо minetur. Aſt in illum adhuc civitati jus manet, qui vel contra ipſius leges migravit, vel peculiari vinculo fuit obſtrictus, vel bona adhuc præſertim immobilia ſub ipſius ditione poſſidet, vel denique peregrinandi duntaxat cauſa, reſervato ſibi civitatis jure abeſt. Quo loco etiam obiter memoranda lex Solonis apud PLUTARCHUM in ipſius vita: qua *recipi civitate vetat, niſi qui ſint in perpetuum exilium patria ſua exacti, aut cum toto domicilio Athenas artis ſuæ exercendæ gratia commigraverint. Quod ſtatuiſſe ferunt eum non tam ſummovendorum cauſa alienigenarum, quam invitandorum Athenas ſpe certa in communicationes ſe venturas civitatis ſimul fidos exiſtimans fore hos, quod conſulto, illos quod coacti patriam ſuam repudiaviſſent.* Ceterum cum in eum, qui ſemel vinculo civili liberatus eſt, civitas nihil poteſtatis retineat, in aprico eſt, iſtum, ſi a nova ſua civitate, in quam ſe contulit, ad veterem civitatem tanquam legatus mittatur, omnino privilegiis legatorum frui, inter quæ præcipuum eſt, ut exemtus ſit a juriſdictione ejus, ad quem mittitur (1). Nam ſi quis veterem civem tali honore dignari non velit, admiſſionem iſtius detractare poteſt. Quod eo uſque videtur extendendum, ut ſi civis ſciente ſua civitate alteri civitati fidem ſuam addixerit, circa hujus negotia ibidem ſub charactere legati & miniſtri publici expedienda, iſta eidem obligationem civicam remiſiſſe intelligatur; cum duæ obligationes ejuſmodi indolis in uno ſubjecto hærere nequeant. Eoque talis ex eo tempore in patria ſua, quam fictione quadam mutaſſe judicatur, utique juribus & privilegiis legatorum fruetur.

§. IV. GREGATIM tamen non poſſe diſcedi GROTIUS d. l. aſſerit ex ea ratione, quia hoc conceſſo, civilis ſocietas non poſſit ſubſiſtere. In moralibus autem neceſſarium judicari, citra quod finis aliquis obtineri nequit; & fieri non poſſe, quod eundem intercipit aut deſtruit. Add. LIVIUS L. XLI. c. 8. 9. Quæ tamen ſententia dubio non caret. Si enim ſingulis licet pro arbitrio migrare, cur non idem liceat pluribus, quibus ſedem fortuna-

(1) Modo ſe ut legatum gerat, & hoſtilia in civitatem, quæ eam admiſit, non moliatur. Add. Rich. ZOUCHÆUS Part. II, Sect. 4. quæſt. 19. de exule, an ei ad Principem ſuum legato ſecuritas debeatur? H.

tunarum eodem tempore transferre commodum eſt; modo nihil eorum, quæ ſupra monuimus, obſtet (1). Nec ad rem facit, quod hoc modo civitas debilitetur. Nam qui jus non habet me invitum retinendi, illi non ſit injuria (2), ſi futurum aliquod commodum nondum debitum, meo diſceſſu ipſi intercipiatur. Neque vero neceſſarium eſt, ut hæc civitas tot myriades civium habeat, aut vicinis ſemper ſit formidanda: non magis, quam ut hic vel ille privatus tot millia poſſideat, quorum utrique tamen per media illicita nihil ſubtrahendum. Unde etiam GROTII argumento parum roboris ineſſe videtur. Licet enim hæc vel illa civitas per migrationem civium gregatim factam inſigniter debilitetur, ac demum plane deſoletur: non tamen ideo ſocietas civilis inter homines penitus tollitur. Sed unius corruptio alterius eſt generatio; unius decrementa alteri incremento cedunt. Natura quippe civiles eſſe ſocietates in genere humano jam multiplicato voluit; ſed ut hæc vel illa civitas perpetua, florenſque ſubſiſteret, nuſquam juſſit. Sic Babylon per Seleuciam, hæc per Cteſiphontem exhauſta fuit. PLINIUS N. H. L. VI. c. 26. Si qui tamen gregatim diſcedere velint, illis itidem, uti ſingulis, territorium civitatis eſt relinquendum. Alias enim ſumma imperiorum confuſio foret, ſi liceret integris urbibus aut regionibus pro lubitu a civitatis ſuæ imperio ſeſe ſubtrahere, & aut alteri ſe ſubjicere, aut peculiarem deinceps Rempublicam conſtituere.

§. V. QUO LOCO etiam illa quæſtio eſt examinanda, ut probandi ſint illi, qui transfugas ſe ſimulant, ut hac ratio-

(1) Sed majus Reipublicæ detrimentum inde naſcitur, ſi cives gregatim diffluant, quam ſi ſinguli dilabantur. Imo in ſingulis quoque pacto Civitatis primævo id interdum repugnare poteſt, vi cujus civibus quicquid civitati detrimento eſſe poteſt, interdictum eſt. Quod proinde ratione multitudinis gregatim diſcedentis eo magis admittendum erit. Neque his obeſt, quod unius Reipublicæ deſtructio alterius generatio eſſe dicitur. Eſt enim id Politices univerſalis, quum hic de utilitate uniuſcujuſvis Reipublicæ ſingularis quæratur. Conf. WERNHERUS in Elem. Jur. Nat. & Gent. c. 26. §. 4.

(2) Atqui AUCTOR §. 3. dixit, debitum aut decorum poſtulare, ut bona civitatis venia quis diſcedat. Hujus igitur eſt utique dijudicare, num ſit nociturum gregatim cives demigrare. H.

ratione grave damnum illis concilient, ad quos confugiunt, in uſum ſuæ civitatis? Equidem imprudentiæ notam non effugiunt, qui ejuſmodi hominibus temere fidem adhibent. Vid. 1. Samuel. XXIX. 4. Nec valde reprehendas illos, qui proditoribus poſt præſtitam operam dignum impoſuêre ſupplicium. Vide VOPISCUM Aureliano, c. 22. Nequaquam tamen alterum honeſte poſſum fallere ideo tantum, quia inſidiis meis facilem ſeſe præbet. Nec debere aliquem ſuo ſcelere civitati inſervire, ſupra oſtenſum. Quin autem ſcelus ſit, fidem dare, ut ea violata, occaſionem gravius nocendi nanciſcare, extra dubium eſt. Et exſecranda ſemper bonis viſa eſt vox Lyſandri ſive Philippi, *pueros talis fallendos, viros jurejurando*. Vid. ÆLIANUS V. H. L. VII. c. 17. Si igitur expreſſe ejuſmodi transfuga fidem dederit, ſine ſcelere non poterit eam violare, ut iis, quos deſeruit, ſerio aut ſimulate, utile aliquod officium exhibeat. Quod ſi autem aliquis regerat: cum is, ad quem transfuga ſe contulit, noſſet, hunc ipſi ſine ſcelere non poſſe operam aliquam præſtare, neque ad ſcelus patrandum aliquem ſe valide potuiſſe obligare, adeoque fidem a transfuga datam eſſe nullam; ergo ipſi non fieri injuriam, ſi, dum rei inani confidit, deceptus fuit. Heic non opus eſt, ut inquiramus, peccet aliquis utendo opera transfugarum, an non. Neque enim ſequitur: ego utendo alicujus opera pecco: ergo ille eo ipſo jus habet mihi noxam inferendi. Uti non ſequitur: qui ſicarium conducit ad alterum confodiendum, non minus quam ipſe ſicarius peccat: ergo ſicarius recte in conductorem ſuum ferrum convertere poteſt. Etſi communis ſit ſententia, quod *transfugam jure belli recipiamus*, in *L. 51. D. de Adquir. rer. dom.* id eſt, quod contra jus belli non ſit eum admittere, qui deſertis hoſtium partibus, noſtras eligit; uti illam legem explicant CUJACIUS Obſ. L. IV. c. 9. & GROTIUS L. III. c. 1. §. 22. Quod tamen an de externo jure belli, quod Grotius vocat, an de interno, quod ad legem naturæ examuſſim congruit, ſit capiendum, non immerito dubites (1). Sane ſi quis plenam licentiam adhibendi operam transfugarum defendere velit, putaverim, ipſum non tam hoc argumento niti debere, quod etiam Deus diaboli & impio-

(1) Vid. ſupra c. 6. §. 18. H.

piorum parata opera utatur; quam favore juſtorum armorum, quæ geruntur repellendis alterius injuriis, aut conſequendo juri noſtro (1). Ob quem favorem non videtur juſto bellatori curioſe inquirendum, utrum illi, qui hoſtilem ſtatum adverſus ipſum exuerunt, honeſtis an inhoneſtis cauſis fuerint moti. Adeoque cum præſumere poſſit, juſtis de cauſis eos priores partes deſeruiſſe, tanquam ex adprobatione injuſti transfugii reatum non contrahet. Quidquid tamen hujus ſit, illud in aprico eſt, nefas eſſe fidem inter inſtrumenta fallendi diſponere. Deinde patet, fidem ejuſmodi transfugæ, qui citra juſtam cauſam partes ſe ſuas deſeruiſſe fert, inanem eſſe; utpote quæ tendit ad ſcelus faciendum, aut continuandum; adeoque valde imprudenter agere, qui in iſta aliquid fiduciæ collocat. Inde plerumque transfugæ, qui aliquo numero eſſe cupiunt apud receptatores ſuos, quive nocendi occaſionem ſimulatione transfugii aucupantur, præ ſe ferunt, intolerandis ſe injuriis adactos, ut hac ratione ſaluti ſuæ conſultum irent. Sic quis ignorat, qua ratione ſibi Zopyrus apud Babylonios, Sextus Tarquinius apud Gabinos fidem conciliaverit? Sic qui M. Craſſum in patentia camporum traxit Mezeras Syrus, uti *Floro*, vocatur, aut Abarus Arabs, uti *Appiano*, aut Ariamnes, uti *Plutarcho*, Pompeji in ſe benevolentiam & beneficia extollendo, de ſtudio ſuo in Romanas partes infelici fidem fecit. MARO (Æn. L. II. v. 57. & ſeqq.) quam graphice deſcribit aſtum Sinonis, ut ab imprudentiæ labe Trojanos purget! Fingit iſte, ſe inviſum fuiſſe Ulyſſi, de quo nulla non fraus credi poterat, & cujus odium commendationis inſtar apud Trojanos habebat. Odii cauſam arceſſit a nece Palamedis, ideo occiſi, *quia bella vetabat*. Se aris deſtinatum dicit, non oraculo deorum, ne videretur ſe victimam pro ſalute civium voluiſſe ſubtrahere, ſed mendacio Calchantis, ab Ulyſſe ſubornati, & temeraria ceterorum adprobatione. Quæ utique tam atrox ſit injuria; ut recte dicere poſſit: *Patriæ teneor neque legibus ullis*. Et tamen veterator deos, & omnia ſacra prius teſtatur, ut *fas ſibi ſit odiſſe viros*, jam quidem injuſte infenſos, quondam tamen cives. Nec id tamen plene iisdem perſuaſit, priusquam oſtento dicta ejusdem firma-

(1) Vid. c. 6. §. 16.

firmata viderentur. Recte quoque apud Livium L. XXII. c. 22. dicitur, *transfugam ſine magnæ rei proditione venientem ad hoſtes, nihil aliud quam unum vile atque infame corpus eſſe*. Add. oratio Indibilis apud Eundem L. XXVII. c. 17. Et Cn. Marcii ad Volſcos apud Dionysium Halicarn. L. VIII. Segeſtis apud Tacitum A. I. (c. 58.) *Neque odio patriæ, (quippe proditores etiam iis, quos anteponunt, inviſi ſunt,) verum quia Romanis Germaniſque idem conducere, & pacem, quam bellum probabam*. Ammianus Marcellinus L. XVIII. c. 11. in fine. Sub transfugarum autem numerum non veniunt, qui tecte ad hoſtes abeunt, quo improviſam aliquam cladem iſtis inferant, neque fidem dant, quod ipſorum partes ſint ſecuturi. Neque cenſendi ſunt tacite fidem dediſſe, quod nihil inimici ſint tentaturi in ſtatum hoſtium, eo ipſo, quia inter præſidia hoſtium verſantur. Ejuſmodi enim tacita fides præſumitur de eo, qui ad alterum venit pacis, non qui belli tempore.

§. VI. Porro & hoc quæritur: an non civitas ex adverſo pro ſuo arbitrio civem poſſit expellere invitum, nullo antegreſſo delicto? Equidem Cicero dicto loco inter fundamenta libertatis poſuit, *ne quis invitus civitate mutetur*. Neque ideo heic deterior fit conditio civitatis, quam ſingulorum civium, quod hi pro lubitu migrare poſſint; illa invitos pellere nequeat. Qui enim in civitatem aliquam concedit, utique omnes ſuas rationes, ſaltem in præſens, eidem velut illigat, quas turbari aut everti neceſſum foret, ſi quolibet tempore poſſet expelli. Quod cum ſit ſumme odioſum, inde civis hoc quoque abs civitate velut ſtipulari intelligitur, ne invitus præter meritum poſſit ejici (1). Sed contra civitas fortunas ſuas & incolumitatem uni alterive vulgari civi non ſuperſtruxit, adeoque nihil aut parum ipſius intereſt, ſi is pro lubitu demigret. Ubi enim in aliquo eximio cive magnam collocarit fiduciam civitas, ſolet eundem peculiaribus pactis adſtringere, ne pro lubitu diſcedere amplius poſſit. Nec invidendum eſt, pluſculum heic licere civi, quam civitati. Nam ubi ille ad arbitrium civitatis ſe non compoſuerit, facile poteſt in ordinem redigi. Civi autem ſi adminiſtratio Reipubli-

(1) Conf. L. I. c. 9. §. 2.

cæ diſplicuerit, nihil aliud relictum, quam patientia aut emigratio. Solet nihilominus a civitatibus uſurpari medium minus odioſum amoliendi cives ſuſpectos, aut ſupervacuos, & multitudine prægraves, quo ceteris laxior locus fiat; ut nempe eos in colonias tranſcribant (1). Etſi plerunque volentibus hoc fit, dum lautiorem conditionem in coloniis ſperant, qui domi cum inopia conflictabantur, aut ipſi ex oculis civitatis, cui inviſi ſunt, ſeſe ſubtrahi gaudent. Sic ISOCRATES Orat. ad Philippum huic ſuadet, ut in Aſia urbes condat, & in iis collocet, *qui nunc ob rerum egeſtatem oberrant, & obvia quæque infeſtant*. Verbo, urbium purgamenta. Quod idem ab Athenienſibus factum in Panathenaico commendat. Add. BACO Sermon. fidel. c. 33. De more autem illo, multis barbaris atque Græcis recepto, juventutem Deo cuipiam ſacram emittendi ad quærendas novas ſedes, luculenter tradit DIONYSIUS HALICARNASSEUS L. I. IDEM L. II. ſcribit, Aborigines fuiſſe talem juventutem, diis conſecratam more patrio, ad quærendas ſedes, quaſcunque fortuna obtuliſſet, a parentibus miſſam. Sic PLINIUS L. III. c. 13. Picentes ortos dicit *a Sabinis, voto fere ſacro*. Et STRABO L. V. (p. 336. Ed. Amſt.) Samnites ſimili ratione a Sabinis ortos memorat. Adde JUSTINUM L. XXIV. c. 4. & FESTUM, in Ver ſacrum & in Mamertini. LIVIUM L. XXXIV. c. 44. Quomodo Lydus & Tyrrhenus, urgente frugum ſterilitate ſortiti ſint, uter cum parte multitudinis patria decederet, videatur apud VELLEJUM PATERC. L. I. c. 1. DYONISIUS HALICARN. L. I. STRABONEM L. V. Paria de Scandinaviæ populis memorat Paulus WARNEFRIDUS de Geſtis Longobardor. L. I. c. 2. Poſſunt autem & ſolent coloniæ diverſo modo deduci. Vel enim manent pars civitatis, unde emittuntur; vel civitati matrici reverentiam exhibere, eiuſque majeſtatem comiter conſervare deinceps tenentur (2), adeoque

(1) SENECA Conſolat. ad Helviam c. 7. *Populus Romanus quot colonias in omnes provincias miſit? Ubicunque vicit Romanus, habitat*. De ſcopo eorum in deducendis coloniis v. SIGONIUS L. II. de Antiqu. jur. Ital. c. 2. 3. 4. 5. Deductionem illam in univerſum iniquam non eſſe, docet CONRINGIUS Machiavelli Princip. c. 3. H.

(2) V. infra c. 12. §. 5. H.

quæ velut inæquali fœdere junguntur, vel denique pari jure cum metropoli agunt. Add. Garcilaſſus de la VEGA Comment. Reg. L. VII. c. 1.

§. VII. INVITI cives eſſe deſinunt, qui ob crimen verum aut per calumniam intentatum civitate ejiciuntur. Dum enim civitas aliquem pro membro ſuo non amplius vult agnoſcere, & finibus ſuis expellit, remittit ipſi obligationem, qua antea tanquam civis tenebatur. Quo ipſo illi fit facultas ubicunque poſſit ſedem ſibi novam conſtituendi, nec civitati in ejuſmodi exules quid juriſdictionis remanet. Inde apud EURIPIDEM Heraclidis v. 186. Jolaus negat Argivis fas eſſe ipſos Athenis abducere, quippe qui in exilium ab iſtis ejecti ſint (1). Eſt autem in exilium ejici ob falſum crimen gravis injuria, (etſi adverſus iſtam viro forti ſolatia non deſint. Vid. STOBÆUS Serm. 38.) ob verum, gravis pœna, ſic ut morte gravius id judicet PHILO (2) Judæus de Abrahamo. (p. 359. A. Ed. Pariſ.) Si enim vel maxime ſalva relinquantur bona, alio tamen ea transferre moleſtum eſt: nec minus acerbum a neceſſitudinibus abſtrahi: & ignominiæ plenum, indignum fuiſſe judicatum, cui in civitate locus concederetur. Add. OPPIANUS Halieut. L. I. v. 274. ſeqq. Penitus enim effrontem eſſe oportet, in quem dici queat illud JUVENALIS Sat. 1. (v. 49.) *Hic damnatus inani Judicio, (quid enim ſalvis infamia nummis?) Exul ab octava Marius bibit, & fruitur diis Iratis.* Nec eſt quod aliquem moveat illud CICERONIS pro Cæcina: (c. 34.) *Exilium non ſupplicium eſt, ſed perfugium portuſque ſupplicii. Nam qui volunt pœnam aliquam ſubterfugere, aut calamitatem, eo ſolum vertunt, hoc eſt, ſedem ac locum mutant. Itaque nulla in lege no-*

(1) Ἐπεὶ γὰρ Ἄργους ὀυδὲν ἐσθ' ἡμῖν ἔτι. Vid. GROTIUS L. II. c. 5. §. 25.

(2) Medea apud EURIPIDEM:

Μόχθον
Δ' ὀυκ ἄλλος ὑπερθεν
Ἠγᾶς πατρίας στέρεσθαι.
Malum enim
Non eſt aliud majus,
Quam ſolo patrio privari. H.

ſtra reperietur, ut apud ceteras civitates, maleficium ullum exilio mulctatum. Sed cum homines vincula, neces, ignominiaſque vitant, quæ ſunt legibus conſtitutæ; confugiunt quaſi ad aram in exilium. Qui ſi in civitate legis vim ſubire vellent, non prius civitatem, quam vitam amitterent: quia nolunt, non adimitur his civitas, ſed ab his relinquitur atque deponitur. Add. Polybius L. VI. c. 12. Scilicet hoc eſt ex peculiari ratione antiqui juris Romani, per quod invito non poterat civitas adimi. Cicero pro domo ſua: (c. 29.) *Hoc jus a majoribus proditum, ut nemo civis Romanus civitatem poſſit amittere, niſi ipſe auctor factus ſit*. Quo minus autem a magiſtratibus togatis civi capitalia ſupplicia injuſſu populi irrogarentur, leges Porciæ & Semproniæ prohibebant. Ne tamen delicta impunita manerent, & nihilominus nemo invitus civitate ejectus videretur, voluerunt credi, exilium ſponte a civibus ſuſcipi declinandæ pœnæ cauſa. (contrarium plane inſtitutum apud Æthiopes memorat Diodorus Siculus L. III. c. 5.) Apud Sallustium Catilin. (c. 50. p. 161. Ed. Waſſ.) Cæſar: *Aliæ leges condemnatis civibus non animam eripi, ſed exilium permitti jubent*: Et iterum: *Exilium damnatis permiſſum*. Neceſſitatem tamen ſoli vertendi ſatis innuebant, quando capitalium criminum damnatis aqua & igni interdicebant, ſeu ne iis intra ditionem populi Romani uterentur. Etſi circa irrogationem exilii cavendum eſt, ne ex illa in civitatem damnum redundet, dum qui civitate expellitur, in hoſtem abire poteſt. Unde quibuſdam populis pœna exilii non uſurpatur, puta Turcis, Moſcovitis, & quondam Judæis, licet ex alia ratione, ne jacturam ſimul faceret religionis. Mitior pœna eſt relegatio, per quam jus civitatis non amittitur, ſed tantum in certo loco neceſſarium quis domicilium habere, aut certa civitatis parte abſtinere jubetur. Quod poſterius quibus injunctum, apud Romanos proprie *interdicti* vocabantur. Vid. Brissonius Select. antiq. L. III. c. 5. Anton. Matthæus de Crimin. ad tit. de pœna c. 1. §. 6. 10. (1). Aliquando tamen non abſurde adplicari poteſt illud Diogenis, cum quidam ipſi diceret; Σινωπεῖς σοῦ φυγὴν κατέγνωσαν. *Sinopenſes exilio te mulctarunt*, repone-

(1) Add. Noodtii Probabilia L. III. c. 3.

nebat iſte, ἐγὼ δ' ἔγε ἐκείνοι μονῄ, *ego autem illos manſione*.

§. VIII. Alio modo civitatem non lubens quiſquis mutat, quando vi hoſtili ſubactus alterius ſe imperio ſubjicit, tanquam civem & ſubditum, ſive ſimul ſedem mutet, ſive non. Id quod non ſingulis modo civibus, ſaltem qui non alio quam communi civium vinculo tenentur, ſed & integris urbibus, ac provinciis licere, quando alia ſalutis expediendæ via non adparet, in confeſſo eſt (1). Vid. Grotius L. II. c. 6. §. 5.

§. IX. Solet & illud contingere, ut civis abs ſua civitate propter injuriam alteri civitati illatam eidem dedatur, ne illa ob iſtud factum cauſam belli contra ſe præbeat. Vid. Herodotus (L. IX. p. 344. Ed. H. Stephani.) ubi de Timegenide & Attagino narrat, qui auctores fuerant Thebanis, ut Perſis ſeſe adjungerent. Ubi quæſtio oritur: an qui a ſua civitate deditur, nec ab altera receptus ſit, in illa civis maneat, nec ne? Proponitur hæc quæſtio in *L.* 17. *D. de Legationibus* (2). Non manere cenſebat P. Mutius, quia quem ſemel populus juſſiſſet dedi, ex civitate videatur expuliſſe, ſicut faceret, cum aqua & igni interdiceret. Eadem quæſtio quoque magna contentione fuit agitata circa Mancinum, qui Numantinis deditus, ab iis receptus non fuit. Quem dein ſenatum intrare volentem tribunus plebis Rutilius prohibuit, obtendens, quo tempore pater patratus, ad ſolvendam religione civitatem, hoſtibus ipſum populi Romani dediderit, civem eum Romanum eſſe deſiiſſe. Plures tamen in mitiorem ſententiam inclinabant, hoc inter alia uſi argumento: nihil videri traditum eſſe, quod ab eo, cui traderetur, receptum non foret. Nobis ſuper ea controverſia ita vi-

(1) Vid. ſupra L. VII. c. 7. §. 4. c. 8. §. 10. H.

(2) *Quem (deditum hoſtibus) hoſtes ſi non recepiſſent, quæſitum eſt, an Civis Romanus maneret? quibuſdam exiſtimantibus, manere, aliis contra: quia quem ſemel Populus juſſiſſet dedi, ex civitate expuliſſe videretur: ſicut faceret, cum aqua & igni interdiceret, in qua ſententia videtur* Publius Mucius *fuiſſe. Id autem maxime quæſitum eſt in* Hoſtilio Murcino, *quem Numantini ſibi deditum non acceperunt: de quo tamen Lex poſtea lata eſt, ut eſſet Civis Romanus, & Præturam quoque geſſiſſe dicitur.*

Digitized by Google

videtur: civitatem læſam in alienum civem habuiſſe jus bello ipſum perſequendi. Sed per deditionem eum ſic ſubjici alienæ civitati, ut tanquam de proprio cive poſſit ſupplicium ſumi. Qui ubi receptus fuit, priori civitati omne jus in ipſum periit, quia illa volente ſub alterius civitatis imperium pervenit. Ubi autem deditus receptus non eſt, licebit civitati dedenti iſtum vel plane ejicere, vel pro ratione delicti punire. Ubi tamen neutrum horum contigit, cenſebitur non amiſiſſe jus civitatis. Quia deditio in ſe eſt tantum oblatio juris illius, quod civitas habet in ſuum civem, facta alteri civitati, non autem pura abdicatio & renunciatio. Adeoque deditio in ſe non privat aliquem jure civitatis, niſi forte per expreſſam legem ſit conſtitutum, ut qui talem in caſum provenerit, eo ipſo civitate excidiſſe ſit cenſendus. Facit huc illud CICERONIS pro Cæcina. (c.34.) *Civis, quem pater patratus dedidit, ſi non eſt ab hoſte receptus, retinet integram cauſam, & jus civitatis* (1). Ex dictis etiam illud colligitur, ſi deditio ſit accepta, & poſtea caſu aliquo in patriam reverſus fuerit is, qui deditus erat, eum civem non futurum, niſi ex novo beneficio. Vid. *L. 4. D. de Captiv. & poſtlim.* (2). Nam jus poſtliminii illis tantum prodeſt, qui ſua civitate invita in aliorum poteſtatem venerunt (3), non quos ipſa civitas ultro in aliorum poteſtatem tradidit.

CA-

(1) *Nam neque deditionem, neque donationem ſine acceptione intelligi poſſe.* IDEM Topic. c. 8. & de Oratore L. I. c. 40. & L. II. c. 32.

(2) *An, qui hoſtibus deditus, reverſus, nec a nobis receptus, Civis Romanus ſit, inter Brutum & Scævolam varie tractatum eſt. Et conſequens eſt ut civitatem non adipiſcatur.*

(3) Ex ratione, quam ſupra dedimus c. 6. §. H.

CAPUT XII.

DE MUTATIONE ET INTERITU CIVITATUM.

I. *Mutata forma Reipublicæ idem manet populus.*
II. *Debita civitatis per mutationem non tolluntur.*
III. *Acta invaſoris quatenus eo depulſo conſiſtant.*
IV. *Quem civitas poſt mutationem locum obtineat?*
V. *Quid ſi ex una civitate plures fiant?*
VI. *Quid ſi plures civitates uniantur?*
VII. *Populi quatenus æterni.*
VIII. *Quomodo materiale populi pereat?*
IX. *Quomodo formale?*

MUTATIONES in civitate triplici modo contingunt, vel ut civitas maneat eadem, vel ut non amplius ſit eadem, vel ut civitas eſſe plane deſinat. Primi generis mutatio accidit, mutata civitatis forma; puta ſi regnum migret in ariſtocratiam; aut ſi ex democratia & ariſtocratia fiat regnum. Heic enim forma civitatis eſſentialis manet (1); mutatur duntaxat illa forma, quæ ex ſubjecto proprio ſummi imperii reſultat (2). Unde & idem eſt populus ſive a Rege, ſive ab Optimatibus populariter regatur. Quin etſi contingat, ut populus antea liber ſub regis alicujus ditionem bello ita perveniat, ut deinceps in ejus patrimonio ſit, non ideo idem deſinit eſſe populus modo rex victor populum ſubjectum tanquam peculiare

(1) Vid. ſupra L. VII. c. 5. §. 1.

(2) Hinc facile ſolvitur objectio *mutata* Reipublicæ *forma ſubſtantiam rei prope perimi*, ut eſt in *L. Julianus* 9. §. 3. *D. ad Exhibend.* neque enim tunc conſiſtere eandem rei ſpeciem, & ideo rem non eandem videri; maxime cum negandum non ſit, ſpecies rerumpublicarum, uti ſunt monarchia, ariſtocratia & politia, eſſentia inter ſe differre. Utut enim hæc vera ſint, ſi ſpectetur pactum ſecundum, quod prout iu civitatis conſtitutione variat, ita regendi rationes multum ſolent differre, ut prudentia civilis nos docet. Tamen in jure publico univerſali, ubi ad pactum primum, quo populus colligitur, ſimul reſpici debet, res aliter ſe habet. V. ſupra c. 9. §. 6. H.

by Google

regnum in poſterum velit regere, non autem tanquam provinciam alteri populo eundem annectere. Cum enim is ſit populus, qui complexu ſuo ſummum imperium continet; ideo quantum ad naturam populi nihil intereſt, pleno an minus pleno jure imperium rex obtineat: utrovis enim modo unius & ejuſdem corporis caput eſt.

§. II. Ex dictis reſolvenda eſt quæſtio ab Aristotele Polit. L. III. c. 1. & 2. propoſita; ſi civitas ex tyrannide aut oligarchia in libertatem & populare imperium pervenerit, an tum συμβόλαια, pacta conventa, ut & alia acta tyranni & oligarchicorum ſervare oporteat civitatem liberam? Qui negabant, hiſce (1) rationibus utebantur; quod, quæ tyrannus aut pauci illi egerint, non egerit civitas, quæ tantum ex facto ſuo obligatur. Et quod civitas ſit, ubi ad communem omnia utilitatem referuntur; ubi aliter fiat, non jus, non nomen Reipublicæ ſed vim ſolam & poteſtatem ſupereſſe. Quæ ratio ſine dubio frivola eſt. Nam ne illa nunc proferamus, quæ ſupra de tyranno tradita ſunt (2) etiam morbidum caput, caput eſt; & quæ a morbido licet capite aguntur, ipſa civitas egiſſe cenſetur. Et quis morbo laborantem civitatem ex claſſe civitatum excludere velit? Agitabatur quon-

[1] Videtur hic Auctor prima fronte duabus rationibus uti, & tamen utraque deinde in unam abſolvitur, & ab Auctore tanquam unica refutatur. Altera igitur ratio rationis eſt. Si enim civitas, ſecundum eos, quorum ſententiam Ariſtoteles refert, obſtricta non eſt, ſolvere debita, & probare inſtituta Tyranni, vel Oligarchiæ, id ideo contingit, quoniam ſecundum eos geſta eorum pro nullis habentur. Ratio autem hujus poſitionis in eo ſita eſt, quod dominatio Tyranni vel Oligarchiæ non tendebat ad utilitatem publicam, ſed ſola vi armorum nitebatur, & proinde non erat legitima, unde inferebatur, populo invito facta adeoque probanda non eſſe, quæ ab ipſis profecta fuiſſent. Ἀποροῦσι γάρ τινες, πόθ᾽ ἡ πόλις ἔπραξε; καὶ πότε οὐχ ἡ πόλις· οἷον ὅταν ἐξ ὀλιγαρχίας ἢ τυραννίδος γένηται δημοκρατία. τότε γὰρ οὔτε τὰ συμβόλαια, ἔνιοι βούλονται διαλύειν, ὡς οὐ τῆς πόλεως ἀλλὰ τοῦ τυράννου λαβόντος. οὔτ᾽ ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων, ὡς ἐνίας τῶν πολιτειῶν τῷ κρατεῖν οὔσας, ἀλλὰ οὐ διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον. Aristoteles Polit. L. III. c. 3.

(2) L. VII. c. 8. §. 5. & 6. H.

quondam hæc controverſia apud Athenienſes ex tali occaſione. Triginta illi viri, qui Athenis rerum potiebantur, pecunias mutuo a Lacedæmoniis publico nomine ſumſerant. His ejectis, Lacedæmonii Athenienſes jam liberos pecuniam repoſcebant. Ubi prævaluit ſententia eorum, qui debitum illud communi civitatis diſſolvi æquum & concordiæ proficuum putabat. De quo facto ita judicat DEMOSTHENES contra Leptinen: φασὶ τὸν δῆμον ἑλέσθαι συνεισενέγκειν αὐτὸν καὶ μεταχεῖν τῆς δαπάνης, ὥστε μὴ λῦσαι ὁμολογημένων μηδέν. *Ferunt populum maluiſſe per ſe conferre impenſas, quam de pactis conventis quidquam non impleri*. Et mox Athenienſes alloquens: *Et tum quidem etiam illis, qui injurii in vos fuerunt, pecunias illas conferre voluiſtis, ne quid de rerum conventarum fide deperiret*. Idem factum tangit ISOCRATES in Areopagitico. Quin ne quidem ſi in formam provinciæ redacta civitas eſſe definat, quod antea pecuniæ mutuo accepit, debere deſinit: quippe cum debitum illud in iſta civitate non præciſe ut tali, ſed ut bona aliqua poſſidente (1) fundatum, ad quemcunque poſſeſſorem ſimul tranſeat.

§. III. SED uti de aere alieno, quod in uſum civitatis impenſum, ac in toto iſtius corpore velut hærere præſumitur, res plana videtur; ita num idem de omnibus actis alicujus invaſoris, eodem depulſo, pronunciandum ſit, non ita liquidum eſt. Equidem ſi invaſor civitatis cum alia civitate fœdus iniverit de auxiliis in communem hoſtem conferendis, ſi partem prædæ eidem donaverit, aut vendiderit; & fœdus, & donatio, & venditio firma manebunt, invaſore depulſo. Alteri enim civitati ſane jus validum ex iſtis actibus fuit quæſitum, quippe quas inivit cum invaſore tanquam capite civitatis, & velut in emolumentum ejuſdem: quocumque autem titulo ad imperium iſte pervenerit, ſua nihil intereſſe judicavit. Neque iſti actui aliud inſuper vitium ſubeſt. Quid ſi autem ſpolia civibus oppreſſis per injuriam erepta, invaſor externæ civitati vendiderit? Num eo depulſo, iſti vindicare eadem poterunt? Heic BOE-

CLE-

(3) Et quatenus pacto primo conjungitur, in cujus utilitatem pecunia mutuo ſumta ob auctoritatem Summi imperantis verſa cenſeri debet. H.

CLERUS Diſſert. de Eo, quod egit civitas, fas eſſe putat, ſi ſcientes emerint, ut ſuam culpam agnoſcant, & æquo animo careant illis, quæ nec vendi nec emi ſine injuria poſſunt; imo etſi imprudentes emerint. Quod quidem in foro conſcientiæ plauſibiliter dicitur. Si tamen communem populorum morem reſpiciamus, non adparet, quomodo ſpoliati abs tertia civitate, quæ amiſerunt, vindicare queant. Nam quamdiu invaſor mera duntaxat violentia graſſatur, pro hoſte civitatis habetur: & ſpolia civibus extorta, ubi in alienam civitatem translata fuerint, eodem jure cenſebuntur, quo aliæ res mobiles (1), quovis bello partæ (2). Ubi autem conſenſu civium iſtius invaſoris imperium fuerit confirmatum, exteri bona civibus erepta tanquam jure confiſcata habere poſſunt. Nam ut alias pacifici, quorum nihil intereſt, belligerantes æqualiter æſtimare, & factum ſequi poſſunt ac ſolent; ita quid aliena civitas de ſuo imperio apud ſe diſponat, exterorum non eſt judicare. Verum acta invaſorum injuſtorum, quæ intra civitatem terminantur, iſtis dejectis ſane reſcindi poterunt (3) abs legitima poteſtate; quantum ex uſu Reipublicæ fuerit. Idque non ſolum circa leges abs talibus latas valet; ſed & circa donationes, aut alienationes rerum, quæ ſalva Republica ſalviſque legibus in alios transferri non poterant.

§. IV. SOLET & alia heic quæſtio moveri: quiſnam locus ſit aſſignandus regi, qui in populum antea liberum ſibi imperium quæſivit, aut populo libero poſt abolitum ſtatum regium? Ubi quidem GROTIUS L. II. c. 9. §. 8. re-

(1) Conf. GROTIUS L. III. c. 9. §. 14.

(2) Præſertim intuitu externorum, qui poſſeſſionem ſequuntur. V. ſupra L. VII. c. 8. §. 9. H.

(2) DEMOSTHENES Orat. adverſus Thimocratem recitat legem: Ὁπόσα ἐπὶ τῶν τριάκοντα ἐπράχθη, ἢ δίκη ἐδικάσθη, ἢ ἴδια, ἢ δημόσια, ἄκυρα εἶναι. *Quæcunque ſub triginta tyrannis acta ſunt, aut judicia facta, ſive privatim ſive publice, irrita ſunto.* Conf. Andocidem Orat. I. HONORIUS Imperator in *L.* 13. *C. Theodoſ. de Infirmand. quæ ſub tyranno. Heracliani tyranni geſta omnia promiſcue damnat.* Add. *L.* 5. 6. 7. 8. *d. tit. L.* 16. *C. Juſtin. de SS. Eccleſiis.* Quanquam Conſtantinus Imperator in *L.* 2. *&* 3. *d. tit. C. Theodoſ.* legitime geſta & reſcripta conformia Licinii Tyranni confirmet. H.

8. reſpondet, eundem civitati poſt mutationem locum deberi, quem antea ipſa ejuſve caput in conventibus habebat. Nobis tamen diſtinguendum videtur, utrum verbi gratia rex, qui in liberum populum ſibi imperium quæſivit in antiquo conventu aut ſyſtemate permaneat (1): an vero ab eo deinceps ſeſe disjungat, ſuasque res ſeorſim adminiſtret. Nam priori caſu ſine dubio non poterit alium prætendere locum, quam antea populus liber obtinebat, non obſtante illo ſplendore aut majeſtate, quæ perſonam regiam comitatur. Sicut & vice verſa populus liber, exterminato ſtatu regio, in communi conventu eundem quem ipſius quondam reges locum obtinebant, ſibi vindicare poterit. Aſt ſi vel populus vel rex penitus ſeſe ab antiquo conventu aut ſyſtemate ſeparaverit, antiquus iſtius civitatis locus præjudicium illi nullum adferet, ut neceſſario locus inferior ſit occupandus, cedendumque illis, qui in communi quondam conventu priorem tenebant locum; cum naturaliter inter ſe æquales ſint (2), qui ſummum imperium obtinent.

§. V. Mutationes, quæ efficiunt, ut civitas non amplius videatur eadem, duplici potiſſimum modo contingunt: vel ut ex una civitate duæ pluresve fiant; vel ut plures civitates in unam conjungantur. Prius evenit vel conſenſu mutuo vel vi bellica. Conſenſu mutuo ex una civitate plures fiunt emiſſis coloniis ad eum morem, qui Græcis quondam erat. Nam Romani poſt, quos & hodie populi Europæi fere ſequuntur, colonias ita deducebant, ut illæ pars civitatis matricis ſive majoris patriæ manerent (3). Sed quæ priori modo deducebantur coloniæ, peculiarem deinceps civitatem conſtituebant; ita tamen ut majorem patriam decenti honore, & quodam quaſi pietatis cultu tenerentur proſequi. Vid. Thucydides L. I. & Henric. Valesius ad Excerpta Peireſciana. p. 6. & 7. Hobbes de Cive c. 9. §. 8. Ceterum hoc modo emiſſa colonia niſi in ejus deductione id expreſſe fuerit conven-

(1) V. ſupra L. VII. c. 5. §. 21. ubi exemplum Philippi. H.
(2) V. ſupra c. 4. §. 20. H.
[3] *Ex enim jura inſtitutaque omnia populi Romani, non ſui arbitrii habeant*, teſte Gellio L. XVII. N. A. c. 13. H.

ventum, non tenebitur exſolvere debita abs civitate matre contracta; quippe quæ hujus bona ultimo afficiunt, de quibus colonia (quod ſupponitur,) nihil participat. Et licet aliqua commoda ex illis debitis forte in perſonas colonorum redundarint eo tempore, cum ipſi in antiqua adhuc patria hærerent; eo tamen nomine nihil ſeſe exacturam profitetur antiqua civitas, dum liberos eos abs ſeſe dimittit. Quanquam ſi accurate rem conſideremus, civitas, emiſſa colonia, in ſe non mutatur, nec eadem videri deſinit; ſed (uti in naturali generatione) efficit, ut pro una deinceps duæ civitates exſiſtant. Quod ſi autem regnum aliquod in duas pluresve diſtinctas deinceps civitates communi conſenſu dividatur (1); æquum fuerit, ut regni patrimonium publicum, nec non debita toti inhærentia æqualiter dividantur. Etſi quando ejuſmodi diviſio ultro inſtituitur, vix contingere queat, ut non expreſſe ſuper ejuſmodi caſibus diſpenatur.

§. VI. Ad ejuſmodi mutationem, qua civitas aliqua eadem eſſe deſinit, referunt quoque, ſi duo populi uniantur, non per modum fœderis (2), aut per communem regem (3), ſed ut revera ex duabus civitatibus una fiat. Quo caſu Grotius dicto loco cenſet, jura, quæ ſingulæ civitates uniendæ habuerunt, non amitti, ſed communicari, ſicut & onera atque debita, ubi diverſum non convenerit. Vid. Livius L. I. c. 52. ſub init. Eſt tamen accurate conſiderandum; an duo pluresve populi ita ſe conjungant, ut pari deinceps omnes jure novam aliquam civitatem conſtitutum eant; puta, ſi duo diverſi populi democratici, abolito priſtino regimine, in unum

(1) Ut ſit in regnis dividuis. Quale erat Francorum ſub primæ & ſecundæ ſtirpis Regibus. V. Chartam diviſionis Caroli M. A. DCCCVI. Ludovici Pii A. DCCCXIV. & aliam A. DCCCXXXVII. quas omnes Steph. Balazius Tom. I. Capit. Francor. inſeruit. H.

(2) De quo ſupra *L.* VII. c. 5. §. 18. H.

(3) D. c. 5. §. 17. V. Richardum Zouchæum Part. II. Jur. Fecial. ſect. 2. quæſt. 11. Ubi quæſtionem inſignem habet, utrum, cum jure communi Angliæ extra regnum natus hereditatem in terris vel fundis intra regnum acquirere nequeat, idem jus contra Scotos valeat ſub uno Rege cum Anglis conjunctos? Quæ in Anglia pro Scotis deciſa fuit. H.

unum populum regnumque coaleſcant; aut ſi duo regna, ſublatis utrinque legibus fundamentalibus, remotiſque familiis antiquis regnatricibus, novum regnum condant. Qua unione priores civitates deleri, ac novam exſurgere manifeſtum eſt. Aſt vero ubi una civitas alteri ita conjungitur, ut uni quidem ſua Reſpublica ſedeſque maneat, alterius vero cives relicta ſua ſede, in alterius civitatis jura ſedemque adſciſcantur (1), unam quidem penitus perire conſtat: illa autem quæ remanet, eadem eſſe non deſinit, utut tali acceſſione inſignia capiat incrementa. De cetero uniri civitates diverſas, ut maneat quæque quod fuit, non poſſunt, niſi per modum arctioris fœderis; quod ſyſtema aliquod, non autem civitatem proprie dictam producere aptum eſt.

§. VII. Mutatio denique, qua civitas penitus eſſe deſinit, contingit, quando ipſe populus diſſolutus fuerit, aut extinctus. Equidem communi dicterio jactatur: reges (2) eſſe mortales, Reſpublicas æternas. Sed hoc ideo dicitur, non quod non populi quoque violento aliquo caſu extingui aut diſſipari queant; ſed quia non, uti ſinguli homines, certo decurſo ævi ſpatio, per naturam deficiant, ſed mutatis licet ſingulis, alii continuo ſuccedant, idque vel ſurrogatione exterorum in locum deficientium, vel propagatione ſobolis. Qua ſucceſſionis continuatione idem ſemper populus videtur, iiſdemque juribus fruitur, utut ſæpius ſinguli cives fuerint mutati (3). Lucianus in Amoribus, (p. 888. Ed. Amſt. T. I.) *Sciens deinde* (natura) *quod omnes mortalis ſimus materiæ opificium, & quod breve adeo tempus vivendi unicuique fato præſtitutum ſit; alterius interitum, ut alterius ortus eſſet, excogitavit; ac morienti, id quod naſcitur, e diverſo adpendit, ut mutuis ſucceſſionibus in per-*

(1) Quomodo Sabini & Albani cum Romanis juncti. Vid. Livius L. I. c. 13. c. 28. c. 30. c. 52. H.

(2) *Principes mortales, Rempublicam æternam eſſe*, Tiberius ait apud Tacitum Annal. L. III. c. 6. Add. Livius L. XXVIII. c. 28.

(3) *Et ita civitas fit æterna, quamvis morientibus & naſcentibus ſingulis; ſicut perennis eſt opacitas oleæ, vel lauri, atque ceterarum huiuſmodi arborum, ſingulorum lapſu ortuque foliorum*; ut ex Cicerone loquitur Augustinus L. XXII. de Civitat. Dei c. 6. H.

perpetuum tempus viveremus. VIRGILIUS Georg. IV. (v. 206. & ſeqq.) de Apibus : *Ergo ipſas quamvis anguſtus terminus ævi Excipiat, (neque enim plus ſeptima ducitur æſtas ;) At genus immortale manet, multoſque per annos Stat fortuna domus, & avi numerantur avorum*. Quæ res ut accuratius intelligatur, obſervanda ſunt, quæ ſuper diverſitate corporum ab antiquis Philoſophis tradita ſunt, verbi gratia, apud PLUTARCHUM Conjugal. præcept. (p. 142. F.) *Τῶν σωμάτων οἱ φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεστώτων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον· τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν, τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. Corporum philoſophi alia ajunt ex partibus dejunctis conſtare, ut claſſem, exercitum; alia ex compactis, ut domum, ac navim; alia ex unitis, & in unam naturam concretis, ut animalium ſingula*. Add. *L.* 30. *D. de Uſurp. & uſucap. L.* 23. §. 5. *de Rei vindicat*. CUJACIUS Obſerv. L. XV. c. 33. & L. XXVI. c. ult. SENECA Epiſt. 102. Quæ etiam tali modo exprimi poſſunt: quod in univerſum corpus ſit, quod ἕξει aliqua, cohærentia, aut vinculo aliquo ita continetur, ut unum ſit. Illud vinculum porro, quo partes corporis in unitatem combinantur, triplex eſt, naturale, artificiale & morale (1). Vinculum naturale eſt, quo corpora naturalia continentur. Artificiale, quo res, alias natura disjunctæ, per induſtriam humanam compinguntur in unum & continuum aliquid. Morale denique, quo per inſtitutum humanum diverſa individua ita colligantur, ut unum eſſe intelligantur. Qualia corpora etiamſi ex brutis quoque conſtare poſſint, ut grex: præcipue tamen conjunctio multorum hominum heic attenditur. Atque hinc reſultant tria genera corporum, naturalia, artificialia, & moralia. Quæ omnia hoc habent, ut manere eadem videantur, quamdiu illa connexio, per quam ab initio iſtorum partes continebantur, ſimul & ſemel abrupta non fuerit. Exinde eſt, ut homo idem videri non deſinat, etſi particulæ corporis ipſius varie tranſpiraverint, & in eorum locum ex nutrimentis aliæ ſuffectæ ſint. (Th. BROWNE

de

(1) Unde Philoſophis unum eſt vel per ſe, vel per accidens, vel per aggregationem. Vid. Sextum EMPIRICUM adverſ. Phyſic. L. I. c. 2. PLUTARCHUM in Precept. conjugalib. H.

de Religione Medici ſect. 36. *Hoc quicquid eſt, quod intueris corpuſculi per os intravit, hæc olim carnis fabrica in quadra jacuit, ipſi denique nos ipſos devoravimus.*) Quo ſpectat locus apud SENECAM Epiſt. 58. & PLUTARCHUM de Eἰ apud Delphos, Edit. Xyland. p. 392. A. B. Add. LUCRETIUS L. III. v. 860. ſeqq. qui tamen cum grano ſalis accipiendus, ne ad articulum de reſurrectione carnis extendatur. Huc quoque circa corpora artificialia ſpectat quæſtio apud antiquos vexatiſſima ſuper navi Theſei, quæ ſucceſſu temporis ita erat paulatim refecta, ut nihil de iſtis lignis, ex quibus ab initio fuerat extructa, ſupereſſet. Vid. PLUTARCH. Theſeo p. 10. C. *L. 76. D. de Judiciis* (1) *L. 10. D. Quibus modis Uſufr. amitt.* etſi huic legi repugnare videatur *L. 98. §. ult. D. de Solution. L. 83. §. 5. D. de Verb. obligat.* DIONYS. HALICARN. L. I. (c. 1.) de Caſa Romuli. Add. ALEX. AB ALEXANDRO L. III. c. 1. Mich. PICCARTUS ad Polit. Ariſtot. L. III. c. 3. De corporibus moralibus agit *L. 76. D. de Judiciis*. Luculentus quoque eſt locus PLUTARCHI de Sera Numinis vindicta, (p. 559. A.) *Civitas eſt res quædam unica & continens, animalis inſtar; neque mutationibus ſecundum ætates ſuam exuit naturam, aut ratione temporis aliud fit ex alio, ſed ſemper eaſdem erga ſe affectiones, & naturæ ſuæ conſentaneas ſervat, quamdiu communitas, quæ mutuis complexibus devincit, unumque corpus efficit, unitatem*

(1) *Reſpondi*, (Alfenus) *non modo ſi unus, aut alter, ſed & ſi omnes Judices mutati eſſent, tamen & rem eamdem, & judicium idem, quod antea fuiſſet, permanere. Neque in hoc ſolum evenire, ut partibus commutatis eadem res eſſe exiſtimaretur, ſed & in multis ceteris rebus: nam & legionem eamdem haberi, ex qua multi deceſſiſſent, quorum in locum alii ſublecti eſſent: & populum eumdem hoc tempore putari, qui abhinc centum annis fuiſſet, cum ex illis nemo nunc viveret: itemque navem, ſi adeo ſæpe refecta eſſet, ut nulla tabula eadem permaneret, quæ non nova fuiſſet, nihilominus eamdem navem eſſe exiſtimari. Quod ſi quis putaret, partibus commutatis aliam rem fieri: fore, ut ex ejus ratione, nos ipſi non iidem eſſemus, qui abhinc anno fuiſſemus: propterea quod, ut Philoſophi dicerent, ex quibus particulis minimis conſiſteremus, hæ quotidie ex noſtro corpore decederent, aliæque extrinſecus in earum locum accederent. Quapropter cujus rei ſpecies eadem conſiſteret, rem quoque eamdem eſſe exiſtimari*,

tatem ſuam conſervaverit (1). Addit, ſingulos homines ſucceſſu temporis plus mutationis ſuſcipere, quam civitates. Si enim intra paucos annos amicum tuum non videris, adeo habitum vultumque ejus, imo ſæpe & mores ſic reperies mutatos, ut eum vix ſis agniturus. Contra ſi vel poſt XXX. annos in eandem venias civitatem, non ſolum eadem ædificia, ſed & eadem inſtituta, eoſdemque mores populi deprehendes. Add. Grotius d. l. Etſi lapſu temporum omnino fiat, ut populus ſecundum (2) omnes effectus non pro eodem habeatur. Vid. *ſupra L.* 8. *c.* 3. §. 29. Hobbesius Philoſ. prima c. 11. §. 7. iſthanc doctrinam ita maluit exprimere: *Si res alicui propter formam talem, quæ ſit principium motus, nomen inditum ſit, manente eo principio, idem erit individuum.*

§. VIII. Hæc quanquam ita ſint; fieri tamen utique poteſt, ut populus aliquis plane intereat, idque ſi vel ſimul pereat materiale populi, ſeu multitudo civium, vel morale vinculum, quo populus cohæret, abrumpatur. Materiale ſeu corpus populi perit, vel ſublatis ſimul omnibus partibus (3), ſine quibus corpus ſubſiſtere nequit, vel ſublata corporis ratione. Exempla populorum, qui ſimul & ſemel fuere extincti, memorat Grotius dicto loco §. 4. Add. *L.* 21. *D. Quib. mod. Uſufr. amitt.* Ubi quæritur, ſi ex ejuſmodi clade tam pauci ſuperfuerint, ut ipſi amplius pro populo cenſeri nequeant, num hi jura populi antiqui retineant? vid. *L. ult.*

(1) Ἓν γάρ τι πρᾶγμα καὶ συνεχὲς ἡ πόλις, ὥσπερ ζῶον οὐκ ἐξιστάμενον αὐτῆς ταῖς καθ' ἡλικίαν μεταβολαῖς, οὐδ' ἕτερον ἐξ ἑτέρου τῷ χρόνῳ γινόμενον, ἀλλὰ συμπαθὲς ἀεὶ καὶ οἰκεῖον αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν ὧν πράττει κατὰ τὸ κοινὸν ἢ ἔπραξεν αἰτίαν καὶ χάριν ἀναδεχόμενον, μέχρις ἂν ἡ ποιοῦσα ταῖς ἐπιπλοκαῖς κοινωνία, τὴν ἑνότητα διαφυλάττῃ. τὸ δὲ πολλὰς πόλεις, διαιροῦντα τῷ χρόνῳ ποιεῖν, μᾶλλον δὲ ἀπείρους, ὅμοιόν ἐστι τῷ πολλοὺς τὸν ἕνα ποιεῖν. Ἄνθρωπον, ὅτι νῦν πρεσβύτερος ἐστι, πρότερον, δὲ νεώτερος, ἀνωτέρω δὲ μειράκιον ἦ.

(2) Vid. c. 3. §. 29.

(3) Quod fit terræ motu. V. Antonius L. IV. de Reb. ſuis §. 48. & in annot. Gutackerus, ubi plura exempla memorantur civitatum, quæ terræ motibus everſæ perierunt. H.

L. ult. D. Quibus mod. Uſufruct. amitt.) Grotius dicto loco ſentit, poſſe in iſtis paucis ſubſiſtere dominium, quod populus habebat ad modum privatorum; non ſi quid populo ut tali competiit, id eſt, poſſe tales ſibi aſſerere poſſeſſiones & bona deletorum civium, non poſſe autem ſibi eoſdem attribuere ſummum imperium, & quæ alia inde dependent. Quod ſi tamen pauci iſti, alio præter bellum caſu ad paucitatem redacti, ſe tantiſper contra exterorum invaſiones tueri poſſint, donec iterum in juſti numerum populi allectis aliis ſeſe ſuppleverint, non video, quare prioris populi jura ſibi aſſerere nequeant. Vid. Justinus L. V. c. 6. n. 5. præſertim cum nondum ſit definitum, quotnam patresfamilias ad populum requirantur (1); & ab initio cum genus humanum in populos diſcederet, ſat exiguus numerus populum fecerit. Apud Justinum L. X. (c. 1. n. 6.) quinquaginta filii Artaxerxis *tantus populus* vocantur. Niobe apud Ovidium Metam. L. XI. (v. 197.) quatuordecim ſuos liberos vocat *populum*.. Apulejus Apologia: *Quindecim liberi homines, populus eſt*. Add. *L.* 7. §. 2. *D. Quod cujuſque univerſis* (2). Ubi etiam in uno nomen univerſitatis (3), (collegii, non populi) ſtare dicitur; cui tamen neceſſum fuerit de adſciſcendis collegis mature diſpicere. Interit quoque multitudo hominum, ex qua populus conſtat, quando non quidem ſinguli cives extinguuntur; ſed tamen ſponte ob peſtilentiam aut ſeditionem diſcedunt, aut vi ita diſtrahuntur, ut coire amplius inter ſe nequeant. Unde per adulationem magis, quam ex vero Ilienſes Romanorum ſeſe majores jactabant, ap. Justinum L. XXVIII. c. 1. & L. XXXI. c. 8. Quomodo Scotia Maximo diſperſi fue-

(1) Vid. ſupra L. VII. c. 2. §. 2. H.

(2) Adjicimus elegantem locum Ciceronis apud Augustinum de Civitate Dei L. XXII. c. 6. *Civitatibus autem mors ipſa pœna eſt: quæ videtur a pœna ſingulos vindicare: debet enim conſtituta ſic eſſe civitas, ut æterna ſit. Itaque nullus interitus eſt Reipublicæ naturalis, ut Hominis, in quo mors non modo neceſſaria eſt, verum etiam optanda perſæpe. Civitas autem, quum tollitur, deletur, exſtinguitur, ſimile eſt quodammodo, ut magnis parva conferamus, ac ſi omnis hic mundus intereat ac concidat.*

(3) Supra d. c. 2. §. 19. H.

fuerint, videri poteſt ap. BUCHANANUM Rer. Scot. L. IV. ſub finem.

§.IX. FORMALE ſeu ſpecies populi interit, ſi aut omnis, aut perfecta juris communitas tollatur. Penitus tollitur communitas juris & imperii, ſi cives ſinguli paſſim diſtracti diverſis civitatibus accreſcant; ſive libertatem perſonalem retineant, ſive ad ſervilem quoque conditionem redigantur. Exemplum Capuæ vide ap. LIVIUM L. XXVI. c. 16. Perfecta autem communitas juris inter membra ejuſdem populi tollitur, ſi ſinguli quidem libertatem perſonalem retineant, inque oppidis & agris ſuis relinquantur, ita tamen, ut alterius civitatis imperium ſubeant. Quales populi in provinciæ formam redigi dicuntur (1). Sola tamen mutatio loci, oppidorumque, aut detractio munimentorum, ut populus idem eſſe deſinat non efficiunt (2).

FINIS TOMI VIII.

AD-

(1) V. ſupra L. VII. c. 5. §. 16. GROTIUS d. c. 9. §. 6. H.

(2) Nicias apud THUCYDIDEM L. VII. Hiſt. "Ανδρες πόλις καὶ ού τείχη. *Viri civitas ſunt, non mœnia*. GROTIUS dicto loco §. 7. H.

ADNOTATIONES AD LIB. VIII.

I. SUnt in Cap. I. primi §. quinque, in quibus Hobbeſii, qui omne Naturale Jus, omne honeſtum, & decus ex cujuſque Populi Civili jure arceſſit, quique jus omne, omniumque hominum ideas confundit, & turbat, paradoxum operoſa ratiocinatione refellit. At vide, qua utitur methodo; utitur, inquam, Sacrorum librorum auctoritate; quorum luce præeunte alias rationes videt, ſibique adjungit; earumque ſemitam ſecutus licentiam a multis gentibus receptam jure Naturæ adverſante, & repugnante oſtendit, & contra Hobbeſianum paradoxum decertat. Cur igitur eadem methodo, quum poteſt, in ceteris Ethicæ capitibus explanandis non utitur? Cur in aliud paradoxum ipſe dilabitur, eique adhæreſcit, in eoque permanet? Nam in §. 6. & 7. in ea hæreſi eſt, ut adfirmet, quum Principis Juſſum illum, quem ipſe injuſtum novit, mere exſequitur, innocentem eſſe; quaſi nota, & perſpicua juſſæ rei injuſtitia ad effectum perducta pariter, atque animi integritas, innocentiaque in homine conſiſtat: quaſi hominis miniſterium injuſtitiæ accommodatum poſſit juſtum fieri, quia reddendæ rationis neceſſitas illum non premit. At vero non aliunde, quam ex recta voluntate honeſtatem, juſtitiamque in homine ineſſe ſentimus omnes; hic vero injuſtum Principis juſſum, ut ei obſequatur, exſequitur: vult injuſte, & contra rectam rationem agere: non ergo juſtus videtur. Quonam ergo verborum, conditionumque involucro injuſtam ejus voluntatem Puſendorfius obtegit, atque etiam innocentem exhibet. Ea certe de re melius, atque aptius ratiocinati ſunt Theologi, qui Patrum mentem ſecuti libros ante, & poſt Puſendorfium ſcripſerunt. Quocirca Puſendorfius a Maſcovio merito reprehenſus eſt in ſubjecta longiuſcula nota, quam vide. In §. ultimo ait Grotii ſententiam parum ſibi placere: mox alio abit, neque id tangit, quod in ſententia illa Grotii reprehenſione dignum videtur; qui ſentit in dubia juſtitia belli *ſequendam eſſe partem tutiorem*, ſive Civem a bello abſtinere debere. Grotius ad rectam ſemitam, Reique publicæ paci accommodatam auctore Auguſtino flectendus eſt, qui multis in locis, maximeque in libro 22. cap. 25. contra Fauſtum ea de re luculenter diſputat. Primum ait: *Intereſt quibus cauſſis, quibuſque Auctoribus homines gerenda bella ſuſcipiunt. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poſcit, ut ſuſcipiendi belli auctoritas, atque Conſilium penes Principem ſit; exſequendi autem juſſa bellica miniſterium Milites debeant paci, ſalutique communi*. Mox Auguſtinus id, quo de agimus, contra Grotium definit: *Cum Vir juſtus, ſi forte ſub Rege homine etiam ſacrilego militet, recte poſſit illo jubente bellare civica pa-*

 cis,

cis ordinem ſervans: cui quod jubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum certum eſt, vel utrum ſit, certum non eſt: ita ut fortaſſe reum Regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem Militem oſtendat Ordo ſerviendi. Hanc autem ſententiam Fidelium uſus, Civiumque officium commendat, aliorumque Patrum, & Theologorum ſuffragia confirmant.

II. In Cap. II. §. 5. illud etiam diſplicet, quod Puſendorfius ſcribat Patrem, qui, cum gravi obſidione Civitatem Tyrannus premeret adoleſcentis cujuſdam formoſi cauſſa, interfectum filium de manibus projecit, neque accuſandi, neque defendendi ſibi ocium ſupereſſe; & neſciat, an excuſari poſſit facinus Darii, qui ex compacto aliquot millia ſuorum Zopyro, ut Babylonii decipiantur, interficienda objecit. Primum enim facinus laude dignum videatur Ethnica ſuperbia inflato, non Chriſtiano homini, qui Evangelicæ Doctrinæ Auditor didicit cruentas manus in innoxium hominem, multoque magis in filium inferendas non eſſe, neque malum faciendum, ut liberatæ Patriæ bonum eveniat. Alterum Darii facinus excuſandum detur illi, qui opinatur Ethnico, Aſiaticoque Regi iis, qui in Imperio ſuo ſunt, ut ei lubet, abuti licere.

III. In Cap. III. §. 1. etiam diſplicet, quod Romanorum amiſſa Reip. libertate, Æthiopum, Indorum, quibus & Japonios Hertius in Nota adjunxit, immanem illum morem (cujus ea vis fuit, atque eſt, ut ſeipſos interemerint, atque interimant, aut ventrem ſecent civilis cujuſdam infamiæ declinandæ cauſſa) referat, nec verbum vel hoc unum adjiciat, *Non licet*. Certe non licere cum Patrum omnium ſuccinentium choro Præcentor Auguſtinus adfirmat: *Neque enim fruſtra in Sanctis Canonicis Libris nuſquam nobis divinitus præceptum, permiſſum reperiri poteſt, ut .. vel ullius carendi, cavendive mali cauſſa, nobiſmetipſis necem inferamus* lib. 1. de Civ. Dei cap. 20. Hoc amplius; Ait §. 4. Puſendorfius hujuſmodi actiones non ultroneas, ſed Magiſtratus vi coactas eſſe; itaque eas licere quodammodo ſignificat. Præterea poſt umbilicum §. 3. uſque ad 6. multa ſcribit, quæ Maſcovio ipſi, Hertioque ſtomachum movent. Videſis notam Maſcovii §. 3., aliam §. 5., & paullo poſt aliam Hertii. Maſcovius ait primo neminem quidem debere ſeipſum deferre; negat vero reum pœnam ſubire non debere; quia Civitatis tranquillitas conſiſtere non poteſt, niſi is, qui Civitatis leges neglexit, pœnas dederit. Ait iterum Civitati pœnas irroganti reum obſiſtere non poſſe, quia gladii Jus eidem competit. Conſentit Hertius libenter largiendo reum *non obligari ad pœnam ultro explendam;* plene vero, & perfecte obligari, ne Civitati pœnas poſcenti obſiſtat, quod *vel proxime, vel remote* rei delictis illa lædatur. Addo & ego non ſolum in eo Puſendorfium totum eſſe, ut a ſui delatione, atque a pœna ultro ſubeunda reum liberet; verum etiam conſequenter velle, *qui damnum ab ſe datum*

rum ſarcivit . . . ob eamdem rationem negatione . . . iſti (*pœnæ*) *ſeſe ſubducere citra ullius obligationis violationem licere* §. 4. Nec multo poſt ibidem adſentitur Hobbeſio ajenti reum, quum quæſtioni ſubjicitur, *ſive verum, ſive falſum cruciatus reſpondeat, ſive non omnino reſpondeat, jure facere*. Demum ambigua quadam oratione videri vult ſe nihil aliud agere, quam ſtatuere reum, ſarcito damno, nec ſemet accuſare, nec ſponte pœnam ſubire, ſive nihil aliud Reip. debere. Tu cogita Remp. illam, quam Puſendorfius heic fingit: vide, quænam ſit hujus Reip. poteſtas, quænam in hac Rep. inſtituantur judicia, in quibus reus interrogatus, juris ordine ſervato, vel cruciatus crimen ſuum fateri non debeat: immo heic reus, qui falſum in quæſtione reſpondet, ſuo jure mentiatur. Hinc infer legitimi Magiſtratus Jus & Poteſtatem non noſſe Puſendorfium: nam ſi huic Jus eſt interrogandi reum, ut omnes norunt, id jus animo concipi qui poteſt, niſi Reus interroganti Judici verum reſpondeat? Non heic in confutando Puſendorfio immoror; non Scripturæ loca, non Patres, non Theologos, non Juriſconſultos exſcribo. Satis mihi ſit errores indicaſſe, qui manifeſti adeo ſunt, ut nullam juſtam confutationem mereantur. In §. ultimo ſcitiſſime ait Puſendorfius neminem *ob alienum delictum recte puniri*: tum animo verſans hiſtoriam Achani cum filiis, filiabus, omnibuſque rebus ſuis lapidati, combuſtique propter ſacrilegium, cujus meminit Joſuæ liber cap. 7., pœnam illam in Achani filios latam cum ſuo axiomate compoſiturus, cum non paucis opinatur ſupplicium illud ab Achano, ejuſque jumentis, non a filiis Joſuam ſumſiſſe: quæ opinio contextui, antiquiſque Verſionibus repugnat. Eamobrem Maſcovius ſubnotat Johannem Clericum poſt alios melius ſentire filios paterni ſceleris conſcios ſimul, & ſupplicii participes fuiſſe. Ego vero cum S. Auguſtino q. 8. in Joſ. multiſque Interpretibus ſentire malo filios, licet conſcii non fuerint, cum Achano Patre lapidatos, combuſtoſque extraordinario juſſu Dei, quem Joſua de tota illa re exploranda, conficiendaque conſuluit. Deum vero, qui Achano, filiiſque *uſuram vitæ, tamquam pecuniæ nulla præſtituta die*, ut hominibus ceteris largitus eſt, eamdem ereptam, ut divino cuique imperio aſper, rudiſque hebraicus Populus magis eſſet obnoxius, ſine injuria voluiſſe Ethnicus ipſe Cicero pervidit Tuſc. Quæſt. lib. 1.

IV. Ad Cap. VI. §. 13. Placet valde, quod heic Maſcovius ingenue confitetur; nimirum Proteſtantes nondum liberatos ait a libidine perſequendi ferro, flammaque Catholicos. Quæ confeſſio confirmat omne id, quod Grotius in Rivetum ſcribens ait, Proteſtantes ſcilicet eo exceſſiſſe, ut in Catholicos, in Reges ipſos arma ſumere, omnemque Remp. perdere ſibi licere putaverint; confirmatque omne id, quod V. Cl. Boſſuetus in Variationum hiſtoria, atque Apologia, & Monitis ad Proteſtantes datis expoſuit, adſeruit. Præterea Buddeus referente Maſcovio (ſi

 hujus

hujus mentem capio : non enim id Buddei opus apud me eſt.) vult, inquam, Buddeus eos, qui Religionem eamdem colunt, amicitiæ vinculo conjunctos videri, ut eo nomine alter pro altero arma ſumat; vult tamen (vide hominis humanitatem) in adverſæ Religionis cultores omnia nemini bellum gerenti licere, quæ omnia ſibi licere primi præſertim Calviniani in Gallia putarunt. Quæ omnia longiſſime diſtant ab Chriſtiana doctrina ubique gentium tradita, ab Fidelium omnium exemplo, uſuque perpetuo, ut antea monui in Cap.7.lib.7. Nunc etiam memini ejus ſententiæ, quam idem Maſcovius in nota ad §.3. allatam refellit, quæque ait *Inquiſitionis extirpandæ cauſſa Principibus Proteſtantibus bellum ſuaderi poſſe*. Quæ ſententia eo redit, ut pro liberandis hæreticis, aut ſuſpectis arma rite ſumta videantur. Certe diſplicet, quod contra Grotium Pufendorfius ait §. 18. Nam Grotius cenſet quorumlibet promiſcua opera in bello uti non licere: contra ille, & poſt illum cum Buddeo Maſcovius ajunt etiam proditorum, quorum fidem promiſſis præmiis nos corrupimus, opera uti licere, eumque uſum vitio carere. Ea quæſtio Romanorum Ducum auribus ſine dubio diſplicet; eorumque exempla multa, quæ hunc faciunt, afferre ſolitus eſt Cicero, qui, quum de bello gerendo agit, univerſim ait Exercitus Ducem debere *in omni fortuna recta, atque honeſta retinere* Lib. I. de off. Huc accedit, quod Pufendorfius paullo ante ſcripſerit *legem humanitatis non id ſolum conſiderari velle, quid hoſtis citra injuriam pati poſſit, ſed & quid humanum, adde & generoſum Victorem facere deceat* §. 7. Confer cum hac illam ſententiam: certe ſui oblitus Pufendorfius in eodem capite mutaſſe ſententiam videtur. Id, quo de agimus, & Hertio diſplicet in nota ad §. 18.; & Pufendorfium cum Grotio in gratiam facile redire poſſe contendit, ſi illum *de externo jure belli*, *hunc de foro Conſcientiæ* intelligas; idque probat ex eo, quod Pufendorfius de ſimulato transfuga pronunciat Cap. 11. §. 5. Nos de hoc transfuga ibi dicemus: tu vero non ſolum cum Hertio, & Forſtnero idem ſentiente, ſed & cum univerſa Theologorum natione ſtatue illum, qui ad fidem Principi ſuo datam violandam militem pecunia, aut alia promiſſa re illicit, peccato carere non poſſe, proinde Chriſtianis ea arte in hoſtem uti non licere.

V. Ad Cap.VII. §.2. Cum Maſcovio pro Grotio contra Pufendorfium recte ſentimus pacta cum hoſte inita, etiam ea, *quæ ſtatum belli relinquunt*, ſervanda eſſe, ne belli cauſſis alias addamus, neque unquam bello finis imponi poſſit. Certe fide hoſtibus data nos obligari Ethnici honeſti, Chriſtianique ſentiunt; & datam etiam hoſti fidem fallere neſciunt, nec pactum a pacto modo id liceat tam ſubtili excitata quæſtione diſtinguunt, niſi portentoſam Hobbeſii opinionem belli ſtatui accomodes, atque exiſtimes eo in ſtatu cuivis in quemque licere omnia.

VI. Ad Cap. IX. Scitiſſime obſervat Pufendorfius. §. 2. com-

complures populos oblitos fuiſſe naturalis illius dogmatis, quod naturalis ratio cunctos populos facile docet, quodque præcipit alterum nihil tale meritum, quiſquis ille ſit, a me lædendum non eſſe. Nam olim pleroſque omnes populos ita perſuaſos fuiſſe, ut cum civibus ſuis humaniter agerent, peregrinos omnes hoſtium loco haberent, hoſteſque appellarent; eoſque lucri faciendi cauſſa rebus ſuis ſpoliare, interficere, capere, pretio diſtrahere nefas eſſe non ducerent, ab Veterum hiſtoriarum utraque pagina accepimus. Mores populorum, quos ea opinio quaſi peſtis afflavit, Artium, Scientiarumque Inventio, Commerciorumque Uſus paullatim expolivit, & ad quamdam æquitatem, humanitatemque erudiit. In ejuſdem improbæ opinionis vicio audimus permanere Populos, quos antea ignoravimus, quorumque inſulas, maritimaſque regiones Angli, Galli, Hiſpani, Batavi ignota maria peragrantes unoquoque fere anno inveniunt, inventaſque referunt. Idem Puſendorfius obſervat §. 5. qui populos excoluerunt Philoſophi, quique Populorum facinora, & conſilia retulerunt Hiſtorici, ad unam ſuam utilitatem in agendis rebus reſpexiſſe, in unam illam animum, oculoſque intendiſſe, in illam unam incubuiſſe, adeo ut æquitatis, honeſtatis, Juſtitiæque minima cura iiſdem fuerit, aut negligi facile potuerit. Quocirca populorum exemplis, inſtitutis, actis, Philoſophorumque ſententiis parum fidimus; neque ex illa norma rerum agendarum honeſtatem, rectitudinemque metimur. Oportet itaque Revelatio divina præſto nobis ſit; eademque ſit noſtræ Doctrinæ prima, & tuta Regula, quam ſecuti rectas ſententias agnoſcimus, pravas rejicimus Deo juvante.

VII. Ad Cap. XI. §. 4. Libertatem a patria ſua diſcedendi effuſam, & nimiam non ſolum ſingulis, ſed pluribus etiam Civibus largitur, etiamſi *gregatim* ii diſcedendo patriæ ſuæ vires deminutum, aut eamdem everſum iverint. O bone Ethice, qui Cives ad privatum ſuum commodum communi Reip. ſaluti præferendum præceptis informas, qui homines in Civitate pariter, atque in naturali ſtatu ab civilis Societatis vinculo ſolutos conſideras. Ex quo intelligi poteſt, quam vana, atque inutilia cenſueris ea, quæ a Philoſophis accurate, copioſeque dicta, diſputataque ſunt de Caritate Patriæ; & Ciceronis ſententiam illam quam alte contemſeris: *Omnium Societatum nulla eſt gratior, nulla carior, quam ea, quæ cum Rep. eſt unicuique noſtrum: cari ſunt parentes, cari liberi, propinqui, familiares; ſed omnes omnium caritates Patria una complexa eſt; pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus?* lib. 1. de off. Tu enim non ſingulos Cives, ſed & Civium greges non ad mortem oppetendam, ſi ea opus ſit, ſed ad debilitandam, evertendamque Patriam promtiores facis, quia non ſum injurius Patriæ, ſi futurum Patriæ commodum (adde & præſentem ruinam: id enim ex tua ſententia conſequitur) privato meo commodo poſt-

habeam. Ex quo etiam intelligi poteſt, quodnam obſequii, Caritatiſque genus erga Principem civibus cunctis inſinues, itaut dum Grotii ſententiam oppugnas, Civitates, & Principes expugnare videaris. Porro rationes, quas Puſendorfius proponit, nihili faciendas eſſe Hertius, Maſcoviuſque oſtendit: immo ipſum ſibi obſtare, & neſcire quid dicat, evincit Hertius. In §. 5. qui fide hoſti data patriæ proditorem ſe ſimulat, ut hoſtem, ad quem transfugit, fallat, patriæque opem ferat, eum non ſine ſcelere datam fidem fallere Puſendorfius recte exiſtimat, quod nemo ſcelere ſuo Patriæ ſubvenire debeat. Mox univerſe ait omnes ſentire transfugam jure belli recipiendum eſſe: tum Grotii, qui cenſet improbum transfugam externo belli jure, non interno conſcientiæ recipi licere, ſententiam in dubium vocat. Nam ait quemcunque transfugam recipi licere: etenim hoſtis, qui belli ſui juſtas cauſſas putat, juſtis quoque de cauſſis putat partes ſuas elegiſſe transfugam. Hoc ideo dico, ut agnoſcas conciliari non poſſe Puſendorfii, Grotiique ſententiam, ut viſum eſt Hertio in nota ad Cap. *6.* §. 18. Equidem Grotius graviter ait, *quod quicquid alicui facere non licet, ad id eum impellere, aut ſollicitare non liceat* lib. 3. de J. B. & P. cap. 1. §. 21.; ille vero negat non licere, non itaque ullo modo externum belli Jus, internumque Conſcientiæ illuc facit. Ego heic quæro, ſi fides hoſti data a Transfuga falli ſine ſcelere non poteſt, ut Puſendorfius heic ait: cur Miles, aut Dux ad fidem Principi ſuo datam frangendam impelli ſine ſcelere illic poteſt? In §. *6.* quæritur, an poſſit Civitas immerentem, atque invitum Civem pro lubitu expellere. Ait id Civitatem non poſſe, licet Civis poſſit ab ea pro arbitrio diſcedere. Cur alia, inquis, alia Civis conditio? Nimirum innoxii Civis expulſi rationes omnes Civitas turbat, aut evertit; ipſa vero Civitas fortunas ſuas, & ſalutem *uni, alterive vulgari Civi non ſuperſtruit*. Non ergo Puſendorfius fingit, aut meminit Civium complurium diſceſſum: an forte quia illum ſui pudet, an quia alio modo inſtituta ratiocinatio claudicat, nec æqua, nec probabilis videtur? Demum ait Civem eximium, in quo Civitatis multa ſpes poſita eſt, pactis conventis retinendum eſſe. Proh Miſeram Civitatem! quam eximius quiſque Civis deſerit, atque alio, ut lubet, abit; iſque non patriæ caritate, ſed pactis, ſcilicet promiſſo aliquo, aut præmio retinetur. Sed forte Germanicorum quorumdam Militum frequentem uſum pro naturali Jure Puſendorfius nobis obtrudit.

IN-

INDEX CAPITUM.

LIBRI OCTAVI.

CAP. I. De jure dirigendi actiones civium. Pag. 3
CAP. II. De poteſtate ſummi imperii in vitam civium ex occaſione defendendæ civitatis. 27
CAP. III. De poteſtate ſummi imperii in vitam ac bona civium ex cauſſa delicti. 40
CAP. IV. De poteſtate imperii civilis circa definiendum valorem civium. 140
CAP. V. De poteſtate ſummi imperii circa bona tam publica quam privatorum. 203
CAP. VI. De jure belli. 250
CAP. VII. De pactis bellicis. 266
CAP. VIII. De pactis pacem reducentibus. 278
CAP. IX. De fœderibus. 285
CAP. X. De pactis rerum promiſcuis. 304
CAP. XI. Quibus modis civis eſſe quis deſinat. 312
CAP. XII. De mutatione & interitu civitatum. 327
Adnotationes ad Librum VIII. 339

INDEX AUCTORUM.

ARISTOTELES. Ejus ſententia de certitudine diſciplinarum moralium. I. 2. 1. contradictionis abſolvitur intuitu voluptatis & doloris. I. 4. 7. n. 4. ejus genuina mens ſuper ſpeciebus juſtitiæ. I. 7. 12. ſententia ejus falſa. ib. §. 17. definitio ejus jurisjurandi explicat. IV. 2. 18. iniquus eſt uſuris. V. 7. 10. diriſſimum inſtitutum, quod commendat reprimendæ civium multitudini. VI. 1. 8. argumentum ejus ſine conſequentia pro antiquitate Monarchiæ. VII. 5. 4. ejus ſententia de Rebuſpublicis mixtis. VII. 5. 12. de Monarchia plena & abſoluta. VII. 6. 5. n. 1.

B

BACO, Franciſcus de Verulamio, examen rationis, quam ad bellum Americanis inferendum ſufficere putat. VIII. 6. 5.

BALDUS, Petrus, ſententia ejus immitis. II. 5. 8.

BALSAMON, Theodorus, ſententia ejus de tutela corporis rejicitur. II. 5. 9.

BARBEYRACUS, Joannes. I. 6. 14. n. 1. III. 2. 2. V. 2. 3. n. 2.

BÆLIUS, Petrus, ſententia ejus, qua homines fruitione boni præſentis magis, quam metu mali futuri moveri contendit. I. 6. 14. n. 1. comparatio ejus, qua Atheiſmum ſuperſtitioni confert. II. 3. 19. n. 3. 4. 5. n. 5. Perperam apud ullam gentem, præter Medos, pœnam contra ingratos ſancitam eſſe, negat. III. 3. 17. n. 3. ſententia ejus de communione mulierum. VI. 1. 15. n. 4.

BENTLEJUS, in Phalaridem. I. 6. 6. n. 8.

BILANCIA Politica, ejus principia refutantur. VII. 5. 9.

BOCCALINI, Trajanus, ratio, propter quam Polygamiam a Mahomete permiſſam eſſe, ait, rejicitur. VI. 1. 16.

BOCHARTUS. I. 3. 7. n. 2. I. 5. 3. n. 2.

BOCHAT, Ludovicus de. VIII. 1. 8. 5.

BODINUS, Joannes, proportio Geometrica, quam in pœnis infligendis obſervari vult, rejicitur. VIII. 3. 25. ratio, quam contra divortia, quæ judicis auctoritate fiunt, adfert, ſatis valida non videtur. VI. 1. 22.

BOECLERUS, Joannes Heinricus, ratio, qua libertatem reſiſtendi in infinitum rejicit, refellitur. II. 5. 3. male ſtatuit, res dividere, eſſe præceptum Decalogi. IV. 4. 4. ſententia ejus de origine Proprietatis bonorum examinatur, ib. §. 12. 13.

BOEL, Tobias. III. 6. 6. n. 6.

BRANÇHU, Balthaſar. II. 3. 19. n. 6. V. 1. 4. n. 1.

BRISSONIUS, Barnabas, locus libri ejus de Reg. Perſ. notatur, IV. 1. 2. n. 3.

BROWNE

Browne, Thomas, de Religione Medici. III. 6. 6.
Buddeus, Joannes Franciſcus, male refert ſententiam Hobbeſii, de poteſtate matris in infantem. VI. 2. 2. n. 3. 4. ſententia ejus de officio liberorum ancillæ erga dominum examinatur. VI. 3. 9. n. 5. cives etiam ſola dubitatione de juſtitia belli impediri contendit, quo minus Principis juſſu ad bellum proficiſcantur. VIII. 1. 8. n. 2.
Bynckershoek, Cornelius van. ſententia ejus de duratione dominii. IV. 6. 1. n. 1. de origine ſucceſſionis ab inteſtato. IV. 11. 2.

C

Cartesius, Renatus, ejus conſilium contra fluctuationem animi, & morſus conſcientiæ emendatur. I. 3. 9.
Cato, Marcus, uſuris iniquus, ipſe fœnerator aſtutus. V. 7. 10.
Charron, Petrus, vindictæ nomine aliquem occidere, ſtultis vulgi opinionibus accenſet. VIII. 3. 23.
Cicero, M. Tullius, ejus philoſophia ſanctiſſima. III. 2. 2. 6. ejus ſententia de promiſſo latronibus facto expenditur. III. 6. 11. ejus locus de ſimulatione & diſſimulatione elucidatur. IV. 1. 9. n. 4. ejus Philoſophia de pacto pro capite pretio ſine fraude non afferendo contra Grotium adſeritur. IV. 2. 8. verba de Jurejurando reſtituta. IV. 2. 15. n. 4. ejus opinio nimis rigida de diſſimulatione mercatorum rejecta. V. 3. 4. ejus mens de promiſſis non ſervandis, quæ inutilia ſint, quibus promiſeris rejecta. V. 12. 22. defenſa, ib. n. 5.
Connanus, Franciſcus, pactis nudis Jure Naturæ vim ineſſe negans, refellitur. V. 5. 9. ſeqq. an excuſari poſſit? n. 2.
Corinthiorum I. c. 11. v. 14. exponitur. V. 3. 10. n. 5.
Creech, Thomas. VII. 3. 3. n. 2.
Cujacius, Jacobus, legem XII. tabb. perperam interpretatur. II. 5. 17. n. 5. uſucapionem Juri Gentium falſo contrariam eſſe, ait. IV. 12. 7.
Cumberland, Richardus, præmiis magis, quam pœnis leges ſanciri tradit. I. 6. 14. nimis late, terra jam hominibus repleta, liberum eſſe ait, in cælibatu, aut conjugio vitam tranſigere. VI. 1. 7. rationes Hobbeſii parum apte retorquet. VII. 2. 4.

D

Diodorus, Siculus, ejus falſa traditio de origine generis humani. IV. 4. 8. lex, quam refert, Charondæ, contra ſecundas nuptias retorquetur. VI. 1. 7.
Dionis Chryſoſtomi definitio Civitatis vindicatur. VII. 2. 13. n. 3.

E

Erasmus, Deſiderius, ejus ſententia de cæde 25000. virorum ex tribu Beniamin rejicitur. VIII. 6. 10. ejus reſponſio ad Luciani declamationem, quæ inſcribitur tyrannicida rejicitur. V. 12. 17.
Eustratius, Commentator Ariſtotelis. Exemplum memorabile, quo utitur actionis mixtæ. I. 4. 9.

Fai

F

FALSTERUS, Chriſtianus. IV. 11. 6. n. 3.
FELDENUS, Joannes, ejus ſententia de Romanorum jure gentium. II. 3. 23.
FILMERUS, Robertus, poteſtatem parentum cum Majeſtate comparat. VI. 2. 10. n. 2.

G

GOESIUS, Guillelmus. V. 7. 1. n. 1.
GRAMONDUS, Bartholomæus, judicium de ſententia ejus. VIII. 4. 21.
GRASWINCKEL, Theodorus, dictum ejus de matre infanticida inſtinctum erga prolem alio inſtinctu ſuperante. VI. 1. 3.
GRONOVIUS, Joannes Fridericus. Grotium falſo Sophiſticæ cavillationis accuſat. VII. 6. 3. n. 6. ab eodem ſine cauſſa diſſentit. ib. 7. 15. n. 2. VIII. 6. 11. n. 1.
GROTIUS, Hugo, reprehenſus ratione fundamenti moralitatis actionum humanarum. I. 2. 6. defenſus ea in cauſſa. II. 3. 4.*, ejus ſententia de cauſſis dubiorum in actionibus moralibus examinatur. I. 2. 9. perinde ut definitio legis. I. 6. 4. & dictum de peccatis quotidianæ incurſationis. I. 5. 8. ac conſcientia dubia. I. 3. 8. ejus diviſio juſtitiæ expenditur. I. 7. 11. an probari poſſit ſententia ejus, jura naturalia locum habitura, etiamſi daremus, non eſſe Deum. II. 3. 19. aut ratio, quam ſuppeditat legis Moſaicæ contra fures. II. 5. 18. aut dictum de furto in caſu extremæ neceſſitatis. II. 6. 6. excuſatur, quum jure communionis adhuc aliquid auferre licere, ait, ibid. n. 1. & regula juris civilis per modum accommodationis utitur. ib. n. 2. quæ de æſtimatione rei furtivæ non amplius exiſtentis tradit, refutantur. III. 1. 11. diſcutiuntur quæ de conceſſione innoxii tranſitus per terras noſtras docet. III. 3. 5. & tranſitu porro mercium per eaſdem. Ib. §. 6. & de promiſſis metu extortis. III. 6. 12. ejus deciſio quæſtionis, an uni poſſit negari, quod promiſcue omnibus conceditur, illuſtratur. ib. §. 14. Legem Pandectarum parum accurate interpretatur. ib. 15. ejus reſponſio ad quæſtionem, an, ſi turpe facinus velut ex obligatione fuit patratum, alter ad mercedem pro ea ſolvendam teneatur? expenditur. III. 7. 8. ut & de re promiſſa, quæ nunc non ſit in poteſtate promittentis, aliquando tamen eſſe poſſit. III. 8. 4. ac de ambiguis. IV. 1. 13. non ſufficere videtur ratio, qua mendacium non committi cenſet, ſi infanti falſum dicatur. IV. 1. 15. nec quo probat factum Rahabæ. ib. §. 16. reprehenditur exemplum, quod adfert Labani Jacobo jurantis. IV. 2. 14. quod defenditur in n. 3. ejus ſententia de jurejurando Joſuæ refutatur. ib. §. 7. n. 2. ut & de obligatione jurisjurandi. ib. §. 6. n. 1. & §. 8. ejus ſententia de origine communionis bonorum examinatur. IV. 4. 9. ſupervacua ejus eſt ſolicitudo, quando flumina proprietatis capacia vult oſten-

oſtendere. IV. 5. 3. male inter objecta occupationis etiam imperium referre dicitur. IV. 6. 14. ejus ſententia de Jure Romano intuitu acceſſorium refutatur. VII. 7. 5. ut & falſa explicatio terminorum limitrophorum. IV. 7. 11. n. 2. ejus definitio teſtamenti expenditur. IV. 10. 2. ejus ſententia, qua teſtamenta Juris Naturæ eſſe, ait, rejicitur. IV. 10. 4. n. 2. ejus fundamentum præſcriptionis examinatur. IV. 12. 8. ejus menſura rerum maxime naturalis conſideratur. V. 1. 4. exemplum contractus mixti male excogitatum. V. 2. 10. ejus ratio, quare contrahentes ſibi vitia rerum detegere debeant, defenditur. V. 3. 3. n. 1. ejus argumentum, quo theſauros apud Hebræos privatis ceſſiſſe putat, non omni exceptione majus eſt, ib. n. 2. quæ de Mandato dicit, explicantur. V. 4. 5. ejus deciſio de re duobus vendita refellitur. V. 5. 5. exemplum Joſephi Ægypti proregis non recte adductum. V. 5. 7. exemplum Strabonis male explicatum, ib. ejus ſententia de eadem opera pluribus pro æquipollente mercede præſtita, ſubducitur. V. 6. 4. vocabulum uſuræ proſcribit, rem ipſam retinet. V. 7. 11. diſtinctio ejus inter odioſa & favorabilia. V. 12. 12. n. 3. & §. 13. n. 3. ejus regula de conflictu duarum legum negativarum non ita liquida dicitur, ib. §. 23. ejus ratio, qua inceſtum in linea recta vetitum eſſe perhibet, illuſtratur. VI. 1. 32. ejus falſa citatio vel adplicatio legum quarundam Pentateuchi ad ſervos pertinentium. VI. 3. 4. n. 3. examen eorum, quæ pro diviſione partium ſummi imperii molitur. VII. 4. 14. an recte Dictatorem pro vero Monarcha venditet, ib. §. 15. a Gronovio ſine cauſſa carpitur. VII. 7. 15. n. 2. perperam contendit, in perſecutionibus propter ſacra Chriſti diſcipulis nihil licere præter fugam & patientiam. VII. 8. 5. n. 9. ejus bellum punitivum rejicitur. VIII. 3. 4. n. 3. quæ de juſtitia refert, ad quam pœnæ referendæ ſint, expenduntur. VIII. 3. 5. conſideratio ſententiæ, qua non eſſe punienda peccata ait quæ nec directe nec indirecte ad ſocietatem humanam, ſpectent. VIII. 3. 14. verba Senecæ male exhibet, ib. §. 16. n. 5. dextre explicandum eſſe, quod dicit, veniæ locum eſſe etiam ante legem pœnalem. VIII. 3. 16. cauſſæ ejus liberandi aliquem a pœna examinantur, ib. 17. ejus regula, qua ad auxilium nos non teneri, ait, ſi nulla ſpes ſit boni exitus, temperatur. VIII. 6. 14. obſervatio de iis, quæ de præda diſtribuenda dicit. VIII. 6. 21. ejus ſententia, de tempore, quo induciæ circumſcribi ſolent, improbatur, VIII. 7. 8. perinde ac ea, qua enumeratur, quid per inducias liceat, quid non liceat. VIII. 7. 10. locum T. Livii male explicat. VIII. 9. 2.

GUNTHERUS, Ligurinus, obſervatio ad verba, quæ loquentem introducit Imperatorem Fridericum. VIII. 5. 3. n. 1.

H

HEINECCIUS, Jo. Gottl. IV. 5. 8. n. 7.

HEINSIUS, Daniel. III. 2. 8. n. 2.

Hemmingius, Nicolaus. L. 2. 3. n. 2.

Hertius, Jo: Nicolaus, exempla quibus utitur, parum apta actionum mixtarum. L. 4. 9. n. 9. ejus ſententia de condictione indebiti refellitur. III. 4. 5. n. 3. locum Philonis male interpretatur. IV. 1. 4. n. 1. quæ de jurejurando populi integri contra auctorem diſſerit, refelluntur. IV. 2. 17. n. 6. ut & quæ adfert de poteſtate occupandi loca deſerta. IV. 6. 5. n. 2. verbum, *abjicere*, male interpretatur, ib. §. 12. n. 1. fruſtra negat, tractus terræ interdum per univerſitatem occupatos fuiſſe. IV. 7. 12. n. 1. verba auctoris non recte capit. V. 12. 9. n. 1.

Hobbesius, Thomas. Minus recte monet, in civitate contingere, ut quis perſonam gerat rei inanimatæ. L. 1. 12. ratio ejus refellitur, qua probatum it, doctrinam moralem & politicam demonſtrari poſſe. L. 2. 4. ejus dogma, quo libero arbitrio locus præſcinditur, eliditur. L. 4. 2. erroreſque, circa indolem boni refelluntur. I. 4. 4. & communem menſuram virtutum & vitiorum. L. 4. 6. ejus ſententia de conſilio diluitur. I. 5. 14. inutilis ejus ſubtilitas, qua leges naturæ catenus tantum legum vim obtinere tradit, quatenus in Scripturis ſacris oratione Dei ſint promulgatæ. I. 6. 4. ejus ſententia, qua in Regno Dei jus regnandi repetit a potentia irreſiſtibili, expenditur. I. 6. 10. non admittendum quod aſſerit, λῃστικὴν non fuiſſe contra Jus Naturæ. II. 2. 10. conſideratio eorum, quæ dicit de juſtitia diſtributiva. I. 7. 9. de injuſtitia & injuria, ib. §. 13. de fundamento Juris Naturæ. II. 2. 3. II. 3. 16. ejus principium, quo ſtatus naturæ eſt ſtatus belli, refutatur. II. 2. 5. ſeqq. & plenius. II. 3. 16. ſeqq. æqualitatem naturalem parum apte reſtringit ad paritatem virium. III. 2. 2. male ſortem in arbitrariam diſtinguit & naturalem, ibid. §. 5. falſa ejus ſententia de Atheiſmo. III. 4. 4. expenditur opinio ejus de tranſlatione juris. III. 5. 2. jus in omnia Hobbeſianum non datur, ib. §. 3. expenditur ejus ſententia de ſuſpicione deceptionis pactum jam initum reddente invalida. II. 6. 9. de validitate promiſſionum ex conventionum vi exortarum, §. 13. de pactis non ad rem ipſam, ſed ad ſummum conatum obligantibus. III. 7. 4. & de obligatione invalida ad mortem, aut vulnera, vel aliud damnum corporis ſuſcipienda, ib. §. 5. de differentia contractuum & pactorum. V. 2. 1. de fundamento poteſtatis patriæ & matriæ. VI. 2. 2. ſeq. de familia ſeparata & independenti Statum repræſentante, VI. 3. 1. de ſervis VI. 3. 8. de mediis ſecuritatis in ſtatu naturæ. VII. 1. 8. idem perperam negat, non dari conventionem inter Principem & ſubditos. VII. 2. 9. & ſeqq. & perperam adfirmat, Imperium in omni Republica eſſe penes populum, ib. §. 14. excutiuntur opiniones ejus de conſtitutione Democratiæ. IV. 5. 6. Ariſtocratiæ, ib. §. 8. an recte factum hoſtile vocet, non pœnam, quod infli-

gitur

gitur auctoritate quidem publica, ſed non præcedente condemnatione. VII. 6. 12. an omnem principatum recte abſolutum adpellet? ibid. §. 13. an recte neget, electivos reges non habere ſummam poteſtatem? VII. 6. 17. aut tempore interregni, populum non amplius eſſe perſonam unam? VII. 7. 9. aut in ratione ſuccedendi ad imperium nepotes præ patruis vocet? ibid. §. 11. aut frugalitatem virtutem principis eſſe, jure inficietur? VII. 9. 10. expenduntur opiniones ejus, quibus leges civiles legibus naturalibus contrariari non poſſe, contendit. VIII. 1. 2. & leges Decalogi leges civiles eſſe, ait, ib. §. 4. & juſtum vel injuſtum ante inſtituta civilia non dari, aſſeverat, ib. §. 5. exploditur ejus fundamentum & origo Juris vitæ & necis, quo Principes in ſubditos utuntur. VIII. 3. 1. definitio pœnæ, ib. §. 7. refutantur ejus cogitata de reis læſæ Majeſtatis, ib. §. 33. de duellis. VIII. 4. 8. de fundamento honoris, ib. §. 13. de fabulis paganorum, ib. an recte omnia ſubditorum bona principi tribuat? VIII. 5. 1. 2. ejus corpus Politicum. III. 6. 9.

HOMERUS. Obſervatio ad dictum ejus aliquod de Hectore. IV. 2. 14. explicatio locorum quorundam ejus, e quibus vulgo evincitur, tempore belli Trojani pecuniam numeratam adhuc incognitam fuiſſe. V. 5. 1.

HORNIUS, Jo: Fridericus, falſa, qua utitur ratio, cur ſocietates quædam vocentur ſimplices, VI. 1. 1. quæ de fundamento poteſtatis maritalis differit, refutantur. VI. 1. 12. & ſeq. perinde ac quæ adfert de origine ſocietatis Civilis, VII. 1. 5. de origine Majeſtatis. VII. 3. 3. & ſeqq. de civibus Ariſtocratiarum & Democratiarum. VII. 5. 5. de modis acquirendi imperium violentis. VII. 7. 3.

I

JAUCHIUS Siegm. Reich. de Negationibus Pandectarum. III. 8. 4. n. 2.

JOSEPHUS, in quibuſdam, quæ de Caino narrat, fidem mereri non videtur. IV. 4. 6.

JOSUÆ liber. Obſervatio ad caput ejus. IX. de jurejurando a Joſua Gibeonitis præſtito. IV. 2. 7. n. 2.

ISOCRATES. Epitheton ineptum, quod Nilo tribuit. IV. 5. 7. non recte formam civitatis pro anima ejus venditat. VII. 2. 13. commendatio ejus nobilitatis expenditur. VIII. 4. 25.

JUS ROMANUM, ejus definitio juſtitiæ inconveniens videtur. I. 7. 6. perinde ac definitio juris naturæ. II. 3. 2. & ea juris gentium. II. 2. 23. conſenſus fictus vel præſumtus vindicatur. III. 6. 2. n. 5. ſi debitori chirographum reddam, pactum, quod Jure Civili fingitur, ad liberationem ejus non videtur neceſſarium. III. 6. 2. V. 11. 7. doctrina ejus de dolo contractui cauſſam dante & incidente male ab Auctore adoptatur. III. 6. 8. n. 1. de metu fulcitur, ib. §. 10. n. 3. vera ratio, qua ad factum

ctum quisquam cogi nequit. III. 7. 4. n. 1. Limitatur regula qua, quod ab initio invalidum eſt, ex poſtfacto convaleſcere nequit. III. 6. 14. exponitur L. 3. D. de Pollicitat. III. 6. 15. præterea L. 4. §. 3. D. de Condict. ob turp. cauſſam. III. 7.8. abſurda videtur L. 3. §. 3. D. de Jurejur. quæ permittit contra mulierem jurari, quod non ſit prægnans. IV. 2. 2. Regula vulgata. Quod proprium eſt alicujus, id amplius ejus fieri nequit, limitatur. IV. 4. 2. Conſtitutio Imperatoris Friderici de Sacramento impuberis illuſtratur. IV. 3. 11. Pavones & columbæ arbitraria ratione animalibus feris accenſentur. IV.6.5. quemadmodum ſimilis ratio Romanos movit in iis, quæ de beſtia, in libertatem naturalem ſe recipiente, conſtituerunt, ib. 1. 12. Regula, qua planta domino ſoli cedit defenditur. IV. 7. 5. quum contra poſitiva videatur, quæ ſcripturam addicit domino chartæ, ib. §. 7. obſervatio de ſpecificatione, ib. §. 10. logomachiæ de poſſeſſione. IV. 9. 7. diſtinguuntur tempora in præſcriptione temporis longi & longiſſimi. IV. 12. 3. n. 6. pactum veſtitum quid ſit? II. 2. 5. inveſtigatur ſpecies L. 2. C. de Reſcind. vendit. V. 3. 9. n. 1. exponitur L. 16. §.4. D. de Minoribus, quæ in pretio emtionis venditionis contrahentibus ſe circumvenire permittit, ib. §. 10. explicatur L. 5. §. 4. D. Commodati, qua commodatarius in communi periculo res ſuas commodatis præferre prohibetur. V. 4. 6. n. 11. illuſtratur L. 1. D. de contrah. emt. & ſimul quæſtio veterum, an emtio intelligi poſſit ſine nummo? V. 5. 1. Ulpiani dicto tollitur, quod in Jure R. durum videtur ratione ſocii, damnum paſſi in adminiſtratione rei communis. V. 8. 1. n. 5. exponitur L. 1. §. 3. D. de Servo corrupto, quæ perſuadere plus eſſe dicitur, quam compellere atque cogere. VI. 1. 21. illuſtratur L. 5. D. ad L. Pompei, de parricid. VI. 2. 11. contra Grotium defenditur L. 27. D. receptis. VII. 2. 18. illuſtratur diviſio obligationum, qua in eas ex conſenſu, & quæ ex delicto oriuntur, diſpeſcuntur. VIII. 3. 5. exemplum acceptionis perſonarum in L. 1. §. 5. D. ad L. Cornel. de Sicar. VIII. 3. 25. obſervatio, de infamia facti. VIII. 4. 7. & de junctis fœdere inæquali. VIII. 9. 4.

JUVENALIS. Sancta ejus Philoſophia. III. 2. 2. n. 6. locus ejus de nobilitate ex Salluſtio expreſſus. VIII. 4. 31. n. 2.

K

KERKRAAD, Abrahamus a. VI. 2. 9. n. 4.

L

LACTANTIUS, Ciceronem carpens, de ſui defenſione, refellitur. II. 5. 14. Virgilium male interpretatur. IV. 4. 8.

LE GRAND, ejus tradita falſi poſtulantur. I. 4. 2.

LEIBNITIUS, Gottfr. Guilelmus, perperam teſtamenta nullius momenti eſſe, ait, niſi anima eſſet immortalis, IV. 10. 4. n. 6.

LEYSE-

Leyserus, Auguſtinus. IV, 10. 3. n. 3.
Lipſius, Juſtus ejus regula Politica reſtringitur. IV, 1. 19.
Livius, ejus loci exponuntur & illuſtrantur. I. 7. 4. n. 3. VIII. 9. 2.
Lucretius, ejus ratiocinium contra Pyrrhonis diſcipulos, rejicitur. V. 12. 19.
Ludewig, Jo: Petrus. VII. 3. 9. n. 2.
Lyclama, Marcus. V. 7. 7. n. 4.

M

Matthæus, Antonius, ejus ſententia de redactis ad extremam neceſſitatem rejicitur. II. 6. 7. inanem religioſitatem probat in jurejurando vi extorto. IV. 2. 8. commentitia ſunt, quæ de jurejurando C. Cæſaris tradit. ibid.
Matthæus, Evangeliſta ejus verba comparantur cum ſententia Sophoclis. IV. 1. 16. n. 8. ejus verba de theſauro in agro abſcondito, illuſtrantur. V. 3. 3. n. 2. ut & ea de ſervo nequam. V. 7. 10. n. 2.
Milthonus, Joannes, ejus Paradoxa de Divortiis diluuntur. VI. 1. 24.
Molesworth, ratione vectigalium in fretis A. conſpirat. III. 3. 7. n. 3.
Montagne, Michael. notabile, quod refert, inſtitutum Witoldi, Lithuaniæ ducis. VIII. 4. 6.
Monzambano Severinus de. VII. 5. 15. n. 3.
Mornacius, Legem Romanam inepte interpretatur. V. 3. 10.
Muelen van der. ejus ſententia rejicitur. II. 6. 7. n. 3.
Muretus M. Antonius. Ariſtotelem non recte capit. I. 4. 7. n. 4.

N

Nicolaus, Damaſcenus, ejus locus explicatur. V. 2. 3. n. 2.
Noodt, Gerardus. V. 3. 10. n. 1.

O

Otto (Everardus) VII. 4. 9. n. 3.

P

Perizonius, Jacobus, ejus nota in Ælianum illuſtratur. V. 2. 3. n. 2.
Philo Judæus, ejus interpretatio verborum Moſis, Exodi XXI. v. 21. 23. I. 1. 7. 4. ejus ſententia de imperfecto principe rejicitur. L. VII. 4. 11.
Philostratus, rationem fœditatis in mendacio parum diſtincte tradit. IV. 1. 8. lite inter venditorem & emtorem de theſauro orta, parum diſtincte inſpici jubet, uter vir melior ſit. IV. 6. 13.
Plato, ejus locus emendatur. I. 2. 6. n. 4. falſiloquium non habet pro illicito. IV. 1. 17. n. 2. ſententia ejus, qua rebus ſingulis natura ineſſe rectam nominis rationem putat, refutatur. IV. 1. 4. ut & communio ejus bonorum. IV. 4. 7. & commu-

nio uxorum. VI. 1. 15. ejus nimia ſcrupuloſitas in quæſtione, cui cedere debeat theſaurus. IV. 6. 13. ejus ſententia, qua non niſi incorrigibiles morte affici vult, limitatur. VIII. 3. 10.

Plinius major, quo ſenſu ferri poſſit, quod dicit, Lacedæmonios inveniſſe ſervitia. VI. 3. 5. quod dicit, fœdera a Theſeo inventa. VIII. 9. 1.

Plutarchus, exemplum, quod refert, memorabile illuſtratur. IV. 6. 8. haud recte reprehendit verba Colotis de ſocietatibus civilibus. VII. 1. 11.

Pufendorfius, Samuel. ejus verus dies natalis Præf. p. 3. an linguæ Græcæ peritus fuerit? p. 17. Suecorum partibus contra Danos favet. III. 33.

Q

Quintilianus, locus ejus de oratore judici veritatem cauſſæ auferre volente, illuſtratur. IV. 1. 21. exponitur locus alius de reſtitutione Depoſiti. V. 4. 7.

R

Roy, Hugo de, ejus principia de præſcriptione examinantur. IV. 12. 6.

Rue, Tuſſanus de la. III. 6. 3. n. 4.

S

Salmasius, Claudius. V. 7. 5. n. 1.

Samuel, ejus libri 1. locus aliquis illuſtratur. VII. 6. 9.

Sanderson, Robertus, ejus ſententia de Deo, de jurantis veracitate atteſtante, rejicitur. IV. 2. 2.

Scharrock, Robertus, quæ de regula, quod tibi non vis fieri &c. adfert, diluuntur. II. 3. 13.

Schwartzius, Chriſt. Gottl. IV. 6. 8. n. 4.

Seldenus, Joannes, quomodo accipiendus ſit, quando cædem bellicam in pœnæ ratione contineri, ait. VIII. 3. 4.

Seneca, ſyngraphas inania habendi ſimulacra vocans, notatur. III. 7. 16. ejus vana ſubtilitas de venia. VIII. 3. 15.

Sidneius, expenditur dictum ejus, quo virtutes, quas Ariſtoteles a principe exigit, nuſpiam inveniri, ait. VII. 6. 5. n. 1.

Sophocles, loci ejus explicantur. II. 4. 6. n. 2. IV. 1. 16. n. 5.

Spinosa, Benedictus, ejus ſententia de fundamentis Juris Naturæ rejicitur. II. 2. 3. de Atheis refellitur. III. 4. 4.

Stellerus. VIII. 1. 6. n. 3.

Strabo, locus ejus illuſtratur. V. 2. 3. n. 2.

T

Tacitus, locus ejus exponitur. IV. 11. 18.

Taurellus, Lælius. IV. 8. 12. n. 6.

Terentius, locus ejus explicatur. VIII. 3. 20. n. 4.

Thomasius, Chriſtianus, expenditur ejus ſententia de conſcientia dubia. I. 3. 8. n. 1. de obligatione juri ſemper reſpondente. III. 5. 1. n. 1. de interpretatione ultimarum voluntatum. III. 6. 6. n. 4. de jure circa bona naufragorum. IV. 13. 4. n.

4. n. 2. ad L. 2. C. de Reſc. vend. V. 3. 9. n. 1. 2. & denique de pacto de emendo vendendo. V. 5. 2. n. 3.

Titius, Gerh. Gotthl. expenditur ejus ſententia de conſcientia dubia. I. 3. 8. n. 1. fruſtra auctorem carpit principium ſocialitatis ſtabilientem. II. 3. 15. n. 1. perinde ac ratione æqualitatis naturalis. III. 2. 2. n. 3. & rei commodatæ, quæ petierit. V. 4. 6. n. 11.

Trekell, Albertus Dietricus. IV. 2. 18. n. 2.

V

Vasquez, rejicitur ejus ſententia, qua Deum, ſi voluiſſet, potuiſſe conſtituere, ait, ut blaſphemiis aut contemtu coleretur. II. 3. 4. rejicitur ejus ſententia de legibus pœnalibus. VIII. 2. 5.

Vellejus Paterculus, ſtupendum elogium, quo T. Scipionem Æmilianum mactat. I. 5. 8. n. 2.

Velthvysius, ejus Philoſophia de habitibus moralibus expenditur. I. 5. 13. & n. 3. ejus ſententiam male cepit Auctor. II. 3. 6. n. 1. opinio ejus de origine pudoris. VI. 1. 30.

Verduyn, Henricus. III. 6. 6. n. 6.

Victor, Aurelius. II. 4. 23. 4.

Victoria, Franciſcus de, expenditur ejus ſententia de idoneis titulis, ex quibus Hiſpani Indos debellare potuerint. III. 3. 9. & de libertate commerciorum, ib. §. 12.

Virgilius, ejus locus contra Lactantium vindicatur. IV. 4. 8.

W

Wachterus, Jo: Georgius, IV. 1. 2. n. 1. V. 1. 12. n. 1.

Weigelius, Erhardus. I. 2. 3. & n. 2.

Witt, Joannes de. V. 5. 1. n. 6.

X

Xenophon, ejus ſententia ab Auctore male exhibetur. Præf. p. 17.

Z

Zieglerus, Caſpar, male duas ſpecies certitudinis moralis confundit. I. 2. 11. ejus ſententia de damno per omiſſionem, ex obligatione imperfecta factam, ſarciendo rejicitur. III. 1. 4. ut & ea de æſtimatione lucri intercepti. III. 1. 7. ejus opinio, de reſtituendo damno, quod liberi legitimi ex concurſu prolis adulterinæ fecerunt, confirmatur, ib. §. 9. Grotium male contradictionis arguit. III. 3. 6. ejus diſtinctio dominii & proprietatis rejicitur. IV. 4. 2. ejus opinio de origine proprietatis refellitur, ib. §. 11. ut & ea de acquiſitione ferarum captarum contra leges venationis. IV. 6. 7. ac iſta denique qua feras per recuperationem libertatis noſtras abſciſſe eſſe deſinere, ait ibid. §. 12. legem Pandectarum male applicat. IV. 13. 5. diſtinctionem Grotii intuitu patriæ poteſtatis ſine ratione carpit. VI. 2. 7.

INDEX RERUM.

Abſtinere, quilibet tenetur ab alterius rebus. IV. 13. 1.
Acanthos, IV. 6. 8. & n. 4.
Acceptatio, an in omni pacto neceſſaria? III. 6. 15. & n. 10. IV. 10. 6. quatenus quis poſſit pro altero acceptare? III. 9. 5. ab heredibus non poteſt acceptatio fieri. 6.
Acceſſio, an indiſtincte modus acquirendi originarius ſit? IV. 7. 1.*
Acceſſiones, quotuplices? IV. 7. 1. regulariter pertinent ad dominum rei. 2.
Acceſſus ad littus alienum, an promiſcue concedi debeat? III. 3. 8.
Acquirendi modi quotuplices? IV. 6. 1. originarii. 2. derivativi. IV. 10. 1.
Actio injuſta, quid? I. 7. 14.
Actio moralis, quid? I. 5. 1. aliena quomodo imputetur. 14. qualitates actionum moralium quot? I. 7. 1. bonitas & malitia, 3. moraliter indifferens. I. 7. 5.* ejus effectus quomodo deleatur? I. 9. 6.
Actio de tigno juncto. IV. 7. 6. n. 2.
Actio perfecta, ſeu completa. I. 8. 4.
Actiones antecedenter ad voluntatem divinam bonæ, vel malæ, an dentur? I. 4. n. 2. I. 2. 6. 2. mixtæ. I. 4. 9. II. 3. 4.*
Advocato, quid liceat pro reo? IV. 1. 21.
Ædificia, quatenus ſolo cedant? IV. 7. 6.
Ægyptii, eorum inſtitutis furta licita. VIII. 1. 3. n. 2.
Ænigma Samſonis, an ex regulis artis compoſitum fuerit? V. 9. 4.
Æqualitas naturalis qualis? III. 2. 2. rationes pro eadem populares, 3. conſideratio æqualitatis naturalis homines commodos reddit, 4. quomodo per eam res inter plures dividenda, 5. in eam peccatur per ſuperbiam, 6. & contumeliam aliis illatam. 7.
Affectus, quomodo ſollicitent voluntatem? I. 4. 7. ratione regendi. II. 4. 12.
Africani, fratres liberis præferunt in ſucceſſione ab inteſtato. IV. 11. 3. n. 1.
Agri arcifinii. IV. 7. 11. n. 2. adſignati, ib. limitati, ib.
Alapa, an morte infligentis vindicari poſſit? II. 5. 12.
Aliena, fruſtra promittuntur. III. 7. 10.
Alienatio, ex dominio fluit. IV. 9. 1. in ea requiritur duorum conſenſus, 2. qui exprimendus per ſigna, 3. ſit pure aut ſub conditione. 4.

Ali-

Alimenta, liberis an a parentibus debeantur? IV. 11. 4. quid comprehendant? 5. quid præter ea liberis debeatur, & quare? 7.
Alluviones integrarum regionum. IV. 7. 11. & agrorum privatorum. 12.
Alveus derelictus, ad quem pertineat? IV. 7. 11. a fluvio finitore derelictus, an mutet imperii terminum? n. 7.
Amaſiorum peccata Spartæ amatores luebant. I. 5. 2. & n. 5.
Amici, an cognatis præferendi in ſucceſſione ab inteſtato? IV. 11. 15.
Anna Britannica, Maximiliano I. deſponſata, an Jure ei prærepta ſit a Carolo VIII. rege Galliarum? III. 1. 3. 2.
Ἀπόῤῥητα, vide Sacra.
Apum coetus quid differat a civitate? VII. 2. 4.
Arbitri, ad eos deferendæ ſunt controverſiæ, quæ colloquio inter partes expediri nequeunt. V. 13. 3. inter arbitros & partes non intercedit pactum. 4. Arbitri in dubio intelliguntur adſtricti juri. 5. Arbitris non ſufficit pronunciaſſe ſuper poſſeſſione. 6.
Arbitri, circa ſucceſſiones in regnis. VII. 7. 15.
Areopagi ſapiens inſtitutum. III. 3. 2. 2.
Ariſtocratia, quomodo conſtituatur? VII. 5. 8. modus acquirendi in ea imperium variat. VII. 7. 2.
Ars Critica, ejus præcipuæ regulæ. V. 12. 3. n. 1.
Aſſecuratio. V. 9. 8.
Aſſertio, nuda non obligat. III. 5. 5.
Athei, quando puniri poſſint? III. 4. 4.
Atheiſmus, repugnant obligationi congenitæ naturali. III. 4. 4. non tantum imprudentiæ, vel ignorantiæ peccatum eſt. ib.
Aurelianus cum populo coronas bilibres promiſiſſet, coronas de panibus dedit. III. 5. 10. & n. 2.
Auro, cur principatus datur in cudendis nummis? V. 1. 13. n. 1.
Αὐτοχειρία an licita? II. 4. 19.

B

Baptiſmus, an S. Athanaſio inter ludendum collatus? I. 1. 15. n. 2.
Barbaros, honoris ſe cauſa appellant Burgundiones. IV. 1. 6. & Franci n. 2.
Bellum quid & quotuplex? I. 1. 8. Punitivum an detur? VIII. 3. 4. n. 3. extra ordinem a natura indulgetur. VIII. 6. 2. eſt vel defenſivum, vel offenſivum, 3. ejus cauſſa debet eſſe liquida, 4. cauſſæ bellorum injuſtæ recenſentur, 5. in civitatibus jus belli ſingulis eſt ademtum, 8. bellum eſt vel ſolemne, vel minus ſolemne, 9. Magiſtratus ut talis non habet jus bellum movendi, 10. an idem bellum movere poſſit ex præſumta voluntate ſummi imperanti? 11. quatenus injuria civis præbeat cauſſam belli contra civitatem? 12. pro quibus bellum

recte ſuſcipiatur? 14. de belli indictione, 15. gentes in bello multum ſibi licentiæ ſolent ſumere, 16. a licentia bellica non ſunt exemtæ res ſacræ; 19. quomodo res bello acquirantur? 20. cuinam res bello captæ adquirantur? 21. quatenus incorporalia bello adquirantur? 22. an creditum bello adquiratur? 23.

Benefactores, an cognatis præpolleant in ſucceſſione ab inteſtato? IV. 11. 16.

Beneficentia. III. 3. 15.

Beniaminitæ. VIII. 6. 10.

Beſtiæ, an ratione præditæ ſint? I. 3. 1. n. 3. an iis rationem tribuerint veteres JCti? III. 2. 1. cur in delictis quibuſdam una cum hominibus detrudantur? II. 3. 3. 6. dubia circa cædem & uſum earum. IV. 3. 4. qui tamen defenditur, 5. abuſus juris in beſtias reprehendendus, 6. quomodo eum vetitum eſſe, oſtendi poſſit ex principio ſocialitatis? Præf. p. 14.

Bodmeria. V. 7. 12. n. 12. c. 9. §. 8. n. 2.

Bona fides an J. N. neceſſaria ſit ad præſcriptionem? IV. 12. 3. n. 8.

C

Cambium ſiccum. V. 7. 12. & n. 9. reale, ib. maritimum, ib.

Canis, ſtipendia merens. VII. 2. 1. & n. 1.

Captivorum redemtio. VIII. 7. 14.

Carnifex, an ſententiam, quam injuſtam noverit, executioni dare poſſit? VIII. 1. 6. n. 3.

Caſus, ſolitus, inſolitus & inſolentiſſimus. V. 6. 3. n. 3.

Charta, cedit ſcripturæ. IV. 7. 7.

Chriſtianiſmus, ejus prærogativa præ paganiſmo. II. 4. 3. n. 6.

Cives, a ſummo imperante an vitæ periculo exponi poſſint? VIII. 2. 1. non ubique dominium rerum ſuarum debent civitati. VIII. 5. 2.

Civis, quis ſit? VII. 2. 20. de peculiaribus functionibus civium, 24. civi a civitate an injuria fieri poſſit? VII. 8. 2. civis ſæpe injuſte de imperio civili queritur, 3. quot modis civi a rectore civitatis injuria fieri queat? 4. civium deſignare ordinem eſt ſummi imperii. VIII. 4. 23. quomodo diverſarum civitatum cives comparentur? 24. civis an quis eſſe deſinat, rege ſine ſucceſſore mortuo? VIII. 11. 1. ut fit, ſi migret, 2. an poſſit expelli civis pro lubitu? 6. an deditus, nec receptus civis maneat? 9.

Civitas quid ſit? VII. 2. 13. & n. 1. an per conſecrationem naturalem producta? VII. 1. 5. an indigentia fuerit cauſſa conſtitutæ civitatis? 6. & VII. 1. 7. n. 3. genuina civitatis conſtitutæ cauſſa, 7. ad civitatem requiritur unio voluntatum & virium. VII. 2. 5. pacta tria, quibus civitas conſtituatur, §. 8. n. 1. amittitur per vim hoſtilem. VIII. 11. 8. mutata forma civitatis, eadem manet civitas. VIII. 12. 1. debita civitatis

tatis per mutationem non tolluntur. 2. quem civitas poſt mu-
tationem locum obtineat? 4. quid ſi ex una civitate plures
fiant! 5. quid ſi plures civitates uniantur? 6. civitates quate-
nus æternæ? 7. quomodo materiale civitatis pereat? 8. quo-
modo formale? 9. dantur & formæ irregulares civitatum ac
ſyſtemata. VII. 5. 2. in quo conſiſtat natura earum. 14.
Commeatus jus. VIII. 7. 13.
Commodatarius, quam culpam præſtet? V. 4. 6. n. 1. an tempo-
re incendii rem alienam viliorem ſuæ pretioſiori præferre co-
gatur? n. 11.
Commodatum quid? & in quo differat a precario? V. 6. 4.
Communio quid? IV. 1. n. 2. de communione primæva, 5. ab
eadem quo ordine diſceſſum, 6. fuit ea res utilis generi hu-
mano, 7. argumenta eorum, qui communionem primævam
oppugnant, 10. 11. 12. 13. poſitiva & negativa quid? IV. 4.
2. n. 20.
Communioni bonorum an hodie locus ſit? IV. 4. 7. n. 6.
Compenſatio adverſus quem & a quo opponantur? V. 11. 5. ubi
ea locum habeat? 6.
Conatus ſummus an ſemper ſufficiat? III. 7. 4.
Conditio quid? III. 8. 2. an referatur ad tempus præſens aut
præteritum, 3. caſualis, poteſtativa, mixta, 4. impoſſibilis &
turpis, 5.
Confuſio, V. 11. 14.
Confuſio linguarum Babylonica unde fuerit? IV. 1. 3. n. 5.
Conſcientia quid & quotuplex? I. 3. 4. motuum ejus celeritas,
n. 3. probabilis, 5. regulæ de ea, §. 5. & 7. dubia, 8. an
detur? n. 1. ſcrupuloſa, 9. v. *Libertas*.
Conſenſus requiritur in promiſſis & pactis. III. 6. 1. ſignificatus
expreſſe vel tacite, 2. ſupponit uſum rationis, 3. de conſen-
ſu acceptantis, 15. de ſignis & monumentis conſenſus, 16.
ejus veritas unde æſtimetur? n. 2.
Conſenſus aliorum, an requiratur ad originariam dominii acqui-
ſitionem? III. 5. 3. n. 2. §. 4. n. 3.
Conſenſus tacitus, præſumtus & fictus. III. 6. 2. n. 5.
Conſtitutum poſſeſſorium. IV. 9. 9. n. 10.
Contractus dividuntur in *μονοπλεύρους* & *διπλεύρους*. V. 2. 5. rea-
les, conſenſuales, verbales, litterales, 6. nominatos & inno-
minatos, 7. beneficos & oneroſos, 8. enumeratio contractuum
oneroſorum, 9. contractus mixti, 10. in contractibus oneroſis
debet eſſe æqualitas. V. 3. 1. Inæqualitas emergens quatenus
corrigenda? 9. in contractu oneroſo nihil donari præſumitur.
V. 6. 8. in contractibus beneficis æqualitas locum non habet.
V. 3. 7.
Contractus regum quatenus exemti legibus civilibus? VIII. 10.
4. quatenus civi actio contra regem ex contractu ſit? 6. Con-
tractus civium ſubjacent dominio eminenti, 7. quatenus ex
con-

contractu regum obligentur ſucceſſores? 8.
Corporis cura. II. 4. 14.
Creaturis aliis Deo volente homo utitur. IV. 3. 2.
Creditum, an bello adquiratur? VIII. 6. 23.
Culpa, ejus gradus tres, quibus in latam, levem, & leviſſimam diſpeſcitur, vindicantur. I. 7. 16. n. 2. ſeqq. quæ J. C. præſumenda ſit in Commodato? ib. quæ in Mandato? V. 4. 3. n. 1. quæ in Societate? V. 8. 4. n. 5.
Cultura, homini eſt neceſſaria. II. 4. 1. circa quæ verſetur. §. 2.

D

Damnum quid ſit? III. 1. 3. ſi quod datum reparandum, 2. damnum quinam dent? 4.
Data turpiter, an repeti poſſint? III. 7. 9. an reſtituenda ſint. IV. 13. 16.
Decalogi præcepta an ſint leges civiles? VIII. 1. 4. præceptum. IV. an ad Principes etiam pertineat? VII. 3. 2. n. 3.
Defenſio ejus, qui injuriæ initium fecit. II. 5. 19.
Defenſio rerum. II. 5. 16.
Defenſio ſui violenta, an licita? II. 5. 1. an etiam naturali jure præcepta? 2. qualis in libertate naturali? 3. qualis eadem in civitatibus? 4. an & contra invaſorem errantem? 5. Tempus defenſionis in libertate naturali, 6. & in ſtatu civili quomodo ſe habeat? 7. ſeqq.
Delectationes, quantum circa eas laborandum. II. 4. 11.
Delegatio. V. 11. 13. eam Auctor cum Ceſſione confundit, n. 2. Delegationis & Ceſſionis differentiæ, n. 3.
Delicti magnitudo æſtimatur tum ex objecto. VIII. 3. 18. tum ex affectu, quo quis impulſus fuit, 19. tum ex intentionis magnitudine, 20. tum ex firmitate animi delinquentis, 21. tum denique ex habitu; 22. delictum ob alienum nemo eſt puniendus. 23.
Democratia, quomodo conſtituatur? VII. 5. 6. ejus requiſita ordinaria, 7. modus acquirendi imperium in ea eſt uniformis. VII. 7. 1.
Demonſtratio, quid ſit in moralibus? I. 2. 2.
Depoſitum. V. 4. 7.
Depoſitarius, quam præſtet culpam? V. 4. 7.
Derelicta fiunt denuo occupantis. IV. 6. 12.
Deus unde dicatur. IV. 1. 3. n. 2. etiam paganis omniſcius & omnipotens viſus. §. 3. n. 1.
Diſpenſatio legis. I. 6. 17.
Diſſenſu mutuo quatenus ſolvatur obligatio? V. 11. 8.
Diviſio an fuerit modus acquirendi primævus? IV. 4. 9. n. 5. IV. 6. 2. n. 4.
Divortium, ei cauſſam præbent adulterium & malitioſa deſertio. VI. 1. 21. & n. 1. an & mores intolerabiles? §. 22.
Dolo, in hoſtem uti licet. VIII. 6. 6.

Dolus,

Dolus, cauſſam dans Contractui, & incidens. III. 6. 8. n. 1.
Dolus malus. III. 6. §. 8. an ejus ſuſpicio pacta reddat invalida? §. 9.
Dominium; ejus origo. II. 6. 5. IV. 4. 1. n. 3. antiquorum, de ea ſententia. IV. 4. 8. quo ſenſu dominium dicatur juris naturalis? 14. vel abſtrahit a poſſeſſione, vel eandem involuit. IV. 9. 6. quatenus per ſola pacta acquiratur? 8.
Dominium eminens. VIII. 5. 7.
Dominus, rem ſuam vindicans an pretium reſtituere cogendus ſit? IV. 3. 2. n. 2.
Donationes mortis cauſa. IV. 10. 9. inter vivos. V. 4. 1. n. 1.
Donationes regum an ſint revocabiles? VIII. 10. 9.
Duellum, legibus vetitum detrectare, non eſt infame. VIII. 4. 8.

E

Ebrietas quomodo ſolicitet voluntatem. I. 4. 8. quando imputetur, n. 5. I. 1. 3. 10. 9. I. 5. 10. magna impedit conſenſum in conventionibus. III. 6. 5.
Electio quotuplex? VII. 7. 6.
Emere, an quis aliena teneatur? III. 3. 12.
Emphyteuſis. IV. 8. 3. an ſingularis ſpecies contractus. n. 2.
Emtio venditio, an circumventio naturaliter in ea licita? V. 3. 6.
Emtionis Venditionis contractus quando ſit perfectus? V. 5. 2. de periculo & commodo rei venditæ, 3. de pactis emtioni venditioni adjici ſolitis, 4. quid emtor venditori & hic illi præſtare debeat? 5. de emtione ſpei. 6.
Entia moralia quid ſint? I. 1. 3. quis eorum auctor, ibid. §. 3. origo & finis eorum, ibid. §. 3. eorum vis & effectus, ibid. diverſæ ſpecies, ibid. §. 5. quomodo tollantur? ibid. §. 23.
Entia phyſica quid? I. 1. 2.
Error quid & quando imputetur? I. 3. 11. ſeqq. quando vitiet promiſſa? III. 6. §. 6. & n. 2. pacta & contractus? 7. & n. 2. ſeqq.
Exercitus quid? V. 12. 4.
Exilium. VIII. 11. 7.
Exſecutio facti illiciti an licita? I. 5. 9. 4.
Exſecutio rei judicatæ. V. 13. 10.
Exiſtimatio quid? I. 1. 22. quantum circa eam laborandum? II. 4. 9. definitur & dividitur. VIII. 4. 1. ſimplex, naturalis, 2. quæ eſt vel integra, 3. vel deminuta, 4. vel conſumta, 5. exiſtimatio civilis ſimplex deficit, vel ex ſtatu, 6. vel ex antegreſſo delicto, 7. ſimplex ab arbitrio imperantium non dependet, 9. neque pro illis conſumi poteſt, 10. intenſiva, 11. ejus fundamenta. 12.

F

Falſiloquium non omne mendacium & turpe eſt. IV. 1. 9. neque tamen idem probandum in regula. IV. 1. 9. n. 5.
Falſum quatenus infantibus dicere liceat? IV. 1. 15. pro ſalute alio-

aliorum dicere fas eſt, 16. rectoribus civitatum quatenus dicere ſit conceſſum? 17. quatenus prave curioſis eo illudi queat? 18. hoſti falſum dicere licet. 19.
Favorabilia, odioſa & mixta an dentur? V. 12. 12. n. 3. §. 13. n. 3. 7. 9.
Fatum Stoicum minime admittendum. II. 4. 4.
Feudum quid? IV. 8. 2. * 12. n. 6.
Fidejuſſor non poteſt teneri in plus, quam principalis debitor, V. 10. 9. poteſt tamen teneri arctius, 10. quæ fidejuſſori beneficia juris competant? 11.
Fidejuſſor indemnitatis. V. 10. 11.
Fiducia. V. 10. 8.
Fœderum diviſio. VIII. 9. 1. fœdera quibus nihil extra juris naturalis debitum diſponitur, 2. quid fœdera æqualia ſint? 3. de fœderibus inæqualibus, 4. utri ex pluribus fœderatis potius ſit ferendum auxilium? 5. fœderum alia realia, alia perſonalia, 6. quæ dignoſcuntur vel ex conſideratione ſingulorum, 7. vel ex generalibus notis, 8. an fœdera pertineant ad reges expulſos? 9. fœdera tacite non intelliguntur revocari. 11.
Fœtus animalium ad quem pertineant? IV. 7. 4.
Formulæ Juris R. cui fini adhibitæ fuerint? III. 6. 11. n. 3.
Forum exteris an promiſcue præbendum? III. 3. 11.
Fructus quotuplices? IV. 7. 3.
Fugere an teneatur, quem quis alius aggreditur? II. 5. 13.
Fur cum telo & ſine telo. II. 5. 18. 1.
Fur nocturnus. II. 5. 17. ſeq.
De *Futuro*, quæ fiunt verba jus non transferunt. III. 5. 8.

G

GEntes quædam Jure Naturæ infames. III. 2. 3. 3.
Gibeonitæ mendacione an falſiloquio uſi ſint apud Joſuam? IV. 2. 7. n. 2.
Gratus animus. III. 3. 16.

H

H*Abitatio*. IV. 8. 9.
Heres quatenus defuncti debita exſolvere teneatur? IV. 11. 19.
Homicidii in ebrietate commiſſi qua ratione abſolvi poſſit Clericus? I. 3. 10. 9.
Hominis nobilitas. II. 1. 5. pravitas. 6.
Homo hominis commoda promovere tenetur. III. 3. 1. idque vel indefinite, 2. vel definite, per vulgarem humanitatem, 3. ejus exempla minutiora. 4. Deo volente aliis creaturis utitur. IV. 3. 2. & vegetabilia citra injuriam conſumit. 3.
Honeſtum an detur ante omnem impoſitionem? I. 2. 6.
Honoris fundamentum an ſola potentia? VIII. 4. 13. per eam producitur tantum aptitudo ad honorem, 14. quatenus ab arbitrio civitatis dependeant? 32.

Hoſpi-

Hoſpites, an promiſcue admittendi? III. 3. 9.

I

IDeæ innatæ, iis non favet Scriptura. I. 3. 13. 3.

Ignis, incognitus incolis inſularum Canariarum. II. 2. 2. 4.

Ignorantia juris & facti. I. 3. 10. efficax, n. 4. concomitans, n. 5. per ignorantiam patrata nemini imputantur. I. 5. 10.

Ignoſcere an quandoque liceat? VIII. 3. 15. quatenus id liceat ante legem pœnalem? ib. & poſt eandem? 17.

Illicita, in ea non cadit obligatio. III. 7. 6.

Immortalitas animæ, an recte ſeponatur in jure naturæ? Præf. p. 15.

Imperantium ſummorum officium unde cognoſcatur? VII. 9. 1. illud iis probe eſt addiſcendum, 2. ſalus populi ſuprema lex eſt, 3. cives bonis moribus imbuendi, 4. commodæ leges ferendæ, 5. eædem executioni dandæ, 7. pœnæ recte temperandæ, 7. injuriæ civium mutuæ prohibendæ, 8. idoneis & probis miniſtris utendum, 9. tributa recte exigenda & collocanda, 10. facultates civium promovendæ, 11. factiones prohibendæ, 12. adverſus invaſiones exterorum vires parandæ, 13.

Imperium, quatenus occupetur per vim injuſtam? VII. 7. 3. quatenus per vim injuſtam, 4. qua ratione quis alterius imperio exſolvatur? 5. ſummo imperio, juſta imperanti, non debet reſiſti. VII. 8. 1.

Imperium, ejus origo. I. 6. 11. in civitate quare ſummum dicatur? VII. 6. 1. illud qui habet eſt ἀνυπεύθυνος, 2. & legibus humanis ſuperior, 3. abſolutum quid? 7. non deprehenditur æque in omnibus rerumpublicarum formis, 8. imperia limitata unde? 9. quibus pactis illa exiſtant? 10. qua ratione diverſæ partes imperii limitentur? 11. modus habendi imperium quotuplex? 14. an detur ſummum imperium temporarium? 15.

Imperium in victos, quot modis acquiratur? VIII. 6. 24.

Impoſſibilia, ad ea nemo tenetur. I. 5. 8. III. 7. 2.

Impoſſibilitas, circa pacta emergens. III. 7. 3.

Imputatio, ejus cauſſa & fundamentum. I. 5. 5. actualis, I. c. 1. ex gratia, 2. ex debito, 3. quid alteri efficaciter poſſit imputari? 4.

Inæqualitas, inter homines unde proveniat? III. 2. 9.

Incendia, damnum ex iis ortum, quomodo optime ſarciatur? II. 6. 7. 4.

Inceſtus. VI. 1. 28.

Indictio belli ſolemnis, an neceſſaria? VIII. 6. 9. n. 1.

Induciæ, quid ſint? VIII. 7. 3. de duratione induciarum, 4. induciæ relinquunt cauſſam belli, 5. poſt inducias indictione non eſt opus, 6. induciæ expreſſo pacto contrahuntur, 7. de initio & fine induciarum, 8. quando induciæ obligent ſubditos? 9. quid per inducias liceat, quid non? 10. quid ſi quis in

in hoſtico poſt elapſas inducias, invitus deprehendatur? 11. quid ſi violentur induciæ? 12.

Infantes, quatenus ſint capaces dominii? IV. 4. 15.

Ingeniorum varietas. II. 1. 7. imbecillitas, ac naturalis incultus. 8.

Ingratus animus. III. 3. 17. ingrati actio an detur? ib.

Injuria fit tantum ex proæreſi. I. 7. 16.

Innocentem civem an civitas dedere poſſit? VIII. 2. 5.

Inſtrumentis amiſſis, quod arbitri officium ſit? V. 13. 8.

Intellectus, quid ſit? I. 1. 2. ejus an ſint duæ facultates. I. 3. 2. naturaliter rectus eſt circa moralia. ibid. 3.

Intentio qualis requiratur in foro Divino. I. 8. 2. qualis ſufficiat in foro humano. 3.

Interpretationis rectæ neceſſitas. IV. 12. 2. verba regulariter intelligenda ex proprietate populari, 3. verba artis ex arte, 4. per conjecturas eruitur ſenſus, ſi verba ſint ambigua, 5. aut repugnent, vel repugnare videantur, 6. conjecturæ petuntur ex materia ſubſtrata, 7. ex effectu, 8. ex conjunctis, origine aut etiam loco, 9. quomodo ex ratione legis ejus ſenſus colligatur? 10. quædam vocabula habent ſignificationem latam & ſtrictam, 11. res quædam auctori habentur favorabiles, quædam odioſæ, 12. unde regulæ ei formantur, 13. conjectura propter quam legis fit extenſio, 17. de his, quæ in fraudem legis fiunt, 18. conjectura propter quam legis fit reſtrictio, 19. ſeqq. quid ſi diverſæ leges, caſu aliquo, inter ſe collidi videantur? 23.

Interregnum quid? VII. 7. 7. ſeq.

Invaſor quo caſu habendus pro legitimo principe? VII. 8. 9. ejus juſſa quatenus cives obligent legitimo rege adhuc ſuperſtite, ſed expulſo? 10. ejus acta, quatenus eo depulſo, conſiſtant? VIII. 12. 3.

Invitum quomodo ſolicitet voluntatem? I. 4. 10. nemini imputatur. I. 5. 9.

Iſraelitæ jurantes ſe Beniaminitis filias ſuas uxores non daturos. IV. 2. 13. n. 3.

Jurare an permiſſum? IV. 2. 3. n. 12.

Jura in re aliena quot? IV. 8. 2.

Juri an ſemper reſpondeat obligatio? III. 5. 1. nota 1.

Jus quid? I. 1. 20. permiſſivum. I. 6. & n. 15. omnium in omnia. I. 6. 10. perfectum & imperfectum. I. 7. 7. 3.

Jus Gentium Naturali contradiſtinctum an detur? II. 3. 23. exempla ejus, nota 1. quo ſenſu ſumatur a veteribus JCtis? II. 3. 7. primævum & ſecundarium. II. 3. 23. n. 4.

Jus Naturæ an hominibus cum brutis commune? II. 3. 2. ſeq. non nititur conſenſu gentium, 7. ſeqq. ejus fundamentum an utilitas? 10. ſeq. an id ex fine conditi mundi elucescat? 12. genuinum ejus fundamentum petendum ex conditione hominis,

14.

14. quædam dicuntur juris naturalis redactive, & abuſive, 22. juris naturalis partitio, 24. jus naturæ, quare immutabile? *II.* 3. 5. 1. permiſſivum. *II.* 3. 24. 2.

Jusjurandum, ejus ſanctimonia. IV. 2. 1. jusjurandum quid? 2. juratur tantum per Numen, 3. & quidem juxta religionem jurantis, 4. de intentione jurantis, 5. jusjurandum eſt vinculum acceſſorium obligationum, 6. de juribus jurandis dolo elicitis, 7. de juribus jurandis metu extortis, 8. jurajuranda circa res illicitas non obligant, 9. nec quæ impediunt majus bonum, 10. jusjurandum non immutat naturam actus cui adjicitur, 11. excludit cavillationes, 12. non tamen ſemper ſtricte interpretandum, 13. aut citra tacitas conditiones & limitationes, 14. explicatur ex intentione deferentis, 15. de jurejurando in alterius animam, 16. quatenus heres teneatur ex jurejurando defuncti? 17. juriumjurandorum diviſio, 18. jusjurandum confirmatorium, 19. teſtificatorium, 20. litis deciſorium, 21. ſuppletorium & purgatorium, 22. an quælibet jurisjurandi violatio faciat perjurium? 23. de juriumjurandorum relaxationibus, 24. jusjurandum an exigere liceat, ab homine quem perieraturum eſſe, veriſimile ſit? *IV.* 2. 21. n. 6. jusjurandum per Genium Principis. *IV.* 2. 3. n. 5. 8. Rex de ſuo jurejurando valido diſpenſare nequit. *VIII.* 10. 5.

Jus Regium 1. Samuel. c. 8. v. 11. quid ſit? *VII.* 6. 9. n. 4.

Juſtitia eſt vel perſonarum, vel actionum, I. 7. 6. juſtitia actionum quid? 7. juſtitia univerſalis, particularis, 8. & in nota * juſtitia diſtributiva, 9. commutativa, 10. attributrix & expletrix. 11.

Juſtitiæ recepta definitio vindicatur. *I.* 7. 6. 3. *I.* 8. 2. 2. *I.* 8. 3. 1.

Juſtum num aliquod fuerit ante leges civiles? *VIII.* 1. 5.

Jus vitæ & necis, an a ſingulis in civitatem conferri potuerit, *VIII.* 3. 1.

L

L*Æſio* quot modis fiat? *III.* 1. 6. quo ordine lædentes teneantur? 5.

Læſionis ultra dimidium caſus, an præſto apud Cominævum? *V.* 3. 9. n. 1.

Latitudo actionum moralium an detrahat certitudini demonſtrationis moralis. *I.* 2. 8. ſeqq.

Latrocinia gentium. *II.* 2. 10. & nota 6.

Lazarus, an ei, quem primum mortuus, heredem ſcripſerit, bona ejus obtinere licuerit? *III.* 6. 6.

Leges Divinæ univerſales. *I.* 6. 18. 1.

Leges imperfectæ. *I.* 6. 14. 3.

Leges ſine exceptione an dentur? *I.* 2. 5. & n. 2.

Leges Zaleuci. *I.* 6. 6.

Legum civilium indoles. *VIII.* 11. 1. an poſſint repugnare legibus naturalibus? 2. an crimina pro lubitu definire poſſint? 3.

Lex quid ſit? *I.* 6. 4. differt a conſilio, 1. a pacto, 2. & jure, 3. lex

3. lex & legiſlator debent eſſe cognita, 13. permiſſio legis quid? 15. ea omnes ſubditi obligantur, 17. legis diviſio. 18.
Lex an cadat in hominem? *II*. 1. 1.
Lex Cincia. *I*. 6. 14. n. 5.
Lex commiſſoria. V. 5. 4. V. 10. 14. *VII*. 5. 17. n. 5.
Lex Hebræa, an ubique adæquata pœnarum menſura ſit? *VIII*. 3. 26.
Lex Naturæ fundamentalis. *II*. 3. 15. obligatio ejus eſt a Deo, 20. de ſanctione legis naturalis, 21. ſola ejus reverentia pacem generis humani non continet. *VII*. 1. 8. coercendis hominibus acriori fræno, quam ſola lege naturali opus eſt. 11.
Lex ſacrata an abrogari poſſit? *I*. 6. 6.
Liberi legitimi prævalent naturalibus, 9. modo pater illos agnoſcat, 10. aut non ab hereditate excluſerit. 11.
Liberorum nomine quinam veniant? *IV*. 11. 6.
Libertas quid? *II*. 1. 1. *VI*. 3. 10. in Deo qualis? 3. brutorum qualis? 4. an cum cæde invaſoris defendi poſſit? *II*. 5. 19. 2.
Libertas conſcientiæ, an armis defendi poſſit? *VII*. 8. 5. n. 9.
Licentia bellica in corpus. *VIII*. 6. 17. ab ea non ſunt exemtæ res ſacræ. 19.
Litteræ ab oris ſimilitudine ortæ dicuntur. *IV*. 2. 1.
Locatio-conductio; ejus cum emtione venditione communia. V. 6. 1. definitus rei uſus interceptus, eſt damno locatoris, 2. incertus regulariter damno conductoris, 3. an eadem opera pluribus locari poſſit? 4.
Loci adjectio. *III*. 8. 6.
Lombardiæ. *V*. 7. 12.
Luxuria. *V*. 9. 6.
Ludi. *V*. 9. 5. Romæ vetiti. *V*. 9. 5. n. 5.

M

Majeſtas, reſultavit ex pactis, quibus civitas evaluit. *VII*. 3. 1. an ſit immediate a Deo? 3. & n. 2. quomodo qui vaſalli vinculo exſolvitur, majeſtatem accipiat? 7. an liber populus, aut monarcha, imperium in alterius manus reſignans, efficiens cauſa majeſtatis ſit? 8. realis & perſonalis. *VII*. 6. 4.
Mala humanam conſtantiam ſuperantia, an quis pacto ſuſcipere poſſit? *III*. 7. 5.
Malitiæ cauſſa nequaquam in Deo quærenda. *I*. 7. 5.
Mandata quotuplicia? *III*. 9. 2.
Mandatarius an auctorem ſuum obliget, ſi cum mandatum manifeſtum & arcanum haberet, arcanum exceſſerit? *III*. 9. 2. mandatarius debet adhibere ſummam diligentiam. *V*. 4. 3. quatenus indemnis præſtari debeat? 4. an ei ſarciendum damnum a latronibus illatum, §. 4. n. 3.
Mandatum quid? *V*. 4. 1. ejus ſingularis apud Romanos religio, 2. an recte expleatur per æquipollens? 5. pravum ſuperioris an quis aliquando exſequi poſſit ſine peccato? *VIII*. 1. 6.

Maris dominium, divina conceſſio dominio maris non repugnat. *IV.* 5. 5. rationes contra proprietatem maris, 6. uſus maris quinam? 7. quænam maris partes occupatæ ſint? 8.
Marito unde imperium in uxorem oriatur? *VI.* 1. 11.
Mater, ex mente Hobbeſii primæva poteſtas in prolem eſt penes ipſam. *VI.* 2. 2.
Matrimonium an promiſcue concedendum? *III.* 3. 13. an ſit aliqua ad ineundum id obligatio? *VI.* 1. 3. matrimonia Amazonica, 9. minus ſolemne, 36. ſolvitur adulterio & malitioſa deſertione. 21. n. 2.
Matrimonium ad talacho. *IV.* 1. 20. n. 10. emancipado, n. 11. caſato di media charta. ib.
Mediator, differentia inter mediatorem & nuncium. *III.* 9. 4. de mediatoribus pacis. *V.* 13. 7.
Membri ad mutilationem avertendam an permiſſa cædes? *II.* 5. 10.
Mendacium quid? *IV.* 1. 8. jus quod mendacio violatur, quale & unde ſit? 10.
Mercatura cur contemta. *VIII.* 4. 30.
Meretrici datum an repeti poſſit? *III.* 7. 8. n. 2.
Meritum quid? *I.* 9. 5.
Metus creſcentis potentiæ an juſta belli cauſſa? *II.* 5. 6. 2.
Metus promiſſa & pacta reddit invalida. *III.* 6. §. 10. 11. 12. 13.
Metus, qua ratione cauſſa primarum civitatum dici poſſit? *VII.* 1. 7. n. 3.
Mexicanorum Regum promiſſum enorme. *I.* 5. 6. & n. 2.
Migratio, quid in ea obſervandum? *VIII.* 11. 3. an gregatim poſſit diſcedi? 4.
Militiam in bello injuſto an civis recte ſuſcipiat juſſu Regis? *VIII.* 1. 8. & §. 6. n. 3. an militiam detrectare liceat propter pactum cum hoſte? VIII. 2. 2. ad eam nemo ſe inutilem reddere debet. 3.
Militum, quanta ſit obligatio? *VIII.* 2. 4.
Minor, an ex contractu, durante minorennitate inito, conſcientiæ ſaltem præceptis teneatur? *III.* 6. 4. n. 5.
Minorennitas an impediat conſenſum? *III.* 6. 4.
Moderamen inculpatæ tutelæ. *II.* 5. 15.
Mohatra. *V.* 7. 12.
Monachi. *III.* 3. 2.
Monarchia quomodo conſtituatur? *VII.* 5. 9. modus acquirendi in ea imperium variat. *VII.* 7. 2.
Monetæ mutatio in bonitate intrinſeca, *V.* 7. 6. in valore extrinſeco. 7.
Monopolia. *V.* 5. 7.
Montes pietatis. *V.* 7. 12.
Moralitas actionum, v. Actiones.
Mutuum quid? *V.* 7. 1. de mutuo tacito, 4. an mutuum ſit alienatio? 5.

Nau-

Digitized by Google

N

Naufragorum bona occupandi jus. *II.* 3. 8. 4. *II.* 4. 4. n. 7. conſuetudo miniſtrorum Eccleſiæ ex ſuggeſtu Deum orantium, ut juri circa bona naufragorum benedicat, an ſit rationabilis? *IV.* 13. 4. n. 2.

Neceſſitas quotuplex? *II.* 6. 1. ubi jus aut favor ejus fundetur? 2. quid illa cuique det juris in ſeipſum, aut directe in alios, 3. quid indirecte eadem indulgeat? 4. quid juris eadem indulgeat in res aliorum? 5. ſeqq.

Negari an uni poſſit, quod promiſcue omnibus conceditur? *III.* 3. 14.

Nemeſis Divina. *II.* 3. 21. & n. 4.

Nobilitas, natalibus non ineſt a natura. *VIII.* 4. 25. ſed ab impoſitione civitatum, 26. quæ tamen meritis niti ſolet & debet, 27. indoles Romanæ nobilitatis primis temporibus, 28. eam poſtea geſti honores metiebantur, 29. quæ indoles nobilitatis hodie in pleraque Europa? 30. alicubi nobilitati ſanguinis exiguum pretium. 31.

Novatio. *V.* 11. 15.

Nummi inventor. V. 1. 12. n. 1.

Nummorum valorem quatenus determinare poſſint rectores civitatum? V. 1. 14. in eo quoque reſpectus eſt habendus ad fundos, 15. eorum valor mutationi obnoxius. 16.

Nuncius, differentia inter nuncium & mediatorem. *III.* 9. 4.

Nuptias an filius jure naturæ contrahere poſſit ſine patris conſenſu? *VI.* 2. 14.

O

Obligata alteri, fruſtra promittuntur. *III.* 7. 11.

Obligatio quid? *I.* 1. 21. *I.* 6. 5. ſeqq. hominis erga Deum unde naſcatur? *I.* 12. an ſemper reſpondeat juri? *III.* 5. 1. 1. an detur ad ferenda mala humanam conſtantiam ſuperantia? *III.* 7. 5. an cadat in illicita? 6. an in pacta turpia? 7. vel nec turpia, opera jam præſtita? 8. obligatio ad pandenda alteri animi ſenſa unde? IV. 1. 7.

Obligationes ſunt vel congenitæ, vel adventitiæ. *III.* 4. 3. congenitis repugnat Atheiſmus, ib. §. 4. civiles & naturales, 5. quæ utriuſque efficacia? 6. perpetuæ & temporariæ, 7. non mutuæ, 8. perfecte aut imperfecte mutuæ, 9. adventitiæ unde proveniant? *III.* 5. 1.

Obligationis ſolvendæ modus maxime naturalis eſt explere conventa. V. 11. 1. unius perfidia alterum obligatione ſolvit, 9. uti & mutatio ſtatus, in quo fundabatur obligatio, 10. quatenus tempore exſpiret obligatio? 11. morte quæ obligationes exſpirent? 12.

Obſes, in Principis locum ſuccedens, non amplius tenetur. *VIII.* 8. 6.

Obſides. *VIII.* 2. 6.

Obſta-

Digitized by Google

Obſtagium. V. 10. 10.
Occupatio fit per univerſitatem, aut per fundos. *IV.* 6. 3. mobilium dependet ab arbitrio ſummi imperii, 4. quando occupatæ intelligantur res immobiles? 8. quando mobiles? 9. de occupatione bellica, 14. per eam prima & antiquiſſima dominii acquiſitio facta. *IV.* 4. 4. n. 4.
Oceanus quatenus occupari poſſit? *IV.* 4. 8. n. 7.
Oceanus vaſtus, dominii expers. *IV.* 5. 9. oceani navigatio & commercia quatenus libera? 10.
Officia erga Deum, & noſmetipſos. *II.* 3. 15. 2.
Olla fortunæ. V. 9. 7.
Onus, promiſſo adjectum. *III.* 9. 7.
Opera turpia, jam præſtita, non obligant. *III.* 7. 8.
Operæ ſervorum. *IV.* 8. 10.
Opes, quantum circa eas laborandum? *II.* 4. 10.

P

PACTA, non poſſunt non in ſocietate humana exiſtere. *III.* 4. 1. ſervanda ſunt, 2. pactis nudis an inſit vis obligandi? *III.* 5. §§. 9. 10. 11. pacta turpia re integra non obligant. *III.* 7. 7. diſcrimen inter pacta & promiſſa conditionata. *III.* 8. 8. eorum diviſio. III. 9. 8. eorum & contractuum differentia. V. 2. §. 1. 2. 3. 4. pacta ſorte mixta, V. 9. 1. locum habent tam in pace, 2. quam in bello, 3. pacta acceſſoria duplicis generis. V. 10. 1. pactorum adjectorum varietas, 2. pactum adjectum, ſi turpe ſit, invalidum eſt, 3. quandoque negotium facit irregulare, 4. in continenti adjectum, ceteris paribus eſt validum, 5. ex intervallo adjectum negativam parit exceptionem, 6. affirmativum, quatenus valeat? 7.
Pacta ducum. *VIII.* 7. 15. privatorum in bello, 16.
Pacta pacis an infirmentur per exceptionem metus? *VIII.* 8. 1.
Pacta, quæ ad ſtatum belli non ſpectant, an ſint valida? *VIII.* 7. 2.
Pacta tria civitatis conſtituendæ. *VII.* 2. 7. n. 2. & §. 8. n. 4.
Pacta veſtita, unde dicantur? V. 2. 2. n. 5.
Pagani an religionis cauſſa mutuis inter ſe odiis exarſerint? *II.* 2. 10. 5. Dei omniſcientiam & omnipotentiam perſpectam habuerunt. *II.* 4. 3. n. 6. eorum doctrina moralis interdum ſatis ſobria. *IV.* 13. 1. n. 4.
Pater adverſus eum an moderamini inculpatæ tutelæ locus? *II.* 5. 5. 2. *II.* 5. 14. 4.
Patria poteſtas, ejus origo. *VI.* 2. 1. quibus rationibus nitatur? §. 4. quatenus patris jus potius, quam matris? 5.
Pax, quid & quotuplex? *I.* 1. 8. naturalis pactis opus non habet. *II.* 2. 11. eſt parum fida, 12. non continetur ſola legis naturæ reverentia. *VII.* 1. 8. neque ſolis arbitris, vel pactis, 9. diſcrepantia judiciorum pacem generis humani turbat, 10. eſt ſtatus hominis ordinarius. *VIII.* 6. 2. an cum rebellibus

valide ineatur? *VIII.* 8. 2. 9. quatenus in ea bona privatorum condonari poſſint ? 3. terminus implendæ pacis ſtricte interpretandus, 4. quid ſi pax referatur ad eventum prælii? 5.

Peccata recte Stoicis omnia æqualia eſſe dicuntur. *I.* 8. 1. 1. quænam ſupervacuum ſit punire in foro civili? *VIII.* 3. 14.

Permutatio. V. 5. 1.

Perſonæ morales ſimplices & compoſitæ. *I.* 12. 13. fictæ. 15.

Phineæ factum. *VIII.* 3. 13.

Pignorum uſus. V. 10. 13. pignus eſt vel fructuoſum, vel ſterile, 14. pignus an uſucapiatur ? 15. quomodo differat ab hypotheca? 16.

Piſces qui in lacu noſtro ſunt, an noſtri ſint? *IV.* 6. 11.

Pœna ad eam an obligemur ? *VIII.* 3. 4. n. 6. humanæ an locus in libertate naturali ? §. 2. 3. quid ſit ? 4. ſumere pœnas ad quam ſpeciem juſtitiæ referendum ? 5. ejus exigendi poteſtas cui competat ? 7. tres pœnæ fines, a §. 8. ad 13. quid circa determinandam pœnæ quantitatem ſpectetur? 23. quæ ſit pœnarum menſura? 24. in iis reſpicitur quoque perſona ejus, qui patitur. 25.

Pœnitentia quid? *I.* 6. 6.

Pollicitationibus an jure naturali inſit vis obligandi? *III.* 5. §§. 6. 9. 15.

Polygamia an jure naturali licita ? *VI.* 1. 17. 18.

Populi integri quomodo hoſti iterum eripiantur? *VIII.* 6. 26.

Poſſeſſio bonæ fidei. *IV.* 8. 5. quid & quotuplex ſit? *IV.* 9. 7.

Poſſeſſor bonæ fidei ad reſtitutionem non tenetur, ſi res periit. *IV.* 13. 7. idem non tenetur ad reſtituendos fructus, neque exſtantes, §. 6. n. 1. neque conſumtos, §. 9. n. 1. §. 8. n. 2. nec ad eos, quos neglexit percipere, 10. non tenetur, ſi rem emtam vendiderit, cum diſtinctione, 12. quatenus pretium recuperare poſſit, qui rem alienam bona fide emit? 13. an res aliena emta reſtitui venditori poſſit? 14. qui rem alienam habet, cujus dominus ignoratur, recte eam poteſt retinere. 15.

Præcedentia, quis eam habeat præ altero? *VIII.* 4. 15. argumenta ex quibus peti ſolet, 16. an eam tribuat antiquitas, 17. potentia ? 18: 19.

Præſcriptio, an bona fides jure naturæ in ea neceſſaria ſit? *IV.* 12. 3. n. 8. genuina ejus ratio. §. 8. n. 4.

Pretium, quid ? *I.* 1. 22. quotuplex ? V. 1. 13. vulgaris fundamentum quodnam? 4. quare multæ res utiles pretium non habeant? 4. pretia rerum cur intendantur? 6. de pretio affectionis, 7. de pretio legitimo, 8. de pretio communi, 9. cauſæ, quæ commune pretium intendunt, vel remittunt, 10. pretium vulgare non ſuffecit vitæ humanæ, 11. inde conſtitutum pretium eminens in nummo. 12.

Prima naturæ homini cum beſtiis communia. *II.* 3. 3. 11.

Princeps, adverſus eum an moderamini inculpatæ tutelæ locus? *VII.*

II. 5. 5. 1. an unquam imperio privari poſſit? V. 11. 10. n. 4. ejus atrocibus injuriis an reſiſti poſſit? *VII.* 8. 5. ejus officia. *VII.* 8. 10. n. 6. & c. 9. §. 2. n. 8.
Probabilitas Caſuiſtarum. *I.* 3. 5.
Promiſſio imperfecta obligat, ſed alteri jus non dat. *III.* 5. 6. promiſſio perfecta, §. 7. quomodo convaleſcat promiſſio invalida? 14. promiſſio quotupliciter fiat? *III.* 8. 1. diſcrimen inter promiſſa conditionata & pacta. *III.* 8. 8.
Proportio Arithmetica. *I.* 7. 10. n. 1. & n. 4. 5. Geometrica. *I.* 7. 9.
Propria, quid requiratur, ut res propriæ fieri queant? *IV.* 5. 1. res uſus inexhauſti non fiunt propriæ, 2. res propria aliquo modo cuſtodiæ debet eſſe obnoxia, 3. quarundam rerum propriarum uſus omnibus patet. 3.
Proprietas quid? *IV.* 4. 1. n. 2. nonniſi inter plures uno locum habet, 3. & immediate fluit ex conventione hominum, 4. an deſinat cum poſſeſſione? *IV.* 6. 1. n. 1.
Pudicitia, an pro conſervatione ejus, cædes ſit licita? *II.* 5. 11.
Pudor unde ſit? *VI.* 1. 29. an ſit argumentum, dari honeſtum ante omnem impoſitionem? *I.* 2. 7.
Purpura, cedit veſtimento. *IV.* 7. 9.
Pyxidis nauticæ inventor. *III.* 3. 2. n. 5.

Q

Q*Ualitates* morales. *I.* 1. 17.
Quantitates morales. *I.* 1. 22. V. 1. 2. quantitas actionum moralium abſoluta. *I.* 8. 1. quantitas actionum moralium relativa. 5.
Quaſi-contractus. *III.* 6. 2. n. 5. *IV.* 13. 5. n. 10. V. 7. 4. n. 3.
Querela non numeratæ pecuniæ. *III.* 6. 16. n. 2. V. 2. 6. n. 5.

R

R*Adix*, cur ex ea veteres dominium arboris æſtimaverint? *IV.* 7. 5. n. 1.
Reges, niſi vere tales, ſacroſancti non ſunt. *VII.* 8. 8.
Regium titulum tribuere, penes quem ſit? *VII.* 3. 9.
Regna patrimonialia. *VII.* 6. 16. *VII.* 7. 11. *VIII.* 5. 1. an dentur? n. 1.
Regnum voluntate populi conſtitutum. *VI.* 6. 17. de ſucceſſione in eo. *VII.* 6. 12. de alienatione regni & ejus partium. *VIII.* 5. 9. non poteſt infeudari a Rege, aut oppignorari ſine conſenſu populi. 10.
Religio, ea imbuendus eſt animus. *II.* 4. 3. quid Principi liceat circa eam? *VII.* 4. 8. v. *Officia* erga Deum.
Remiſſione ſolvitur debitum. V. 11. 7.
Reparationis exemplum in homicida. *III.* 1. 7. in eo, qui mutilavit, 8. in adultero, 9. in ſtupratore, 10. in fure. 11.

Repræſentationis jus. *IV.* 11. 12.
Repreſſaliæ, de æquitate earum. *VIII. 6.* 13.
Res alienæ apud nos exſtantes ſunt reſtituendæ. *IV.* 13. 2. quod probatur, 3. & illuſtratur, 4. ex illa obligatione contractus poſteriores exceptionem admittunt, 5. reddendum id, quod quis ex alieno eſt lucratus. *6.*
Res captæ quomodo recuperentur? *VIII. 6.* 25.
Res fungibiles. V. 7. 1. earum duplex uſus. 2.
Res, quid pro eis ſervandis liceat in res aliorum? *II. 6. 8.* circa eas occupatur magna pars juris. *IV.* 3. 1.
Res ſacræ a licentia bellica non ſunt exemtæ. *VIII. 6.* 19.
Reſervationes mentales. *IV.* 1. 14.
Reſpublica mixta. *VII.* 5. 13. vid. *Civitas*.
Reſtitutio in integrum, quatenus ea rex gaudeat contra extraneum? *VIII.* 10. 2. & quatenus contra cives ſuos? 3.
Reus, an negare crimen poſſit? IV. 1. 20.
Rex regi cedere non tenetur. *VIII.* 4. 20. quomodo reges convenire poſſint citra contentionem? 21. Rex leges ferre poteſt, quomodo cives bonis ſuis uti debeant. *VIII.* 5. 3. idem poteſt tributa exigere, 4. quid liceat Regi circa bona publica? 8. non poteſt alienare bona, quæ principatum ſequuntur, 11. vide *Regnum*.
Romani, cur ſemper in menſa aliquid reliquerint, neque lampades exſtinxerint? *III.* 3. 4.

S

SAcra ἀπόρρητα. *II.* 4. 19. n. 1.
Sata, ſolo cedunt. *IV.* 7. 5.
Schema Sphæricum actionum moralium. I. 8. 1.
Sedes exteris an promiſcue concedenda? *III.* 3. 10.
Sententiarum paritas in civitate Ariſtocratica, & Democratica. *VII.* 2. 17. de conjungendis & dividendis iis. 18.
Sepulturæ jus, quomodo derivetur ex principio ſocialitatis? Præf. p. 14.
Sermone quomodo utendum? *IV.* 1. 1. origo ejuſdem, 3. de ſermone ambiguo, 13. ejus vis ſignificativa unde? *IV.* 1. 5. n. 2.
Servi, an perſonam habeant. *I.* 1. 12. 1. an dentur natura? *III.* 2. 8. *VI.* 3. 2.
Servitutis primæva origo videtur ex contractu. *VI.* 3. 4. incommoda ſervitutis. 10. quibus modis tollatur? §. 10.
Servitutes quid & quotuplices? *IV.* 8. 6. prædiorum urbanorum, 11. & ruſticorum. 12.
Signa quotuplicia? *IV.* 1. 2.
Simulatio, in rebus quatenus licita? *IV.* 1. 12.
Socialitas, an bene a Puſendorfio pro principio Juris Naturæ habeatur? Præf. p. 12.
Societas, homo natura magis amat ſe, quam ſocietatem. *VII.* 1. 2. ex adpetitu tamen ſocietatis, non ſtatim ſequitur adpetitus

titus

titus civitatis, 3. in homine multa ſunt vitia, civilem ſocietatem perturbantia. 4.
Societas quot modis ineatur? *IV.* 8. 1. collatio pecuniæ cum opera diverſimode fit, 2. ſocietas irregularis, 3. ſocietas omnium bonorum. 4.
Societas herilis quæ? *VI.* 3. 1.
Socii, ordo inter eos. *VIII.* 4. 22. an ſociorum nomine in fœderibus etiam futuri veniant? *VIII.* 9. 10.
Sodalitia ad prædam. *II.* 2. 10.
Solutio, quæ pro ignorante facta. V. 11. 2. cui facienda? 3. qua in re facienda? 4.
Somnambulus, quatenus ei imputari poſſint actiones durante ſomno perpetratæ? *I.* 5. 11. 4.
Somnus, per eum viſa, nemini imputantur. *I.* 5. 11.
Specificatio. *IV.* 7. 10.
Sponſiones. V. 9. 4. an ratihabeantur per ſilentium ſummi imperantis? *VIII.* 9. 13.
Sponſores pacis. *VIII.* 8. 7. ad quid teneantur ſponſione non ratihabita? *VIII.* 9. 12.
Stapulæ jus, *III.* 3. §. 6. & n. 4. 5.
Status naturalis cum civili comparatio. *II.* 2. 5.
Status naturalis diverſa conſideratio. *I.* 2. 1. ejus miſeria, 2. & jura, 3. an is habeat indolem belli? 5. ab eo exulare non debet ratio, 9. eum non conſtituunt barbari mores. 10.
Status primævus, & adventitius. *II.* 3. 22. n. 1.
Status quid? *I.* 1. 6. naturalis & adventitius, 7.
Studia litterarum. *II.* 4. 13.
Succeſſiones ab inteſtato nituntur præſumta voluntate defuncti. *IV.* 11. 1. liberi reliquis omnibus præferuntur, 3. nec tamen neceſſario æqualiter bona inter liberos dividenda, 8. deficientibus liberis, ſuccedunt parentes, 13. & his deficientibus cognati, pro ordine propinquitatis, 14. ordo inter cognatos, 17. civilibus tamen legibus ampla heic diſponendi facultas. 18.
Superbia, quid diſtet a vera generoſitate? *III.* 2. 6.
Superficies. *IV.* 8. 4.
Syſtemata civitatum non ſtatim ſunt imperia, quæ habent provincias. *VII.* 5. 16. quomodo negotia in iis communicentur? 19. quomodo talia ſyſtemata diſſolvantur? 21.

T

Tabula, cedit picturæ. *IV.* 7. 8.
Talio. *VIII.* 3. 27.
Temporis adjectio. *III.* 8. 7.
Teſtamentum quid? *IV.* 10. 3. an ſit juris naturalis? 4. & n. 2. ſi nemo contradicat, hereditatem ex teſtamento ſolemnitatibus defecto, capere licet, 7. utrum id, heredi ab inteſtato, ſubvertere liceat? 8. an per teſtamentum fiat alienatio? *IV.* 10. 2. n. 2.

Teſtes. V. 13. 9.
Theſauri. *IV*. *6*. 13. apud Hebræos cedebant inventori. V. 5. 3. n. 2.
Tituli honorum. I. 1. 18.
Tormenta an idoneum veritatis expiſcandæ remedium? *VIII*. 3. 4. n. 12.
Traditio an jure naturæ ſit modus acquirendi dominium? *IV*. 9. 8. n. 1. 2. ad eam an cogi poſſit venditor? V. 5. 5. n. 2.
Traditio, an requiratur ad alienationem? *IV*. 9. 5. vera vel ficta, 9.
Transfugam ſimulare an licitum ſit? *VIII*. 11. 5.
Tranſitus militaris quando invito Principe vicino fieri queat? I. 1. 19. n. 2. de tranſitu per alienas terras concedendo perſonis *III*. 3. 3. & n. 1. 3. 7. & mercibus, §. *6*. an pro tranſitu exigi vectigal queat? 7.
Translatio juris in quo conſiſtat? *III*. 5. 4.
Tributa, quod obſervandum circa impoſitionem eorum? *VIII*. 5. *6*.
Tulipa, ejus pretium immodicum. V. 1. *6*.
Turpiter data an repeti poſſint? *III*. 7. 9.
Tyrannus, in eum, qui talis dicitur, non ſtatim vis eſt licita. *VII*. 8. *6*. an unquam ſolio dejici poſſit? *VII*. 8. *6*. 2.

V

VAdes. V. 10. 12.
Vectigalia, quando exigi poſſint? *III*. 3. 7. in fretis exigi Auctori interdum odioſum videtur, ibid. quid obſervandum circa impoſitionem eorundem? *VIII*. 5. 5.
Velorum ſubmiſſio, an ſignum ſit ſubjectionis? *IV*. 5. 8. n. 4. ejus ſimile quid veteribus in uſu fuit. n. 1.
Venatio, alicubi quibuslibet permiſſa. *IV*. *6*. 5. alicubi ſolis Principibus relicta, *6*. an qui contra leges venatur, feram captam ſuam faciat? 7. an vulnerata a me fera, ſtatim mea ſit? 10.
Venere illicita, an conſervandæ ſanitatis cauſſa, uti liceat? *II*. *6*. 3. 2.
Veſtimenta utrum in vero an in quaſi uſufructu ſint? V. 7. 2. n. 4.
Veritas quid? 1. 8. pars veri quatenus recte diſſimuletur? 11.
Vita, ejus uſus. *II*. 4. 15. an ſit aliqua obligatio ad ſervandam eam? 1*6*. quatenus in aliorum uſus impendenda? 17. aut pro altero periculo expendenda? 18.
Univerſitas, quomodo puniatur? *VIII*. 3. 28. delicta ejus lapſu temporis demum extinguuntur. 29.
Vocabula, ſignificant ex impoſitione. *IV*. 1. 4. eadem comitetur conventio? 5.
Voluntas quid? *I*. 1. 2. *I*. 4. 1. ejus indifferentia neceſſario aſſerenda, 3. quomodo in bonum feratur? 4.

Volun-